

શ્રી આનન્દ-

કાવ્ય મહોદધિ.

મોક્ષતક ૮ મું.

પ્રકાશક

જે. એમ. જવેરી.

સંઘવી ઋષભકવિપ્રણીત—

શ્રી કુમારપાલરાસ.

પાલ નગીતારા

ઉજમણું.

સંવત ૧૯૯૮. ફાગણ.

૫.

સંપાદક તથા સંસ્થાપક,
શ્રીસમ્પતવિજય.

શ્રેષ્ઠ દેવચન્દ્ર લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ગ્રન્થાંક ૭૦

(જૈન ગુર્જર સાહિત્યોદ્ધાર ગ્રન્થાંક ૮.)

શ્રી આનન્દ- કાવ્યમહોદધિ.

(પ્રાચીન-જૈન-કાવ્યસંગ્રહ.)

મૌકિતક ૮ મું.

સંગ્રાહક અને સંશોધક :

મુનિરાજ શ્રીસંપતવિજય.

પ્રકાશક :

શ્રેષ્ઠ દેવચન્દ્ર લાલભાઈ જૈન પુ. ફંડ માટે,

જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી, મુંબઈ.

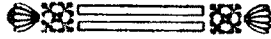
(સર્વ હક્ક ફંડના કાર્યવાહકોને આધીન છે.)

વીર સં. ૧૪૫૩. વિક્રમ ૧૯૮૩. કાર્કસ્ટ ૧૯૨૭.

પ્રતિ ૧૦૦૦.

વેતન રૂ. ૧-૮-૦.

Published by
Jivanchand Sakerchand Javeri.
FOR
Sheth Devchand Lalbhai Jain
Pustkoddhar Fund.
AT THE 114/116 JAVERI BAZAR, BOMBAY.

PRINTED By N. M. VIMAVALA AT
THE GANDIVA PRINTING PRESS
SURAT.

Sheth Devchand Lalbhai Jain Pustakodhar

Fund Series. No. 70

THE

**ÂNAND-KÂVYA-
MAHODADHI.**

(A collection of Old Gujarati Poems.)

PART VIII.

Collected and Edited by

MUNI SHREE SAMPATVIJAY.

Published by

JIVANCHAND SAKERCHAND JAVERI.

A TRUSTEE.

Sold by

The Librarian

SHETH DEVCHAND LALBHAJI J. P. FUND.

C/o. Sheth Devchand Lalbhai Dharmshala.

Badekha Chakla Gopipura.

SURAT.

[All Rights Reserved by the Trustees of the Fund.]

1927.

Rs. 1-8-0.

સાહિત્ય-ભંડારો ખોલો તો સાહિત્ય સેવાનું
મૂલ અંકાય.

શૈવ-વૈષ્ણવ સાહિત્ય સૂકાયું હતું ત્યારે
ગુજરાતી સાહિત્યનો ઓઘ જૈનોએ વહેતો રાખ્યો.

જૈનોએ રાસાઓમાં ગાયેલા ઢાલ રાગણી
લોલણી વિં દેશજ ઢાલોઃ પ્રેમાનન્દે એ દેશજ
ઢાલોમાં મહાકાવ્યો રચ્યાં.

જૈનોના રાસાઓએ સ્ત્રીચાતુરી વિન્ની કથાઓ
આપી. સામળભટ્ટે એવી કથાઓના મહાગ્રન્થો રચ્યા.

ગુજરાતના એ મહા કવિઓનાં એ જૈન ઋણુ.

સરસ્વતીના બંધ છોડો. ભંડારો ખોલી દો.
ખની શકે તો સકલ ભંડારોને એકત્ર કરી એક
મહા જ્ઞાન ભંડાર સ્થાપો.

સુરત. } કવિ ન્હાનાલાલ દલપતરામ.
સં ૧૯૮૦ } જૈન સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ પદેથી.

મુખ્ય સ્થળ:—
૧૧૪/૧૧૬ જવેરી બજાર,
મુંબાઈ નંબર ૨.

કાર્યકારો—

- શા. જીવણચંદ સાકરચંદ.
„ જીલાબચંદ દેવચંદ.
„ પ્રલયંદ કસ્તૂરચંદ.
„ અમરચંદ કલ્યાણચંદ.
„ નેમચંદ અભેચંદ.
„ મંછુભાઈ શાકરચંદ.

વિક્રીય શાખા:—

બ ડે ખાં ચ ક લો,
ગો પી પુ રા-મુરત.

જૈન પુસ્તકોના ભંડારોમાં હું અનેક
વખત ગયો છું. એ ભંડારોનું સંભાલથી
જતન કરવામાં આવે છે. જૈન ભંડારોમાં
હજારો હસ્તલિખિત પ્રતો છે. અમે
હિન્દુઓ એથી ઉલટી રીતે એવી પ્રતોનો
નાશ થવા દઈએ છીએ. અથવા તો પ્રજા-
કીય ઉલટ ન હોવાથી વેચી દઈએ છીએ.

ખનારસ. } પ્રોફેસર બી. સી. ભટ્ટાચાર્યના
તા. ૪-૪-૨૬. } ભાષણમાંથી.

ઉત્તમોત્તમ અંગ્રેજી ગ્રન્થો.

ધી જૈન ફીલોસોફી.....	૧—૦—૦
ધી યોગ ફીલોસોફી.....	૦-૧૪-૦
ધી કર્મ ફીલોસોફી.....	૦-૧૨-૦

માસ્તર વિજયચંદ મોહનલાલ શાહ.

શ્રી ડેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા.

બડોબાં ચકલો—મુસ્ત.

જૂના ગુજરાતી સાહિત્યનું ખરૂં
જ્ઞાન કરાવવા માટે સાહિત્યમાં રસ લેતા
અભ્યાસીને જેટલું જૈનેતર વર્ગના આચાર
વિચાર અને ધર્મનું જ્ઞાન હોવું જોઈએ
તેટલું જ જૈનોના આચાર, વિચાર તથા
ધર્મનું હોવું જોઈએ.

શ્રીયુત કૃષ્ણલાલ મો. ડવેરી

ગુજરાતી સાહિત્યના અભ્યાસીઓને આતિ
ઉપયોગી શ્રી આનંદ કાવ્ય મહોદધિના ઉત્તમોત્તમ
મૌકિતિકો.

અંક:	મૌકિતિક:	વિષય:	મૂલ્ય:
૩૦.	૪ થું.	શત્રુંજયરાસ.	૦-૧૨-૦
૩૨.	૫ મું.	હીરસૂરિરાસ.	૦-૧૦-૦
૪૩.	૬ ઠું.	રૂપચંદ કુમાર અને નળ દમયંતી રાસ.	૦-૧૨-૦
૬૬.	૭ મું.	ઢોલામારૂણી શકુન ચોપાઈ માધવાનળ વગેરે.	૧-૮-૦
૭૦	૮ મું.	સદર અન્થ.	૧-૮-૦

માસ્તર વિજયચંદ મોહનલાલ.
ચૈઠ દેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા.
બડેખાં ચકલો—મુસ્ત.

કાવ્યસાગરમાં વિહરી, કલ્પલોલોમાં પછડાઈ,
 સસ્નેહ અનેક મૌજીતક એકત્ર કરી, માળા ગુંથી,
 સજ્જન કંઠ માટે તૈયાર કરી. પણ, માળાને પરિ-
 પૂર્ણ રીતે કંઠમાં સજી તે પ્રત્યે અન્યોને આકર્ષવાં,
 એ કર્તાવ્ય રસપ્રજ્ઞોનુંજ છે. જેમ કમલને-કાવ્યને
 વિકસિત-પ્રકાશમાં આણવાનું કાર્ય તો સૂર્યનું-
 સુજનોનું-પડિતોનુંજ છે. વારિ-કવિ કે સંગ્રાહક
 તો માત્ર કમલ-કવિતાનો પોષ-ઉત્પાદ કે સંગ્ર-
 હજ કરી શકે છે.

જીવન.

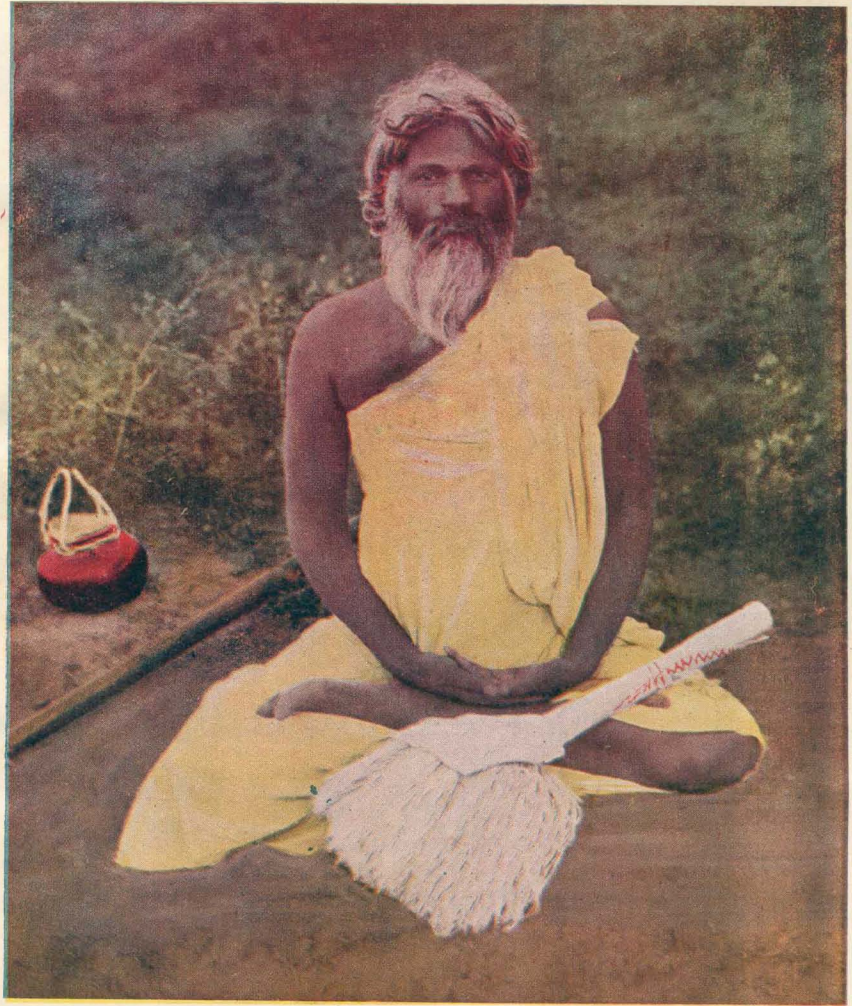
ક્રમોલ્લેખ.

વિષય.	લેખક.
૧ સ્મરણ પત્રિકા	
૨ પ્રવેશક	બ. ક. ઠાકોર.
૩ કવિવર ઋષભદાસ	મો. દ. દેશાઈ.
૪ અવતરણિકા	પ્રકાશની.

મૂલ ગ્રન્થે :—

	પત્રાંક
ખંડ ૧ લો.....	૧ થી ૨૫૦
ખંડ ૨ જો.....	૧ થી ૨૦૪
શુદ્ધિપત્રક	૧ થી ૬
ભાષાંતરો	૧ થી ૧૪

योगनिष्ठ श्रीमद् बुद्धिसागरसूरीश्वरजी.

जन्म सं. १९३० महा वदी १४

(विजापुर).

दीक्षा सं. १९५७ (पालनपुर).

आचार्यपद सं. १९७० (पेथापुर).

देहोत्सर्ग सं. १९८१ ज्येष्ठ वदी ३

(विजापुर).

સ્મરણપત્રિકા.

યોગનિષ્ઠ અધ્યાત્મવેત્તા પરમપૂજ્ય સ્વર્ગસ્થ
જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વર.

પૂર્વાચાર્યોની પ્રાચીન કૃતિઓને પ્રકાશમાં લા-
વવાની આપની તીવ્ર જિજ્ઞાસા અને અપાંડ પ્રયાસો
હતા. અધ્યાત્મજ્ઞાન, યોગ, ઉપનિષદ્, ઇતિહાસ આદિ
ગૂઢ વિષયો પર આપશ્રીનો અનુરાગ હોઈ આપે ગદ્ય-
પદ્ય શતાધિક ગ્રંથો સંસ્કૃત, પ્રાકૃત હિન્દી ગૂજરાતી
ભાષામાં શ્રીઅધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રકાશક મંડળદ્વારા પ્રકટ
કરાવી ભારત વર્ષને અમૂલ્ય વારસો અર્પ્યો છે.

પૂર્વાચાર્યોની કૃતિઓ પ્રકટ કરનાર અમારી આ
સંસ્થા પર આપ નિરંતર કૃપાદ્રષ્ટિ રાખી અમૂલ્ય
સહાય્ય દેતા હતા.

નિષ્કલંક જ્ઞાનમય યોગી પણુ સાહિત્યવિલાસી
આપના કવિજીવન ઉપરાંત જૈનધર્મ અને જૈન-
સાહિત્યોદ્ધારની જવલંત ધગશ આદિ ગુણોથી પ્રેરાઈ
આ ગ્રંથને આપશ્રીના પૂજ્ય નામ સાથે જોડી
અમે અલ્પાંશે કૃતાર્થ થઈએ છીએ.

મૈન એકાદશી, ૧૯૮૩ } ભવજ્યંત્ર સાકરચંદ જવેરી.
મુ.આઇ. } પ્રસિદ્ધકર્તા.

પ્રવેશક.

કર્તા:—રા. રા. ખલવન્તરાય કલ્યાણરાય ઠાકેર.

પ્રવેશક

૧ આશુપ. શ્રી હેમચંદે (ઇ. સ. ૧૦૮૯-૧૧૭૩) જે દૃષ્ટાન્તોને અપભ્રંશના દૃષ્ટાન્તો ગણીને નોંધ્યાં છે અને શ્રી ગુણરત્ન-સરિના ક્રિયારત્નસમુચ્ચય નામે ધાતુપાઠ (હડર નગરે વિરચિત, વિ. સ. ૧૪૬૬ ઇ. સ. ૧૪૧૦)માં જે રૂપોને પ્રાકૃત રૂપો લેખે નોંધ્યાં છે, તે અથવા તેમાંનાં કેટલાંક આપણી દૃષ્ટિને આજે જૂની ગૂજરાતીનાં કે જૂની ગૂજરાતીથી જરાક જ દૂર જેવાં લાગે છે.^૧ તો ઇસવી બારમા અને પંદરમા સૈકા વચ્ચે આરંભાઈ કવિ પ્રેમાનંદ અને સામ-ળના યુગ લગી ચાલેલા ગૂજરાતી વાહ્મય પ્રવાહને આપણે નર્મદ ફલપતથી શરૂ થતા અર્વાચીન પ્રવાહને મુકાબલે જૂનો પ્રવાહ કહી શકીએ. આ બે વચ્ચેનો કવિ હયારામ લગીનો પ્રેમાનંદ સામળ યુગ, તેને આપણા વાહ્મયનો આપણે મધ્ય પ્રવાહ કહી શકીએ. ટૂંકામાં, આપણા વાહ્મય પ્રવાહના યુગ ત્રણ: નર્મદફલપતથી મંડાયો તે ત્રીજો યુગ, પ્રેમાનંદ સામળનો તે બીજો અર્વાચીન, (અથવા શિષ્ટ-classical ક્લાસિકલ) યુગ, અને તેથી આગળનો તે પ્રથમ યુગ અથવા જૂનો પ્રવાહ.

આ જૂનો પ્રવાહ મુખ્યત્વે બે ફાંટે વહેલો: (૧) જૈન ફાંટે; (૨) જૈનેતર અથવા બ્રાહ્મણ ફાંટે. જૈન ફાંટાનું વાહ્મય મોટે ભાગે જૈન પ્રજા માટેનું અને જૈન પ્રજાને જ અનુરંજનું હતું. ધર્મ ધર્મ વચ્ચે

૧. જીવો રા. રા. મોહનલાલ દલીયંદ દેસાઈ કૃત જૈન ગુર્જર કવિઓ, પ્રથમ ભાગ, વિભાગ ૩જો, ૪થો, ૫મો, અને ૭મો. વળી પાંડિત બેચરદાસ જીવરાજનો નિબંધ—“ગૂજરાતી ભાષા” આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌક્તિક ૫, પૃ. ૨૯-૩૦, અને પૃ. ૫૦-૫૧. આ પ્રવેશક આ ગ્રંથ માલામાં પ્રકટ થાય છે, એટલે તેના મૌક્તિકોની સંજ્ઞા માટે અહીં આ ૦ અને મૌક્તિકનો ક્રમાંક જ હવેથી મુકીશ.

અને એક ધર્મમાં પંથ પંથો વચ્ચે પણ અણુરાગ, અરે દ્વેષ એટલો તો ઉઘ હતો, કે વૈષ્ણવ ગ્રાહક પોતાના દરજ્જાને ‘શીવ’ શબ્દ બોલીને આરા કરવામાં યે પાતક બેસે એમ માનતો. એટલે ખુદ્દુ છે કે જૈન દ્વિલસૂત્રી, જૈન નીતિવિસ્તાર, જૈન શિક્ષપ, અને જૈન વાક્યમયનો લાભ, જૈન છાંટો પણ ખમી ન શકનાર, જૈનેતર પ્રજાને નજોવોજ મળતો: જૈનેતર પ્રજામાંની થોડીક વ્યક્તિઓ ખાસ મેળવવાને મથે તો જ તેમને મળતો. મોઢ વાણિયા જેવી કેટલીક મોટી નાતો આ આખા યુગ દરમિયાન બંને પ્રવાહોને લાભ લેનારી હતી ખરી; પરંતુ આખા સમાજની દૃષ્ટિએ આવા લઘુ સંઘો અપવાદ જેવા ગણાય. અને છેક હલકી શક્તિની લક્ષાવધિ પ્રજાની તો વાત જ શી કરી ! કારીગરો, દુકાનદારો, રાવત, ફેરિયા, મોટલિયા, વણુજારા, અને તેથી પણ ઉતરતાં કામમાં લગભગ બધો વખત સમર્પીને જેમતેમ પેટ ભરતા અને દુઃખે આયપ્ત નીમમતા એ સમાજના “શૂદ્રો” દ્વિલસૂત્રી, શિક્ષપ, શિષ્ટ સાહિત્ય આદિને શોખ ઓછા જ કરી શકે છે ! બુદ્ધિના ઉદ્દેશથી વા આકસ્મિક સંજોગોમાં આ કોટચવધિ લોકડિયાંમાંથી કોઈમાં જૈન જૈનેતર કે બેય સંસ્કૃતિઓ ઊગી નીકળતી, તોપણ એવા દામલા તો છેક જ વિરલ બનતા. આ પ્રકારની પરિસ્થિતિ અને આ રૂપનો યુગ અત્યારે આપણને સમઝવામાં પણ ભાગ્યે આવી શકે એવાં બની ગયાં છે, કેમકે ઇંગ્રેજ અને વિલાયતી સંસ્કૃતિનાં પૂર હિંદમાં બહેવા માંડ્યાં છે ત્યારથી એક મહાન પરિણામ એ સિદ્ધ થતો આવે છે, કે ભાષાનાં અંતર, ધર્મનાં અને પંથનાં અંતર, રીતરીવાજનાં અંતર, અને સેંકડો ગાઉના વિકટ પંથ રૂપ અંતરાયોનાં અંતર ભૂસાતાં-ભૂલાતાં જાય છે, અને આખી હિંદી પ્રજા—જૂદીજૂદી દિશામાં બહેતી નદીઓ મટીને એક સાગરના જેવા ઐક્યમાં વધતી જાય છે, તથા તેના પેટામાં ગૂંજરાત બૃહદ્ ગૂંજરાતની ગૂંજરાતી ભાષા બોલતી આખી ગૂંજરાતી પ્રજા પણ ઐક્યમાં અને પોતાની અસ્મિતામાં વધતી જાય છે. એક

ભાષા બોલનારી પ્રજામાં જે ભાષાનું ઐક્ય છે, તે એક અમર વીર્ય
 મયું સાત્ત્વિક લક્ષણ છે, એવી સમજ ઊંડી ઉતરતી જાય છે, તેમ
 તેમ ભાષાસ્મિતાપદ્ધ એ ઐક્યભાવના વધારે બળ પકડતી જાય છે.
 આપણા અર્ચાચીન વાઙ્મયમાં લેખક હવે પોતાના પંથ કે પોતાના
 ધર્મભાષ્યોને માટે જ લખતો નથી; પોતાના ધર્મના પંથના વિષય
 ઉપર લખતો હોય તથાપિ તે સૌ ગૂજરાતીઓને માટે લખે છે. વાંચનાર
 પણ લખાણ વિશે કર્તાના પંથ કે ધર્મ ઉપરથી મત નથી બાંધતો.
 સર રમણભાઈ પ્રાર્થનાસમાજ છે, રા. રા. આનંદશંકર સનાતની
 છે, રા. રા. ખરદાર પારમી છે, રા. રા. નર્મદાશંકર દેવશંકર શ્રેયઃ
 સાધક છે, રા. રા. કરીમ અહમ્મદ મુસ્લિમ છે, પંડિત બેચરદાસ અને
 રા. રા. મોહનલાલ જૈન છે, સ્વ. તેલોચાળા અને રા. રા. મગ્નલાલ
 શાસ્ત્રી વલ્લભી છે, રા. રા. પરધૂભાઈ આર્યસમાજ છે, અને માંધીજી,
 ન્હાનાલાલ, ઈંદુલાલ યાજ્ઞિક, ખડુભાઈ ઉમરવાડિયા, અને કુંનૈયાલાલ
 મુનશી જેવા મહારી જેમ ધર્મપંથાદિમાં અનિર્વચનીય જેવા છે, તેને કાર-
 ણથી હાલના ઝમાનાનો એક પણ વાંચનાર તેને કર્તા તરફ નથી આકર્ષીતો,
 કિંવા નથી તે કોઈ કર્તાથી જરાયે વિમુખ થતો. વિષય અને વિષયની માંડણી
 પ્રમાણે જ આપણે સૌ કૃતિને જોતાં શીખતા જઈએ છીએ. અને જૂના
 પ્રવાહના વાઙ્મયની કૃતિઓ પોતપોતાને સમયે તેમ છેક ગઈ કાલ
 લગી બંધે કર્તાના ધર્મભાષ્યો અને પંથભાષ્યોમાં જ ફેલાયેલી રહી;
 હવે તો આખી ગૂજરાતી પ્રજા એ એવ ફાંટાના વાઙ્મયને એકસરખું
 અભિનંદે અને વિચારે, એ જૂઠાજૂઠા વહેલા ફાંટા એક જ નદીના
 ફાંટા છે, તથા છૂટાછૂટા વહેતા તોય પાસેપાસે અને એકબીજા ઉપર
 કૈં કૈં અસર ઉપજાવતા વહેતા છે તે તપાસી શકે, એમ લાગે છે. અને
 ફાંટાના વાઙ્મયમાંની સંસ્કૃત પ્રાકૃત અને બીજી સમૃદ્ધિઓ અને તેમની
 અસરો, અથય દરેક ફાંટાની તેનામાં જ અચલ્લી ઊપજેલી ખાસિયતો
 તપાસવાનું પણ હવે જૈન બ્રાહ્મણ પારસી એમ સર્વ ધર્મના અને

પંચના વિધાવ્યાસંગી અને ભાષામકત સાહિત્યરત અભ્યાસીઓ માંડો બેસશે, એવી આશા બંધાય છે. તથા બંને ક્ષેત્રોમાંની કૃતિઓ વધારે સંખ્યામાં તેમ વધારે શાસ્ત્રીયતાથી સંશોધાધને પ્રકાશમાં આવતી જાય છે, એટલે આવા સર્વદેશી સમદર્શી ઉલનાત્મક ઐતિહાસિક અભ્યાસનાં સાધનો પણ ગૂજરાતમાં વધતાં જાય છે, એ વિદ્વાનોને આનંદનો વિષય છે.

૨. શ્રી કુમારપાલ રાજનો રાસ. જૈન વાઙ્મય પ્રવાહમાંની આ **કુમારપાલ રાજનો રાસ** એક આવી આકર્ષક ગૂજરાતી પદ્યબદ્ધ કૃતિ છે. એ વિશે કર્તા પોતે કહે છે:—

પૂર્વેઈ જે મહાપંડિત હવો, સ્વરિ સોમસુંદર અભિનવો,
 પંચાસમિ પાટિ તે કહો, તપાગચ્છ સિરિ દીકા થયો. ૫૪
 તેહનો શિષ્ય સુ પુરુષ કહિવાય, જિનમંડળ નામિ ઉવગાય,
 કુમારપાલ પ્રબંધ જ કર્યો, સુણતાં નરનારી ચિત કર્યો. ૫૫
 શાસ્ત્રઈ સંખ્યા અડત્રીસ, ગ્રંથ કર્યો ગુરુ નામી શીશ,
 સંવત ચૈદ બાણુઓ ભલો, કુમારપાલ ગાયો ગુણુનીલો. ૫૬
 કાવ્ય શ્લોક ગદ્ય જૂનાં જેહ, કેતાએક માંહિં આણ્યો તેહ,
 કેતાએક ભાવ ગુરુમુખથી લલા, તે મિં જોડીં વિવરી કલા. ૫૭
 સોય ગ્રંથ હવડાં વંચાય, મનમાં મ રાખો શંકાય,
 તે પ્રબંધમાંહિં જે જસ્યું, ઋષભ કહે મિં આણ્યું તસ્યું. ૫૮
 કેતાએક ગંભીર બોલ તિહાં જેહ, રાંસમાંહિં મિં જાણ્યા તેહ;
 કેતાએક પરંપરાઈ વાત, તે જોડી આણ્યા અવદાત. ૫૯
 જિન શાસ્ત્ર અંચનેરાં ભલાં, તિહાંથી વચન સુણ્યા કેતલા,
 રાસ મધ્યે આણ્યા તેહ, આણ્યું નીતિશાસ્ત્ર વલિ જેહ. ૬૦
 હેતુ યુક્તિ દષ્ટાંતહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિ આણ્યા તેહ,
 વચન વિરુદ્ધ કહું હોઈ જેહ, મિછાડકડ ભાણું તેહ. ૬૧

કવિત કાવ્ય શ્લોક નેં કહા, કવ્યા કવિ જિંઠે આગઈ હુઆ,
 સરસ સુકોમલ આણ્યા જેહ, રાસમાંહિ લેધ આણ્યા તેહ. ૬૨
 એણીપરિં બોલ ધણા મનિ ધરી, રાજઝપીગુણમાલા કરી,*
 સિદ્ધ અઘસુતાઈ સાર મુઝ કરી. ૬૩

આ પ્રકાશન વિ. સં. ૧૮૧૫ ની અને વિ. સ. ૧૬૯૨ ની એમ બે પ્રતિ ઉપરથી કર્યું છે; પહેલી પ્રમાણે આખો રાસ છાપ્યો છે, અને બીજીમાંથી પાકાંતર નોંધ્યા છે. બંને કાર્ય સુદ્ધિ માટે કાળજી પૂર્વક થયાં જણાય છે; પણ ખુલ્લું છે કે વિ. સં. ૧૬૯૨ ની પ્રતિ જે સારી અને સંપૂર્ણ હતી અને તે વાપરી શકાય એમ હતું તો તેને જ મુખ્ય ગણીને પુસ્તક તૈયાર કરવાથી જૂની ભાષાના અભ્યાસીને ઘણો વધારે લાભ મળત; કવિ ઝપભદ્રાસને પણ વાંચક વધારે ન્યાય આપી શકત.

૩. કવિ ઝપભદ્રાસ શ્રાવક. આપણા જૂના વાઙ્મય પ્રવાહમાંના પૌરાણિક ફાંટામાં જેમ ઘણાખરા કર્તા પ્રાણીઓ છે, કાયસ્થ, સોની, વાણીયા, કણુખી, “મગત,” અને બીજા વિરલ છે, તેમ તેના જૈન ફાંટામાં ઘણાખરા કર્તાઓ સાધુ થઇ ગયેલા માણસો છે, ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને કવિ તરીકે કીર્તિ જીતનારા વિરલ છે. યુરોપના મધ્ય-કાળમાં તેમ આપણા દેશના એ યુગમાં વિદ્યા વિદ્યાવ્યસન અને સર્જન લેખન, ધર્મનાં કર્તવ્યોનેા આશ્રમ એક વા બીજે રૂપે ગ્રહણ કરેલો હોય તેવા વર્ગોનાં માણસોને જ સાધ્ય હતાં; એ કુંડાળા ખદારના માણસોને હાલના જેવાં સાધ્ય હતાં નહીં, એ સ્પષ્ટ છે. અનેક પ્રકારનાં સાહિત્ય વંચાય ગવાય ભજવાય, અને ટોળેટોળાં તે સાંભળીને રીઝે, એવી વ્યવસ્થાઓ આપણા દેશમાં અનેકવિધ અને એકંદરે સારી હતી. પરંતુ શ્રવણ અને ચિત્તરંજન ઉપરાંત અભ્યાસ અને મનન અને સ્વયં-

* આ રાસ ખંડ ૨ જે, પૃ. ૧૯૮.

સમ્રાજ્ય વિના સરસ્વતી ઊગતી નથી, અને એવી અનુકૂલતાઓ એ યુગમાં આ અતિન્હાના વર્ગોને જ પૂરતા પ્રમાણમાં હતી. તથાપિ ઋષભદાસ ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને પણ કવિ બનનાર વિરલ વ્યક્તિઓમાંના એક છે, અને એવા જૈન કાવ્યોમાં એમનું સ્થાન ધણું ઊંચું નવડશે એમ સંભવે છે.

ઋષભદાસે આવી ઉચ્ચ પદવી મેળવી તેનાં કારણ-મારા અધીન મતે-એ દેખાય છે. એક તો એ ગર્ભશ્રીમંત હતા, એ કારણે એમના પિતામહ વિસલનગરના વીશા પોરવાડ મહીરાજે સંઘ કહાડીને સંઘવી * પદ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. આ મહીરાસના પુત્ર સાંગણ † (સંભવે છે કે) વધારે ખ્હોળા અને જલ્દી દૂઝતા વહેપારને અર્થે વિસનગર છોડીને ખંભાત ખંદર આવી વસ્યા. ત્યાં એમને વેપાર સારી પેઠે ફળ્યો જણાય છે, અને એમણે પણ સંઘ કહાડ્યો હતો. ઋષભદાસ આ રીતે પોતાના વતન બનેલા ખંભાત ખંદરને ઉમંગે વખાણે છે, અને એમનું એ વર્ણન કવિસુલભ અતિશયોક્તિ વિનાનું તેમ અક્રૂર અને જહાંગીરના સમયના ખંભાતના વણિકોનો સારો ચિતાર આપતું હોય ઉપયોગી જણાય છે, એટલે કવિના હિતશિક્ષા રાસમાંથી એ પંક્તિઓ ટાકું છું,—

ગુર્જર દેશમાં નગર જ બહુ, હાર ખંભાત આગલે સહુ. ૨
વસે લોક વારુ ધનવંત, પહેરે પટાળાં નર ગુણવંત;
કનકતણા કંદોરા જડ્યા, ત્રણ આંગુલ તે પહોલા ધડ્યા. ૪
હીરતણે કંદોરો તલે, કનકતણાં માંદલિયાં મલે;
ખાંધી ખવખલતી હાથે ખરી, સોવન સાંકલી ગલે ઉતરી. ૫

* સંઘપતિ—સંઘવદ્—સંઘવી: ગઢપતિ—ગઢવદ્ ગઢવી:
રાજપતિ—રાજવદ્—રાજવી: ઇત્યાદિ.

† ઋષભદાસ પોતાનાં માતાનું નામ સરપા દે જણાવે છે (ભરતખાડુબલિ રાસ).

વડા વ્યવહારી જિહાં દાતાર, શાહુ પાધડી બાંધે સાર;
લાંબી ગળ ભાખું પાંત્રીશ, બાંધંતા હરખે કર શીશ. ૬
સૈરવની એગતાઈ ભંહિ, જીણા જંગા પહેરે તે માંહિ;
છટી રેશમી કંડેં ભજ, નવ ગળ લાંબી સવા તે ગજ. ૭
ઉપરેં ફાલિયું બાંધે કાચ, ચાર રૂપૈયાનું તે હોય;
કાંઈ પછેડી કાંઈ પામરી, ત્રીશ રૂપૈયાની તે ખરી. ૮

પહેરી રેશમી જેહુ કભાય, એક શત રૂપૈયે તે થાય;
હાથે બહેરખા બહુ મુદ્રિકા, આવ્યા નર બાણું સરગ થકા. ૯

પગે વાણુહિ અતિ સુકુમાલ, શ્યામ વરણ સખલી તે બલ;
તેલ પુષ્પ સુગંધ સનાન, અંગે વિલેપન તિલક ને પાન. ૧૦

એહવા પુરુષ વસે જેણે કાય, સ્ત્રીની શોભા કહી નવ બય;
રૂપે રંભા બહુ શણગાર, નિત્ય ઉડી વંદે અણગાર. ૧૧

ઇસ્યું નગર તે ત્રંબાવતી, સાચર લહેર જિહાં આવતી;
વાહાણ વખાણ તણા નહીં પાર, હાટે લોક કરે વ્યાપાર. ૧૨

નગર કાઠ ને ત્રિપોલિયા, માણુકચોક બહુ માણુસ મિલ્યા;
વહોરે ફૂણી ડોડી શેર, આલે દોકડા તેહના તેર. ૧૩

ભોગી લોક ઇસ્યા ન્યાં વસે, દાન વરે પાછા નવિ ખસે;
પંચાશી જિનના પ્રાસાદ, ઈંદ્રપુરીયું કરતા વાઢ. ૧૪

પોષધશાલા જિહાં બહુ તાલ, કરે વખાણ ત્યાં ઋષિ વાચાલ;
પુણ્યવંત પોષધ ધરતાં ત્યાંહિ, સાહામીવત્સલ હોયે પ્રાહિ. ૧૫

એ નગરીની ઉપમા ધણી, જહાંગીર પાતશાહ જેહનો ધણી;
તે ત્રંબાવતી માંહિ રાસ જોડંતાં મુજ પહોંતી આશ. ૧૬

ધુગલ સિદ્ધિ અને ઋતુ ચંદ, જુહ સંવત્સર (૧૬૮૨) ધરિ આનંદ;
માધવ માસ ઉજ્જવ પંચમી, ગુરુવારે ૧૭

મેં ગાયો હિતશિક્ષા રાસ, બ્રહ્મસુતાએ પૂરી આશ;
શ્રી ગુરુ નામે અતિ આનંદ, વંદું વિજયસેન સ્વરીંદ.* ૧૮

ભરતપ્રાહ્લ્યાણિ રાસમાં કવિ જણાવે છે કે ખંભાતના ખંભનગર,
ત્રંખાવતી, ભોગવતી, લીલાવતી, કર્ણાવતી, એમ—

મંસુ અનૂપમ ગામ, જેહનાં બહુ છે નામ.
વહેલ વરઘોડો વીજણો, મંદિર ગલિ ભાત,
ભોજન દાલને ચૂડલો એ સાતે ખંભાત.+

ત્રાપભદ્રાસના હીરવિજયસરિ રાસમાંથી મળતી એક ખીજી ઐતિ-
હાસિક વિગત અહીંજ આપું છું. હુમાયું પાતશાહની ગૂજરાતસોરઠની
ચંડાઇને લગતી એ હકીકત હૃદયપ્રાવક છે. એ ચંડાઈ દરમિયાન
લાખો ખાન ખાંધીને ગુલામગિરીમાં જ્યાં વેચી શકાય ત્યાં વેચી

* સદ્ગત શા લીમસી માણેક પ્રકાશિત હિતશિક્ષા રાસ
(ધ. સ. ૧૮૯૫), ઢાળ ઉપાંત્ય. આ (અને આ રાસમાંના ખીજાં
અવતરણો આવશે તે સર્વની) ભાષા ઋષભદાસના સમયની ભાષા નથી.
પ્રકાશકે કાં તો અર્વાચીન પ્રત ઉપરથી રાસ છાપેલો, અગર જૂની
ભાષાને અર્વાચીન (અને સામાન્ય વાચકોને માટે) સરલ બનાવીને તે
છાપ્યો. આ અવતરણમાંની જ કેટલીક પંક્તિઓ હીરવિજયસરિ રાસમાં
આવે છે, તે (આ. ૫-૫. ૩૧૬-૮) વિ. સં. ૧૭૨૪ની પ્રત પ્રમાણે
તેમાં છાપેલી હોવાથી તેમાંની ભાષા જૂની છે, જે કે એ પ્રતિને પણ
કવિના સમયથી આશરે અર્ધ, સૈકાનું અંતર, અને વળી તે અર્ધ સૈકા
એ જ, કે જે દરમિયાન આપણી ભાષાએ પોતાનું હાલનું રૂપ ઝડપથી
પ્રકાશ્યું હતું. મહા. વક્તવ્ય આ છે કે પ્રેમાનંદ યુગથી ત્રીસ કે
બધારે વર્ષ જૂની કૃતિઓ છાપવાને માટે બનતાં સુધી પ્રેમા-
નંદયુગ પહેલાં લખાયેલી પ્રતિઓ મેળવવી જોઈએ.

+ આ. ૩, પૃ. ૧૦૩-૧૦૫.

નાખવાને માટે ઉત્તર દિશામાં તગડયાં. અને તેમાંથી “ નવ લખ ” એક જણને આપ્યાં, -જાઓ આટલાં “ ખુરાસાન ” માં વેચીને જે ઊપજ તે નાણું લઈ આવે. હુમાયુના દરબારીઓમાં “ભૈરવ શા” નામે એક શ્રાવક હશે, હીરવિજયના અનેકાનેક ધનાઢય શિષ્યોમાંનો એક; તે “ પરધાન ” જેવા કોઈ અધિકાર ઉપર પણ હશે એમ જણાય છે; કદાચ (મુઘલ સલ્તનતના ગ્રણીતા અધારણ પ્રમાણે) અલ-વરનો તે વખતનો માંડવિયો શેઠ જ એ ભૈરવશા હશે. આ બાનોને કુદરતી રીતે જ એવી તો બેકાબજ એ રાખવામાં આવતાં, કે તેનાંથી રોજ સંખ્યાબંધ મરી પણ જતાં. ^૧ અલવરમાં એક સહવારે હુમાયુએ કૈં નિમિત્તે ભૈરવશાને પોતાની મહેરછાપ સોંપી તુરત એ ઉદાર અને છાતીના આધા શ્રાવક તેનો લાભ લઈને પાતશાહી ફરમાન લખી ઉપર મહેરછાપ વગેરે તમામ યથાયોગ્ય સંપૂર્ણતા ઊપજાવીને તે ફરમાન પેલા “ખોજ મકીમ”ના હાથમાં ધરી દીધું.

તે કુરમાન દેખાડ્યું ત્યાંહિ રે, ખોજ મકીમ બેઠો છે જ્યાંહિ રે. ૮

૧ કવિ કહે છે “દસ વીસો.” દશ વીસ કે ચાળીશ પચાસ જ જે રોજ મરતાં હતાં, તો ખુરાસાનમાં વેચવા માટે જૂદી પાડેલી અને ભૈરવશાએ છોડવેલી સંખ્યા “નવ લખ” નહીં. એક લખ પણ નહિં, હજાર બે હજારથી વતી બાગે હોય. “નવ લખ” એટલે કવિતામાં “જેનાં લાખે લેખાં થાય” એટલાં, અર્થાત્ સંખ્યા. માળવા ગુજરાત સોરઠમાંથી પકડેલાં બાનોની સંખ્યાને કવિતામાં “નવ લખ” એટલે અગણિત કહેવી એમાં ઝંઝી અતિશયોક્તિ નથી. આમ હજારો બાન પકડાય એ તો મુસ્લિમ વિજયી સવારીઓનો સૈકાઓથી બનતો રહેલો પરિચિત બનાવ હતો. મુઘલ શહેનશાહતની અકબરશાહથી શરુ થતી જાહોજલાલી તળે પહેલાના મુસ્લિમ સમયની અત્યંત કાળીધોર કેટલીક પાતાલ ઊંડી રેખાઓ છે, તેમાં આ પણ એક ભૂલી ન શકાય એવી છે.

કરી તસલીમ ને બલો થાય રે, મસ્તક મુકી હાથેં સાય રે;
 બલો રહીને વાંચે ત્યાંહિ રે, નામ હુમાયુનું લિખિયું માંહિ રે. ૯
 મજીમ ! કહ્યા તુમ મેરા કીજે રે, નવ લખ બાંદ ભૈરવકું દીજે રે;
 અજર મત કરે તુમ ઇસ ઠોરે રે, દીડી ઉપરિ અજમુખી મોહોરે રે. ૧૦
 મજીમ મુકે ભૈરવને આલે રે, તિહાં વાણીઓ જીવ ચલાવે રે;
 કાઠયાં બાંદ તિહાં સૌ રાતિં રે, જાઓ, જાતાં ન રહિસ્યા વાંટિં રે. ૧૧
 ઘોટિક પંચસેં ધરથી આણ્યા રે, આલ્યા તેહને કરમી જાણ્યા રે;
 મુકી નારીઓ બંધન કાપી રે, વસ્ત્રેં બાંધી મોહોર તે આપી રે. ૧૨

x

x

x

x

અસ. હુમાયું સુધીના મુસ્લિમ સમયની એક સિદ્ધા રેખા જોઇ
 લીધી. હવે હુમાયું પછીના મુઘલ સમયની ઉજ્જવલ આજુ જોઇએ.
 અને તેમ કરવા માટે આપણે મૂલ વિષયને પાછા વળાગીએ. અકબર
 ગૃહસ્થ રહીને પણ કવિ થવા પામ્યા તેનું બીજું કારણ સમજવા પ્રયત્ન
 કરીએ. હિંદના ઇતિહાસમાં અને આખી દુનિયાના રાજાઓના વર્ગમાં
 અકબરનું સ્થાન 'કેટલું' તો જાણું છે તેની નિર્મલ પુદ્ધિના ઇતિહાસ-
 કાએ પણ હજી યથાયોગ્ય તુલના કરી નથી. સદગત વિન્સેન્ટ રિમમ,
 મોરલાન્ડ આદિ આ ઝમાનાના ઇતિહાસકોની શોધકૃતિએ હવે અકબર-
 ના સમયની એટલી તો વિગતો નવેસર ભેગી કરી ગોઠવીને નવા
 પ્રકાશમાં આણી છે, કે આપણે હવે એ મહાતુભાવનો દુનિયાના મોટામાં

+ શ્રી હીરવિજયસૂરિ રાસ (આ. ૦ પ -૫. ૨૭૭-૮૦).

ઘોડા, વાટખર્ચા, આદિ બાનોમાંના કેટલાકે પોતાની શાખ
 વડે મેળવ્યું હોય, ધણાને અન્નવરના મહાજને આપ્યું હોય; બધુંજ
 એકલા ભૈરવશાએ પૂરું પાડ્યું એમ માનવાની અમ્મત્ય નથી, એ ગમે
 તેમ હો, લોકવાયકા તો આ બીજા-કરુણ બનાવ આવી રીતે પરિણમે
 તેનો બધો જશ ભૈરવશાને એકને જ આપે એ કુદરતી છે.

મોટા રાજાને ટકકર મારે એવો પ્રભાવ જોઇ શકિયે એમ છે. અહીં આ વિષય ઉપર લંબાણ છેક અપ્રસ્તુત, અને પ્રરતા લંબાણ વિના આવો વિષય કીક મંડાય પણ નહિ, એટલે એટલું જ કહીશ કે

શિવાજી ન હોત તો સુનત હોત સબકી

એ ઉક્તિ કવિપણાની અતિશયોક્તિ માત્ર છે: અમર ન હોત તો સુનત હોત સમકી-એ જ હિંદના ઇતિહાસમાં સુદૃઢતર સત્ય છે. સાડાત્રણ સૈનાના ત્રાસથી અને ફેરથી છેક ખળભળી જાહેલા અને મરવા પડેલા ઉત્તર હિંદને અમરની ઉદાર રાજનીતિએ ધારણ આપી, નવું લોહી અને નવું વીર્ય ઊપજાવવા જોડેલો સમય આપ્યો, અને સમાજ પોતાની સંસ્કૃતિને પાછી ખીલવી શકે એવાં ખીજ પણ છૂટે હાથે એણે વાળ્યાં. અમર જન્મથી જ સાચી ધાર્મિક વૃત્તિ લઇને જન્મ્યો હતો. ધર્મજિજ્ઞાસા એના ચિત્તંત્રની જાડામાં જાડી પ્યાસ હતી. સંજોગોએ એને રાજા અને રાજધિરાજ અને એ ઝમાનાનો મોટામાં મોટો સમ્રાટ બનાવ્યો, તો આ ધર્મપિપાસા છીપવવાને કોઈ એકેન્દ્રિય સાધુ કરે એવા પ્રયત્નો કોઇ મહારાજા પોતાની બધી સત્તા વગ અને લક્ષ્મી વાપરીને કરી શકે તે પ્રકારે આ રાજધિએ પોતાની વય અને સત્તાના મધ્યાક્ષમાં વર્ષો લગી કર્યા. મુસ્લિમ સંઘની ઘોર ઝનૂનને પણ આ નીડર મદદે લેખવી જ નહીં. રાજા એટલે લોકપાલ, કાલકારણ બની નવો, પ્રજાને સુખદ બલપ્રદ કાળ ઊપજાવવા મથે તે રાજા પદને સાર્થક બનાવનાર રાજા, એ હિંદુ સંસ્કૃતિની નમૂનેદાર રાજા માટેની આવનાને એણે સાચા ઊમળકાથી વધાવી લીધી, અને હિંદુ મુસ્લિમના જાડા વિરોધોને કાળે કરીને શમાવી શકે એવી રાજનીતિ જ એણે ઉદાર અદ્વિતીય દક્ષતાથી સર્જી. આ પ્રયાસો દરમિયાન એક વખત એના જોવામાં એક મોટો વરઘોડો આવ્યો, તેની વિલક્ષણતા ઉપરથી અમરે પૂછપરછ કરી, અને એને કહેવામાં આવ્યું કે એ વરઘોડો આઘાતા જૈન સંઘે ચંપા નામે શ્રાવિકાને માન આપવાને કહાડયો.

હતો, કેમ કે અંપાએ છમાસી ઉપવાસતું વિરલ પુણ્યતપ કર્યું હતું. લાગટ છમાસ લગી માણસ અન્ન વગર રહી શકે એ અકબરને સંભવિત લાગ્યું નહીં; તેણે એ બાઈને ધગતા માન સાથે પણ પૂરા બંદોબસ્તથી એક માસ રાખી, અને તે વચન પ્રમાણે જ વર્તે છે એમ તેની ખાતરી થતાં, * તથા આ પ્રસંગ દરમિયાન જિનધર્મના સિદ્ધાન્તો મન્તવ્યો રીત રીવાજો આદિ વિશે પણ તેના સાંભળવામાં આવતાં, અકબર જેવી વૃત્તિવાળા માણસને તો એક નવા સ્વતંત્ર અને વિશાલોદાર જ્ઞાનસ્થાન અને અનુભવસંચયી ભાળ મળી. જૈન ધર્મના તે સમયે ઉત્તમોત્તમ ગુરુ કોણ હતા તે શોધી કહાડતાં અકબરને વાર લાગી નહિં, અને આ પ્રમાણે અકબરનો હીરવિજયસૂરિ અને તેજ-સ્વી જિનભક્તો સાયેનો સમાગમ આરંભાયો.

હેમાચાર્ય અને તેમના સહાયકોએ ગુર્જરમંડલમાં x સંસ્કૃતિ

* શ્રી જિનવિજયજી: જૈન ઐતિહાસિક ગૂર્જર કાવ્યસંચય (૧૯૨૬): રાસસાર વિભાગ, પૃ. ૧૦૬.

x આપણા દેશને ગૂજરાત નામ મુસ્લિમ અમલ પહેલાં નહોતું. આનર્ત અને સૌરાષ્ટ્ર એ આપણા દેશના બે અંગોનાં જૂનામાં જૂના નામ. સૌરાષ્ટ્રમાંથી સોરઠ નામ થયું. આખા દ્વીપકલ્પને કાઠીવાડ-કાઠેવાડ-કાઠિયાવાડ નામ આપી, સોરઠ નામ તેના દક્ષિણ પેટાભાગને માટે સંકોચનાર મરાઠાઓ હતા. આનર્ત શબ્દનોજ અપભ્રંશ થઇને લાટ શબ્દ થયો જણાય છે. હેમાચાર્ય અને સિદ્ધરાજના સમયના આનર્ત, લાટ, સૌરાષ્ટ્ર આદિ ચૌલુક્ય રાજ્યના વિભાગોને માટે એકું ગુર્જર મંડલ નામ જ હતે. આ વિષયના એકથી વધારે અંશ હજી સંદિગ્ધ છે. જુવો—A. S. Altekar ને A History of Important Ancient Towns and Cities in Gujarat and Kathiawad (1926) એ મુંબાઈ યુનિવર્સિટીનો ઇન્ડિયી નિબંધ (છૂટો છાપેલો

અને વિધાનો એક બલવાન મોજો ઉત્પન્ન કર્યો હતો.^૧ એ મોજા દરમિયાન આપણી પ્રજામાં સાહિત્ય વિદ્યા આદિ જોરથી ફેલાયાં હતાં, અને નવાં પણ ઊપજ્યાં હતાં, પરંતુ એ સર્જક યુગનું આયુષ્ય ટૂંકું નીવડ્યું અને એ યુગ દરમિયાન થયેલું અને આરંભાયેલું ધણું ખરું પાછું ધૂળ તળે દટાયું. થોડું ધણું કજળાતું કજળાતું પણ ઊગ્યું અને નામ-શેષ રહ્યું તેનું કારણ અમદાવાદ પરિષદ વખતે મેં મહારા વ્યાખ્યાનમાં સૂચવેલું તે હતું, કે અમદાવાદના સુલતાન વંશની નીતિ ઉચ્ચ મુસ્લિમ નીતિ હતી નહીં હિંદમાંની મુસ્લિમ ગાદીઓ દેહલીના તખ્તથી જેમ દૂર આવેલી, તેમ તે ગાદીને ટકાવનાર મુસ્લિમ બલ ઓછાં આછાં અને તેમ તે ગાદીપતિઓને પોતાની ગાદી ટકાવવાને લોકપાલ વધારે પ્રમાણમાં થવું પડેલું: પોતાની નીતિમાં પ્રજાના ગ્રહોને અને પ્રજાની રુચીઓને વિશેષ વજન આપવું પડેલું. વળી ગૂજરાતના તખ્તની લક્ષ્મી અને જાહોજલાલી તો મુખ્યત્વે અવલંબે દરિયાપારના વેપાર ઉપર; અને એ વહેપારની કલા હિકમતો તમામમાં હિંદુઓની આપુકી હાકમી: ખાસ કરીને જૈનોની.

તેમ Indian Antiquary ના ૫૩ મા અને ૫૪ મા વાલ્યુમોમાં.)

આનર્ત લાટ અને સોગઠ વચ્ચેનો ઐક્યભાવ મુસ્લિમ યુગે જ સાધ્યો છે; ગૂજરાતમાં મુસ્લિમ યુગ એ: અમદાવાદના સુલતાનોનો તે પહેલો, મુઘલ સલ્તનતનો તે બીજો. કચ્છ, ઇડર, આદિ જે જે પ્રદેશ અમદાવાદી સુલતાનો અને મુઘલ પતશાહોના "વિષય" માં રાજ્યસત્તા આણી શકેલી નહીં, તેમનું ગૂજરાત સાથેનું ઐક્ય આજે પણ આછું છે.

૧. ગુર્જરમંડલની સંસ્કૃતિમાં જે યુગના શિખર રૂપે શ્રી હેમાચાર્ય વિરાજે છે, તે પહેલાના સંસ્કૃતિયુગો વિશે પંડિત સુખલાલ, પંડિત જીવદાસ અને મુનિ જિનવિજય હાલમાં જે અભ્યાસો અને સંશોધનો કરી રહ્યા છે, તે ઉપરથી થોડાજ સમયમાં પુષ્કળ માહિતી મળી જશે એમ ધારું છું.

મહાન અકબરની રાજનીતિ અને અકબર હીરવિજયના સમાગ-
મનું એક મહામોટું ફલ એ આવ્યું કે ગૂજરાતી સંસ્કૃતિના જૈન
ફાંટામાં બીજો બલવાન મોજો ઉત્પન્ન થયો અને આખા દેશમાં ફેલાઈ
દેશના સીમાડાઓથી આગળ પણ રેલાયો. ઋષભદાસ ગૃહસ્થ રહીને
પણ કવિ થયા કારણ કે તેઓ ગર્ભશ્રીમંત હતા. પોતે જ કહે છે:

સકલ પદારથ મુઝ ધરિ મિલંલ્યા, ચિર થઇ લક્ષી રે નાર્ય

પણ ઋષભદાસ કવિ થયા તેનું વધારે મોટું અને સજીવન કારણ તો આ
કે એમને આ નવા મોજાનો લાભ મળ્યો. મોજો જોરમાં હતો તે
સમયમાં એ પાક્યા, વળી તેની સાથે એમનો અંગત સંબંધ નિકટ
અને કુટુંબીનો હતો.

મુઝ આંગણિ સહકાર જ ફલીઉં, શ્રીગુરનામ પસાઇજી,
જે રખિ મુનીવરમાં અતીમોટો, વીજધસેન સુરિરાયજી. ૫૩.

મુઝ અંગણિ સહકાર જ ફલીઉં, શ્રીગુરચર્ણ પસાઇજી. આંચલી.
જેણુઈ અકબર નૃપ તણી શલામાં, જીત્યુ વાઢવીચારી જ,
શઘવ શન્યાસી પંડીત પોઢા, સોય ગયા ત્યાહા હારીજી. ૫૪ મુઝ૦
જાજજધકાર હુઉ જિનશાશન, સુરી નામ સવાઈ જ;
શાહી અકબર મુખ્ય એ થાપ્યુ, તો જગમાહિ વડાઈ જ. ૫૫ મુઝ૦
તાસ પટિ ઊગ્યુ એક દીનકર, સીલવંતમાં સુરો જ;
વીજયદેવ સુરી નામ કહાવઈ, ગુણ છત્રેસે પુરો જ. ૫૬ મુઝ૦
તપાતણો જેણુઈ ગઈ અજુઆહુ, હુધવઈમહાં સોભાગી જ,
જસ સિરિ ગુર એહેવા જઈવંતો, પ્રણયપરાશ તસ જગી જ.*૫૭ મુઝ૦

* વૃતવિચાર રાસ, ત્રિ. સં. ૧૬૬૦: પ્રતિ ૧૬૭૯ની, કવિએ
પોતે લખેલી (જૈન ગૂર્જર કવિઓમાં રા. રા. મોહનલાલે છાપેલા
પ્રમાણે જ ઉપર છાપ્યું છે)

હીરવિજય-શિષ્ય વિજયસેન; (વિ. સં. ૧૬૦૪-૧૬૭૨) તેના શિષ્ય વિજયદેવ; (૧૬૩૪-૧૭૧૩) અને વિજયદેવની સાથે ૧૬૭૨-૧૬૭૪ એ ત્રણ વર્ષ તપાગચ્છતા આચાર્ય વિજયતિલક. આ વિજયદેવ અને વિજયતિલક બંનેના શિષ્ય ઋષભદાસ. †

ઋષભદાસને પોતાને સંસ્કૃત પ્રાકૃત આદિ સાહિત્યનું સારું જ્ઞાન હતું એમ એમની કૃતિઓ જ સાબીત કરે છે, રા. રા. મોહનલાલ દ્વલીચંદ દેસાઈ એમની સંખ્યાબંધ કૃતિઓ જણાવે છે, અને “જૈન યુગ” કવિઓ પ્રથમ ભાગ” એ ગ્રંથમાં એમણે ઋષભદાસની સત્તર કૃતિઓમાંથી ઉતારા પણ ટાંક્યા છે. આ આનંદકાવ્યમહોદધિ મૌકિતકોમાં પણ એમની આ પહેલાં હીરવિજયસૂરીશ્વર રાસ અને બીજી કૃતિઓ પ્રકટ થઈ ચુકેલી છે. એમની લગભગ દરેક રચનામાં એમણે રચનાસાલ આપી છે તે ઉપરથી જાણવામાં આવે છે કે એમની કૃતિઓ વિ. સં. ૧૬૧૫-૬૬થી ૧૬૮૦ લગીમાં થયેલી છે, હીરવિજય સૂરિ વિ. સ. ૧૬૫૨ની આખરમાં સદ્ગત થયા એટલે તેમની સાથે પણ ઋષભદાસ નો ખાલ વયમાં પ્રત્યક્ષ પરિચય સભવે છે; અને તેમના મુખ્ય શિષ્ય વિજયસેન સૂરિ (વિ. સં. ૧૬૦૪), જેને અકબરે હીર-સવાઈ એ નામે પ્રખ્યાત કર્યા, તથા એ વિજયસેનના મુખ્ય શિષ્ય તપસ્વી વિજયદેવ સૂરિ (૧૬૩૪-૧૭૧૩), જેમને જહાંગીર મહાતપા કહેતા, તેમનો તો આપણા કવિને આખો જન્મારો માઠ પરિચય હતો. વળી સત્તરમી

† વધુ વિગત માટે જુવો રા. રા. મોહનલાલ દ્વલીચંદ દેસાઈનો શ્રાવક કવિ ઋષભદાસ એ નિબંધ (સુરત પરિષદના અહેવાલ અને નિબંધ સંગ્રહમાં તેમ “જૈન યુગ” નામે જૈન શ્વેતાંશર કોન્ફરન્સના માસિકમાં).

આ નિબંધને સુધારી વધારીને કર્તાએ આ મૌકિતક માટે ફરી લખી આપેલો જુવો આ જ પુસ્તકમાં.

સદીના ઉત્તરાર્ધના જાણીતા જૈન કવિઓ-સંઘવિજય (સિંહાસન જત્રી-શીના કર્તા), ગુણવિજય (કર્મચંદ્ર વંશાવલિ પ્રબંધના કર્તા), હેમ-વિજય ગણિ (કમલાવલય રાસના કર્તા), નયસુંદર (નલદમયંતી ચરિત્રના કર્તા), કનકસુંદર (સગાલશા રાસના કર્તા), સમયસુંદર (નલદમયંતી રાસ અને વસ્તુપાલ તેજપાલ રાસના કર્તા), આદિમાંથી કેટલાક ઋષ-ભદ્રાસની સાથે સારી પેઢે સંબંધમાં આવેલા હશે. અને ઋષભદ્રાસ પોતાના આગળ થઈ ગયેલા જૈન કવિઓમાંથી લાવણ્ય સમય (વિમલ પ્રબંધ આદિના કર્તા:-જ. ૧૫૨૧ છેલ્લી મળી આવેલી કૃતિ ૧૫૮૯ની છે), લીંબો, ખીંબો, તથા એ પહેલાંના કેપાલ વગેરેને સંમાનપૂર્વક સ્મરે છે. કુટુંબ મોટું તથાપિ સંસ્કારી અને ધર્મ તથા સાહિત્ય-રત હતું અને વળી તે સમયના ઉત્તમ સાધુઓ અને પુરુષોની સત્સંગતિમાં રહેનારું, એટલે ગર્ભશ્રીમંત ઋષભદ્રાસે વહેપાર અને કુટુંબવ્યવસ્થાનો ભાર સુપાત્ર માણસો અને લાયક કુટુંબીઓ ઉપર રાખીને પોતાનું આયુષ્ય ધર્માચાર અને પઠન પાઠન લેખનમાં જ મોટે ભાગે ગાળેલું હશે એવો તર્ક એમના વિશે યોગ્ય જણાય છે. એમની કૃતિઓમાંની એકથી વધારે એમના જ હસ્તાક્ષરમાં પણ મળી આવે છે.

૪. આ રાસ વિશે એકથો મુદ્દા.—જૈન સાહિત્યમાં રાસને નામે ગણાતી કૃતિઓની સંખ્યા મોટી છે, અને તેમાંથી હજી થોડી જ પ્રસિદ્ધિમાં આવેલી છે, એટલે આ જાતની રચનાનાં સામાન્ય લક્ષણો બાંધવાનું કાર્ય અત્યારે થઈ શકે એમ નથી. પરંતુ કવિની પોતાની પ્રતિજ્ઞા ઉપર રજી કલમમાં આવેલી છે તે પ્રમાણે જ એમણે આ અને પોતાના બીજા રાસો રચેલા છે. કથાભાગ કે વસ્તુ ગૌણ છે; નીતિના અમારિ (અહિંસા), શીલ, દાન, તપ આદિ જે સિદ્ધાન્તો ઉપર જૈન ધર્મ ખાસ ભાર મૂકે છે, તેનો બોધ કરવો અને જિન મતનો મહિમા ગાવો, એ જ આ રાસનો પ્રધાન વિષય છે. પોતાનું કવન વિસ્તારવામાં જૈન કવિઓ પોતપોતાની વિદ્યા રુચિ આદિ પ્રમાણે આગલા અથો,

સુભાષિતો, લોકસાહિત્ય વગેરેનો છૂટથી ઉપયોગ કરે છે. એક બે દાખલા જોઈએ.

જ્ઞાની નર સધલે પૂજ્ય, નરપતિ નિજ નગરે જ મનાય;
જ્ઞાની ભલો નર જોહુ કુરૂપ, કાણુ જુવે કાયલનું રૂપ.—૪
કાયલ રૂપ સ્વર મધુરો જોહુ, તપસ્વી રૂપ ક્ષમા કહેહ;
પતિવ્રતા* નારીનું રૂપ, કુરૂપને વિદ્યા જ સુરૂપ.—૫
અધિકું રૂપ તે વિદ્યા કહી, ગુપ્ત ધન તે વિદ્યા સહી;
યશ સુખની દેનારી એહ, વાટે બાંધવ સરિખી જોહુ.—૬
વિદ્યા રાજભવને પૂજ્ય, વિદ્યાહીન અજ પશુઆ ગાય;
લક્ષ્મી પણ જુગ x તો શોભતી, જો ઉપર બેઠી સરસ્વતી.—૭
નાણા ઉપર અક્ષર નહિં, તે જાણું નવિ ચાલે કહિં;
જિહાં અક્ષર તિહાં મહત્ત્વ તે બહુ, ઉત્તમ અંગને પૂજે સહુ.—૮ +

અહીં વિદ્યા વિશેનાં જાણીતાં સુભાષિતો બેગાં કરીને છેલ્લી કડીમાં કવિએ પોતાના જોહુપાર અને શરાશીના અનુભવને, લીસા અને સુવાચ્ય છાપ વાળા સિક્કા વચ્ચેના ભેદનો દાખલો આપી, સાચે વણી લીધો છે. “ઉત્તમ અંગને” એટલે સિક્કા ઉપરના પાતશાહ કે રાજ્ય-કર્તાના ડોકાને એવો અર્થ પણ હોય. કુમાળપાળ રાસ ખંડ ૧ લામાં પૃ. ૩૭ મે આંબાતમાં પોતાના સમયમાં પ્રચલિત સિક્કાઓની યાદી કવિએ આપેલી છે.

* પાતિવ્રત્ય. x જગતમાં.

+ દ્વિતશિક્ષા રાસ, ઢાલ ૧. બાષા માટે જુવો પૃ. ૧૦ તળેનું ટિપ્પણ.

ભક્તિ રૂપ ધનના ગુણુ લોકપ્રિય રાહના પદમાં ગયા છે તે
ગુણો:—

(રાગ વસંત—“ નાહલો નિરગુણ રે ”)

જિન તુઝ નામ નિધાન રે, એ ધન કોઈ ન ખાય;
દેહડી જલતાં સાથિં આવઈ, વિણુસી કિમઈ ન જાય.—જિં ૦ ૫૧
ચોર ન ચોરઈ અગનિ ન જલઈ, ધૂરત કોઈ ન ધૂતારઈ;
વાટિઈ વહઈતાં વિધન ન થાઈ, ધૂતઈ કહી ન હારઈ.—જિં ૦ ૫૨
એ ધન ખાતાં કહીઈ ન ખૂટઈ, વણુજ કરિ નવિ જઈ;
કુવસન પડતાં એનવિ વિણુસઈ, રૂસી ન લીઈ રાઈ.—જિં ૦ ૫૩
ચાડતાણું ઇહાં કહીઈ ન ચાલઈ, યોગી ધાત ન ધાલઈ;
સુરનર કિંનર અસુર વિદ્યાધર, એ ધનસું ન વિચાલઈ.—જિં ૦ ૫૪
એ ધનનું હેર નવિ થાઈ, લૂંટા સોય ન લૂંટાઈ;
સાચરજલ પ્રભવઈ નઈ એહેને, અનર્થ કોઈ ન ઉઠઈ.—જિં ૦ ૫૫
એ ધનથી પેલું ધન આવઈ, રાજ ઋદ્ધિ સુખ ભોગ;
કુમારપાલ નૃપ એણીપરિ ચિંતઈ, પુણ્ય સકલ સંયોગ.—જિં ૦*૫૬

સિદ્ધરાજની ચિતા બળે છે ત્યાં કવિ વિલપે છે:—

(રાગ રામગિરિ: “રામ ભણુધ હરિ ઉઠીધ”—એ દેશી)

સોનાવરણી રે ચહઈ બલઈ, રૂપાવરણી તે ધુંડ રે,
કુમકુમવરણી રે દેહડી, અગનિ પરબલીઅ તેહ રે.—૨૯ માં
માન મ કરસ્યો રે માનવી, કિસ્યો કાયાનો તે ગર્વ રે,
સુરનર કિંનર રાજિઆ, અંતિ મૃત્તિકા સર્વ રે.—૩૦ માં

* પ્રથમ ખંડ પૃ. ૧૦૬.

જે સિરિ રચી રચી બાંધતા, સાલુ તે પાગ રે,
 તે નર પોઢયા રે પાધરઇ, ચાંચ દિધ સિરિ કાગ રે.—૩૧ માં
 જે નર ગંજ રે બોલતા, ÷ × × ×
 × ÷ × × × × × ×
 જેસંગ સરિખો રે રાજિઓ, બાલી કર્યો તિહાં રાખ રે.—૩૯+માં

નરસિંહ મ્હેતાથી યે ક્યાંય જૂના આ લોકરચિત પરંપરાપ્રાપ્ત
 રમશાનવિલાપમાં ઋષભદાસની પોતાની એક માત્રા પણ હશે ખરી ?

બીજે છોડથી વિચારમાં પડી જઈયે એવા દાખલા બિતારું. આ-
 લણ પ્રતિનિધિ કેવળોધિ સમસ્યાઓ પુછે છે અને જૈન પ્રતિનિધિ
 હોમાચાર્ય કુમારપાલની રાજસભામાં લેના ઉત્તર આપે છે (પૃ. ૧૮૧-
 ૧૮૧: અઢાર સમસ્યાઓ આપી છે). તે વાંચતાં આપણને એમ લાગે
 છે કે આ શું આપણે સામળભટ્ટને તો નથી વાંચતા ? આમ બીજે
 પણ અનેક સ્થળે લાગ્યા વગર ન રહે એટલી એ બેની સમાનતા
 જણાય છે. ઋષભદાસના ઘણા દૂદા ચક્રપદ અને ખાસ કરીને કવિત્ત
 સામળનાં લઢણને અને સામળની શબ્દ બ્યનાને એટલાં તો મળતાં
 આવે છે કે અકબરે હીરવિજય શિષ્યને હીરસવાધ કહ્યો હતો તેમ
 સામળને ઋષભસવાધ કહેવાનું આપણને મન થઈ જાય છે. માત્ર
 ઋષભની કૃતિઓમાં જે લોકપ્રિય ઢાળોનાં મીઠાં અસરકારક પદો જેવામાં
 આવે છે તે એની કવિત્વ પદ્ધતિનો અંશ સામળમાં નથી.

પુસ્તકો વગરના અને વાંચતાં આવડે નહીં એવા શ્રોતાઓને
 માટે રચાયલાં સાહિત્યમાં હોમર મહાભારત કે જાતકમાલાથી માંડીને
 સામળ લગી કે આજે પણ ગામડાના ભાટમદાયા અને કથકો લગી
 કેટલાંક લક્ષણ સર્વસામાન્ય હોવાનાં જ. આગળ આગળથી એ
 લક્ષણો જે જરાતરા ફેરફાર સાથે ચાલ્યાં આવે, તે આગળ આગળ

જરાતરા ફેરફાર સાથે ઊતર્યાં જાય. અને વર્ણનોમાં ઉપમાઓ અને રૂપકોથી માંડીને જ્ઞાનનાં સૂત્રો કહેવતો અને ઉપાણ્યાં, રસનાં ટપાં, હાસ્યના દુચ્ચકા, ચાતુર્યના નમૂના, સૂત્રશૈલીમાં સમાવેલાં સરવૈયાં, લોકપ્રિય કથાનકો ચમત્કૃતિઓ અને તાત્પર્યીઓ, ૫૮ અને ગુંથણીમાં ફેરફાર સાથે, પરંતુ તત્ત્વદૃષ્ટિએ જોતાં એ ને એ મા અને એ ને એ આપની સંતતિ, સૈકાઓ મુઘી સાહિત્યવાદીમાં ઊગે અને કરમાય અને પાછાં ઊગે. સૈકાઓ લગી: જ્યાંસુધી પ્રગ્નનું આપું' પે માનસ ફરી ન જાય ત્યાંસુધી. તથાપિ જ્યાં વિચારમાલા કે દૃષ્ટિ ઉપરાંત શબ્દ-રચના અને દૃષ્ટાંતો લગભગ એક ને એક જો કવિઓમાં એક આખા બંધમાં અથવા તો બંધના એક આખા અંશમાં જોવામાં આવે, ત્યાં સંભવે છે કે પાછલા કવિએ આગલાનું જ પોતાનું કરી લીધેલું. ઋષભદાસનું કેટલુંક જેમ આમલા કવિઓની કૃતિઓમાંથી અને આગલાં સુભાષિતો પદો આદિના અનુવાદ જ છે, તેમ ઋષભ પછીના આપણા કવિઓમાં કેટલુંક ઋષભનું જ એમણે લીધેલું છે. અને ઋષભ તો આપણે જોયું તેમ પોતાની પ્રતિજ્ઞામાં સ્પષ્ટ સ્વીકારે છે કે હા, મેં તેમ કર્યું છે; એ મહારું એક કર્તવ્ય જ હતું. સામળ પણ એવો સ્વીકાર કરે છે. છાપખાનાં થતાં, પુસ્તકો સુલભ થતાં, અને નિરક્ષર ઓતા વર્ગને સ્થાને વાંચનાર વર્ગ આવતાં, આપણા નવા યુ-

× “કવિતા સહુતણો પરતાપ.” “સેવક સહુ કવિતા તણો.”

—નંદ બત્રીસી.

“કવિ કીધા લક્ષકોટિધા, મયા કરો માયું મતી”

—રાવણ મંદોદરી સંવાદ.

“કાસ સૌ કવિજન તણો.”

—વેતાલ પચીસી.

“સંસ્કૃત માહિથી સોધિયું પ્રાકૃત કેરું પુરાણ.” “સામળભટ્ટ કવિએ કરો, વેદ પુરાણો છાપ.” (અથવા—“પ્રાકૃત કીધું પ્રેર”)

ગમાં રચનાઓના કર્તૃત્વ વિશેના આપણા ખયાલ વધારે સ્ફુટ અને સ્પષ્ટરૂપે થતા ગયા છે, અને હવે આપણે કોઈ પણ કર્તા કને ઋણ અને સામળના જેવા એક સામાન્ય ગોળગોળ સ્વીકાર ઉપરાંત ખડે ખડમાં, કડીએ કડીમાં, જેનું જેટલું લીધું હોય તેનો ચોક્કસ ઋણ-સ્વીકાર માગિયે છીયે. કર્તૃત્વ અને ઋણસ્વીકાર વિશેના આ આપણાં નવાં ધોરણ ફલપતરામ જેવા કવિને લાગુ પાડી શકાય ખરાં? કે એમને મોટે ભાગે તો આ બાબતમાં હયારામ લગીના યુગની જ એક વ્યક્તિ ગણવા ઘટે? આ મહેને તે લાગે છે કે, એવો સવાલ છે કે જે વિશે થોડો ધણો મતભેદ સ્થાને છે. નીચેની પંક્તિઓ વિચારો.

પહંધલુ સુખ જે જાતિ નર્યા, બીજુ સુખ જે ધરિ દીકરા;
 ત્રીજુ સુખ જે રણવણ * વરા, ચઉથુ સુખ જે પોતધ ધર.
 પાંચમુ સુખ જે ભગતિ નારિ, છઠુ સુખ જે જોડું બારિ;
 સાતમુ સુખ જે અંગણિ જૂત, પુણ્યઈ એ લહઈ ધર સ્વર.
 પહંધલુ સુખ જે ન જમઈ ગામી, બીજુ સુખ જે વસઈ ઠામિ;
 ત્રીજુ સુખ જે માનઈ ભૂપ, ચઉથુ સુખ જે રૂપ સરૂપ.
 પાંચમુ સુખ ઈચ્છાઈ રમઈ, છઠુ સુખ વેલાઈ જમઈ;
 કવિ કહઈ સાતમુ સુખ એ ગમઈ, સકલ લોક ધર આવી નમઈ.

આમાંની પહેલી ચાર ફલપત શાલ્ય કે જૂની વાંચનમાળામાંથી

(ટિપ્પણ આગલે પાનેથી ચાલુ)

“શાસ્ત્ર સકલની શાખ.”

“બ્રાહ્મણ ભાટ કે ચારણાં (કે) અન્ય કવચિતા હોય,
 સેવક હું સહકેતણો, ખોડ મ દેસ્યો કોય.
 જેહની બુદ્ધ દીધી શારદા, જેહની સાંભળી ક્ષાત,
 તેહનું સંસ્કૃત શોધિયું, તેહની વખાણી વાત.” વગેરે, વગેરે.

—સિંહાસન બત્રીશી.

* ઋણ વિના.

હિતારી નથી; આ રાસમાંની જ એ આઠે પંક્તિ છે: જુવો ખંડ ૨ જે, પૃ. ૧૩૧.

આ રાસનો આરંભથી માંડીને (સિદ્ધરાજનું) મૃત્યુ થતાં કુમાર-પાળ આવીને ગાદીએ બેસે છે ત્યાં લગીનો ભાગ સુશ્લિષ્ટ છે. કુમાર-પાળના પ્રવાસવર્ણન અને ઠેકાણે ઠેકાણેના એના અનુભવોના વર્ણનથી કૃતિમાં એટલે સુધી પૂરતા વૈવિધ્ય વાળી એકતા આવે છે. એમાં પણ જૈન શ્રોતાઓને જે એવો બોધ જ પ્રધાન છે, પરંતુ પછીના ભાગમાં તો એ બોધ જૈનેતર વાંચનારને જરા કંટાળે આવે એવો થઈ જાય છે. વળી અસંભવિત ચમત્કારો (miracles) ઠેકાણે ઠેકાણે આવે છે તે અર્વાચીન વાંચનારે કર્તાના સમયના અભણ લોકના જ નહીં અભણ વિદ્વાન તમામ પ્રજાના માનસચિત્ર લેખે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી ગણવાના છે. આજે આપણા સુશિક્ષિત વર્ગમાં ये ચમત્કારો વિશે આપણું માનસ એક જ ધોરણે વર્તતું છે નહીં. કૃષ્ણચરિત્રમાંના ચમત્કારો આપણે કરારે ગણિયે છીએ, દશમસ્કંધ કે સુદામાચરિત્ર જેવાં કાવ્યોમાં આપણને એવા ચમત્કારોના વર્ણનમાં અસંભવદોષ અને તેથી કાવ્યત્વહાનિ નથી લાગતાં; ત્યારે જૈન પ્રબંધ કે રાસમાં સોમનાથનું લિંગ ફાટે, તેમાંથી નીકળી શંકર પોતે કહે કે “સાચો ધર્મ શ્રી હેમાચાર્ય જે કહે તે” અને કુમારપાલ રાજાનો સંશય આ પ્રમાણે ટળે છે, એવું વર્ણન આપણે સહી શકતા નથી. આ વિશે જો એવો પક્ષવાદ કરવામાં આવે કે જૈનેતર કાવ્યોમાં આવાં વર્ણન અસંભવિત પણ એક વાર તો સંભવિત લાગી જાય એવી ખૂબીથી થયાં હોય છે, તો એ ખયાવ પણ લૂલો છે. કેમકે દશમસ્કંધ જેવા ઉત્તમ કાવ્યમાં પણ એકથી વધુ સ્થળે જરાયે ખૂબી હોતી નથી, અસંભવ નર્યાં અને નાગા અસંભવ રૂપે જ કથાયેલો હોય છે, એ નિર્વિવાદ છે. કલાશાસ્ત્રમાં આ જ ખરું છે, કે કૂબડું પણ પરિચયથી સહ્ય અને છે, અને ગમે તેવા પટુકરણને પણ સુપરિચિત થઈ ગયેલું કૂબડું—ગાંઠાં ગાલ-

કની જેમ ખૂંચતું નથી. અને આ ને આ વાત જૂદે રૂપે કહેવામાં આવે કે શ્રીકૃષ્ણ ઉપરની ભક્તિના પૂરમાં એ બધું તથાઈ જાય છે તે જણાવતું પણ નથી, તો એ જ બચાવનો લાભ જૈન સાહિત્યને પણ મળવો ઘટે છે.

ઝઝનીના સુલતાને મહદી આવી ઘેરો ઘાલ્યો અને કુમાર પાલને લાગ્યું કે ‘મુવા તો!’—ત્યારે જૈન ધર્મરક્ષક લોકાત્તર શક્તિ સુલતાન ઊંધતો હોય છે ને એનો દેલિયો ઊપાડીને આણે છે કુમારપાલના શયનભવનમાં. અને મળસ્કે જગતાં જ સુલતાનને ઉલટું એમ થાય છે કે ‘માર્યા તો!’ તથા તે ખીચારો જેમ તેમ ઘડ ઉપર ડોકું રાખીને આવા ચમત્કારિક વિષમમાંથી છૂટવા માટે નમી પડે છે, પોતાના મુલક અને પોતાની પ્રજામાં અમારિ પ્રવર્તીવવાતું વચન આપે છે, અને કુમારપાલનો માંડલિક બનીને વદાય થાય છે. આવાં વર્ણન અસંભવ દોષના જૂદા પ્રકારના દાખલા છે. અગસ્ત્ય મહર્ષિના વચન માત્રથી પાનેતરમાં ઘૂમટો કહાડીને બેઠેલો છોકરો, મહર્ષિ “આ કન્યાદાન હું સ્વીકારું છું” એમ બોલતાં જ, છોકરો મટી કન્યા બની જાય છે, એવી પ્રજાની કાવ્યસૃષ્ટિમાં ઝનૂની મુસ્લિમ પણ દયાધન જૈન અને, એમાં મહારા જેવા અપક્ષ તોળાઈને તો જરાયે વિચિત્ર નથી લાગતું. બ્રાહ્મણ અને જૈન એક લોહીની પ્રજા છે એક વાતાવરણનાં બાલક છે, શક્તિઓ તેમ અશક્તિઓમાં, રુચિઓ તેમ અરુચિઓમાં, સમાન છે, અને બ્રાહ્મણ સાહિત્યમાં વસિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર અગસ્ત્યાદિને દેવો, દેવાધિદેવ, કુદરતના નિયત ધર્મ, અને કર્મચક્ર પણ પ્રસંગ પ્રમાણે નમે, તો જૈન વિચારમિનારમાં જેઓ ઋષિમહર્ષિના સમાનશીલ છે, તેઓને કુદરતની અને તેથી પણ મહત્તર હોય એવી બધી જ શક્તિઓ જૈન સાહિત્યમાં શા માટે ન નમે !

૫. જૂનું વાડુંમય. જૈન સાહિત્યમાં દોષો નથી એમ મહારો દાવો નથી. બ્રાહ્મણ સાહિત્યમાં નથી એવા દોષો જૈન સાહિત્યમાં ●

એવા પક્ષવાદ સામે જ મહારી દલીલ છે. વળી દોષદૃષ્ટિની પ્રવૃત્તિનો સાચો આશય એક જ ઘટે: સાહિત્યના નવા સર્જનને એવા દોષોથી બનતાં સુધી મુક્ત રાખવાનો. દોષને વિશે દોષત્વપ્રતીતિ ના થાય, દોષને વિશે પણ શુભત્વપ્રતીતિ થાય, તો એવા અસમંજસ વાતાવરણમાં ઉદ્ભવતી નવી સાહિત્યસૃષ્ટિ પણ એવા દોષોથી કલંકિત જ બન્યા કરે. નવા થવાના જૈન સાહિત્યને, નવા થવાના જૈનેતર સાહિત્યના જેટલું જ, દોષકલંકોથી જેમ બને તેમ વિમુક્ત સ્ત્રવણું ઘટે, એ વાત તો સૌ સ્વીકારે. પરંતુ નવું સાહિત્ય—જૈન કે જૈનેતર—આ નિબંધની વિચારણામાં પ્રસ્તુત વિષય છે જ નહીં. આપણી વિચારણા જૂના, અને મોટે ભાગે કાંતો અપ્રકટ કાંતો પ્રકટ તથાપિ અજ્ઞાત જેવા સાહિત્યને માટે જ છે. આવા સાહિત્યને અજ્ઞાતમાંથી જાણીતું અને હસ્ત-લિખિત પ્રતિઓ રૂપ જ છે તેને મુદ્રાંકિત બનાવવું એજ આપણો વિષય છે. અને આમાં જૈન જૈનેતરનો ભેદ છેક અસ્થાને છે. જૂના જૈનેતર સાહિત્યના રક્ષણ સંશોધન પ્રકાશન અને ગુણાનુરાગ ગુજરાતી ભાષાપંડિતોને જેટલા પ્રિય છે, તેટલા જ પ્રિય તે ભાષાપંડિતોને જૂના જૈન સાહિત્યના રક્ષણ સંશોધન પ્રકાશન અને ગુણાનુરાગ પણ થવાં જોઈએ. જૈન વાક્યમયની સાહિત્ય દૃષ્ટિએ ઉત્તમ કૃતિઓ ભલે ઓછી હોય; જે ઉત્તમ કૃતિઓ હોય તે શુભવર્તામાં આશ્લેષ વાક્યમયની ઉત્તમ કૃતિઓથી ભલે ઊતરતી હોય. ગુજરાતી ભાષા અને સાહિત્યનો ક્રમિક ઐતિહાસિક વિકાસ સમઝવામાં જાંચી ઊતરતી જેટલી હોય તેટલી સર્વે જૂની કૃતિઓ કીમતી છે. જે છે તે એ. માણસ નવાં માળાપ પેદા કરી શકતો નથી, તેમ પાછલા સમયનું વાક્યમય નષ્ટ થયું કે તેની જગા બીજા કશાથી પૂરી જ શકતો નથી જે છે તે એ. અને અત્યાર લગી ચાલી રહ્યું છે તેવું દુર્લભ હજી પણ બીજા બેત્રણ દાયક ચાલ્યા કરશે, તો ઇ. સ. ૧૮૫૦-૬૦ લગી જેટલું હતું તેટલું ૧૮૯૦-૧૯૦૦ લગી રહ્યું નહીં, અને ૧૯૦૦ થી ૧૯૨૫ ની

વચમાં પણ આપણા ચાલુ ફર્લક્ષને લીધે કેટલુંક વધારે નહતું થયું, અથવા તો ૧૯૦૦ લગી હતું પણ હવે નથી એ દશાને પામ્યું. તે પ્રમાણે જ બીજા ત્રીશ ચાળીશ વર્ષમાં પણ થવાનું. તો આ ટૂંકા પ્રવેશક * ની ગુજરાતી બાષાપંડિતોને “ જુમલ કર જોડ ” આજીજી આટલી જ કે—હાલ-અજગરે એ ય પગ તો ગળ્યા છે એવી હાલ-એહાલ આ બીચારી સરસ્વતીના રક્ષણ માટે તેમણે નલાખ્યાનમાંનું પારધિકૃત્ય કરવાને બનતા વેગે ધાવું.

પૂણા, તા. ૩ માર્ચ ૧૯૨૭.

બલવંતરાય કલ્યાણરાય ઠાકોર

* આ પ્રવેશક નિમિત્તે જૈન સાહિત્યની એક લઘુ સેવા કરવાનો પ્રસંગ આપવા માટે રા. રા. જીવનચંદ સહકરચંદ હવેરીનો આભારી છું.

કવિવર ઋષભદાસ.

કર્તા:—રા. રા. મોહનલાલ દલીયંદ દેશાધ.

કવિવર ઋષભદાસ

[આવક કવિ ઋષભદાસ એ મથાળાનો એક નિબંધ તા. ૧૦-૫-૧૫નો સુરતની પંચમ ગૂજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં મોકલ્યો હતો કે જે તે પરિષદના અહેવાલમાં અને જૈન શ્રવે. કૉન્ફરન્સ હેરલ્ડના સને ૧૯૨૫ના ખાસ ઐતિહાસિક અંક (૭-૯ અંક) માં પૃ. ૩૭૪થી ૪૦૧ સુધીમાં પ્રગટ થયો છે, તે લખાણે આઠ વર્ષ થયાં તે દરમિયાન કેટલીક હકીકતો ઉપલબ્ધ થઇ છે તે ઉમેરી આપો નિબંધ હીકાહીક કરી અત્રે મુકવામાં આવે છે:]

૧—કવિસમય.

૧—કવિશ્રી પ્રેમાનંદની પૂર્વે-છ. સ. સગરમા સૈકાના પ્રારંભમાંજ થયેલા એક સમર્થ જૈન શ્રાવક કવિ ઋષભદાસનો પરિચય કરાવવા માટે ઉદ્ધુકત થયો છું. તેઓ ખંભાતનિવાસી હતા અને તેમણે ખંભાતમાંજ રહી અનેક ગૂજરાતી કાવ્ય-કૃતિઓ-રાસાઓ રચી ગૂજરાતી સાહિત્યમાં સમૃદ્ધ ફાળો આપી વિશિષ્ટ સ્થાન મેળવ્યું છે.

૨—પ્રથમ તેમનો સમય વિચારતાં જન્મ સંવત્ કવિએ પોતાના કોષપણુ ગ્રંથમાં આપેલ ન હોવાથી અને મરણ સંવત્ ખ્રીસ્ત સાધનથી મળી શકે તેમ ન હોવાથી અનુમાનપ્રમાણથી કામ લઇશું. તેમની પહેલી મોટી કૃતિ વ્રતવિચારરાસ સં. ૧૬૬૬ માં રચાયેલી છે. તેમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ પ્રારંભે કરતાં પોતે જણાવે છે કે જેવું જોઇએ તેવું પિંગલ અને વ્યાકરણનું જ્ઞાન પોતાને નથી:—

પીંગલ બેદ ન ઓલખું. વિગતિં નહી વ્યાકર્ણ,
મુર્યાખમંડણ માંનવી, હું સેવું તુઝ અર્થ.

૩—આમ કહી પોતાની નિરભિમાની વૃત્તિ અને દીનતા આ

કવિએ જણાવી છે. (કુમારપાલ રાસમાં પણ આજ વાત મૂકી છે. પૃ. ૧ કડી ૭) કવિ માટે પિંગલ અને વ્યાકરણનો સારો અભ્યાસ આવશ્યક ગણાય; ૧ આ કવિએ પોતાના આ પ્રથમ પ્રયાસમાં તે બાબતનો પ્રથમ ઉલ્લેખ કર્યો.

૪—આ પ્રથમ કૃતિના અંતે પોતાની ગૃહસ્થ સ્થિતિનું પણ વર્ણન દૂકમાં કરેલું છે કે:—

સુંદર ધણારે દીસઘ શોભતા, બહુમની આંધવ જોજ,
આલક દીસઘ રે રમતાં બારણઘ, કુટુંબ તણી કંઠ કોજ.
ગ્યવરી મઘદઘપીરે દીસઘ દૂઝતાં, સર તર ફલીકરે આર્ય,
સકલ પદારથ મુઝ ધરિ મિં લલા, થિર થમ લછી રે નાર્ય.
મહન મનોર્થ માદારઘ જે હતો, તે ફલિઉ સહી આજ,
શ્રીજિનધર્મનિં પાસ પસાઉ લઘ, મુજ સીધાં સહી આજ.

૫—એટલે પોતે અહીં બામની જોડવાળો, આલકોનો પિતા, બહોળા કુટુંબવાળો, ગાય ભેંસનાં દૂઝણાં જેને ઘેર હતાં એવો, લક્ષ્મીવંતા રહી સુખી ગૃહસ્થાશ્રમ સેવતા હતા. તે પરથી સં. ૧૬૬માં તેમની ઉંમર આઠામાં એછી ૨૫ વર્ષની ગણીએ તો સં. ૧૬૪ની આસપાસ તેમનો જન્મ થયો હોવો જોઈએ એમ સહેજે અનુમાન થઈ શકે.

૬—તેમની છેલ્લી કૃતિ સં. ૧૬૮૮ ની રેહિણીમાં રાસ મળી આવે છે. ત્યાર પછી થોડાં વર્ષો પોતે વિદ્યમાન રહી વૃદ્ધાવસ્થા ધર્મ-ક્રિયામાં ગાળી હોય તો તે સંભવિત છે. ઉક્ત કૃતિમાં વિજયાનંદસરિના

૧ કવિ દલપતરામ પોતાની પિંગલમાં જણાવે છે કે

પિંગલ યાઠ પઢયા વિના, કાવ્ય કરે કવિ કોય,
વલી વ્યાકરણ વિના વઢે, વાણી વિમલ નવહોય.

પોતે શ્રાવક હતા એમ જણાવે છે. તે સૂરિ સં. ૧૬૭૬ માં આચાર્ય
૫૬ પામ્યા પછી સં. ૧૭૧૧ માં ખંભાતમાંજ સ્વર્ગસ્થ થયા.

૭. આ કવિ સં. ૧૭૦૦ સુધી વિદ્યમાન રહ્યા એમ ગણીએ
તો તેમનું આયુષ્ય લગભગ ૬૦ વર્ષ પ્રાયઃ ગણાય. તેમનો કવનકાળ
તો સં. ૧૬૬૬ થી ૧૬૮૮ સુધીના ૨૨ વર્ષનો નિશ્ચિતજ છે. કવિના
આયુષ્યકાલ દરમ્યાનજ કવિવર સમયસુંદરનો કવન-કાળ છે અને
તત્કાલીન સ્થિતિ સું હતી તે સંબંધી ઉક્ત ‘કવિવર સમયસુંદર’ સં-
બંધીના મારા નિબંધમાં જોઇ શકાશે. (જૈન સાહિત્ય-સંશોધક ખંડ ૨
અંક ૩-૪, તથા આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌકિક ૭ સું પ્રસ્તાવના.)
મુખ્યત્વે કરી ઋષભદાસ પોતાની કૃતિઓમાં જહાંગીર (પુરમ) પાત-
શાહનો ઉલ્લેખ કરે છે. તેના સમયની સ્થિતિ તપાસીયું.

૨. જહાંગીર બાદશાહના રાજ્યની શાંતિ.

૮. દિલ્લીપતિ જહાંગીર બાદશાહ (રાજ્યકાળ ઇ. સ. ૧૬૦૫થી
ઇ. સ. ૧૬૨૭) ના રાજ્યની સીમા આગ્રાથી પંજાબ અને કાશ્મીર
સુધી અને માળવાથી ગૂજરાત સુધીની હતી.

૯. “અકબર અને જહાંગીરની રાજકીય નીતિ ધણીક વિષ-
યોમાં મળતી આવે છે. હિંદુ અને મુસલમાન બંનેને સરખા હક
આપવામાં, બંને ઉપર એકજ સરખી રાજનીતિ ચલાવવામાં બંને એક
સરખા મત ધરાવતા હતા; પરંતુ અકબરનું એવું ધારવું હતું કે,
હિંદુ, મુસલમાન બંનેને એકજ પંક્તિ પર સુકવા માટે, તેમના ધર્મને
ઉત્તેજન આપવા અર્થે, માણસે પોતાનો ધાર્મિક જુરસો અને ધાર્મિક
લાગણીઓને સમાવી દેવી જોઈએ અને ધાર્મિક ભાવનાથી ખીલતા
આત્મિક રંગને આછો કરી નાંખવો જોઈએ. અકબરને દરેક ધર્મ ઉ-
પર આસ્થા હતી; જ્યારે જહાંગીર એમ સમજતો હતો કે કોઈ પણ
માણસ પોતાના ધર્મમાં રહીને, તેમાં પૂર્ણ માન્યતા રાખીને પોતાના

ધર્મની ક્રિયાઓ પાળીને પણ પારકા ધર્મવાળા તરફ માનની લાગણીથી જોઈ શકે છે.

૧૦. “અકબરનો અમલ ધણેજ સુલેહબરેલો હતો, તેનું મુખ્ય કારણ એ હતું કે તેણે બળ અને કળથી પોતાની હિંદુ પ્રજાનાં મન મેળવી લીધાં હતાં. દેશી સંસ્થાનો સાથે લગ્નનો સંબંધ વધારી તેમની વિદ્યા અને તેમના ધર્મ પ્રત્યે પ્રેમભાવના બતાવી, તેમના પર પૂર્ણ ભરંસો રાખી, તેમને મોટા મોટા ઓહાઓ આપી તેમનો અનિ ઉપ-યોગી પ્રેમ સંપાદન કરી, તેમને રાજ્યમાં મહદગાર કરી લીધા હતા. જહાંગીરે રાજ્યાભિષેક થયા પછી પોતાના પિતાના પગલેજ ચાલવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. મરણપર્યંત તે નિશ્ચય તેણે પાળ્યો પણ ખરો.

૧૧. “જહાંગીરને નાનપણથી વિદ્યા તરફ ધણે પ્રેમ હતો. જહાંગીરના સમયમાં જાદરૂપ (વિજ્યદેવસૂરિ!) નામે એક વિદ્વાન જતી ઉજ્જન પાસે આવેલી એક ઉજ્જડ પહાડની ગુફામાં રહેતો હતો. અહિંઆ ત્રણ માઇલ સુધી સ્વારી જમ શકે તેવું સ્થાન નહોતું, છતાં પણ જહાંગીર વારંવાર પગે ચાલી તેની પાસે જતો અને તેની સાથે વદવિવાદ કરવામાં પોતાનો અમૂલ્ય વખત ગુજારતો. તે જ્યારે જાદરૂપનું વર્ણન કરે છે ત્યારે તેના શબ્દો બતાવી આપે છે કે તે જાદરૂપ પ્રત્યે શુદ્ધ અંતઃકરણનો ભાવ રાખતો. છ છ કલાક સુધી તેની સોળનમાં જહાંગીર રહ્યો છે.

“જહાંગીરનો અદત્ત ન્યાય, તેના પ્રજા તરફનો પ્રેમ અને તેમના કલ્યાણાર્થે લેવામાં આવતા ઉપાયોમાં મહાન્ અકબર સિવાય કોઇપણ રાજા તેની ખરેખરી કરી શકે તેમ નથી.”

—જહાંગીર અને તુઝક જહાંગીર

[વસંત-આવણ ૧૯૧૦]

૧૨. ટુંકમાં અકબર બાદશાહના વખતમાં ગુજરાત સર્વતઃ જીતાયું, અને શાંતિ ફેલાઇને જહાંગીરના વખતમાં લગભગ જમી ગઇ

હતી. આવા વખતમાં કાવ્યધારા ઉછળે એ સ્વાભાવિક છે એમ ધણુનો મત છે. ૧ તો અત્ર જણાવવું યોગ્ય થઈ પડશે કે કવિ ઋષભદાસ ખંભાતમાં રહીને આટલી બધી સંખ્યામાં કાવ્યકૃતિઓ કરી શક્યા એ શાંતિનું ચિન્હ સૂચવે છે. આના સમયમાં અનેક જૈન કવિઓ નામે નયસુંદર, સમયસુંદર આદિ મહાકવિઓ તેમજ બીજા નાના કવિઓ અનેક થઈ ગયા છે અને આખો સત્તરમો સૈકો લક્ષિ તો પુષ્કળ મળી આવે તેમ છે. ૨

૩. મૂળ ગામ-ખંભાત.

૧૩. કવિ ઋષભદાસ પોતાના નિવાસસ્થાન-વતન તરીકે ખંભાત જણાવીને જ અટકતા નથી, પરંતુ પોતાની લગભગ બધી કૃતિઓમાં તેનું સુંદર વર્ણન આપે છે. શ્રેણિક રાસ, તેમજ હિતશિક્ષા રાસ, ભરતેશ્વર રાસ, બાહુબલિ રાસ, હીરવિજય સુરિ રાસ અને મલ્લિનાથ રાસ એ સર્વમાં તેનું વર્ણન ન્યૂનાધિકતા સહિત લગભગ એક સરખું આવે છે, અને તે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી હોવાથી અત્રે તેનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય થશે.

(૧) તપન તરપોલીઈ કોટ અરજિં ભજ્યો,

માયર લહકરિં બહુ વહાંણુ આવધ,

૧—જો કે જર્મન ફિલસૂફ ‘નીશે’ નો મત જુદો છે કે યુદ્ધના—મહાન કલહના પ્રસંગોમાં પ્રતિભાશાળી રચનાઓ બને છે અને ખરા કવિઓ પ્રકટે છે.

૨—શુઓ (૧) જૈન રાસમાળા પ્ર૦ મનઃસુખલાલ કિ. મહેતા (૨) મારી તે પર પૂરવણી (૩) મારો ‘જૈનગૂર્જર’ કવિઓ ભાગ ૧ લો—એ ત્રણેના પ્રકાશક જૈનશ્વેતામ્બર કોન્કરન્સ—પાયધુની. મુંબઈ.

વસત વિવહારીઆ. કનકકોઠે ભર્યાં,
 ઉઠિ પરભાતિ જિનમંદિર ગવધ,
 શ્રીઅ દેવગુરતણા ગુણુહી ગાવધ—
 પ્રવર પ્રાસાદ પંચાસીઅ પ્રણુમીધ
 પોશાલ અહમતાલીસ દીસઇ,
 ગાયરી સુગમ તે સાધનિં અહીકણિં,
 અહીંઅ રહતાં મુની મનહી હીસઇ,
 તેહ જાણો તુમહો વિસાજ વીસઇ—
 પૌપધ પ્રાસાદ વ્યાપાર પાસઇ સહી,
 શાક પાસઇ લીધ રવાદ રસીઆ,
 ઋષમ કહઇ તેહ જગમાંહ ધના સહી,
 જ્યેઅ ત્રંઆવતી માંહિ વસીઆ
 શાસ્ત્ર સુણવા નર જ્યેઅ રસીઆ—
 —શ્રેણિકરાસ સં. ૧૬૮૨.

૧૪. હીરવિજયસૂરિ—હિતશિક્ષા—મહિલનાથ રાસમાં લાંબું વર્ણન
 નીચે પ્રમાણે છે:—

(૨) ગુરુ નામિં મુઝ પોહોતી આસ, ત્રંઆવતીમાં કીધો રાસ,
 સકલ નગર નગરીમાંહિ જ્યેઅ ત્રંઆવતી તે અધિદી હોય.
 સકલ દેશ તણો શિણુગાર. ગુન્જર દેસ નર પંડિત સાર.
 ગુન્જર દેશના ૪ પંડિત બહુ, ખંભાયતિ અગલિ હારઇ સદ્.
 જિહાં વિવેક વિચાર અપાર, વસઇ લોક જિહાં વણું અઢાર,
 આલપાઇ જિહાં વરણાવરણુ, સાધુ પુરુષનાં પૂજઇ ચરણુ.

૪-૮ આને બદલે મુદ્રિત હિતશિક્ષાના રાસમાં જોડણી સુધારી જે સખદો
 આપ્યા છે તે જવા દઇએ તો પાઠાંતર આ પ્રમાણે આપ્યા છે:—૪ નગરજ

વસઘ લોક વાર ધનવંત, પહિરઈ પટોલાં નારિ ગુણવંત,
કનક તણા કંદોરા જડયા, ત્રિણ્ય આંગલે તે પુહુલા ધડયા.

હીર તણા કંદોરા તલ્લઘ, કનક તણાં માહલીઆં મલઘ,
૫ રૂપક સંકલિલિં બી ખરી, સેવન સંકલિ ગલિ જીનરી.

વડા ૬ વાણીઆ જિહાં દાનાર, સાલૂ પાધરી આંધી સાર.
લાંબી ગજ બાંખુ પાંત્રીસ, વાધંતા હરપઘ કર સીસ.

ભધરવની એગતાઈ જ્યાંહિ, જીણા જગા પહિર્યા તે માંહિં,
છટી રેસમી ૭ કહિહિં ભજી, નવ ગજ લંચ સવા તે ગજી,

ગિપરિ ફાલીઈ આંધઘ કોઘ, ચ્યાર રૂપઘઆતું તે જોઘ,
કોઘ પછેવડી કોઘ પાંમરી, ૮ સાઈ રૂપઘઆતી તે ખરી.

પહિરિ રેશમી જોહ કભાય, એક શત રૂપ આ તે થાઘ,
હાથે બહિરપા બહુ મુદ્રિકા, આગ્યા નર જાણું સ્વર્ગ થકા. ૪૯

પગે બાણુડી અતિ સુકુમાલ, સ્યામ વર્ણુ સખલી તે જાલ,
તેલ ફૂલ સુગંધ સનાંન, અંગિ વિલેપન તિલક નિ પાંન. ૫૦

એહવા પુરૂપ વસિં જોણિ ઠાલિ, જોની શોભા કહી ન જાય,
રૂપિં રંભા બહુ શિણુગાર, ફરી ઉતર નાપઘ ભરતાર. ૫૧

અસ્યું નગર તે વ્રંચાવતી, સાયર લહિરિ જિહાં આવતી,
વાહાંજી વધારિ તણો નહિ પાર, હાટે લોક કરિં વ્યાપાર. ૫૨

નગરકોટ નિ ત્રપોલીઈ, માંણિક્યોક બહુ માંણુસ મધ્યું,
વોહોરઘ કુંલી ડોડી સેર, આલઘ દોકડા તેહના તેર. ૫૩

૫ આંધી ખલખલતી હાથે ખરી, ૬ વ્યવહારી ૭ ત્રીશ, ૮ નિત્ય
ઉડી વંદે અણુગાર.

ભોગી લોક અસ્યા જિહાં વસઇ, દાંન વરઇ પાછા નવિ પસઇ,
 ભોંગી પુરૂષ નિ કરણાવંત, વાણિગ હોડિ તુ અધ્યાજંત. ૧૫૪ x
 પશુ પુરૂષની પીડા હરિ, માંદા નરનિં સાગ્ગ કરિ.
 અગ્ન મહીષની કરિ સંભાલ, શ્રાવક જીવહ્યા પ્રતિપાલ. ૧૫૫ x
 પંચ્યાસી જિનના પ્રાસાદ, રથવજ તોરણુ તિહાં ઘંટાનાદ,
 ઉપસ્તાલીસ જિહાં પોષધશાલ, કરઇ વપાણુ મુની વાચાલ. ૫૬
 પડિમળું પોષધ પૂજનય, પુણ્ય કરતાં ઘટા ગ્ગય,
 પ્રભાવના વ્યાખ્યાનિં જ્યાંદિં, શાહામી વાસલ્ય હોઇ પ્રાંહિં. ૫૭
 ઝિપાશરો દેહરં નિ હાટ, અત્યંત દૂરિ નહિ તે વાટ,
 હડિન્ન ગોચરી સોહિલ્યા આંહિં, મુની અહિં રહિવા હોડિ પ્રાંહિં. ૫૮
 અસ્યું નગર ત્રંઆવતી વાસ, હીરતણો તિહાં જોડયો રાસ,
 પાતશા પુરમ નગરનો ધણી, ન્યાય નીતિ તેહનિં અતિ ધણી. ૫૯
 તાસ અમલિ કાધો મિં રાસ, સાંગણુ સુત કવી ઋષભદાસ,
 સંવત સોલ પંચ્યાસીઝિ જસિં, આસો માસ દસમી દિન તસિં. ૬૦

૧ x હિનશિક્ષા રાસનો મુદિત પ્રત સરખાવતાં x ચિન્હવાળી
 ૫૮-૫૫ એ કડીઓ, તથા ૫૭ થી ૬૧ સુધીની કડીઓ તેમાં નથી,
 અને તેના કરતાં હીરવિજયસુરિ રાસમાં વધુ છે, આજી અધું સરખુ
 છે. છેલ્લે કડી એવી છે કે “ એ નગરીની ઉપમા ધણી, જહાંગીર
 જેહનો ધણી, એ ત્રંઆવતી માંહે રાસ, જોડંતા મુજ પહોતી આશ”
 અને પાહાંતરમાં. ૨. ઇદ્રપુરીશું કરતા વાદ, ૩. પોષધશાલા જિહાં
 અહુ નાલ, એ પ્રમાણે છે. મહિનાથના રાસમાં ‘ બિહમતાલીસ જહા
 પોષધશાલ ’ એમ છે.

શુક્રવારિં મિ કીધો અબ્યાસ, મુઝ મન કેરી પુહોતી આસ,
શ્રી ગુરનામિં અતી આનંદ, વંદો વિજયાનંદ સરિંદ. ૬૧

—૧૬૧૨વિજયસરિ રાસ. રચ્યા સં. ૧૬૮૫.

૧૫. આ રીતે ખંભાત સંબંધી વર્ણન પ્રાપ્ત કર્યા પછી ભરત-
બાહુબલિના રાસમાં જૂદીજ રીતે વર્ણન કર્યું છે તે જોઈએ:—

ધનાશ્રી.

- (૩) જિહાં બહુ માનવનો વાસે, પહોંચે સહુ કોની આશો;
ભૂખ્યો કો નવિ જાય, ઘેરે ઘોડા ગજ ગાય. ૧
- મંદિર મોટાં છે આંહિ, બહુ ઝહિ દીસે છે ત્યાંહિ;
ઈંદ્ર સરીખા તે લોકો, કરતા પાવનો પોષો. ૨
- ધર ધર સુંદર નારી, દેખી રંભા એ હારી;
વસ વ્યવહારીઆ ખહોળા, પહોંચે મન તણા ડોહળા. ૩
- વાહાણ વખાર વ્યાપારી, વૃષભ વહેલ તે સારી;
સાયર તણાં જળ કાળાં, આવે મોતી પરવાળાં. ૪
- નગર ત્રાંજાવતી સારો, દુખિયા નરનો આધારો;
નિજ પુર મુકીઅ આવે, તે અહીં બહુ ધન પાવે. ૫
- ઇસ અનૂપમ ગામ, જોહનાં બહુ છે નામ;
ત્રાંજાવતી પિણુ કહિયેં, અંમનગર પિણુ લહિયેં. ૬

૧ આ રાસની હસ્તલિખિત પ્રત સંવત્ ૧૭૨૪ ના ભાદ્રવા
શુદ્ધ ૮ શુક્રવારની મુનિ સરવિજયે સાદડી નગરમાં લખેલી પ્રાપ્ત થઈ
છે તેમાંથી અક્ષરશઃ આ ઉલ્લેખ મૂક્યો છે. આથી પ્રાચીન જોડણી
સમજી શકાશે. અને અને ૫ તરીકે મૂકાતો, ને અને એવા એકારાંત
શબ્દો છકારાંત તરીકે મૂકાતા હતા. કદીનો નંબર પણ તેમાં છે તે
પ્રમાણ મૂક્યો છે.

- લોગાવતી પિણુ હોય, નગર લીલાવતી જોય;
કર્ણાવતી પિણુ ગાણું, મદ મદ મંદિર વખાણું. ૭
- નગર ચોરાસી ચહુટાં, શોભત હાટ તે મોટાં;
ઝવેરી પારખ સારા, એસે દોસી દંતારા. ૮
- વિવિધ વ્યાપારિયા નિરખો, જોધ ત્રયોળિયો હરખો;
મોટી માંડવી પુરજો, દાણચોરી તિહાં વર્જો. ૯
- નગરી (નાં) લોક વિવેકી, પાપ તણી મતિ છેકી;
પૂજે જિનવર પાય, સાધુ તણા ગુણ ગાય. ૧૦
- નહી કોઈને દિષવાદ, પંચ્યાસી જિન પ્રાસાદ;
મોટી પોષધશાળ, સંખ્યા તેહની એતાળ. ૧૧
- બહુ હરી મંદિર જોય, અહીં ષટ્ દર્શન હોય;
નહી કોઈને રાગદ્વેષ, વસતા લોક અનેક. ૧૨

કહા.

- નજ અનેક પુરમાં વસે, નહીં નિંધાની વાત,
બહુ ધન ધાન્યે તે ભરી, વસ્તુ અનૂપમ સાત. ૧
- વહેલ વરધોડો વીંઝણો, મંદિર જલિ આત,
ભોજન દાળ ને ચૂડણો, એ સાતે ખંભાત. ૨
- બહુ વસિતથી દીપતું, અમરાપુર તે હોય,
શાહ જહાંગીરજ પાતશાહ, નાથ નગરનો જોય. ૩
- નગર ભણું ત્રંજાવતી, દિન દિન ચઢતો વાસ,
મુખમ કહે તિહાં જોડીઓ, ભરતેશ્વરનો રાસ. ૪
- ભરતબહુબલિ રાસ રચ્યા સં. ૧૬૭૮ મૌ. ૩ પૃ. ૧૦૩-૧૦૫
૧૬. આ નિબંધ મૂળ લખાયો ત્યારે એટલે સન ૧૯૧૫માં ખંભાત

નામ કેમ પડ્યું તેને માટે ગૂજરાતી સાહિત્યનાં માસિકોમાં જૂદા જૂદા વિદ્વાનો તરફથી ચર્ચા ચાલી હતી પણ ખંભાતની સંવત્ સત્તરમા સૈદામાં રચના કેવી હતી, ત્યાં જનસ્થિતિ, રાજસ્થિતિ, લોકોનો પહેર-વેશ તે વખતે કેવા પ્રકારના હતાં, તે જાણવું વિશેષ ઉપયોગી થશે. ઉપરનાં વર્ણનો તાદૃશ અને કવિકલ્પનાજન્ય અતિશયોક્તિથી રહિત છે. જનસ્થિતિ જણાવતાં આપણા કવિ, લોકો કેવી જાતનાં ધરેણું (ત્રણ આંગળ પહેળા એવા દોરા, સોનાનાં માદળીયાં, સોના રૂપાની સાંકળી, હાથમાં વીંટી ને બેરખા વગેરે) પહેરતા હતા. લૂગડાં (પટોળાં, ઝીણા જંગા-જંઘા, કંઠે રેશમી દોરા-છડી, તે ઉપર પછેડી અગર ફાળીયું અગર પાંમરી, ઓઢવાની શાલ, માથે બાંધવાની પાંત્રીશ ગજ લાંબી પાઘડી વગેરે) પહેરતા, પગે કાળા ચામડાના સુંવાળા જોડા પહેરતા—એ સધળું યથાસ્થિત દર્શાવે છે. ઘરો જાળીવાળાં હતાં. ખંભાત પાસે દરિયો હતો અને મોતી પરવાળાં ઉપરાંત અનેક જાતનો માલ વહાણો મારફત આવતો અને જતો—આથી વેપારીઓ પુષ્કળ હોધ ધણી દુકાનો અને વખાર રાખતા. વેપારીઓમાં ઝંઝેરી, પારખ, દોશી વગેરે હતા. સિક્કામાં રૂપિયા અને દોઢડા વાપરતા, નગરને ત્રણ પોળ—દરવાજાવાળો કોટ હતો તેમાં ચોરાશી ચૌટાં હતાં અને વચમાં મોટો ચોક હતો કે જે ‘માણેકચોક’ તરીકે ઓળખાતો. માણુ દાણુ લેવા માટે મોટી માંડવી હતી અને અંદર હોવાથી મજબૂત દુરગ્ગે બાંધેલ હતો. જૈનોની વસ્તી ઘણી હતી એ તેમાં ૮૫ દેરાસરો અને ૪૨ કે ૪૫ પૌષધશાળા—ઉપાશ્રય હતાં એ વાત પરથીજ જણાય તેમ છે. આ સિવાય અન્ય ધર્મોનાં—હરિમંદિરો ઘણાં હતાં અને જૂદાં જૂદાં દર્શનના પંડિતો પણ હતા—અરસ્પરસ રાગદ્રેષ નહિ હતો—પ્રેમ હતો. જૈનોમાં ધનાઢ્યો ઘણા હતા અને તેથી પ્રાયઃ ઘણાં ‘સ્વામીવા-સલ્ય’ (જમણુવાર) થતાં, તેમજ વરા-વિવાહ કારજ આદિ પ્રસંગો પર અને દાન કરવામાં અતિ ધન ખર્ચતા. તે શ્રાવકો ધાર્મિક ક્રિયા

ધણી કરતા અને મુનિઓના રાગી હોઇ તેમના વ્યાખ્યાન—ઉપ-
દેશ પ્રેમથી શ્રવણ કરતા. ન્યાયી લોકપ્રિય જહાંગીર આદશાહ (સને
૧૬૦૫ થી સને ૧૬૨૭) નો શાંત અમલ હતો તેથી રૈયત ધણી
સુખી હતી, વસ્તુની સોંધારત સારી હતી અને વેપાર ધીકતો હોઇ
ખંભાત 'દિન દિન ચઢતો વાસ'—આખાદ થતું જતું હતું.

૧૭. ખંભાતની જે સાત ચીજ વખણાતી તે જણાવી છે કે:—

વહેલ વરધોડો વીંજણો, મંદીર જલિ ભાત,
ભોજન દાલ ને ચૂડલો એ સાતે ખંભાત.

૧૮. આ નગરનાં ખંભનગર, ત્રંખાવતી, ભોગાવતી, લીલા-
વતી, કુર્ણાવતી—એ જૂદાં જૂદાં નામ છે તે વાત પણ ઐતિહાસિક
ખિનામાં વધારો કરે છે. આપણે ત્રંખાવતી નગરી અને તેમાંના માણેક-
ચોક વિષે ૧૧ લોકવાર્તાઓ ધણી સાંભળી છે તો તે જનકથાતું વણું ન
કદાચ આ ખંભાત નગરની અપેક્ષાએ હોય. સંવત્ સત્તરમા સૈકાના
ખંભાતનો ખ્યાલ કવિવર્ણનથી સારી રીતે પ્રાપ્ત થયો.

૪. કવિના સમર્થનમાં ખંભાતનાં અન્ય વર્ણન.

૧૯. આ વર્ણનના સમર્થનમાં બીજા ઇતિહાસમાંથી ખંભાતની
આ સમયની રિયતિ પરત્વે જે જણાવેલ છે તે અત્ર નોંધવું અસ્થાને
નહિ થાય.

૨૦. મુકરખાન નામનો હકીમ અકબર આદશાહની દવા કરતો
હતો તેને જહાંગીરે અમીર બનાવ્યો હતો. આ ઇસમ ઇ. સ. ૧૬૦૮
(સંવત્ ૧૬૬૪) થી મુરત અથવા ખંભાતની હાકેમી કરતો હતો.
ઇ. સ. ૧૬૧૬ (સંવત્ ૧૬૭૦) માં આદશાહે તેને ગુજરાતનો સુબેદાર
નીમ્યો અને મહમ્મદ સરીને તેનો દિવાન નિમ્યો. બીજે વર્ષે (૧૬૧૭)
જહાંગીર આદશાહ દોદદના જંગલમાં હાથીનો શિકાર કરવા ગુજરાત

આવ્યો. ઝાડી ધીચ હોવાથી માત્ર બાર હાથી પકડાયા; પછી સાંથી બાદશાહ ખંભાત આવ્યો. બાદશાહ પોતાની તોંધમાં લખે છે કે ખંભાતના બંદરમાં માત્ર નાનાં વહાણ આવી શકે છે. ખંભાત મુકામે બાદશાહે સોનાની મહોર કરતાં વીસગણા વજનના સોના અને રૂપાના ટાંક પાડવાનો હુકમ કર્યો.

—ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ પૃ. ૯૫.

૨૧ ખંભાત વિષે સત્તરમા સૈકાના યુરોપિયન મુમાફરો નીચે પ્રમાણે લખી ગયા છે. ખંભાત (સને ૧૫૯૮) માં વેપાર એટલો બધો છે કે જો મેં તે જાતે જોયો ન હોત તો એટલો વેપાર ત્યાં હોય એમ હું માનત નહિ (સીઝરફેડ્રિક); (સને ૧૬૨૩ માં) એ શહેર ઘણીજ વસ્તીવાળું અને ઘણાં મોટાં પરંવાળું છે અને ત્યાં વહાણ ઘણાં એકઠાં થાય છે—[ડીલાવેલી]; [સને ૧૬૩૮ માં] સુરત સાથે સરખામણી થાય નહિ એટલું બધું સુરતથી મોટું ખંભાત છે—(મેડેલસ્કો); (સને ૧૬૭૧ માં) સુરતથી બમણું મોટું ખંભાત હતું. (એટ્લીયસ) —ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ પૃ. ૨૫૩.

૨૨. ગુજરાત સર્વસંગ્રહમાં ૨૫૪-૨૫૫ પૃષ્ઠ પર જણાવેલું છે કે:—

ઇ. સ. સોળમી સદીમાં ખંભાતના અખાતના મથાળા આગળનો ભાગ પુરાઇ જવાથી ફક્ત નાનાં વહાણોજ અને તે પણ મોટા જીવાળ વખતે ખંભાત આગળ આવી શકતાં. આથી કરીને ખંભાતથી જે કાંઇ માલ બહાર દેશ ચઢતો અથવા બહાર દેશથી આવતો તે બધો દીવ, ઘોઘા, અને અંધાર બંદરે અટકતો અને ત્યાંથી નાની હોડીમાં ભરી તેને ખંભાત લઇ જવામાં આવતો. આટલું છતાં પણ એ સદીમાં ખંભાતનો વેપાર જેવો પાછલી સદીમાં હતો તેવોજ રહ્યો. પુષ્કળ માલ આયાત અને ઋણાત થતો. આ બધામાં સુતરાઈ કાપડ ખંભા-

તથી એટલું અધુ તો ચઢતું હતું કે તે વખતે ખંભાતને આખી દુનીઆનું વસ્ત્ર કહેતા હતા. આ વખતે ખંભાતના વેપારીઓમાંના કેટલાએક હિંદુ ને કેટલાએક મુસલમાન હતા. હિંદુ વેપારીઓની આડત ધણા મુલખમાં હતી. કેટલાએક શીરંગી વેપારી પણ આવતા યુરોપીઅન વેપારીને માલ વેચવો યા ખરીદવો હોય તો તેમને દલાલ શોધવો પડતો. દલાલો વાણિયા હતા અને તેઓની સાખ સારી હતી. આ સદીમાં ખંભાત સિવાય કાઠીયાવાડનું માંગરોળ અને અમદાવાદ એ મોટાં વેપારનાં મથક હતાં.

૨૩. આ સ્થિતિ સાથે વર્તમાન સ્થિતિ સરખાવીએ તો મહદંતર દેખાય છે. એક વખતનું આખાદ ખંભાત અંદર પતન પામી હાલ કંગાલ શહેર જણાય છે.

૨૪. આનું કારણ એક જર્મન પ્રવાસી ટ્રિફ્ટર ટેલર સને ૧૭૫૧ માં તેની સ્થિતિ જોઇ નીચે પ્રમાણે આપે છે:—

Tieffentaller reached Kambay 29° 7' on 14th January 1751 and found the once flourishing city much decayed; and he gives the reason for it. "Everyone knows"—so he tells us—"that seven years ago the highwater used to rush a rider fleeing away at full speed. But now it advances quite smoothly and beats very gently against the ships except at spring tide or in the monsoon. This wonderful change is due to the disappearance of a sandbank at the entrance, which used to pile up, for a time, the flood coming from the south, until the waves, thus

increased in force and volume, wheeled round the bank into the harbour. Since then the harbour has become sandlocked and the ships which formerly came right upto the city walls, must now moor half a coss outside the town. Kambay was thus doomed as a seaport and its population was dwindling away.—East and West Vol. V. No 53 p. 270.

૨૫. ગૂજરાત સર્વસંગ્રહ પૃ. ૨૫૬ પર જણાવેલું છે કે:—
‘ ઇ. સ. સત્તરમી સદીમાં ખંભાતના અખાતના મથાળા આગળનો ભાગ પૂરાઈ જવાથી, ઉત્તર ગૂજરાતમાં ઘણી અવ્યવસ્થા હોવાથી, સને ૧૬૦૦ માં મસ્કતના આરબોએ દીવખંદર પાયમાલ કરવાથી, યુરોપના વેપારીઓની કંપની આવવાથી અને મકકે ગમ્યાવ કરવાતું મથક સૂરત હોવાથી સૂરત આખા ગૂજરાતમાં મોટું વેપારનું મથક થઈ પડ્યું (આ રીતે ખંભાત ધીમે ધીમે ઘસાતું ગયું.)

૫. વંશપરપરા—પિતામહ મહિરાજ સંઘવી.

૨૬. કવિ ઋષભદાસ પોતે વીસા પ્રાગ્વંશીય (પોરવાડ) વણિક હતા. તેમના પિતામહનું નામ મહિરાજ હતું. તેના સંબંધી પોતે જણાવે છે કે:—

(૧) દીપ જ્યુઅ મહિ ખેત્ર હારથિં ભલુ,
દેશ ગુજરાતિમ્હાં સોય ગાયસ્થું,
રાય વિસલ વડો ચતુર જે આવડો,
નગર વિસલ તેણુઈ વેગેં વાસ્થું.
—વ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાલ રાસ.

(૨) જાંબુદ્રીપ અનોખમ કહીઈ, ભરતખેત્ર લાહા જાંબુરે,
દેસ યુગર ત્યમાહિ અતિ સાર, નગર વીસલ વખાણુરે,
સોય નગરમાહિ વીવહારી, નામ બલુ મહીરાજરે,
પ્રાગવંશ વડો તે વીસો, કરતા ઉત્તમ કાજરે.

—સ્થૂલભદ્ર રાસ.

(૩) શ્રી સંઘવી મહાધરાજ વખાણું, વીસલ નગરના વાસીજી,
વડા વિચારી સમકીતધારી, મિથ્યામતિ ગમ નહાસીજી.

—સમકીતસાર રાસ.

૨૭. મહિરાજ વિસલનગર-વીસનગરના વતની હતા. ગૂજરાત સર્વસંગ્રહ પૃ. ૫૧૪ માં જણાવ્યું છે કે ‘આ વીસનગર કેટલાક કહે છે કે વિસલદેવ વાઘેલાએ (છ. સ.) ૧૨૪૩-૧૨૬૧ ની વચમાં વસાવ્યું અને કેટલાક એમ કહે છે કે વિસલદેવ ચૌહાણે ૧૦૬૪ માં વસાવ્યું ? આઘણા કવિ તો એમજ કહે છે કે વિસલદેવ ચાવડાએ વસાવ્યું અને તે ખરાખર લાગે છે.

૨૮. પિતામહ મહિરાજના સંબંધે કવિ વિશેષમાં એ જણાવે છે કે:—

(૪) સંઘવી શ્રી મહિરાજ વખાણું, પ્રાગવંશ વડ વીસોજી,
સમકીત સીલ સદાશ(ય) કહીઈ, પૂણ્ય કરે નિસદીસોજી,
પડીકમણું પૂજા પરભાવના, પોષધ પરઉપગારીજી,
વીવહાર શુદ્ધ ચૂકે નહિ ચતુરા, શાસ્ત્ર સુઅર્થ વિચારીજી.

—જીવવિચાર રાસ સં. ૧૬૭૬.

(૫) આવક તેહનો પ્રાગવંસિંવડો, નામ મહિરાજ સંઘવીજી કહીઈ,
દાન નઈશીલ તપ ભાવના ભાવતાં, સમકિત શીલવ્રતધાર લહીઈ.

—નવતત્ત્વરાસ સં. ૧૬૭૬.

(૬) પ્રાગવંસિ વડો સાહ મહીરાજ જે, સંઘવી તિલક સિરિ સોય ધરતો,
શ્રી શૈત્રુંજય ગિરનારે ગિરિ આખૂએ, પુણ્ય જાણી બહુ યાત્રા કરતો.

—ક્ષેત્રસમાસ રાસ સં. ૧૬૭૮.

(૭) પ્રાગવંશે સંઘવી મહિરાજે, તેહ કરતો જિનશાસન કાળે,
'સંઘપતિ' તિલક ધરાવતો સારો, શૈત્રુંજય પૂજ કરે સદૃલ અવતારો.
સમકિત શુદ્ધ વ્રત બારનો ધારી, જિનવર પૂજ કરે નિત્ય સારી,
દાન દયા ધર્મ ઉપર રાગ, તેહ સાધે નર મુક્તિનો માગ.

(૮) પ્રાગવંસિ વીસો વિખ્યાત, મિહિરાજ સંઘવી મુખ્ય કષ્ટહૃષ વાત.

—મહીનાથ રાસ સં. ૧૬૮૫.

૨૯. આ પરથી જણાય છે કે મહિરાજ પોતે સંઘ કાઠી સંઘવી-સંઘપતિ થયા હતા અને પોતે શૈત્રુંજય (પાલીતાણા), ગિરિનાર (જૂનાગઢ) અને આખૂની યાત્રાઓ કરી હતી. વિશેષમાં તેઓ હંમેશાં જિન પૂજ કરનાર, શ્રાવકના બાર વ્રત ધારી, આવશ્યક ધાર્મિક ક્રિયા-પ્રતિક્રમણ પૌષધાદિ કરનાર, દાન દયા અને ધર્મના ગામી જિનશાસનનાં કાર્યો કરનાર ચુસ્ત શ્રાવક હતા.

૬. પિતા સાંગણ સંઘવી અને માતા સરૂપાદે.

૩૦. કવિના પિતા સાંગણ વિસલનગરમાં રહેતા હતા અને પછી ત્યાંથી ત્રંબાવતી એટલે ખંભાતમાં જઈ વસ્યા.

(૧) સોય નયરિ વસિ પ્રાગવંસિ વડો, મહિરાજનો સુતુતે સિંહ સરિખો,
તેહ ત્રંબાવતી નગર વાસે રહ્યા, નામ તસ સંઘવી સાંગણ પેખો.

—વ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાળ રાસ.

(૨) તેહતા સુત છિ સીંહસરિખા, સાંગણ સંઘવી નામરે,
પૂત તણી ઝરણી તે કરતા, ધરતા જિનવર ધ્યાનરે,

અનુકરમિ સંઘવી જે સાંગણુ, ત્રંઆવતીમહા વાસરે,
તેહનો સુત એ રાસ નીપાધ, કવીતા મુખમદસરે,

—સ્થૂલિભદ્ર રાસ સં. ૧૬૬૮.

(૩) મહેરાજનો સુત સંઘવી સાંગણુ, વીસલનગરનો વાસીજી,
જૈન ધર્મ માંહિ તે ઘોરી, ન કરે વિકથા હાંસીજી,
વ્રત આર ભણાવે હમનરે, જીન પૂજે ત્રણિ કાલ જી,
પરરમણી પરધનથી અલગા, ન દીએ પરને આલ જી,
તપ જપ કીરયા કહીને ન ચૂકે, મૃષા ન બોલે પાંહિ જી,
કર્મયોગે આવ્યા ઉતેઉહોરા, નગર ત્રંઆવતી માંહિ જી.

—જીવવિચાર રાસ સં. ૧૬૭૬.

(૪) તેહનો પુત્ર ભલ સંઘવી સાંગણુ, દ્વદશ વ્રત સમકિત સાધિં,
પોષધ પૂન્ય ઉપવાસખડુ આદરદી, અરિહંત પૂજ્ય નિત આપ હાથદી.

—નવતરવ રાસ સં. ૧૬૭૬.

(૫) પુત્ર ભલ તેહનો સંઘવી સાંગણુ, સમકીતધારી અ વિરત ઘોરી,
દાન ને શીલ તપ ભાવના ભાવતાં, જેહની મતિ છે સદાય ગોરી.

—ક્ષેત્રસમાસ રાસ સં. ૧૬૭૮.

(૬) તાસ પુત્ર છદ્ધ નયન ભલેરા. સાંગણુ સંઘ ગણ ઘોરી જી,
સંઘપતિ તીલક ધરાયાં તેજીધ, વાધી પૂન્યની દોરી જી,
આર વરતના જે અધિકારી, દાન શીલ તપ ધારી જી,
ભાવિં અગતિ કરધ જિન કેરી, નવિ નરખા પરનારી જી,
અનુકરમિં સંઘવી જે સાંગણુ, ત્રંઆવતી માહ આવે જી,
પોષધ પૂણ્ય પકીકમણું કરતા, દ્વદશ ભાવના ભાવજી જી.

—સમકીતસાર રાસ સં. ૧૬૭૮.

(૭) મહિરાજને સુત સંઘવી સાંગણ, પ્રાગ્વંશીય પ્રસિધ્ધોરે—

દાન શીલ તપ ભાવના ભાવે, શ્રી જિનના ગુણ ગાવે;

સાધુ પુરૂષને શીષ નમાવે, જિન વચ્ચે ચિત્ત લાવેરે—

દાદશ વ્રત તથા તે ધારી, જિન પૂજે તથા કાલ,

પોષધ પડિકમણાં પૂન્ય કરતા, જીવદયાપ્રતિપાલરે—

સંઘવી સાંગણનો સુત કવિ છે, નામ તસ ઋષભદાસ,

જનની સરપાદેને શિર નામી, જોડયો ભરતનો રાસરે—

—ભરત બાહુબલિ રાસ. સં. ૧૬૭૮.

(૮) મહિરાજ તણો સુત અભિરામ, સંઘવી સાંગણ તેહતું નામ,
સમકિત સાર ને વ્રત જસ બાર, પાસ પૂજી કરે સફલ અવતાર.

—હિત શિક્ષા રાસ અને હીરવિજયચરિ રાસ.

(૯) પ્રાગ્વંશમાં સંઘવી સાંગણ, બાર વરતનો ધર્મીજી
દાન પૂજ્ય પડિકમણા કરતા, પૂજા કરઇ નીત્ય સર્મીજી.

—પૂજાવિધિ રાસ ૧૬૮૨

(૧૦) સંઘવી સાંગણ સુત તસ હોય, દાદશ વરતનો ધોરી સોય
તાસ પૂત્ર પૂરઇ મન આસ, કવીતા શ્રાવક ઋષભદાસ.

—મલ્લિનાથ રાસ સં. ૧૬૮૫

૩૧. કવિના પિતાશ્રી સાંગણે પણ ‘સંઘવી’ તરીકે ખ્યાતિ મેળવી હતી એટલે તેમણે પંચ સંઘ કાઢ્યો હતો અને શ્રાવક તરીકેની ધાર્મિક ક્રિયા કરનાર પોતાના પિતા મહિરાજ જેવાજ ગુણ ધરાવનાર તેઓ એક ચુસ્ત અર્હતમક્ત હતા. કવિએ પોતાની માતૃશ્રીનું નામ સરપાદે હતું એ પણ ઉપરના એક સ્થળે જણાવી દીધું છે, પણ તેમના સંબંધમાં વિશેષ કંઈપણ કહ્યું નથી.

૭ કવિ પોતે

૩૨. કવિ પોતે જે જણાવે છે તે પરથી પોતે પરમ શ્રાવક

હતા એમ સ્પષ્ટ થાય છે. આવકના જે આચાર જૈન શાસ્ત્રમાં જણાવેલા છે તે ઘણી દૃઢતાથી પાળતા, મુનિઓની શુશ્રૂષા કરી તેમની પાસથી બોધ લેતા, અને મંદિરમાં જઈ જિનની પૂજા હમેશા કરતા. આ સર્વ જણાવવામાં આત્મસ્તુતિનો દોષ ન વહેરતાં લઘુતા દર્શાવે છે અને તેમાં એ હેતુ જણાવે છે કે ‘આવા મારા આચાર અને મનના પરિણામ જાણી પ્રાપ્ત આચરશે-આત્મકાર્ય સારશે તો મને પુણ્ય થશે-પરોપકારનો હું ભાગી થઈશ અને તે પરોપકારાર્થે આ સ્વ-વૃત્તાંત (આત્મ પ્રશંસાનો દોષ હોય તો તે વહેરી લઈને) જણાવું છું.’

(૧) ઋષભદાસ સંઘવી સુત તેહનો, જૈન ધર્મનો રાગીજી
જાણુ હુએ મુનિવર મહિમાયે, કરે કવિત બુદ્ધિ જાગીજી
સકલ મુનીશ્વરને શિર નાંખી, પ્રણુમી કવિતા માયજી
અરિહંતદેવ બણે આરાધી, સમરી બ્રહ્મસૂતાયજી.

—જીવ વિચાર રાસ સં. ૧૬૭૬

(૨) સંઘવી સાંગણુનો સુત વાર, ધર્મ આરાધનો શક્તિજ સાર,
ઋષભ ‘કવિ’ તસ નામ કહાવે, પ્રહ ઉઠી ગુણ વીરના ગાવે.
સમજ્યો શાસ્ત્રતણાજી વિચારો, સનકિતશું વ્રત પાલતો ખારો,
પ્રહ ઉઠી પડિકકમણ કરતો, બેઆસણું વ્રત તે અંગે ધરતો.
ચઉદે નિયમ સંભારી સંક્ષેપું, વીરવચન રસે અંગ મુઝ લેપું,
નિત્ય દશ દેરાં જિન તણાં જીહાર, અક્ષત મૂકી નિત આતમ તાર.
આઠમ પાખી પોષધમાંહિ, દિવસ અતિ સઝીય કરું ત્યાંહિ,
વીરવચન સુણી મનમાં ભેટું, પ્રાયે વનસ્પતિ નવિ સુંડું.
મૃષા અદત પ્રાય નહિં પાપ, શીલ પાણું મન વચકાય આપ,
પાપ પરિચહે ન મિલું માંહિ, દિશિતણું માન ધરું મનમાંદિ. ૨૧
અભક્ષ્ય આવીશ તે કર્મદાન, પ્રાયે ન જાયે ત્યાં મુઝ ધ્યાન. ૨૨

અનરથદંડ ટાલું હુ આપ, શાસ્ત્રાદિકનાં નહિ મુજ પાપ ૨૩
સામાયિક દિશિમાન પણુ કરિયે, પોષધ અતિથિસંવિભાગ વ્રત ધરિયે ૨૪

સાત ક્ષેત્ર પેષી પુણ્ય લેઉં, જીવકાળે ધન થોડુંક દેઉં. ૨૫
 ઈમ પાલું શ્રાવક આચારો, કહિતાં લઘુતા હોય અપારો. ૨૬
 પશુ મુજ મન તણો એહ પરિણામ, કોઇક સુષ્ટિ કરે આતમરામ ૨૭
 પુણ્યવિભાગ હોયે તિહાં મહારે, ઇચ્છ્ય અઋષમ કવિ આપ વિચારે ૨૮
 પર ઉપકાર કાજ કહિ વાત, ધર્મ કરે તે હોયે સનાથ. ૨૯
 ઋષભદાસે એ જોડિયો રાસો, સંધ સકલ તણી પહોતી આશો. ૩૦

—હિતશિક્ષાનો રાસ.

૩૩ ઉપરની ૨૨ થી ૨૯ કડીને અહીં હીરવિજયસરિના રાસમાં નીચેની કડીઓ આપેલી છે:—

નિત્ય નામું હું સાધનિં સાસો, થાનિક આરાધ્યાં જે વલી વાસો ૮૮
 દોય આલોચણુ ગુરૂ કન્હધ લીધી, આઠિમ છઠિ સુધિ આતમિ કીધી ૮૯
 શૈત્રુંજ ગિરિનારિ સંપેસર યાત્રો, સુલશાષા ભણાવ્યાં બહુ છાત્રો ૯૦
 સુખ શ્રાતા મનીષ ગણું દોય, એક પગિં જિન આગલિ સોય. ૯૧
 નીતિયં મણુ વીસ નોકરવાલી, ઉભા રહી અરિહંત નિહાલી. ૯૨

—હીરવિજય સરિરાસ.

૩૪. આ ઉપરાંત પોતાના મનોરથ જણાવે છે:—

કેટલાએક બોલની ઇચ્છા કીજાઇ, દ્રવ્ય હુમ્મ તો દાંન બહુ દીજાઇ. ૯૫
 શ્રી જિન મંદિર બિંબ બરાવું, બિંબ પ્રતિષ્ઠા પોઢી કરાવું. ૯૬
 સંધપતિ તિલક બહુજ ધરાવું, દેસ પરદેસ અમારિ કરાવું. ૯૭
 પ્રથમ ગુણશાણિં કરું જાહનો, કરું પુણ્યસહિત નર જેહ છિ હીનો ૯૮
 એમ પાસો હોઇ જૈન આચારો, કહિતાં સુષ તો હોઇ અપારો. ૯૯
 પશુ મુજ મનતણો એહ પ્રણામો, કોઇક સુષ્ટિ કરિ આતમકામો ૧૦૦
 પુણ્ય વિભામ હુમ્મ તવ મ્હારમ, અરયો ઋષમ કવિ આપ વિચારમ ૧૦૧
 પર ઉપગાર કાજિં કહી વાત, મન તણો સંદેહ પશુ જાત. ૧૦૨

—હીરવિજય સરિરાસ.

૩૫. આ પરથી જણાશે કે તે પરમ અહંદ્વક્ત ક્રિયાશીલ શ્રાવક હતા. તેણે શેત્રુંજય, ગિરિનાર અને શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથની યાત્રા કરી હતી, અને ઘણા વિદ્યાર્થીઓને તેણે ભણાવ્યા હતા. તે કહી આપે છે કે બહુશ્રુત, શાસ્ત્રાભ્યાસી અને સંસ્કારી હતા.

૮ કવિ સંખે કેટલીક સાંસારિક વિગતો.

૩૬. ઋષભદામનાં ગૃહસુખ કેવાં હતાં તે તેમના નીચેના કથન પરથી જણાય છે:

લાલ મનમોહનાં રાગ ગોડી.

કુમારપાલના નામથી. મનમોહનાં 'મુજ ધરિ મંગલ ચ્યાર' લાલ, મનમો.
મનહ મનોરથ મુઝ ફલ્યો, મં, નામિં જય જયકાર લા. મ. ૬૯
મુંદર ધરણી શોભતી, મં, બહિન બાંધવ જોડિ લા. મ.
બાલ રમિં બહુ બારણિ મં, કુટુંબ તણી કંઠ જોડી, લા. મ. ૭૦
ગાય મહિષી દુઝતાં મં, સુરતર ફલીઓ બારિ, લા. મ.
સકલ પદારથ નામથી મં, ચિર થઇ લછી નારિ લા. મ. ૭૧

૩૭. તેમને સુલક્ષણી પત્ની, બેન બંધવ અને એકથી વધારે બાળકો હતાં; ઘેર ગાય ભેંસ દુઝતી હતી અને લક્ષ્મી પણ પ્રસન્ન હતા.

૩૮. બાલકોમાં પુત્રો વિનીત હતા, અને કુટુંબમાં સંપ સારો હતો. લોકોમાં અને રાજ્યમાં કવિની સારી પ્રતિષ્ઠા હતી. તે ઘેર માડાં રાખતા નહિ—આ વાત નીચેના કથન પરથી જણાય છે:—

કલો હિત શિક્ષાનો રાસ, પહોતી મનડા તણી આશ,
મંદિર કમલાનો વાસ, ઉત્સવ હોયે બારે માસ. ૧
સુણુતાં સુખ બહુ થાય, માને મહોટાએ રાય,
સંપ બહુ મંદિરમાંય, લહે હય ગય વૃષભો ને ગાય ૨
પુત્ર વિનીત ધરે બહુઅ, શીલવંતી ભલી વહુઅ,
શકઠ ધણાં ધરે ન હુઅ, કરિત કરે જમ સહુઅ. ૩

એ હિત શિક્ષાનો રાસ, સુણતાં સખલ ઉલ્લાસ
કર્થે ખંભાચતમાં રાસ, જિહાં બહુ માનવ વાસ,

૪

—હિતશિક્ષા રાસ. સં. ૧૬૮૨ પૃ. ૨૧૫

૩૯. આમાં સ્પષ્ટ જણાવે છે, કે બેહિન બંધવ જોડિ, તેને હતી, આનો અર્થ બે બહિન અને બે બંધવ અને બંનેની જોડી. અમર એક બહેન અને એક બંધવ મળીને એક જોડી—એમ બે પ્રકારે થઇ શકે, છતાં તેમને ઓછામાં ઓછું એક બહેન અને એક બંધવ હતા એટલું તો નિશ્ચિતપણે લઇ શકાય. બાઇ બહેનનાં નામ આખ્યાં નથી;

૪૦. ઋષભદાસ પોતાને ‘સંઘવી’ એ તરીકે કવચિત્ કવચિત્ ઓળખાવે છે—ઉદાહરણ તરીકે.

સંઘવી ઋષભદાસ એમ બાબે, ભરતનું નામ પવિત્ર રે.

—ભરતબાહુબલિરાસ પૃ. ૧૦૫

તે પોતાના પિતામહ અને પિતા સંઘ કાઢવાથી સંઘવી કહેવાયા તેથી તેના પુત્ર તરીકે પોતે સંઘવી એ આડનામ રાખ્યું હોય અમર તો પોતે પણ સંઘ કાઢ્યો હોય તે કારણે પોતાના નામની આગળ ‘સંઘવી’ મૂક્યું હોય એમ બે પ્રકારે અનુમાન થાય છે, છતાં પહેલું અનુમાન વિશેષ સંભવિત છે. કારણ કે પોતાના મનોરથો-માંનો એક મનોરથ જણાવ્યો છે કે મારી પાસે દ્રવ્ય હોય તો ‘સંઘ-પતિ તિલક બહુજ કરાવું’ તેથી પોતે સંઘ કાઢ્યો નહિ હોય.

૬ નેમિદ્વતના કર્તા વિક્રમ તે કવિના બાઇ કે ?

૪૧. સંસ્કૃતમાં ‘નેમિદ્વત અથવા નેમિચરિત્ર’ એ નામનું ૧૨૫ શ્લોક વાળું કાવ્ય છે કે જેમાં કવિકુલભૂષણ શ્રી કાલિદાસના ‘મેઘદૂત’ નામના પ્રતિભાશાલી કાવ્યના દરેક શ્લોકનું ચોથું ચરણ લઇ ઘટાવ્યું છે. આ વાત આ કાવ્યના ૧૨૬ શ્લોકમાં કહી પોતાની ઓળખાણ

દુઃકમાં એજ આપે છે કે સાંગણ સુત વિક્રમ. શ્લોક આ પ્રમાણે છે.

તદ્દુઃખાર્દ્ર પ્રવરકવિતુઃ કાલિદાસસ્ય કાવ્યા-
દન્ત્ય પાદં સુપદરવિતાન્મેઘદૂતાદ ગૃહીત્વા ।
શ્રીમન્નેમેશ્ચરિતવિશદં સાંગણસ્યાંગજન્મા
ચક્રે કાવ્યં બુધજનમનઃપ્રીતયે વિક્રમાખ્ય ॥

—કવિવર કાલિદાસના નિર્માણ કરેલા અને સુંદર પદોથી રચેલા મેઘદૂત કાવ્યના ચોથા ચોથા ચરણોને લઇને સાંગણના પુત્ર વિક્રમ કવિએ બુદ્ધિમાનોના ચિત્ત પ્રસન્ન કરવા અર્થે આ શ્રી નેમિનાથનું નિર્મલ ચરિત્ર રચ્યું કે જે રાજમતિના દુઃખથી આર્દ્ર છે.

—નેમિચરિત+ પૃ. ૫૮-૫૯

૪૨ આમાં સંવત્ વર્ષ નથી આપેલ તેથી ચોક્કસ કહી શકાતું નથી, છતાં સાંગણ સુત વિક્રમ એવી ઝોળખાણ પરથી તે આવક હોવાનું માલુમ પડે છે, તદુપરાંત ઋષભદાસ કવિ પોતે સંસ્કૃત ભાષાના નિપુણ જાણકાર હતા એ એમણે પોતાની ગુજરાતી કૃતિઓ માટે વસ્તુઓ સંસ્કૃત કાવ્યો પરથી તેમજ સંસ્કૃત ગદ્ય પરથી લીધેલ છે તેથી પ્રતિત થાય છે, તેમજ તેને બંધવ હતો એ પણ ઉપર કહેવાઈ ગયું તેમજ બંનેના પિતાનું નામ સાંગણ છે તેથી તેમજ ઋષભદાસે પણ નેમિનાથ સંબંધે ગુજરાતીમાં ‘નવરસો’ બનાવેલ છે તે પરથી સખલ અનુમાન કોઈ કરે કે ઋષભદાસ અને વિક્રમ બંને સગામાઈઓ હતા. વિક્રમ એ નામપર એ કૃતિઓ નામે નેમિનાથ-ચરિત્ર તથા નેમિદૂત જૈન ગ્રંથાવલિના પૃ. ૨૪૩ અને ૩૩૧ પૃષ્ઠ પર માલુમ પડે છે. તે બંને કૃતિઓ એક હોઈ શકે, કારણ કે ઉપરોક્ત પુસ્તક નેમિદૂતને બદલે નેમિચરિત્ર એ નામથી પ્રગટ થયું છે, વળી (મંત્રી) વિક્રમકૃત ‘મેઘદૂત’ નામની કૃતિ પણ તેજ

+પ્રકાશક-શ્રી જૈન ગ્રંથ રત્નાકર કાર્યાલય-હીરાગાગ મુંબઈ મુદ્દય ૪૥ આના.

ગ્રંથાવલિના પૃ. ૩૩૨ પર માલુમ પડે છે તો તે (મંત્રી) વિક્રમ જૂદા હોવાનો સંભવ છે.

૪૩. પરંતુ આ નેમિદ્વતની સં. ૧૬૦૨માં લખાયેલ પ્રત વાલુચરના મદુ ખાખુને ત્યાં જીર્ણ છે. (નોટીસીઝ ઑફ ધી સંસ્કૃત મૅનસ્ક્રિપ્ટ્સ વૉ. ૧૦ પૃ. ૨૭); તેથી આ વિક્રમ ઋષભદાસના ભાષ હોય ન શકે એમ હવે નિશ્ચિત થાય છે.

૧૦ કવિના ગુરૂ.

૪૪. કવિ જૈન શ્વેતાંબર સંપ્રદાયમાં તપા ગચ્છના હતા, અને તેના સમયમાં પ્રથમ તે ગચ્છની પદ્મી ગાદી પર ૧૩ હીરવિજય સૂરિ હતા કે જેમનો સ્વર્ગવાસ સં. ૧૬૫૨ ના ભાદ્રપદ શુદ્ધિ ૧૧ ને દિને ઉમ્ના (અગર ઉન્નત) —હાલના ઉના ગામમાં થયો હતો. ત્યાર પછી તેમના પટ્ટધર ૧૪વિજયસેન સૂરિ થયા. તેઓના

૧૩ હીરવિજય સૂરિ—અકબર આદશાહને જૈન ધર્મનો ખોદ આપનાર. જન્મ સં. ૧૫૮૩ માર્ગશીર્ષ શુદ્ધિ ૯ પ્રહલાદનપુર (પાલ્હ-જીપુર), દીક્ષા પાટણમાં સં. ૧૫૯૬ કાર્તિક વદિ ૨, વાચક—ઉપાધ્યાયપદ નારદપુરિમાં સં. ૧૬૦૮ના માધ શુદ્ધિ ૫, સૂરિપદ શિરોહીમાં સં. ૧૬૧૦, સ્વર્ગવાસ ઉમ્નામાં સં. ૧૬૫૨ ભાદ્રપદ શુદ્ધિ ૧૧. આનું સંસ્કૃત ચરિત્ર મુદ્રિત—હીરસૌભાગ્ય કાવ્યમાં છે. જુઓ આ કવિકૃત હીરવિજયસૂરિ રાસ; વિસ્તૃત ગૂજરાતીમાં ચરિત્ર માટે જુઓ સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ્ એ નામનું મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજી લિખિત પુસ્તક.

૧૪. વિજયસેન સૂરિ—તપાગચ્છની પદ્મી પાટે પિતા ક મશ્શા, માતા કોડમદે. જન્મ સં. ૧૬૦૪ નારદપુરીમાં, દીક્ષા ૧૬૧૩. આદશાહ અકબરે તેમને ‘કાલિ સરસ્વતિ’ એ ખિરદ આપ્યું. સ્વર્ગગમન સં. ૧૬૬૧ જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૧ સ્તંભતીર્થે (ઋષભદાસનાજી વતનમાં) થયું. અકબર આદશાહે સર્વ દર્શનની પરીક્ષા માટે તે તે દર્શનિકને ખોલાવ્યા તેમાં વિજયસેને જય મેળવ્યો એટલે પાદશાહે કહ્યું કે ‘હીરવિજય તે ગુરૂ, અને આ સવાઈ ગુરૂ’—એટલે ગુરૂથી શિષ્ય અધિક છે.

સમયમાં કવિએ આદિનાથ વિવાહલો અને નેમનાથ રાજમતિ સ્તવન (સં. ૧૬૬૭ નું) રચેલ છે તેમાં તેમનું નામ આપ્યું છે^{૧૫} તેઓએ ઋષભદાસને શિષ્ય તરીકે ઘણું શાસ્ત્રાધ્યયન કરાવી તેના પર પરમ ઉપકાર કર્યો જણાય છે, એટલુંજ નહિ પણ તેની કૃતિ પણ જોઈ તપાસી શોધી આપેલ છે. કુમારપાલ રાસને અંતે કવિ પોતે જણાવે છે કે:—

સોલ સંવહરિ જાણિ વર્ષ સિત્તરિં ભાદ્રવા શુદ્ધિ શુભ બીજ સારી,
વાર ગુરુ ગુણુ ભર્યો રાસ ઋષભિં કર્યો, શ્રી ગુરુ સોધિં બહુ બુદ્ધિ વિચારી.

૨૨ પુ.

૪૫. ઋષભદાસે પણ તેમનેજ પોતાના ગુરુ તરીકે સ્વીકાર્યા છે. તે ગુરુનું વર્ણન આપી પોતે કહે છે કે ‘તે જ્યસિંહ ગુરુ માહરો રે.’ આમાં જ્યસિંહ તે વિજયસેન સૂરિનું અપરનામ યા મૂલનામ છે. [જુઓ વિજય પ્રશસ્તિ, હીરસૌભાગ્ય વગેરે.] તેમનું વર્ણન આ પ્રમાણે કવિ ભરતેશ્વરજીએ રાસને અંતે આપે છે કે:—

હીરતણો પાટે હવો, જ્યસિંહજી ગુણવંત,
જિણે ઋકઅરશાહ બૂઝવ્યો, દિલ્લીપતિ બલવંત.
જિણે દિલ્લીપતિ દેખતારે, જીત્યો વાદ વિવેક,
શાહ ઋકઅર રંજીતારે, હાર્યા વાદી અનેક.
શાહ ઋકઅર એમ કહેરે, હીર તણો શિષ્ય સાચ,
રોહણાચળનો ઉપનોરે, તે નાય વળી કાચ.
જગગુરુનો શિષ્ય એ ખરેરે, દીસે બહુ ગુણગામ,
ત્યાં દિલ્લીપતિ ચાપતોરે, સૂરિ ‘સવાઈ’રે નામ.

૧૫ વડ તપા મગ્ધપાટિં પ્રભુ પ્રગટીઓ, શ્રી વિજયસેન સૂરિ પૂરિ આસો;
ઋષભના નામથી સકલ સુખ પામીએ, કહત કવિતા નર ઋષભદાસો.

ઋષભ કહે નર તે બહારે, રાખે પિતાનું નામ,
 શ્રી આદીશ્વર કુલ જીએરે, ભરત વધારે મામ.
 વસુદેવ કુલે કૃષ્ણજીરે, હશરથકુલે શ્રી રામ,
 નૃપ પાંડુકુલે પાંડુવારે, જિજ્ઞે કર્યાં ઉત્તમ કામ.
 ઈશુ દૃષ્ટાને જાણીએરે, તે ચેલો જગસાર,
 નિજ ગુરૂ મામ વધારતોરે, સંભારે તે વારંવાર.
 વીરવચન આજીઆલતો રે, જૈાતમ આલણ જાત,
 તો તેહના ગુણ વિસ્તર્યારે, નામ જપેરે પ્રભાત.
 હીર વચન દીપાવતોરે, જ્યસિંહ પુરૂષ ગંભીર,
 જિજ્ઞે ગચ્છ સંધ વધારિયો, ગયો ન જાણ્યોરે હીર.
 ત્રિંઅપ્રતિષ્ઠા બહુ થયરે, બહુઅ ભરાયારે ણિંઅ,
 શ્રી જિનજીવન મોટાં થયારે, ગચ્છ વાધ્યો બહુ લંબ.

૪૬. વિજયસેન સુરિએ અનેક જિનમંદિરો બંધાવી તેમાં
 અનેક જિનખિખોની પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે તે હાલના મોજૂદ શિલા
 લેખો પરથી માલૂમ પડે છે. આની પછી કશું કહે છે કે વિજયતિલક
 સુરિ પાટે આવ્યા (તે જ્યસિંહ ગુરૂ માહરોરે, વિજયતિલક તસ પાટ),
 જ્યારે તપગચ્છનો પદાવલીમાં વિજયદેવ સુરિ આવ્યા એમ જણાવ્યું છે.
 તો તે બંને ખરું છે, એટલે વિજયસેન સુરિની પાટે એ આચાર્યો થયા
 (૧) વિજયદેવ સુરિ^{૧૬}. (૨) વિજયતિલકસુરિ; અને તે આ પ્રમાણે:—

૪૭. “વાચકશિરોમણિ શ્રીમાન્ ધર્મસાગરજી ઉપાધ્યાયે

૧૬. વિજયદેવસુરિ—જન્મ ઇડરમાં સં. ૧૬૩૪, દીક્ષા વિજયસેન
 સુરિ પાસે સં. ૧૬૪૩, પંન્યાસ ૫૬ સં. ૧૬૫૫ સુરિપદ સં. ૧૬૫૬.
 તેમણે ઇડરના રાજા કલ્યાણમલ્લને પ્રતિબોધ્યો હતો, અને જહાંગીર બહા-
 દશાહે તેને ‘મહાતપા’ એ બિરૂદ આપ્યું હતું; સ્વર્ગવાસ ઉમ્ના નગરમાં
 સં. ૧૭૧૩ ના આષાઢ શુદ્ધિ ૧૧ ને દીને.

‘કુમતિકુદાલ’ નામનો ગ્રંથ ખીજા ગચ્છોની વિરૂદ્ધ ઘણી સખ્ત ભાષામાં રચ્યો. હોવાથી તેને અપ્રમાણ ગણી વિજયસેન સૂરિએ ધર્મસાગરજીને ત્રણ પેઢી સુધી ગચ્છ બહાર કર્યા હતા. વિજયદેવ સૂરિ ગૃહસ્થાવસ્થામાં ધર્મસાગરજીના ભાણેજ થતા હતા અને અસ્પર ‘મનેને પ્રેમ હતો, તેથી ગચ્છ બહારની હકીકતનો પત્ર ધર્મસાગરે વિજયદેવ સૂરિને લખ્યો કે જેના ઉત્તરમાં વિજયદેવ સૂરિએ પત્રની અંદર જણાવ્યું કે ‘કશી ચિંતા ન કરશો. ગુરુનું નિર્વાણ થયે તમને ગચ્છમાં લેઈ લઈશું.’ આ પત્ર માણસ સાથે મોકલ્યો; તેણે જૂલથી તે વિજયસેનના હાથમાં આપ્યો. વાંચતાં હૃદયમાં પોતાના શિષ્યને માટે આઘાત થયો અને ખીજા કોષ્ટને ગચ્છપતિ નીમવા વિચાર રાખ્યો. વિહાર કરતાં ખંભાત આવ્યા, સં. ૧૬૭૧, ત્યાં સ્વર્ગે જવા પહેલાં આઠ વાચક (ઉપાધ્યાય) અને ચારસો મુનિના પરિવારને બોલાવી જણાવ્યું કે ‘એક વખત તમે વિજયદેવસૂરિ પાસે જઈ માંડે વચન માન્ય રાખવા કહેજો. જો માન્ય કરે તો પદ્ધતિ તેનેજ સ્થાપજો, નહિ તો ખીજા કોષ્ટ યોગ્ય મુનિને સ્થાપજો’ એમ કહી સંઘ સમક્ષ તે આઠે ઉપાધ્યાયોને સૂરિમંત્ર આપ્યો.

૪૮. આઠે વાચકોએ વિજયદેવ સૂરિ પાસે અમદાવાદ આવી સ્વર્ગસ્થ આચાર્યનો અંતિમ સંદેશ કહ્યો, પણ તેમણે તેનો અસ્વિકાર કર્યો એટલે વિજયસેનની ગાદી પર વિજયતિલક સૂરિને સ્થાપિત કર્યા. તે ત્રણ વર્ષ પછી સ્વર્ગસ્થ થયા. સં. ૧૬૭૪. એમને કવિએ આચાર્ય તરીકે માન્ય રાખ્યા. ૧૭”

તે જ્યસિંહ ગુરુ માહરેરે, વિજયતિલક તસ પાટ,
સમતા શીઝ વિદ્યા ધણીરે, દેખાડે શુભ ગતિ વાટ.

૧૭. દીપવિજય કૃત સોહમકુલ પદાવલી રાસપરથી. વિશેષ માટે જુઓ વિજયતિલક સૂરિ રાસ. ઐતિહાસિક રાસમાળા ભાગ ૪ થો.

૪૯. તેમની પછી ૧૮ વિજયાણુંદ સુરિ થયા, અને તેમનો કવિએ ગુરૂ તરીકે અંગીકાર કર્યો.

તેહને પાટું વળી પ્રગટીએરે, કદપતરનો કંદ,
વિજયાનંદ સૂરીશ્વરરે, દીઠે અતિરે આનંદ.
જેહની મધુરી દેશનારે, સુરિ ગુણ રે છત્રીશ,
ગુણ સત્તાવીશ સાધુનારે, સત્તર ભેદ સંયમ કરીશ.
હીર હાથે દીક્ષા વરે રે, હુએ તપગચ્છનો રે નાથ.
ઋષભ તણે ગુરૂ તે સહીરે, તેહનો મસ્તકે હાથ.

—ભરતેશ્વર રાસ સં. ૧૬૭૮.

૧૮ વિજયાણુંદ સુરિ—મરૂ દેશના રોહ ગામમાં પ્રાગવંશી પિતા શ્રીવંત, અને માતા લાલબાઈ—શૃંગારદેવી સં. ૧૬૪૨ માં જન્મ, મૂલનામ ક્ષો, હીરવિજયસુરિ પાસે દીક્ષા સં. ૧૬૫૧, દીક્ષાનામ કમલવિજય, વિજયતિલક સુરિએ શિરોહીમાં સુરિ પદ આપ્યું. સ્વર્ગવાસ સં. ૧૭૧૧ આપાઠ શુદ્ધિ પૂર્ણિમા ખંભાતમાં. વિજયાણુંદસુરિ હીરવિજયના શિષ્ય હોવાથી વિજયદેવના કાકા ગુરૂ થતા હતા પોતે જ્યારે અમદાવાદમાં હતા ત્યારે વિજયદેવસુરિ મળતા માટે અમદાવાદ આવ્યા. અરસપર પ્રીતિથી ખંતેની સંમતિ પૂર્વક ગચ્છાધિપત્ય ત્રણ વર્ષ ચાલું. બાવી યોગે ચોથા વર્ષથી વિજયદેવ સુરિએ પોતાના નામનો પદો મુનિએ માટે લખ્યો; આ સાંભળી આણુંદ સુરિએ પણ પોતાના નામનો પદો લખ્યો. આ કારણથી એકજ કુળમાં બે આચાર્યોના નામથી બે ગચ્છ થયા એકનું નામ દેવસુરિગચ્છ અને બીજાનું નામ આણુંદસુરિગચ્છ. સાગર-ગચ્છની ઉત્પત્તિ પણ આ સમયમાં થઈ. (આ માટે જુઓ મારો ગ્રંથ નામે જૈન ઐતિહાસિક રાસમાળા પુણ્ય ૧ હુ. ૫૦ અન્વાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ.)

૫૦. શ્રી હીરવિજય સૂરિના રાસમાં પણ કવિ કહે છે કે:—

વંદિષ્ઠિ વિજયાણુંદ સૂરિરાધ, નામ જપતાં સુખ સખણું ચાઇ.
તપ મચ્છ નાયક ગુણ નહિ પારો, પ્રાગવંશે દુઝો પુરૂષ તે સારો.
સાહ શ્રીવંત કુલે હંસ ગયંદો, ઉદ્યોતકારી જિન દિનકર ચંદો,
લાલજાઇ સુત સોહ સરીખો, ભવિક લોક મુખ ગુરૂતણે નિરખો,
ગુરૂ નામે મુઝ પોહેતી આસો, હીરવિજયસૂરિનો કર્યો રાસો.

—સં. ૧૬૮૫.

૫૧. દરેક જૈન રાસકાર પોતાની કૃતિમાં થોડો ઘણો પણ પરિચય આપવા ઉપરાંત પોતાની રચનાની મિતિ આપે છે, તેજ પ્રમાણે ઋષભદાસે પોતાની કૃતિઓમાં પોતાના સંબંધે પરિચય કટકે કટકે પણ અન્યની અપેક્ષાએ વિશેષ આપ્યો છે અને તે પરથી આ લેખ ધડી શકાયો છે. હજી તેમની સર્વ કૃતિઓ પ્રાપ્ત થઇ શકતી નથી, નહિ તો આ કરતાં ઘણુ વિશેષ હકીકત મળવા સંભવ છે.

૫૨. ઉપરની હકીકત સંબંધે સમસ્યાનો આધાર લઇ હીરવિજય સૂરિના રાસમાં જણાવે છે કે:—

કવણુ દેસિં થયો કવણુ ગામિં કલ્હો, કવણુ રાજ્યઈ લલ્હો એહ રાસો,
કવણુ પૂત્રઈ કર્યો કવણુ કવિતા ભયો, કવણુ સંવહર કવણુ માસો.
કવણુ દિન નીપનો કવણુ વારિ ગુરિં, કરીઅ શમસ્યા સહુ બોલ આંણુઇ,
મૂઢ એણિં અક્ષરા સોય રચું સમઝસ્યઇ, નિપુણ પંડિત નર તેહ જાણુઇ.

૫૩. કયા દેશમાં ‘કયા ગામમાં’ કેના રાજ્યમાં, કેના પુત્રે, કાણે, કયે વર્ષે, કયે માસે, કયે દિને—વારે, રાસકારે રાસ રચ્યો છે અને પોતાના ગુરૂ કાણુ એ વાતો શમસ્યામાં કહી છે કે જે મૂઢ-અજ્ઞાન નહિ જાણે પણ નિપુણ પંડિત નર જાણી શકશે. દેશ આદિ સંબંધે નીચેની સમસ્યા આપે છે.

દેશ

પાટણ માંહિ હુઝો નર જોહ, નાતિ ચોરાસી પોષધ તેહ,
મોટા પુરુષ જગે તેહ કહેસ, તેહની નાતિનિ નામિં દેશ.

—ગૂર્જર દેશ. ૧૮

મામ

અદિ અખ્યર વિન 'ખીખધ' જોય, મધ્ય વિના 'સહુ કોનિ' હોય,
અત્ય અક્ષર વિન ભુવન મઝારી, દેખી નગર નાંમ વિચાર.

—ખંભાતિ.

રાબ

'ખડગ' તણો ધુરિ અખ્યર લેહ, અખ્યર 'ધરમ'નો ખીજો જોહ,
ત્રીજો 'કુસુમ' તણો તે ગ્રહી, નમરીનાયક કીજધ સહી.

—ખરમ પાતશા. (જહાંગીર)

પિતા

'નિસાંણુ' તણો ગુર અખ્યર લેહ, લધુ દોય 'ગણુપતિ'ના જોહ,
લેલી નામ બલુ જે થાય, તે કવી કેરો કહું પિતાય.

—સાંમણુ.

કવિ

ચંઃ અખ્યર 'ઝડિ' ધરથી લેહ, 'મેપલા' તણો નમણુમો જોહ,
અખ્યર ભવનમો 'શાલિભદ્ર' તણો, 'કુસુમદામ'નો વેદમો બણો;

૧૯ એક સ્થલે દુકમાં ગૂર્જર દેશમાં કેટલો વરસાદ આવે છે
તે સંબંધે ઉપમા ખીજને આપતાં કવિ જણાવે છે કે:—

ગુજર દેશ પૃથ્વી પરે મેહ, માસ પાક તેહનો રહે ત્રેહ,
પિંજુ મહુ કાત્ર ન લીસો રહો, આવક પંચમ એહવો કહો.

—ભરતેશ્વર રાસ. પૃ. ૬૫

‘વિમલવસહી’ અપ્યર આણુમો. જોડી નામ કમે કાં બમો,
આવક સોય રાસ નીપાત, પ્રાગવંશ વીસો વિખ્યાત.

—ઋષભદાસ.

(આમાં વંશ પણ ‘વીસા પોરવાડ’ છે એમ આવી ગયું.)

વર્ષ

દિગ આગલિ લેછ ઈંદ્રિય ધરો, કાલ સોય તે પાછલે કરો,
કવણ સંવહર થાયે વલી, ત્યારે રાસ કર્યો મન રલી.

—સં. ૧૬૮૫.

માસ-તિથિ.

વૃક્ષ માંહિ વડો કહેવાય, જોણી જાયે નર દુષ્ટ પલાય,
તે તરૂંઅરનિ નામે માસ, કીધો પુણ્ય તણો અબ્યાસ.

—આશા.

આદિ અપ્યર વિન કો મમ કરો, મધ્ય વિના સહુધ આદરો,
અંતે વિના સિરિ રાવણુ જોય, અનુઆલી તિથિ તે પણિ હોધ.

—શુદ્ધ ૧૦.

વાર

સકલદેવ તણો ગુરૂ જોહ, ધણા પુરૂષને વલ્લભ તેહ,
ધરે આવ્યો કરી જયજયકાર, તેણે વારે કીધો વિસ્તર.

ગુરૂ

—ગુરૂવાર.

દીવાલી પહેલું પરબજ જોહ, ઉદાયી કેડે તૃપ બેઠો તેહ,
બેહું મલી હુછ ગુરૂનું નામ, સમર્યે સીઝે સધલાં કામ.

—વિજયાનંદ સૂરિ.

ગુરૂ નામે કુઝ પોહોતી આસ, ત્રંજાવતીમાં કીધો રાસ.

૧૧. જનશ્રુતિ. સરસ્વતિની પ્રસન્નતા.

૫૪. એવું કહેવાય છે કે કૃતિએ વિજયસેન સુરિ પાસે શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવા શરૂ રાખ્યું હતું. એક રાત્રે ગુરૂએ પોતાના શિષ્ય સાથે સરસ્વતિ દેવીને પ્રસન્ન કરીને પ્રસાદ મેળવ્યો હતો, કે જે પ્રસાદ રાત્રિએ ઉપાશ્રયમાંજ સુષ્ઠ રહેલા ઋષભદાસના જાણવામાં આવતાં તેણે પોતેજ આરોગી લીધો અને તે મહાન્ વિદ્વાન્ થયો. આના પરિણામે ઉપર જણાવેલો સંખ્યાબંધ કૃતિએ તે રચી શક્યો. આવી દંતકથા છે (આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિક ૩ પ્રસ્તાવના પૃ. ૨૬ પછીનું પહેલું-ખીજી પૃષ્ઠ.)

૫૫. આ દંતકથામાં કેટલું સત્ય છે તે કહી શકાતું નથી, છતાં આટલું તો સત્ય છે કે દરેક કૃતિમાં કવિ સરસ્વતિ દેવીની સ્તુતિ કરવા ઉપરાંત તેનો પાડ, પ્રભાવ સ્વીકારે છે. સરસ્વતી દેવીનું મંગલાચરણ દરેકમાં કરી તેની સહાયતા માંગે છે. એક રથજે નમ્રતાથી જણાવ્યું છે કે:—

“ સમરૂં સરસતી ભગવતી, સમર્થાં કરજે સાર,
હું મૂરખ મતિ કેલવું, તે તાહરો આધાર.
પિંગલ ભેદ ન જોલણું, વ્યક્તિં નહીં વ્યાકર્ણું,
મૂરખ મંડણ માંનવી, હું સેવું તુજ ચરણ.

—વ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાલ રાસ.

સાર વચન ઘો સરસ્વતી, તું છે બ્રહ્મસુતાય,
તું મુજ મુખ આવી રમે, જગમતિ નિર્મલ થાય.
તું ભગવતી તું બારતી, તાહરાં નામ ગાનેક,
હંસગામિની શારદા, તુજમાં ઘણો વિવેક.
બ્રહ્મણી બ્રહ્મચારિણી, દેવકુમારી નામ,
૫૮ દર્શનમાં તું સહી, સહુ જોસે ગુણગ્રામ.

વિદુષોની માતા સહી, વાગેશ્વરી તું હોય,
 તું ત્રિપુરાબ્રહ્મવાદિની, નામ જપે સહુ કોય.
 હંસવાહની તું સહી, વાણી ભાષા નામ,
 તું આવી મુજ મુખ વસે, જિમ હોય વાંછિત કામ.
 કરજો માતા વાંછયું કામ, પ્રથમ જપું હું તાહારું નામ,
 તું મુજ માતા રાખે નામ, બોલું ભરત તણા મુણ્યામ.

—ભરતેશ્વર રાસ.

૫૬. દરેક ગ્રંથની અંતે પણ પ્રાયઃ સરસ્વતીનો ઉપકાર તેની સમાપ્તિ થઈ તે માટે સ્વીકારે છે:—

કવિજન કેરી પોહોતી આસ, હીર તણો મિં જોડયો રાસ,
 ઋષભદેવ ગણધર મહિમાય, તૂંઠી શારદા ગ્રંથામુતાય.

x x x x

સરસતી શ્રી ગુરૂ નામથી નીપતો, એ રહો જિહાં રવિ ચંદ ધરતી.

—હીરવિજય સરિ રાસ.

૧૨ કવિ તરીકે ઋષભદાસ:

૫૭ ‘કવિ’ નું ઉપનામ પોતાના નામ આગળ ઋષભદાસ કોષ્ટ વખતજ આપે છે (‘પુણ્યવિભાગ હુધ તવ મહારધ, અસ્યો ઋષભ કવિ આપ વિચારધ —હીરવિજયસરિ રાસ), પરંતુ સ્પષ્ટ રીતે જણાવે છે કે ખરો કવિ અને કહેવાતા કવિમાં આસમાન જમીનનો ફેર છે. જુઓ:—

આનંદ ભયો કવી નામથીએ,

તુમ કવી મોટા હોય;

કવિપદ પૂજિયે એ.

હું મૂરખ તુમ આગળે એ; તુમ પુહિસાગર જોય— કવિપદ, ૧

ક્યાં હરિત ક્યાં વાછડો એ, ક્યાં સાગરને ચીર
 ક્યાં બંટીની રાબડી, ક્યાં ધૂત સાંકર ખીર— કવિપદ. ૨
 ન મળે સીપ ને ચંદ્રમા એ, ન મળે ખજુઓ સર,
 ક્યાં કલ્પદ્રુમ ખીજડો એ, વાહું ગંગા પૂર. કવિપદ. ૩
 નામે સરૂખા બેહુ જણાએ. બેહુનાં કવિયો નામ,
 નામે અર્થ ન નીપજે એ, જગમાં ઝાઝા રામ. કવિપદ. ૪
 ગજકંઠે ઘંટા બલી એ, વૃષભ ગળે ઘંટાય,
 તિથુ કારણે વૃષભો વળી એ, ગજની તોલ ન થાય— કવિપદ. ૫
 ચંદન ભાણ વૃક્ષ સહીએ, અંતર બહુ તે માંહિ,
 ગરૂડ ચીડી બેઠ પંખીઆ એ, પ્રાકમ સરખું ક્યાંહિ ? કવિપદ. ૬
 મહાનગર ને ગામડું એ, બેહુને કહિયે ગામ,
 હેમ પીતળ પીળાં સહી એ, જુજુઆ છે ગુણગ્રામ— કવિપદ. ૭
 તીર્થ કર નર અવરને એ, માનવ સહી કહેવાય,
 તત્ત્વગ્ઝાન વિચારીએ એ, તવ બહુ અંતર થાય.— કવિપદ. ૮
 લંકાગઢ અન્ય નગરના એ, બેહુને કહિયે કોટ,
 એહમાં અંતર અતિ ધણો એ, જિમ ધઉં જાબર લોટ. કવિપદ. ૯
 હેમાચાર્ય પ્રમુખ કવિએ, મહાકવી તસ નામ,
 સિદ્ધસેન દિવાકર એ, જિણે કીધાં બહુ કામ— કવિપદ. ૧૦
 ચિકમરાય પ્રતિબોધિયો એ, બહુ વરપતો દાન,
 ઇસા કવિપદરેણુકા એ, હું નહિ તેહ સમાન— કવિપદ. ૧૧
 ઇસા કવિના વચનથી એ, સુણત હુઓ કાંઈ જાણ્યુ,
 બેલ વિચાર દરખે કયું એ, કરી કવિજન પ્રણામ— કવિપદ. ૧૨

લ. રાસ. પ. ૯૭-૯૮ હી. રાસ પ. ૩૧૧-૩૧૨.

૫૮. આ ઉપરથી જણાય છે કે કવિનો ઉચ્ચ ખ્યાલ તપસદાસને
 પળે પળે હતો. વિષુધ કવીના નામથી, હુઓ મુજ અભિ

આનંદ' એમ જણાવી કવિના નામથી પોતે 'કવિ' તરીકે ઓળખાઇ આનંદ લેવામાં આવતો. આમાં કુમારપાળ રાજાના પ્રતિબોધક રૂપે હેમચંદ્રાચાર્ય અને વિક્રમ રાજાના પ્રતિબોધક x સિદ્ધસેન દિવાકર નામના સંસ્કૃતમાં જૈન મહાકવિઓ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલાને પોતે વખાણ્યા છે, એટલું જ નહિ પરંતુ પોતાના પૂર્વકાલીન જૈન ગૂજરાતી કવિઓ પૈકી કેટલાકનાં નામ આપી તેમની પાસે પોતાની લઘુતા દર્શાવી છે.

આગિં જે કવિરાય, તાસ ચરણુરજ ઋષભાય,
લાવણ્ય લીખો ખીખો ખરો, સકલ કવિની કીરતિ કરો ૫૩
હંસરાજ વાણે જેપાલ, માલ હેમની બુદ્ધિ વિશાલ,
મુસાલુહંસ સમરો(યો?) સુરચંદ, શીતલ વચન નિમ શારદ્યંદ. ૪૪

૨૧ હેમચંદ્રાચાર્ય—“અપભ્રંશ કિંવા પ્રાચીન ગૂજરાતીનાં વ્યાકરણ આદિ પ્રવર્તક અને પ્રાકૃત બોલીઓના પાણિનિ. એ સમર્થ ગૂર્જર અંચકારનો સમય ઇ. સ. ૧૦૮૮-૧૧૭૨ છે.” તેઓ ગૂજરાતના રાજા સિદ્ધરાજના સમયમાં હતા; પછીના રાજા કુમારપાળના ગુરુ હતા (સંક્ષિપ્ત ચારિત્ર માટે જુઓ યોગશાસ્ત્ર-મુખ્ય માંગરાજ જૈન સભા તરફથી પ્રકાશિત થયેલ અંથના પ્રારંભમાં મૂકેલું માઈ લખેલું ચરિત્ર, તથા ગુજરાત સાહિત્ય ખંડ ૫ વિભાગ ૨-૩-૪માંનો નિબંધ નામે 'જૈનો અને તેમનું સાહિત્ય' પૃ. ૬૫ થી ૧૫૮ પૈકી ૯૨ થી ૧૦૦. વિશેષમાં કુમારપાળ રાસ-પ્રબંધ, પ્રબંધચિંતામણી, ચતુર્વિંશતિ પ્રબંધ વગેરે.

x સિદ્ધસેન દિવાકર. ઉજ્જયિનીના રાજા વિક્રમાદિત્યના પ્રતિબોધક આચાર્ય. તેમણે જૈન ન્યાયને પ્રથમ પદ્ધતિપુરઃસર મૂક્યું; કોઈના માનવા પ્રમાણે વિક્રમના નવરત્નમાંના ક્ષણપક તે એ હતા. તેમણે ન્યાયાવતાર, સંભતિતર્ક આદિ ન્યાયના અંગો અને કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર રચેલ છે.

એ કવિ મોટા બુદ્ધિ વિશાલ, તે આગલિં હું મુરખ બાલ,
સાયર આગલિ સરોવર નીર, કસી તોડિ આવણુ નિ ખીર. ૫૫

ધીર પાંડ ધૃત સરિષા જોહ, હું સેવક મુઝ ઠાકુર તેહ,
તેહનાં નામ તણઈજ પસાય, સ્તવીઓ કુમારપાલ નરરાય. ૫૬

—કુમારપાલ રાસ.

૫૯. આમાં પૂર્વ સમયનાં જૈન ગૂર્જરાતી કવિઓનાં નામ મળી આવે છે:—૨૧લાવણ્યસમય, ૨૨લીઓ, ૨૩ખીઓ, ૨૪સક-

૨૧. લાવણ્યસમય—તેમનો વિમલપ્રબંધ સ્વ. સાક્ષર શ્રી મણિલાલ બકોરભાઈ વ્યાસે મુદ્રિત કરાવી પ્રસિદ્ધ કર્યો છે. જન્મ સં. ૧૫૨૧, દીક્ષા ૧૫૨૯, પંડિતપદ સં. ૧૫૫૫; તેમણે સં. ૧૫૮૭ માં શત્રુંજયના સપ્તમોદ્ધારની પ્રશસ્તિ લખી છે. તેમની કૃતિઓ વચ્છરાજ-દેવરાજ રાસ (આનંદ કાવ્ય મહોદ્ધધિ મૌકિતક ૩ જ્ઞમાં મુદ્રિત) વગેરે અનેક છે. વિસ્તાર માટે જુઓ વિમલ પ્રબંધ, તથા આનંદ મૌ. ૩ જ્ઞની પ્રસ્તાવના. મારો અંથ—જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લો પૃ. ૬૮-૮૮.

૨૨. લીઓ—આવક. સમય કૃતિ માટે જુઓ એજન પૃ. ૧૬૨-૧૬૩.

૨૩. ખીઓ—એ આવક કવિ છે. સમય તથા કૃતિ જુઓ એજન પૃ. ૧૬૧-૧૬૨.

૨૪. સકલચંદ્ર—(ઉપાધ્યાય મુનિ) કે જેમણે ધણી સંખ્યા, સ્તવનાદિ, તેમજ આધ્યાન રચ્યાં છે. તે માટે જુઓ એજન પૃ. ૨૭૫ થી ૨૮૪.

લચંદ્ર, ૨૫ હંસરાજ, ૨૬ વાહો (વચ્છ), ૨૭ કેપાલ, ૨૮ માલ (મુનિ?),
હેમ (?), સુસાધુહંસ, ૨૯ સમરો ૩૦ (સમયસુંદર ૩૧ ?),

૨૫. હંસરાજ—જેમણે મહાવીર સ્તવન રચ્યું છે તે.

૨૬. વાહો—શ્રાવક. તેની કૃતિઓ માટે જુઓ એજન પૃ. ૬૩ થી ૬૬. આમાં વચ્છ અને વચ્છ બંડારીનો સમાવેશ થાય છે.

૨૭. કેપાલ—શ્રાવક. તેનો સમય તેમજ કૃતિઓ માટે જુઓ એજન પૃ. ૩૭ થી ૪૧.

૨૮. માલ—માલમુનિ—માલદેવ લાગે છે. સમય તથા કૃતિઓ માટે જુઓ એજન પૃ. ૩૦૫ થી ૩૧૦.

૨૯ સુસાધુહંસ—સાધુહંસ મુનિ. સમય અને કૃતિ માટે જુઓ એજન પૃ. ૨૨.

૩૦ સમરો—આ નામના કવિની કોઈ મોટી કૃતિ પ્રાપ્ત થઈ નથી. તેથી તેનો ઉલ્લેખ મારા ગ્રંથ જૈન ગુર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લામાં થયો નથી. કર્વાચત્ તે નામના કવિની સ્વાધ્યાય આદિ નાની કૃતિ મેં જોઈ છે એવું સ્મરણમાં છે.

૩૧ સમયસુંદર—ખરતર જિનચંદ્ર સૂરિના શિષ્ય શ્રી સકલચંદ મુનિના શિષ્ય. તેઓ ઋષભદાસના સમકાલીન હતા. તેઓ પણ એક સમર્થ કવિ હતા. જૈન ગુર્જર સાહિત્યમાં વિક્રમ સત્તરમી સદીના ઉત્તરાર્ધને ‘સમય-ઋષભયુગ’ કહીએ તો ચાલે તેમ છે. સમયસુંદરના સંબંધી વિસ્તૃત નિબંધ મેં લખ્યો છે તે આ નિબંધના પ્રારંભમાં જણાવ્યા ગયું છે. તેમણે ઘણી કૃતિઓ રચી છે. જુઓ જૈન ગુર્જર કવિઓ ભાગ ૧ પૃ. ૩૩૧ થી ૩૯૧.

સુરચંદ્ર વગેરે.-આ સર્વની બુદ્ધિ વિશાલ જણાવી તેમની પાસે પોતે મૂર્ખ બાલક છે એવું કહી આપણો કવિ વિનય સાચવે છે એટલું જ નહિ, પરંતુ સરસ્વતીને સ્તુતિ કે જે પોતાના દરેક ગ્રંથમાં કરે છે તે કરતાં તેમની સહાયતા માંગવા પોતાની અતિશય દીનતા, લઘુતા, અને અજ્ઞાનતા દર્શાવે છે:—

સમરં સરસતિ ભગવતી, સમર્થાં કરજે સાર,
હું મૂરખ મતિ કેલવું, તે તાહરો આધાર.
પિંગલ ભેદ ન ઓળખું, વ્યક્તિ નહી વ્યાકર્ણ,
મૂરીખમંડળ માંનવી, હું સેવું તુજ ચર્ચ.

—કુમારપાલ રાસ. પૃ. ૧.

૬૦. કવિતા સંબંધી એક સ્થળે કહ્યું છે કે અણચિંતવ્યું જે કહે તે કવિતા—‘જિમ કવિતા અણચિત્યું’ કહ્યું-યા પાઠાતંર જીમ કવિતા મનિ ચિંતવ્યું કવે?—કુમારપાલરાસ પૃ. ૨૩ કડી ૧૧૯.

૧૩ કવિની કૃતિઓ

૬૧. ખીજે સ્થલે કહ્યું છે કે

કવિતા પંડિત જાગે ધણાં, બુઝવે નારિબાલ
પ્રાહિ પંડિત તે નહિ સમજાવઇ ભૂપાલ.

—ક. રા. પૃ. ૧૧૧-૭૪; હી. રા. ૧૭૯-૧૧.

ભણ્યો ગણ્યોવિચક્ષણ પણો, માગિઈ મહુત ગયો કવિ તણો.

—ક. રા. ૧૪૧-૬૫.

૩૨ સુરચંદ્ર-આ નામના કવિની કોઇ કૃતિ પ્રાપ્ત થઇ નથી. સુરહંસ નામનો કવિ છે. જુઓ એજન પૃ. ૧૩૨ સુરચંદ્ર એટલે દેવચંદ્ર એમ હોય તો દેવચંદ્ર ઋષભદાસના સમકાલીન હતા. જુઓ એજન પૃ. ૫૭૯-૫૮૧.

૬૨. આપણા કવિની કૃતિઓ ઘણી હોવી જોઈએ એવું તેની ઉપલબ્ધ કૃતિઓ તથા જૂદા જૂદા ભંડારોની દીપો પરથી માલુમ પડતું હતું, પરંતુ કેટલાએક પ્રસિદ્ધ ભંડારોની જાતીય તપાસ કરી મળેલી હકીકતો મેં મહારા જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લામાં નોંધી છે. (પૃ. ૪૦૯ થી ૪૫૮). તે છપાયા પછી મળેલી બીજી હકીકત તે ગ્રંથના ત્રીજા ભાગમાં આવશે. તે છતાં તેની સંખ્યા કેટલી છે તે હીરવિજયસૂરિ રાસ પરથી સુભાગ્યે મળી આવે છે:—

તવન અડાવન ચોત્રીસ રાસો, પુણ્ય પસર્યો દીધું બહુ સુખવસો,
ગીત યુષ્ઠ નમસ્કાર બહુ કીધાં, પુણ્ય માટિ લખી સાધુનિં દીધા.

૬૩. આ પરથી જણાય છે કે તેમણે ૫૮ સ્તવન, ૩૪ રાસાઓ રચ્યાં હતાં અને તે ઉપરાંત ગીત, સ્તુતિ, નમસ્કાર વગેરે અનેક ગનાવ્યાં હતાં. આ સર્વ પુણ્યાર્થે લખી સાધુઓને આપી દીધાં હતાં. સાધુઓએ અનેક પ્રતો કરી કરાવી તે સર્વ સાચવી રાખ્યાં.

૬૪. આ પર વિશેષ શોધ કરતાં સ્વ. રા. અશ્વિલાલ બકારબધ વ્યાસ પાસેથી હીરવિજયસૂરિના આરખોલના રાસની તેમણે ઉતારેલી પ્રત મળી કે જેની અંતે તેની કૃતિની ગાથાવાર દીપ નીચે પ્રમાણે આપેલ છે:—(આમાં સાલસંવત્ મૂલ જોઈને તથા બીજા આધારથી પૂર્યા છે.)

૩૩“ સંઘવી રીષભકૃત રાસની દીપ લખી છઠ:—

૩૩ શ્રેણિક રાસની એક પ્રતમાં પણ દીપ આપી છે તેમાં જે રાસનાં નામનો ઉલ્લેખ નથી અને જે આ દીપમાં છે તેનાં નામ; મહિનાથ રાસ, હીરવિજયસૂરિનો રાસ, પુણ્યપ્રશંસા રાસ, ગીત, હરિયાલી. અને શ્રેણિક રાસની દીપમાં છે અને આ દીપમાં નથી તે રાહિણીઆનો રાસ ગાથા ૨૫૦૦, તીર્થંકર ૨૪ નાં કવિત છે.

રાસનાં નામ		રચ્યા સંવત્.
*૧ શ્રીરીષભદેવનો રાસ	ગાથા ૧૨૭૧	
૨ શ્રીભરતેશ્વરનો રાસ	ગાથા ૧૧૧૬	૧૬૭૮ પોશ શુદ્ધ ૧૦ (મુદ્રિત. આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૩)
૩ „ જીવવિચારનો રાસ	„ ૫૦૨	સં. ૧૬૭૬ આશી શુદ્ધ ૧૫
૪ „ ક્ષેત્રપ્રકાશ	„ ૫૮૪	સં. ૧૬૭૮ મહા શુદ્ધ ૨ ને ગુરુવાર
૫ અન્નપુત્ર રાસ	ગાથા ૫૫૯	સં. ૧૬૭૭ વિજય- સેનસરિનાવારામાં
૬ શત્રુજય રાસ	ગાથા ૩૦૧	
૭ સમકીર્ત રાસ	„ ૮૭૯	સં. ૧૬૭૮ જેઠ સુદિ ૨ ગુરુવાર
૮ સમધસરૂપ(સમયસ્વરૂપ)રાસ	ગાથા ૭૯૧	
૯ દેવસરૂપ રાસ	ગાથા ૭૮૫	
૧૦ નવનત્ત્વ રાસ	ગાથા ૮૧૧	સં. ૧૬૭૬ કાર્તિક વદ ૦)) રવિવાર
૧૧ થૂલીભદ્ર રાસ	ગાથા ૭૨૮	સં. ૧૬૬૮ કાર્તિક વદ ૦)) દીવાળી શુક્ર
૧૨ વ્રતવિચાર રાસ	ગાથા ૮૬૨	સં. ૧૬૬૬ કાર્તિક વદિ ૦)) દીવાળી.
૧૩ સુમિત્રરાજા રાસ	ગાથા ૪૨૬	સં. ૧૬૬૮ પોસ શુદ્ધ ૨ ગુરુવાર
૧૪ કુમારપાલ રાસ	ગાથા ૪૫૦૬	સં. ૧૬૭૦ ભાદ્રપદ શુદ્ધ ૨ ગુરુવાર
૧૫ કુમારપાલનો નાનો રાસ	ગાથા ૨૧૯૨	
૧૬ જીવંત સ્વામીનો રાસ	ગાથા ૨૨૩	
૧૭ ઉપદેશમાલા	ગાથા ૭૧૨	સં. ૧૬૮૦

* ૧-૭ શ્રેષ્ઠિક રાસમાં કવિની કૃતિઓની ટીપ આપી છે તેમાં ગાથાની સંખ્યા સંબંધે જે ફેર છે તે આ પ્રમાણે:—૧, ૨૨૩;

રાસના નામ.		રચ્યા સંવત્
૧૮ શ્રાદ્ધવિધિ રાસ	ગાથા ૧૬૧૬	
૧૯ હિતાશક્ષા રાસ	ગાથા ૧૮૪૫	સં. ૧૬૮૨ મહા શુદ્ધ ૫ ગુરુ (મુદ્રિત શા. બી- મશી માણિક ખડક સુખ)
૨૦ પૂજાવિધિ રાસ	ગાથા ૫૭૧	સં. ૧૬૮૨ વૈ. શુ. ૫ ગુરુ
૨૧ આર્દ્રકુમાર રાસ	ગાથા ૬૭૨	
૨૨ શ્રેણિક રાસ	ગાથા ૧૮૩૯	સં. ૧૬૮૨ આશી શુદ્ધ ૫ ગુરુ

સ્તવન ૩૩, નમસ્કાર ૩૨, થોગ્યો (સ્તુતિઓ) ૪૨૩, સુભા-
ષિત ૫૪૦૦, ગીત ૪૧, હરિયાલી ૫.

૨૩ હીરવિજયસુરિ રાસ	ગાથા	સં. ૧૬૮૫ આસો શુદ્ધ ૧૦ ગુરુ
૨૪ મહિલાનાથ રાસ	ગાથા ૨૯૫	સં. ૧૬૮૫ પોષ શુદ્ધ ૧૩ રવિ.
૨૫ પુણ્યપ્રશંસા રાસ	ગાથા ૩૨૮	
૨૬ કમ્પન્નાનો રાસ	ગાથા ૨૮૪૬	સં. ૧૬૮૩
૨૭ વીરસેનનો રાસ	ગાથા ૪૪૫૭	

[આ ઉપરાંત બે રાસ ઉમેરી શકાય એક તો જેમાં આ ટીપ
છે તે નામે:—

૨૮ હીરવિજયસુરિના આરબોલ રાસ. સંવત ૧૬૮૪
આવશ્યુ વર ૨ ગુરુવાર

અને બીજા એક રાસનું નામ શ્રેણિક રાસની એક પ્રત કે જે
'સંવત્' ૧૬૯૭ માધ વદિ ૮ રવિવારે સા. પક્ષ વીરાનાં પાનાં આણીની

૨, ૧૯૭; ૩, ૧૨; ૪, ૭; ૫, ૩૭૯; ૬, ૫૨૭; ૭, ૫૨૭.

ઉતારો છ, લખીતં ગાંધી માધવસૂત વર્ધમાન પઠનાથ સમજી' એ શબ્દોથી સમાપ્ત થયેલી છે તેમાં આપેલી ટીપ પરથી માલૂમ પડતું નીચેનું છે:—

૨૯ રોહિણીઆનોરાસ-ગાથા ૨૫૦૦ (સં. ૧૬૮૮ પોષ સુદ ૭)
અને તીર્થંકર ૨૪ નાં કવિત છે,

અને તે ઉપરાંત બંડારોની ટીપ વગેરે પરથી.

૩૦ અભયકુમારરાસ. સં. ૧૬૮૭ કાર્તિક શુદ્ધ ૯ ગુરવાર

૩૧ વીશસ્થાનક તપ રાસ સં. ૧૬૮૫

૩૨ સિદ્ધસિક્ષા (?) રાસ પાટણ ત્રીજા બંડારમાં છે.

સ્તવનમાં સં. ૧૬૬૭ પોષ શુદ્ધ ૨ ગુરવારે પૂર્ણ કરેલા નેમનાથ રાજમતિ સ્તવન (નેમિનાથનવરસો), જિજ્ઞાસેનસૂરિ વગેરેના વખતમાં કરેલ 'આદિનાથ વિવાહસો' વિગેરે.

૬૫. કાવ્યની પરીક્ષા તેમાં રહેલાં વસ્તુ, પાત્ર અને રસ એ ત્રણથી સામાન્ય અંશે થાય છે. રસ સમ્યકે જણાવીએ તો આ કવિનાં ઉપરોક્ત લગભગ સર્વ કાવ્યો ઉપલબ્ધ થાય તેમ છે. પણ તે સર્વ સમ્યકે જાણના અવસોકન વગર કંઈપણ કહી ન શકાય, છતાં મને જે જણાય છે કે કવિએ રસની જમાવટ કરવામાં જે યાતુર્ય, માધુર્ય, ઉપલબ્ધ થયાં છે તે પરથી કદપના, શબ્દપ્રયોગ, અને વર્ણનશૈલી વાંચરેલ છે તે જોતાં તેમણે સફલતા મેળવી છે, અને સત્તરમા સૈકામાંના એક પ્રતિષ્ઠિત અને સમર્થ કવિ તરીકે ગણનામાં મૂકવા લાયકનું સામર્થ્ય બતાવ્યું છે. તેની કેટલીક કૃતિઓ મંસ્કૃત પરથી અનુવાદ છે, છતાં તે એટલી બધી ઉત્તમ છે કે વાંચતાં જણાય તેમ નથી કે તે અનુવાદ છે.

૬૬. ઉપરની કૃતિઓ પરથી કોઈ એમ કહેશે કે ઋષભદાસે પોતાની જે જે કૃતિઓ રચી છે તે પોતાના સંપ્રદાયને લગતી છે,

તેમાંની ઐતિહાસિક કૃતિઓ પશુ-જેવી કે કુમારપાલ અને હીરવિજયસુરિ પરના રાસો છે—તે જૈન સંપ્રદાયની ઐતિહાસિક વ્યક્તિઓ સંબંધી છે અને એજ રીતે સર્વ જૈન કવિઓએ પ્રાયઃ કર્યું છે.

૬૭. આના ઉત્તરમાં કહેવાનું કે ઉપરોક્ત વાત મુખ્યત્વે કરી સત્ય છે અને એજ વાત જૈનેતર પ્રાચીન કવિઓને પશુ લાગુ પડે છે. દલપત અને નર્મદ અર્વાચીન યુગમાં થયા પશુ તે પહેલાં જોઇશું તો જૈનેતર કવિઓએ પશુ પોતાના સંપ્રદાયને લગતું જ કાવ્યસાહિત્ય રચ્યું છે. દુકામાં અર્વાચીન યુગ પહેલાનું કાવ્યસાહિત્ય—જૈનેતર કે જૈન—સાંપ્રદાયિક જ હતું^{૩૪} તેથી તે સાહિત્ય સમજવાને—અભ્યાસવા માટે જૈનેતર અને જૈનના ધાર્મિક સાહિત્ય—કથા વગેરેનો અભ્યાસ કર્તવ્ય છે.

૧૪ કેટલાંક કાવ્યોનું વસ્તુ

૬૮. (૧) કુમારપાલ રાસ તે જિનમંડનગણિના કુમારપાળ-

૩૪ સરખાવો—પ્રસ્થાન માસિકના તાજા પ્રગટ થયેલા વૈશ્યાખ સં. ૧૯૮૩ના અંકમાં ‘કવિશ્રી ન્હાનાલાલનો આધુનિક કાવ્ય સાહિત્યમાં ફાળો’ એ નામના રા. અભિજિતે લખેલા લેખની પહેલી પંક્તિઓ:—

“આપણા સાહિત્યનો અર્વાચીન યુગ દલપત નર્મદથી શરૂ થતો. સાધારણ રીતે માનવામાં આવે છે. આ માન્યતા અનેક દૃષ્ટિબિન્દુએ છે કે નર્મદ દલપત પૂર્વે જે કાવ્યો લખાતાં તે બધામાં મુખ્યત્વે કરીને સામ્પ્રદાયિક તત્ત્વ વિશેષ હતું, અને આથી તે કાવ્યો સમજવાને માટે તે તે સમ્પ્રદાયોના થોડા ધણા જ્ઞાનની ભૂમિકાની આવશ્યકતા રહેતી. આ વસ્તુસ્થિતિમાં દલપત નર્મદના આગમનથી ફેર પડ્યો, કાવ્ય સામ્પ્રદાયિક ચીલામાંથી નીકળી જઇ વધારે વિશ્વાળ સૃષ્ટિમાં વિહરવા માંડ્યું: અને પરિણામે જીવનની પ્રવૃત્તિઓ જેમ અનેકવિધ છે, તેમ કાવ્યની ગતિ પશુ અનેક ક્ષેત્રોમાં થવા લાગી.”

પ્રબંધ* પરથી (૨) હીરવિજયસૂરિનો તે હેવવિમલ મણિકૃત હીર-
સૌભાગ્ય નામના સંસ્કૃત મહાકાવ્ય પરથી, આ કાવ્યમાં સતતરસર્ગ છે.
એમાં કાવ્ય ૨૭૮૯ છે; ઉપરાંત પ્રશસ્તિ ૨૨ કાવ્યાત્મક છે. બધાં
મળી કાવ્ય ૨૮૧૧, કદાચ શ્લોકમાત્ર ત્રણ હજારને પાંચ કવિ કહે છે
તેમ ચત્તું હશે (?) અને (૩) ભરનેશ્વર આહુવલી રાસ તે શ્રી હેમચં-
દ્રાચાર્યે કૃત ત્રિષષ્ઠિ શલાકા પુરૂષ ચરિત્રમાંના ઋષભદેવ ચરિત્રપરથી
રચેલ છે, છતાં દરેકમાં પોતાની કલ્પના, વર્ણનસુંદરતા, પ્રતીયમાન છે.

પૂર્વછંદ્રે મહાપંડિત હવો, સુરિ સોમ પંડિત અભિનવો,
પંચાસમિં પાટિ તે કહ્યો, તવગુણ સિરિ ટીકો થયો.
તેહનો શિષ્ય સુપુરૂષ કહિયાય, જિનમંડળ નાંમિ ઉવઝાય,
કુમારપાલ પ્રબંધજ કર્યો, સુણતાં નરનારી ચિત્ત કર્યો.
શાસ્ત્રજ સંખ્યા અડત્રીસ, ગ્રંથ કર્યો ગુરૂ નાંમી સીસ
સંવત અઉહ આણુઓ ભણો, કુપારપાલ ગાયો ગુણનીલો.
કાવ્ય શ્લોક મઘ જૂનાં જેહ, કેતાએક માંહિ આણ્યા તેહ,
કેતાએક ભાવ ગુરુમુખથી લલ્યા, તે મિં જેડી વીવરી કલ્યા.
સોય ગ્રંથ હમણું વંચાય, મનમાં મત રાખો શંકાય,
તે પ્રબંધ માંહિ છે જસ્યુ, ઋષભ કહે મેં આણ્યું તસ્યું.

કેતાએક ગંબીર બોલ તિહાં જેહ, મઈ રાસમાંહે જણ્યાં તેહ,
કેતાએક પરંપરાઈ વાત, તે જેડી આંણ્યાં અવદાત. ૬૩
જિનશાસ્ત્ર અનેરાં ભલાં, તિહાંથી વચન મુણ્યાં કેતલા,
રાસ મધ્યે આંણ્યા તેહ, આણ્યું નિતિશાસ્ત્ર વલી તેહ. ૬૪
હેત યુક્તિ દષ્ટાંતહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિ આણ્યા તેહ,
વચન વિરહ કહ્યું હોષ જેહ, મિચ્છા હુકકડ ભાખું તેહ. ૬૫

* આનું ગુજરાતી ભાષાંતર વડોદરા ગાયકવાડ સરકાર તરફથી,
સ્વ. રા. મગનલાલ યુનિલાલ વૈદ્યે કરેલું પ્રસિદ્ધ થઇ ગયું છે.

કવિત કાવ્ય શ્લોક નિ દૂહા, કર્યાં કવિ જે આમણ હુઆ,
 સ્ફરસ સુકોમલ આણ્યા જેહ, રાસમાંહિ લેહ આણ્યા તેહ. ૬૬
 એણિપરિ બોલ ધણા મનિ ધરી, રાજઋષિ ગુણુમાલા કરી,
 સિદ્ધ કામકાજ માલીઈ વરી, બહુસુતાઇ સાર સુઝ કરી. ૬૭

—કુમારપાલ રાસ.

(૨) પુરવિં હેવવિમલ પંન્યાસ, સોલ સરગ તેણિં કીધા ખાસ,
 ત્રિણ્ય સહસ નિ પંચ કાવ્ય, કરજેડી કીધાં તેણિં બાવ્ય.
 પાંચ હજાર નિ સર્ધ પાંચ, એકાવન ગાથાવત્પદનો (ટીકાનો) સંચ,
 નવહજાર સાતસર્ધ પીસ્તાલ, કરિ ગ્રંથ નર બુદ્ધિ વિશાલ.
 વિકટ ભાવ છિ તેહના સહી, માહીરી બુદ્ધિ કાંઇ તેહવી નહિં,
 મર્ધકીધો તે જોઇ રાસ, બીજા શાસ્ત્રનો કરી અભ્યાસ.
 મોટાં વચન સુણી જે વાત, તે જોડી આણ્યા અવદાત,

—હીરવિજયસુરિ રાસ.

(૩) હેમ ચરિત કરે ઋષભતું, એ આણી મન ઉદ્ધાસ,
 સોય સુણી વળી મેં રચ્યો એ, ભરતેશ્વર તૃપ રાસ.

—ભરતેશ્વર રાસ.

૬૯. આ ત્રણે રાસ પૈકી ભરતેશ્વર રાસમાં જૈન પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવના પુત્રો ભરત અને બાહુબલિતું ચરિત ધર્મ-કથાનક રૂપે છે, બ્યારે મૂળરાતના રાજા કુમારપાલ, અને અકબર બાદ-શાહના પ્રતિબોધક હીરવિજયસુરિ—એ બંને ઐતિહાસિક પુરૂષોનાં ચરિત્રો તેમના નામાભિધાનના બે રાસમાં આપવામાં આવ્યાં છે.

૭૦ હિતશિક્ષાના રાસમાં જૈન શ્રાવકની ધર્મકરણી આપી છે, અને હીરવિજયસુરિના ૧૨ બોલના રાસમાં હીરવિજયસુરિએ પોતાના સમયમાંના વિદ્વાન સાધુ અને આચાર્યની સંમતિથી ધર્મસાગર ઉપાધ્યાય નામના વિદ્વાન ઉચ્ચસ્ત્રાવી સાધુએ રચેલા બીજા જૈન પંથોના ખંડ-

નાતમક ગ્રંથ નામે ' કુમતિ કુંદાલ ' થી ધણો ખળખળાટ થયો હતો તેથી તેને જલશરણુ કરવામાં આવ્યો હતો, અને તે ખળખળાટ અટકાવવા માટે બાર બોલ લખી તેને જૂદાં જૂદાં સ્થળોએ પળાવવા માટે મોકલાવી આપ્યા હતા તેનું વર્ણન છે.

૭૧ ઋષભદેવ અને મહિનાથ એ જૈનના વર્તમાન ૨૪ તીર્થ-કરો પૈકી પહેલા અને ઓગણીશમા તીર્થ કર છે તેનાં ચરિત્રો છે. મહિનાથ રાસમાં જ્ઞાતા ધર્મકથાંગમાંથી તેનો સંબંધ લીધો છે. શ્રેણિક એ મહાવીરના સમયમાં મગધનો રાજા હતો કે જેનું બિમ્બિસાર એ નામ બૌદ્ધ ગ્રંથોમાં જોવાય છે. અભયકુમાર એ તેનો કુમાર અને મંત્રી હતો; તેમનાં ચરિત્રો તે તે રાસમાં આપ્યાં છે; સ્થૂલિભદ્ર એ નવમા નંદના શકડાલ મંત્રીનો પુત્ર હતો. અન્નપુત્ર, કધવન્ના, વીરસેન, સુમિત્ર રાજા જૈન કથાસાહિત્યમાં દાર્ષ્ટીતિક પુરૂષો છે. આદ્રકુમાર એ ઉક્ત અભયકુમારથી પ્રતિભોધિત અનાયૈ રાજાનો પુત્ર હતો. આમ ચરિત્રો કાવ્યમાં નિરૂપણુ કરી ' વાર્તાના ચમત્કારના ભોગી શ્રોતાઓનાં રચિતે પોષણું સાહિત્ય ' કવિએ પૂરું પાડ્યું છે.

૭૨. તે સિવાય વિધિ, ઉપદેશ, બોધ સંબંધે સંસ્કૃત અને માગધી ગ્રંથો નામે શ્રાદ્ધવિધિ (રત્નશેખર સરિ કૃત, વિરચિત સં. ૧૫૦૬), અને ઉપદેશમાલા કે જેના રચનાર તરીકે મહાવીર હરત દીક્ષિત શિષ્ય ધર્મદાસ ગણિ કહેવાય છે, તે પરથી સ્વતંત્ર અનુવાદ રૂપે શ્રાદ્ધવિધિ અને ઉપદેશમાલા રાસ કવિએ રચ્યા લાગે છે. શ્રાદ્ધ-વિધિમાં શ્રાદ્ધ—શ્રાવકોનાં સંપૂર્ણ આચાર આળખેલા છે અને ઉપદેશ-માલામાં સાધુના આચાર—ચરિત્રપાઠો મૂકેલા છે. તે સિવાય સમ્યગ્દષ્ટિ (બોધિ—પ્રજ્ઞા) શુ છે, એ સમજાવવા સમકિતસર રાસ રચ્યો છે અને જગતમાં જીવ અને અજીવ એ બે તત્ત્વો પરથી પાપ, પુણ્ય આસ્ત્રવ [કર્મદાર], સંવર, [કર્મનિરોધ], નિર્જરા [કર્મનો અંશતઃ ક્ષય]

અને મોક્ષ [કર્મનો આત્યંતિક ક્ષય] એમ સાત તત્ત્વો થાય છે તે મળી નવ તત્ત્વોનું સ્વરૂપ સમજાવનાર નવ તત્ત્વ એ નામનો પ્રકરણઅંથ કવિએ નવતત્ત્વરાસરૂપે અનુવાદ કર્યો લાગે છે, અને બાર વ્રત [પંચમહાવ્રત અને સાતશુભ્રવ્રત મળી બાર વ્રત:—નામે અહિંસા, અસ્તેય, સત્ય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિચ્છેદ, દ્વિગ્પરિમણ્યુ, દેશાવગાસિક, ભોગોપભોગ પરિમણ્યુ, અર્નય દંડ, સામાયિક, પૌષ્ઠ, અતિથિ સંવિભાગ] નું સ્વરૂપ, દેવ અને સમય એકલે શસ્ત્રનું સ્વરૂપ, સમજાવવા અને જૈન તીર્થોમાં મહાન તીર્થ નામે પાલીતાણાના શત્રુંજય પર્વતનાં તીર્થનું માહાત્મ્ય, અને પુણ્યની પ્રશંસા કરવા રૂપે અનુક્રમે વ્રતવિચાર, દેવસ્વરૂપ, સમય સ્વરૂપ, શત્રુંજય રાસ, અને પુણ્ય પ્રશંસારાસ કવિએ રચ્યા છે. આ શિષ્યાય અનેક સ્તવનો, સ્તુતિઓ અને નમસ્કારો રચ્યા છે કે જે હાલ પણ ઘણા ભાવથી શ્રાવકો પ્રભુસ્તુતિ કરતાં જોલે છે.

૭૩. તેમજ વિશેષમાં એ નોંધવા જેવું છે કે શ્રી ઋષભદાસ કૃત કુમારપાળ રાસપરથી સંવત્ ૧૦૮૨ આસો શુદ્ધ ૧૦ (વિજયા-દશમી) ને દિને જિનહર્ષ ગણિ નામના (ખરતર ગચ્છીય) સાધુએ કુમારપાળ પર સંક્ષિપ્તમાં રાસ રચેલો છે.

તે શ્રી જિનહર્ષ જણાવે છે કે:—

‘ રિષભ કીયો મેં રાસ નિહાળી, વિસ્તર માંહિથી ટાળી હો,

રાસ રચ્યો નિજ મતિ સંભાળી, રસના પવિત્ર પખાળી હો;

—સોભાળી ભવિયણુ ! ધર્મશ્યું હો ચિત્ત લાઇલે. ૧૨

૭૪. આ પરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે જૈન સાધુ અને શ્રાવકોમાં ઋષભદાસે પોતાના આચાર અને વિચારથી અતિ ઉત્તમ છાપ પાડી પ્રતિષ્ઠા મેળવી છે.

૭૫. ઋષભદાસની સર્વ કૃતિઓ તપસી મિરીક્ષવા યોગ્ય છે,

તેમાંથી તેમના સમયની ગૂજરાતની સ્થિતિની અનેક સાંમગ્રી મળી આવે તેમ છે. તેનાં સુભાષિતો જુદાં હાથ લાગ્યાં નથી. પરંતુ બધી મોટી કૃતિઓમાં પુષ્કળ સાંપડે છે અને એક બીજામાં પુનરુક્ત થાય છે તો તે દરેક કૃતિમાંથી સંગ્રહીત કરી શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ કે અન્ય સંસ્થાએ મુદ્રિત કરાવી પ્રસિદ્ધ કરવા યોગ્ય છે. તેની કૃતિઓનો સંગ્રહ એકજ પુસ્તકાકારે છપાય તો તે વિશેષ અનુમોદનીય છે. આમ થશે ત્યારે આ કવિ, પ્રેમાનંદ અને તેના જેવા કવિઓની સાથે પોતાનું સુયોગ્ય સ્થાન લેશે એ નિર્વિવાદ હું ગણું છું.

૧૫. ઇ. સ. ૧૮ માં શતકનું જૈન ગૂર્જર સાહિત્ય

૭૬. જૈન ગૂર્જર સાહિત્યનો ક્યારે આરંભ થયો તેના સંબંધમાં સ્વ. સાક્ષરશ્રી ગોવર્ધનરામ આધવરામ ત્રિપાઠી નીચે પ્રમાણે જણાવે છે:—

“૫૧^{મું} હરાડમું શતક. જૈન કવિતાનો પ્રથમ ઉદય.

(આ) જૈન કવિ ઉદયરત્ન.

જૈન કવિતાનો ગુજરાતીમાં પ્રથમ ઉદય—અન્ન કવિયોથી જુદો પડતો અને ઉક્ત પ્રકારની જૈન શૈલીના અને જૈન વિરક્તિના ગુણોથી ભરેલો—પણ તનઆ જેવોજ.”૩૫

૭૭ આ કથન જૈન ગૂજરાતી સાહિત્યના અનંતશાખિત્વ, વિસ્તારની અનભિમતતાને લક્ષને થયું છે એમ જણાવ્યા વગર રહી શકાતું નથી, અને તેથી ઉક્ત સ્વર્ગસ્થ સાક્ષરશ્રીને ઠપકો કે દોષ આપીએ તો અન્યાય ગણાશે. વાસ્તવિક રીતે જે સમયમાં આદિ ગૂર્જર સાહિત્યનાં બીજા ગુજરાતનાં અમુક સ્થલે રોપાઈ પ્રગટ થયાં છે એવું

૩૫ જુઓ પ્રથમ સાહિત્ય પરિષદનો રિપોર્ટ પૃ. ૧૬.

ઉક્ત સાક્ષર જણાવે છે એટલે ઇ. સ. ૧૪૦૦-૧૫૦૦ સુમારે; તેથી અગાઉનું જૈન ગૂર્જરાતી સાહિત્ય હસ્તલેખોમાં મળી આવેલું જોવામાં આવ્યું છે. સત્તરમા સૈકામાં—ખીજનું ભરાણું એક બાબુ રાખી કહીએ તો—શ્રી પ્રેમાનંદ શર કરે તે પહેલાંના ઋષભદાસ નામના શ્રાવક કવિ એકલાએ ક્રગભગ દશહજાર ગાથા ઉપરાંત કાવ્યસાહિત્ય રચ્યું છે, અને અઢારમા સૈકામાં તેનો વિસ્તાર વિશેષ છે તો પછી તેને તનખા કહી શકાશે નહિ. ઝોગણીશમા શતકમાં પણ જૈન કવિઓ ઓછા નથી થયા. તે માટે ઉક્ત સ્વર્ગસ્થ શ્રીયુત ગોવર્ધનરામ જણાવે છે કે “ચોથો ભાગ-જૈન કવિઓ, બે ચારેક હરાડમા શતક પેઠે”—એ કથન ફેરવ્યા વગર છૂટકો નથી. માફ આ વક્તવ્ય જૈનોના ગૂર્જર સાહિત્ય અંગેનો ઇતિહાસ લખાશે ત્યારે અને જેમ જેમ વધુ જૈન સાહિત્ય પ્રગટ થતું જશે તેમ તેમ યોગ્ય છે કે નહિ તે પ્રતીત થાય તેમ છે. ૩૬

૩૮. અત્યાર સુધી જૈન ગૂર્જર સાહિત્ય પ્રસિદ્ધિમાં નથી આવ્યું તેનું કારણ એ છે કે (૧) મોટે ભાગે અને પ્રાયઃ તેના સષ્ટઃઓ જૈન મુનિઓ હતા. તેઓ પોતાની કૃતિઓ તથા પોતાના પૂર્વકાલીનની કૃતિઓ ધર્મસ્થાનમાંજ—ઉપાશ્રયમાંજ રહી વાંચતા અને સંભળાવતા. ન્યારે બ્રાહ્મણ કવિઓ ગામના ચોરામાં કે બે ત્રણ શેરીઓ ભેગી થતી હોય તેવા ચોગાનમાં વાંચતાં યા માણુગોળાવાળા બની લોકને સંભળાવતાં. સરખાવો ‘વિપ્ર વ્યાસ ગાય ગુણ રાસ’—કુમારપાલ રાસ પૃ. ૧૩

૩૬ આ સને ૧૯૧૫માં લખાયું છે અને ત્યાર પછી તે અત્યાર સુધીમાં વધુ જૈન સાહિત્ય આનંદકાવ્ય મહોદધિના મૌરિકોદ્ધારા તેમજ બીજે સ્થલે પ્રગટ થયું છે. સંવત્ ૧૩મી સદીથી સત્તરમી સદીના જૈન ગૂર્જર કવિઓનું વિસ્તૃત સૂચિપત્ર જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લો—એ મારા સંગ્રહઅંથમાં બહાર પડ્યું છે તેમાં ૨૮૭ કવિઓની ૫૪૧ કૃતિનો નિર્દેશ છે.

-પણિ ૧. (૨) જૈન અને જૈનેતર અને કવિઓ જૂદી જૂદી જાતની કથાઓ રચી લખતા, પરંતુ તે લખેલા ગ્રંથો ખીજાને આપતાં યા ગમે ત્યાં મૂકતાં રખેને તેને 'આશાતના' થાય, તે માટે બહુ કાળજી રાખતા, બ્યારે જૈનેતરોનો તેવો અભિપ્રાય રહેતો નહિ. વળી આ ઉપરાંત હાલના જૈનો મુજે એવા અભિપ્રાયના હતા કે પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાથી લાભને બદલે ગેરલાભ વધુ થાય છે, જ્ઞાનની આશાતના થવાનો સંભવ છે, પાત્રને બદલે અપાત્રને હરતે જવાથી જ્ઞાનનો દુરુપયોગ થાય તેમ છે, તે ધીમે ધીમે હપાવવાની વલણવાળા થતાં જૈનશાસ્ત્રના પ્રકરણ ગ્રંથો અને સંસ્કૃત ભાષાના ગ્રંથો મુદ્રિત કરાવવા લાગ્યા, અને પ્રાચીન ગૂર્જર સાહિત્ય પણ કેટલુંક આજખોધલિપિમાં (૩) આવક લીમશી માણેકે અખંડ પણે પ્રગટ કર્યું, પરંતુ હાલની શૈલી પ્રમાણે પ્રગટ કરવા પ્રત્યે બહુ લક્ષ ન રહ્યું. તેમ કેગવણીનો બહુ ઓછો પ્રચાર, તેથી સાહિત્યની કિંમત સમજાઇ નહિ અને તેથી જે કંઈ તે પ્રત્યે થયું તે પ્રમાણમાં ઘણું ઓછું હોવા ઉપરાંત અધૂરામાં પૂરું કેટલાક તરફથી ચિંતરીઆ કાગળમાં પ્રગટ થયું. હવે સુચિન્દ્ર જણાવા લાગ્યાં છે કે કંઈ કંઈ પ્રયત્ન સારી દિશામાં થવા લાગ્યા છે.

૧૬ કવિનાં કાવ્યોમાંથી કેટલીક વાનગી.

૭૯. ઋષભદાસ કવિની કારકીર્દિ સં. ૧૬૬૬થી એટલે ઇસવી સનના અઢારમા સૈંમના પ્રારંભથી શરૂ થાય છે. એટલે ગૂર્જર પ્રાચીન કવિ શિરોમણિ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલ પ્રેમાનંદ, શામળ અને અખાની પૂર્વના હોવાનું તેનું માન છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ તેની વર્ણનશૈલી, શબ્દચમત્કૃતિ, ભાષાગૌરવ તે કવિઓની સરખામણીમાં ઉતરતાં હોય શકે તેમ નથી.

૮૦. હવે તેમના ભરતેશ્વર બાહુબલી રાસમાંથી થોડા નમુના લઈએ:-

રાગ રામગ્રી.

રદન કરેરે અંતેઉરી, ત્રોડે કંઠના હારેરે,

નાખે ખીડીરે પાનની, કુણુ કરસી અમ સારેરે;

રહો રહો ભરત નરેશ્વર ! ૧

રહો રહો ભરત નરેશ્વર, તુમ વિષ્ણુ શૂન્ય તે રાજરે,

ઈંદ્ર સરીખો દેવતા, માને જેહની લાજ રે. રહો. ૨

મસ્તક વેણીને વિહારતી, ફાડે કંચુકિ ચીર રે,

મોતીહાર ત્રુંટયા પરે, નયણે ગળે વળી નીર રે. રહો. ૩

નાટિક ગાન તે પરિહરે, મૂકે સકલ શણગાર રે,

ભૂમિ પડી એક વલવલે, કિસું કયું કરતાર રે. રહો. ૪

પાછા વળિયેરે પુરધણી, મૂકી ન જઈયે અનાથ રે,

સાર સંબાલ ન મૂકીયે, જેહનો ઝાલ્યો હાથ રે. રહો. ૫

નારી વનનીરે વેલડી, જળ વિષ્ણુ તેહ સુકાય રે,

તુમે જળ સરીખા રે નાથજી, જ્ઞતાં વેલડી કરમાય રે. રહો. ૬

જળ વિષ્ણુ ન રહે માછલી, સૂકે પોયજી પાન રે,

તુમ વિષ્ણુ વિષ્ણુસેરે યૌવતું, કંઠ ચિના જિમ ગાન રે. રહો. ૭

નારી નિરખી પાછા વળો, રાખો અમારી તે મામ રે,

તુમ વિષ્ણુ શૂનાં રે માળિયાં, શૂનો શય્યાનો ઠામ રે. રહો. ૮

ધમ વલવલતી રે પ્રેમદા, આંસુડાં હુલે તે હાથ રે;

તુમ વિષ્ણુ વાસર કિમ જશે, તુમ વિષ્ણુ દોહીલી રાત રે. રહો. ૯

ભરતેશ્વર રાસ. પૃ. ૮૬.

આ રાજ ભરત ચક્રવર્તીને વૈરાગ્ય થતાં તેના રાજત્યાગ વખતે તેની રાણીનો વિલાપ. તે સાથે, નલરાજએ તજી દીધેલી વૈદર્ભી પાસે

વનમાં એકલી છે તે વખતે જે વિલાપ પ્રેમાનંદે કરાવ્યો છે-‘વૈદર્ભી
વનમાં વલવન્ને’-એ સરખાવો.

૮૧. આજ રાસમાં ‘આ ભરતેશ્વર આવિયો’ હાલ ૩૪ માં છે,
સરખાવો પ્રેમાનંદનું ‘ઓ નલરાય આવ્યોરે.’

૮૨. હવે અન્ય વિષય જોઈએ. લગ્ન પ્રસંગે થતી વિધિમાં વપરાતી
સામગ્રી વૈરાગ્યવાસિતને મન શું સૂચવે છે તેનું વર્ણન કરતાં કવિ તેજ
રાસમાં (પૃ. ૭૦) કહે છે કે:—

માત તાત મોહે પરણાવે, ચિત્ત કુંવરતણે નવ ભાવે,
અંગે પીઠી જવ ચોળાએ, ભાવે આતમા કરમે લેપાએ.	૧
ન્હાતાં શિરે ભાવે સોય, સંસારનાં ફળ કહુ હોય;
ખૂંપ ભરંતા આતમ ભાવે, સંસારે જીવ તણાવે.	૨
વળી ચિંતે ભૂષણુ ભાર, ગળે સાંકળ ચિંતે હાર
હાથે શ્રીફળ-લેતાં ભાવે, જીવ નારી કિંકર થાવે.	૩
વરધોડો ચઢીઓ જામ, ચિંતે દુર્ગતિ વાહન તામ,
બહુ વાજિત્ર બળવે, મન ચિંતે મુજ ચેતાવે.	૪
વરધોડેથી ઊતારે, મન હેડી ગતિ સંભારે;
પુખ્તે ધુંસરૂં વેગે આણી, સંસાર ધુંસરની એંધાણી.	૫
ત્રાક દેખી કરે વિચાર, જીવ વિધાશે નિરધાર,
દેખી મૂશળ મનમાં આવે, જીવ સંસાર માંહેં ખંડાવે.	૬
અર્ધ દેતાં જ્ઞાનેં જોય, સહી પૂર્વ પુન્ય મુજ ધોય;
શ્રાવસંપત જવ ચંપાવે, વિવેક-કોડીયાં મુજ ભંજવે.	૭
નાક સાહીને વેગે તાણે, સંસારે તણાવું જાણે;
કન્યા છાંટે નવતંબોળ, કહે જીવ હશે એમ રાજ.	૮
કંઠે ન ધરી એ વરમાળ, ગળે દોર ધરે છે બાળ;
પછી અહે તે કન્યા હાથ, તે તો દુર્ગતિ સાડું થાત.	૯

- લોક તિલક કરે તે માટે, જીવું દુર્ગતિ કરી વાટે;
 ગાંઠે પડતાં સહી બધાણો, દોહિલું છુટવું છે અહીંજણો. ૧૦
- અગ્નિ મુજ આણે વંશ જ્યારે, નર-ચિંતા રે સંભારી ત્યારે,
 ફેરા દેતો જોણી વાર, ચિંતે ફરવું સહી ગતિ ચાર. ૧૧
- ચોરી ચારે મમ જાણુ, એ દેખાડે ચહુ ખાણુ,
 એમ આતમભાવના ભાવે, શુભ ધ્યાને કેવળી થાવે. ૧૨

—ભરતેશ્વર રાસ. પૃ. ૭૦-૭૧

[આમાં હમણાંની લગ્નવિધિ સાથેનું સામ્ય ધણું પરખાય છે.]

૮૩. ભરતની સ્ત્રીનું વર્ણન કવિ આ પ્રમાણે કરે છે:—

હંત જિસા દાદમકળી, અધર પ્રવાળી રંગ,
 ઓર ઘણી કટી પાતળી, સંગળ સુકોમળ અંગ.
 કનકકુંભ દેવેં ઘડયાં, તાસ પયોધર હોય,
 કમળ-નાળ સરખી કહી; નારી ગાહુડી હોય.
 પમ પંકજનું જોડણું, જંધા કહલીરતંબ,
 હંસગતિ ચાલે સહી, રૂપે જાણું રંબ.
 દેવકુમારા પદ્મની, અંગ વિભૂષણ સોળ,
 પહેરણ ચંપા-ચૂંદડી, કાયા કુંકુમ લોળ.
 ચરણે નેવર વાજતાં, કટીમેખળ ખલકંત,
 રચણ ઝાલ કાને સહી, વાણી મધુર અત્યંત.
 સાર વસ્તુ જગમાં ઘણી, લીધું તેનું સાર,
 નારીરત્ન નિપાછયું, તિસો ભરત ભરતાર.

—એજન પૃ. ૩૯-૪૦

૮૪. કુમારપાલ રાસ લઈએ. આંખા પર કહેતાં કવિ કહે છે કે:—

અંખ તણા ગુણ કેતાં કહું, ફરસ કરતાં બહુ સખ લહું,
 સકલ વસ્ત્રમાં આંખો સાર, દેખીતો સુંદર આકાર.

પ્રેમલ જેહને પુહુવિ ન મામ, તેણુઈ ગંધઈ સુખ સાતા થાય,
 પુફ તણુ કોયલ મનિ ધરઈ, ખાતી બધી ટહુકા કરઈ.
 પત્ર સુકોમત્ર સહી કહેવાય, ધરિ ધરિ તોરણિ તે બધાય,
 છાયા શીતલ સોય નિહારિ, ફલઈ અંત તે ઉણ્યાકાલિ.
 પવન લૂ અને તડકો તાપ, તેણુઈ દિવસ મુખ કાઢમ આપ,
 નદી નવાણુ સૂકે જિણિવાર, અમૃત રસ તવ દિયે સહકાર.
 અંબ તણુ ગુણુ દીસે જસા, નર ઉત્તમ અંગિ આણુ તિસ્યા,
 તેહની કીરતિ જગિ વિસ્તરે, સોય પુરૂષ સધલામાં સરે.

—કુમારપાલ રાસ પૃ. ૧૩૩ કડી ૮૬-૯૧

૮૫. સિદ્ધરાજ જયસિંહનું સ્વર્ગગમન થતાં તેના શબને
 દાહભૂમિ પર લઈ જવામાં આવે છે ત્યારે કવિ કહે છે કે:—

સોનાવરણી રે ચેહ બલે, રૂપાવરણી તે ધુહરે,
 કુંકુમવરણી રે દેહડી, અગનિ પરગ્મલીઅ તેહરે.
 માન મ કરસ્યો રે માનવી, કિરસ્યો કાયાનો તે ગર્વરે,
 સુર નર કિંનર રાજીઆ, અંતે મૃતિકા સર્વરે—

માન મ કરસ્યો રે માનવી.

જે શિરે રચી રચી બાંધતા, સાલૂ સખરા તે પાગ રે,
 તે નર પોહયા રે પાધરે, ચાંચ દિયે શિરિ કાગ રે—માન.
 જે નર ગંજ રે બોલતા, વાવરતા મુખમાં પાન રે,
 તે નર અગનિ રે પોઢીઆ, કાયા કાજલ વાન રે.—માન.
 ચીર પીતાંબર પહેરણું, કંઠે કનકના તે હાર રે,
 તે નર અંતે માટી થયા, જેતાં કાંઈ નવિ સાર રે.—માન.
 જે શિરિ છત્ર ધરાવતાં, ચઢતા ગજવર બાંધિ રે,
 તે નર અંતે રે લેછ ગયા, દેહું દોરડા બાંધિ રે.—માન.

ચોસઠિ સહસ અંતેહરી, પાયક છનું તે કોડિ રે,
 તે નર અંતે રે એકલા, સતા ચીવર ઓઠિ રે—માન.
 જે બિહાં તે તિહાં રહું, પાતિગ પુણ્ય એ સાથિ રે,
 એહ સરૂપજ દેહનું, પુણ્ય કરો નિજ હાથિ રે—માન.
 જેહસ્યું હસી હસી બોલતા, કરતા ભોજન સાર રે,
 તે નર કાલિ માટી થયા, ઘડતા પાત્ર કુંભાર રે—માન.
 ચંપકવરણી રે દેહડી, કદલી કામલ જાંઘ રે,
 તે નર સતા રે કાષ્ઠમાં, પડે બડોબડી ડાંગ રે—માન.
 દેહવિડંબણુ નર સુંણી, મ કરિસ તૃણા ઠું લાખ રે,
 જેસંગ સરિખો રે રાજીઓ, બાલી કર્યો તિહાં રાખ રે—માન.

—એજન પૃ. ૧૪૭-૧૪૮ કડી ૨૯-૩૯

૮૬. એક પુરૂષ, પોતાની સ્ત્રીને તે ગામનો ધણી લઈ ગયો તે માટે કુમારપાલ રાજા પાસે નીચે પ્રમાણે ક્યાર્દ કરે છે કે:—

નિત જૂરં દૂખીઓ ફરં, જોઈં તો ગાંભોગાંભિ,
 સીતા વિછોલ્લો રાધવ, કેમ રોયો વનિ રાનિ.
 રામ રડંતે વનિ રડું, રડ્યા તેહ મૃગલાય,
 રોયા તે વનનાં પંખિયાં, રોતા રયણિ વિયાય.
 રામ રડે લખમણુ યુઝવે, ઘેલા રામ મ રોય,
 ગઈ સીતા અમે લાવસું, લે લોટો મુખ ધોય.
 રાધવ ! રદન તમે મમ કરો, વનિ ઘેલા થાસ્યો રામ,
 એ જેહવી લખિ આણસ્યું, તેહનું સીતા ધરસ્યું નામ.
 જલ જલ કમલ ન સંપજે, વનિ વનિ અગર ન હોય,
 ધરિ ધરિ સીત ન સંપજે, વીર વિચારી જોય.
 આભા-મંડણુ વીજલી, પર્વત-મંડણુ મોર,
 ધર-મંડણુ સુભારજ, મુખ-મંડણુ તંબોલ.

જસ ધરિ ઘોડી હાંસલી, આંખડીઆલી નારી,
 તે ધરિ સદા અજૂઆલકું, મુરખિ તેહ જ નિવારી.
 એક નર સુખીઓ તે દુખી, જોહને નહિ ધરિ નારી,
 કરે દીવો કલસજ કરી, કુણુ ઉભો રહે આરી.
 તેણેં કારણિં હું નિત રકું, અંન પાન કીઆ ત્યાજ,
 આગે કિમ ઢોલો રડ્યો, નારી માર કાજિં.
 ઉમયા વહાલી ઇશને, સીતા વહાલી રામ,
 ઢોઝા વલ્લહી મારણી, રાધવ વહાલી સ્યામ.
 તિમ મુજ વાહલી પદમની, ચઢી પીહારઈ હાથિ,
 દિવસ દૂખઈ કરી નીગમું, પણિ નવિ જય રાતિ.
 કનક તણી કચોલડી, ભાંગી પત્થર લગ્ગ,
 સગુણુ નિરગુણુ મરે, અમી વટાવ્યુ કગ્ગ.
 એણેં દુઃખે યોગી થયો, જીવું તેણેં આધાર,
 કુમર નરિંદ આગલિ થસે, તે ગઈ વાલઈ નાર.

—કુ. રા. પૃ. ૧૩૫-૧૩૬ કડી ૧૬થી ૨૮.

૮૭. સાગર સંખંધી એક સ્થળે જણાવે છે:—

વાહણે ચઢ્યો એકવાર, ગાજે ગગન અપાર,
 ઊછળે સાગર નીર, ગાજે સખલ ગંભીર.
 મચ્છ પ્રગટ બહુ થાય, ભયંકર સખલજ દેખાય,
 વાહણુ પાતાલમ્હાં જાય, ગગન લગી ઉડ્યું થાય.

—હી. રા. પૃ. ૨૧૪.

૮૮. હીરવિજયસૂરિનાં સંભારણાં માટે ઉપમાઓ આપી લખે છે કે:—

જિમ કોકિલ સમરે સહકાર, જિમ ચાતક સમરે ધન સાર,
 ચંદા તણે સમરણુ ચકોર, સમરે જલધર પ્રત્યે મોર.

મધુકર જિમ સમરે માલતી, ઉત્તમ સ્ત્રી સમરે નિજ પતિ,
વછ નાનહો સમરે જિમ ગાય, બાલક જિમ સમરે નિજ માય.
સકલ સાધ અમો સમરે હીર, ગૌતમ જિમ સમરે મહાવીર,
તેણિપરિ સમરે ગુર ગાયધાર, તુલ્લે જાતાં અલ્લ કુણુ આધાર.

—હી. રા. પૃ. ૨૨૫.

૮૯. વાણિયા સંબંધી એમ કહે છે કે:—

વણિગ કટક ચઢ્યાં ફેરવે, વણિગ ધનનો મદ જીરવે,
વણિગ અંધ થકી છોડવે, વણિગ દરિદ્રપણું નિગમે.
વણિગ કરે સકલની સાર, વણિગ કર ઉડાવણુ દાર,
વણિગ દયાવંત જાણીઆ, દુર્ભિક્ષ ઉતારે વાણીઆ.
અજ્ઞ મહિષ ગવરી સાંઢીઆ, મારંતાં છોડે વાણીઆ,
ટાલે અકર અને અન્યાય, સોય કરે જે ન કરે રાય.
તેણિં સહી વણિગનું કુલ સાર, જેણે કુલે હુઆ દાતાર.

—કુ. રા. ખંડ ૨ પૃ. ૧૮૨.

૯૦. આજ પ્રમાણે ચોપાઠમાંજ તે અન્યત્ર કહે છે કે:—

વડી જ્ઞાતિ વાણિગની કહીએ, આ કલિયુગમાંહિ લહીએ,
જે નીતિ સકલના જાણુ, જેને અભક્ષ તણા પચ્યખાણુ.
નહી પર પ્રાણીનો ધાત, વાંકી વાટે જે નવિ જાત,
જીરવતો મદ ધન કરો, તેણે કુલ વાણિગનો વડેરો.
ધન્ય વણિગનો અવતાર, કરે સકલ પ્રાણીની સાર,
વાણિગ અંધ થકી છોડાવે, નર સહુને કર ઓડાવે.
વાણિગ દેતા દર્મણુ લક્ષ, વળી જિતારે દૂરભિક્ષ,
વાણિગને નમે રાણુ રાય, ટાળે અકર અને અન્યાય.
ચઢ્યા કટક તેહને ફેરવતા, નર દરિદ્રપણું નિર્ગમતા,
તિણે વાણિગનું કુળ સાર, જિણુ કુળે હુઆ બહુ દાતાર.

—હી. રા. પૃ. ૧૮.

૯૧. વણિકની ખીજી બાજુ પણ કહે છે:—

ગમે પાશ દેવે આણિયો, છેતર્યો નવિ જાગે વાણિયો.
 લેતો ડસે દેતો ડસે, ઉપર ચઢાવે પાડ.
 વલી વિપધરને સેવીયે, પણ નવિ સેવિયે કરાડ,
 આગે લુટેરા છેતરા, ખુંદી હુંબડો દોય,
 લેઇ હથીયાર તરકર હણ્યા, વણિગ સમે નહિ કોય.
 વણિક ધર તરકર ગયો, છાંટયો કોગલ તામ,
 નાહક ધોયો બાપડો, લેઇ ન શક્યો દામ.
 ભજન બૂપ લુચંગમા, એ મુખ દોહલા હુંત,
 વૈરી વીંછી વાણિયો, પૂઠે દાહ દેખુંત.
 આંગલ મૂકી માંગલ વાસે, માંગલ મૂકી મૂલ પ્રકાશે,
 જો જાણે તો પાડે હાંસે, વણિગ કલાથી દેવે ન સે.

—હિતશિક્ષા રાસ. પૃ. ૧૬૨-૧૬૩.

૯૨. ખરો વણિયો કેવો હોવો જોઇએ ? તે કહી તેને કવિ શિખામણુ આપે છે:—

વણુજ વ્યાપારે ડાહ્યારે જોઇયે, ઝોલખે સહુ કરિયાણાં,
 સધલી ભાષા બોલી જાણે, પરખે સધલાં નાણાં.
 હરતસંશા સમજે રે સધલી, કરપલ્લવી પણ જાણે,
 નેત્રપલ્લવી જે નર સમજે, વણુજ કરી ધન તાણે.
 વિણુ દીઠે સતકાર ન દીજે, દીજે બહુ દેખુંતાં,
 મિત્ર સંધાતે વણુજ ન કીજે, શાસ્ત્રે વરજ્યા એતા.
 નટ વિટ વેશ્યા ને જૂવટિયા, મ કરિશ ત્યાં ઉધારો,
 ધર્મ પોતાનો નવિ હેલાયે, તેહ વણુજ કર સારો.
 ફૂડાં કાટલાં તું પરિહરજે, દેખીતો એ લાભો,
 એકે વારે એ શિરનો જાશે, પાધડી સાથે ગાભો.

ફૂડો કરહો મમ કાઠિશ ભોલા, સમ મમ ખાઇશ ઝાઝા,
 પરધૂતીને પિંડ જે ભરતા, નહિ પરમારથે તામ્ર.
 બહલી વસ્તુ મ આપીશ કોને, છેતરતાં છેતરાઇશ,
 દૂધ ખીલાડીને દૃષ્ટાંતે, મસ્તક ખૂંટું ખાઇશ.
 દેવ ગુરુ ધર્મ તણા સમ મૂકે, સત્યનો ચીલો રાખે,
 ભેલ સંભેલ મ કરજે વસ્તે, કાંઈક સાચું ખાખે.
 ખોસે માથું મૂક્યું જેણે, તેહશું મ કરીશ ફૂડું,
 ધર્મિ પુરૂષને જે તું વંચિશ, તેણે લાભે તું ખૂડો.
 દેવ ગુરુ ઠાકુર મમ વંચો, ચોથો પુરૂષ સુંહાલો,
 જે કાઠ મરણુ વિમાસે હાથે, તો મમ વંચે ખાલો.
 કોનો પહુ મમ થાઇશ ભાઇ, નવિ પૂરેવિ સાખો,
 સમ મમ ખાજે ધીજ તજે જે, એ શીખામણુ રાખો.
 વણુજ વ્યવહાર કહો મેં માંડી, રૂડે દુર્મતિ છાંડી,
 જીવન કહે હિતશિક્ષા સુણે જે, તસ શિર દૈવની ડાંડી.

—હિતશિક્ષા રાસ. પૃ. ૭૭-૭૮.

૯૪. વાણિયાને વિશેષ શિખામણુ પછી આપે છે:—

થયું વસ્તુનું આકરું જ્યારે, ધણું ત્રગણું વેચે ત્યારે,
 અતિ ઝાઝું ત્યાંહિ ન જાણે, ગયાં કરિયાણાં ન વખાણે.
 પાસંમ કાટલાં હીણાં જેહ, ખાધી ડાંડીયેં ટાલી તેહ,
 રસ-ભેલ ને વસ્તુનો ભેલ, તજે તેહને સાંપશું મેલ.
 ફૂડો કરહો ને ખાતા લંચ, અતિ બહુ સેવંતા મંચ,
 નાણું ખોટું ને સાકું ભાંજે, લેધ શાઇ ને મોહું માંજે.
 આહક પરના નવિ ભાંજીજે, વાણી-ફેર તે કિમહિ ન કીજે,
 અધારે વસ્તુ ન દીજે, અક્ષરના ભેદ ન કીજે.
 પરવંચના જે બહુ પેરેં, કિતમ કરતા એક મેરે,
 કરી માયા ને વંચે જેહ, જગમાંહિ વંચાયે તેહ.

દેવલોક ને મોક્ષનાં સુંખ, કિમ પામે પર કરી દુઃખ,
પરવંચના મ કરે કાય, સત્ય ચાલતાં? બહુ ધન હોય.

૯૪. કવિ પોતે શુદ્ધવ્યવહારી વશિક હતા અને તેથી વશિક સંબંધી જે જે કહ્યું છે તે યથાર્થ છે.

૯૫. કવિનાં થોડાં સુભાષિતો કુમારપાલ રાસમાંથી લઇએ: તે ચોપાઈ, દૂહા, છંપા વગેરેમાં છે.

અ. ચોપાઈમાં સુભાષિતો.

(૧) જનની સમ નહિ તીરથ કોઇ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલે જોઇ,
જેણું માની પોતાની માય, સકલ તીર્થે ધરિ બેઠાં થાય.
જેણી માતાએ ઉદરે ધર્યો, મલ મૂત્ર ઘોષ ચોખો કર્યો,
તે માતાના પૂજે પાય, ગુણ ઉસંકલ કિમે ન થાય.
સોવન ખરાખરિ તોલેં જોય, ખંધિ ધરી કરે તીરથ સોય,
ઈંદ્રમાલ પહેરાવે માય, ગુણ ઉસંકલ કિમે ન થાય.
પમ ઘોષને પાણી પીયે, અમૃત-કવલ માતા-મુખિ દિયે,
દેવ-ચીવર પહેરાવે જોય, ગુણ ઉસંકલ કિહે ન હોય.

ખંડ ૨ પૃ. ૬૯.

(૨) વિણુ રાંધણે વિણુસે જિમ ખીર, વિણુ પહેરે નારિ વિણુસે ચીર,
વિણુ ખેડયું વિણુસે જિમ જૂત, વિણુ હાયેં વિણુસે ધરસૂત.
વિણુસે વિણુ ચઢ નારિ તુરી, અતિ લાડે વિણુસે દીકરી,
વિણુસે ખય રોગે જિમ ગાત્ર, વિણુસે લુંડા સાથેં ચાત્ર.
વિણુસે દાતા વિહુણાં પાત્ર, વિણુસે પંડિત વિહુણાં શાસ્ત્ર,
મન મેલે વિણુસે પરલોક, પુણ્ય કરિયું તે થાય ફોક.
વિણુસે વિદ્યા અતિ અભિમાન, વિણુસે કંઠ વિહુણું ગાન,
વિણુસે પુરૂષ કુદેશી ગયો, વિણુસે ઋષિ ચિરવાસો રહ્યો.

ખંડ ૧ પૃ. ૫૧.

- (૩) પ્રાહિં નર ઉત્તમ જગિ જેહ, અલ્પ આઉપે જાયે તેહ.
પટ મહિના જીવે કેસરી, કાલા કાગ ન જાયે મરી.

ખંડ ૨ પૃ. ૧૩૫.

- (૩) અંધ પુરૂષ ને આંગણે કુછ, નાહનો બાલ ને મા તસ મુછ,
પડ્યા દાંત સોપારી છુટે, આસણુ ગુમડું ચઢવું ઉટે.
ધર નાહ્યા વચિ ખીસો જડયો, નિર્ધન આટે જહુજલિ પડયો,
લૂખું બોજન ટાહું થાય, સાતે દુખ મોટા કહવાય.

ખંડ ૧ પૃ. ૧૨૯.

- (૫) ઉંધ ન માગે શૈયા સાર, અરથિ ન ગણે દોષ વિચાર.
બૂખ્યો નવિ માગે સાલણું, કામી ન પૂછે કુલ સ્ત્રીતણું. ૧-૨૨
- (૬) જે ધનવંત અધિકેશં જમે, સકલ લોકને તે પણુ ગમે,
જે નિરધન અધિકેશં ખાય, તો દારિદ્રી નર હેલાય.
ધનવંત બોલે આલપંપાલ, લોક મણે તસ વાચાલ,
જે નવિ બોલે રકં સરીર, તો સહુ ભાખે બલા ગંબીર.
જે ઉંધે સુણુતોજ વખાણુ, તો એ લીનો પંડિત જાણુ,
પંથે ધનવંત પાસો જાય, તો તે માન રહિત કહેવાય. ૧-૨૭
- (૭) ધિગૂ મુખ જીહાં નહિ તત્ત્વજ્ઞાન, ધિગૂ કર જે નવિ દેતો જ્ઞાન,
ધિગૂ કુલ જિહાં નહીં પુત્ર સુસાર, ધિગૂ નર જીહાં નહીં પરઉપકાર.

૧-૯૪

- (૮) લોભે જાય પૂરવ પ્રીતિ, લોભે નાસે ગુણુની રીતિ,
લોભે ન રહે ન્યાય ને નીતિ, લોભઈ જાય કૂલની રીતિ.
લોભે નર સધળે હેલાય, લોભી વંચે પુત્ર પિતાય,
ધર્મ દેવ ગુરુ કરે નિષેધ, ન લહે તત્ત્વસું બેદાબેદ. ૧-૧૧૪
- (૯) ધર ધરણીની મ કરિસ વાત, ધન ખોયાની મ કરિસ વાત,
ધાત કર્યાની મ કરેસ ગૂંજ, કહેતાં દુખ ઉપજસે વ્રુઝ.

માનબ્રજ કુણ્ણ કાંમિ થયો, વાત કરંતા મહિમા ગયો,
માન મહત્ત્વ ન દીધું કયાંહિ, સુપુરૂષ જાણી રહે મનમાંહિ.
દ્વિદ્રવ્યજ્ઞાની મ કરિસ કથા, સોય વાત તું કરજો ગતા,
જેણીવાતે અનરથ બહુ થાય, મ કરિસ કવિ તુઝ લાગે પાય.

૧-૧૩૮

[આમાં સાત બોલ તજવાના કહ્યા છે. એ પ્રમાણે જુઓ સાતને
છેડીએ નહિ પૃ. ૨૭-૧૬૨, સાત નર શોધ્યા ન મળે ૩૧-કડી ૪ થી ૬,
સાત વિરલ માણસો ૩૫-૩૬, બોલતાં સાત વિધિ જાળવવી ૩૬-૫૧, સાત
ધર્મવિહુણાં ૪૨-૧૩ ને ૧૪, આઠ દોહલા પુરૂષ ૪૪-૪૦, સાત દૂર ન
શોભે ૬૭-૬૩, સાતનો ત્યાગ ૧૦૪-૧ ને ૨, સાત બોલ ખટકે
૧૧૨-૭૮ ને ૭૯, લક્ષ્મીથી સાત પર ખાર ૧૨૮-૪૪, સાત દુઃખી
થાય ૧૩૫-૯, મુક્તિના બજાર સાત ૧૪૦-૫૫, વગેરે વગેરે
અનેક છે.

આ-દૂહામાં સલાધિતો.

- (૧) કડૂઆ બોલી કામિની, લેવો નિરસ આહાર,
ભાર વહીને જીવવું, એ ત્રિણિ દુઃખ અપાર. ૨-૧૨૯
- (૨) મમતા માયા કારમી, ફાકટ ધંધ કરેસ,
જે ઋદ્ધિ મલિ અતિ ઘણી, અંતે તોહુ મરેસ. ૨-૧૯૨
- (૩) પીપલ તણું જિમ પાનડું, ચંચલ જિમ ગજ-કાન,
ધન યૌવન કાયા અસી, મ કરો મનિ અભિમાન.
કાચો પિંડ ન પોષિષ, અમક્ષ ન કીજો આહાર,
વશ કીજો મન માંડો, તો લહીએ ભવપાર.
કાયા હંસ બે બલદિયા, ઋષભ કહે મન રાશ,
કર્મ રૂપિ ઝો સારથી, ફેરે ચિહું ગતિ વાસ.
કાલે જગ ખાધો સહી, કુણે ન ખાધો રે કાળ,
કાલ આહેડિ જગિ પડો, જેણિ ભખીઆ વૃદ્ધ બાલ. ૨-૧૯૬

- (૪) સાયર સંદેશો મોકલે, ચંદા પુત્ર ! જુહાર,
ચઢ્યા કલંક ન ઉતરે, તુઝ ખંપણુ મુઝ ખાર. ૨-૧૯૧
- (૫) માગણુ જો મયગલ ચઢે, સોવન કયોલો હત્ય,
માંગ્યાં જો મોતી જડે, તોહુ જન્મ અકયત્ય. ૨-૧૨૪
- (૬) શાસ્ત્ર શસ્ત્ર વાણી તુરી, નર નારી વેણાય,
જ્યારે જોહવાને મિલે, ત્યારે તેહવાં થાય. ૧-૧૬
- (૭) દીપક જિમ વલી તેજ વિણુ, સેન વિના જિમ રાય,
પુત્ર વિના ધરિ તે તસ્યો, ખીર વિના જિમ ગાય.
મંદિર મોટાં ધન વ્રણાં, હાથી લક્ષ પ્રમાણુ,
જસ ધરિ બાલક નવિ રમે, તે ધરિ સદા મસાણુ.
મંદિર સુનાં બાલ વિણુ, સતથી વંશ ફલંતિ,
સુત હીણું ધર જોહનું, તે કુલ સહીજ મલંતિ. ૧-૮૧
- (૮) કણું ન શોભે કુંડલે, શોભે સુણુતાં જ્ઞાન,
કર નવિ શોભે કંકણે, શોભે દેતાં દાન.
કાયા ન શોભે ચંદને, શોભે કરણા સાર,
તાસ શરીરે લેખે સહી, કરતા પર ઉપકાર. ૧-૯૦
- (૯) પર કાળે તરઅર ફલે, પર કાળે જલધાર,
પર કાળે સુપુરુષ નરા, કરતા પર ઉપગાર.
નરનારી પંખી પશુ, બાવે સુરપતિ દેવ,
પર ગુણુ કાળે જો હવા, અધમ કરે તસ સેવ. ૧-૯૪
- (૧૦) કાયર વિષે કવિ કહે છે:—

રણિ વાગમ્પ સરણામ્યાં, પાખરમ્પ કેકાણુ,
સૂરઃ ધરિં વધામણાં, કાયર પડીઆ પ્રાણુ.
દેખીતા કુંગર જસ્યા, કામે કાયર થાય,
પડમ્પ ઉમમણી બુંગડી, તો આથમણા જાય. ૨-૭

૪. છપ્પયામાં સુભાષિતો.

કવિત એટલે છપ્પામાં કવિએ ઘણાં સુભાષિત રચ્યાં છે અને શામળે છપ્પા વાપર્યાં તે પહેલાં. તેની થોડી વાનગી લઈએ:

- (૧) માગણ મરણ સમાન, સોય પણિ સુપુરણ કેરે,
તૂળણ કહે જે માંગે, લાજ તસ પાછો ફેરે.
ફિરી મંડે પગ પ્રાણ, નાક મુખ નીચું ધાલે,
હેયું હાથ હડખડે, જીભની યુગતિ ન ચાલે.
શ્રવણ સોય સંશય પડે, કવણ શબ્દ હોસે કહી,
મન ચિંત્યું મનમાંહિ, દેસે કે દેસે નહીં. ખંડ ૨-૧૨૪
- (૨) ચૈદે વિદ્યા સાથિ, હાથ મૂરખ ને ઉદ્ધ,
વરસે હુઓ વૃદ્ધ, ખાલની ઉલગ દ્રોહધ.
રૂપે હુધ સરૂપ, કરૂપને ખંધે ચઢાવધ,
જેહનાં કુલ ગતિ ઉંચ, નીચને સીસ નમાવે.
પૂજનિક સઘલી નારિતો, પાય પડે પાપી તણે,
છે દાસ સહુ લલિ તણા, ધન વિણ સહુએ અવગુણે. ૨-૧૧૦
- (૩) મિલે જે ગંગા નીર, તો અવર નીર કાં પીજે,
મિલે મિત્ર અતિ ઉંચ, નીચ સંગ કાં કીજે.
મિલે અશ્વ પાખર્યો તો, પાય કુણ પાલો દોડે,
મિલે સાલુ ચીર તો, અંગિ કુણ ખામર ગોઢે.
મિલે છાયા કલ્પકુમ, લીંગ તલે સાહાને જીમધ,
સુકવિ કહે નર કાય, મંદિર છોડી દો મઢીએ રહધ. ૨-૬૮
- (૪) કર્મે રાવણરાય, રાહ ધડ સખ ગમાયો,
ધૃશ્વર સરિખો દેવ, સોય મિલડાં નચાયો.
ખાંડુ સુત વનિ પેખ, રામ ઘરણિ હુઓ વિયોગ,
મુંજ મગાયો ભીખ, ભોજ ભોગવે ભોગ.

છંદ્ર અહથ્યાએ સુરાચિયો, બ્રહ્મા ધ્યાને ચૂકિયો,
ઋષભ કહે રાય રંક, કર્મે કો નવિ મૂકિયો. ૧-૮૦

(૫) દાન વિલએ ગળે, ગળે શુભ કાળ પ્રમાદે,
મતિ વિના પડિત ગળે, મળે મુખ લગ્ન વિવાદે.
લોભે ગુણુદ ગળે, ગળે પુણ્ય અસતિએ દાતા,
પંડિત મુરખમાં ગળે, મળે તપ માયા ચિત્તે.
સ્ત્રીસંગે શિયલજ ગળે, દૂરિ ગયા નેહજ ગળે,
કવિ ઋષભ કહે રે ગુણીઆણો, પુત્ર વિના તિમ કુલ ગળે ૧-૮૧

(૬) કાયર વળી, સંબંધી આ વણિક કવિ કહે છે કે:—

કાયર મલિયા કોડિ, કોડિ ક્ષાણુ આણુ,
ખાદને ખાંધ વધારતા, વઢયાની વાત ન જાણુ.
હગણુ ધરે હથિયાર, વાટમાં વાંકા ચાલે,
સ્દામા મલે કો સૂર, વદન તે વાડિમાં ધાલે.
લોહી દોડે ચઢે ચીતલી, મસ્તગી પુનને દાવો ધરે,
ભડતા ભડે ભંગાણુ, માર્યા પહેલા તે મરે. ૨-૭

૧૭ કવિ સંબંધી વિશેષ.

૯૬. આ કવિને રાગ-સંગીતનું અને દેશીઓનું સારું જ્ઞાન હતું.
રાગના સપ્ત સ્વરો સંબંધી કુમારપાળ રાસ ખંડ ૧ પૃ. ૧૭૨માં
આખી ઢાળ આપી છે, અને રાગોનું વર્ણન હીરવિજય સૂરિ રાસ
પૃ. ૧૭૦થી ૧૭૨માં કર્યું છે તેમાં પછી જણાવ્યું છે કે:—

ગાથા ગાઘ નવિ રીજીયો, ઋષભ કહે રાગેણુ,
રંભા રૂપ ન ભેદીઓ, યોગી કેહું દરિદ્રેણુ.

૯૭. લોકોને રૂચે તેવા સાદા છંદો-દૂહા, ચોપાઇ, કવિત-છંપચ
વાપરવા ઉપરાંત ઢાળો-દેશીઓ પણ પુષ્કળ ઉપયોગમાં લીધી છે. તે

દેશીએનો મોટો ભાગ પોતાના પૂર્વગામી કવિઓની કવિતાઓનો છે, તેમજ સામાન્ય લોક સમાજમાં પ્રચલિત જૈનેતર કવિઓની તેમજ સ્ત્રીગીતોની તેમજ અન્ય પણ દેશીઓ જોવામાં આવે છે. [ગિરિજા દેવીને વીનવું. કુ. રા. પૃ. ૧૬૯, એસે કાંઠે ગંગા ને પેસે કાંઠે યમુના—સ્ત્રી ગીત ભરત૦ રાસ. પૃ. ૬૦, કાન બળવે વાંસળી એજન પૃ. ૩૧, અને પૃ ૧૫ લોકપ્રચલિત દેશીઓ નામે મન ભરારાની, સાહેબડીની, બટા-ઉની, ઉલાળાની, ત્રિપદીની વગેરે.]

૯૮. દેશીઓ પરથી પણ કેટલીક હકીકત મળી આવે છે. તે પરથી જણાય છે કે નયસુંદરનો સુરસુંદરી રાસ (છાનો રે છપીને કંતા ક્યાં રહ્યો રે—એ દેશી. જુઓ ઉક્ત રાસ પૃ. ૨૭૩ મૌકિતક ૩, સુરસુંદરી કહે શિરનામી. એ દેશી જુઓ ઉક્ત રાસ પૃ. ૨૭૧), સકલચંદ્ર કૃત કૃતિઓ (દેશી—સરસતી ભગવતી ઘો મતિ ચંગ—વાસુપૂજ્ય જિન પુન્ય પ્રકાશો.) ગૌતમરાસ (દેશી—જિમસહકારે કોયલ ટહુકે.), રત્ન સામરનો પ્રથમ પવાડો (તેની દેશી,) સમયસુંદરના મૃગાવતી રાસ, પ્રત્યેક બુદ્ધ રાસ આદિ (તેની દેશી) હી. રા. પૃ. ૧૫૬ અને ૧૬૭, હવે રાણી પદમાવતી), કમલાવતી (તેની દેશી હી. રા. ૨૪૨), રત્નસાર કુમાર (કુ. રા. ખંડ ૨ પૃ. ૩૦), મતિસાર કૃત શાલિભદ્ર રાસ રમ્યા સં. ૧૬૭૮ (એ કર જોડી તામ રે ભદ્રા વીનવે. દેશી હિત૦ પૃ. ૫) વગેરે અનેક કવિઓનું ભાષાસાહિત્ય આ કવિએ વાંચ્યું હોવું જોઈએ; તેમજ પોતે ઉલ્લેખેલા પોતાના પૂર્વગામી કવિઓની કૃતિઓ જરૂર અભ્યાસી હતી. તે કવિએ સંબંધી જુઓ પારા. ૫૮-૫૯

૯૯. જૈન તેમજ જૈનેતર કથા સાહિત્યનો તેમને સારો પરિચય હતો એ તેમણે આપેલાં દર્શાવેલાં પરથી જણાય તેમ છે. વળી લોક-કથાઓ જે કંઈ પોતાના સમયમાં પ્રચલિત હતી તેમાં ભરથરી, વિક્રમ મુંજ, ભોજ, દોહામાણી વગેરેની વાતોનો પોતે ઉલ્લેખ કર્યો છે.

એક દિન રંગિ રમઠ ભરથરી, એક દિન ચાલ્યો સહુ પરિહરી.

ક. રા. ૧-૮૧-૩૪

વિક્રમરાજ સાહામું જોય, જીભઠ ખહુ દૂખ પામ્યો સોય,
જીનીયર સાથિં સાહનઈ લાવ્યો, થઈ ચક્રરંગ દૂખ કાં ભોગવ્યો.

ક. રા. ૧-૧૬૪-૯૬

મુંજ પડ્યો જુરઠ ખહુજી, વારઠ પોતઈ રોખ્ય. ૧-૧૯૯-૭૭

મુંજ મગાયો બીખ, લોજ ભોમત્રે ભોગ. ૧-૮૦-૮૪

દોહા વલ્લહી આરણી, રાખવ વહાલી સ્યામ. ૧-૧૩૬-૨૫

૧૦૦. આમ અનેક જાતનાં વર્ણન અને સુભાષિતો વગેરે મુકી શકાશે. હાલ વિસ્તારના બયથી સાધન સમયના અભાવે જૈનેતર કવિ-ઓનાં કાવ્ય સાથે ઋપભદ્રાસનાં કાવ્યોની સરખામણી મુલતવી રાખવી યોગ્ય છે. અત્ર કવિ સંખ્યાથી ઉપયુક્ત માહિતીઓ મુખ્યત્વે કરી એકઠા કરી મૂકવામાં આવી છે.

૧૦૧. ભાષા સંખ્યામાં આ કવિ તળપદ ખંભાતનોજ રહીશ આવક હોવાથી જૈનમુનિઓમાં રહેતા તેમના બ્રમણકાળથી જન્મેલ ભાષા-ભેદ યાને ભાષાસાંકર્યનો દોષ-આક્ષેપ તેના પર મુકી નહિ શકાશે કારણ કે તેણે પોતાની સર્વ કૃતિઓ ખંભાતમાંજ રહીને કરી છે. આથી તેની ભાષાનો અભ્યાસ, ખંભાતના આસપાસના પ્રદેશમાં અને ગૂજરાતમાં ઇ. સ. સત્તરમા સતકના પ્રારંભથી કેવા પ્રકારની ભાષા પ્રચલિત હતી તેનો ઘણો સારો અને સત્ય ખ્યાલ, આપી શકે તેમ છે. તે કવિની સ્વહસ્તલિખિત પ્રતિઓ પણ મળી આવે છે. વ્રતવિચાર રાસની તેમજ પાર્શ્વનાથ સ્તવનની એમ બે તેમની સ્વહસ્તલિખિત પ્રતિઓ મારી પાસે છે. કેટલીક તેની પ્રતો શ્રી વિનયધર્મસુરના આશ્રા ભંધારમાં છે અને મહિનાથ રાસની પ્રત ખંભાત જૈનશાળામાંના મુનિ બાવ-

સ્થવિજ્ઞયના પુસ્તકસંગ્રહમાં છે. પુણ્યપ્રશંસા રાસની પ્રતિ મુનિશ્રી સિદ્ધિ મુનિ પાસે છે. તે પરથી કેવી રીતે જોડણી લખાતી—એક વચ્ચિક કવિ કેવી રીતે લખતો તેનો સારો ખ્યાલ આવે તેમ છે. અત્યારે જે રીતે 'ણ' લખાય છે તેજ રીતે કવિએ જાળખોધ લિપિ લખતાં લખેલો છે. તેમાં ગુજરાતી અક્ષરો આવે છે.

૧૦૨. રા. બ. હરગોવિન્દદાસ કાંઠાવાળાએ સન ૧૯૨૦ની છઠી ગૂઠ સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ તરીકે આપેલ ભાષણમાં પૃ. ૩૪ પર જણાવ્યું હતું કે:—

૧૦૩. “સંવત્ ૧૬૬૦ના અરસામાં (ખરં જોતાં સં. ૧૬૭૦ અને ૧૬૮૦ની વચમાં) સંઘવી ઋષભદાસે પુણ્યપ્રશંસા રાસ રચેલો પરમ પૂજ્ય મુનિશ્રી સિદ્ધિ મુનિએ કૃપા કરી મને જોવા આવ્યો, તે ઋષભદાસના સ્વહસ્તે લખેલો છે, એટલે તેમાં નકલ કરનારના પ્રમાદને અવકાશ નથી. તે જાળખોધ લિપિમાં માયાં બાંધીને લખેલ છે, છતાં તેમાં ગુજરાતી (કુટનોટ-સત્તરમી સદીમાં ગુજરાતી લિપિ ચાલતી હતી તેનો આ એક પુરાવો છે. અકબરના વખતના દસ્તાવેજમાં પણ એ લિપિ વપરાય છે.) અક્ષર ઘણા આવે છે. ત્રણ પાંખડાંવાળો અ. વચમાં પાંખુ નહિ, પણ અ ની પેઠે કરીને નીચે ગાંઠ જેવું જરાક વાળીને તેને કાનો કરેલો એવો સ (એ બંને પૂર્વે પ્રચારમાં હતાં) તેનાં બીજાં ન મળવાથી હાલના જેવા અને ગુજરાતી અક્ષરોને માથા દોર્યા વગર લખીને બાકી સર્વ અસલ પ્રમાણે આપું છું:—

આસો રે મુજ આજ ફલી મન આસા । સરસતિ ।
 ઋષભાદ (પટી માત્રા) જ નમિ કીધો । પુણ્ય પ્રસંસા
 રાસોરે । આચલી ॥ મેર મહી । સાયર સસી જ્યાંહિ ।
 જવલગ સુર પ્રકાસો । જવ લગ સીધ શલા સુરનાં થરા
 તવ લગ રહહજ્યો રાસોરે ॥ મુ ॥ સુધી સાંમલી જે નર

ચેત્યા । છુટા ભવનો પાસો । રીવમ કહહ પ રાસ સુળેતા ।
અનત સુષમ્હા વાસો । ર (રે) મુજ પોહોતી મનની આસો ॥

ઈતિ શ્રી પૂણ્ય પ્રસંસા રાસ પૂરણ । ગાથા ૩૨૮ ॥
લક્ષીતં ॥ સેવથી ॥ શ્રુષભદાસ સાગણ (પિતાહું નામ).”

૧૮—ઉપસંહાર.

૧૦૪. સને ૧૯૨૫ ની પંચમ ગૂં સાહિત્ય પરિષદમાં ‘આવક કવિ
શ્રુષભદાસ’ નામનો જે નિબંધ મોકલ્યો હતો તેને જરા વિસ્તૃત અને
વિશેષ હકીકતથી યુક્ત કરી અત્રે મૂક્યો છે. ઉક્ત પરિષદના નિબંધમાં
છેવટે એ ‘પારાગ્રહ’ મૂક્યો હતો કે:—

છેલ્લે જૈન સાહિત્ય હજી અપ્રકટ છે તે બહાર લાવવા વિશેષ
પ્રયત્ન થશે તો સમાજસ્થિતિ, રાજ્યના ઇતિહાસ, દર્શનની તર્કબળ,
ધર્મની ભાવના, અને તત્ત્વજ્ઞાનજન્ય આનંદનાં ચિત્રો પ્રાપ્ત અધિકારી
એવું જણાવી નીચેની અંગ્રેજી કડીઓમાં કે જેમાં જૈન અને જૈનેતર
એ શબ્દો પૂર્વ અને પશ્ચિમને બદલે મૂકેલા છે તે કહી વિરમું છું:—

“ Time has drawn near

When Jains and Non-Jains, without a breath,
Will mix their dim lights like life and death
To broaden into boundless day !”

૧૦૫. ત્યારપછી તો કાલપ્રવાહે કેટલુંચે કાર્ય કર્યું છે. તેજ
પંચમ પરિષદના પ્રમુખ સાક્ષર શ્રી નરસિંહરાવે જૈન સાહિત્ય સંબંધી
અત્યંત છતાંય નીચસો કિંચિત્ ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે:—

‘આપણા જૈન બંધુઓએ કેટલાંક વર્ષથી પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય
પ્રગટ કરવાનો સ્તુત્ય પ્રયાસ આરંભ્યો છે. એ પ્રયાસથી મુજબ

સાહિત્યમાં ભાષાના ઇતિહાસ તેમજ સાહિત્યના ઇતિહાસ બંનેમાં નવો પ્રકાશ મળ્યો છે તેથી એ બન્ધુઓના આપણે ખરેખર આભારી છીએ. હેમણે પ્રગટ કરેલા ગ્રન્થો પ્રાચીન સાહિત્યના છતાં, હેમની પ્રવૃત્તિ આ યુગમાં શ્રેષ્ઠ છે તેથી આ યુગમાં આટલું એ પ્રવૃત્તિનું દર્શન કર્યું છે.’

૧૦૬. ઉક્ત પરિષદમાં જૈન સાક્ષર શ્રી (હાલ સ્વર્ગસ્થ) ચીમનલાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલ એમ. એ. એ ‘પાટણના ભંડારો અને ખાસ કરીને તેમાં રહેલું અપભ્રંશ તથા પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય’ એ નામનો અતિ ઉપયોગી માહિતીવાળો વિદ્વતાયુક્ત નિબંધ મોકલી જૈનો પાસે શું ભર્યું છે—શું ખજાનો છે તેનું જ્ઞાન ગૂજરાતી સાહિત્ય-જગતને કરાવ્યું હતું.

૧૦૭. સાહિત્યસૃષ્ટિવિધાયક શ્રીમાન્ (હાલ સ્વ.) રણુજિતરામ વાવાભાઈ મહેતાએ સને ૧૯૧૭માં પોતાના એક લેખમાં લખ્યું હતું:—

‘ગુજરાતના ઇતિહાસ ઉપર અને વર્તમાન જીવન ઉપર જૈન સંસ્કૃતિનો સખળ પ્રભાવ છે. ખીજા પ્રાંતોમાં વિદ્યાતુરાગી બ્રાહ્મણોનો જે પ્રભાવ છે તેવો પ્રભાવ ગુજરાતમાં ગુજરાતી બ્રાહ્મણોનો નથી. ખીજા પ્રાંતોમાં બ્રાહ્મણો અને બ્રાહ્મણેતરો (શુદ્રો) શિવાય ખીજા વર્ણો નથી હોતા. પરંતુ ગુજરાતમાં બ્રાહ્મણો, વૈશ્યો અને શુદ્રો એ ત્રણ વર્ણો છે. બ્રાહ્મણો અને શુદ્રો વચ્ચે જે મોટું અંતર ખીજા પ્રાંતોમાં છે તે આપણા પ્રાંતમાં નથી. બ્રાહ્મણો અને બ્રાહ્મણેતરો વચ્ચે તીખાશ મહારાષ્ટ્ર કે મદ્રાસ ઇલાકામાં છે તેવી આપણે ત્યાં નથી. ગુજરાતમાં સમાજના થર અન્યોન્ય સાથે ગાઢ સંબંધવાળા છે; તેમની વચ્ચે વિશાળ અવકાશ નથી. એક ધરમાંથી જવાની અમુક રીતે સુગમતા છે. બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રીય, શૂદ્ર અતુકૂળતાએ વૈશ્ય થઇ શકે છે અને વૈશ્ય બ્રાહ્મણ અથવા શૂદ્ર થઇ શકે છે. ધર ધર વચ્ચે અણુરાગ, વિરોધ કે

શત્રુતા નથી. આ સર્વ શુભસ્થિતિનું કારણ કેટલેક અંશે જૈન વેપારી કામ (વૈષ્ણવ વેપારી કોમોમાંની પણ ઘણી પૂર્વે જૈન હોવાનો સંભવ લાગે છે એટલે તેમની અલાહિદી ગણતરી નથી કરી)નું અસ્તિત્વ છે.” (જૈન શ્વે. કો. હેરદ્વ. આગસ્ટ ૧૯૧૭ પૃ. ૨૫૦)

૧૦૮. સને ૧૯૨૦ની છઠ્ઠી ગૂં સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ રા. બ. રાજરત્ન હરગોવિન્દદાસ કાંટાવાળાએ પોતાના ભાષણમાં જૈન સાહિત્ય સંબંધી ઉચ્ચારેલા વિચારો માટે જીઓ તેનો રીપોર્ટ. પૃ. ૪૬ થી ૪૮.

૧૦૯. અને ૧૯૨૪ની પરિષદના પ્રમુખ રા. બ. કમલાશંકરને કહેવું પડ્યું હતું કે:—નરસિંહ મહેતા પહેલાના—‘પ્રાચીન કાલથી જૈનોએ ગુજરાતી સાહિત્યની સારી સેવા બજાવી છે, અને નરસિંહ તે ગુજરાતી ભાષાના આદ્ય કવિઓમાં આઘ કવિ છે.

૧૧૦. સાક્ષર શ્રી કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરીએ સન ૧૯૨૫માં જૈનો અને જૈનેતરો વચ્ચે અરસપરસ વિચારની આપલે થયેલી અને બંને કોમોના આચાર વિચાર અને ધર્મનું જ્ઞાન સાહિત્યમાં રસ લેતા અભ્યાસીને મેળવ્યા વગર ચાલે નથી એમ જે કહ્યું છે તે જરા વિસ્તારથી આ ગ્રંથમાળાના મૌકિક ૭ માં આપેલા ઉપોદ્ધાતમાંથી સાંપડશે.

૧૧૧. ઉક્ત સાક્ષરશ્રીએ ૧૯૨૬ની સાહિત્ય પરિષદની સ્વાગત સમિતિના પ્રમુખ તરીકે જે ઉદ્દેશો કાઢ્યા છે તે અત્ર અવતારવામાં આવે છે:—

“જૈન બંધુઓની જાગૃતિ—જૈન બંધુઓ પણ જાગૃત થયા છે, અને પોતાના અખૂટ પુસ્તકભંડારોની કીમત સમજતા થયા છે. જૈન કોમના નેતાઓને એવડી મુશ્કેલી વચ્ચે કામ લેવું પડે છે. એક તો એ કોમના મ્હોટા ભાગે કેળવણીનાં ફળ આપ્યાં નથી, એટલે તેને સાહિ-

તનો રસ લાગ્યો નથી. બીજું એ કે એ કોમનો સાક્ષરતા પામેલો વર્ગ, સાધુ, યતિ, મુનિજી વગેરેનો, તે પણ અધુરું અપવાદો સિવાય, ભંડારોમાં ભરાય રહેલી સામગ્રીને બહાર લાવવાની વિરૂદ્ધ છે. આવી મુશ્કેલીઓ છતાં, અને એ મુશ્કેલીઓ કેટલી ભારે છે તે તો તે દૂર કરનારાજ જાણે છે. ધન્ય છે તેમને કે જેમણે એ ભંડારોમાં અવકાર સેવતા લાખો ગ્રંથોમાંથી થોડા પણ પ્રસિદ્ધિમાં આણી આપણા જૂના સાહિત્ય પર, આપણી જૂની ભાષારચના પર, આપણાં જૂનાં કાવ્યોના વસ્તુ પર પ્રકાશ નાંખ્યો છે. સ્વર્ગસ્થ ભાષા ચીમનલાલ દલાલ કે હાલ એવાજ કાર્યમાં ધૂમી રહેલા ભાષા મોહનલાલ દેશાઈ કે જૈન ગુર્જર સાહિત્યોદ્ધાર વાળી સંસ્થા તરફથી આનંદ કાવ્યમહોદયિની મૌકિતમાળા પરોવનાર ઝવેરીઓનો જેટલો આભાર માનીએ તેટલો થોડો. એવા એવા સાહિત્ય-વિલાસીઓના પ્રયાસથી આપણે જોઈ શક્યા છીએ કે શું નરસિંહ મહેતાના સમયમાં કે શું તેની પૂર્વે પણ જૈન તથા જૈનેતર લેખકો અને કવિઓની ભાષામાં કે કૃતિમાં માત્ર સાંપ્રદાયિક ભેદ બાદ કરતાં બીજી કોઈ રીતની ભિન્નતા જોવામાં આવતી નથી.”

૧૧૨. આ લેખકે જૈન કવિઓ અને તેમની કૃતિઓનો ચતક વાર (૧૩માથી ૨૦મા સુધી) વિસ્તૃત સચિરપે સંગ્રહ કર્યો છે તેનો પ્રથમ ભાગ ‘જૈન ગૂર્જર કવિઓ’ એ નામથી જૈન શ્વે. કોન્ફરન્સ તરફથી બહાર પડ્યો છે તેમાં સત્તરમા સૈકા સુધીનાનો સંગ્રહ આવ્યો છે. વળી તેમાં પ્રસ્તાવનામાં “જૂની ગૂજરાતી ભાષાનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ” એ નામનો ત્રણસોથી વધુ પૃષ્ઠોવાળો આ લેખકે લખેલો નિબંધ પ્રકટ થયો છે: તે સર્વ પરથી જણાશે કે જૈનોએ ગૂજરાતી ભાષાના ઉત્કર્ષની ઉત્કટ અભિલાષા યથાશક્તિ પણ પુષ્કળ પ્રમાણમાં પરિપૂર્ણ કરી છે.

૧૧૩. છેવટે ગૂજરાતી સાહિત્યના સર્વ સમારંભમાં-ક્ષેત્રમાં જૈનો હંમેશાં સામિલ રહી પોતાના અખૂટ સાહિત્યની પ્રસાદી આખ્યાંજ કરી ‘જૂના સાહિત્ય પર, જૂની ભાષા રચના પર, જૂનાં કાવ્યોના વસ્તુ પર

પ્રદક્ષા નાંખ્યાજ કરશે અને પોતાના પૂર્વજોની તેમજ પોતાની ભાષા પ્રત્યેની અપૂર્વ સેવા અને અગાહ પ્રીતિ વ્યક્ત કરશે; તેમજ જૈનેતર ગુજરાતી આલમ તે પ્રત્યે સમભાવ, ન્યાયશીલતા, અનબિનિવેશ, અને મધુરતા-થી ભરેલી દૃષ્ટિ કરી તેની યોગ્ય કદર કરશે-એજ યાચના.

મુંબઈ, તા. ૧૯-૬-૨૭.

મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ.

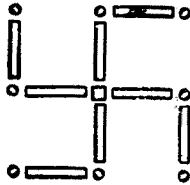
અનુલેખ

૧૧૪. ગત ડીસેમ્બરની ૨૭ મી તારીખે પાશ્વણપુરમાં ત્યાંનો ડાયરનો ભંડાર જોવાની તક મુનિ ધીરવિજયની કૃપાથી મળી હતી, તેમાં આ ઋષભદાસ કવિ કૃત ‘જવંતસ્વામી ના રાસ’ ની પ્રત જોઈ. તેની પ્રશસ્તિ પરથી જણાયું કે તે રાસ સં. ૧૬૮૨ ના વૈશાખ વદ ૧૧ ગુરવારે અંભાતમાં કવિએ રચ્યો હતો.

૧૧૫. વિશેષમાં સાથે સાથે કિંચિત્ શુદ્ધિ ખાસ નજરે પડી તે જણાવી દઉં. ‘પ્રવેશક’ માં પૃ. ૧૭ પંક્તિ ૯ માં ‘ઉતારા’ એ શબ્દને બદલે ‘આદિ અને અંત ભાગો’ જોઈએ, અને તેજ પૃષ્ઠની છુટનોટમાં ઉલ્લેખેલ “જૈનયુગ”ને બદલે “જૈન શ્વે. કાન્દરન્સ હેરેન્ડ” હોવું ઘટે. મારા આ કવિસંબંધી નિબંધમાં પૃ. ૩૨, પંક્તિ ૧૧ માં ‘મહન’ને રચાને ‘મનહ’ છાપવું જોઈતું હતું.

મુંબઈ, ૨૭-૧-૨૮.

મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ.

શાંતિદાતા નમો નમઃ

અવતરણિકા:—

આવા સાહિત્યને અંગે તો ધણુએ લખવાનું હોય, લખવાની ઇચ્છા પણ હોય, સામગ્રી પણ યથાશક્તિ એકત્ર થઇ હોય, ગાંડીવ પ્રેક્ષના, ગાંડીવની પણ્છમાથી; શત્રુને સાવધાન કરનાર થડકારાના ધ્વનિ તુલ્ય-ટંકારૂપ ઠપકાએ સાંભળ્યા હોય, છતાં આખરે “કાંઈ પણ્છ બપ્પ્યા વિનાજ પ્રજા પાસે મૂકવું” એવીજ જાણે કુદરતની પ્રેરણા ન હોય ! તેમ ધણુ સમય વ્યતીત થવા છતાંએ, ફળ સમર્પ્યા વિનાજ પ્રસિદ્ધિમાં આણુવું પડ્યું છે, જે માટે વાંચકવર્ગની ક્ષમા વિના બીજું શું બાંધવાનું હોય ?

સાહિત્યના કાર્યને અંગે તો સંઘવી ગુપ્તભાષા કવિએ શ્રી-હીરવિજયસૂરિ રસમાં કહ્યું છે તેમ,

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬
“કાજલ કાગળ કાંબળાઉં મળી, કોડો કાંબી કાતર વળી;

૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧
“કોટિ કહેડિ કર કણ્ણનું કામ, કોડ ધરી કળ્યું યુરનું નામ.

૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭
“કરણ કરાનું કાયવશ કરી, કવિતા કાવ્ય કાવત મનધરી;

“એણીપરે શાસ્ત્ર તે કળેં યાત, વાંઝિ ન લહે વીમાની વાત”

[આનંદ કા. મ. મૌ. ૫ સુ ૫૪૪ ૩૧૨.

જ્યારે સત્તર કક્કા એકત્ર થાય, અને તે વડે એક તાન એક ધ્યાન જાગી રહે તોજ સાહિત્ય કાર્ય કરી શકાય છે. તેમાંયે વળી મૃદસ્થીયોને શારીરિક સાંસારિક અનેક હિપાધિયો લાગેલી હોયજ કે જેમાંથી મખત ચોરી કાચ કરવા બેસવું એ મહાન્ હિંમ્મ હોય તોજ બની શકે.

અને ઋષભકવીર જેવા કોષક ગૃહસ્થજ્ઞ ભાગ્યશાળી હોય કે જે અનેક ઉપાધિયો હોવા છતાં સર્વોત્તમરીત્યા સાહિત્યની સેવા બળવી શકે. ઋષભકવીર જેવી સાહિત્ય સેવા બળવવા ગૃહસ્થીઓમાંથી હજી સુધી બીજા કોષ ઋષભદાસ ઉત્પન્ન થયાજ નથી એ વાત પણ નિર્વિવાદ છે. એજ હીરસરીશ્વરરાસમાં કવિ ઋષભદાસે પોતાની નિત્ય ચર્ચા લખતાં લખ્યું છે કે:—

“સ્તવન અઠાવન યોત્રીસ રાસો,

“પુણ્ય પસર્થો દીધે બહુ સુખવાસો. ૩૨

“ગીત યુધ નમસ્કાર બહુ કરીધા,

“પુણ્ય માટે લિખી સાધને દીધા.” ૩૩

[આ. કા. મ. મૌ. ૫ મુ પૃષ્ઠ ૩૨૨]

એ મુજબ ૫૮ સ્તવનો, ગહન વિષયના એક એકથી ચઢિયાતા ૩૪ રાસાઓ અને કેટલાંયે સ્તુતિ નમસ્કારાદિ રચવા, એ ભગવતી શારદામાતની પરમ દયા મેળવેલા ઋષભદાસ વિના અન્ય ગૃહસ્થી કોણ કરી શકે ?

આવા પ્રાચીન સુરસકાવ્યોને બહાર આણવામાં સાક્ષર વર્ગની જરૂર હતી, પરન્તુ “તે સમય સુધી અટકવું, અને હસ્તગત થયેલ કાવ્યોને હજી પણ દાખી રાખી સંસ્કારી જનોને એનો લાભ પામવા ન દેવો, એ રુચું નહિ.” તેમજ શ્રીયુત ભગુભાઈ ફતેહચંદ મરભારી વખતો વખત કહેતા કે, “માત્ર સંસ્કૃત પ્રાકૃતજ નહિ ! સાથે સાથે આજોપયોગી રાસાઓતું કાર્ય પણ કરાવો.” આવા પ્રકારની પ્રેરણાથી પ્રેરાઇને પણ આવાં કાવ્યો વેળાસર બહાર પાડ્યાં છે.

આ અન્યમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આપેલ પ્રાચીન કાવ્ય, એ “ગૂજરાતી જૈન સાહિત્ય” છે અને એ સાહિત્યને—કાવ્યને “રાસ રૂપે આલેખવામાં આવે છે. “રાસનો” સામાન્ય અર્થ “ધ્વનિ કરવો, લજ્જકારવું,

રાસ કીડા, અને કથા ” એવો થાય છે. તે ઉપરથી “ પદ્યકાવ્ય કથાઓને રાસ, રાસો અને રાસા ” કહેવાનો પ્રથા પડ્યો હોય અગર લોકોમાં સંસ્કૃત પ્રાકૃત જ્ઞાનની ખામી થઇ અને ગૂજરાત તેમજ અન્ય પ્રદેસોમાં પ્રચલિત ભાષા તે તે પ્રદેસોમાં ઝોળખાતી થઇ ત્યારે, ગૂજરાતી ગદ્ય-અથો અને સુત્રોના બાળાવબોધો તથા ટપાઓની અંદર રસની ખામી રહી તેથી શ્રોતાઓને રસોત્પન્ન કરી નીતિને રસ્તે જોડે આનંદ આપનારા, તથા મહજ્જનોની ખ્યાતિ કાયમ રાખનારા પદ્ય કથા બંધ ગૂજરાતી અન્યોને રાસા તરીકે કહ્યા હોય, તેમ અવબોધાય^૧ છે.

રાસાઓના પ્રખર અભ્યાસી શ્રીયુત મોહનલાલ દલીચંદ દેશાધ્ય, શ્રાવક કવિવર ઋષભદાસ નામના લેખ લખીને કર્તાની જીવની આપી છે જે બદલ તેઓના આભારી છિયે.

રા. રા. બળવંતરાય કલ્યાણરાય ઠાકોર મહાશયે, અતિ મહેનતે પ્રવેશક યોગ્ય ગ્રંથની શોખામાં વધારો કર્યો છે જે માટે એઓશ્રીનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છિયે.

શ્રાવક કવિ ઋષભદાસના સ્વહસ્તાક્ષરથી લખાયેલ મૃતવિચાર રાસની આખી પ્રતિ શ્રીયુત મોહનલાલ દ. દેશાધ્ય પાસે હોવાથી, કર્તાના હસ્તાક્ષરો જળવવા માટે છેવટના પત્રનો એક પ્લોક મૂળ પાનાની જેવડોજ કરાવીને આ સાથે જોડ્યો છે. પ્લોક માટે પત્ર આપવા સારૂ શ્રીયુત મો. દ. દેશાધ્યના આભારી છિયે.

શ્રીમદ્ સૂરીશ્વર શ્રી વિજયસિદ્ધિસૂરિના શિષ્યરત્ન મુનિરાજ શ્રી રિદ્ધિવિજય, તત્તિષ્ઠ મુનિરાજ શ્રી સંપતવિજયજીએ આ

૧—છંદ ગ્રંથોમાં રાસક છંદ હોવાથી ને તેની બહુલતા હોવાથી તથા બાહ્યોના સમુદાય ગાયનને રાસક નામ આપવામાં આવતું હોવાથી પણ રાસા નામ પાડવાનો સંભવ છે.

કાવ્યની પ્રતો મેળવી હતી અને તેઓશ્રીએ આ મૌકિકતકનું સંશોધન કર્યું હતું જે બદલ તેઓશ્રીનો પશુ અંતઃકરણથી ઉપકાર માનીએ છિયે.

અમારા તરફથી અત્યાર સુધીમાં સંસ્કૃત, માગધી, અંગ્રેજી અને આવા કાવ્યોના ગૂઝરાતી અન્યે પ્રસિદ્ધ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે, કે જે પ્રયાસવડે આ અન્યને અમે તરફથી બહાર પડતા અન્યેમાં “અન્થાંક ૭૦” (જૈન ગૂર્જર-સાહિત્યોદ્ધારે અન્થાંક ૮ મા) તરીકે પ્રસિદ્ધ કરવા ભાગ્યશાળી થયા છીએ. ટાઇટલો ઉપર બૂલથી ૬૯ છપાયો છે.

અત્રે ફંડનો હુંક ઇતિહાસ આપવો એ અયોગ્ય લેખારો નહિ. મહંમ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ઝવેરીએ, કે જેમની સ્મૃતિને અર્થે ફંડ સ્થાપવામાં આવ્યું છે, તેમણે પોતાના વીલમાં રૂ. ૪૫૦૦૦)ની રકમ, ખીજ રૂ. ૫૫૦૦૦)ની અન્ય શુભમાર્ગે ખરચવા કાઢેલી રકમો સાથે કાઢી હતી. આ રકમમાં તેમના સુપુત્ર શા. ગુલાબચંદ દેવચંદ ઝવેરી તરફથી મહંમની યાદગિરી માટે શુભકાર્યમાં ખરચવા કાઢેલા રૂ. ૨૫૦૦૦)ની રકમ ઉમેરાઈ. ૧૦૦૮ શ્રી આનંદ-જામર સૂરીશ્વરની સલાહ અને ઉપદેશથી તથા શા. ગુલાબચંદ દેવચંદ ઝવેરીની સમ્મતિથી, આ રકમોને એકઠી કરી મહંમની યાદગિરી માટે આ ટ્રસ્ટ સને ૧૯૦૯ માં સ્થાપ્યું. તેમજ યોગ્ય વ્યવસ્થા બળવાઈ રહેવા માટે ટ્રસ્ટીઓ નીમી ટ્રસ્ટડીઝ કરાવવામાં પણ આવ્યું. મહંમ શેઠની દીકરી તે મહંમ શા મૂળચંદ નગીનદાસેની વિધવા મહંમ બાઈ વીજકેરની આશરે રૂ. ૨૫૦૦૦)ની રકમ તેમના ટ્રસ્ટીઓ તરફથી મળવાથી, તથા મહંમ શેઠના ભત્રીજા અને આ ફંડના એક મુખ્ય ટ્રસ્ટી મહંમ શેઠ નગીનભાઈ ચલાભાઈ ઝવેરીના વીલની રૂએ રૂ. ૨૦૦૦)ની રકમ વધવાથી ફંડ રૂ. ૧૦૦૦૦૦)ના આશરાનું થવા ગયું છે. ફંડનો આંતરિય ભાવ “જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક ધાર્મિક સાહિત્યની જેવું કે પ્રાકૃત, સંસ્કૃત,

ગુજરાતી, ઇંગ્રેજી વગેરે ભાષામાં લખાયેલાં વંચાયેલા પ્રાચીન પુસ્તકો, કાવ્યો, નિબંધો, લેખો વગેરેની જાળવણી, ખીલવણી, અને અભિ-વૃદ્ધિ કરવાનો છે.”

આગમોદ્ધારક, આગમવાચનાદાતા, સાક્ષરશિરોમણિ આચાર્ય મહારાજ **શ્રીઆનંદસાગર-સૂરીશ્વરના** ઉપદેશથી આ ફંડની સ્થાપના થયેલી હોવાથી તેમનું નામ ચિરંજીવ રહે એવા ઇરાદાસહ આવા કાવ્યોના સંગ્રહનું નામ “**શ્રી આનંદ કાવ્ય મહોદધિ**” રાખવામાં આવ્યું છે.

આ પુસ્તક જોડે શ્રીમદ્સૂરીશ્રી **બુદ્ધિસાગરસૂરિનું** નામ જોડવામાં આવ્યું છે. તેઓનો બ્લોક આપવા બદલ શેઠ **મોહનલાલ હિમચંદ પાટરાકર** સેક્રેટરી શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળના આભારી છીએ.

મહંમ **શેઠ નગીનલાલના** સં. ૧૯૭૮ ના કારતક વદ પને રવિવાર તારીખ ૨૦ નવેંબર સને ૧૯૨૧ ના દિનના ઉ. વર્ષ ૪૫ ના થયેલા અકાળ મૃત્યુથી આ ફંડના સર્વ કાર્યોનો ભાર અમારા શિરે પડવાથી જેમણે એટલા પ્રમાણમાં કાર્ય થઈ શકતું નથી. શેઠ નગીનલાલ ફંડની ૧૦/૧૧ વર્ષની કારકીર્દીમાં ૫૬ અંકો બહાર પાડવાને ભાગ્યશાળી નિવડ્યા હતા. જ્યારે અમે તે પછીના છેલ્લા પાંચ છ વર્ષમાં માત્ર ૧૩ અંકોજ બહાર પાડી શક્યા છીએ. શેઠ નગીનલાલના આત્માને પરમાત્મા પરમ શાંતિ બક્ષે એવું ઇચ્છીએ છીએ.

શેઠ કેશરીચંદ રૂપચંદ જેઓ સને ૧૯૧૬ માં ટ્રસ્ટીપણાથી મુક્ત થયા હતા તેથી અને **શેઠ નગીનલાલ બેક્ષાલાલના** અવસાનથી ખાલી પડેલી બે જગ્યાઓએ **શેઠ અમરચંદ કલ્યાણચંદ** ઝવેરી અને **શેઠ નેમચંદ અલોચંદ** જવેરીની નીમણુંક કરવામાં આવી છે.

અંતમાં એટલું ઇચ્છી અવતરણિકાથી વિરમીશું કે આ અમારો પ્રયાસ સર્વ સાહિત્યપ્રેમી જનોને પ્રિયકર થઇ સુંદર સુરસ ફળ આપનારો થઇ પડો. આવા પ્રયાસને જે પ્રજા તરફથી સાફ સન્માન મળશે તો આશા છે કે ભવિષ્યમાં ઘણાં મૌકિકો પ્રજા પાસે મુકવા અમે અમારાથી બનતું કરી શકીશું.

હંસરાજ પ્રાગજી બિદડોંગ
ગીરગાંવ, મુંબાઈ.
મહાશિવરાત્રી, સં. ૧૯૮૩

જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી,
હું અને બીજા ટ્રસ્ટીઓ.

સદહુ અન્ય બહાર પડે તે પૂર્વે આ સંસ્થાના એક ઉત્સાહી સંચાલકના અકાલ અવસાનની અતિશય દિઃગીરી ભરેલી નોંધ લેવાનું કાર્ય અમોને અમારા કમભાગ્યે પ્રાપ્ત થાય છે. આ ફંડને મહર્ષિ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જવેરીના સ્મારણાર્થે સ્થાપનાર અને સંસ્થાના ટ્રસ્ટી બાઈ જીલાખચંદ દેવચંદ જવેરી ફક્ત આઠ દિવસની ડબલ ન્યુ-મેનિઆની માંદગી ભોગવીને અકાળે માત્ર ૩૮ વર્ષની ભરયુવાવસ્થામાં સંવત્ ૧૯૮૩ ના ફાગણ સુદ ૫ ને મંગળવાર તા. ૮ મી માર્ચ સને ૧૯૨૭ ના રોજ પોતાની પાછળ પોતાની પત્ની બાઈ જશકોર, ચાર પુત્રો તથા એક પુત્રીને મૂકીને દેહમુકત થયા છે. વિશેષ દિલગીરીની વાત એ છે કે તેઓનાં પત્ની બાઈ જશકોર પણ માત્ર ઓગણીત્રીસ કલાકના વૈધવ્યયોગને ભોગવી બીજેજ દિવસે પોતાના પતિને પંથે પહોંચ્યાં છે. પરમાત્મા આ દમ્પતીના આત્માઓને ચિરઃસ્થાયી પરમશાંતિ બક્ષે એજ પ્રાર્થના છે..

જવેરી બજાર મુંબાઈ.
તા. ૧ એપ્રિલ ૧૯૨૭

જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ઝવેરીના સ્મરણાર્થે તેમનાં નામથી
ચાલતી સંસ્થાના સંસ્થાપક.

સ્વ. ભાઈ ગુલાબચંદ દેવચંદ ઝવેરી.

જન્મતિથિ

સં. ૧૯૪૫ ભાદરવા સુદ ૧૪.

તા. ૭-૬-૧૮૮૯.

સ્વર્ગવાસ

સં. ૧૯૮૩ ફાગણ સુદ ૫.

તા. ૮ માર્ચ ૧૯૨૭.

જેમના સ્વર્ગવાસથી સંસ્થાએ એક સેવાભાવી ટ્રસ્ટી ગુમાવ્યો છે.

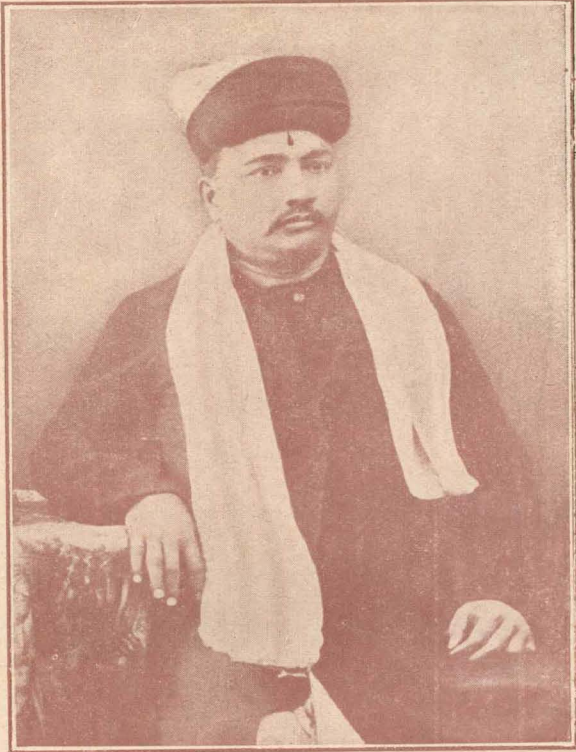
પ્રભુ તેમના આત્માને ચિરઃસ્થાયી શાન્તિ અર્પો !

શ્રી આનંદકાવ્ય—મહોદધિ.
ભૌતિક ૮ મું.

The Late Sheth Devchand Lalbhai Javeri.

BORN 1853 A. D., SURAT.

DIED 6th JANUARY 1906 A. D., BOMBAY.

श्रेष्ठी देवचन्द लालभाई जव्हेरी.

जन्म १९०९ वैक्रमाब्दे
कार्तिकशुक्लैकादश्यां, सूर्यपुरे.

निर्याणम् १९६२ वैक्रमाब्दे
पौषकृष्णतृतीयायाम्, मुम्बय्याम्.

શ્રી વીતારણાય નમઃ
 શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે,
 સંઘવી ત્ર્યંબકદાસ કવિકૃત,

શ્રી કુમારપાલ રાજનો રાસ.

ખંડ ૧ લો.

ક્રૂડા.

સકલ સિદ્ધ ચરણે નમું,	નમું તે શ્રી ભગવંત;	
નમું તે ગણધર કેવલી,	નમું તે મુનિવર સત.	
નમું તે શ્રીજિન બિંબનધ,	નમું તે સૂત્ર સિદ્ધાંત;	
નમું તે ચતુર્વિંધ સંઘનર્ધ,	નમું તે નર માહંત.	૨
નમું તે કિરિયા પાત્રનર્ધ,	નમું તે તપિયા પાય;	
નમું તે નર સીલવંતનર્ધ,	જિમ સુખ શાતા થાય.	૩
નમું તે ગુરુ ગચ્છનો ધણી,	નિરમલ જસ આચાર;	
મધુર વચન દિધિ દેસના,	વાણી સુધારસ સાર.	૪
વાણીઈ જન રંજવર્ધ,	મહિમાં સરસતિ દેવી;	
તિણિ કારણિ પુઝનધ નમું,	સારદ સાદ સેવ.	૫
સમરૂં સરસતિ ભગવતિ,	સમર્યા પ્રકરજે સાર;	
હું મુરખ મતિ કેલવું,	તે તાહરો આધાર.	૬
પિંગલ ભેદ ન ઉલખ્ય,	વ્યક્તિ નહીં વ્યાખ્યા;	
મુરખ મંડાણ માંનવી,	હું સેવું પ્રજ ચણું.	૭

ગણ્ય પ્રકરસે.

અઉપધ.

ચરણુ પખાલ કરં સરસ્વતી; પુષ્ક લેઈ પૂજું ભારતી;
 ગુણુ ગાઉ માતા સારદા, ત્રિપુરા તું મ વિસાર. ૮
 હંસગામિની હંસધ ચડી, વિદુષામાતા જગમાં વડી;
 દેવી સમરં વાગેસરી, બુદ્ધિ આપધ ચિત્તચોખ્ખું કરી. ૯
 અલ્લ સુતા અલ્લાણી સાર, ચરણે ને ઉર * કંઠઈ હાર;
 વાણી બાષા અલ્લચારિણી, દેવી કુમારી કીરતિ ધણી. ૧૦
 અલ્લવાદિની સરસવતિ દેવી, તૂઠી વચન દિધ તતખેવી;
 હંસવાહિની માતા સાર; તાંહરા ગુણોનો ન લહું પાર. ૧૧
 તુઝવિણુ અક્ષર એક નવિ લહું, તુઝવિણુ મુરિખ નાંમજ કહું;
 સુરનર કિંનર સખલ નિધાન; તુઝવિણુ કોઇ ન પાંમઈ માન. ૧૨
 તુઝ વિણુ વાદ કરઈ નર જોહ, માન ભિષ્ટ નર થાઇ તેહ;
 તુઝ વિણુ નર પરદેસઈ જાય, જહાં ઐસધ તિહાં નર હેલાય. ૧૩
 તુઝ વિણુ અધસઈ સભા મઝરિ, †મુહુત ન પામઈતે નર નારી;
 તુઝ વિણુ નર બોલઈ આરડી, તિહારઈ લોક હસઈ ખડખડી. ૧૪
 જ્ઞાનવંત નર જહાં જહાં જાય, માન ‡ મુહુત નર બહુ પૂજાય;
 નરનારી તપ લાગઇ પાય, જ્ઞાનવંતના સહુ ગુણુ ગાય. ૧૫
 જ્ઞાન વિના પદવી નવિ થાય, જ્ઞાન વિના મુગતિ નવિ જાય;
 જ્ઞાન વિના જાણઈ ધર્મ, જ્ઞાન વિના નાવિ સમજઈ મર્મ, ૧૬
 તેણઈ કારણિ હું વંછુજ્ઞાન, હૃદય ધરં માતા તુજ ધ્યાન;
 તું તુઠિ મુખિ કરજે વાસ, માસુ કુમારપાળનો રાસ. ૧૭
 મુખ જહવા મુજ કરો પવિત્ર, કુમારપાલતું કહું ચરિત્ર;
 ઋષભદેવ મહાવીર વિચોલી, અસ્યો નહિ કોઇ ભૂપાલ. ૧૮

* કોટઈ † માન-આદર. ‡ આદર.

રામ કૃષ્ણ શ્રેણિત મહારાય, નૃપ કોણીની કીરતી થાય; ૧૯
 પણિ એ નહી કો તેહની જોડિ, કુમારપાલ ગુણ દીસઈ કોડિ.
 આગઈ ભરત બાહુબલિ હુઆ, જીવ જન્તપણિ તિહારમ મૂઆ; ૨૦
 કુમારપાલ નૃપ મોટઉ સાર, અદાર દેશ નિત પાલઈ અમાર.
 કુમારપાલ તે કહું કિહાં હવો, કવણુ નતિ પિતા કોણુ સ્તવ્યો; ૨૧
 કવણુ માત કુંણુ તેહનો ઠાંમ, કવણુ દેશ કુંણુ તેહનો ગાંમ.
જમ્બૂદ્વીપ અનોપમ કહું, **ભરતદેવ** તે માંહિ લહું; ૨૨
ગુજરાદેસ વસઈ અભિરામ, તિહાં **દેવધલી** સુંદર ગાંમ.
 ગામ તણો દીસઈ બહુવાસ, ગઢ મઢ મંદિર ઉંચા આવાસ; ૨૩
 વસઈ વિવહારી વર્ણુ અદાર, ઋદ્ધિ તણો નવિ લાઘઈ પાર.
 શ્રીજનના પોઢા **પ્રાસાદ**, ઈંદ્રિયુરીસ્યું કરતાં વાદ; ૨૪
 પોષધ સાલા પુણ્યના ઠામ, વસઈ દેવધલી સુંદર ગાંમ.
 તેહનો રાજ **ત્રિભુવન પાલ**, આર ગામની કરઈ સંભાલ; ૨૫
કાસમેરી દેવી સુકુમાલ, તસ ઉદરઈ ઉપનાં પંચ બાલ.
કુમારપાલ બીજે **મહીપાલ**, **કૃત્યપાલ** ત્રીજે સુકુમાલ; ૨૬
ત્રેમલદેવી છઈ અભિરામ, બીજી **દેવલદેવી** નાંમ.
 તિહુણુ પાલનો એ પરિવાર, કુમારપાલ નર ઈન્દ્રેકસાર; ૨૭
 જાતિ ખીત્રી કુલ x ચૂહાણુ, છત્રીસઈ રાજકુલી વહધ આણુ.
 રાજકુલી છત્રીસઈ સોહઈ, નામ કહું સુણુજો સહુ કોઈ ૨૮
 ગોચર ગોલ અનઈ ગોહલા, કાઠી કિસારા નઈ કુંભલા.
 બરબઈતા બાબરીઆ જોહ, માત્ર મકુઆણા ભલ તેહ; ૨૯
 જાતિ **†દાહિમાનઈ ડોહાઆ**, સુભટ ભલા નર વર ઘોડીઆ.. ૩૦

† દેહધલી-દેવલી ‡ કાર્તિપાલ પાં ૦ ઈ મોટા. x ચહુઆણુ.
 † જનવડા હીમા.

માલા વીંછા† નઈ વાઘેલા, વડી જાતિ કહીઈ વાઢેલ;
 માદવ જેઠુઆ સોઘ સુભટ, જાડિયા નઈ પાસઘ જર. ૩૦
 ડુંસોહલંડી સાચા પરમાર, ક્ષત્રી †કખાવહઈ રણીધાર;
 જાતિ ચાવડા ચુડાસમા, ખાપ ગરાસ ન કરઈ તમા. ૩૧
 ખાંટ ખચર અનઘ *રાવલી, પતાર્ધ સરીખા યહાં ભૂચલી;
 મસાણીઆ મોટા રજપૂત, પલાંણીઆ રાખઈ ધરસૂત. ૩૨
 હાલા જાલા રણિનવિખસઈ, ધારઘઆ તે ધારઘ વસઈ;
 નખારહઘઆ ખાંધઈ મહઘવાસ ખડગ તણઈ બલિ ખાધ ગરાસ. ૩૩
 સરવઘઆ ક્ષત્રી તે સાર, પોઢી જાતિ કહીઈ પઢિઆર;
 છત્રીસ રાજકુલીઅ વખાંણી, સઘલામાં મોટા ચૂહાણ. ૩૪
 જીમ તારામાં મોટા ચંદ, જીમ સુર માંહિ મોટો ઈંદ્ર;
 જીમ પરવતમાં મેર વખાંણિ, તિમ ક્ષત્રીમાં જાતિ ચૂહાણ. ૩૫
 જેણઈ કુલી હુઓ કુમરનિંદ, જાણે પ્રગટયો ગગનિ દિણંદ;
 માન સરોવર જેહવો હંસ, જેણાઈ દીપાળ્યો ચક્રલુક વંસ. ૩૬
 ધક્ષવાક વંસ તે જગમાં સાર, સૂર્ય સોમ યાદવ પરિવાર;
 ચાહમાન ચક્રલક છંદક, સીતાર વંસે રાજતિલક. ૩૭
 ચાપોઠ સિંધવ પ્રતિહાર, ચંદુકારા ઠકર જગિ સાર;
 સંકરકંકર નઈ સુરપાલ, ચક્રલુક વંસે બહુ ભૂપાલ. ૩૮
 ચંદેલ વંસંનઘ ઝોહિલપુત્ર, ચક્રલુક વંસના રાખઈ સૂત;
 મજીરીક મકુઆણા અભંગ, ધાંન પાલક નર રાખઈ રંગ. ૩૯
 રાજપાલક દધિલખ્યણુ જેહ, તર દલીક નર વંસહ તેહ;
 નિકુંભહુણુ ભલહરિ અડવંસ, માખ પોખર સોઘ સુવંસ, ૪૦

† વીજા : ડુંસોહલંડી † ખ્યત્રી કાવા * મેધાસ † ધખાગ

સકલવંસ તેમાંહિ સાર, ચલક વંસ તે અતિહિ ઉદાર;
 જેણવિસર્ધહુઓ કુમરનરિંદ, તેહનો ગુર મુનિ હેમ સરિંદ. ૪૧
 હેમાચારય કુમર નરિંદ, એક દિનકર નઈ બીજો ચંદ;
 બિંહુમાં પ્રેમ કેણિ પરિ થયો, કિમ પ્રતિબોધ રાગઈ લલો. ૪૨
 કેણઈદિવસઈનૃપ બધકો રાજિ, કિમ વયરીનઈ આણ્યા વાજિ;
 કિમ મંત્રી કીધું સતોષ, કિમ સજનનો કીધો પોષ. ૪૩
 શ્રીજન ભુવન કર્યા કેટલા, કહધસુંબિંબ ભર્યા તેટલાં;
 બિંબ પ્રતિષ્ઠા કેહીપરિ કરી, કિમ સંધવી થયો તિલક ધરી. ૪૪
 જૈન ધર્મ કિંમ પામ્યો રાય, અદાર દેસ અમારિ કિમ થાય;
 સંધ ભગતિ ભૂપતિ કિમ કરઈ. કેહીપરિઈ રાજરૂપી બિરદ ધરઈ. ૪૫
 કિમ ભૂપતિ પૃથ્વીઈ ભમ્યો, હૂસમ કાલ નૃપ કિમ નિગમ્યો;
 કેહી પરિ વયરીથી ઉમર્યો, કેતો કાલ નૃપ રાજી કર્યો. ૪૬
 કુમારપાલ કિમ પામ્યો રાજ, તિહુ ભુવનધ કિમ વાધી લાજ;
 કેમ કીધાં જન શાસન કાજ, સકલ ચરિત્ર મુખિ કહધસું આજ. ૪૭

હાલ

સાંસો કીધો સાંભલીઆ એ દેશી.

અથવા હમચીની (રાગ ગાડી)

ચલકુક વંશે રાજ ભૂચડ, છત્રીસ લાખ જસ ગામ;
 કનિ-કુમજતે દેશનો રાજ, કલ્યાણ કટક પુર કાંમ. ૪૮
 ગૂજર દેશ આવી તેણુઈલીધી, માર્યો પૃથ્વી રાય,
 નિજ સેવક નઈ દેસ ભલાલી, નૃપ નિજનગરઈ જાય. ૪૯
 ભૂચડ રાય નઈ પાટિ પનરમઈ, ઉપ-યો કુમર નરિંદ;
 સકલ ચરિત્ર કહધસું તે માંડી, સુણ્યો ધરિ આણુંદ. ૫૦

ભૂઆ રાયનઈ કુમરી, સુંદર **મીચલદેવી** નાંમ
 તસ કંચુક નઈ થાનક આખો, ગૂજર દેસ અભિરામ. ૫૧
 એણુમ અવસરિ હવઇ ગૂજરદેસમાં, દેસ ભલો વઢિયાર;
 પંચાસરા તિહાં ગામ વખાણું, વસઈ તે લોક સુસાર. ૫૨
 સીલાંગસૂરિ ત્યાંહા આવી, બહુ આડંબર ત્યાંહ;
 એક દિવસ શુભ સુકનહ જોવા, પુહુતા મહાવન માંહિ. ૫૩
 ઝાલી એક દીડી તિહાં ઝાડિં, માંહિતે બાલક એક;
 રૂપિં ઈંદ્ર સરીખો દીડો, લખ્યણુ અગિ અનેક. ૫૪
 જોણુઈ વૃક્ષે તે બાલિક પુઢિઓ, ન નમઇ છાયા ત્યાંહ;
 ઉત્તમ નર હોસયે એ જગમાં, ગુર ચિંતિ મનમાંહિ. ૫૫
 પાસઈ માતા દીડી તેહની, **રૂપસુંદરિ** તસ નાંમ;
 પ્રેમ કરી ગુર પુજઈ તેહનઈ, પૂર્વ વાત અભિરામ. ૫૬
 રૂપ સુંદરિ બોલે દૂખ ધરતી, સાંભલી ગુર ગુણવંત;
 ગૂજર દેસ ધણી મુજ સ્વામી, વયરી હણીઓ કંત. ૫૭
 આ બાલક હું ઉદરિ લેઈ નઈ, નાહી વનહ મઝારિ;
 પૂત્ર જન્મહુઓ એણુઈ થાનકિ, રહું એકલડી નારી. ૫૮
 સીલાંગસૂરિ તિહાંજ્ઞાન વિચારી, નામ કંચુ વનરાજ;
 ગૂજર દેસ ધણી એ થાસયે, એ કરમ્યઈ શુભ કાજ. ૫૯
 ગુર જ્ઞાની વલીઆ તવ વેગઈ, આવ્યા નિજપુર કામિ;
 વિવહારી તેડયા તવ પાસઈ, કુમર કથાનઈ કામિ. ૬૦
 ગુર જ્ઞાની કહઇ સુણો શ્રાવક, આ વનમાં એક બાલ;
 સોઈ કુમર જઈ લાવો ઈહાં, તે થાસયઈ ભૂપાલ. ૬૧

ફૂલો.

રાજ કરસણ સુતાં તુરી, મહિષિ ચંદ સુકીર;
 બાલપણથી સેવીઈ, સુખ લહીઈ સરીર. ૬૩
 તેણુઈ કરણિ એ બાલનઈ, જઈ લાવો તુમો આંહિ;
 સરીર સુશ્રુષા નિતિ કરો, રાખો નિજ ધરમાંહિ. ૬૩

ચાપાઈ.

વિવહારી તવ વનમાં જઈ, માત પુત્ર નઈ લાબ્યા સહી;
 રાખ્યાં નિજ ધરિ જીહાં આવાસ, ભોજન ભક્તિ કરઈ નિત્ય ખાસ. ૬૪
 અનુકમિં વાધઈ તે બાલ, કીડા સખલ કરઈ ભૂપાલ;
 વિવહારીના બાલિક તણુઈ, મારઈ ફૂટઈ ઈંમહુ અવગુણે ૬૫
 શ્રાવક કહઈ એ મોટું પાત્ર, ધર સરીખી નવિદીસઈ યાત્ર;
 સિંહ તણું બાલિક અતિભલું, પણિ સોમઈ વનમાં એકલું. ૬૬
 વિવહારી મિલીયા તેણીવાર, માતા નઈ જઈ કર્યો જૂહાર;
 †બહનની તુમ્હ સુત મોટો થયો, વિણુચઈઈહિ વણિગમાં રહ્યો. ૬૭
 તુલો કરો કો નૃપતી સેવ, †તુહી વચન દીધ તતખેવ;
 માતા પુત્ર બેહું ઉલાસ, સોઈ ગયા માકિલાનઈ પાસ. ૬૮
 સૂરપાલ માકિલો જેહ, ગાંમ નગર પુર લૂંટઈ તેહ;
 તેહનઈ પાસઈ વનરાજ ગયો, ચોર શિરોમણી તે પણિ થયો. ૬૯
 લૂટી દેશનઈ વાસઈ વન અન્ય દિવસ નિંપાયાં અત્ર;
 ધૃત વિના તે બધસી રહ્યા, ધણા દોષ લૂખાના કહ્યા. ૭૦
 લૂખું જીમતાં ગતિ મતિ નાઈ, લૂખું જીમતાં ધૂજઈ *કાય;
 લૂખું જીમતાં બલ બુદ્ધિ ગલઈ, મૂઢ સો બાલ્યો નવિ બલઈ. ૭૧

† ગજ ઈ નઈ † હવે † સેવ્યો ફલ આપઈ તતખેવ * પાય.

તેણુ ધ્રુવ કારણિ ધૃત ભોજન સાર, જીમ અસ્ત્રી મંડળ સિંહગાર;
 નરનું મંડળ જીમ પાક્કી, તિમ ભોજન મંડળ ધૃત ઘડી. ૭૨
 જીમ ગજનું મંડળ સિંદૂર, જીમ રણનું મંડળ નર સર;
 નદી તણું મંડળ જલપૂર, તિમ ભોજન મંડળ ધૃત ખૂર. ૭૩
 કીધાં ઉડદ તણાં દોલકાં, ભાંજી સોઈ કર્યાં મોકલાં;
 ધૃત તપેન્ના માંડિ ધર્યાં, જીમતાં તપીઆ લોચન ધર્યાં. ૭૪
 તેણુ તપીઆ ધૃત લાગઈ પાય, જેહથી રત્ન કુંડલ પણિ થાય;
 સાંઠઆં ડુંગરી માંડિં ઝોલ, ધૃત મિલ્યું તો થયો કલ્લોલ. ૭૫
 ધૃત ન કહું અમૃત †કહવાય જેહથી વાધિ નરનું આય;
 વૃદ્ધ, બાલ, પસુનઈ ગમઈ, તો વનરાજ કિમ લૂણું જમઈ. ૭૬
 તેણુ કારણિ નર તેડ્યા સહિ, આણો ધૃત તુલ્લો કહધનું ઝહી.
 ત્રિણિ પુરૂષ તિહાં ચાલ્યા વહી, ધૃતની ખખરી કિહાં નવિલહી. ૭૭
 ત્રિણિ મિલધ તિહાં ત્રુટધ કાંમ, ત્રિણિ મિલધ તિહાં ન રહધ માંમ;
 ત્રિણિ મિલધ તિહાં વિણસઈ દાંમ, ત્રિણિ મિલધ તિહાં ન વસઈ ગામ. ૭૮
 અતિસાર શીતલ હેડકી, ત્રિણિ મિલધ તિહાં પ્રાણી દૂખી;
 ધણુ દ્રષ્ટાંતઈ ત્રિણિ જણુ જહાં, નિશ્ચઈ કામ ન થાઈ તિહાં. ૭૯
 ત્રિણિ પુરૂષ ધૃત કારણિ ગયા, તે પણિ પંથઈ બઢસી રહ્યા;
 ચિહું પાસેં નર જૂઈ જસઈ, એક વધીઆયત દોહો તસઈ. ૮૦
 પથી એક આવતો જાણીઆ, સિરિ કુડલી જાતિ વાણીઆ;
 ત્રિણિ પુરૂષ ગયા તિહાં બકી, મુકિ કુંડલી મસ્તકિ થકી. ૮૧
 તવ કુંડલીકિ, સુંભો વીર, બિધ ભાંજ્યા ત્રિણિ રાખ્યા તીર;
 લેઈ કાંમહું સાંધધ બાંણુ, નાહા નર તે લેઈ પ્રાણુ. ૮૨

† કહવાય.

કાયરનર ઝાલઈ હથીઆર, રણિ સંગ્રામઈ કરઈ વિચાર;
 નાસું નાસું સાંતું કિહાં, સંકા હુઇ નિજ ધોતિ માંહિ. ૮૩
 અસા પુરૂષ તે કહ્યા ગમાર;; ફેક ફળેત કરઈ હથીઆર
 એ છઈ સુરે પુરૂષનું કામ, સીમ કસીજે નહીં * તિહાં ગાંમ. ૮૪
 જો કાયર તો સ્યા હથીઆર, જીમ ધન, બુદ્ધિ વિના વ્યાપાર;
 સોઘ પુરૂષ દૂખ પાંમઈ હાથ, ખડગ ભલું સરાનઈ હાથિ. ૮૫
 સૂર પુરૂષ જાતિ વાંણીઓ, ધીરજ ગુણ અગિઈ આંણીઓ;
 લેઈ ધનુષ નઈ મૂકાઈ તીર, નાહા ત્રિણિ રાજના વીર. ૮૬
 આવી વેગ કહિહું વનરાય, ધૃત લેઇ કૂડલીકે જામ;
 પણ બલીઓ નવિ જઈ ગ્રહો, ઓ આવઇ નર સાંહઓ વહો, ૮૭
 વનરાજિ બોલાવ્યો હેવ, વિનય કરી નર તેડ્યો ખેવ;
 જામ્યંબક નાંમઈ જાંણીઓ, ધૃત આપી બોલ્યો વાંણીઓ. ૮૮
 સ્વામી નું પૃથ્વી નઈ યોગ, તાહરઇ કમિં ધણો છઇ ભોગ;
 કુણુ કારણિ તું વગડેં ભમઈ, રાજહંસ છીલર કિમ * ગમઈ ૮૯
 તવ વેગઈ બોલ્યો વનરાય, † ભલઈ પ્રધાન નહીકો આજ;
 જો તું માહરઈ પાસઈ રહઈ, તો હું સોઈ કરું જીમ કહઈ ૯૦
 પાસઈ સોઇ રહો વાંણીઓ, એક અવસર તેણઈ જાણીઓ;
 બૂચડરાય તણા નર જોહ, ધન ઉધરાવા આવ્યા તેહ. ૯૧
 ચક્રીસ લાખ સોનઘડિયા ભરી. ચ્યારસહઈ વાજ કરિ ધરિ;
 આલ્યા તે ધન લેઇ જસઈ સો લૂંટી નર લીધો તસઈ. ૯૨
 સમલ ખજનો આવ્યો હાથિ, શુભટ બહું મેલ્યા સંધાતિ;
 થાંણુઈભાંજઈ વઢઈ વાણીઓ, રાયઇ બુદ્ધિ સાગર જાણીઓ. ૯૩

* ત્યાહાં નહિ * રમઈ † ભલ કો પ્રધાન નહિં મુજ આજ.

ધણે દેસ કીધો તેણુઈ હાથિ પોતાની વાલી
 ભૂઅડ ભૂપઈ જાણુઈ જસઈ, દિરી ગુજરાતિ ન આગ્યો
 હરખી વનરાજ બોલ્યો, તાંમ, ભૂમી ભલી દીસઈ કુ
 નગર અનોપમ વાસું ગાંમ, જીમ રહઈ મુજ પૃથ્વીમ
 એણુઈ અવસરિ દોહો ગોવાલ; ભૂપઈ બોલાવ્યો ૮
 અરે! સુપુરૂષ તુલો ચારો ગાય, છઈકો પૃથ્વી જીહા બ
 બોલ્યો અણહલીઓ ગોવાળ, ભૂમી ભલી આપું ભ
 નૃપ હરખી ઉઠિઓ તવ તિહાં, મિહું ચાલ્યા સુંદર વનમ
 કૌતગ કારણિ આણ્યો સ્વાન, સસા ઉપરિ નવિ માંડઈ :
 નાહો લુંડી ધાયો સસો, કૌતગ દેખી રાજા હર
 દિરીઓ જીહાં સસલો કુતરો, જોણુઈ થાંનકિં લુંડી ફર્યો. (૩૩
 તે પાછેરો મુંડી કામ, ભલી ભૂમિ તિહાં વાસું ગાં
 બાર ગાઉ દિરતો વિસ્તાર, ગઢ, મઢ, મંદિર, પોલ, પાગાર
 ચઢરાસી ચોહુંટા ચઢશાલ, સોના રૂપાની ટંકશાળ.
 દંતારા દોસીના હાટ, વેચઈ સાર પટોલાં પાટ;
 વેચઈ શાલૂ સખરાં ચીર, જોણુઈ લખ્યાં છઈ આવન વીર.
 માણિક્યઉઠિ મોતી તોલાય, નાણાવટિ નાણાં પરખાય;
 ગાંધીને હાટે ગંધીઆણા, વધદ જીહાં બહુ બઈસઈ જાણુ. ૧
 માલી, તબોલી, મણીયાર, વેચઈ તેલ મુગંધી સાર;
 † વસઈ ફાફલીઆ સોનાર, ધીઆ તણો નવિ લાઘઈ પાર, ૧૦
 વિવહારિ બહુ વાસઈ વસઈ, ફાંદિ મોટિ લઈ બઈહા હસઈ
 વાહાણુ તણી ‡ વલી કરતા વાત, પણિ કો ન(વિ) કરઈ પરની તાતિ. ૧૦૪

† બઈસઈ ‡ તાહાં

ફડીઆ, સાયરીઆ પસ્તાગ, રસીઆ બહું આલાપાઈ રાગ;
 ચોડુંટઇ ભણતા ચારણુ ભાટ, * ત્રિકેલીઈ નાચઈ નટનાટ. ૧૦૫
 વર્ણુ અઢાર તણો તિહાં વાસ, કો કહઈની તિહાં ન કરઈઆસ;
 વિવહારી શુદ્ધિ સહુ પાલઈ ખરી, ન લીઈ કો કેહઈનું ધન હરી. ૧૦૬
 રાજભૂવન નિંપાયાં તિહાં, બહુ રચના કીધી છછ જહાં;
 હયવર ગજની શાલા કરઈ, જોતાં નરનારી ચિત્ત ઠરઈ. ૧૦૭
 આયુધ સાલા રચના ઠાંમ, લેખ સાલા તિહાં અભિરાંમ;
 કરઈ માંડવી રાય સુગણુ, વિવિધ વસ્ત તિહાં લાગઈ દાંણુ. ૧૦૮

ઢાલ આખ્યાની.

વાસુ પૂજ્ય જીન પુણ્ય પ્રકાશ્યો-એ દેશી.

રાગ. આસાઉરી સિંહુઓ.

સૂપ સકલાત નઈ ભયરવ મસરં, શાલૂ અતલસનો નહિં પાર;
 ચીર, ચુંનડી, મોલિ પીતાંબર, હીર ચીનીઈ સાર. ૧
 હીંગ મરી નઈ તરવું સીસું, સાકર નઈ સોપારી;
 મોટી માંડવી પાટણુ કેરી, આવઈ કુલ વ્યાપારી. ૨
 ત્રાંબુ પિત્તલ રૂપુ સોનું, મુગતાફલની જોડ;
 સખલ માંડવી પાટણુ કેરી, આવે ટકોની કોડિ. ૩
 લવિંગ એલચી કપુર ખરાસ, જયફલ જવંત્રી;
 દાંણુ માંડવી મહાજન આપઈ, બધઠા મહઈતા મંત્રી. ૪
 ખાંડ ટોપરા અભરખ પાઈ, સિંગોડા નઈ દ્રાખ;
 પાટણુ માંડવીઈ બહુ આવઈ, દાણુ ટંકાના લાખ. ૫

* ત્રિપોલીઈ

દ્વિતી

લખ્ય દાંણુ લોકજ દીર્ઘ, કર્ઘ સખલ વ્યાપાર;
પુણ્ય ખેત્ર પાટણુ તણો, સુણયો સહુ વિસ્તાર. ૫

ચતુષ્ઠ.

વિસ્તાર કહધસિં પાટણુ તણો, વ્યાપારી વણુજનરો ધણો;
અનેક પુરુષ તિહાં આવઈ જઈ, વિવિધ વસ્ત તિહાં વેચાય. ૬

પુણ્ય તણી *શાલા તિહાં શુદ્ધ, માગઈ જલ નઈ ડ્રાપાય દ્વિધ;
દાંન, માંન અનઈ વિસરાંમ, અતિ શોભઈ પાટણુ પુર ગાંમ. ૭

શ્રી જીનના પોદા પ્રાશાદ, ઇંદ્રપુરીસ્યું કરતા વાદ;
પોષધ સાલા પુણ્યનો કાંમ, વાડી વન દીસઈ અભિરાંમ. ૮

સહસ લિંગની શોભા ધણી, ઉપમા માંનસરોવર તણી;
કમલ બહુ જલ મીઠઉ માંહી, હંસ, મોર, બગ, ઝીલઈ તિહાં. ૯

મચ્છ, કચ્છ, મંડુક બહુ તરઈ, ચક્રવાકી જલ કીડા કરઈ;
ફિરતાં વાડી વન +આરામ, નાલિ કેલી આંખા xઅભિરામ. ૧૦

ચંપક, નાગ અનઈ પુન્નાગ, તાલ, તમાલ અનઈ વર શાગ;
જાંજૂ દાડિમ દીસઈ ધણાં, ચંદન વૃક્ષ બહુ રલીઆમણાં ૧૧

કૂપ કુંડ બહુ વાળ્યો ધણી, ઈન્દ્રમૃત ભરઈ સ્ત્રી સોહાસણી;
કુશ કીડા કરતા બહુ લોક, ધરિ ધરિ મંગલ પણિ નહીં શોક. ૧૨

ખાવન વવા જસ ધનગર મઝારિ એક ચિતઈ સુણયો નરનારી;
પાટણુ નગરી તણી ઉપમા, કવિઈ કેલવી આંખ્યા વવા. ૧૩

વાડી, વન નઈ વાળ્યો ધણી, વાલો વેલી વનિતા સિરિધણી;
વિવેક, વિચાર, વ્યાખ્યાની વસઈ, વાદી, વીર પાછા નવિ ખસઈ. ૧૪

* ત્યાંહા સાલા ડ્રાપાય. + અભિરાંમ x બહુરાંન ઈન્દ્રપુરિ ÷ નગરિ.

વેણા, વંસ, વેશ્યાના વાસ, વિપ્ર વ્યાસ ગાય ગુણરાસ;
 વહુરા, વાણીઆ વર વખારી, વ્યાપારી વડ ગાંભિ મઝારિ. ૧૫
 વૈદ વાસના વિસ્તવ ધણા, વિશ્રામ ઠામ તે રહધવા તણા;
 વર્ણ અઢાર તણો તિહાં વાસ, વૃષભ જૂત અનોપમ ખાસ. ૧૬
 વિસ્તુ મૂરતિ અનઈ વેદીઆ, વેષધારી નઈ બહુ વરતીઆ;
 વિચિત્ર લોક વિવહારી વસઈ, વિવહાર ચૂકતે નવિ ચૂકઈ કસઈ. ૧૭
 વચણ શુદ્ધ નઈ વિદ્યાવંત, વણુકર તણો ન લાભઈ અત;
 વસન, દાન, શીલ, તપધણી, વિચિત્રાઈ વરધોડા તણી. ૧૮
 વાજ, વહધલ અનઈ વીજણા, વાંનર, વાધ રાય અંગણિ ધણા;
 વિદુમ, વૃક્ષ નઈ નિર્મલ xવારિ, છાંટઈ રાગને દરખારિ. ૧૯
 વાજંત્ર વાલા લોક બહુ મિલઈ, વ્યાકરણી વચને નવિ ખલઈ;
 વધરાગીનું કરં વખાણુ, વસઈ લોક પરવેદન જાણુ. ૨૦
 વિવિધ વસ્ત ઝાઝા જીહાં મલઈ, નરસમુદ્ર પાટણુ કુણુ કલઈ;
 ઉદધી આભ મળ્યા જો જઈ, તો પાટણુનર સંખ્યા થાઈ. ૨૧
 એકવાર એક સ્ત્રી ભરતાર, જોવા પાટણુનો વિસ્તાર;
 સાંઝઈ સાથઈ ચોહુટઈ ચઢ્યા, કર્મ સંયોગે બૂલાં પડ્યાં. ૨૨
 રોતી રડવડતી સા નારિ, પુહુતી ભૂપતી ભુવન મઝારી;
 વેગઈ તિહાં વિનવિઓ રાય, કામિની ભાંખઈ કર્મ કથાય. ૨૩
 સ્વામી તાહરા નગર મઝારિ, બૂલાં પડ્યાં અહો નર નારિ;
 સોધ્યોસ્વામી પણિ નવિ જડ્યો, વણિગ રત્ન જીમ સાયર પડ્યો. ૨૪
 સ્વામી નામિઈ રાણો એહ ડાળી આંખઈ કાંણો તેહ;
 એણુઈ ઇંધાણું મુઝ ભરતાર, રાય કરો મુજ નરની સાર. ૨૫

- રાધ' વેગઈ વળવ્યો પડો, રાણા કાણા આવી ચઢો;
સકલ એકઠા થાઓ આજ, નૃપનંદ' કાંઈ પૂછ્યાનું કાંજ. ૨૬
- રાણા કાણા ડાખી આંખી, નવસઈ નવાણું બાખી;
મિલ્યા એકઠા નૃપ દરબારિ, ભૂપઈ તેડાવી સા નારિ. ૨૭
- સોધી લીધ' તું તાહરો ઘણી, તુઝ કારણિ ખપ કીધી ઘણી;
નૃપ વચને તે સોધઈ નારિ, પુરૂષ ન દીસઈ તેણુઈ કારિ. ૨૮
- સાંભી એહમાં નહી મુઝ કંત, રાય વિનોદ તિહાં થયો અત્યંત;
ફિરી પદો વળવ્યો જસઈ, રાણો કાણો આવ્યો તસઈ. ૨૯
- નારિ ઓલખી લિઈ ભરતાર, પંડિત કવિયણુ કરઈ વિચાર-
નરસમુદ્ર એ પાટણુ સહી, નરનારી સંખ્યા નવિ લહી. ૩૦
- નર સમુદ્ર પાટણુ એ સહી, કવિ કથાએ વિવરિ કહી;
જેણુઈ' નગરઈ *છઈ' નાટિક નૃત્ય, પંડિતજન પાંમઈ' બહુ વૃત્તિ. ૩૧
- રાસ રમઈ તિહાં બહુ બાલિકા, સુર મોહિ રહઈ સ્વર્ગે થકા;
પાંન ફુલ તણા ભોગીઆ, જેણુઈ' નગરિ' કો નહી' રોગીઆ. ૩૨
- કામિની ઠંતમાં સખલો પ્રેમ, સુરધરિ (ઈંદ્ર) ઇંદાણી જેમ;
ભમર ભોગ પુરંદર ઘણા, વાસ બહુ લધુમાલિણુ નણા. ૩૩
- મૃગ નયણી નારી પદમણી, વસઈ હસ્તની નઈ ચિત્રણી;
બ્યાગી જીહાં ગડઈ નનિશાંણુ, ડુંવસઈ લોક પરવેદન જાંણુ. ૩૪
- મયગલ માતા નઈ મદ ભર્યા, ધુધર ઘંટ સિણુગાર્યા કર્યા;
અસી નગરની ઉપમ કહું, ઇંદ્રપુરીથી અધિકી લહું. ૩૫
- જેહનો સ્વાંભી નૃપ વનરાજ, ત્રિણિલુવન જસ માંનઈ લાજ;
જેહનઈ ગજરથ ઘોડા બહુ, જેહનઈ સીસ નમાવઈ સહુ. ૩૬

* નટ ઠંકંચ + દિનરાતિ ડુંવસંખદલ સામિસંધાત.

જેહનઘઝાઝી અંતે ઉરી, જેહનઘ ધરિ બહુ લક્ષ્મી ભરી;
 નગર અનોપમ વાસું ગાંમ, ગોવાલીઆનું રાખ્યું નાંમ. ૩૭
 અણહલવાડું પાટણ ગામ, વસઈ લોક વાર અભિરામ,
 નગરધણી ચિંતઈ વનરાજ, શ્રી ગુરુનઈ સંભારું આજ. ૩૮
 સીલંગ સૂરિ નઈ તેડી કરી, રાજ થાયના તિહાં પણિ કરી;
 પચાંસરઈ કીધું પ્રાસાદ, સોવન ધંટા વાજઈ નાદ. ૩૯
 પંચાસરો જિન પાર્શ્વનાથ, થાપિ મૂરતિ જગિ વિખ્યાત;
 સંવત આઠ નઈ બિલોતરે, થાપી પાટણ નઈ રચના કરઈ, ૪૦
 વરસ પંચાસઈ પાંચો રાજ, વરસ સાઠિ તપ્યો મહારાજ;
 જૈન ધર્મ આરાધી કરી, વનરાજી † તવ શુભ ગતિ વરિ. ૪૧
 જસ પાટીં હુઓ જોગરાજ, પાંત્રીસ વરસ તપ્યો મહારાજ;
 ખીમરાજ હુઓ તસ બાલ, પચવીસ વર્ષ તપ્યો ભૂપાલ. ૪૨
 તેહનો ભૂઅડ સખલ જગીસ, તપ્યો વર્ષ તે ઓગણત્રીસ;
 વચરસીહ હુઓ ગુણ ખાણી, પચવીસ વર્ષ રહી તસુઆણ. ૪૩
 રત્નાદિત પાટિં પાંચમઈ, પનર વરસતે રંગિઈ રમઈ;
 સામંતસિંહ હુઓ નર જેહ, સાત વર્ષ નર તપીઓ તેહ. ૪૪
 સાત પાટિ (એ) એણિપરિ થાય, વરસ એકસો છનું જઈ;
 તેણઈ કુલિ કો ન હુઓ પુત્ર, ભાણેજઈ લીધું ધર સૂત્ર. ૪૫
 તે *અધિકાર કહું તે સુણો, કણરાય સુત ભૂઅડ નણો;
 લાસ પાટિ ચંદ્રાદિત હવો, †સોમાદિત નૃપતે અભિનવો;
 તાસ પાટિ ભવનાદિત સોઈ, ત્રિણિ પુત્ર તેહનઈ પણિહોઈ. ૪૬
 રાજકુંઅર દહડક અભિરામ, એત્રિણિ કુંઅરનાં નાંમ;
 રાજપુત જ્યેડો જે ભલો, દેસ વિદેસ ભમઈ એકસો. ૪૭

‡ નરરાજ † ત્યાંહાં * અવદાત. †સોમાદત

પાટણિ દેખઈ તે પણિ ગયો, સોમેશ્વર આગલિ તે રહ્યો;
 ઇસિ દેવ પૂજ્યો ઉલાસિ, વાંણી તાંમ હું આકાસિ. ૪૮
 અણહલવાડું પાટણુ જહાં, રાજકુમર ચાલી ગયો તિહાં;
 આમતસીંહની ભગની જેહ, પ્રેમ ધરી, તુઝ વરસઈ તેહ, ૪૯
 ઇસિશબ્દ સાચો મતિ યહી, રાજકુમર ચાલી ગયો વહી;
 આગ્યો પાટણુ નગર નિવેસ, ચિત્ત વિમાસઈ કવણુ કરેસ. ૫૦
 એણુઈ અવસરી પાટણુનો રાય, † ચઢી અશ્વપર વાડી જઈ,
 હંસ ગતિ ચાલઈ રેવંત, એણુઈ અવસરિ ચાળક મારંત. ૫૧
 હાય હાય કુંભર ઇંમ કહઈ, વચન સુંણી નૃપ ઉભો રહઈ;
 સામંતસીંહ ઇંમ ઉત્તર કરઈ, હાય હાય મુખિ કાં ઉચરઈ. ૫૨

ફહા.

રાજકુંભર મુખિ ઇંમ * કહઈ, સાંભલિ નૃપ મુજ વાત;
 જહારઈ જેહવા કરિ ચઢઈ, તિહારઈ તેહવાં સાત. ૫૩
 સાત્ર, શત્ર, વાંણી, તુરી, નર, નારી, વેણાય;
 જહારઈ જેહવાને મિલઈ, તિહારઈ તેહવાં થાય. ૫૪
 તું સુપુરુષ અશ્વઈ ચઢ્યો, હય ચાલઈ શુભ ચાલિ;
 એણુઈ અવસરિ નૃપ રાજ્યા, ચાળક તુરિ મ ધાલિ. ૫૫
 એણુઈ વચને નૃપ હરખીઓ, પરખ્યો હૃદયોં માંહિ;
 કુમારકલા જાણી કરી, ભગિની દીધી તાહિં. ૫૬

હાલ ત્રિપદીનો

(રાગ કેદારો)

ભગિની લિજાદેવી સારી, જસ રૂપિં ગઈ રંભા હારી;
 ધરણ્યો રાજ વિચારી.....હો.

૫૭

†ચઢી *તેણે.

સુખ વિલસધં સુખિં ભૂપાલ, જતો સોધ ન જાણુધ કાલ;
રાણી ઉદરિધ હુઓ આલ.....હો. ૫૮

કર્મિં મરણુ લહધ તસનારી, ઉદરિ આલ રહો સુવિચારી;
કાઢ્યો પેટ વિદારી.....હો. ૫૯

કર્મ ઉદય આવધ નર જહારધ, શુકસસા બસ યાધ તિહારધ;
જરા કૃણુ નધ મારધ.....હો. ૬૦

કર્મિં નલ નધ વીતું જોધ, દશરથ રામ વિયોગી હોધ;
રામ હરિ દૂખ જોધ.....હો. ૬૧

હરિચંદ દૂખ ધર વહધનીર, કાઢ્યા કુપદી કરાં ચીર;
દૂખ લહધ વિક્રમવીર.....હો. ૬૨

કર્મિં પાંડવ પૃથવી હારધ, કોણી પુત્ર શ્રેણિક નધ મારધ;
વાલણી પુત્ર વિહારધ.....હો. ૬૩

કુબેરદત્ત નધ હુઓ કુયોગ, બહધન વરી માતાસું બોગ;
શનતકુમાર સહધ રોગ.....હો. ૬૪

કર્મ તણી ગતિ વિષમ લહેવી, કર્મિં મૂઝ લીલાદેવી;
નૃપનધ દૂખ દોષી.....હો. ૬૫

૬૬।

કુવેસ ધરિ ભાચું દહધ, ગરઢપણિ દહધ અનાથિ;
દહધ આપહકી ભુંહડી, ગઈ પીહારધ હાથિ. ૬૬

ત્રિભુ-ધ દ્વખ ન વિસરધ, જીમ ધન આવ્યું જાય;
દિવાંગત દેવી હવી, ચિંતાનુર હુઓ રાય. ૬૭

હાલ

ત્રિપદિનો

ચિંતાનુર પૃથવીપતિ થાઈ, આલિક દેખી દુખ પલાય;
જન્મ મહોત્સવ કરધ રાઈ...હો. ૬૮
મહારાજ દીધું તસ નામ, વાધઈ કુંભર કલા અભિરામ;
યોવનવય હુઓ તામ...હો. ૬૯
મામઈ રાજ દીઈ તસ સાર, વલી પાધું લીધું તેણીવાર;
ખીજ્યો સોય કુંમાર...હો. ૭૦
લાગ લહો ભાણેજઈ જહારઈ, મામાનઈ લેઈ માર્યો તિહારઈ;
જત નિજ મસ્તકિ ધારઈ...હો. ૭૧

ફહા.

જત લેઈનઈ સિરિ ધરઈ, લીધું મામા રાજ;
ગુણ કેડઈ દોષજ હુઓ, મરણ ગયો મહારાજ, ૭૨

અઉપધ.

જભાતા, લીંછી નઈ વાધ, મદિરા પાંતી, મૂરખ અભાગ;
ભગતી સુત, પૃથવીતો નાથ, કીધું ગુણ નવિ જાણઈસાત. ૭૩
ગુણ કેડિં અવગુણ એ હવો, ભાણેજથી માંમે મૂઓ;
રગૂજરધણી હુઓ મહારાજ, ભાણેજ નઈ લાગી લાજ. ૭૪
સવત નવ અઠાણું જસઈ મૂળરાજ રાજ થયો તસઈ;
તેહનધ પુત્ર હુઓ આમુંડ, તેર વરસ નૃપ સોઈ અખંડ. ૭૫

૧ કરાએ ૨ ગુજ્જર.

વક્ષભા પુત્ર હુઓ તસ ખાસ, રાજ કરધ ૧નર સોઈ છ માસ;
 ફલભરાજ કરધ તિહાં સાર, ખટ મહિનાને વરસ અગ્યાર. ૬૬
 તેહનઈ પુત્ર હુઓ એક ભીમ, તેણુઈ ઉતમ કુલિ રાખી સીમ;
 વરસ બધતાલીસ પાલ્યું રાજ, દિવંગત હુઓ મહારાજ, ૭૭
 ભીમરાય નમ સ્ત્રી બિધ સતી, વિક્રા દેવી નઈ ઉદયમતી;
 વિકલદેવી સુત તે ખીમરાજ, ઉદયમતી સુત સખલી લાજ. ૭૮.
 નામિં કર્ણનૃપ સખલો જેહ, ખીમરાજથી રલહુડો તેહ,
 ભીમઈ રાખી સ્ત્રીની લાજ, દીધું કર્ણતણુઈ તવરાજ. ૭૯
 ઝસોય કર્ણ જગિ મોહો હવો, જાણે સૂર ઉગ્યો અભિનવો;
 અધિક પ્રતાપી નહીં અન્યાય, સાત ડડા ફૂરિં કીઆ રાય. ૮૦
 ડંડ, ડાંડ નઈ હુખી જેહ, ડાડણિ, ડાકણિઓ કાઢ્યા તેહ;
 ડર છતો ફૂરિ કીઉ ડંભ, કાઢી રોખ્યો કીર્તિ થંભ. ૮૧
 વરસ ઓગણત્રીસ ભૂપતિ ભયો, કર્ણરાય દેવંગત થયો;
 રાયતણી પટરાંણી ચંગ, મીણુલસુત હુઓ જેસંગ. ૮૨
 તે જેસંગનો સુણો અદાવત, કર્ણાટીક છધ દેસ વિખ્યાત;
 રાજ કરધ જય=કેસરી તિહાં, મીણુલ તેહની પુત્રી સહી. ૮૩
 થોવનવંતી દીકી જસઈ, વિવાહ કર્ણસું મેલ્યો તસઈ;
 ભૂપ ન પરણુઈ મીણુલ તણુઈ, રૂપ વિના રાજ અવશુણુઈ. ૮૪
 મીણુલ મનિં ૪તવ કરધ વિચાર, કાષ્ઠભક્ષણુ કરસું નિરધાર;
 અષ્ટ કુંભરી જે પુઠિઈ હતી, બલવા સજ્જ થઈ તે સતી. ૮૫
 હવી વાત જવ જગિ વિખ્યાત. માઈ વીનવીઓ તવ નરનાથ;
 પુત્ર વચન મુજ માનો આજ, એણી વાતઈ હુધ ક્ષત્રીલાજ. ૮૬

૧ નૃપ ૨ લોહોડો ૩ નામિં કર્ણનૃપ સખલોએહવો ૪ તવમનિ

જેહ વસ્ત આપણે આદરી, તે કિમ મુંઝી જમ પરિહરી;
 પરણો પુત્રી રાખો તુંહા રીતિ, મનિમાનિ પછઈ કરયો પ્રીતિ. ૮૭
 વારવાર જનની કહધ જનમ, કર્ણરાય તે પરણ્યો તામ;
 મીણલ શીલવતી સુકુલીણ, કલા ભલી પણિ રૂપિં હીણ. ૮૮
 તેણુઈ કારણિ નવિ માનઈ રાય, મીણલ મનિ ચિંતા રૂપ થાય;
 ભોજન ભલ સોલધ શૃંગાર, પુરૂષ વિના રયો ઉમુજ અવતાર. ૮૯
 માત, પિતા, બંધવ મુજ બહુ, પુરૂષ વિના તે જવૃથા સહુ;
 કંતઈ માંની જન ધરિ નારી, કોડી સગાં તેહનઈ સંસાર. ૯૦
 એકસૂર અનૂઆલધ જસૂં, તારા કોડિ કરઈ નહી તસું;
 એક જીવ કાયામાં વસઈ, પાંચ ઇંદ્રી હરખઈ હસઈ. ૯૧
 જીવ સરખો નિજ ભરતાર, ઇંદ્રી સરખો નિજ પરિવાર;
 હંસ વિના કાયા સું કરઈ. પુરૂષ વિના સ્ત્રીને કિમ જગમેઈ. ૯૨
 ભૂપઈ તો મુજ છંડી ખરી, જીમ પવનં અંજના પરિહરી;
 અમર કુમારઈ સુરસુંદરી, જનલ ચલ્યો હઠડું દૃઢ કરી. ૯૩
 તિમ મુઝનઈ ભૂપઈ પરિહરી, રાતિ દિવસ રહુ દૂખધ ભરી;
 મંત્રી આગલિ કહઈ કથાય, પુણ્યઈ રહું થાસઈ નાય. ૯૪

હાલ આખ્યાની.

લંકામાં આવ્યા શ્રીરામરે-એ દેશી રાગ મારણી.

એણે અવસરિ એક માતંગીરે, તન ચિત્ર લિખી રંગરંગીરે;
 આવી રાય તણુઈ તે સંગીરે; કરિ વેણિ વળવધ ચંગીરે.
 મુખિ પંચમ રાગ આલાયઈરે, તેણુધ કામીઅડાકામ વ્યાપધરે;
 કિરપી તિહાં બધન બહું અપાઈરે,

૯૫

૧ લાજ ૨ અતિ ૩ મુજરયો ૪ વૃથાકે ૫ સરે
 ૬ પર ૭ નલ ચલ્યોહઠ ૮ પર ૯ બહુધન.

તેણી રાગઈ રંજ્યો રાયરે, મનિ વ્યાકૂલ ૧થાયરે;
 મંત્રી તેડ્યો તેણી ઠાયરે, તેહનઈ ભાંખી કામ કથાયરે. ૯૬
 સુણી મંત્રી માહરા રભાઈરે, એહનેં આણિ મંદિરમાં વાહીરે;
 હું એહનઈ મદિરા પાઈરે, રાખું સહી કંઠ વિલાઈરે. ૯૭
 મંત્રી મનિ કરઈ વિચારરે, પાપી કામ તણઈ ધિકકારરે;
 સુર નર કીધા ખોખૂઆરરે, મુનિ મુકાવ્યા વ્રત સારરે. ૯૮
 કર્મઈ ઈંદ્રિતણઈ ચુકાવ્યોરે, ઇશ્વર નઈ નાચ નચાવ્યોરે;
 અહ્માનઈ ધ્યાન છંડાવ્યોરે(ચુ)રે, રાય મુંજ નઈ ભીખ મંગાવ્યોરે ૯૯
 કર્મિ ચંદ્ર કલંકી કીધોરે, મણિરથનઈ અપયસ દીધોરે;
 કુલવાલુઓ ઝડપી લીધોરે, રહનેમિ મુણિ પ્રસિધ્ધોરે. ૧૦૦
 કર્મિ લખણા કીધી મધલીરે, ઝગોતમની નારી ન મેહલીરે;
 ચૂલણી દીર્ઘસું ખેલીરે, કૈચનઈ દીધા ઠેલીરે. ૧૦૧
 અવંતીનો કોટ પડાવ્યોરે, ૪અહ્મદત્તનઈ નરગ ચલાવ્યોરે;
 આર્દ્રકુમારનઈ વણજ ચલાવ્યોરે, નંદિખેણનઈ મીન ૫મગોંવ્યોરે. ૧૦૨
 કુંડરિક નઈ ઉડો ઘાલ્યોરે, આપાઠો કુમાર-ગિ ચાલ્યોરે;
 અરણુક ઋષિ પરધરિ મહાલ્યોરે, પાપી કામ ન જાય ઝાલ્યોરે ૧૦૩
 જે ઉત્તમ કુલના રાયરે, તે નીચ નારીસું ખાય(ઈ)રે;
 વંસ વિપુલ દે માયરે, તે નીચા નરધરિ જાયરે. ૧૦૪
 ધિગ્ ધિગ્ કંદર્પએ પાપીરે, સુર, નર, પસુંમાં રહ્યોવ્યાપીરે;
 એકેંદ્રીનઈ એ મતિ આપીરે, ત્યાઈ ઇશ્વરઈ મુંકયો સરાપીરે ૧૦૫

૧ પાઇ ૨ રઈ ૩ ગઉતમ ૪ અહ્માને નરગિ
 ચલાવ્યુરે ૫ મંગાવ્યો.

ફૂલ.

ધસિઈ અંતજ આંણીઓ, તુલ્ય કરધ ઉનમાદ;
 નાટિકણી સ્ત્રી દેખી કરી, ચિત્ત ચલ હુઓ (તે) રાય (નાથ). ૧૦૬
 કર્ણરાય પરવસિ થયો, મંત્રી કરધ વિચાર;
 નાટિકણી સું ખેલતા, ઉત્તમ નહી આચાર. ૧૦૭

ચઉપધ.

મંત્રી ખેસીં ૧ કરધ વિચાર, પહરાધવ્યો મીણલ સિંણુગાર;
 ખોલ સિખવી નઈ મોકલી, નૃપ પાસઈ આવી એકલી. ૧૦૮
 ઉંધ ન માગઈ સિ(સે)યા સાર, અરથિ નંગણઈ દોષ વિચાર;
 ભૂખ્યો નવિ માગઈ રસાલણું, કાંમી ન પૂછધ કુલ સ્ત્રી તાણું. ૧૦૯
 રાઈ ન પુછી તેહની જાતિ, તેહસૂં ચૂકો તેણી રાતિ;
 મીણલ મનધ વિચાર કરી, માગે લીધી કર મુદ્રડી. ૧૧૦
 નિશા ગઈ હુધ પ્રભાત, મીણલ તવ મંદિર જાત;
 ચિંતાંતૂર નૃપ હુઓ આપ, સહી મુઝ લાગ્યાં પોતા પાપ. ૧૧૧
 એ વેશ્યા હું ક્ષત્રી વંસ, કાકસુંચ વિલુધ્ધો હંસ;
 ભુંડણિ સાથિ મૃગપાત રમ્યો, ગધધડી પગિ બાંભણ નમ્યો. ૧૧૨
 ગર્દભ સરિખી વેશ્યા નારી, બ્રાહ્મણ સરિખો રાય વિચાર;
 ભૂપિં કામ કરિઉં જો ધસ્યું, તો ક્ષત્રીનઈ જીવિત કિસ્યું. ૧૧૩
 વિષખાઉં કંપાવું કૂધ, મોટું પાપ સહી જાઇ મધ;
 અસું વચન મુખિ ખોલાઈ રાય, ન પીધ પાંણી અન ન ખાય. ૧૧૪
 તેડયો મંત્રી ખીજ્યો તાંમ, પાપી લુણ કરિઉંજ હરાંમ;
 હું મતિ મૂઢ થયો રાજન, તુલ્ય મંત્રી કાં નકાડી સાંન. ૧૧૫
 તવ પ્રધાન વદઈ ઉલ્લસી, સ્વામી રીસ મ કરસ્યો દિસી;
 જે છંડી તુલ્યો મીણલ નારી, તે આવી તુલ્ય મુલુલ મઝારિ. ૧૧૬

એણેઈ વચને નૃપ હરખિયોં બહુ, ભૂપણ વસ્ત્ર રૂપાવ્યા સહુ;
 બહુ પ્રસંગી દિઉ નિધાન, ધન્યધન્ય મંત્રી (શ્વર) પ્રધાન. ૧૧૭
 મંત્રી વિણ તે સનુ રાજ, મંત્રી વિણ ન કરઈ શુભ કાજ;
 મંત્રી વિણ નૃપ ન રહઈ લાજ, મંત્રી કાજ કરું મુઝ આજ. ૧૧૮
 મંત્રી કટક ચઢ્યાં ફેરવઈ, જીમ કવિતા રૂપાવિંતું કવઈ;
 તિમ મંત્રીથી રહઈ ઘરસૂત્ર, મંત્રી વિણ ર્યા બંધવ પુત્ર. ૧૧૯
 ઇમ પ્રધાન પ્રશંસી ઘણું, રાય નિશાન માગઈ આપણું;
 આણી મુદ્રિકા દીધી હાથિ, ભૂપ ખુસી હુઓ બહુ ભાતિ ૧૨૦
 પુર્વ નીમત નિમતીઈ કહિઉં, સોય વચન ઉસાયું પણિ થયું;
 રાંણી કુંખ રહિઉં રૂઆધાન, દિનદિન વાધઈ મીણલમાન ૧૨૧
 જાણી વાત તે સોકિઈ જસે, કાંમણ કોટલ કીધાં તસે;
 ખણિ ભોમિ નઈ ઘાલ્યાં હેઠિ, જસેંગ થંબ્યો માનઈ પેટિ. ૧૨૨

હાલ

કામણની—રાગ ધન્યાસી.

કાંમણકું કીધું રાંણી મીણલ કાજ, સોકડીઈ ઘાલી ઘાતભોરા લાલરે;
 રાય જસેંગદે પ્રસવન થાય, દેસડછ તે વાગિ વાત. મો. કાંએ-આંચલી ૧૨૩
 સેત્ર ચણોલીનઈ માંકડીઆનું હાડરે કુંઆરીનું કાત્યું સુંત મો;
 સોય સિદ્ધરકૂઈ હાથા જાડિ, કાંમણછ ખીલ્યો પુત. મો. ૧૨૪
 ભમરાની પાંખનઈ બાઉલીઆના કાંઠા, કણયરાં કેરાં ફૂલ. મો;
 રાખ મસાંણનઈ વેસનું બલીઆં, તિવટા કેરી ધૂલ ૭. મો; ૧૨૫
 બાર વરસ રાંણી એણી પરિ નાંખઈ, ઉંદરઈ વાધઈ બાલ. મો;
 મીણલતાણુ બહુ વેદન વાધી, રોમિ રોમિ ઉડી જાલ. મો. ૧૨૬

૧ આખ્યા ૨ મનિ ચિતવ્યું કવે ૩ પણીસાયું ૪ ઉધાન
 ૫ વાંન ૬ માહારાજ ૭ ધૂલિ.

તેણુ દ્વષિં રાંણી દારિકાં ચાલી, કાષ્ઠભક્ષણુનધં કાન્નિ. મો.
 જહધર હલાહલ ખાવા લાગી, પ્રાંણુ કરેવા તાન્નિ. મો. ૧૨૭
 ગણિઆ નધં ગારડી ભલેરા, સાંખ્ય સંન્યાસી જેહ. મો;
 યંત્ર મંત્ર નર તંતના જાંણી, ભેદ ન લહધ કો તેહ. મો. ૧૨૮
 રાયવચનેં રાંણી દારિકા ચાલી, આવી કારેલી ગાંભિ. મો;
 યોગિ એક મળ્યો ખુદ્ધિ સુંદર, ૧કાગલ લિખી તેણુધ ૨કાણી. ૧૨૯
 કર્ણુતણુધ જધ એણીપરી કહયો, મીણુલ જન્મ્યો પુત્ર;
 કાગલીઉ જધ પાટણુ પોકાર્યો, રાય રહિઉં ધર સૂત્ર. મો. ૧૩૦
 સોય કાગલ વાંચી નૃપ હરખ્યો, તોરણુ બાંધ્યા ઉપાર. મો.
 વાતસુણી સોકડીઈ સુખણિ, કામણુ જૂઠું જધ ગારિ. મો. ૧૩૧
 કામણુ ખણી જવ ૫કાઢ્યાં શોકિં, પ્રસવ થયો તેણિવાર. મો.
 સુધ્ધ વધાંમણીઉ પછઈ આવધ, નૃપ હુંઓ જયજયકાર. મો. ૧૩૨
 સ્યામ થયાં મુખ શોકયોં કરાં, જખ જનમ્યો જેસંગ. મો.
 કર્ણુ તણો તે ૬સુતઅતિ બલિઓ, દૂર્જન કર્યો મુખ ભંગ. મો. ૧૩૩

હાલ. ચઉપધ.

જેણુધ બહુ પૃથવી પોતઈ કરી, ત્રિહુ ભુવને કીરતિ વિસ્તરી;
 ગૂંજરદેશ ધણી અભિરાંમ, સિધ્ધરાય ધરાબું નાંમ. ૧૩૪
 એણુધ અવસરિ પાટણુના વિપ્ર, તીર્થ ફરસી થયા પવિત્ર;
 ચઢીઆ જધ હેમાચલ જહાં, તીર્થ ભૂમિ ફરસેવા તિહાં. ૧૩૫
 એક અસંભવ કૌતગવાત, દીકો યોગી અચલાનાથ;
 સિધ્ધ ખુદ્ધિ સાથિઈ યોગની, ભાવિ ભગતી કરઈ એકમની. ૧૩૬

૧ સાગર ૨ હામિ ૩ આરિ ૪ તેણે ૫ કાઢી મુક્યાં
 ૬ સુતતે બહુ બલિઓ.

તેણુમં બોલાવ્યા ભટ ભાવીઆ, કુણુ નગરીથી તુલેં આવીઆ;
 ૧વિપ્ર કહમં સુણિ દેવી માય, પાટણિ સિધજેસંગદે રાય. ૧૩૭
 સિધ નામ સૂણ્યું જેતલમં, સિધ બુધિ ખીજી તેતલમં;
 એવડું બીરદ ધરાવાઈ જેહ, જઈ જેઉં નર કુંણુ છઈ તેહ. ૧૩૮
 કદલી પત્રઈ અમસીં કરી, આવી તે પાટણિ પરવરી;
 અમઠાજીહાં સિદ્ધ જેસંગ(દે)રાય, સિધબુધિ આવમં તેણુમં રહારિ. ૧૩૯
 બોલાવ્યો પાટણનો ધણી, રાજ વાત કરમં છમં ધણી;
 સિધ નાંમ તપ તાહરં કહમં, અસું બિરદ કુંણિ કારણિ એવહમં ૧૪૦
 જે આકાશ ભમમ દિનરાતિ, વિષધર નમં બેલાવઈ હાથિ;
 અષ્ટ મહા સિધ જાણુમં જેહ, સિધ નાંમ ધરાવઈ તેહ. ૧૪૧
 ચિંતાતૂર હુઓ મહારાજ, કેહી પરિ ઉત્તર આપું આજ;
 સુભટ બહુ ધન ખાઈ જાઈ, ઉત્તર દેવો મમં પણિ થાઈ. ૧૪૨
 ચક્રદ રત્ન કાઢ્યાં ઇશ્વરમં, સુર વહઈચી લેમ ગયા ધરિ;
 તાલપુટ વિષ છેહડઈ જડ્યું, તે ઇશ્વર નઈ ખાવું પડ્યું. ૧૪૩
 ૪મંત્રી તિમ ધન માહરં બહુ, વિવિધ પ્રકારમં ખાઈ સહુ;
 કામિઈ કો ઉભો નવિ થાઈ, મંકુર વચન મુખિ બોલ્યો રાય, ૧૪૪
 અરે ! પયોગની કહું છું અહો; ધણી ભોમીથી આવ્યા તુહો;
 હવડા રહો આણુમં આવાસ, વાંહણુમં ઉત્તર ઉદિઉં ઉલાસ. ૧૪૫
 ચિંતાતૂર હુઓ તવ રાય, રાતિ દિવસ ખિણુ દોહેલાં જાય.
 સુર સુભટ વિમાસણુ કરમં, તપ ચિંતાથી વ્રૂખ બહુ ધરમં. ૧૪૬
 તેણુમં અવસરે એક નર હરપાલ, તેહનો પુત્ર સજન સુકુમાલ;
 તેણુમં પુછી પિતા નઈ વાત, ચિતા કિમ ટલસ્યે નર નાથ. ૧૪૭

૧ આહાણુ ૨ કામિ ૩ લહે ૪ તિમમંત્રી ૫ વચન
 ૬ આવાસિ ૭ દેસું ૮ બહુ દુખ.

સાકરીઓ બોલ્યો હરપાલ, આગઈ કર્ણુ હવો ભૂપાલ;
 તિહારઈ (એહવા) કૌતુગ બહુ, મઈ ઉપજતાં વાયાં સહુ. ૧૪૮
 હવડાં નાનો જેસંગરાય, તેહનઈ કો ગરદો ન સહાય;
 ૧નાનાં ઉપરિ એહનઈ રાગ, ઇહાંબોલ્યાનો નહીં રમુજલાગ. ૧૪૯
 વાત કરઈ ઇમ પુત્ર પિતાય, મંદિર ઝહેઈ મંત્રી જાય;
 શ્રવણિ વાત સુણિ જેતલઈ, નૃપ આગલિજઈકહઈતેતલઈ. ૧૫૦
 કાંમ પડિઈ બોલ્યો ભૂપાલ, જઈ તેડી લાવો હરપાલ;
 મંત્રી સાંતુ ઉભો થયો, હરપાલ તણઈ ધરિ ચાલી ગયો. ૧૫૧
 વેગઈ બોલાવ્યો હરપાલ, તુલ નઈ તેડઈ છઈ ભૂપાલ;
 સો સાકરીઉ બોલ્યો તાંમ, અન્ન ગરદાનુંસું-છઈ કાંમ. ૧૫૨

ફહા.

કિંસું કામ ગરદા તણું, સું પુછઈ અહારાય;
 ઇંદ્રી પાંચ હીણાં પડ્યાં, વચનઈ વાદ ન થાઈ. ૧૫૩

હાલ

એકવજૂ ઉઝાલતોરે-એ દેશી.

મુખ વાંટૂઆની પરિમલઈએ, નાક ચૂઈ નઈ આંખ્યો ગલઈએ
 કટિ ભાગિનઈ બેવડવલ્યો એ, પગધૂજે નઈ મસ્તગિ પલોએ. ૧૫૪
 ૪આંખું ખાધું નવિ ૫સહઈએ, પછઈસાતલલાં ગરદપણિ વધઈએ;
 બોભ લાલિય લવલી લરીએ, લૌલયાદિક લગનીત ખરીએ. ૧૫૫

ફહા.

સાત લલા ગરદ પણિ વધઈ, ચિંત્યું કામ ન થાય;
 ધર્મ ધ્યાન ક્રિયા તણી, હુંસિ રહી મનમાંહી. ૧૫૬

૧ નાહનાં ૨ મુજ નહીં ૩ હઠીલા ૪ બહુરૂ ૫ સદઈએ

વલી સાકરીઉ ઈમ કહધ, હું ગરદો એ બાલ;
૧અણુગમતી પ્રીતિજ કરઈ, નરના ગુણ વિસરાલ. ૧૫૭

ચઉપઈ.

બાણ પુરુષ સું મિત્રી કરઈ, વચન અણુસમજિઉં ઉચરઈ;
કારણ વિના હસતો ખડ ખડી, હુંસિ હીંડઈ ગદ્ગદચઢી. ૧૫૮
સ્ત્રી વિગ્રહ નીચાની સેવ, આપયુઈ કરવાની ટેવ;
હરપાલ કહઈ તસનહીં મહિમાઈ, સાતે બોલે નર હેલાય. ૧૫૯
તેણુક કારણિ નવિ આવું અહો, જઈ જેસંગનઈ કહયો તુહો;
વાદ વિવાદ ન બાણું વાત, ઉત્તર દેસઈ પૃથવી નાથ. ૧૬૦
રાજભુવનિ આવ્યું નવિ જઈ, ધર્મ ધ્યાન માહરું સીદાઈ;
મંત્રી કહધ સુણિ સ્વામી વાત, નવિ દૂહવીજઈ પૃથવીનાથ. ૧૬૧
રાજ તસ્કર મૃગપતિ સાપ, સસ્ત્રપાણિ દૂહાવિઈ સંતાપ;
કવિ બાલક પ્રેમઈ તેડીઈ, પણિ સાતઈ નઈ નવિ છેડીઈ. ૧૬૨
સું સીખાંમણુ દિઉં હું બાલ, તું બુદ્ધિસાગર નર હરપાલ;
વાંકી વિસમી મુકો વાત, આવો જીહાં પથવીનો નાથ. ૧૬૩
અસ્યાં વચન તિહાં મંત્રી કહઈ, સાકરીઉ સાચું સદહધ;
જનપૂજ સુકૃતઈ ભરી, ભોજન ભક્તિ મહતાની કરી. ૧૬૪
રમહહઈતો સાકરીઉ હરપાલ, આવ્યો જીહાં જેસંગ ભૂપાલ;
નૃપનઈ સિસ નમાવેં જસેં, કાકો કહી બોલાવ્યો તસેં. ૧૬૫
હસી કરી બોલ્યો હરપાલ, કામિઈ કાકો (કેહે) ભૂપાલ;
સબલ વધારઈ માહરી માંમ, કાંઈકે મુઝ ઓસરખું તુઝ કાંમ. ૧૬૬
જીમ સુખીઆનઈન ગમમ દૂખી, ન ગમઈ તપીઆનઈ સર્વભખી;
સીદા અંન કિંમઈ નવિ જમઈ, તિમ ઓઝ નઈગરદો નવિ ગમઈ, ૧૬૭

૧ મલતી ૨ મહિતા ૩ હૃદયિજ તુજ સરિખું કામ. ૪ તમને

અસરથ નામ ધરાવઈ સાધ, જન પૂજ્ય જવ પીડયો વ્યાપ્તિ;
વૃદ્ધ વેસ્યા જમ શીલઈરહઈ, તિમ કામિં મુઝ કાકા કહઈ. ૧૬૮

દૂહા.

સાતે સાયર હું ભમ્યો, જંપુ દીપ પમક;
કારણ વિહુણી પ્રીતડી, કરતો કોઈ નંદીઠ. ૧૬૯
સ્વારથ સહુકો વણહો, પર વણહો ન કોઈ;
વચ્ચ થેતું જવ પરહરઈ, જે થાનિ દૂધ ન હોઈ. ૧૭૦

ચઉપદ.

જેસંગ કહઈ સાંભલી હરપાલ, હું રાગ મૂરખિ મતિ બાલ;
જે મઈ તુઝ સેવા નવિ થઈ, સોઈ ચૂક પથિ માહરી સહી. ૧૭૧
તું ગરદો રાખઈ મુઝમાંમ, 'તુજ સરીખું' ઉપતું મુઝકામ;
પૂછઈ યોગીની દીડિ જવાખ, તુજથી મુજ વાધઈ પરતાપ. ૧૭૨
સાકરીડિ બોલ્યો હરપાલ, ચંદ્રહાસિ લોહડુ દિઈ ભૂપાલ;
તેહની મુઠી નીપાડિ સાર, સાકરતું કીજઈ હથીઆર. ૧૭૩
સભા સમુખિ હું લાવેસ રતેહ, અમો કહું તવ ખાન્યો ઉતેહ;
૪કપટકલા કરું જે અહો, સકલ ભેદ સમજજે તુહો. ૧૭૪
અવધિ આઠ દિવસની કરી, શાકરીઓ ધરિ આવ્યો ફિરી;
શસ્ત્ર નીપાડિ તે બહુ ભાતિ, આલ્યું અન્ય પુરૂષ નઈ હાથિ. ૧૭૫
તેહનઈ સીખ દેઈ હરપાલ, આવ્યો જહાં બધો ભૂપાલ;
બઈડી ખયોગી તપ જનબહુ, જેવા લોક મિલ્યા તિહાં સહુ. ૧૭૬
એણુઘ અવસરિ બોલ્યો હરપાલ, કલા દેખાડો નર ભૂપાલ;
સિદ્ધ બુદ્ધિ ખુસી જમ હોઈ, નગર લોક સહુ નયણે જોઈ. ૧૭૭

૧ તું સરીખું ઉપતું એ કામ ૩ એહ ૪ જેસંગ
૪ એહ વિધિ. કહું છું. ૫ યોગીનિ.

તવ બોલ્યો હરખી સિધરાય, બિહુતરિ કલા નરની કહધવાધ;
 કુણુ દેખાડું વિદ્યા આજ, સભા સુમુખિ બોલ્યો મહારાજ. ૧૭૮
 સાકરિઓ ૧બોલ્યો મુખિત્રાડિ, લોહ બક્ષણુ વિદ્યા દેખાડિ;
 તવ વલતું બોલ્યો મુખિ દેવ, વહધલું લોહ આણુવો ખેવ. ૧૭૯
 અસું વચન મુખિ બોલધરિટ, કપટ કલા તે વિચમાં થાઈ;
 સુભટ એક આબ્યો તિહાં ધસ્યો, નૃપ આગલિ બોલ્યો ઉલસ્યો. ૧૮૦
 રાજા પરમાડી જસ નાંમ, કલ્યાણુ કટકપુર ૨જેહનો કાંમ;
 અનેક અશ્વ, રથ, હથીઆર, ભેટિ મોકલ્યા નૃપ તુઝ સાર. ૧૮૧
 રાઈ હાથિ યહી તરઆરિ, તે લઈ છોડી સભા મઝારિ;
 ચંદ્રહાસ્ય દીહું હથિયાર, ભૂપ પ્રસંસઈ વારોવાર. ૧૮૨
 તવ વેગઈ બોલ્યો હરપાલ, કિસું પ્રસંસઈ તું ભૂપાલ;
 અસ્યાંખડગ બહુ મુહુલ મઝારિ, હવડાં કૈતગ કલા સંભારિ. ૧૮૩
 તવ વેગઈ બોલ્યો ભૂપાલ, લોહ આણુવો નર હરપાલ;
 સાકરીઓ કહધ મ કરિ વિચાર, ખાઓ તુહા કરિસો હથિયાર. ૧૮૪
 સકલ સભા દેખતાં રાય; ચંદ્રહાસ ખડગ તિહાં ખાય;
 તવ હરપાલ સભાથી ઉડિ, જઈ ઝાલી ખાંડાની મુંઠિ. ૧૮૫

ગાહા.

જહા જાણુંત છંદો, કુલવધુ જાણુવ વર્ણવહાઓ;
 કવી જાણુ એહજ ગાહા, સંત મુનિ જને કહા.

ફહા.

એણુધ દ્રષ્ટાંતધ નૃપ સુંણો, તઈ ખાધી તરઆરિ;
 સમુદ્રતરી કમિ ખૂડસ્યઈ, સરોવર સોય મઝારિ. ૧૮૬

૧ મુખિ બોલ્યો. ૨ તેહનો.

ખીર, ખાંડ, ધૂત જીરવઈ, જાડલી કુંણ માંહિ;
 તીક્ષણ ખડગ જેણુઈ વાવયું, મુંડિ કુંણ લેખાં માંહિ. ૧૮૭
 મુંડિ દીઓ સિધયુધિ નઈ, ખડગ તણી પરિખાય;
 સકલ સભા સહુ દેખતાં, કૈતગ જૂઈ રાય. ૧૮૮
 ભૂપ કહઈ હરપાલ સુણિ, મધં ઓટિ મુખિ મુંડિ;
 તે કિમ આપું એહનઈ, વચન વદઈ કાં જૂઈ. ૧૮૯
 હરપાલ કહઈ સુણિ ભૂપ તું, ધાતિં સીસ ઉચાય;
 તુહનઈ પખાલી હું દિઉં, મુંડિ યોગિની ખાય. ૧૯૦
 નિર્મલ નીરઈ ઘોઈ કરી, મુંડિ દિઈ તસ હાથ;
 ખાઓ ૧નઈ માનજ તજો, લાગો જેસંગ પાય. ૧૯૧
 યોગિની મુખ ઝંખા થયાં, એહ નહીં માહરં કાંમ;
 સિધરાય જેસંગ વડો, રસાઓ સહી તુઝ નાંમ. ૧૯૨
 અમો મૂરખી બિઈ ઝબહનિડી, ૪ફકટ કરી ઈર્ષાય;
 તાહરી કલા દીડી અમો, તું સાચો સિધરાય. ૧૯૩
 રાય પ્રશંસી પસો ગઈ, હરખ હુઓ ભૂપાલ;
 નગર શેઠ તિહાં થાપીઓ, સાકરીઓ હરપાલ. ૧૯૪
 પુરજન લોક સહુ હરખીઆ, હરખ્યો જેસંગ તાંમ;
 એણુઈ અરસરિ હુઈ થાપના, ૩૬ બારમો નાંમ. ૧૯૫
 ૩૬ નામ ધરાવતો, ધારા નગરમાં જઈ;
 માલવપતિ જેણુઈ બાંધીઓ, નાંમિં નરવરરાય. ૧૯૬
 મોહનક પાટણ ધણી, મદનપ્રહ્લા નૃપ નાંમ;
 તે જીપી સોવન ગ્રહિઉં, કોડિ જીવું તિહાં ૬ગાંમ. ૧૯૭

૧ કે, ૨ સહી સાચો. ૩ એબડિ. ૪ ફેકટ. ૫ તે.

૬ શ્રામ.

જેણુ બહુ વયરી વસિ કીઆ, મેલ્યું બહુજ નિધાન;
 પુન્યુ યોગે આવી મિલ્યો, સાજનદે પ્રધાન. ૧૯૮
 ઉંઘ્યાં ગાંમ તણુઈ વિષય, રહઈ સાજણુદે શેઠ;
 કમિં તે નિર્ધન થયો, દૂખિં ભરખં પેટ. ૧૯૯
 કુલદેવી તસ ઇંમ કહઈ, તુઝનઇ સુખ ખંભાતિ;
 ઋધિ, સિધિ, સુખ સંપદા, વાધઇ તાહરી ખાતિ. ૨૦૦
 દેવી વચને વાંણીઓ, ચાલ્યો તેણી વાર;
 શકરપુરમાં જઇ રહ્યો, ૧તિહાં રંગઈ ભાવસાર. ૨૦૧

ચઉપધ.

તેણુઈ ધરિં સા ભાડઈ રહ્યો, કાલ કેતલો વચિમાં ગયો;
 પૂરવ કર્મ જવ પ્રગટ થયું, ભોમિથકી ધન તાહરે લહિઉં. ૧
 સાજણુદે સાહનું મન કામિ, એ ધન નાવઇ માહરઈ કામિ;
 કનક કદા તિહાં લેઇ કરી, જઇ રંગી મુખિ આગલિ ધરી. ૨
 રંગી કહઇ સુણિ માહરા શેઠ, રતુલ ધન દેવઇ કીધું બેટ;
 માહરે ભાગ નહીં જગિ સાર, પિતા ભોમિખણીએકવીસવાર. ૩
 કવિઆણુ દોઈ પ્રશંસી સહી, ધીરય મન રાખ્યું ધન લહી;
 નિરધન નર પર દ્રવ્ય પરિહાર, જાણે શુભ ગતિનો ભજનાર. ૪
 યોવનવઇ ઈંદ્રીનઈ દમઇ, કારણુ પડઇ જૂઠું નવિ ગમેં;
 ધન પામઈજસ નહીં અભિમાન, કીર્તિ ન વંચઇ દેતો દાન. ૫
 શકિત ધણી પણિ ન કરઇ કોપ, પરનાં ગૂઝા કરે જે ગોપ;
 નિરધન પર દ્રવ્યે નવિ ચલઇ, એ સાતેં નર સોધ્યા(ન)મિલઇ. ૬
 તેહની પાંતિનો સાજણુસાહ, ધન દેખી મન રાખ્યું કાહ;
 અનુકમિં સાજણુદે વલી, થયો છતો જેસંગનઇ મલી. ૭

૧ યાંહાં ૨ એ.

કનક કઢા તિહાં આપી સહી, પુર (વ) કથા ૧ સહુ માંડી કહી;
હું છું વિવહાર સુધ્ધિનો ધણી, નવિ કલ્પે કંચન તે ભણી. ૮
શુભ સાગર નર જાણ્યો જસે, મંત્રી સાજણ થાપ્યો તસે;
અનુક્રમે કર્યો સોરઠનો ધણી, ચાલ્યો ધન ઉધરાવા ભણી. ૯
આર વરસ સોરઠ ભોગવી, ધન પ્રાપ્તિ તિહાં સંપત્તી હતી;
સાઢિઆર કોડિ સોવન, હાથિ રકરિતું જેસંગનું ધન. ૯
જે શ્રાવક પુણ્ય અર્થી આપ, ધન પામી તે ન કરમ પાપ;
સાજણ શુભ ગતિનો ભજનાર, સાત ક્ષેત્રની કરતો સાર. ૧૦
જીણુમ કીધાં જીનશાસન કાંમ, ગિરિ ઉપરિ ખરચ્યો બહુ દાંમ;
તે અધિકાર કહું તે સુણો, સંબંધ ઉસાજન મંત્રી તણો. ૧૧

હાલ.

ભાદ્રવે ભીસમચાણી-એ દેશી, રાગ. સામેરી.

જેસંગ તણો પરધાંનરે, તેણુમ ખરચ્યું બહુ નિધાંન (રે)
સાજણુદે મધતો નાંમરે, તે ભોગવઈ રાયનાં ગાંમ (રે) ૧૨
શ્રી સોરઠ દેસ રતનરે, કરતો બહુ જતન (રે)
તેણું બહુ ધન ઉપાય રે. જગ્યો ગિરિ ઉપરિ ઉંમાહી (રે) ૧૩
તિહાં જૂહાર્યા નેમજીણુંદ રે, ઉપતો મનિ અતિ આણુંદ (રે)
વિપવાદ હુઆ મનમાંહિ રે, દેખિ ચૈલ પપજા બહુ ત્યાંહિ (રે) ૧૪
ધિગ્ધિગ્ મુઝ સ્યો અવતાર (રે), જો તિર્થ ન કરું ઉધાર (રે);
લાભ આઠ ગણો છહાં આજરે, ધમ ભામેં શ્રી જીનરાજ (રે) ૧૫
એતો દબ્ય તણું છઈ કાંમરે, ગાંઠિ નહિં જાહલુંદાંમરે (રે);
ધન રાય તણું મુઝ હાથિરે, ખરચું તે જહા બહું ભાતિ (રે) ૧૬

૧ સવિ ૨ કર્યું ૩ સાજણુદે. ૪ ગિરિ ઉપરિ ચલ્યો.
૫ પડતા. ૬ બોહીલા. ૭ અહિં.

પછે થાનાર તે ચારથેરે, પુણ્ય કરતાં વિધન પલાસે(રે)
 પાપાણુ મધં ભુવન કરાવધરે, દંડ કલશ તોરણુ બંધાવધં(રે). ૧૭
 તેજીં તરણિ નધં હરાવધરે, ધંદ્ર ભુવન બિરુદ ધરાવધં(રે);
 ઉંચો જીમ સોવન મેર રે, ટાલધં નર ચિહ્ન ગતિ ફેર(રે). ૧૮

ફહા.

ચિહ્ન ગતિ ફેરા ટાલતો, અસ્યો ભુમન ઉતંગ;
 બહું લક્ષ સોવન અરચીઉં, સાજણુ રાખ્યો રંગ. ૧૯

ઢાલ.

તો ચઢીઉધણુ માન ગાજે—એ દેશી.

રંગ રાખ્યો મંત્રી તિહાં એ, પછધં વિચારધં આપ તો;
 નૃપ મુજ લેખુ પૂછસધં એ, દેસું કસો જવાય તો નૃ. ૨૦
 અસું વિચારી ઉતર્યો એ, આગ્યો વણુથલી ગાંમ તો;
 તિહાં વડ વિવહારીઆ એ, મેલ્યા પુણ્યને કાંમ તો. ૨૧

(રાજ મુજ લેખુ માગસ્યેએ;)

અઉપધં

ગાંગોં, ગણપતિ નધં ગોપાલ, સોમો સારણુ નધં શ્રીપાલ;
 તેતો તેયો નધં તેજમાલ, પાયો પેયો મુખિ વાચાલ. ૨૨
 રતનો રાનો નધં રણુમલ્લ, રૂઢીઓ લહુઓ માણુસ ભલ્લ;
 ધનો, ધર્મસીને ધનસાર, મિલ્યા પુરુષ ન ક્ષાધધં પાર. ૨૩
 સૂકો, સંધો, સવજીશઠ, મેધો મહાવો મોટું પેટ;
 નાના, નારદ નધં નરસિંધ, વીરો, વાધો નધં વરસંધ. ૨૪

(૧) ફર ગતિના ફેરરે. (૨) જીવો. (૩) લાંબધં

૧જયયંદ, જુઓ નઈ જીણદાસ, અમરોઅમીઓ માણસ ખાસ;
 કાઓ, ઉકા નઈ કર્મસી, રૂપભ રાંમખિઈ બઈઠા હસી. ૨૫
 દેવયંદ, દેવો, દેવરાજ, રસધો, સવો સમારે કાજ;
 ભાદો, ભૂપતિ નઈ ભીમસી, ખોખો શેઠ ખરો ખીમસી. ૨૬
 વધૂઓ, વિમલ અને વસરાંમ, કાલો કરઈ જીનશાસન કાંમ;
 સામસંધ, સજો, સંધરાજ, રામ, લખો ખિઈ સખલી જલાજ. ૨૭
 બખુઓ, બાકીઓ, શેઠ બંગાલ, હીરા, હરખા મુખિ નહીં ગાલી;
 પનો, પદમસી નઈ પંચાણુ, કાકો, કુરો એ ગુણુની ખાણુ. ૨૮
 સીરંગ, સાંગો નઈ સીરાજ, તેડો માંડણુ, માધવ આજ;
 લહુઓ, લાડણુ નઈ લખમસી, મુંછિઈ જીજ ધાલઈ ઉલસી. ૨૯
 વીમો, વાસો નઈ વરગંગ, લોલણુ લખીઆ લાંખી ટાંગ;
 ચાઓ, પચૂચડ નઈ ચાંપસી, પાપથકી પાછા રહઈ ખસી. ૩૦

ફહા,

પાપ કર્મ તે નવિ કરઈ, કરઈ, સો પુણ્યહ કાંમ;
 અસ્યા પુરૂષ નર બહુ મલ્યા, મંત્રી બોલ્યો તાંમ. ૩૧

ઢાલ-પાછલી.

મુઝ સ્વાંમી મુંજો શ્રાવકો એ, મઈ કાધું શુભ કાજતો;
 રાય તણો દ્રવ્ય ખરચી (ઓ) એ, તે મુઝ ચિંતા આજ તો (રા.) ૩૨
 એણું વચને વિવહારીઆએ, બોલ્યા વચન વિવેક તો;
 ધન બહુલું ઉદ્ધ પુણ્યથીએ, મ કરો ચિંતા રેખ તો. ૩૩

(૧) નાકીઓ કાંગોને. (૨) સંધજી. (૩) રાવ. (૪) કાજ. (૫) ચડડ
 (૬) રહઈ પાછાં.

યધકા વડા વિવહારીઆએ, આજ્યા કાગલ સાર તો,
 નાંમ સકલ તિહાં માંડીઆંએ, કરધં હવધં વડો વિચારતો. ૩૪
 કોટિધન નર યહુ હતા એ, પશ્ચિ નવિ ચાલધં જીવતો;
 દાતા તુછ કૃપી ધણુએ, એ દીસધં સદૈવ તો. ૩૫
 દાતા, સર, સાચા, નરાએ, પંડિત શીલ નિરીહ તો;
 એ સાતેં વિરલા મિલધં એ, જીમ પસુઆમાં સીંહ તો. ૩૬
 નિરધન મૂરખિ રેણુકા એ, ખોટાં ખારાં વારિ તો;
 કુભોજની નર કૃપણા એ, એ સખલા સંસાર તો. ૩૭
 એક કહધં નર કટલાં એ, ફેક ઓસીયાલા થાધં તો;
 જો પછેડી દુકંડી એ, સીદ પસારધં પાય તો. ૩૮
 જે યહુયહુ બોલા કૃપણાએ, કુચ્ચુધિ ધર્માવંત તો;
 જે મતિ હીણા વાઉલાએ, કડચાં વચન કહંત તો. ૩૯
 જે ગંબીરહ ગુણુ ભર્યા એ, જે સરિ સખલા ભાર તો;
 તેણુધં વાર્યા સવિ પુરપ નધંએ, ન કહધં વચન અસાર તો. ૪૦
 સુર સરીખો નર એ, સાહ સાજણુ ગુણુવંત તો;
 સોધં નર ધંહા આવીઓ એ, જો જાણ્યા પુણ્યવંત તો. ૪૧
 જે ધોરીનર ધૂરિ લગધએ, તે કિમ ગલીઓ થાય તો;
 જે પાખર છધં ગજ તણીએ, તે નવિ અજન ઉચાય તો. ૪૨

ફહા.

એણે વચને સહુ હરખીઉ, ખુસી હુઆ મન માંહિં;
 એક સાચરીઓ શુંભમતી, આળ્યો વેગધં ત્યાંહિં. ૪૩

ચઉપાધ

વણિગૂ કહધં નર કહું છું અહો, કવણુ કાજ સાહુ યધકા તુહો;
 પુણ્ય કાજ જોધંધ, કાંધં દાંમ, તે દેયો મુઝ સરીખું કાંમ. ૪૪

તોં વિવહારી કેતા હસમં, ^૧સધલું કામ હવઈ તે થસમં;
 આવ્યો અહઠ કોટિનો ઘણી, સી ચિંતા આપણા ધન તણી. ૪૫
 જે ગંભીર અનમં મતિ સાર, તેણમં કીધો ઘણો આવકાર;
 સ્વામી ધન છન મંદિર કાંમ, દ્રવ્ય મંડાવાઈ નિજ નિજ નામિ. ૪૬
 જોધકાગલ નમં કર્યો વિચાર, મુઝ મસ્તગિ આવ્યો સહુ ભાર;
 જો હું ઉચલું તો આવાર, ના આપું તો મુઝસ્યો અવતાર ૪૭
 અંચલ લેઈ ખોલઉ પાથરમં, વિધિ વિનતિ બહુ પરિ કરમં;
 સ્વામી તુહો વગ્ર મુઝનાથ, તુલ્લ સેવક નમં કરો સનાથ. ૪૮
 જીણમં કારણે તુહો મેલ્યો દામ, તે મુઝ સોંપો સધલું કાંમ;
 તુહો અનેક કર્યા બહુ કાજ, મુઝનઈ મોટો કીજઈ આજ. ૪૯

દૂહા.

મુઝનઈ મોટક કીજઈ, વચન વદન શુભધ્યાત;
 પ્રાહિ, પુરૂષનઈ ખોલતાં, વિધિ રંગલવી સાત. ૫૦
 મધુરવચન ગાહાપણુપણું, થોડઈ કાંમિં ખોલ;
 માંન રહિત ત્યજ તુછ વચન, અનર્થ વચણ મ ઝખોલ. ૫૧
 તેણમ કારણિ તે વાંણીઓ, વચન વદમ વલી સાર;
 સ્વામિ મુઝ મોટો કરો, કરતો વિનય અપાર. ૫૨

ચતુષ્પદ.

વિનય કરતો દીડો જાંમ, તવ વિવહારી ખોલ્યા તાંમ;
 સ્વામી લક્ષ્મી લાહો લીજઈ, પુણ્યકામ વેગમ કીજઈ. ૫૩
 જવ આદેશ એણી પરિ લહો, સાજણદે મહઈતો કરિ ગ્રહો;
 આંણિ બધસાર્યો નિજ ધરિ, ભોજન ભક્તિ કરી બહુ પરિ. ૫૪

૧ હવઈ કામ સધલુ થાય રખે. ૨ સાચવીમ. ૩ ખોલિ,

ચૂઆ, ચંદન, ફોક્લ, પાંન, વિનય કરિ બહુ દેતો માંન;
 સ્વામી સું નાણું દીજીઈ, કહો તે આણી ઢગલી કીમઈ ૫૫
 કહોતો દિઉં સોનઘઆ સાર, કહોતો સુપું હુંન ભંડાર;
 કહોતો અભિરાંમીજ અસંખ્ય, કહોતો આપું ત્યાહારી લક્ષ. ૫૬
 આ સેરી તરટંકી જોહ, ઘોડા મુઢી કહીઈ જોહ;
 કહોતો આપું રૂપારાલ, કઈ રૂપીઆં ત્રિઓ ડંડાલ. ૫૭
 કમલીઓ વિવિધ રત્તની જાતિ, મણિ માણિક દિઉં બહુ ભાતિ;
 અસ્યાં વચન બોલઈ મુખિસાર, આણી કીધો રત્ન રઅંબાર. ૫૮
 હરખ્યો સાજણુદે ધમિ ભણઈ, આ ધન ઢગલો કારણ કિણઈ,
 જહારઈ ધન કાંઈ માગઈ રાય, ઉતિહારઈહું આવેસ અણઈકાય. ૫૯
 મઈ જોઉં તાહરું પારિખું, સકલ કામ થાસ્થઈ તુઝ થકું;
 પહંચિલા મુઝ હુંતી અધીર, મર દેશઈ લલું ગંગા નીર. ૬૦
 જાણ્યા વિન નર અરથ વિચાર, ખીજ બોલઈ સો ગંમાર;
 સાથરીઆનઈ સું ધનલંબ, જ હુઓ જનશાસન થંભ. ૬૧
 મંત્રી હરખી બોલ્યો તાંમ, તુઝ ધનતું પહવડાં નહીં કાંમ;
 જહારઈ ગરજ પડેસઈ મુઝ, તિહારઈ (હું) બોલવિસ તુઝ. ૬૨

દ્વિહી.

અસ્યાં વચન મંત્રી કહઈ, હઈઈઈ હઈઈ વિશેષ;
 એણઈ અવસરિહવઈ રાજમાં, ઉઠ્યા યુગલ અનેક. ૬૩
 અવસર ખીજ સદા લગઈ, કો મમ જાણો આજ;
 જહાં પાણી તિહાં કાદવો, નવું લહું કુંણુ આજ. ૬૪

૧ એહ. ૨ ભંડાર. ૩ તવ ધન લેવા આવિસયંહ. ૪ તે.
 ૫ નહીં હમણું.

ઢાલ.

અઢીઆનો-રાગ-મદહાર.

નવું મ જાણો આજ, નિર્ગુણ ન રાખઈ લાજ;
 યુગલ ચાડી કરઈ એ, ભૂપ શ્રવણ ભરઈ એ. ૬૫
 દુષ્પલ કન્ના રાય, જીમ રોગિની કાય;
 કૃપી મન જરયો એ, ધમિ સ્વરૂપ તરયો એ. ૬૬
 ખપ કરી પૂછઈ રાય, યુગલ તે ઉભા થાય;
 ફહઈ રવાંમી સુંણો એ, દ્રવ્ય લિઉં તુલ તણો એ. ૬૭
 એણુઈ માંડયો ૧ઉદ્ભાત, કીધું જીન પ્રાસાદ;
 તુમ ધન વાવર્યું એ, નાંમ પોતઈ ધરિઉં એ. ૬૮
 ખીજયો જસંગરાય, આણો એણુઈ કાય;
 મંત્રી નઈ ગ્રહી એ, સુભટ ચાલ્યા વહીએ. ૬૯
 આવ્યા સાજણ પાસ, બોલ્યા મનિ ઉદ્ધાસ;
 નૃપઈ તુઝ તેડીઓએ, દુરિજન છેડીઓ એ. ૭૦

ફહા.

નૃપ ફહવાંણો અતિ ધણો, તુઝેને તેડે તિહાં;
 સોરઠ દેસ ધન તુલ કન્હઈ, તે લેસઈ ખિણ માંહિં. ૭૧
 મંત્રી સાજણુદે ભણુઈ, મઠ આવ્યું નવિ જાઈ;
 રાય તણું ધન દહદસઈ, મુઝ વિણ વિણસી જાઈ. ૭૨
 જો તુહારઈ ધન ચાહીઈ, તો મોકલિ આંણુઈ કાંમિ;
 દ્રવ્ય સમલો ખોલઈ ધરં, કોપ કરઈ કુંણ કાંમિ. ૭૩
 અસું સુંણી નર સો વલ્યા, આવ્યો જસંગ જ્યાંહાં;
 સ્વામી ધન લેવા ભંણી, તુલનઈ તેડઈ તિહાં. ૭૪

૧ ઉન્માદ.

એણે વચને નૃપ ખીજ્યો, અશ્વ ચઢ્યો તેણીવાર;
સેન સુભટ નઈ લેઈ કરિ, પોહોતો ગઢ ગિરિનારિ. ૭૫

ચઉપધ.

ગઢ ગિરિનારિ આવ્યો રાય, સાજણુદે તવ સાહમાં જાય;
બહુ ધન મુંડી લાગો પાય, પણિ રાગ્નમનિ સખલ કષાય. ૭૬

ખીજ્યો જેસંગ બોલ્યો તિહાં, કહધ સોરઠ ધન માહરં કિહાં;
દિઈ લેખું તું મુઝનેં સહી, આપી ધન ધહાં ઉભો રહી. ૭૭

તવ સાજણુદે કહધ કથન, કહો ૧જેતયું આપું ધન;
પણિ એક પુણ્ય લાહો લીજઈ, ગિરિ ઉપરિ યાત્રા કીજઈ. ૭૮

એણે વચનેં ટાઢો થયો રાય, તીર્થ ભોમિ ફરસેવા જાય;
ગિરિ ઉપરિ નૃપ ચઢીઓ જસેં, જન પ્રસાદ નૃપ દેખઈ તસેં. ૭૯

ઈંદ્ર ભુવન દીઠો આકાર, પુહુલખણી સખલો વિસ્તાર;
ઉંચ પણુઈગગનેં જઈ અડ્યો, બીબાં ભરીત નહી એ ઘડ્યો. ૮૦

ચિત્ર લિખિન અનઈ કોરણી, ઘણી પુતલી ચિત્ત ચોરણી;
ગોખ આલીઆ નઈ રઝોરહી, શક ભુવન સ્યું કરતો હડી. ૮૧

દીઠું નેમિનાથ સ્વરૂપ, જાણે પરમેશ્વરનું રૂપ;
મૂરતિ દેખિ હરખ્યો ઘણું, નૃપ ઓણું ભાવધ આપણું. ૮૨

જન્મ સફલ સહી તેનરનારી, જેણુધ પ્રાસાદ કર્યો એણુધ ઠારિ;
તે ભવ તરિઓ કહધ મુખિરાય, ધન્ય પિતા ધન તેહની માય. ૮૩

અસ્યાંવચન નૃપ ભાંખધ જસઈ, મંત્રી સાજણુ બોલ્યો તસઈ;
સ્વાંમી એ દેહરં તુલ્ય રાય, ધન પિતા ધન તાહરી માય. ૮૪

૧ તે. ૨ દેહરી ધણી.

સોરઠ દેસનું સઘલું ધન, તે ઇલાં ખરચ્યું થઇ પ્રસન;
 જો તુલ્ય સ્વામી માંનઈ મન, નહીતર દીજઈ તુલ્ય નઈ ધન. ૮૫
 તવ હરખી બોલ્યો મહારાજ, તઈ કીધું એ પુણ્યનું કાંજ;
 તો મુઝ ધન સાંધિં સ્યું કાંમ, તેં રાખ્યું મુઝ જગમાં નાંમ. ૮૬
 હું ખીજ્યો ચુગલનઈ બોલ, ઉંચું નીચું કહિલું નિટોલ;
 પાપી ફરિજન જગમાં ઘણાં, ચાડ જો કહઈ આપણાં. ૮૭
 અસ્યાં કામ તણા કરણહાર, પાપી તિહાં બહુ ધરઈ ખાર;
 ખીજ્યો રાજા તેડયા ચાડ, ગાધઈઈ લેઈ ૧નઘાડ. ૮૮
 છેદી નાક નઈ કાપ્યા કાંન, સિર ઘોલું મુખ કાલું વાંન;
 પ્રદક્ષિણા હુધ નગર મઝારિ, રદેખી તે હરખ્યાં નરનારિ. ૮૯
 અસ્યો ડંડ દેઈ તિહાં રાય, રાખ્યા નર નહીં નગરિ માંહિં;
 કાઠયા બાહિર તે ચાલ્યા વહી, ચાડ વિટંબણ સખલી થઈ. ૯૦

ઢાલ.

હીચરે હીચર હુધમાં હીડાલે—એ દેશી.

રાગ—ધન્યાશ્રી.

ચાડ મનિં ચિતવઈ, રાય મનિં રિઝસ્યઈ,
 આપસ્યઈ અસ્વ, તે અત્યંત મોટા;
 રાય રોષી ચઢીઓ, ચુગલ મુખ દેખતાં
 નાકનઈ કાંન છેઘાંજ હોડ—આંકણી— ૧
 બુચ કરણા થયા, નાક, છાંડી ગયા;
 અધર અલગા રહ્યા દાંત દીસઈ;
 પાપ પ્રગટ ભર્યો, ચુગલ જે ચાડનો
 દેખતાં લોક તે દાંત પીસઈ— ૨

૧ ધાલ્યા ઘાડ. ૨ તે દેખિ.

યુગલ ગાધધં ચઢ્યા, ૧ગામ આખધ દિયાં
 મધસ મુખ ચોપડી સીસ પાટા;
 બણજ બહુ બાજ તધ, શબ્દ જે સાંભલ્યા
 નગરના ચાડીયા રસર્વ નાહા— ૩
 ધંમ દૂખ તે ભજધ, નાતિ તેહનધં તજધં
 ચાડી કર્યા વિના કહીધં ન ચાલધં
 સ્વાંતની પૂંછડી, સદાધં વાંકી રહધં
 જોહ ખટમાસ નલીધંજ ઘાલધં— ૪

હાલ.

ફાગનો.

ચાડ શિખામણુ દેધ કરી, વલીઓ જેસંગરાય;
 એણુધ અવસરિ ભીંમ તાંણીઓ, આવ્યો તેણુધ હારિ. ૫
 ખેહુ કરજોડી વિનવધં, સાજણુને તેણુધ હાંમિ;
 સ્વામિ મુઝ દ્રવ્ય લીજધં, શ્રી જન મંદીર કાંમિં ૬
 સાજણુ કહે સુણિ શેઠીઆ, નહીં મુઝ ધનનું રે કાજ;
 તુઝને પુણ્ય હવું સહી, તધ રાખી મુઝ લાજ. ૭
 ભીમ ઝભણુધ મંત્રીશ્વરં, દ્રવ્ય ખરચો બહુ હાંમિ;
 જે ધન પુણ્ય થાનકિં કયું, તે નાવધં મુઝ કાંમિ. ૮
 તવ તે ભીમસા વાંણીઓ, આપધ રત્ન સો સાર;
 સાહ સાજણુ તે લેધ કરી, કીધુ નેમ ગલધં હાર ૯

દૂહા.

પાપ ભીર ભીમજ સહી, આપ્યાં રત્ન સુતંત;
 દેવ તણું ધન રાખતાં, પાતિગ હુધ અત્યંત. ૧૦
 દેવ તણું ધન વાવરધં, કરતો ગુરની ધાત;
 કૂડ કલંક ચડાવતાં, ભવિભવિદુધ ગ્મનાથ. ૧૧

૧ નગર. ૨ યુગલ ૩ ભણેરે.

પૂર્વ પુરુષધં ધંમ કહીઉં, ધર્મ વિહુણું સાત;
નર નારી પંખી પશુ, સુણ્યો સહુ અવદાત. ૧૨

ચઉપધ.

સંયમ મુકી લહઈ ધરવાસ, રહી પોસાલઈ કરતો આસ;
પૂજા રૂચળઆનો પુત્ર, ચેલો ગુરનધં આપધ ઉત્ર. ૧૩
શ્રી દેવ ગુરના અવગુણ ગાય, માત પિતા સરિ મુકંધ ધાય;
રૂપભ કહઈ એ સાતઈ જોઈ, ૧પ્રાંહિ ધર્મ વિહુણા હોય. ૧૪

ફહા.

ધર્મ વિહુણા એ સહી, કરધ સો નરતાં કાંમ;
પાપ ભીર ભીમો સહી, લીજઈ તેહનું નાંમ. ૧૫
તર્યો તે સાજણદે સહી, તર્યો તે જોસંગ રાય;
તર્યો ૨સો ભીમજ વાંણીઓ, પુણ્ય તણખજ પસાય. ૧૬
પુણ્ય કાજ સાજણ કરી, આવ્યો પાટણ માંહિ;
રાય તણે ચરણે નમ્યો, ભૂપ પ્રશંસઈ ત્યાંહિ. ૧૭
નૃપ મંત્રી બિદ્ધઈ એકમના, બિહુમાં વાધ્યો નેહ;
હવઈ ગુહમ નૃપ કિમ મહ્યા, સુણો આવદાતજ એહ ૧૮

હાલ.

ધન્ય ધન્ય સેત્રુંજ ગિરિવર એ-એ દેસી-રાગ ધન્યાસી.

કોટિગ ગણ અતિ ગુણનિલો, વયરી શાખા સાર રે;
ચંદ્ર ગઈં દતસૂરિ હવાં, ધન્ય તેહના અવતાર રે.
કોટિક ગણ અતિ ગુણ નીલો. એ આંકણી. ૧૯

૧ ધર્મ વિહુણા કરતા સોય. ૨ તે.

યશોભદ્ર સૂરિ રૂચકા, પ્રગટયા તેહનઈ પાટિરે;
 પ્રધૂન્ન સૂરિ તસ પાટિ હવો, જોણુઘ લહી શુભ ગતિ વાટરે. ૨૦
 શ્રી ગુણુસેન સોહામણા, દેવચંદ્ર સૂરિ સારરે;
 નગર ધંધુકઈ આવીઆ, સાથિં બહુ પરિવારરે. કો. ૨૧
 તિહાં એક સાહ ચાંચો વસઈ, મોઢ વંસ અભિરાંમરે
 નારી આહની તેહને, શુપન લહઈ શુભ તાંમરે. કો. ૨૨
 આવી રહઈ તવ ગુર તણુઈ, સુપન લહિઈ સ્ત્રી જોહરે;
 રણુ ચિંતામણી પેખીઈ, ગુરનઈ આપ્યું તેહરે. કો. ૨૩
 ગુર કહઈ સાંભલિ શ્રાવિકા, સુત હોસ્યઈ ગુણુવંતરે;
 સંયમ લેસઈ શુભપરિં, મહિમા વંત અત્યંતરે. કો. ૨૪
 અસ્યું કહી ગુર ચાલીઆ, ઉદરઈ વાઘઈ બાહરે;
 પુણ્યવંતો નર પ્રગટીઓ, માત પિતા પ્રતિપાહરે. કો. ૨૫
 સંવત અગ્યાર પસ્તાલઈ, લગન અનોપમ સારરે;
 કાતી સુદિ પુનિમ દિનઈ, જનમ્યો દેવકુમારરે. કો. ૨૬
 આકાશ વાંણી તવ હવી, સુત હોસ્યે બ્રહ્મચારરે;
 જન ધર્મ દીપાવસ્યે, લેસ્યે સંયમ રસારરે. કો. ૨૭
 અતિ ઉત્સવ કરી થાપીઓ, ચંગદેવ તરસ નામરે;
 પંચ વરસની સુત થયો, બહુ વાધ્યા ગુણુ ગ્રામરે. કો. ૨૮
 એણુઈ અવસરિ તિહાં આવીઆ, દેવચંદ્ર સૂરિ રણયરે;
 સાહમીઈ શ્રાવક કરઈ, આવઈ ગુર ગણુધારેરે. કો. ૨૯
 ચંગદેવ તિહાં માયસું, ગુરનઈ વંદનિ જાયરે;
 જઈ બધકો મુનિ બધસણુઘ, હમકઈ હર્ષ ન માયરે. કો. ૩૦

ગુર કહ્ય સાંભલિ શ્રાવિકા, ૧ પૂર્વ બોલ સંભારીરે,
 એ સુત આપો અહતણુઈ, એ નહી રહ્ય સંસારરે. કો. ૩૧
 વલી વિમાસેં શ્રાવિકા, સુત દીધો કિમ જાયરે;
 મુઝ ભરતાર મહેસરી, કોપિં સોય ભરાયરે. કો. ૩૨
 સંધ ચતુર્વિંધ વિનવેં, સાંભલિ ચાહની વાતરે;
 એ સુત આપો ગુર તણુઈ, હુમ જીનશાસન નાયોરે. કો. ૩૩
 ધગ્ગવંત તે શ્રાવિકા, દીધું પુત્રનું દાનરે.
 કુમર લેઈ ગુર ચાલીઆ, જીમ નિરધન નિધાનરે. કો. ૩૪
 કણું પુરિ ગુર આવીઆ, ઉદયન મંત્રી જાંહાધરે;
 કુમર ભલાવ્યો તેહનેં, સુમરિં વાધઈ ત્યાંહિરે. કો. ૩૫
 એણુઈ અવસરિ ધરિં આવીઓ, ચંગદેવનો આપરે;
 સુત નવિ દેખઈ આંગણુઈ, ચિંતાતૂર હુંઓ આપરે. કો. ૩૬
 જઈ પુછઈ ધરિ નારીનઈ, પુત્ર ન દીસઈ કાંઈરે;
 સ્ત્રી કહઈ સુત ગુરનઈ દીઓ, ચાંચો કોપ્યો ત્યાંહિરે. કો. ૩૭
 અંનપાંન તેણુઈ પરિહરી, આવ્યો ગુર નઈ પાસીરે;
 દેવચંદ દિઈ દેસના, સુણુતાં સહુ ઉલાસીરે. કો. ૩૮

ફહા.

ઉલાસઈ ચાંચો સુણુઈ, ગુર કહઈ તત્વ વિચાર;
 આઠ પુરૂષ જગિ દોહલા, જો સોધઈ સંસાર. ૩૯
 દાતા, તપીઆ, સમતા નરા, ગુણુગ્રહી શીલ સુજાણુ;
 વિરલા પર ચિંતા લહઈ, વિરલા નહી રમનિ માંન. ૪૦

૧ પૂરવ. ૨ મનિન હિમાણુ.

સાતઘ નર સોધ્યા મિલધ, પણિ વિરલો દાતાય;
 દાતામાં દાંનિ વડો, જે દિઈ સુત ભિક્ષાય. ૪૧
 જે દાતા જગમાં વડો, તઘં દીધું સુત દાંન;
 તાહરી કીરતિ જગિં રહી, જીહાં થિર અમર વિમાન. ૪૨
 મહાભારથ માંહિં કહિઉં, જોણુધં કુલિ યતિ ન થાય;
 તસ પૂર્વજ અવગતિ ભમધં, મુગતિ કિલ્લધં ન જાઈ. ૪૩
 ચાંચો તિહાં સંસર્ધ પડિઓ, બાજી નવિ બોલાય;
 ઉઠ્યો પુરૂષવંદન કરધ, ઉદયનધ મંત્રી જાઈ. ૪૪

વરેણુ.

ધરિ આબ્યો ધરિ આબ્યો સેઠ ચાંચો;
 મંત્રી મુખિથી ઇમિ કહે, સુપુરૂષનર તુસીહ સાચો;
 પુત્રદાન જગિને દિઉ, તે મે નવિ દેવાય;
 ત્રણ્ય લખ્ય સોવન લીજીધ, સ્વામિ ભગતિ ઉચ્છાય. ૪૫
 તેમ સેઠે તેમ સેઠે માંન કીધો;
 ત્રણ્ય લાખ ધનનંવિ લીઓ, પુણ્ય કાજી મે પુત્ર દીધો;
 રાજ હંસ કુલમાં રેહે, પુત્ર એ હોસ્યે પ્રસિધો;
 તેણે કારણિ મે સુત દીઓ, રાખું ગુરૂની લાજ;
 લાજે ધર્મ કેતા મલે, કરે સો દુકર કાજ ૪૬

ચઉપધ.

દુઃકર કાજ નર લાજી કરધં, ભાવ દેવ સંયમ આદરધં;
 લાજી મરિઅચી ન ગિકધરિં, તાપસ વેપ રહ્યા તે પહધરી. ૪૭

ઋષભદેવ સાથિં ઋષિ જોહ, લાજ ધરિ ન આવ્યા તેહ;
 લાજ કુંડરીક દીક્ષા વહધ, લાજ તજી તવ દુર્ગતિ જાય. ૪૮
 લાજ જુઝઈ રણહ મઝારિ, લાજી શીલ પાલઈ નરનારી;
 લાજી આંચો આપઈ પુત્ર, ન દીઈ ગુર નઈ પાછો ઉત્ર. ૪૯
 લાજ ધર્મ ધણા નર કરઈ, લાજ પુરુષ કુમારગિં ટલેં;
 લાજ પ દાન દિન કેતલાં, લાજ ધં ભુંડા થાઈ ભલા. ૫૦
 આંચો ગુરનઈ વાંદી વલ્યો, સકલ સંધ મનોરથ ફલ્યો;
 નવ વરસહનો સુત જવથયો, સંયમ લેઈ ગુર પાસઈ રહ્યો. ૫૧
 સોમદેવ દીધું તસ નાંમ, દિન દિન વાધઈ બહુ ગુણુ આમ;
 એકદિવસ મુનિ ગુરનઈ પાસિ, નાગપુરઈ આવ્યા પ્રભાતિ ૫૨
 વસઈ વિવહારી તિહાં ધનદ, પુણ્ય પસાઈ કરઈ આનંદ;
 કોયક પૂરવ પાપ પસાય, રતે વિવહારી નિર્ધન થાય. ૫૩
 સાહ ધનદ તવ ચિંતઈ હીઈ, ધનનાહું તો કહઈ નઈ કહીઈ;
 જહારઈ ધરિ ધન હુઈ બહુ, પ્રાંહેં કિરપી થાઈ સહુ. ૫૪
 ભોભિરહિઉં ધન વિણુસી જઈ, પરધરિં મુક્યા પરના થાઈ;
 હરઈ ચોર નઈ રાજ લીઈ, વિશ્વાનર પરજલઈ દીઈ ૫૫
 ધન હારઈ નર બહુ જૂવટઈ, પુણ્ય વિના વ્યાપારઈ ઘટઈ
 જલ જૂડઈ કુવસનઈ જઈ, પુણ્ય કાજ વિમાંસણુ થાઈ. ૫૬
 જો મઈ પુણ્ય ન કીધું બહુ, તો ધરથી ધન નાહુ સહુ;
 શોકાતૂર હુઓ મનમાંહિં, ભૂમિ ખણેવા બધડો તિહાં. ૫૭
 ઉંડો ભોમિ ખણિ જેતલઈ, લક્ષ્મી લલાલાલા થઈ તેતલઈ;
 ભરી ટોપલાં નાંખઈ દારિ, એણઈ અવસરિ મુનિઆવ્યા દારિ; ૫૮

૧ ઉક્ષાસ. ૨ સો. ૩ બહારી.

ધર્મલાભ દેઇ ઋષિ રહઈ, નરનારી હહડઇ દૂખ વહઈ;
 મહા^૧ મૂનિ એ આઘ્યા આજ, રાખ દેઅંતાં ન રહે લાજ. ૫૯
 કૃપણ નહીં આપણુ ધરિ કદા, ધૃત, ખાંડ, ગોલ દેતાં સદા;
 આજ કેહીપરિ આપું ધસિઈ, સ્ત્રી દૂખ આણી ઉરધપધસઈ. ૬૦
 ગદગદ સ્વરી તવ બોલે નારી, ધઈસિ નિંપની ધરહ મઝારિ;
 વહધરો સ્વામી રાખે મન, તુલો મુનિવર છો પુરૂષ રતન. ૬૧
 રાખ લેઈ વહરાવઈ જસઈ, ચેલઈ સમસ્યા કીધી તસઈ;
 અંગણિ દીસઈ બહુ નિધાન, રાખ તણું કાં દેતાં દાન. ૬૨
 શેઠ તિહાં સમસ્યા લાહી, ચેલાનઈ ઉપાડ્યો સહી;
 લિહાલા ઉપરિ મુંડ્યો જસઈ, રહેમટંકા બહુ થયા તસઈ. ૬૩
 દેખી શેઠ હુઝો હર્ષ અપાર, ગુરૂ તઈ કીધી માહરી સાર;
 ગયું નિધાન વલ્યું તુજ પુણ્ય, કેહીપરી લાજ રહત વિણુ ધન. ૬૪
 ધન વિણુ કોઈન માનઈ ગુણુછે, ધન વિણુ નર સહુઈ અવગુણુછે;
 ધન વિણુ કોઈ ન આવે કાંમ, ધન વિણુસું કીજઈ શુભ નાંમ. ૬૫
 ધન વિણુ રૂપ રલધ સંસાર, ધન વિણુ નેહ છંડઈ નરનાર;
 ધન વિણુ બુદ્ધિ તે બધી રહઈ, ધન વિણુ પુરૂષ મહુત નવિલહઈ. ૬૬
 લૂલો દૂટો નઇ પાંગલો, બહધરો, બોખડ નઇ આંધલો;
 ઋદ્ધિ પૂજા કોઠિ લહઈ, કંદર્પ કોઠિ તે બધો રહઈ. ૬૭
 જો ધનવંત અધિ કેરૂં જમઈ, સકલ લોકનઈ તે પણિ ગમઈ;
 જો નિરધન અધિ કેરૂં ખાય, તો દારિદ્રી નર હેલાય. ૬૮
 ધનવંત બોલઇ આલ પંપાલ, લોક ભણઈ ઉતસ વાચાલ;
 જો નવિ બોલઈ રંક સરીર, તો સહુ બાંખઈ ભલા ગંભીર. ૬૯

૧ મુનિવર. ૨ હાટિર, ટિંબ થયો તહાંતસે. ૩ ભલ.

જો ઉંધેં સુણતોજ વખાણુ, તો એ લીનો પાંડિત જાણુ;
 પંચધ ધનવંત પાલો જાય, તો તે માંન રહિત કહેવાય. ૭૦
 એટલું દ્રવ્યતણું બધાણુ, સાંભલિ ગુરુ તું ચતુર સુગ્મણુ;
 તે ધન આવ્યું ઘરિ (તુમ)થકી, ગુરુ પસાઈ થયો હું સુખી. ૭૧
 તુલ્ય દર્શણુ વાધઈ મુઝ પ્રેમ, ટલી કોયલા થયું જવ હેમ;
 બહુ ધન ખરચી અતિ ઉઠાય, જીહારઈ એ ગુરુ પદવી થાઈ. ૭૨
 દીધું હેમાચારજ નાંમ, ૧કશ્મેરી ભણી ચાલ્યા તાંમ;
 સાંહમી આવી તિહાં સરસ્વતી, હેમ તણઈ કર્મઈ થઈ છતી. ૭૩
 એક દિવસ ગુરુ ગિરઝો જોહ, કહઈ સિદ્ધચક્ર મંત્ર વલી તેહ;
 હેમાચાર્ય સિખઈ સહી, સાથેવા ઉઠયા ગહધ ગહી. ૭૪
 મલયગિરિ, દેવેદ્ર સૂરિ, હેમાચાર્ય પુણ્ય અંકુર;
 એ ત્રિણિ ચાલ્યા રગહઈગહી, જ્ઞાંમ કુંભારધ આવ્યાં ડવહી. ૭૫
 પરિચટ વસ્ત્ર પખાત્રઈ જાંહા, દીહું ચીર ઉગવીઈ તિહાં;
 ભમરા બહુ ગુંજારવ કરઈ, ગંધ વિલૂહા મધુકર ફિરધ. ૭૬

ફૂલો.

પ્રેમ વિલૂહા ભમરલા, ગંધઈ પદમણી ચીર;
 પ્રમલ સાર સુંગધ બહુ, પદમણી તણું શરીર. ૭૭
 પદમની નઈ પોહર નિદ્રા, એ પોર નિદ્રા હસ્તની;
 ચિત્રણી નઈ ત્રિપહોર નિદ્રા, અધોર નિદ્રા સંખણી. ૭૮
 પદમની તે હંસનાદિ, હસ્તની ગંભીરતા;
 ચિત્રણી તે કાગકંઠી, સંખણી ખરધીરતા. ૭૯
 પદમની તે પુષ્પગંધી, ૪ચેલગંધી હસ્તની;
 ચિત્રણી તે ચંપગંધી, મચ્છગંધી સંખણી. ૮૦

૧ કાશ્મેર. ૨ ઉલ્લાસિ. ૩ ધસી. વેલિ.

પાસેર જમઈ તે પદમની, અધસેર જમે તે હસ્તની;
 સેર જમઈ તે ચિત્રણી, સર્વ જમઈ તે સંખણી. ૮૧

પદમની સિરિ વેણી સુક્ષ્મ, લંબ વેણી હસ્તની;
 ચિત્રણી (તે) ભમર વેણી, ટુંકડી રવેણ સંખણી. ૮૨

પદમની તે પાંત રાયઈ, માંત રાયઈ હસ્તની;
 ચિત્રણી તે ચિત્ત રાયઈ, કલહ રાયઈ સંખણી. ૮૩

પદમની તસવંક પયોધર, હસ્તની મોટા ષધણાં;
 ચિત્રણી તસ શાંમ પયોધર, સંખણી લંબકુચના. ૮૪

શુભદાંતિઈ સ્ત્રી પદમની, હસ્તની ઉંચા દંતી;
 ચિત્રણી સ્ત્રી સમીપાંતિઈ, સંખણી લંબ આત્યંત. ૮૫

મહિસા લક્ષણ કવિ કહઈ, કષ્ઠ લહઈ ચતુર નિરંદ;
 ચીર ભમરો દેખી કરી, હરખ્યો હેમસરિંદ. ૮૬

હાલ

જાનોને છુપીને કંતાકિહાં રહ્યોરે-એ દેશી રાગ. શમગિરિ.

હેમ સરિં તિહાં પૂછીઈ એ, પરિચ્છેને તેણુઈ કારિરે;
 જોણુઈ ચીરઈ મધુકર ભમધરે, તે પહધરિઈ કુંણુ નારિરે-આંકણી ૮૭

પરિચ્છેકહઈસુંણો સાધુજ એ, અધિકારી એણુઈ ગાંભિરે;
 તે ધરિ નારિ પદમનીરે, રત્નવતી એ હવઈ નાંભિરે. હે. ૮૮

સાધ સણુણા તિહાંઆવીઆએ, અધિકારિ ધરિ ખારિરે;
 ધર્મ લાભ દેઈ યોલીઆએ, આશ્રમ દેઈ ઉતારિરે હે. ૮૯

તવ અધિકારી ઈંમ કહઈ એ, ઋષિ રહુ આણુઈ કારિરે;
 મધુર વચન દિઓ દેસના એ. સમજાવો નરનારીરે હે. ૯૦

૧ આહારિ. ૨ લટી. ૩ સ્તના.

ઋષિજી ઉતારઈ ઉતાર્યારે, નવરસ કરંધરે વખાંણુરે;
 સહુ રસ ભેદ ભલા લહધરે, જે હુઈ જાણુ સુખાણુરે. હે ૯૧
 શંગાર, હાસ્ય, રૂદ્ર, ૧કરૂણાભલીએ, વીર, ભયાનક સારરે;
 ખીભત્સ અદ્ભુત, શાંતિ રસારે, આંણ્યો ઉતારી પારરે. હે. ૯૨
 આહરસ જેણુઈ જાણીઆરે, ન લહ્યાં તેહમાંનો ભેદરે;
 પંડિત સોય અધુરડોરે, વિપ્ર જીસો વિણુ વેદરે. હે. ૯૩
 અષ્ટરસ આહઈ અંગમાંરે, નવમો સિરિનઈ ઠાંભિરે;
 સિર વિણુ સરીર ન શોભીધરે, કર, પાય ન આવઈ કાંભિરે. હે. ૯૪
 શાંતિરસ રૂપણી રસવતીરે, નિંપાવ્યા મુનિ સારરે;
 આહરસ રૂપિઆ તિહાં વલી એ, ધગાવઈ અંગારરે. હે. ૯૫
 સોઈ રસવતી જે જમધરે, નાસઈ તાપ કપાયરે;
 તપ, જપ, કષ્ટ કર્યા વિનારે, તે નર મુગતિ જાયરે. હે. ૯૬
 કૂરગડુ હુઓ કેવલીરે, ચંદ્ર, રૂદ્રનો શિષ્ય રતેહરે;
 તપ, જપ, ધ્યાન કર્યા વિનારે, સમતાઈ સિંધ્યા તેહરે. હે. ૯૭
 એ રસ શાંતિ સોહામણોરે, પોખઈ દેવ ઇંદ્ર સૂરિરે;
 એણીપરિં દેતાં દેસનારે, હવું ચઉમાસું પૂરરે. હે. ૯૮
 ગુરૂ કહઈ સુંજો અધિકારીઆરે, ચઉમાસું કરિવઈ ઇલાં સારરે;
 હવઈ ઇલાંથી અહો ચાલસુંરે, રહઈતાં નહી આચારરે. હે. ૯૯
 સ્ત્રી પીહરિ નર સાસરેરે, મુનિવર એકઈ ગાંભિરઈ;
 એ ત્રણે વણુસે સહીરરે, જો રહે એકે ઠાંભિરે. હે. ૧૦૦

ચઉપધ.

વિણુરાંધણિવિણુસધજીમખીર, વિણુ પહરધ નારિ વિણુસધચીર;
 વિણુખેચું વિણુસધજીમજૂત, વિણુ હાથિં વિણુસધ ધરસૂત. ૧

૧ કરૂણા રૂદ્ર રસ્યરે. ૨ જેહરે,

વિણુસઘં વિણુચઢનારિ તુરી, અતિ લાડઘં વિણુસઘં દીકરી;
 વિણુસઘંખયરોગઘં જીમ ગાત્ર, વિણુસઘં લુંડસાથિં યાત્ર. ૨
 વિણુસઘં દાતા વહુણાં પાત્ર, વિણુસઘં પંડિત વિહુણાં શાસ્ત્ર;
 મનમયઢઘં વિણુસઘં પરલોક, પુણ્ય કરિઉં તે થાય ફોક. ૩
 વિણુસઘં વિદ્યા અતિ અભિમાન, વિણુસઘં કંઠ વિહુણું ગાન;
 વિણુસઘં આતઆલસ, નિજ કાંમ, વિણુસઘં અમરખીજથી ગાંમ. ૪
 વઢો તે વેગઘં વાંણીઓ, રાહલરાઘં તે ભાંણીઓ;
 વિણુસઘ પુરૂષ કુદેસઘ ગયો, વિણુસઘ ઋષિ થિર વાસો રહ્યો. ૫

હાલ-પાછલી.

રામ-રામ(ગરિ.

તેણુઘં કારણિં અહો આલસ્યુરે, પૂરવ રાખેવા પંથરે;
 ધમ લાભ હવો તુલ્ય ધણોરે, કર્યો પુણ્ય : પુણ્યવંતરે. ૬
 સુવિહિત સાધુ થિર નવિ રહઘંરે, રહતાં વિણુસ્યે વાતરે;
 પરિચય બહુ નરનારિસ્યુરે, તેણુઘ સંયમ વ્યાધાતરે. ૭
 તવ અધિકારી ઇંમ કહઘંરે, ઋષિ કહો કાંઈ મુઝ કાંમરે;
 ગુણહિસંકલ જીમ થઈઘંરે, તુલ્યો કહ્યો ધર્મ અભિરાંમરે. ૮
 ૧દેવઘંદ્ર સરિ તવ બોલીઆરે, એક અપૂરવ કાજરે;
 રસના ઉંચી ન ઉંપડઘંરે, કહઘંતાં આવઘં લાજરે. સુ. ૯
 તુલ્ય ધરિ નારિ પદમનીરે, નગનપણુઘં રહઈ તેહરે;
 વસ્ત્ર તજી કરું સાધનારે, મંત્ર ફલઈ મુઝ જોહરે. સુ. ૧૦
 અહો કરું રમંત્ર સાધનારે, તું લેઈ રહઈ તરૂઆરિરે;
 મન, વચન ચિતઈ ચૂકીઘંરે, તો હણુજો તેણુઘ કારિરે. સુ. ૧૧

૧ દેવંદ્ર. ૨ જ્યારે.

ગુણે રંજીત અધિકારીઓરે, ગુરુનંદં કહ્યું મુખિ હાયરે;
 ત્રિણિ આચાર્ય નારિસુરે, ગઢ ગિરિનારે જ્યારે. સુ. ૧૨
 શ્રી જીન પ્રતિમા આગલિરે, નાગી પદમની નારીરે;
 આચાર્ય કરંદં સાધનારે, નર હાથિ તરચારીરે. સુ. ૧૩
 ન ચલઈ મેરની ચૂલિકારે, ન ચલઈ દ્રુ સર્પ શેષરે;
 ન ચલઈ મુનિ મંત્ર સાધતાંરે, જીમસિરિ અક્ષર લેખરે. સુ. ૧૪
 પરગતિ હુઓ તવ દેવતારે, વિમલેશ્વર સુર જોહરે;
 કહ્યું માગો ઋષિ રાજીઆરે, તુલ્ય મનિ ભાવઈ તેહરે. સુ. ૧૫
 દેવેંદ્રસૂરિ તવ ખોલીયારે, કાંતીથી પ્રાસાદરે;
 શ્રી સેરીસખ આણુવોરે, દિધ વિદ્યા જશ વાદરે. સુ. ૧૬
 મલયગિરિ મુખિ માગીઉરે, સિદ્ધાંત વૃત્તિ કરં સારરે;
 પરગતિ થયો સુર તે સહીરે, દિધ મુઝ શક્તિ અપારરે. સુ. ૧૭
 હેમ હરખિત તવ ખોલીયારે, દિધ મુઝ વિદ્યા એહરે;
 વચનબલિ તપ યુઝવુરે, સાસન દીપાવઈ તેહરે. સુ. ૧૮
 હેમ વચને અતિ હરખીઉરે, સુર હુઓ સંતુષ્ટરે;
 વિદ્યા ત્રિણિ દેઈ કરીરે, કીધી પુષ્પની વૃષ્ટિરે. સુ. ૧૯

ફૂલો.

પુષ્પ વૃષ્ટિ દેવે કરી, વિદ્યા હુઈ પરતખિ;
 ગુરુ ચરણે આવી નમ્યો, હેમાચારજ શિષ્ય. ૨૦

ચઉપદ્ય.

હેમાચાર્ય ગુરુનંદં નમઈ, ગુરુનંદં ચેલો દોહો ગમઈ;
 હર્ષ ઉપનેં બધસે ધ્યાન, આંખિલ તપ આરાધઈ જ્ઞાન. ૨૧

૧ માગિયો.

ખટ મહિના નમં અંતિ કરી, આવમં શાસન સુરસુંદરી;
 ગુરુ વાંદિનમં ઉભી રહી, સુવલિત વાંણી સુખિંથી કહી. ૨૨
 હેમાચાર્ય તાહરો શિષ્ય, તેહનમં પદવી આપો ઋષિ;
 તેહથી જનશાસન ગાજસમં, જસ પડહો જગિમાં વાજસમં. ૨૩
 અસું કહીનમં દેવી ગમ, ગુરુ ધ્યાનમં(મી)ઉડિઆ ગહગહી;
 મનમાં વાત હતી તે પથમં, આગમં દૂધ નમં શાકર ભલી. ૨૪
 આગમં સિંધ એનો પાખર્યો, કનક કલશ નમં અમૃત ભર્યો;
 આગમં ગુરુ ચેલામાં નેહ, શાસન દેવીમં દેખાડ્યો તેહ. ૨૫
 હરખ્યો ગુરુ ઉડિઉ તેણીવાર, સાથિં સહુ લીધો પરિવાર;
 આવ્યા નાગપુરિ મુણીંદ, વસમ વિવહારી જહાં ધનંદ. ૨૬
 ગુરુ જ્ઞાની તિહાં કરમં વખાણુ, સંધ ચતુવિધ સુંણમં સુજાણુ;
 ધર્મ કથા કહમ ચિહુ પ્રકાર, દાન, શીલ, તપ, ભાવના સાર. ૨૭
 જે હલૂઆ એકા અવતાર, તે આરાધમં સોમ ચ્યાર;
 ચોવન વયિં ઇંદ્રી વસી કરમં, યાર ભેદ તપ આદરમં; ૨૮
 ભલી ભાવના ચોખું ધ્યાન, ધન પાંખી દિમં પાત્રમં દાન.
 સાતે ક્ષેત્રે વિત્ત વાવરમં, યિંજ પ્રતિષ્ઠા યાત્રા કરમં. ૨૯
 જે ધન ખરચ્યું જમણમં હાથિં, જહાં જય તિહાં આવમ સાથિં
 ગુરુગિર્યા તિહાં એણીપરિકહઇ, અલ્પ સંસારી તે સદહમ. ૩૦
 ગુરુ ઉપદેશ સુંણી શુભ ધ્યાન, ધનદ ખરચમં બહુ નિધાન;
 સંવત અગ્યાર જાસડયો જસઇ, એહ મહોત્સવ કરાવ્યો તસઇ. ૩૧
 હેમ સૂરિ નમં થાપી કરી, રઆવ્યા તે પાટણુ પરવરી;
 પતન (નો) રાજ જેસંગ જેહ, રાય રેવાડી ઉચઢીઓ તેહ. ૩૨

૧ મહિ. ૨ ગુરુ આવ્યા પાટણુ. ૩ ચાડ્યો.

હેમાચાર્ય દીઠાં તિહાં, હર્ષ હુએ તવ હઝડા માંહિં;
 મોટા તે બોલાવધં હસી, ધર્મ કથા કાંઈ કહું ઉલસી. ૩૩
 હેમ વચન હરખીનઈ કહઈ, દયા, દાનથી નર સુખ લહઈ
 રાય કહઈ તું ગુરૂ અવધારિ, નિત્ય આવેવું સુહુલ મઝારિ. ૩૪
 વૃષ વચને હરખ્યો મુનિરાય, રાજ સભામાં નિતિ જાય;
 ધર્મ સુણાવઈ જેસંગ તણુઈ, હેતુ યુગતિ દ્રષ્ટાંતઈ ઘણુઈ. ૩૫
 સ્વામી ખટ્ દર્શણુ નિરખીઈ, સાચો ખોટો શ્રેય પરખીઈ;
 સુધો વર્ગ આદરીઈ આજ, કૂડો ધર્મ તજો મહારાજ. ૩૬
 કૂડા ગુરૂ નઈ કૂડા દેવ, કૂડા શ્રેયની મ કંઈ સેવ;
 મિથ્યા ધર્મ કરંતા વલી, પુણ્ય સકલ જાયે પરજલી. ૩૭
 ગલીઈ ધોયો જીમ કાગડો, કિમ ઉજલ હોસી આપડો;
 તિમ જીમ મિથ્યા કરતો ધમં, કહો કિમ હોસઈ આઠઈ કર્મ. ૩૮
 તેણિકારણિં શ્રેય પરખ્યા કંઈ, સુધો ધર્મ તુહો આદરં;
 જશોમતિ જીમ પરખ્યા કરી, બધલ પુરૂષ જેણુઈ કીધું ફિરી. ૩૯
 સંખપુરી સંખ શ્રેષ્ઠિ વિચાર, જશોમતિ તેહનઈ ધરિ નારી;
 સ્ત્રીને નવિ માને ભરતાર, સાહ પરણ્યો તવ બીજી નારી ૪૦
 નવ યોવન નઈ નાહી નારી, તે આવી ગરઢા નઈ ધર્યારિ;
 વૃદ્ધપુરૂષ તિહાં હરખઈ હસઈ, રાતિ દિવસ નવિ રૂપાછો ખસઈ. ૪૧
 જીજીકાર કરઈ સ્ત્રી તણુઈ, જે બોલે તે પ્રેમઈ સુણુઈ;
 વૃદ્ધ પુરૂષ નઈ નાહનારી, દુઃખહો યોગ મિલઈ સંસાર. ૪૨
 ખિહું નરનારી રંગિં રમઈ, પહલઈ સ્ત્રીનઈ તે નવિ ગમઈ;
 નશ્યઈતેહનઈતન, ધન, માત્ર, ખિણુખિણુ ખટકઈ સોકણીશાલ ૪૩

૧ રાયતવ. ૨ પાછો નવિ.

દ્વહા.

સા મેરી સુલખણી, ચઢી તે રાવલ ચઉકિ;
 હું તુલ પૂછું રે પડિતા, સૂલી ભલી કઇ સોકિ. ૪૪
 સૂલી એકજ કઠડો, સોકિ અનંતા કઠ;
 નિત્ય મરીઘ નિત મારીઘ, હઘડા પગ પગ હઠ. ૪૫
 સૂલી આપઘ એક મરણ, શોકી દિધ સોવાર;
 લોયણ પેહું તણખડું, ખટકઈ વારોવાર. ૪૬
 કાણો કોણો કૂખડો, સોકી વિના પીઉહંત;
 સોકી સરીખું કાંમદેવ, દેવ મ દેઘસ કંત. ૪૭
 ઘરટી પડાં જીમ દોઘ ઘરનિ, કણુય સરીખું કંત;
 કહો કિમ આખો ઉગરઈ, ભરડી આણુમ અંત. ૪૮
 પરવસ પીક પરવસ ધન, પરઘરિ ભોયણ આસ;
 પર હતિય જે કજડાં, એ ચિહું પડ્યાં નિરાસ. ૪૯
 પરહતિય ગઈ જે પ્રમદા, ખિણુખિણુ સાલે તેહ;
 સાલઈ સાપણિ શોકડી, નરહ નસાડયો નેહ. ૫૦

અથ કુનિહાં.

ઝેર ઝેર દહધત, કઈ ઠાકુર લૂસણો;
 દહંત નારી કુનારી, (કે) ઝેર ઝેર રસણો.
 ગલીઓ ખઘલિ દહંત કઈ પંથઈ ખઘસણો;
 કુનિ કુનિ હાં (હાં) ભાઘ દહંત શોકડી શાલ કઈ ગુંમડ આસણો. ૫૧
 સીહન કઈ સરિસલ્લકઈ મેહા ગજણો
 ભૂપતિ કે સરીસલ, રણઈ દલ ભંજણો.
 શાલતહી ખિણુઅણિ કે તાજો તાંજણો;
 કુનિ હાં હાં ભાઈ કામની કે સિરિ ૧ સલ્લકઈ લુંછન લાજણો. ૫૨

છંદ-અડઅદ્વી.

ડુંગર કડણિ કુ કડ જીમ શક્ષ, ગાજી વિજ કેશરી સરિ સક્ષ;
 ચૂકો બાણુ જીમ ક્ષત્રી સક્ષ, ગયો નાથ સુકુત્રીની સક્ષ. ૫૩
 માતો ગયંદ વિંધ જીમ સદ્ધે, બોલ કુબોલ સોડડ જેમ સદ્ધે;

દ્વિહી.

નેહ નાકો નર નારિમાં, સંગતિ શોક વિરાંમ;
 હમડમ દ્વિહી પાપિણી, સુ કીર્ત્તિ શુભ નાંમ. ૫૪

કવિત.

ઇદ્ર વારણી નાંમ, સોઈ પણિ ખાતાં કડુકિં;
 મીઠું નામજ સાર, ખાય તો ખાર્ જડખું.
 શીલી તાપ કરંતિ, ગલી પણુ ભખી નવિ જાધ;
 દેવા માગધ ભીખ, પગે અણકહાણે જાય;
 ભોજ રાજ કરંઈ વધંતિરં, શોક બહધન જગમાં લહી.
 નામ અનોપમ એહ, પરિણામઈ માઠાં સહી. ૫૫

દ્વિહી.

પરિણામઈ ભુડી સોકડી, શાલધ શાલ સમાંન;
 યશોમતી દ્વિહી થઈ, બધી આરતિ ધ્યાન. ૫૬
 નક્ષત્ર સહુ નીગમ્યાં, નયણુ ન નમીઆં દોધ;
 સૂકિ સૂઓ પનોતીઓ, જસપીડનાં સુખ હોઈ. ૫૭
 સુંખી તે ક્રિમ વિસરે, જે મનમાંહિ પઠક;
 હમડાં થકીં જે ઉતરઈ, તો સુપનાંતર દીક. ૫૮

વાહના તે કિમ વીસરઈ, જેસું ધણો સનેહ;
 વિસાર્યા ન વિસરઈ, ગરવા તણા સનેહ. ૫૯
 ક્યાંહાં કોયલ ક્યાંહાં અંબવન, ક્યાંહાં મોરા ક્યાંહાં મેહ;
 રાતિ દિવસ તે સંભરઈ, જેમ આપીડા મેહ. ૬૦
 સજન થોડા હંસ જેમ, વિરલા કહી દિસંત;
 દુર્જન કાલા કાગ જેમ, મહિયલિ ધણા ભમંતિ. ૬૧
 તગણુ સરિસો નેહડો, મકરિસ હમડા ગમાર;
 ગાધે નાખી ગુણુ જેમ, વલતી ન ફરે સાર. ૬૨
 જે આવે દસ ભલા, જે નાવે તો વીસ;
 જેણે ચિત્ત ઉતારીયા, તે સું કહી રીસ. ૬૩
 સનેહ વિણુસીકં રસણું, ગઢ વિનાસિ પોલિ;
 અણુમાનિતો પરાહણો, આ વેઢે અધોલી. ૬૪
 પીકડો મુજ સનેહ તજ્યો, હુઓ તે જાણુ ગમાર;
 જે નર માની વંકડા, તે નર થયા ખૂહાર. ૬૫
 નદીતે વંક વોલા ભણી, પર્વત ઉડા ખોહ;
 વાંક નર ને વિધન ધણુ, ગેહેલી મુધિ મ રોય. ૬૬
 એણુમ અવસરિ તિહાં આવીઓ, મંત્ર સુવાદી જેહ;
 જશોમતી પ્રેમઈ કરી, વેગઈ તેડયો તેહ. ૬૭
 કર્મ કથા માંડી કહી, તેહનઈ થઇ દયાય;
 મંત્ર મૂલ દીધું અસું, જેણુમ નર પોડી થાઈ. ૬૮
 જશોમતી પ્રેમઈ કરી, રાંધ્યાં અંન અપાર;
 મંત્ર મૂલ માંહિં ધરિઉ, ભુજ્જ્યો ભરતાર. ૬૯
 પુરૂષ ટલી પોડી થયો, નાકાં ડાઢી મુંછ;
 લાંબી કોટિં લટકતો, લાંબા શિંગ નઈ પુંછ. ૭૦

હાલ.

હમચીની.

પુંછ ૧નચાવધ શિંગ હલાવે, દેખઈ નાની નારી;
 તે ગધ રાજ સભામાં વેગઈ, તપ આગલી પોકારીરે. હમચી. ૭૧
 સ્વામી માહરો કંત અનોપમ, સોકી કીધો પોહી;
 ભૂપ તેડો તસ સીખ દેઢનેઈ, છદો સિરની ચોટીરે-હ. ૭૨
 જશોમતી તેડી ભૂપાલઈ, પૂછી પૂરવ વાતો;
 તઈ પોહી કાં કીધો ભુડી, જો પોતાનો નાથોરે-હ. ૭૩
 જસોજતીકહઈસુણિરુસ્વાંમિ, મઈ અપારાધ ન ડોકીધું;
 સોકિં કાંમણુ કીધું મુઝનઈ, નર તાણી નઈ લીધુંરે-હ. ૭૪
 મુઝનઈ નવિ માનઈ બોલાવઈ, તવ હું રોસિં ભરાંણી;
 કરતા સું મઈ કીધો પોહીઓ, અવર કલા નવિ જાંણીરે-હ. ૭૫

(પાછલી હું પસ્તાણી હો.)

સોકિતણુમં પાપિ થયો પોહી, દંદ કરઈ એ કાલો;
 એહનું મસ્તગ મુડિ રાજ, ગાધઈઈ લેઈ ધાલોરે-હ. ૭૬
 ૪નૃપતિ નારિ વિખોડઈ ૫એહું, એહું નઈ વઢતિ વારઈ;
 જસોમતિનઈ ૬બલદ ભલાબો, તે પણિ તેહનઈ ચારઈરે-હ. ૭૭
 જસોમતિ પાલઈનિજ પીઢનઈ, વનચારિ જલ પાઈ;
 એણુઈ અવસરિ એક નારિસું, વડ ૭વિવહારી જાયરે-હ. ૭૮
 જશોમતી દેખી નઈ પૂછઈ, વિદાધરની નારી;
 કુણુ કારણિએ દીસઈ દૂખિણી, ઝુરઈ વનહ મઝારીરે-હ. ૭૯

૧ હલાવધ. ૨ હો. ૩ કીધો. ૪ નરપતિ. ૫ વનહ.
 ૬ બટાલ. ૭ વિદાધર.

- વિદ્યાધરકહધ સુણિ હો, ^૧અયલા, કંત પશુ એણિ કીધો;
^૨અલદ ટલીનધં પુરપજ હોવધં, સોય મંત્ર નવિ લીધોરે-હ. ૮૦
- અનુકંપા આવધ તસ નારી, બોલધ બુદ્ધિ વિચારી;
 પશુ ટલી જમ પુરપજ થાય, સોધ બુદ્ધિ ઉદિઉ સારીરે-હ. ૮૧
- વિદ્યાધર કહધ સુણિ અયલા, એહનો એક ઉપાય;
 એ યમડી તિહાં એક મૂલકું, તેહથી માંણસ થાધરે-હ. ૮૨
- વિમલ વિમાન વહી તવ ચાલુ, શબ્દ ગ્રહધ તિહાં નારી;
 તેણુધ ક્ષેત્રધં ઉચાં વન વેલી, લીધાં ચુટી બાહારીરે-હ. ૮૩
- છોડ એકેકો - હાયે લધ, પીઉનધં ચારિ ચરાવધ;
^૪સુદ્ધમૂલઆબ્યું મુખિ જીહારધં, તવ પોઠી નર થાધરે-હ. ૮૪
- જસોમતી હુધ તવ સુખિચી, પીઉસું પ્રીતિજ વાધી;
 બહુ વન વનરપતિ સોધંતાં, સુદ્ધ ઓપધિ લાધીરે-હ. ૮૫
- તિમ તું ધ્યાન ધરીનધ સ્વામી, ષટ દર્શન પરખીજધ;
 સુદ્ધ ધર્મ રાજ આદરીધં, કૂડો શ્રેય તજીજધરે-હ. ૮૬
- સુદ્ધ દેવની પૂજ કીજધં, સહધં ગુર પાય નમીજધ;
 સુદ્ધ ધમ આરાધો રાજ, અનિ અનુકંપા કીજધીરે-હ. ૮૭
- સિદ્ધરાય હરખ્યો મનમાંહિં, હેમ વચન ચિત્તિ લાગો;
 સુદ્ધ ધર્મ શ્રવણે સાંભલતાં, કુમતિ કદામહ ભાગોરે-હ. ૮૮
- એણુધઅવસરિત્પ અશ્વ ચઢીને, સિદ્ધપુરી માંહિં જાય;
 ઇસ તણો પ્રાસાદજ ઉચો, શ્રમાલ નીપાયરે-હ. ૮૯
- પાસધ આલુ મંત્રી મોટો, રાજવિહાર કરાવધ;
 મૂરતિ વીર તણી તિહાં માંડો, શ્રી જીનના ગુણ ગાધરે-હ. ૯૦

૧ નારી. ૨ આયલા. ૩ કોહો. ૪ સુદ્ધ મૂલાકું આબ્યું મુખપરિ.

- તે દેખી હરખી સિદ્ધ રાગ્ન, આવધં જહાં ગુરૂ ખાસો;
અરિહંત ધસવચિં સ્થો અંતર, સ્વામી સોય પ્રકાસોરે-હ. ૯૧
- હેમ ગુરૂ તિહાં એણીપરિ ખોલધં, અંતર કહું સુણિ રાય;
ધસિ તણુઈ માથઈ હુઈચ દો, સોય નમધ જન પાયરે-હ. ૯૨
- શ્રી ગુરૂ વચન સુણિ જેસંગદે, તેડયા શુભ સુતારો,
વાસ્તુ શાસ્ત્રે વાંચોરે વેગધં, તેહમાં કિસ્થો વિચારોરે-હ. ૯૩
- શાસ્ત્ર અર્થ સૂતાર પ્રકાસઈ, સુણિ જેસંગ નરનાથો;
ધર સામાનિ તણેજીવંચ શાખા, રાગ્ન ભુવન તે સાતોરે-હ. ૯૪
- ધસ તણુધ દેહરઈ નવ શાખા, શ્રી જન ધરિ એકવીસો;
મઢી મહેસ તણી વનમાંહિં, નગર ભુવનિ જગદીસોરે-હ. ૯૫
- શંકરનઈ દેહરઈ એક મંડપ, જન ધરિ એકસો આઠ;
ત્રિણુ છત્ર સિંધાસણુ શોભધ, પદમાશન ચહવાટોરે-હ. ૯૬
- જન પ્રતિમાનઈ પાય લિખીઈ, ગ્રહધ નવ નિરધારો;
આદિ શક્તિ રહધ જન પાસેં, વાસ્તુ શાસ્ત્ર વિચારોરે-હ. ૯૭
- અન્ય દેવનઈ એહવી રચના, કીધી કુણુઈ ન જાય;
કરઈ કરાવધ કો હઠી ચઢીઓ, તે મર દૂખીઓ થાયરે-હ. ૯૮
- ચક્ર, બાણ, ગદા નઈ ગુખતી, જણુ વિણુ ઠાંમ અનેરઈ;
ઉછંગઈ અખલાની મૂરતી, વિણુ તણુધ હુઈ દેહરેરે-હ. ૯૯
- અનંત જ્ઞાની તણું પ્રકાસ્યું, વાસ્તુ શાસ્ત્ર વિચારો;
વિશ્વ ડર્મી કહઈ માંતો રાગ્ન, ચહદ પૂરવતું સારોરે-હ. ૧૦૦
- શાસ્ત્ર સુણિ હરખ્યો જેસંગદે, તત્ત્વજ્ઞાન ચિત ભાવઈ,
કનક કલસો કરી રાગ્નઈ, શ્રી જન ભુવનિ ચઢાવઈરે-હ. ૧૦૧

દૂહા.

કનક કલસ રચના કરી, ભવિજન હરખ્યા તિહાંધ;
સેન લઘ જેસંગ ચઢીઓ, આળ્યો પાટણ માંહિં. ૧

ચઉપધ

પાટણમાંહિં આળ્યો જેસંગ, હેમ સૂરિ સ્યું લાગો રંગ;
એક દિવસ જન મંદીર જહાં, નેમ ચરિત્ર વંચાઈ તિહાં. ૨

હેમ સૂરિ કરતા વ્યાખ્યાન, બહુ જન સું બધઠો રાજન;
એણુધ અવસરિઆળ્યોઅધિકાર, સેત્રુંજય પાંડવ સિંધ્યા સાર. ૩

બ્રાહ્મણ ભટ ખમી નવિ શાક્યા, સભા માંહિં તે બાંભણ બક્યા;
પાંડવ પાંચ પલ્યા કેદાર, હેમ ગલી ગયા મુક્તિ મઝાર. ૪

અસ્યું વચન બોલ્યા ભટરાય, સકલ રસભામાંહિં સંદેહ થાય;
નૃપ જેસંગદે પૂછધ ઇસ્યું, કહુસ્વામિ ભટ કહધ છઈ કિસ્યું. ૫

હેમસૂરિ બોલ્યા તેણીવાર, ભારત શાસ્ત્રઈ ઇસ્યો વિચાર;
પાંડવનો કાનો ગાંગેય, કુટંબ રખ દીધી તતખેવ. ૬

એક વચન માહરં પાલયો, કુમારી ભુમિ જઈ બાલયો;
જહારઈ મરણ હુઈ ગાંગેવ, તિહારઈ ઉપાડયો તતખેવ. ૭

લેધ ચાલ્યા પર્વત નઈ શૃંગિં, વિશ્વાનર જવ મુંકયો અંગિં;
શબ્દ હવો બાલો કુંણુ ડામિં, સો ભીખમ દહધઆ એણુઈ ડામિં. ૮

દાધા પાંડવ ત્રિણિસઈ સાર, બાલ્યા દુર્યોધન હમ્મર;
કર્ણુ તણી નવિ સંખ્યા લહી, અસી ઉકથા ભારથમાં કહી. ૯

હેમસૂરિ કહઈ સુણિ નરનાથ, કુંણુ પાંડવની ભટ કહધ વાત;
જે પાંડવ પાંડુ સુત કહ્યા, તે સેત્રુંજય (ગિરિ) મુક્તિ ગયા. ૧૦

૧. જેસંગદે. ૨ મનિ વિરમે થાય. ૩ સંખ્યા.

શ્રી સેતુંજય પાંડવ ઝિંઝ, નાશક ત્રંચક મૂરતિ અસંખ્ય;
 ચંદ્ર પ્રભુ સાગળ પ્રાસાદ, પાંડવ મૂરતિ કરતી વાદ. ૧૧
 એણુઈ વચને હરખ્યો જેસંગ, જૈન ધર્મનો લાગો રંગ;
 રાય કહઈ ખંભણિ નવિ લહું, હેમ વચન સાચું સદહું. ૧૨
 વિપ્ર કહઈ જેસંગદે સુણો, આદિ ધર્મ નહીં રજૈનજ તણો;
 વેદ બાહ્ય અશુચિ મલ ભર્યા, એણુઈ ધર્મ કાઈ નવિ તર્યા. ૧૩
 બદ્ધ મૂલ નહી એહનો ધર્મ, જીવ ઉગારઈ એહજ ઉધર્મ;
 ઉનાં પાંણી પુણ્યઈ પીઈ, વસ્ત્ર ઈલેઈ મુખિ ઉતર દીઈ. ૧૪
 માંગી ખાય રોટી ભાત, શાસ્ત્ર તણી સ્યું જાણુઈ વાત;
 ભણ્યા ગુણ્યા એહનઈ નવિ કહું, હેમ વચન અહો નવિ સદહું. ૧૫
 એણે વચને ખીજ્યો ભૂપાલ, વિપ્ર નહીં તુહો મૂરખિ બાલ;
 નવો ધર્મ કિમ કહોછો મૂઢ, વાસ્તુ શાસ્ત્ર ન માંનો મૂઢ. ૧૬
 તેહમાં જીન મંદીરનાં ભેદ, પ્રથમ તોતે કરો નિષેધ;
 પછઈ ઉઠાપો જીનવરનો ધર્મ, કાં મતિ મૂઢ થયા તુહો દ્વિષ. ૧૭
 જેણુઈ ધર્મિ માનઈ અજ અશ્વ, સોય ધર્મ વિખોડઈ વિશ્વ;
 જેણુઈ ધર્મિ જનૂપ હલ્યાકઈ, તેણુઈ પુનિ નર કેહી પરિતરઈ. ૧૮
 કૂર્મ નાગ દાદુર નઈ દમો, યગ્ન કરીનઈ દૂર્ગતિ ભમો;
 મંસ ભખો વેષા સંગ કર, તેણુઈ ધર્મિ કેહી પરિતર. ૧૯
 ખોટો શ્રેય ન કીજઈ જોય, જીહાં હિંસા તિહાં ધર્મ ન હોય;
 દયા ભલી જીનશાસન માંહિં, અસ્યો ધર્મ ન દીસઈ કિંહા. ૨૦
 દિવસ આતલા લુલો ભમ્યો; જે હું વિપ્ર વિરોધી નમ્યો;
 હિંસા ધર્મ પડપઠ જેહ, ભૂપ કહઈ નવિ માનું તેહ. ૨૧

૧ સું. ૨ જિન. ૩ મર્મ. ૪ દેઈ. ૫ પહેલુ તમો કરો નિષેધ. ૬ બ્રહ્મ. ૭ નર.

કનકબીજ ભખઈ નર કોઇ,	માટી સોનું દેખઇ સોઈ;	
તિમ તુલ્લો જગમાં લુલા ભમો,	દયા વિના આલિં ભવ ગમો.	૨૨
તુલ્લો ન જાણો સાર. અસાર,	નવિ સમજો કાંઇ તત્ત્વ વિચાર;	
જૈન ધર્મ નઈ જો અવગુણો,	જન વ્યાકર્ણ કિમ માંતો ગુણો.	૨૩
હાક્યા પંડિત લાજ્યા તાંમ,	હેમ સુરિ વાધ્યા ગુણ્યામ;	
જૈન ધર્મ સાંહમો વૃપ થયો,	કુમતિ કદાચહ મનથી રગમ્યો.	૨૪
ભૂપતિ ધર્મ જાણ્યો જસઇ,	હેમસુરિ મુખિં બોલ્યાં તસઇ;	
જો રાજા મનિ હુઈ રંગ,	તો વ્યાકર્ણ કંઈ પંચાંગ.	૨૫
રાય કહઇ સાંભલિ મુનિ હેમ,	જીમ તુલ્લનઈ ઉપજઈ બહુ પ્રેમ;	
તિમ કીજઈ ગુરૂ ગચ્છના ધણી,	કીસી સીખ માગો મુઝ તણી.	૨૬
એણે વચને હરખ્યો રમુનિ હેમ,	હેમસુરિ બોલ્યા તતખેવ;	
વૃપ જેસંગ કહું તુઝ સાર,	કાશ્મીર શારદ ભંડાર.	૨૭
આદિ વ્યાકર્ણ અનોપમ કહું,	અષ્ટપરતીતેણઇ થાંનિકિં લહું;	
વેગઈ સોય અણાંવો રાય,	જીમ વ્યાકર્ણ કંઈ રચનાય.	૨૮
તવ ભૂપિં તેડયો પ્રધાન,	કાજ કહીઉં દેઇ બહુમાન;	
કાશ્મીર દેસઈ તુલ્લો જઇ,	વ્યાકર્ણ પોથી લાવો સહી.	૨૯
વૃપ વચને તે હરખ્યો સહી,	કાશ્મેર ભણી આલ્યો વહી;	
આળ્યો જીહાં શારદ ભંડાર,	અગર ધૂપ કરી ભકિત અપાર.	૩૦
તૂડી તવ વેગઇં સરસતી,	પોથી આઠ આપઈ ભારંતિ;	
લેઇ વેગઈ આળ્યો પરધાન,	રાજા હરખી ઉઆંપઇ માંન.	૩૧
દોઢી પોથી સુંદર ભાતિ,	આપી હેમાચારજ હાથિ;	
છોડી પોથી જોઇ જસઇ,	હેમસુરિ જતિહાં હરખ્યાં તસઇ.	૩૨

૧ ગયો. ૨ ગુરૂદેવ. ૩ દે બહુ માંન. ૪ મનિ.

સેવી શારદ કેરાચણું, વલી પંચાંગ કરીઉં વ્યાકર્ણું;
 આપ્યું રાગ કંઈ ઢાથિ, નૃપ હૃદય હરખો બહુ ભાતિ. ૩૩
 તેડ્યાં પંડિત જોસી જાણું, ૧જોધવ્યાકર્ણું ૨કરધઅપ્રમાણું;
 પંડિત કહધં સાચું તો કહું, જો વ્યાકર્ણું પરિખ્યા લહું. ૩૪
 કશ્મેર અનોપમ દેસ, મૂરખિપણું જન નહીં લવલેસ;
 ચંદ્ર કાંતિ મૂરતિ સરસ્વતી, તેજં ત્રિણિ ભુવન જીવતી. ૩૫
 તે દેવીનું ભુવન અખંડ, તે આગલિ જલ ભરીઉં કુંડ;
 શાસ્ત્રતણી નર પરિખ્યા કર, ૩તો પુસ્તક લેધ જલમાં ધર. ૩૬

ફૂલ.

એણુ વચને નૃપ ચિંત તો, બુદ્ધિં વિચારધ તાંમ;
 વચર વિના એતાવલી, દીસમ મચ્છર ઠાંમ. ૩૭

ચઉપધ.

પાપીનધં ન ગમધં પુણ્યવંત, નિર્ધનનેં ન ગમધં ધનવંત;
 નીચ કુલિનર કહીધં જોહ, ઉંચ કુલીનેં હેલધં તેહ. ૩૮
 મુરખિને ન ગમે મહામતિ, ન ગમે ગણિકાને જીમ સતી;
 મયલાને ન ગમધ આચાર, ન ગમે કીરપી નધં દાતાર. ૩૯
 ન ગમે રોગીનેં ભૂખાલ, ૪ન ગમે આલસુ નધં ઉજમાલ;
 સોભાગી નધં સહુ કો નમધં, દોભાગી નધં તે નવિ ગમધં; ૪૦
 મીઠી (સ્વરે) વાણી વિસ્તરધ, સુર વિહુણો તિહાં ધર્ષી કરધં;
 કપટી કપટ કરિં જગિમાંહિં, નિઃકપટી નધં હેલધં ત્યાંહિં. ૪૧
 નિર્લજ હીણુધ લજવંત, ૫કાયરનધ સુરા નવમલંત;
 ન ગમધં બ્રાહ્મણ મુનિવરનાંમ, વચર વિના એ મચ્છર ઠાંમ. ૪૨

૧ જૈન. ૨ કરી પ્રમાણ. ૩ તે પુસ્તક લેધ તેહમાં ધરો.
 ૪ નંદે આપીઉ સુનર ઉજમાલ. ૫ કાયરસુરાને ન મલંત.

ફહા

મચ્છર ભરીઆ બંભણા, બોલઈ મુખથી ચંગ;
કાગલ પોથી કિમં ૨૨હઈ, કરતાં પાણી સંગ. ૪૩

ચઉપાધ

નૃપ પૂછાઈ આચાર્ય તણે, વાદી વિપ્ર કિર્યું મુખિ ભણઈ;
હેમ કહે નૃપ વાર મ લાય, પોથી જલમાં મુંકું રાય. ૪૪
તેડયા પડિત દેઈમાં, પુસ્તક લેઈ આલ્યા પરધાન;
આવ્યા શારદ દેહરં જીહાં, પુસ્તક મુંકયું પાણી માંહિ. ૪૫
જમ હંસા સર કીડા કરઈ, તિમ જલ પોથી જીલઈ તરઈ;
કાઠી પુસ્તગ જોયું જસઈ, બીનુ કિંહા ન દીસઈ ૨કીસઈ. ૪૬
વિપ્રતણા મુખ ઝખા થાય, આવ્યા જીહાં બઈડા સિદ્ધરાય;
બોલ્યા પડિતનઈ પ્રધાન, જગમાં સાચું હેમ જ્ઞાન. ૪૭
એહવું વ્યાકર્ણ કુંજુ જગિં કરઈ, જેહની પોથી જલમાં તરઈ;
કલિકાલઈ એ સર્વજ સહી, અસી વાત તિહાં વિપ્રઈ કહી. ૪૮
એણે વચને નૃપ હર્ષ અપાર, તેડયા શાસ્ત્રતણા લિખનાર;
ત્રિણુસઈ લહીઆ જે સાર, ત્રિણુવરસતે તિહાં લિખઈ અપાર. ૪૯
સોવન અક્ષર પોથી ભલી, અઢારદેસ માંહિં મોકલી;
વાંચઈ કોપી નાસેં રીસ, હરખઈ પુરૂષ હલાવઈ સીસ. ૫૦
સારસ્વત, ઈંદ્રિ અનઈ પાંજીણી, માંન મ વહઈર્યો તેહનાવણી;
તંત્રા શાકટાયન વિખ્યાત, તેહના કર્તા જોડો હાય. ૫૧
ચંદ્રાનઈ જો કંઠાભણું, સોય કવી મમ નાખો વણું;
સવા લાખ હવે પ્રગટિં હેમ, તે વાંચીનઈ દુર્ગાં પ્રેમ. ૫૨

૧ તરઈ.

૨ તસે.

શાલી પવાલિ સરહાં પકવાંન, દીઠઈ ન ગમઈ ખીચદી ધાંન;
 ચીર પટોલાં શાલૂ જોતિ, તિહારઈ ન ગમઈ ખાસર પોત. ૫૩
 મેર શિખર જે રંગિં રમઈ, દુગ્ધ દુંગર તસ નવિ ગમઈ;
 આલઈ મણિ મોતી ભંડાર, ન ગમઈ તસ દુજો દાતાર. ૫૪
 હંસઈ માનસરોવર લહિઉં, ન ગમઈ ખીજો થાનકિં રહિઉં;
 નાગે પાંખો ચંદન ઝાડ, તો તસ ન ગમઈ ઉંચા તાડ. ૫૫
 તિમ એ જગમાં વ્યાકર્ણુ હેમ, દીઠઈ ઉપજઈ પડિત પ્રેમ;
 હેમ તણી વાંણી જગિ સાર, અઢાર દેસ હુક વિસ્તાર. ૫૬
 હેમ હેમ જંપઈ જગિ રનાંમ, સિદ્ધરાય બોલઇ ગુણુ ગ્રામ;
 હેમ રાય અલગા નહીં અંસ, જેહવી પ્રીતિ અછઇ નખમંસ. ૫૭
 હેમ વચન સુણિ તવ રાય, પાપ ભીર જેસંગદે થાય;
 આહેડો વાર્યો વાગરી, સાયર જલ મનઇ તિહાં કરી. ૫૮
 વરસઇ કોડી સોનઇઆ માંન, સિદ્ધરાય કરઈ પુણ્યદાન;
 અકર મુકાઉ મીણુલ નામિ, બહુતરિલાખ હેમબહુલડિગાંમિ. ૫૯
 અકર નવાંતો જે કર થાય, એક સો ઉઘેનું હણ્યાનું પાપ;
 અકર ઉતારઇ તે નર ધન્ય, કોડિ ગાય છોડયાનું પુણ્ય. ૬૦
 અસ્યા અકર મુક્યા બહુરાય, હેમાચાર્ય તણુઇ પસાય;
 નૃપ સન્મુખ હુઓ જવસાર, હેમસુરિ તવ કર્યો વિહાર. ૬૧

દૂહા.

વિહાર કરતો મુનિ તરઇ, તારઇ નરની કોડિ,
 ચિર રહઇતાં કીરતિ ઘટઇ, સંયમ લાગઇ ખોડિ. ૬૨

૧ દાલી. ૨ જગમાંહિં. ૩ ગાય.

ચઉપધ.

સુપુરુષ સોપારી નધં પાંત, ૧હય વરહાથી નધં વિગ્નાન;
વલી કેવડો જગિ વિખ્યાત, દૂરિ ગયાં શોભધં એ સાત. ૬૩

દ્વહા.

તેણુધં કારણિં મુનિવર વડો, હેમાચારજ નેહ;
મંહિ મંડલિ વિચરધં સદા, પુરજન તારધં તેહ. ૬૪
સિંધ સોરઠ નધં માલવો, દક્ષણ વાગડ દેસ;
હેમ સૂરિ તિહાં વિચરીઆ, ભવિજન દિધ ઉપદેશ. ૬૫
એણુધ અવસરિ એક દેવતા, આવી કરધ મધ્ય રાતિ;
અવર દેસ તુલ્હો પરીહરિ, હેમ રહો ગુજરાતિ. ૬૬
તુલ્હનધં લાભ ૧તિહાં ઘણો, જૂઝધં બહુ નરનારિ;
સુર વચ્ચને ગુર આવીઆ, પાટણ નગર મઝારિ. ૬૭
જેસંગ જઈ પાએ નમ્યો, પુરજન હુઓ ઉછાય;
હેમ સૂરિ પાટણિ રહ્યા, ઉત્સવ અધિકો થાય. ૬૮
સિદ્ધરાય હરખ્યો ઘણું, ધન્ય મુઝ ચક્રલક : વંસ;
જેણુધ કુલિ ગુર હેમજ હવો, જસો સરોવર હંસ. ૬૯
વંસ વડો ચક્રલક તણો, બીમદેવ મહારાજ;
દોષ પુત્ર તેહનધં હવા, કણું અનધં ખીમરાજ. ૭૦
કણું તણો જેસંગ હવો, ખીમરાજ સુત સાર;
દેવ પ્રાશાદજ પુત્ર ભલો, બુદ્ધિ તણો મંડાર. ૭૧

૧ હેમર. ૨ હર્યે.

હાલ.

એણીપરિં રાજ કરંત દેશી-રાગ-ગાદી.

તેહનો તિહુયણુ પાલરે, ત્રિસુત તેહનઈ;	
દોઢ સુતા શીલઈ ભલીએ—	૭૨
જયેદો કુંમરનિરંદરે, બીજો મહીપાલ;	
કીર્તિપાલ ત્રિજો સહીએ—	૭૩
પ્રેમલદેવી ઘેયરે, જેસંગ સેનાણી;	
કૃષ્ણદેવ નઈ તે વરીએ—	૭૪
દેવલદેવી જેહરે, નગરી કાખેરી,	
પૂરણરાય નઈ તે વરીએ—	૭૫
ત્રય બંધવ પિ બહુમન્યરે, દેવી કાસમેરી;	
પંચ ભાંડુ જનમીઆરે—	૭૬
એક દિન કુંમર નિરંદરે, અશ્વઈ તે ચઢયો,	
રાજ સભામાં આવીઓ એ—	૭૭
દીઠો હેમ સૂરીંદરે, હઠહઠ હરખીઓ;	
પ્રેમ કરી ગુરૂ નિરખીઓએ—	૭૮
ધન્ય જૈન મુણીંદરે, સમતા રસ ભર્યો;	
સુમતિ ગુપ્તિ ઋષિ પાલનોએ—	૭૯
દેખી હેમ સૂરીંદરે, રાજ રંજીઓ,	
ગયો પોસાલઈ વાંદવાએ—	૮૦
બપ્પો પિ કર જેડીરે, મુંચુતો દેસના;	
ચિત્ત ચમકયો અતિધણુંએ—	૮૧

૧. ભાંડર.

- વલતું કુંભરનિરંદરે, પૂછઈ સાધુ નઈ,
કવણુ ગુણે નર શોભીએએ— ૮૨
- હેમ કહઈ સુંણો રાયરે, નર નઈ સત્વગુણુ;
પરદારા સંગ નવિ કરઈએ— ૮૩
- તારામાંહિં જીમ ચંદરે, લગ્નિધ ગૌતમ,
અભયકુમર ખુદિધ વડોએ— ૮૪
- મંત્ર માહિં નચકારરે, ઋદ્ધઈ શાલીભદ્ર;
ઈંદ્ર વડો સુરમાં વલીએ— ૮૫
- ભૂપતિમાં જીમ રામરે, સીતા સતીયમાં;
પંખીમાં જીમ હંસલોએ— ૮૬
- ગઢમાં લંકા કોટરે, ગુણમાં સત્વ ગુણુ;
હેમ કહઈ વૃષ જાણીધએ— ૮૭
- ખીજો ગુણુ નવિ હોયરે, તે એણિનવિ અડઈ;
સત્વગુણુ નર શોભીએએ— ૮૮
- જેમ એકલડો સીંહરે, ન સહઈ રનાગનઈ;
સત્વ ગુણુઈં વનમાં ફિરઈરે— ૮૯
- જીમ એકલડો સૂરરે, ટાલઈ તિમીરનઈ;
ગગનિ મંડલ કરઈ ઉજલુરે— ૯૦
- મોટા પર્વત પોહરે, વજ્ર તે નાંનકું;
ઉચ્ચં કુંગર ચૂરતોએ— ૯૧

કવિત.

ધણા મ જાણી કામિની, સીહણી સીહ એકજ જાઈ;
આવઈ નહીં 'કા દૂંકડો, પસુ, નર, નાગ, પશાઈ.

હુંડણિ જામ લાખ, તોહઈ પરસેન ન ઠેલઈ;
 જે વનમાં એક સીંહ, તિહાં કો પાય ન મેલઈ.
 તે માટઈ કહું કામિની, સત્વ સહીત જણિ એક.
 સહસર્યું સાંહમો ભિડઈ, કરઈ સો કાંમ અનેક. ૯૨

ઢાલ-પાછલી.

સત્વ હિણા નર જેહરે, લેખઈ નવિ ગુણું;
 જે ગુણુ ખીજા અતિ ઘણા એ— ૯૩

કાયા વિન જામ હંસરે, તરૂઅર ફલ વિના;
 વારિ વિના જામ જાનહવીએ— ૯૪

વર વિહુણી જામ જાનરે, વેણા તુંબ વિના;
 પુરૂપાતન વિણુ નર કિર્યોએ— ૯૫

ચંદ્ર વિહુણી રાતિરે, હસ્તી વિણુ દંતી;
 યોગ વિના યોગી જર્યોએ— ૯૬

હુંણુ વિના જામ અન્નરે, ૧૦૫ સેન વિના;
 કાજલ વિણુ જામ આંખડી એ— ૯૭

દેવલ દેવ વિનાયરે, ગુણુ વિણુ ગચ્છ જર્યો;
 અવરી ખીર વિના રજસીએ— ૯૮

તિમ સત્વ હીણો જેહરે, નર નવિ શોભીઈ;
 કાજ ન સીઝઈ તેહથી એ— ૯૯

ફૂલ.

સૂર સુભટ ભલ પંચ જણુ, કાયર સોં પંચાસ;
 નિસત્વ લક્ષ લેખઈ નહી, સૂરો એકજ ખાસ. ૧૦૦

૧ નરપતિ. ૨ કસીએ.

ચઉપધ.

- કથા કહું તુલ્ય સુરા તણી, મુંજીયો નર પંડિત જે ગુણી;
હસતીનાપુર પાંડવ વસઇ, યગ્ન કરેવા મન ઉલ્લસઈ. ૧
- પ્રથમ અર્જુન બલીઓ જેહ, રાય યુધિષ્ઠિર તેડયો તેહ;
રે બંધવ તું થઇ પ્રસન્ન, આંણિ કુંભારં છઠાં સોવન્ન. ૨
- બંધવ વચને હરખ્યો સહી, ચાલ્યો અર્જુન વેગઈ વહી;
સેતુબંધ રામેસર જહાં, વેગઈ અર્જુન આવ્યો તિહાં. ૩
- એણઈઅવસરિએકકૌતુગ થાય, અડક્યો રથ આઘો નવિ જાય;
ચિહુંદસિ ચતુર નિહાલઈયોધ, કાષ્ટ પાપાણુ ન દીસઇ રોધ. ૪
- સૂક્ષ્મ નજરઈ જોયું જસેં, વારતાં તોઉ દીડઉ તસઇ;
ઉંદિર એક દીડો અનુકૂલ, તેહનઈ પૂછઇ તાંતુ મૂલ. ૫
- હઇઈ વિચારઇ અર્જુન વીર, સત્તા તરી જે સાયર નીર;
તે મહિમા નવિ પાંણીપાહાણુ, સોય શક્તિ નૃપરામ સુખાણુ. ૬
- સોય દ્રષ્ટાંત મિલ્યો તે ખર, નવિ રંધઈ તાંતુ ઉંદરો;
દેવ, દાનવ, યક્ષ, યોધા જેહ, પ્રતિગ થઇ બોલ્યો તેહ. ૭
- ઉંદિર ટલી હુઓ હનુમંત, મધુર વચને બોલ્યો ગુણવંત;
રે અર્જુન તું જાઈ કિંહાં, નૃપ રામઈ મુઝ મુક્યો રંધિહાં. ૮
- જેણઈ રામિં માર્યો રાવણો, લોહ સંગ્રામ હવો અતિથણો;
તેણઈ રામિં છઠાં બાંધીપાજ, અવર પુરૂષ રંધિહાં જવું તાજ. ૯
- વેગઈ બોલ્યો અર્જુન ધીર, સાંભલિરે તું હનુમંત વીર;
મહિજવું સકહી એણઇ પંથિ, સોવન લેવું સહી એકાંતિ. ૧૦
- તઇં પણિ સેવ્યો કાકુર રાય, તો કિમ છડેસ યગ્નહકાંમ;
પુણ્ય કાજ તુલો પણિ કરો, કોધ કાંલી દૂરિ પરિહરો. ૧૧

૧ અહિં. ૨ જાવા લાહાં લાજ્ય.

પદમપુદ્ગલુષકહિડં છઠએમ^૧ કરમ કરાવમ અનુમોદમ^૨જેમ;
 સાહાય દિધ તસ સરિખું પુણ્ય, કૃષ્ણમં મુખિં^૩ ઉસુંણિડં કાંનિ. ૧૨
 તવ બોલ્યો કપિ કેરો નાય, સાંભલિ અન્નું ન પાંડવ બ્રાત;
 જે તાહરે કંચનસું કાજ, બીજી વાટમં ગા માહારાજ. ૧૩
 અન્નું ન કહમં સુણિ પવન પુત્ર, હવમ કહું તુઝ છેલો ઉત્ર;
 ૪સમંઠહાંન્નવું સુણિ કપિરાજ, કહમંતો બાંધું બીજી પાજ. ૧૪
 ઉડીઓ અન્નું ન સુભટ સુગણ, ૫ખીજ કરમં બહુ મુકે બાણ;
 પરિખ્યા કારણિ. તિહાં હનુભૂપ, સાત તાડ તિહાં કરમં સરપ. ૧૫
 પાજ ઉંપરિ પડીઉ ઉછલી, બાંણ પાજ વાંકી નવિવલી;
 સકલ કલા સત્વ દીહું જસમં, કરજોડી હતુ બોલ્યો તસમં. ૧૬
 સ્વામી તિહાદમં કનકમં કાંમ, કવણુ કાર્ય કરમ સંગ્રામ;
 દિધં સોનું તુઝ આપું ૬ભરી, મમં સત્વ જોવા પરિખ્યા કરી. ૧૭
 કંચન લેમ પાછો વલ્યો, આવી રાય યુધિષ્ઠિર મલ્યો;
 સોવન દીધું બંધવ હાથિ, સુભટ પ્રસંસમં તે બહુભાતિ. ૧૮
 ધીર્યવંતના સહુ ગુણુ ગાય, એકલમં સત્વમં કાંમ ન થાય;
 વાઘ સીંધ ગજ બલીઆ બહુ, પશુઆં નાંમ ધરાવમં સહુ. ૧૯
 એકમં પઠડિય રથ નવિ ફિરમં, એક કરિં બાટી નવિ કરમં;
 એકહાથિ કિમ ઉલ્લુવું થાય, એક પગમં કિમ ચાલ્યો જાય. ૨૦
 જે નરનારી મિલમ સુસંગિ, તો ૭સુત સુંદર ઉપજમ અંગિ;
 તિણુ સત્વગુણુ પરદારા શીલ, જીહાં જાય તિહાં પામમં લીલ. ૨૧

ફહા.

પરનારી નર જે તજમ, તસ ધરિ જય જયકાર,
 પરદારા સંગ જે કરમ, તે ૮નર થયા ખુઆર. ૨૨

૧ એહ. ૨ તેહ. ૩ મ્હેં સુણયું એમ. ૪ મેં. ૫ પાજ
 કરમ. ૬ વણવું. ૭ તો સુત ઉપજે સુંદર. ૮ હુઆ. ૯ પચેતે નર.

ઢાલ.

આખ્યાનની. રાગ રામગિરિ.

પરદારાસું પ્રીતિ કરતાં,	કંઠ	છેદન	થાય,	
રોર નરગધં તે પડધં,	ધમ	૧ શાસ્ત્ર	બોલધ	ન્યાય. ૨૩
આગધ તો અહિલ્યા સંધાતિ,	ધંદ્રિ	પામ્યો	મોહ;	
સહસ ભગ પોતધં હવો,	અસુચી	વહીધ	મોખ.	૨૪
અમર ગુરની અંગનારે,	જઈ	રહરિ	લાવ્યો	ચંદ;
દિન દિન કલા તે ખિણુ પામ્યો,	હવઉ	પોતધં	મંદ.	૨૫
રવિધરણી કહધં રોહિણી,	કુણુ	દૂખ	હધ	મનમાંહિ;
તુઝ પીઉ અમૃત શ્રાવીઓ,	તું	દુખ્ખલ	કાંચ.	૨૬
રોહણી કહધં રવિ ધરણી સુંણો,	મુઝ	પીઉ	કલંકી	હોય;
એક દિવસ સાળે માસમાં,	તેણુધં	કારણુ	દૂખ્ખલિ	જોય; ૨૭
રાંમ ધરણી સાધવી,	દસકંધર	લાવ્યો	પાસ;	
સર્વ સેના કુટુંબ સાધિં,	નેહિ	પામ્યો	નાસ.	૨૮
સતી શિરોમણિ દુપદી,	કૈયકંધ	કીધું	જોર;	
સો બ્રાત અગનિ બાલીઆ,	પામીઆ	વેદન	ધોર.	૨૯
નૃપ મણિરથની મતિ ગધ,	જોણુધં	કર્યું	પાતિગ	કાંમ;
સ્ત્રી કાળ બંધવ મારીઓ,	તેણુધ	વંસ	કીધો	સાંમ. ૩૦
ચંડ પ્રવોતન ચૂકીઓ,	સહુ	મૂઢમાંહિ	મોટ;	
મૃગાવતી નધ કારણિં,	જોણુધ	ચણાવ્યો	કોટ.	૩૧
પટ યોધ રમતા વનિ ગયા,	પરદાર	કીધી	પ્રીતિ.	
અર્જુનધ આવી તે હણ્યા;	સો	નરગ	પાંમ્યા	નીડી. ૩૨

૨ ધમ શાસ્ત્રે બોલાય. ૨ જઈ લાવ્યો હરિચંદ.

દ્વિહા.

છર્ધ પુરુષ નરગધં ગયા,	લાગુ	પરતગિ	પાપ;	
તેણુધં કારણિ પરસ્ત્રી તન્ને,	વાર	આતમ	આજ.	૩૩
કાચધં તાંતણે ગાંઠડી,	તિમ	પરનારી	નેહ;	
સહયુર કહધ નર આપડા,	સીદ	વિડંબધ	દેહ.	૩૪
કાચધ કુંભધ વારિ જમ.	તિમ	પરનારી	નેહ;	
સંહયુર કહધ નર આપડા,	સીદ	વિડંબધ	દેહ.	૩૫
તડકધ છાધઉ તાડતો,	તિમ	પરનારી	નેહ.	
સહયુર કહધ નર આપડા,	સીદ	વિડંબધ	દેહ;	૩૬
તરસ્યાં પાણી ખાર જલ,	સું	સુખ પાંમધ	દેહ;	
ઋષભ કહે નર ચેતજો,	ત્યજ	પરનારી	નેહ.	૩૭

કુનીઆ.

પરનારીસું જીઉકે ચિત ન લાધધ;
 જો ચિત લાણુ હોધ તો નચિંત ન જાધધ;
 જો નિત જાણુ હોધ તો નિંદન સોધધ;
 ધુનિહાહા ભાધ, કબહી પડિધ પાસિતો;

મસ્તગ ખોહીધ.

૩૮

ઋષભ કહીધ નવિ કીજીધ,	પરનારીસું	નેહ;	
મુંજ સરીખો રાજીયો,	બહુ દુઃખ પામ્યો	તેહ.	૩૯
રંભ જસી ધરી અંગના,	રકરધ	હાવસુભાવ;	
તુહધ પરસ્ત્રી પેખતો,	નીચો ક્ષતિ	સભાવ.	૪૦
શીતલગુણુ નવિ શશિ તજધ,	ઉણ્ણતા ન હડે	ભાણુ;	
કવિ કહધ બિ સાચિં જસધ,	એક પરગતિ નધ	પ્રાણુ.	૪૧

૧ કાંધ. ૨ કરતિવ. ૩ જીવ.

કવિત્વ.

સ્વાંન કરમ લઘુનીતિ, પાય પણિ ઉંચો એકહ,
 વસ્ત્ર ન ભીજમં કેણિ, સોય મણિ પ્રકૃતિ વિશેષમ,
 માખી હાથ ધસંત ઉંટ મુખ ઉંચું રાખમ,
 છંડી નાગરવેલી, કંટક વાઉલડો ભખમ,
 સુધ ચાટમ આંગુલી, કાગ વિટાલઈ કુંભ નમં,
 મુનિ હેમ કહધરે ગુણીયણો, શીખ ન લાગમ સહમ જનમં. ૪૨

ફહા.

૧ શીખ તણુમં સહજ જનહી, જીમ મલ ચરતિ ગુણ્ય;
 અંખા મધ્ય રહઈ ગોટલી, તુહમ કશા ન જાય. ૪૩
 તિમ નીચા નર નમ વલી, દીજમ બહુ ઉપદેશ;
 પરસ્ત્રીથી ૨નવિ વેગલો, છંડમ નહીં લવલેશ. ૪૪
 પરદારા જસ વલ્લહી, તે સુખ સેજજ ન હોય;
 પરનારીથી વેગલા, તસ ધરિ લિલા હોય. ૪૫

ચઉપમં.

કલિ કાલિં સોની સંગ્રામ, શીલઈ અંખ ફલ્યો અભિરામ;
 માગ્યો મેહ વૂઠો અતિગણો, જોયો મહિમા શીઅલજ તણો. ૪૬
 સતી સુભદ્રાની સુણો વાત, જેહનો જગિ જણું અવદાત;
 કૂપ આલણિ તાંતણે તોલી, છંડી નીર ઉધાડી ડોલોલી. ૪૭
 નારદ વેઢી લગાવમ ઘણી, એ પરતગિ છમ આતમતણી;
 તોહમં મોક્ષ ગયા તસ ગુણોં, જોયો મહિમા શીઅલજ તણો. ૪૮

૧ સેહિજતણુમં સીખજ નહીં. ૨ નહી. ૩ કાદૂ.

શીલધ રહી અંજના સુંદરી, તો વનદેવધં રક્ષા કરી;
 સીદ તાણું સંકટ તસ ટલ્યું, શિલ શિરોમણિ તે રંગેગધ ફલ્યું. ૪૯
 કલાવતીનું સીઅલજ જોધ, ભુજાધં પાંખી જગિ રંગેધ;
 નદીપૂર તે પાણું વલ્યું, શીલ શિરોમણી પ્રગટ ફલ્યું. ૫૦
 રામચંદ્ર ધરિ સિતા જોધ, અગનિ કુંડમાં પછડી તેધ;
 વિશ્વાનર દ્વિટી જલ થયું, જનક સુતાનું નામજ રહ્યું. ૫૧
 વંકચૂલ વનિ મોટો ચોર, વ્રત ચઉયું તેણું લીધું ધોર;
 કારણપણુધં તેણુધં રાખ્યું શીલ, રાજ ઋદ્ધિ બહુ પાંખ્યો લીલ. ૫૨
 શેઠ સુદર્શણ શીલધં રહ્યો, સૂલી દ્વિટો સિંધાસણ થયો;
 કઠીઆર નવિ શીલધં ચલ્યો, રાજ રદ્ધિ તેણુધં પુણ્યધં મિલ્યો. ૫૩
 અસ્યાંવચન ષગુર હેમધં કલા, કુંભરનિરંદધ તે સદ્ભાં;
 ઉઠી બંધ કરજોડી કરી, પરદારાની અગડજ કરી. ૫૪

ફહા.

પરનારી તેણુધં પરિહરી, છખીઆ ગુરના પાય;
 અતિ આણુંદિધં ઉઠીઓ, નૃપ નિજ જનગરધં જાય. ૫૫

ઢાલ

ધસ નગરીકા વણુજારો-એ દેસી-રાગ કેદારો.

એણુધં અવસરિ જસંગરાય, નૃપ હમડધં ચિંતા યાય;
 પરાતિ દિવસ તે દોહલધં જાય, નૃપ કરતો કોડિ ઉપાય. ૫૬
 નૃપ પુત્ર વિના બહુ ઝૂરધં, ભટકધં ભાજધં અણુસૂરધં;
 હોધં પુત્ર પુણ્યધં રતેય, નવિ લહીધં શ્રેય અધૂરધં. ૫૭

૧ પ્રગટ. ૨ દોધ. ૩ મુનિ. ૪ મંદિર. ૫ દિન રાતિ
 ઘેહિલધં. ૬ અંકુરધં.

જો કનક તણો આવાસ, માંહિ રત્ન તણા થંભ ખાસ;
 પણિ પુત્ર નહી એક સારો, તુહધ તે ધર ઝુપ વિચારો. ૫૮
 ધરિ બંધવ બહધની સાર, અતિ પોઠો બહુ પરિવાર;
 એક પુત્ર ન સારો લહીધં, તેહનધં સદા એકલડો કહીધં. ૫૯
 ખરાં દીપ રત્ન અનૂઆલું, ધરિ દીવા : કોડિ નિહાલું;
 તુહધ પણિ ધરિ અધારં, બાલિક નહી એક સાઈ. ૬૦
 ધરિ રત્ન કનક મણિ મોતી, બહુ લક્ષ્મી લીલા સહોતી;
 તોહધ પણિ નિરધન નાંમ, ધરિ પુત્ર વિના સ્યા દાંમ. ૬૧
 ધંમ ચિંતધં મનિ મહારાજ, વિણ પુત્ર ક્રિયું મુઝ રાજ;
 હવધં લોપી મનથી લાજ, આવી બધંઠા બ્યાહાં હેમરાજ. ૬૨
 તપ પૂછધ ગુરને તહીય, માહરાધ પુત્ર અછધ કંઈ નહીય;
 મુઝ રાજધણી કુંણ થાસ્યધં, ગુર બોલ્યા મન ઉલ્હાસધં. ૬૩
 ગૂર ઈસમરી અંબા દેવી, તે તો આવી પાય નમેવી,
 ગુર પૂછી વાત કહેવી, વલી અંબા ગુર પદ સેવી. ૬૪
 ગુર હધડા માંહિ સુરંગ, તવ તેડયો તપ જેસંગ;
 તાહરધ પુત્ર નહી મહારાજ, લેસ્યેં કુમરનિરદહ દ્રિરાજ. ૬૫
 હુઓ સબલો મનિ વિખવાદ, રાધં વલતો ન કાઢયો સાદ;
 ધરિ આબ્યો જેસંગરાય, તેડયા પડિત બહુ તસ ઠાય. ૬૬
 કહો પડિત હોસ્યેં પુત્ર, કિમ રહધસ્યેં મુઝ ધરિ સૂત;
 વેગધં આપો મુઝનધં ઉત્ર, મમ બોલયો કાંધં ઉત્સૂત. ૬૭
 બોલ્યા જોતિષી કરીધં વિચાર, તાહરધ પુત્ર નહીં નિરધાર;
 રાજ લેસ્યધં કુમરનિરંદ, મમ કોંપીસ તું નરધંદ્ર. ૬૮

૧ સેવી.

નૃપ અતિ શોકાતૂર જાણી, એક પુરોહિત બોલ્યો વાંણી;
 સ્વામી કહણુ આ મહારં કીજઈ ગંગાથી જલ આંણી જઈ. ૧૯
 પગિ આણું હાંણું નઈ પાલાં, લેઈ ગંગા જલ સુકુમાલા;
 જઈ સોમેશ્વર નઈ પૂજો, નવિ દીસઈ ઉપાય દૂજો. ૭૦
 અરથી સાં સાં ન કરઈ કામ, જલ પાજ બંધાવઈ રામ;
 નાચ્યો ઇશ્વર મુકિ માંમ, અરથી જેસંગ ચાલ્યો તામ. ૭૧
 આળ્યો સોમેશ્વર જીહાં ઇસ, પૂજી રાય નમાવઈ સીસ,
 આપો પુત્ર ભલો તજી રીસ, મમ જૂઠ લિખ્યું જગદીસ. ૭૨
 ષટ્ર મહીના પૂજઈ જગદીસ, પછે અંતિ બોલ્યા ઇસ,
 રાજસું પડિઓ ભત્રિં સહી, પુત્ર નહીં તુઝ કર્મઈ. ૭૩
 વલી શબ્દ કહું તુઝ આજ, લેસે કુંભરનિરંદહ રાજ,
 એણે વચને રાજ રૂઠો, તું ઇસ થઈ સું બધો. ૭૪

કવિત્વ.

વિગતઈ ભૂલ્યો વિશ્વંભર, લંક ન દીધું નારી,
 લંક આપ્યો સીહનઈ. વસઈ વગડઈ મંસ આહારી,
 ન ફલી નાગરવેલી, ફલ તાડને દીધાં,
 નયન તુલસુ નારી, લોચન મુગનઈ દીધાં,
 સ્વર ન દિધો શુક વચન, કંઠ કોકિલા કીધું તુઝ;
 નૃપ જેસંગ એણીપરિ ઉચરઈ, હામિં હામિં ભૂલ્યો ચતુર્ભુજ. ૭૫
 ચતુર્ભુજ (તું) અતિ ચૂકીઓ, રંગ અતિ ગુંગ દીધું;
 અખલ ચિહર ઇજલા, કેવડઈ કાંટો કીધો.
 આપુ (તે) અંધ પાંગલા, ભૂપતિ અમરાં થોડો;
 જસ રંજઈ અસવાર, તાસ લેઈ કીધો ઘોડો.
 સપ દીધઈ ઈંદ્ર વારણાં, તો ઉદરઈ કડુક કાંકરિઈ;
 કહઈ જેસંગ વિસંભરાં, (તે) ગુણવંતાં ગુણ હર્યો. ૭૬

વિસંભરા વેયાં નહીં, તો અંતર એવડુ કીધું;
 પ્રેમલ બહુલાં પુષ્પ, તાસ તો ફલહ ન દીધું.
 ફલઈ અંબઘડિદા, સદા ફલે નાલીઅરી;
 કોહલામાં કલીયો નહિ, ગોટલઈ ગુંથીજ કેરી.
 કનક દીધું કૃપણાં, દાતા દુબલ સરજીય.
 નૃપજેસંગ એણીપરિ ઉચરઈ, તાહરી લીલા કુંજુ લહઈ. ૭૭
 સોવન ન કીધું સુગંધ, વાસના એકજફલ આપી;
 અવર વૃક્ષ જીવઈ ઘણું, કેલિ તો નાંખે કાપી.
 હરિ વલ્લભ જે ભક્ત, રસના એક તસ આલી;
 શેષનાગ જે સાપ, તાસ મુખિ સહસ લેઈ ધાલી.
 મૂરખ દીધી સુંદરી, ચતુર ધરિ સંખની સારઘ સહી;
 નિરધનકું બહુ બાલ, જેસંગ ધરિ એકઠ નહી. ૭૮

ઢાલ પાછલી.

એણે વચને ઇશ્વર લાજ્યો, દૂખ નૃપનો અંશ ન ભાંજ્યો;
 લિખ્યું મધ નવિ લોપાય, વિણ અક્ષર દીધું ન જાય. ૭૯
 હુઈ જેહનઈ જેહવું કર્મ, આપઘ તેહને તેટલો ભ્રમ;
 જગમાં એક સાચો ધર્મ, મૂર્ખ જન લાગો ભ્રમ. ૮૦
 તુલો ધર્મ વિના કિમ પાંખો, જૂઝો નિરધન વિપ્ર સુદામો;
 તેણે વિપ્રે દાનજ દીધું, તેહવું ફલ પરતગિ લીધું. ૮૧
 હરિ વિક્રમ સરિખા જેહ, કરમિં દૂખ પામ્યાં તેહ;
 દેવ, દાનવ નધ યક્ષરાય, પુણ્ય ખૂટતઈ દૂખીઆ થાય. ૮૨
 જે સગર સરીખો રાય, સુત સાઠિ હજાર કહઈવાય;
 એક વેલા મરણજ થાય, કીધાં પાપ કર્મ નવિ જાય. ૮૩

કવિત્વ.

કરમિં રાવણુ રાય, રાહ ઘડ સખ ગમાયો,
 ઇશ્વર સરિખો દેવ, સોય બિલડી નચાયો,
 કરમિં નલ હરિચંદ, ચંદ કલંકહ પાથો,
 પાંડુ સૂત વનિ પેખિ, રાંમ ધરણિ હુઓ વિયોગ.
 મુંજ મગાયો ભીખ, ભોજ ભોગવધં ભોગ,
 ઇંદ્ર અહિધ્યાર્ધ સુ રાચિયો, બ્રહ્મા ધ્યાનધં ચ્યુકયો,
 ઋષભ કહઈ રાય રંક, કર્મિ કો નવિ મુંકીયો, ૮૪

ઢાલ પાછલી.

તુઝ જેસંગ કર્મ અસાર, તાહરં પુત્ર નહી નિરધાર;
 ધણુ રખેદણો નૃપ આપ, સહી પૂર્વ ભવતું પાપ. ૮૫
 અસ્યું રાય વિચારી આવ્યો, સહું પુરજન લોક વધાયો,
 નૃપ મંદિરમાંહિ સિધાવ્યો, ઘરનારી નાહ બોલાવ્યો. ૮૬
 નૃપ રદન કરંતો ભાખધં, રાજ પૂત્ર વિના કુંણ રાખધં;
 સુતતો રનવિ જેસંગ કર્મિ, અસી વાત કહી ઇસ બ્રમિં. ૮૭
 નૃપ વચનેં જૂરધં રાણી, સૂત પાખધં ઋધિ મલાણી;
 એક પુત્રી હુઈ જે કાણી, તેહજ તુલ્લ કૂલ સપરાણી. ૮૮
 કિસ્યું અંધલા કેરં ધાયું, કિસ્યું બહિરાં પુરખતું ગાયું;
 કિસ્યું હીંકુઆ કેરં પાયું, કિસ્યું વૃધ પુરખતું જાયું. ૮૯
 કિસ્યું કુડી બદામતું નાણું, કિસ્યું કૂકસા કેરં ખાણું;
 કિસ્યું ગાડરતું દુઝાણું, કિસ્યું ભુંડણી કેરં ચિહાણું, ૯૦
 તિમ પુત્રી બધં માહું, તુલધ વાંઝી કલંક નાહું;
 તજ સયમ મંદિર રહધણું, તિસું વાંઝીઅડાનું મહધણું. ૯૧

૧ ચુકાવીઓ, ૨ ખેદ પામ્યો. ૩ નહિ. ૪ વ્યાણું.

દૂહા.

વાંઝિ પુકારમ થલિ ચઢી, હું કાં જનમી માય;
 પુત્ર ન હીડોલ્યો પાલણુઈ, વહુઅ ન લાગી પાય. ૯૨
 મંદિર મોટાં ધન ઘણાં, હાથી લક્ષ પ્રેમાણુ,
 જસ ધરિ આલક નવિ રમઈ, તે ધરિ સદા મસાંણુ. ૯૩
 મંદિર સુનાં આત્ર વિણુ, સુતથી વંસ ફલંતિ;
 સુત હીણું ધર જોહનું, તે કુલ સહીજ ગલંતિ. ૯૪

કવિત.

દાંન વિલંબઈ ગલઈ, ગલઈ સહઈ કાજ પ્રમાદિં;
 મતિ વિના પંડિત ગલઈ, ગલઈ મુખ લજ્જ વિવાદઈ;
 લોભિંઈ ગુણુહ ગલઈ, ગલઈ પુણ્ય અસતિષ્ઠે દાતા;
 પંડિત મૂરખમાં ગલઈ, ગલઈ તપ માયા ચિતઈ,
 સ્ત્રી સંગિં શિશ્યલજ ગલઈ, દૂરિ ગયા નેહજ ગલઈ;
 કવિ ઋષભ કહઈરે ગુણીઅણો, પુત્ર વિના તિમ કુલ ગલઈ. ૯૫

દૂહા.

દીપક જીમ વલી તેલ વિણુ, સેન વિના જીમ રાય;
 પુત્ર વિના ધરિ તે તરુણો, ખીર વિના જીમ ગાય. ૯૬

ઢાલ.

મુનિવર મારગિ ચલંતાં—એ દેશી.

સ્નેહ વિહુણું સું રસણું, ગઢ વિહુણી પોલી;
 પ્રેમ વિના જેમ પ્રીતડી, મન મલઈ અધોલી. ૯૭

પુત્ર વિના ધર તે તર્યો,	જર્યો	લૂખો	ગ્રાસ;	
સુત વિણુ તેહવો જાણ્યો,	જેહવો	સંસારનો	વાસ.	૯૮
આલિક વિણુ જીમ પારણુ,	કાલ	વિહણુ	મેહ;	
સંપતિ વિણુ જીમ પાહણુ,	ગય	યોવન	નેહ.	૯૯
યોગ વિના યોગી જર્યો,	મન	વિહણુ	ધ્યાન;	
ગુર વિણુ ગચ્છન શોભીધ,	વર	વિહણી	જાન.	૧૦૦
દાતા વિણુ જીમ યાચકા,	પ્રાણુ	વિહણી	દેહ;	
પૂત્ર વિના ધર તે તર્યો,	ભાખઈ	જેસંગ	એહ.	૧
ફલ વિહણુ તર્યર જર્યો,	ચંદ્ર	વિહણી	રાતિ;	
ગુણ વિણુ નામ ન શોભીઈ,	પોત	વિહણી	ભાતિ.	૨
લુંણુ વિહણી રસવંતી,	ધન	વિહણું	હાટ;	
ગયવર દંત વિના જર્યો,	સૂત્ર	વિહણુ	પાટ.	૩
કાજલ વિણુ આંખો જસી,	પરિમલ	વિહણા	કુલ;	
ગતિ વિણુ હયવર નહીં ભલો,	તે નવિ	પાંમધ	મૂલ.	૪
પુરુષાતન વિણુ નર કિર્યો,	વેદ	હીણો	ખાંભ;	
દેવલ દેવ વિના કિર્યો,	વિણુ	શીલઈ	રંભ.	૫
પંખ વિના પંખી જર્યો,	સરોવર	વિણુ	હંસ;	
પુત્ર વિના તે કુલ તર્યો,	નવિ	શોભઈ	વંસ.	૬

ફહા.

વંસ ન શોભઈ સુત વિના,	સુત	વિણુ ર્યો	પરિવાર;	
ઘપ જેસંગ ધરિ નારિસું,	કરતો	કોડી	વિચાર.	૭
યોગી જંગમ જે ગૂણી,	પંડિત	૧જે	પ્રધાન;	
એક પુત્ર જો સુઝ દિઈ,	આપું	સકલ	નિધાન.	૮

૧ તે.

શૈવ સંન્યાસી આંભણા, મંત્ર તંત્ર ના જાણુ;
એક પુત્ર જો મુઝ દિધે, આપું રાજસહાણુ. ૮

કોડિ ઉપાય નૃપ કરધ, પણિ નો હુધ એક બાલ;
તાંમ વિચાર વાંકો કરધ, કુંમતિ ભજઈ ભૂપાલ. ૧૦

અકોતરસો યુદ્ધિ વસઈ, રાવણ તણઈ કપાલ;
એકઈ યુદ્ધિ ન ઉકલી, ૧તેહનધ શીટણ કાલ. ૧૧

ભણ્યો ગુણ્યો જોસંગદે, ઉધો કરધ વિચાર;
મારું કુંમરનિરંદનઈ, જામ સૂત દિધ મહારાજ. ૧૨

અઉપધ

સ્વારથ ભૂત પાપી સંસાર, લોભઈ પાતિગ કરઈ અપાર;
લોભઈ ભરત બાહુબલિ ભિડઈ, લોભિં કંસ પિતાનઈ નડઈ. ૧૨

કનકકેતુ મારઈ નિજ પુત્ર, જાણ્યું લેસ્યે મુઝ ધરસૂત્ર;
લોભ લગઈ સુરપુરી કુમાર, રહણ્યો પિતા તેણે નિરધાર. ૧૪

કોણી રાજા લોભી થયો, પિતા હણી નધ ડનરગિ ગયો;
સૂભૂમરાય ચઢી નર જોહ, અતિ લોભઈ દૂખ પાંખ્યો તેહ; ૧૫

સ્વારથ ભૂત દીસધ જગસૂત્ર, કાંમેં ચુલણી મારઈ પુત્ર;
કાંમિંધ લોક હુઈ વલી અધ, ભૂપતિ મરાવઈ કુંમરનિરંદ. ૧૬

કિમ પોયણિ ઉગઈ પાપાણિ, કિમ સુપુરુષ વંછધ પરહાણિ;
કિમ સોનધવલી લાગઈ સાંભિં, કિમ રહધ મુનિવર એકઈ કાંમિં. ૧૭

કિમ અમૃત થાય વિષ રૂપ, કિમ દેખતો ઝંપાવઈ કૂપ;
કિમ અવધૂત વંછધ મનિ લીલ, થૂલિભદ્ર કિમ છંડઈ શીલ. ૧૮

૧ આળ્યો, ૨ તેણે પિતા માર્યો. ૩ દુર્ગતિ.

મણિધરનઈ માથઈ મણી જેહ, શારંગ નાભિ કરતુંરી જેહ;
 નાગદત્ત વાઘણી વનિ થાય, જીવંતાં દોહી કિમ જાય. ૧૯
 કિમ પૃથ્વી હાલઈ જગિ મેર, કિમ પદ્મિનકરથી હુઈ અધેર;
 ઘણો ઉપાય જેસંગદે કરઈ, કુમારપાલ રકિમ માર્યો મરઈ. ૨૦
 જેસંગ કોપ કરઈ અદ્ભુત, બહુ તેડ્યા પોતાના દૂત;
 જાઓ વેગઈ વીંટી દધિલી, કુમારપાલકુલ નાંખો દલી. ૨૧
 ઘાયા સુર સુભટ મહાબલિ, વેગઈ જઈ વીંટી દધિલી;
 માર્યો રાજા તિહુયણુપાલ, કુમારપાલ નાકો સમકાલિ. ૨૨
 નહોડો આગ્યો પાટણમાંહિ, ખખર ખોજ લહી નૃપ તિહાં;
 બહુ કોખો જેસંગ નરનાથ, કારણ વિના નૃપ કરતો ધાત. ૨૩

ગાહા.

તંતથી ધરં, તંતથી દેવલં; રાવલં પિતં નત્થી;
 જેણે અકારણિ કુવિયા, ખલા દોતિન્નિન હુતિ. ૨૪

ફહા.

કારણ વિના કોપઈ અસંખ્ય, કારણ કોપ સંખ્યાય;
 કારણિ પડીઈ કોપ નહિ, તે ઉવિરલા ઋષિરાય ૨૫
 કારણ વિના કોપે સહિ, હુઓ અસંખ્યા પ્રાંતિ;
 તો દુઃખ મનમાં સું કરે, કાદું મનની પ્રાંતિ. ૨૬

ચઉપદ.

મનની પ્રાંતિ કાઠીઈ સુખ લહુ, હવડાં હું સહી જાતું રહું;
 શાસ્ત્રિં ખોલ કહ્યા હમ જેહ, સહી સંભારઈ રાજા તેહ. ૨૭

૧ દીપકથી. ૨ નવિ. ૩ જગમાં થોડા જાણીએ.

ચતુર હુઘ તે ધરં વિવેક,	ફૂલ અરથઈ નર છડે દેસ;	
ગાંમ કાછં ફૂલ તજી અભિરાંમ,	દેસ કાછં તજી સહી ગાંમ.	૨૮
આતમ કાછં છાંડી જઈ દેસ,	ઉમા નવિ રહીઈ લવલેસ;	
અસ્યું વિમાસી ફૂંમરનિરંદ,	ચાલ્યો હમડી ધરી આણુંદ.	૨૯
કૃષ્ણ દેવ બનેવી જીહાં,	આવી ફૂંમરનિરંદ તિહાં;	
ભેટી શીસ નમાવી રહ્યો,	વલી વૃતાંત માંડી નઈ કહ્યો.	૩૦
કૃષ્ણ કહઈ સુંણિ ફૂંમરનિરંદ,	સરીખાં દિન નહિ તારા, ચંદ્ર;	
સરીખા વેલા સરીખું કાલ,	સરીખા વાસર નહિ ભૂપાલ.	૩૧
સુર, નર, નારી, અરિહા, ધસિ,	તેહનઈ સરીખિ નહિઅ જગીસ;	
વાસુદેવ, બલદેવા જોડિ,	કાલીઈ ચક્રી પાંખ્યા ખોડિ.	૩૨
એક દિન રાજ કરઈ નૃપરાંમ,	એક દિન છડછ તે પુર ગામ;	
એક દિન રાવણુ સખત જગીસ,	એકદિન ભૂમિ હુઘ તસ સીસ.	૩૩
એક દિન પાંડવ રંગી રમઈ,	એક દિન તે નર વનમાં ભમઈ;	
એક દિન રાંગ રમઈ ભરથરી,	એક દિન ચાલ્યો સહુ પરિહરી.	૩૪
જે નૃપમુંજ દિઈ બહુ સીખ,	એક દિન તેણુ માગી ભીખ;	
હરિચંદ સરિખો સાહસ ધીર,	એક દિન વહઈ હુંબધરિ નીર.	૩૫
જે શ્રેણિક જગિ બલીઓ હુંઓ,	એક દિન તે કઠ પંજરિ મૂઓ;	
જે વિક્રમ જગમાં વિખ્યાત,	એક દિન છેદા તસ પગ હાથ.	૩૬
એણીદ્રષ્ટાંતઈ રસમજ્યો રાય,	સરિખા દિન ન કોઈના જાય;	
આજ લંપી બધસો એકઠાઈ,	એક દિન તુઝ સરિ છત્ર ધરાય.	૩૭
કાલિં પુણ્ય પ્રગટ જગ થસ્યઈ,	સકલ આપદા ઉતહારી જસ્યઈ;	
મ કરિસ ચિંતા ઈહાં રાય,	નગર ભડું જે તાહરા પાય.	૩૮

૧ કૃષ્ણ દેવ કહે કુમરનરંદ. ૨ સુણીહો. ૩ નાસી.

શુભ થાનક જાણી નૃપ રહ્યો, રાય જેસંગદે તે પણિ લલિતો;
 છાનું હેર આવ્યું જસઈ, અવધૂત થઈ નૃપ નાહો તસઈ. ૩૯
 આવ્યો નૃપ પુરપાટણ માંહિ, કુણુમેર પ્રાસાદહ જાહાં,
 તિહાં ભરડાના ભેલો નૃપ થાય, કાત્ર કેટલો પેવચિમાં જાય. ૪૦
 જાણુ હવું જેસંગદે જસઈ, ભરડા જામવા તેડયા તસઈ;
 આવ્યા રાવલ ગરહા બાલ, રાય કરઈ તિહાં પાય પખાલ. ૪૧
 ધુઈ ચરણુ જૂઈ આકાર, ભરડા પગિ લખ્યણુ નહિ સાર;
 કુમારપાલ પગિ આવ્યો હાથિ, મયગલ મછ લિખ્યા બહુભાતિ. ૪૨
 સાયર સીહ તણો આકાર, ધજ તોરણુ નઈ ધનુષ અપાર;
 સંખ ચક્ર નઈ ચરમહપાય, ચિતિ ચમક્યો જેસંગરાય. ૪૩
 આવ્યો રાવત અતિ સાંકડે, વિષધર વાંકો ઘાડ્યો ઘડે;
 મંચગલ પડ્યો અજાડીમાંહિ, બલ પ્રાકમ ન દીસઈ કિહાં. ૪૪
 નૃપ જેસંગદે કરઈ વિજાંન, તેડયા મંત્રી નઈ પ્રધાંન;
 આરે સુભટ સુરા થયો; આ ભરડાનઈ ઈહાં રૂંધયો. ૪૫
 અસુ કહી નૃપ કાંમીંઈ જાય, ભોજન ભરડા કરઈ તસડાય;
 કુમારપાલ ચિતિ ચમક્યો તિહાં, બુદ્ધિં વિમાસઈ હઠડા માંહિ. ૪૬
 સહી મુઝ ઉપરિ માંડયુ કૂડ, જાણુતો હુઓ ઉચ્ચતિ મૂઢ;
 આવી પડીક સંકટ માંહિ, દાર ન દીસઈ જાવા ઈકિહાં. ૪૭
 જામ મયંગલ ફરસેદ્રીકાય, પડઈ અજાડી આવછ ઠાય;
 પરિમલ વાહો ભમર જેહ, કમલમાંહિ અંધાણો તેહ. ૪૮
 આંખિઈ વાહો પસુ પતંગ, અગનિમાંહિ પરજલછ અંગ;
 કર્ણ વસિઈ મૃગ હુઓ અજાણુ, સંકટ પડીઓ ખોઈ પરાંણુ. ૪૯

૧ તેહમાં ૨ નવિ ચાલે તિહાં. ૩ મતિ. ૪ ક્યાંહિ.

તિમ હું રસના રસ લોલપી, આવી બમ્મડો જીહ્વાં ધરરપી; ૫૦
 તો હું હુઓ પસુની જોડી, મન થકી બુદ્ધિ નાહિ કોડિ.
 મૂઢ પુરુષ હું નર નહીં ભૂપ, દેખતો જાપાવ્યો કૂપ; ૫૧
 હવઘં નીકલવા કરું ઉપાય, તો હું સાચો રાવતરાય.
 અસું વિમાસઘ રાગ્ન જમઘં, જમતાં ભોજન પાશું વમઘં; ૫૨
 ઉભો થઈ નઘં અતિ ઉચ્ચઘં, ભરડા સહુ હડસેલઘં ધકઘં.
 ભરડા સભા છાંટીઈ જવભરી, હાડયો રાવત ફિટિ ફિટકરી; ૫૩
 ખરડી ડીલઘં તે નાહો જાય, વલ્લતાં સોય પ્રગટ નવિ થાય.
 સિદ્ધરાય આવ્યો તિહાં તસઘં, કુમારપાત્ર ન દીસઘં કિસઘં; ૫૪
 મંત્રીને તવ પૂછઘં ભૂપ, ૧કુમરનિરંદ કિહાં ભરડા રૂપ.
 તવ મંત્રી કહઈ સુણિ હો રાય, એક ભરડો ઇહાં મુણુ જાય; ૫૫
 તે ઉચ્ચકાઓ સભા મઝારિ, ભરડઘં હાંકી કાઢયો ખારિ.
 સિદ્ધરાય ખિજ્યો બહુ તાંમ, મંત્રી મૂઢ ખિગાડયું કામ; ૫૬
 સહી સંકટ છૂટો વનિ ગયો, તે મૃગપતિ કિમ જાઈ અહો.
 ખીજ્યો રાય સેનાપતિ ભણી, મંત્રીનઘં નાખ્યાં અવશુણી; ૫૭
 રે મૂઢો વિણુસાડયું કાંમ, હું જેસંગ તુલ્ય રેઠાલીસ કાંમ.
 જો જઈ જાણો કુમરનિરંદ, તો તુલ્ય સિરથી જાસઘં ડડ; ૫૮
 જોજઈ વિણુજાણિ પાછાવલ્યો, તો ધરધરણીનઘં નવિ મલો.
 ખીજ્યોતૃપજવ જોલ્યો અસ્યો, સેન લઈ સેનાપતિ ધસ્યો; ૫૯
 કુમારપાત્રના જેતો પાય, અલી કુંભાર તણુઘં ધરિ જાય.
 વિટિઈ ધર પ્રજનપતિ તણુ, અલી કુંભાર મ જોલેસ ધણુ; ૬૦
 તુઝ મંદિરમાં કુમરનિરંદ, આપિ ઉમુઝનઈ કરિ આનંદ.

૧ પાલ. ૨ ટાલુ. ૩ તો ધરણીને તમે ન વિમલો. ૪ અમને.

અલી ભણુઈ ધીરજ આદરી, સહી તુહરાય તણી મતિ દિરી;
 જો ડંડઈ તો ડંડિ નિસંક, ફેકટ કુંભર મદેસ કલંક. ૬૧
 કાયા કીજઈ ખડો ખંડ, ચોર તણી વલી દીજઈ ડડ;
 કહુ પતીજ કરે વલી સોય, કુંભારપાલ જો ઘરમાં હોય. ૬૨
 ચોખાં વચન કહઈ કુંભાર, સેનાપતિ મનિ કરઈ વિચાર;
 તેડયા સુભટ સહુ સજ કરી, કુંભારતણું ઘર જોયું દિરી. ૬૩
 જોતાં નૃપ નવિ લાઘો તિહાં, ખિણુખેદ હુઓ મન માંહિં;
 નીચું ૧ મુખ કરી તે વલ્યો, પાટણુ ૨ માંહિં પાછો તે વલ્યો. ૬૪
 ખબરિ કરી નરજેસંગ તણઈ, સુંણી વાત નૃપ બહુ અવગુણઈ;
 મુખ લેછ સ્યું પાછો વલ્યો, કુંભારપાલ જો તુહ નવિ મલ્યો. ૬૫
 ખીજ્યો નપતિ જાંણ્યો જસઈ, સેનાની વલીઓ તિહાં તસઈ;
 ખબરિ કરેવા કુંભરહ તણી, ચાલ્યો ધરિ પ્રજાપતિ ભણી. ૬૬
 એણુખિવસરિતિહાં અલીકુંભાર, ભંડ થકી કાઢિઓ કુંભાર;
 સ્વામિ તુઝ રાખ્યો નવિ જાય, જો રાખું તો (મુજ) રસધરાય. ૬૭
 હવડાં તુઝ રિડો પરદેસ, ઉભો ઇહાં મ રહઈ લવલેસ;
 કટુક વચન કહું છું આજ, તું અપરાધ ખમે મહારાજ. ૬૮
 કુંભર કહઈ સુણિ પરજાપતિ, તુઝ સમ લોકો જગમાં નથી;
 અભયદાનનો તું દાતાર, મુઝ પ્રાંણુ ઉગારણુ હાર. ૬૯
 અવસરિ કાજ કરઈ તે મિત્ર, અવસર ચૂક્યો સુંત કહું શત્રુ;
 જીમ કો મૂર્છાંગતહ શરીર, તિહારઈ ભલું એક ટીપુ નીર. ૭૦
 તિમ અવસરનોતું જગિજાણુ, તઈ ઉગાર્યા માહરા પ્રાંણુ;
 જવ ઉસંકલ્પ થાઈસ તુઝ, તવ સુખિ નિદ્રા(ભરી) હોસઈ મુઝ. ૭૧

૧ વદન. ૨ નર પાછો વલ્યો.

અસ્યું કહી નઈ ચાલ્યો જાય, વયરી ભાગો નહાડો જાય;
 વેગઈ જાણુ સેનાની થાય, ચઢી કટક તવ કેડઈ થાય. ૭૨
 કુમારપાલ તવ જૂઈ ફિરી, આવતાં દીઠા ગજ તુરી;
 તવ વેગઈ નૃપ સખત પલાય, સેનાની પુઠિઈ જાય. ૭૩
 કુમારપાલ ભયંકર થયો, ભીમસિંધ હાલી સરણિ ગયો;
 રાખિ રાખિ નર તુંહિ કૃપાલ, આચ્યું સેન જેસંગ ભૂપાલ. ૭૪
 ભીમસિંધ મનિ કરઈ વિચાર, જીવ ઉગાર એ ધર્મ સાર;
 આંહી કશ્યા રાખ્યો રાય, ઝાંખર ખાડ ઘાલ્યો તસકાય.
 વેગઈ સેનાની આવ્યો તિહાં, કુમારપાલ નવિ દીસઈ કિહાં;
 પૂછઈ હાલીનઈ કરિ અહો, ઇહાં આવ્યો નૃપકલ્પ કિહાંગયો. ૭૫
 હાલી ભીમ બોલ્યો મહામતી, ઇહાં નર કોઈ આવ્યો નથી;
 નવિ માનો તો જીવો જાણુ. જે હુઈ તો જેસંગ આણુ. ૭૬
 તવ સેનાપતિ ખીજ કરી, ખેત્ર આખું તેણઈ જોયું ફિરી;
 બોર ઝાંખરાં બહુ છઈ જહાં, ભાવે આણી પરોયાં તિહાં. ૭૭
 કટકઈ ચાપી કરી અતિધણી, કલા કેલવી બહુ આપણી;
 એક ન સ્વાગ્ય આયુધ આણી, રાખણ હારો ત્રિભુવન ધણી. ૭૮

ફૂલો.

જસકું રખઈ સાંધ્યાં, માર ન સકઈ કોય;
 બાલ ન વંકો ઉતાં નરાં, જે જગ વયરી હોય. ૮૦
 જસકું મારઈ સાંધ્યાં, રાખ ન સકઈ કોય;
 જમરા ચોટી ન ચૂકસેં, જે જગ ઉડણુ હોય. ૮૧

૧ એહજ. ૨ લાગુ. ૩ રીસકે.

સુર સુભટ રણિ બહુ મલ્યા, વીંટયો કુંભરનિરંદ;
 તપ માર્યો તિહાં કિમ મરઈ, રાખણુ હાર જીજીંદ. ૮૨
 સેનાની ઝાંખો થયો, સુભટ હુઆ ખીન ખેદ;
 મુખ લેઈ પાંછા વલ્યા, પાંચી ગયા કુ મેદ. ૮૩
 કટક ગયું જવ જાંણીઈ, તવ હાલી સજ થાય;
 ઝાંખર પાછાં તિહાં કરી, કાઢિઈ ગૂજર રાય. ૮૪
 સ્વામી તું સુપુરુષ સહી, મઈ કીધી તુઝ બાધ;
 ૧ઝાંખરમાંહિં ધાલીઓ, ખમજ્જે તે અપરાધ. ૮૫
 કુંભારપાલ ઝેણીપરિ કહઈ, સાભલિ સુપુરુષ વાત;
 તઈ મુઝ રાખ્યો જીવતો, તું મઝા બધવ તાત. ૮૬
 નિત ઉઠી દાનહ દીધ, સોના ખંડી લાખ;
 ઝેક જીવ ઉગારિધ, તેહનું પુણ્ય અસંખ. ૮૭
 દાન દિધું નઈ તપ તપે, જલઈ નાહઈ સો વાર;
 કુંભર કહઈ એ નર જાણુયો, દયા વિના સહુ છાર. ૮૮
 કર્ણ ન શોભઈ કુડલઈ, શોભઈ સુણુતાં જ્ઞાન;
 કર નવિ શોભઈ કંકણે, શોભઈ દેતાં દાન. ૮૯
 કાયા ન શોભઈ ચંદનિ, શોભઈ કરણા સાર;
 તાસ સરીરે લેખઈ સહી, કરતા પરઉપકાર. ૯૦
 તઈ રાખ્યો મુઝ રેલીમડા, ઉઠી આપ પરાંણુ;
 તું ઉપગારી જગિ થયો વડો, તું જગિ સખલો જાણુ. ૯૦
 દેહ ચર્મનિ વાણુહી, કરી પહધરિવું પાય;
 કેશુણુ ઉસંકલ વલી, તુહઈ થયુ ન જાય. ૯૧

૧ કંટક. ૨ જીવતો. ૩ તુઝ.

ભીમસેન સતોષીઓ નૃપ ચાલ્યો પરદેશ,
જવ હું રાજ લહધસ વલી, તવ તુઝ ભક્તિ કરેસ. ૯૨

હાલ.

પર્વતમાંહિં વડો મેર હોઈ—એ દેસી—રાગ દેશાખ, રાગ કેદારો.

અસું કહીનઈ ચાલ્યો રાય, ગામ નગર પુર જોતો જાય.
કૌતગ એક અતોપમ થાય, ઉંદિર એક દીડો તસ ઠાય. ૯૩
તે દરમાંહિં પધસીનઈ લાવઈ, લેધ સોનધઆ બાહરિ આવધ;
હેમ ટંકા માંડ્યા એકવીસ, નાચિઈ ઉંદિર કરઈ જગીસ.
કૌતગ જોધ નર ભૂપાલ, લેધ સોનધઆ કરતો ચાલ;
તવ ઉંદિર ઉદીરઈ હુંધ શાલ, વેગઈ મરણુ ૧ કરઈ તતકાલ ૯૪
હધહધ નૃપ કરતો મુખિ ત્યાંહિ ખિન ખેદ હુઓ મનમાંહિં;
હું જગિ પાપિ મોટો મૂઢ, ભણ્યો ગણ્યો ૨ હુઓ મતિમૂઢ. ૯૫
મઈમનિ કીધો અસ્યોઅ વિચાર, ઉંદિર નહીં વણુજ વ્યપાર;
નવી કરવી કાંધ જમણુવાર, દાંન દેવું તસ નહિ નિરધાર. ૯૬
તીર્થ નવિ કરવી એહનઈ યાત્ર, નવિ પોખેહવા પૃથ્થહ પાત્ર;
એહનધ નવિ કરવી ભોગનિ વાત, તો સ્યું કરસ્યેં કનકની ધાત. ૯૭
પણિ પાપી જગિ મોહની જાલ, મોહેં લખમણુ કીધો કાલ;
બ્રુ પુરોહિત વારઈ નિજપાલ, મોહઈ મુનિસર દેતો ચાલ. ૯૮
રોતો રાંમ રડાવધ રાંન, મનમાં ચિંતધ સીતા ધ્યાન;
બલિભદ્ર મોહઈ વહઈ સરિકાંન્હ, સુરપતિ બોધ દેધ નિદાન ૧૦૦
ઉંમયા મોહી ઇશ્વર નાચ્યો. નંદિખેણુ કોશા ધરિ ઝરાચ્યો;
લાડુ મોહઈ અખાડો જાચ્યો; અરણુક ઋષિ પરરમણી રાચ્યો. ૧

૧ લહે. ૨ થયો. ૩ માચ્યો.

કૂડુંબઈ રાગ્યો જે શશીરાય,	મરણુ લહી તે દૂરગતિ જાય;	
આર્દ્રકુંભાર તાંતણું બંધાય,	કંત મોહી સ્ત્રી કાઠ ખાય.	૨
એક હસાવઈ એક રડાવઈ,	એક બોલાવઈ મનમાં જે ભાવઈ;	
એક ધન મોહ્યા પાપ કરવઈ,	એક દેહ મોહ્યા મંસજ ખાવઈ.	૩
મોહઈ મુંઝી માતા આપ.	સુતનઈ કહી બોલાવઈ આપ;	
પુત્રીનઈ કહઈ આપો માય,	મોહઈ મુખિ અવલું બોલાય.	૪
મોહઈ મુંઝયા ગરદા બાલ,	મોહઈ ઉંદિર કીધો કાલ;	
પશ્ચાતાપ કરઈ ભૂપાલ,	તિહાંથી ચાલ્યો કુંભારપાલ;	૫
આવ્યો ઉંદિરા ગામ મઝારિ,	જઈ રહ્યો દેવશ્રીઆ ધરિયારિ;	
પ્રાંહિ તે પુણ્યવતી નારી,	તેણું કીધી નૃપની મનોહારી.	૬
પંથિ જાણી ભક્તિ કરી સાર,	ભોજન ભૂપતિ સખરો આહાર;	
પ્રીત્યો કર્યો ગંધ અપાર,	હરખ્યો નૃપ બોલ્યો તેણીવાર.	૭
જે નર મુગતિતણા ભજનાર,	તેહનઈ અગિ પડઈ ગુણુસાર;	
તે નર કરતા પર ઉપકાર,	તે ન ગણુઈ નર આપ પરાય.	૮
શારદ્ધન લખમી દાતાર,	તે ન જૂઠું કુલ ના આચાર;	
દેતાં ન કરઈ સોય વિચાર,	જીમ જગમાં તરચાર સહકાર.	૯
તરચાર કલ્પ સરિખી સારી,	દાતા દેવશ્રીઆ જે નારી;	
ભૂખ્યા નવિ જાય ભીખારી,	માનવ પરિખ્યાતી કરનારી.	૧૦
દીડો કુંભર નરેશ્વર જીહારઈ,	ભોજનભક્તિ કરીઅતિ તિહારઈ;	
પુશી થયો નૃપ હઠડામાંહિ,	મધુર વચનિ મુખિ બોલ્યો તાંહિ.	૧૧
જો મુઝ રાજ દીઉં જગનાથિ;	તિલક કરાવઈ તિહારઈ હાથિ;	
અસ્યું કહીને ચાલ્યો ત્યાંહિ,	આવ્યો ગામ તે દમયલીમાંહિ.	૧૨

૧ બોલાવે. ૨ અતિ.

અઉપધં.

રાધ દધિલી આળ્યો જસધં,	જાણુ હવું જેસંગનધં તસધં;	
સુભટ મોકલ્યા જે મહાબલિ,	તેણુધં વીંટી આવી દધિલી.	૧૩
આકૂલ વ્યાકુલ નૃપતિ થાય,	સજન તણુધં સરણુધં તવ જાય;	
રાખિ રાખિ પ્રજના ધણી,	હણવા સુભટ નર આવ્યા ભણો.	૧૪
તવ રસજનધં આવી દયા,	કુમારપાલ પરિ કીધી મયા;	
ઘંટ માંહિ નર ઘાલ્યો સોય,	તે થાનકિં નવિ જાણુધ કોય.	૧૫
સુભટ બહુ આવ્યા પુરમાંહિ,	કુમારપાલ નહી દીસે કયાંહિ;	
ગઢ મઢ મંદિર જેતાં દિરધં,	કુમારપાલ સાહવા પરિ કરધં.	૧૬
જેતાં કિલાં ન દિસધં જસધં,	સજન તણે ધરિ આવ્યાં તસધં;	
વેગધં જમ ઝાલ્યો કુંભાર,	કહધં કુમારપાલની ષસાર.	૧૭
સજન કહધં સેનાપતિ કરો,	ઘોખીનો ઉખાણો ગરો;	
સ્ત્રી સાથિં નવિ ચાલધં જસેં,	ગાધધીને કૂટધં તસેં.	૧૮
તિમ તુહો રાય ન ઝાલ્યો જાય,	ધર લૂટેવા કરં ઉપાય;	
પણુ સરિ ગાજે જેસંગરાય,	તિહાં પ્રજા લૂંટી નવી જાય.	૧૯
સુર થધ ઝાલ્યો કુંભાર,	સેનાપતિ મનિ કરધં વિચાર;	
કુમારપાલ સહી નાસી ગયો,	ધરિ કુંભાર તણુધં નવિ રહ્યો.	૨૦
સેનાપતિ સેન લેધ વલ્યો,	નૃપ જેસંગને આવી મલ્યો;	
કરજોડી વિનવીઓ રાય,	કુમારપાલ પકિમ ઝાલ્યો જાય.	૨૧
એણુધ અવસરિ સજન કુંભાર,	કુમારપાલની કરતો સાર;	
ધંટ થકી તવ કાઢ્યો રાય,	વિપ્ર વોસિર મિલ્યો તસ ઠાય.	૨૨
ત્રિણિ મિલી તવ કરધં વિચાર,	ખીજ્યો સજન પિતા તેણીવાર;	
કિસી વાત કરો મનિ કોડિ,	લાડ દેસ દીસ(જ)ધ ચિત્રોડ.	૨૩

૧ ત્યાહાં. ૨ મનિ. ૩ કરસધં. ૪ ઠાર. ૫ નવિ.

સજ્જન પિતા તવ જ્યોત્યો અસુ, કુંભારપાલ કહઈ કહોછો કિસું;
 એ ઉપગાર તણી છે વાત, ઉપગાર વિના નર પશુ અનાથ ૨૪
 ધિગ્ મુખ જીહાં નહિ તત્વજ્ઞાન, ધિગ્ કર જે નવિ દેતો દાન;
 ધિગ્ ફૂલ જીહાં નહીં પુત્ર સુસાર ધિગ્ નર જીહાં નહીં પરઉપકાર ૨૫

ફહા.

પરકાજી તરુઅર ફલઈ, પરકાજી જલધાર;
 રકાજી સુપુરુષ નરા, કરતા પરઉપગાર. ૨૬
 ૧૨ નારી પંખી પશુ, ભાવિં સુરપતિ દેવ;
 પર ગુણ કાજી જે હવા, ઋષભ કરઈ તસ સેવ. ૨૭

કવિત્વ.

માનવના મન હરણુ કંઠ, કોકિલા ટહુકઈ;
 મોર કલા મંડોતો, હંસ ગતિ ચાલતો લટકઈ. ૨૮
 મૃગ લોચન સીંહ લંક, અંબ ફળ અમૃત ભરીઓ;
 કલ્પદ્રુમ જગિ અવતરિ, તેણુ ઉપગારજ કરીઓ.
 નીલ આસ દરિસણુ ભલો, મયગલ કુંભ સુક્તા વરયો;
 નૃપતિ કહઈ નર ગુણીયણોં, નિગુણુ પુરુષ જીવ્યો કિર્યો. ૨૯
 દાંન, શીલ, તપ ભાવના, કીઓ ન પરઉપગાર;
 જીવ જતન તેણુઈ નહુ કીઓ, વચન સોય નહીં સાર.
 જીન ભુવન, જીન જિંબ, પૂજા કો પ્રેમ ન કીધી;
 ઉપશમ ધર્યો ન જીવ, તીર્થ કો યાત્ર પ્રસિદ્ધિ.
 જીન વચન ગુણુવંત ગુણુ, વિવહાર ચિત્ત ન થિર રહ્યો;
 ગુણુ હીણો નરહરણુ રતણો, અવતાર તાસ અચલઈ ગયો. ૩૦

૧ રાયામાન. ૨ પરિ.

મૃગયો ભખઈ નઈ મંસ, મંસ જન મૃગનું ખાવધ;
 નાંદિ ધરંજ ચિત્ત, નેત્ર સ્ત્રી ઉપમ કહાવધ.
 તાપસ વાહયો ચર્મ, શ્રૃંગ ગલિ યોગિ બંધધ;
 જમણો જમ મૃગ, સુકન તથ નિધિ સંધઈ.
 કરતૂરી નાભિ રહઈ, પ્રેમલ જગિમાં વિસ્તરઈ;
 ૧સુણો ભૂપ મૃગ ઈમ કહઈ, નિગુણ જનમ સુઝ કાં કરઈ. ૩૧

ફહા.

મૃગ વચન શ્રવણે સુંણિ, કરતો રાય વિચાર;
 ગુણ હીણા નર પસું પરિ, ગાધ ભધસ અવતાર. ૩૨

કવિત્વ.

તરણુ ભખું દેઉં ખીર, નિરવહધ તરણી ઉતાર;
 ધૃતજ માઈ સાર, જીવ જગતનાં ઠાર.
 છાંણુ કરંજ પવિત્ર, રોગ મુતરઈંજ ટાલું;
 દિવસઈ દેખું ગ્રહઈ, આંખી સદા અગ્નુઆલુ.
 તેત્રીસ કોડિ સુર પૂંછડધ, પંડિત પૂજી ગુણ સ્તવધ;
 સુંણી ભૂપતિ અવરી રમણુધ, નિગુણ જનમિ કાં મોઢવધ. ૩૩

ફહા.

અવરી વચન શ્રવણે સુંણી, નૃપ જોહ્યો મુખિ વાંણિ;
 ગુણ હીણો નર જે વલી, ગદંભ સમ કરી જાંણી. ૩૪

કવિત્વ.

ગદંભ કહઈ હું સાર, છઈ રતિ મહારધ સરખી;
 ચંદન કે છંટ છાંદાર, ભાર સિરિ લીઉં હરખી.

૧ રાય સુણો. ૨ વદે.

તરણુ ભખું નિશદિસ, રીસ નહીં મન માહરધં;
 મુખ ઉજલું નધં સાંમ, અરસી કુલિં ચાલિં અત્મારધં.
 ગર્દભ કો ગળીઓ નહી, બોલ્યો આપું રિદ્ધિ બહુ;
 નિગુણ જનમ મમ કો કરો, ભૂપતિ આદિ સુણ્યો સહ. ૩૫

ફહા.

ગર્દભ વચન શ્રવણે સુંણી, નૃપ ઉદ્ધર્ધ સોય અભાગ;
 ગુણ હીણા નર જાણ્યો, જોહવો પંખિ કાગ. ૩૬

કવિત્વ.

ધરતધં ન કરે છોતિ, સરોવર નદી ન ડોહલુ;
 મુઝથી બીહીધ ન કોઈ, ચરમ તો પશમ પટોલું.
 જગનિ કાજ મુઝ દેહ, માંસ મુખ ત્રિપ્રાં કેરધં;
 લીંડી ઓખધ કાજ, એનધં વલી કાંમ અનેરધ.
 વિષધર વિષ મુંઝ નવિ ચઢધ, પવિત્ર ન રહુ આપરો;
 અધમ નરનધં તોલિ, પરાજન મુઝનધં કાં કરે. ૩૭

કવિત્ત.

પૂરવિ તાપસકણ પાત્ર અમ જાણી પૂજે;
 ભોજન પહેલો આહાર, દીધતો ભખવું સુઝે.
 માલો જલને કંઠિ ભોગ પ્રગટ નહી છાનો;
 કરે કટબનો પોષ ગગનિ ફલ ચરે લોભાણો.
 છેતર્યો છપ્પો જાડે નહી કૃત્તન વર્ણ કાગા સહી,
 નિગુણ જનમિ કાં મીઠવો વાયસ વાત વવરીગધ; ૩૮

ફહા.

વાયસ વચન શ્રવણે સુંણી, નૃપ કહે સોય અભાગ;
 ગુણ હીણા નર જાણ્યો, જોહવો મુરખ કાગ; ૩૯

૧ બોલ્યો કરી રાગ. ૨ પડિત નૃપ.

દૂહા.

છાગ વચન શ્રવણે સુંણી, તૃપ કહઇ મ કરે વાદ;
 નિર્ગુણ જલમા તુલ્ય કીઆ, તે મુઝ બહુ અપરાધ. ૪૧
 જગમાં કોઈ અસ્યો નહી, તોલું નિર્ગુણ જોડી;
 તેણઈ કારણિ અવગુણ તજ, આણો ગુણની કોડિ. ૪૨
 અવતાર ધન્ય સજ્જન તણો, કરતો પરઉપગાર;
 તુઝ પુત્રઈ મુઝ રાખીઓ, ભલો તું જાતિ કુંભાર. ૪૩
 સજ્જન પિતા સંતોખીઓ, ભાખઇ ગૂજર રાય;
 તું કુંભાર મુઝ દૂકું નઈ, લેઈ ઉજોણી જાય. ૪૪
 સજ્જન ભલાવી સચર્યો, ચાલ્યો કુંભરનિરદ;
 વિપ્ર મિત્ર સાથિ લીઓ, કરતા બહુ આણુંદ. ૪૫

ઢાલ.

એક વજ્ર ઉછાલતો-એ દેશી.

અતિ આણુંદિઈ સચર્યો એ, વિપ્રવેશિરનઈઆગલિ ૧ધર્યોએ;
 ઇછા રંગિઈ તે રમઈ એ, થયો મધ્યાન તિહારઈ સુંજમેએ. ૪૬
 ભૂપતિ વિપ્રનઇ કહઇ હસીએ, પરિ ભોજની કરસું કિસીએ;
 તું વિપ્રનઇ હું નરનાયકો એ, આજ ગાંઠિઈ નહી એક પાયકોએ. ૪૭

દૂહા.

પાયકો (એક) ગાંઠિઈ નહી, લાગી ભૂખ અપાર;
 ધન વિના સું (જઈ) વુહુરીઈ, દોકડા તે જગિ સાર. ૪૮

૧ કર્યો.

કવિત્વ.

દોકડઈ દીયે તેહ, દોકડઈ દૂખ પણિ જાય;
 દોકડઈ દૂરિજન દાસ, દોકડઈ દેવ વસિ થાઈ. ૪૯
 દોકડઈ મહિપતિ મિત્ર, દોકડઈ દંદ પણિ ભાંગઈ;
 દોકડા દેસ વિદેસ, જગત જન પાએ નમઈ.
 આવો આવો સહુકો કહઈ, ઉભા થઈ આદર કરઈ;
 દોકડા વિહુણી હુંસિ જેમ, કુપ જાંચ મનમાંહિ રહઈ. ૫૦

ફહા.

કુઆ તણી જાંમ જાંહડી, ફિરી ફૂપિંજ સમાય;
 ધન વિન રહુંસી કરી કરે, યોલ્યો ગૂજરરાય. ૫૧

ઢાલ-પાછલી.

તવ વિપ્ર કહઈ સુંણો વાત એ, મુઝ વિદ્યા જગિ વિખ્યાત એ.
 ભીખ ભીખારીને માત એ, તું ચિંતા મ કરસિ નાથ એ; ૫૨
 ભીખ સાધ તણી કલ્પવેલિ એ, કાઢી દૂરગતિ નારી ઢેલીએ;
 રાય નમાવઈ સીસ એ, ભીખ આપઈ પરમ જગીસએ. ૫૩
 સુર નર વિદ્યાદંદ એ, ચઢી હલધર નઈ ઇંદ્ર એ;
 ગજ કેસરી લાગઈ પાય એ, તે તો ભીખ તણો મહિમાએ. ૫૪
 વાત કહી વિપ્રઈ ધણી એ, પછઈ ચાલ્યો તે ભીક્ષા ભણી એ;
 જઈ પછડો નગરિમાંહિ એ, ભલ કર્યો ઉલાવ્યો તિહાં એ. ૫૫
 અન્ન ઉદક સહુ લાવીઓ એ, નૃપ આગલિતેપણિ આંણીઓ એ;
 વિપ્ર ભીખારી જીવ એ, તેણુઈ ઓલવ્યો કર્યો દિવ્ય એ. ૫૬

૧ લાગઈ. ૨ વહુણી હોંસ કરે કરી. ૩ પામ્યો.

રોટી ભાત લેધ કરી એ, ભરી થાલનઈ નૃપ આગલિધરિએ; ૫૬
 કાલ નઈ ભાવ નેધ કરીએ, રાય આહાર લીઈ પેટજ ભરીએ. ૫૭
 રચણી પ્રથમ રવિ ગયો એ, તવ કપટ નિદ્રાઈ નૃપ થયો એ; ૫૮
 ભોજન લાલચી બંભણો એ, તેણું ખાધું કર્યો અતિ ઘણો એ. ૫૯
 પેટ ભરી પૂરણ થયો એ, તવ રાય તણઈ પાસેં ગયો એ; ૬૦
 સ્વામી કર્યો આંણીઉ એ, તુહો ખાધ સંતોષો પ્રાંણીઉ એ. ૬૧
 રાય કહઈ સુણો મિત્ર એ, ન ઘટઈ તુઝ કર્યો અત્રએ; ૬૨
 ખાધો કર્યો મુઝ તણ એ, હવઈ સ્યું ખાઉં થઈ લાલચી એ. ૬૩
 નેણઈ દીધું તેણઈ દેવરાય એ, કિરપી દાતાર ન થાય એ; ૬૪
 પર આગલિ ઉડિઉ હાથ એ, સું જાંણુઈ દીધાની વાત એ, ૬૫
 રવિપ્ર કહઈ સુણો ઉવાત એ, કહું કરંયા તણો અવદાત એ; ૬૬
 મુઝ ઉઘાડો એ દીઉ એ, તેણઈ કારણિ આહાર પહધલોલીએ. ૬૭
 મુઝનઈ પચીઓ આહાર એ, તવ જાંણ્યો કર્યો સાર એ; ૬૮
 હવઈલાગ્યો કર્યો તુહ કહધરે, મમ ઠલકો નૃપ મુઝનઈ દીઓએ. ૬૯

દૂહા.

ઠળકો મુઝનઈ મમ દીઓ, મધ કાધી તુહ સાર; ૬૪
 વિખ કર્યો જાંણી કરી, કાધો પ્રથમ આહાર. ૬૫
 ભૂપઈ અવસર ઝોલખ્યો, નવિ ખોલ્યો મહારાજ; ૬૬
 વચન વાદ કરંતકાં, પ્રીતિ ઘટઈ સહી આજ. ૬૭
 વચન વાદ સ્ત્રી એકાંતઈ, વણુજહ દૂરિ ગયાઈ; ૬૮
 અવસર ચુકો લોભિં પડિઉ, મિત્રી એમ પલાય. ૬૯

૧ હવિનવ. ૨ બ્રાહ્મણ. ૩ નાથ. ૪ પહિલો.

ભોજન કરી કરાવીધ, સુખ દૂખ સુંણી કહંતિ;
 દીજધં દીજધં પ્રેમસ્થું, મિત્રી એમ વધંત. ૬૭
 તિણુધ કારણિં તિહાં વિપ્રને, સંતોખ્યા બહુ ભાતિ;
 ખડગ લેધ નૃપ ચાલીઓ, આવ્યો જહાં ખંભાતિ. ૬૮

હાલ.

નંદનકું ત્રિસલા હુલસાવધં-એ દેશી-રાગ-આશાઉરી.

ખંભ નયર નૃપ આવ્યો વેગધં, બધડો પુણ્ય પ્રસાદિધરે;
 દીડો અહિમસ્તગિ ગંગેટો, નાયતો બહુ નાદિધરે-ખં. ૬૯
 એણુધ અવસરિમુનિહેમાચારજ, અરણુ ભોમિ તિહાં આવધરે;
 અહિમસ્તગિ દીડો ગંગુટો, સબલ સુકન મનિ ભાવધરે-ખં. ૭૦
 ડાખું જીમણું જોતાં દીડો, કુમરનિરંદ સોભાગિરે;
 તેણુધં પણિ હેમાચાર્ય દીડા, વિનય કરી પગિ લાગીરે-ખં. ૭૧
 સ્વામી હું પૃથ્વી રડવડીઓ, રાજ કરિં નવિ ચઢીઉરે;
 પુણ્ય હીન દૂખ પાંખ્યો બહુલું, કર્મિં હું પણિ નડીઉરે-ખં. ૭૨
 હેમ સૂરિ તવ હરખી બોલ્યા, નૃપ મનિ ચિંતા યાલોરે;
 અહિ મસ્તગિ દીડો ગંગેટો, એણે સુકુને ભૂપાલોરે-ખં. ૭૩
 સંવત એકાદસ નવાંણું, મહાવદિધં તુજ કાજરે,
 ચઢથિઆદિલનધપુષ્પનક્ષત્રધં, મધ્યાંન માહિં રાજોરે-ખં. ૭૪
 એણેવચને હરખ્યો નૃપ હધધં, લાગો મુનિવર પાયોરે;
 વચનપ્રમાણુ હ-સધં સહીતાહરે, તું સાચો ઋષિ રાયોરે-ખં. ૭૫
 એણે અવસરિ તિહાંઉદયમંત્રી, આવ્યો વંદન કામિધરે;
 કુંભારપાલ તવ પૂજધંચુરનધં, એ રહધ છે કુંણુ કામિરે-એ. ૭૬

૧ વાધંત.

હેમ કહઈં સુણિ કુંમરનિરંદો, એ જનશાસન ચંદોરે;
 મરદેશઈં શ્રીમાલી વંસિં, ઉદુ નામ વણિ દોરે-ખં. ૭૭
 ધૂત લેવા ચાલ્યો ચઉમાસઈં, ખેત્ર [આગલિ આળ્યોરે;
 તિહાંએકંકણુખી સુકુનજ ભેદી, તેણે ઉદુ બોલાવ્યોરે-ખં. ૭૮
 વણિગ વાત કહું એક સાચી, ઇહાં તુઝ ઝલ્લિ ન મલસ્યેરે;
 કરણાવતીએ ગૂર્જર દેસે, તિહાં તુઝ ભાગ્ય ફલસ્યેરે-ખં. ૭૯
 ચ્યાર પુત્રસું તેપણિ આળ્યો, આહડ, અંબડ, સોહલોરે,
 ચઉથઉ પુત્ર ચાહડ કહઈં, કપટ રહીત તે ભોલોરે-ખં. ૮૦
 ચ્યાર પુત્ર નઈં સાચિં લેઈં, આળ્યો ગૂર્જરમાંહિ રે;
 મણિધરનઈં માથઈં એકદેવી, દીડી બઘડી લાંહિરે-ખં. ૮૧
 વણિગ વિચાર કરે જવ હઘઈં, તવ એક સુકની બોલધરે;
 કઈં રાજા કષ્ટ મુદ્રા થાસઈં, નર નહી તુઝકો તોલેરે-ખં. ૮૨
 સુકુનનમી નઈં તેપણિઆળ્યો, તૃપ જેસંગને મિલીઓરે;
 મંત્રી મુદ્રા આપી તેહને, પુણ્યતર તસ ફલીઓરે-ખં. ૮૩
 ઉદ્યન મંત્રી નામ ધરાવઈં, તે વંદન ઇહાં આળ્યોરે;
 તૃપ સમઝાવી કુંમરનિરંદને, ઉદ્યન હાથિ ભલાવ્યોરે-ખં. ૮૪

ફહા.

૧ઉદ્યન હાથિ ભલાવીઓ, કુંમરનિરંદહ રાય; ૮૫
 ભોજન ભડિત ભલી કરઈં, ૨ભગતિ કરઈં તસ ઠાય.

હાલ.

પ્રણમું તુલ્લ સીમંધરજી-એ દેશી.

એણઈં અવસરિ જેસંગનેજી, કીધું દૂતેરે જાણુ;
 કુંમરનિરંદ ખંભાયતિમાંજી, મંત્રી ધરિ રહઈં ઠાણુ.

૧ કુમરનિરંદ ભલાવેયો, સોંખ્યો ઉદ્ય હાથિ. ૨ સેવ કરઈ દિનરાતિ

નરેસર માનો સાચેરી વાત, તિહાં જઇ જાણે જીવતોજ;
 આલસ તજી નરનાથ—એ અચલી. ૮૬
 કટક ચઢ્યાં જેસંગનાંજ, ચાલઈ તે દિનરાતિ;
 કુંભારપાલને જાણવાજ, વીંટી નયર ખંભાતિ-ન. ૮૭
 જાણુ હવું મંત્રી તણુછજ, તેડ્યો કુંભરનિરંદ;
 જા તું નાસી જીવતોજ, તુઝ જાણેવા ફંદ-ન. ૮૮
 પડિઈ પાંનિ ચુનો દીઝોજ, નાવ્યો તાહરઈરે કાંમિ,
 ૧કારણિ પડિછનવિ રાખીઝોજ, તો હું પસુઆ કાંમ-ન. ૮૯
 કુંભર કહઈ મંત્રી સરજ, મ કરો ખોટીરે વાત;
 મુખિ કિરિયાતું તે દીછજ, જે રખોતાનો તાત-ન. ૯૦
 તાત સરીખો તું સહીજ, તિહુણુપાલ નધ કાંમિ;
 મુઝ નવિ રાખઈ મંદિરઈજ, તે મુઝ હિત નઈ કાંમિ-ન. ૯૧
 તાહરા ગુણુ જગમાં ઘણંજ, મુઝ હમડઈ ન સમાય;
 ધરતી કાગલ જે કરંજ, તુહમ્ લખ્યા ન જાય-ન. ૯૨
 તઈ મુઝ રાખ્યો જીવતોજ, કીધો પરઉપગાર;
 કાજ કરઈ ફૂલઈ નહીજ, નર ઉત્તમ આચાર-ન. ૯૩

કવિત્ત.

સોય પુરૂષ જગિ સાર, જાણુજ વિરલા લધઈ;
 દાંત શીલ તપ સર, વિવેક વિષ ધંદ્રી વધઈ.
 આપ અવગુણુ આખિ, વિવિધ ગુણુ વિદ્યા કેર;
 ઋદ્ધ્ય ન ધરતો ગેસ, બુદ્ધિકાંજ અતેરાં.
 ન ન માંન, ન ન લોભ, અવગુણુ, ગુણુપરહૂખલજાણુહાર;
 કરી નામ ન ફૂલણા, તે ઉવિરલા સંસાર. ૯૪

૧ વેલા પડછ. ૨ પોતાની માત. ૩ નર જગમાં તું સાર.

ફહા.

સાર પુરુષ જગિ તું સહી, તથા કીધું શુભ કાંમ;
 નિજ મુખિ તું કિમ ઉચરધં, પોતાના ગુણુ ગ્રામ. ૯૫
 તું ગુણુવંત ગુણે ભર્યો, તાહર વચન પ્રમાણુ;
 તુઝ વચને નાસું સહી, નિજ રાખવા પ્રાણુ. ૯૬

ઢાલ-પાછલી.

મરણતણો ભચ મનિ ધરીજી, નાહો કુંમર નિરંદ;
 ગયો પોસાલઈ પાધરોજી, ૧રાખો હેમસૂરીદ-ન. ૯૭
 નર પૂણ્યાઢય જાણી કરીજી, રાખઈ મૂનિવર ત્યાંહિં;
 કુંમારપાલને ઘાલીઓજી, ૨ભોમી ભુંહરામાંહિ-ન. ૯૮
 પુસ્તગ ખડક્યાં બારણેજી, બધકા હેમસુરિંદ;
 સેનાનિ તિહાં આવીઓજી, પૂછિઉં કુંમરનિરંદ-ન. ૯૯
 હેમસૂરિ તવ ઈમ કહઈજી, દીસેં નહી નર કિહાંઈ;
 જો તુલ્લ સોધ્યો નવિ જડયોજી, તે ઘાલ્યો આ માંહિ-ન. ૧૦૦
 સોધ્યો કુંમર નરેશ્વરજી, નવિ લાધો નર કિહાંઈ;
 સુર સુભટ ઝાંખા થીઓજી, ખિણુ ખેદ મનમાંહિ-ન. ૧
 સુર સુભટ પાછા વલ્યાજી, કાઢિઓ કુંમર નરેસ;
 તું ઉભો ઈહાં મમ રહઈજી, નાસીજા પરદેસ-ન. ૨

ફહા.

પરદેસઈ પંથી ફર, તુંમનિ નહિ સહદેસ;
 સાત બોલ તજવા સહી, તું સૂણી તૃપ ઉપદેશ. ૩

૧ ખેડો. ૨ ભિંત.

ચઉપધ

તજે નગર જહાં વયરી ધણાં, તજે વાદ જહાં નહિ આપણાં;
 તજે મુહુલ તે અતિગજરાં, તજીય નેહ વિના દીકરા.
 તજે વૃક્ષ થયો જે ખીણ, તજે ધર્મ દયા જે હિણ;
 રાય તજે પરનારી ભોગ, એ સાતિ તજવો સયોગ.
 આર બોલ નવા સાંભલો, સહસ હાથ ગજથી વેગલો;
 શત હાથિં હય તજવો નાથ, શકટથી રહીયે રૂપંચ હાથ.
 વયરી વિરહં વિખધર નાગ, તેહથી કીજઈ દેસહ ત્યાગ;
 ઉભા રહી નવિ પિજઈ નીર, તું સુખ લહીયે આપ શરીર.

ઢાલ-પાછિલી.

એણે વચનેં નૃપ હરખીઓજ, નમિઓ મુનિવર પાય;
 તંઈ મુઝ રાખ્યો જીવતોજ, જૈનયતિ ઋષિરાય.
 મુનિવર માનો સાચીરે વાત.
 રાખધ કીડીં કંથુઓજ, છોડધ કોડિરે પાસ;
 તો કિમ દૂહવઈ નર તણુઈજ, એ મુઝ નઈ વિશ્વાસ-મુ.
 આગઈં તુઝનઈં ધુરિ લગઈંજ, પૂરવિં મુઝપરિ રમેમ;
 ગુણુ ઓસંકલ કિમ થસુંજ, એ દુખ સાલેં દેહ-મુ.
 હું રાવત તું મુનિવરજ, ફિરીધ જૂનૂધ દેસ;
 કેહીપરી મલસ્યું એકહાજ, કિમ તુઝ ભકિત કરેસ-મુ. ૧
 અસ્યું કહી નૃપ સંચર્યોજ, આવ્યો વટપદ ગાંભિ;
 તેણુઈંયાંનકિ એકવાણુઓજ, કુટક સાથરીઓ નાંમ.
 સૂણો નૃપ કરપી કહીન અપાર-અંચલી. ૧

૧ હસ. ૨ નેહ.

કુમારપાલ નૃપ તિહાં ગયોજી,	પૂછિઉ	ખાજીમ	પાડ;	
ઈમજ ઈમજ મૂખિ તે કહઈજી,	ઘૂણાવઈ	નિલાડ-સુ.	૧૨	
ટોલિ વચન શ્રવણે સુણીજી,	ખીજ્યો	નૃપ	મનમાંહિ;	
ચિણા તોલાવી તિહાં લીધજી.	બધેઠો	હુંગધ	ત્યાંહિં-સુ.	૧૩
ચિણા ભખી પાંણી પીઠંજી,	ઉઠિ	ચાલ્યોરે	રાય;	
કિરપી કુટકજ વાંણીઉજી,	નૃપની	કેડિ	ધાય-સુ.	૧૪
પાલવ ગ્રહીનઈ રાખીઓજી,	મુખથી	બોલધરે	ગાલિ,	
ધનવિણુ આવ્યો વુહુરવાજી,	ધિગ્	જીવ્યું	તુઝ બાલિ-સુ.	૧૫
કુમારપાલ નૃપ ઈમ કહઈજી,	મ	કરીશ	શેઠ પુકાર;	
હવડાં નાણું નવિ મલઈજી,	દેસું	તૂઝ	નિરધાર.	૧૬
સમગ્રાવ્યો સમજઈ નહિંજી,	મેલ્યું	માણસ	તાંમ;	
ચિણા તોલાવીનઈ ભખ્યાજી,	હવધં	ન દિધ	મુઝ દાંમ-સુ.	૧૭
ભૂપતિ કહઈ નર સાંભલોજી,	મુઝ	હુઓ	સૂખડી પ્રેમ;	
મધં પૂછી જોયું એહનધંજી,	એ કહઈ	ધંમજ	ધમિ-સુ.	૧૮
મધ જાણ્યું ફાસ દીધજી,	લીધા	તામ	ચિણાય;	
એ વલતો ખાધા પછીજી,	કીજઈ	કીસો	ઉપાય-સુ.	૧૯
લોકધં વાર્યો વાંણીઓજી,	પણિ	નવિ	માંનધરે બોલ;	
ખીજ્યો કુમર નરેશ્વરજી,	પાપી	પાહણુ	નિટોલ-સુ.	૧૯
વાર્યો ન રહધ વાંણીઓજી,	તવ	હુઉ	નૃપ દૂખ;	
વજ પડોસરિ વાંણીઓજી,	જેહમાં	એહવા	પુરૂષ-સુ.	૨૦

આઈ કહધતાં ન સાડલોજી, નવિ મુંકધં નિરધાર;
 ઘોદા લાગધં વાણીઓજી, એહને એ ઉપચાર—સુ. ૨૧
 ગલધં યહી તવ નાંખીઓજી, પછધં રહ્યો મતિમંદ;
 પુરજન લોકનાં દેખતાંજી, ચાલો કુંભરનિરંદ—સુ. ૨૨

ફહા.

ચાલ્યો કુંભર નરેસરજી, કીધુ આપ વિચાર;
 દેણ સમું ભૂંડું નહિંજી, દેણધ દૂખ અપાર. ૨૩

કવિત્વ.

દેણ તણો જગ દાસ, વાસ પણિ દેણધ મુંકધં;
 દેણે દેહજ ખોઈ, દેણથી ભોજન ચૂકધ.
 દેણે દીન મુખ હોઈ, દેણથી દીસધ દુખીઓ;
 દેણધ ઉવટ વાટ, દેણથી સુધ ન સુખીઓ;
 દેણથી કાતિ પાંગલી, નરગ ગતિ નરખી કહી;
 નીચ ચોની અવતાર, છુટધ પસ પીઠધ વહી; ૨૪

ફહા.

પીઠ વહીનધ છુટરયે, પરવસિ તેહની દેહ;
 તે ભોગવતાં દોહેહું, જહાં દુખનો નહિ છોહ. ૨૫
 પરધન લેધ એકનરા, કરતા અમૃત આહાર;
 પરભવ ભધંસા ખર થધ, સિરિ વહધસધ બહુ ભાર. ૨૬
 શાલિ દાલિ ધૃત ઘોલથી, વિખ ૧ખાધું તે ખાસ;
 પરધન પણિ નવિ રાખીધ, દેણિ તણો જગિ દાસ. ૨૭

૧ પીધુ.

ધ'મ ચિંતી નૃપ ચાલીઓ, કીધો યોગી રૂપ;
ખડગ હાથિ લેઈ કરી, ભર્યચિ આળ્યો ભૂપ. ૨૮

હાલ.

રાંમ ભણુછ હરિ ઉઠીધએ. એ દેસી—રાગ રામગિરી.

ભર્યચિમાંહીરે આવીઓ, મલીઉ સુકુનનો જાણુરે;
વિનય કરી તસ પૂછીઉં, કહીઈ રાજ મંડાણુરે. ભ. ૨૯
શ્રી મુનિસુત્રત દેહરમં, બધી તે કાલી દેવિરે;
દોષ સખદ દેવી કરમ, માલી સારમ તતખેવરે. ભ. ૩૦
ત્રિણિ સખદ કલસિં કર્યા, દંડ સખદ તે ચ્યારરે;
વચન સુંણિ કહઈસુંણ હેવી, કહું તુઝ સુકન વિચારરે. ભ. ૩૧
દોષ સખદરે દીવઈ કીચ્યા, તેહનો એહ વિચારરે;
હીંદુઅ સિરિ વહમ આગન્યા, આંણુ ન ખંડમં રૂંમારરે. ભ. ૩૨
ત્રિણિ સખદરે કલસીં કીચ્યા, તે ત્રિહુ ભુવનમાં નાંમરે;
સ્વર્ગ નઈ મૃત્યુ પાતાલમાં, ગાય તાહરા ગુણુ ગ્રામરે. ભ. ૩૩
ચ્યાર સખદરે દંડમં કીચ્યો, કહું તુઝ અર્થ તે આજરે;
લાખ એદાદસ વાળ ભલા, હોસમં ચિહુ ખંડિ રાજરે. ભ. ૩૪
સખદ સુણી નૃપ સંચર્યો, ચાલ્યો કુંભરનિરંદરે;
કુલાગ નગરમાં આવીઓ, સર્વાર્થ તિહાં યોગેંદ્રરે. ભ. ૩૫
બિઈ કર્નેડીરે નૃપ નમ્યો, યોગી કેરઈ તે પાયરે;
હું તુઝ પૂછુંરે પંડિતા, કહીઈ રાજ તે ચાયરે. ભ. ૩૬
યોગી રભણુઈ સુંણિ રાજ્યા, માહરમં મંત્ર છમ આજરે;
એકદિઈ ઉગહુ માત્રનમ, એક દિમં દિવ્ય રાજરે. ભ. ૩૭

૧ કોય. ૨ કહઈ. ૩ ધન.

કુંભરનિરંદ એણીપરિ કહઈ, નહી મુઝ દાંમતું કામરે;
 મુજ દિઈ ગુજર દેસડો, પાટણુ કેઈ તે રાજરે. ભ. ૩૮
 તવ યોગી તસ સીખવઈ, મંત્ર આરાધન ત્યાંહીરે;
 કુંભરનિરંદ સીખી કરી, આઠ્યો સમસાંન માંહિરે. ભ. ૩૯
 કાલી ચઉદસી રાતડી, દીધું મૃતક એકરે;
 અગણિ કુંડ તેહનઈ દિઈ, આયુધ દિઈ અનેક. ભ. ૪૦
 વીર વકારોરે આવીઓ, કોટો ખેતરપાલરે;
 તે છલી નૃપનઈ પાડવા, કરતો રૂપ વિકરાલરે. ભ. ૪૧
 તિહારઈ લખમી લીલાવતી, દેવી પરતગિ થાયરે;
 આજ થકી વર્ષ પાચમઈ, સહી તું ગૂજર રાયરે. ભ. ૪૨
 સોઘ શખદરે વીરઈ સુંણ્યા લાગો ભૂપતિ પાયરે;
 વિદ્યા સકલ તે સાધી કરી, ખેતલ થાંનક બાધરે. ભ. ૪૩

ફહા.

વીર વલંતઈ ઈમિ કહિઉં, સાંભલિ કુંભર નિરંદ;
 રાજ કરે સપરિવારસું, જામ તારામાંહિ ચંદ. ૪૪
 શખદ સુંણિ નૃપ નાચીઓ, ઉલટ અંગિ ન માય;
 અસ્યો હર્ષ હુઈ અસિપરિ, તો જીવ દુખીઓ ન થાય. ૪૫
 નારી નામિં હરખતો, ઘાય ધનનઈ કાંમિ;
 આલસ ધણું અંગિ વલી, જીન પૂજા નઈ કાંમિ. ૪૬
 હાસ વિનોદ કરતાં સુંણી, જીવ ધરઈ તિહાં કાંન;
 સૂત્ર સિદ્ધાન્ત સુંણતાં વલી, ન રહઈ ચોથું ધ્યાન. ૪૭
 રંભાશ્વ દેખી કરી, ફાટી આંખિઈ જોય;
 શ્રી નવકાર ગણુંતડાં, નયણું નીદ્રા જોય. ૪૮

ભારીકરમી જીવડા, જીમ નારીનું ધ્યાન;
 તિમ કરમ પરમેશ્વર તાજું, પામઈ અમર વિમાન. ૪૯
 પર નિંદા કરતાં વલી, જીભઈ વાધઈ જોર;
 શ્રી જીનવર ગુણ ગાવતાં, આલસ અંગ અધોર. ૫૦

ઢાલ.

રાગ વસંત—નાહલો નીરગુણરે.

જીન તુઝ નાંમ નિધાનરે, એ ધન કોઈ ન ખાય;
 દેહડી જલતાં સાથિં આવઈ, વિણસી કિમઈ ન જાય. જ. ૫૧
 ચોરન ચોરઈ અગનિન જાલઈ ધૂરત કોઈ ન ધૂતારઈ;
 વાટઈ વહઈતાં વિધન નથાય, ધૂતઈ કહી ન હારઈ. જ. ૫૨
 એ ધન ખાતાં કહીઈ નખુટઈ, વણજ કરિ નવિ ્હારઈ;
 કૂવસન પડતાં એનવિ વિણસુઈ રસી ન લીઈ રાય. જ. ૫૩
 ચાડતાજું ઇલાં કહિઈ ન ચાલઈ, યોગી ધાત ન ધાલઈ;
 સુરનર કિનર અસુર વિદાધર, એ ધનસું નવિ ચાલઈ. જ. ૫૪
 એ ધનનું હેર નવિ થાય, હુંટા સોય ન લૂંટાઈ;
 સાયરજલ પ્રભવઈ નઈ એહને,, અનર્થ કોઈ ન ઉઠઈ. જ. ૫૫
 એ ધનથી પેલું ધન આવઈ, રાજ ઋદ્ધિ સૂચ ભોગ;
 કુમારપાલ નૃપ મનિ એણીપરિ ચિંતઈ, પૂણ્ય સકલ સંયોગ. જ. ૫૬

ફહા.

મોહ કર્મ મૂઝને ઘણું, જીવ રહઈ નહી ઠામિ;
 તૃણા વાહો નરપતિ, રહીડું ગાંમો ગાંમિ. ૫૭
 અસું કહી નૃપ સંચર્યો, લીધું યોગી વેસ;
 કાંતીપુરમાં આગ્યો, કલ્યાણકારક વલી દેસ. ૫૮

૧ જઈ. ૨ હીડઈ.

ઢાલ.

રામ ભણુઈ હરિ ઉઠીધએ—એ દેશી.

ગુર વિના ગચ્છ નવિ જિન કહો, એ દેશી—રાગ આસાઉરી.

કલ્યાણુકારક વલી દેસમાં, આળ્યો કુમર નિરંદોરે;
 કૌતગ જૂઈ નૃપ રાજ્યો, ધરતો અતિહી આણુદોરે. કૌ. ૫૯
 સરિ વિણુ પુરુષ પડયો તિહાં, કામિની કરધં (કાને) વિચારોરે;
 એ સિરિ વેણી અતિવડી, કાંતે કુંડલ સારોરે. કૌ. ૬૦
 ડાઢી મોટી અતિધણી, એ છઈ પાંનતો ભોગીરે;
 દંત અછઈ નર સોખલા, સુણીયો કૌતુગ યોગીરે. કૌ. ૬૧
 યોગીઈ પૂછિઉં નારનેં, જાણ્યો કિમ વિચારોરે,
 તે પણિ મર્મ પ્રકાસીઈ, તે તુલ્ય ખુદિ અપારરે. કૌ. ૬૨
 પ્રહમલી કહઈ સુણો પંચીઆ, વેણી વાંસગ આકારરે;
 ખંધિઈ ઘાસ જ કુંડલા, તવ મંઈ જાણ્યો વિચારોરે. કૌ. ૬૩
 ત્રીજી કહઈ ઋદય ઉજલુ, ડાઢીનો આકારોરે;
 સુનઈ ભર્યોજ અગુડો, જાણ્યો પાનતો ભોગીરે. કૌ. ૬૪
 પાંચમી કહઈ સુણો યોગીઆ, કહુ તુઝ વાત એકાંતોરે;
 આંગલી ટચી નખ લોહી ભર્યાં, તેણે નર સોખલા દતોરે. કૌ. ૬૫

દૂહા.

કૌતગ દેખી હરખીઓ, આળ્યો સરોવર પાલી;
 તિહાં એક દેવ ભુવન અછે, મસ્તગ પૂજ નિહાલી. ૬૬

૧ ખાનારે.

ચતુષ્પદ.

મસ્તગ પૂજા દેખી રાય, હ્રદયમાંહિં રવિમાસણ થાય;
 પૂજારાનંદ પૂછ્યું રજસંધ, સિર પૂજા તે કારણ કિસંધ. ૬૭
 પૂજાર બોલ્યા તસ કાય, આગઈ એક મકરધ્વજ રાય;
 તેણુધ ખણુવ્યું સરોવર સાર, અમૃત સાગર નામ અપાર. ૬૮
 સરોવર પાણીધીભરીયું જસંધ, કમલ અનોપમ પ્રગટીઉં તસંધ;
 તેહમાં મસ્તગ બોલધં સોય, એકધં ખૂડધ છધં સહુ કોઈ. ૬૯
 વાત હવી મકરધ્વજ છહાં, બહુ પંડિત પણ બધકા તિહાં;
 ભૂપંધ પૂછીઉ મન સંદેહ, કહુ મસ્તગ સું કહધછધ એહ. ૭૦
 તવ પંડિત હુઆ અતિ બાલ, ઉત્તર તવિ દીધો ભૂપાલ;
 હુતા પંડિત અતિ વાચાલ, તવ મતિમૂઢ હુઆ સમકાલ. ૭૧

દ્વહા.

સમકાલિં નવિ બોલ્યા, ઉત્તર ન થયો ત્યાંહિ.
 અવસર આવ્યો બલવે, તે થોડા જગમાંહિં. ૭૨
 અવસર વાહન વાહીઓ, રોસ ન દીધો ધાઓ;
 રોસ ગયો રસ વિસમ્યો, પછઈ ધાઉ ન થાઉ. ૭૩
 કવિતા પંડિત જગિ ધણાં, બુઝવે નારિ બાલ;
 પ્રાંહિ પંડિત તે નહિં, સમઝાવધ ભૂપાલ. ૭૪
 ધરિ સૂરા રણિ પંડિતા, ગામ ગેમા ગોઠિ.
 રાજ સભામાં બોલતાં, થરથર ધૂન્ને હોઠિ. ૭૫
 મુંહડધ માંચું જે દીધં, નાપધ રાખ્યો સરણ;
 પૂછ્યા ઉત્તર જે દીધં, તે જગિ વિરલા ત્રણ. ૭૬
 પૂછિયો ઉત્તર નવિ થયો, પંડિત પંચ સહાધ;
 સાત બોલ પ્રાંહિ વલી, અટકઈ હ્રદયમાંહિં. ૭૭

૧ અસંભમ, ૨ તસંધ.

ચઉપધ.

પુછ્યાનો ઉત્તર ૧ન થાય. બોજન વેલા મૂખ્યો જામ; વાદ સમય ગાથા વિસરધં, વ્યાખ્યાનની વ્યાઘાતજ કરધં. ૭૮
 ગાંન કરંતા ગલુ બંધાય, શુદ્ધ અર્થ મરડિધ દૂખ થાય; સભામાંહિ ટુંકારો કરેં, એ સાતેં બોલ હમંધ ખટકધં. ૭૯
 ભૂપધં પુછિઉં જેહ વિચાર, પંડિતનધં કહધંતાં હુધં વાર; સોય બોલ હમંધ ખરખરધં, પછધં અવધિ ખટ મહિના કરધ. ૮૦
 અવધિ આસા લેધં રાય, પંડિત ચ્યાર પરદેસધં જાય; આવ્યા નવકોટિ મરથલી, તિહાં એક પંડિત દીહો વલી. ૮૧
 સુંદર ડાઢી સુંદર વાંન, જાણેં નાગરવેલી પાંન; ચંદ્ર દોહન કરધં વિજ્ઞાન, નિજ ડાઢીનું રાખધ માંન ૮૨
 મુહુત ન રાખધ ડાઢી તણું, તે મૂરિખ જગમાંહે ધણું; અસત વચન બોલેં અજ્ઞાન. ડાઢી નહિ તે કહું ઉપાન. ૮૩
 હાસ વિનોદ કૃતુહલ કરેં, ભાંડ વચન મુખથી ઉચરેં; સ્ત્રીની કથા કરધં અતિધણી, ડાઢી નહિ તે કહું પુંજની. ૮૪
 સંવર નહી જસ ખાધાતણો, ક્રોધ, લોભ, કામ રસ ધણો; લંચા બોજન આસ પરધરાં, ડાઢી નહી તે કહું ઝાંખરાં. ૮૫
 પુણ્ય પાપની ન લહધં વાત, ન લહધ શાસ્ત્રતણા અવદાત; વ્રત પાલધ જે થાધ મહું, તે ડાઢી કહીધં સુપકું. ૮૬
 જીવ જતન નંધા પરિહરી, જગમાં ડાઢી તેહની ખરી; કપટ નહી નર પરઉપગાર, તે ડાઢી જગમાંહિ સાર. ૮૭
 સાર પુરૂષ ડાઢી રપણિ સાર, દીહા પંડિત રૂપ અપાર; રચંદ વદન દેહ કંચનવાંન, વિદ્યાતણું તે દેતો દાંન. ૮૮

૧ નવિ. ૨ જગિ. ૩ ચંદ્ર.

અસ્યો પુરૂષ તે જાણી ૧સાર, પંડિત ગયા સોય ૨ચિત્તિધાર;
 બાંભણ ચ્યાર તિહાં કરે^૧ જૂહાર, એકે બુદ્ધ કહિઓ વિચાર. ૮૯
 તવ તે પંડિત બોલ્યો આપ, હું નવિ જાણું જાણું^૨ આપ;
 આપ કનઈ જવ પંડિત જાય, પિતા દેખાડ્યો તેણું કાય. ૯૦
 તિહાંપિણુ પંડિત આવ્યા ધસી, તેણું પિતા દેખાડ્યો હસી;
 તેહને આવી પૂછઘ વાત, તેણે^૩ દેખાડ્યો ગરદો તાત. ૯૧
 તે પૂછિઓ તથ બોલ્યો આપ, ઉ સાંહમો વડવો નઈ આપ;
 તે કહનઈ નર ચ્યારે ગયા, પ્રશ્ન કરીનઈ ઉભા રહ્યા. ૯૨
 તે પંડિત તવ બોલ્યો અસુ^૪, થોડી વાતનઈ ડપુછો કિસુ;
 હું પણિ ઉત્તર આપું સહી, થોડા દિવસ તુહો રહો ગહધગહી. ૯૩
 તુહો આવ્યા પરદેસજ થકી, ધન વિહણું થાઓ છો દૂખી;
 દિવં બુદ્ધિ તે કર્યો સહી, સ્વાન ચ્યાર લિઓ હાથિ^૫ ગહી. ૯૪
 તે વેચ્યો તુહા નગરી માંહેં, બહુ ધન તેહનું આવધ ત્યાંહિ;
 દયા કાણું મતિ આપું અસી, લોભી બાંભણ ઉડિઆ ધસી. ૯૫
 તેણે જઘ પાલ્યા ચ્યારઘ સ્વાન, વેચી કરસું બહુજ નિધાન;
 કહઈ કુતિરા બાંભણ ચ્યાર, આવ્યા પુછવા અર્થ વિચાર. ૯૬
 તે પંડિત તવ બોલ્યો હસી, તુહા ચ્યારે બાંભણ મતિ ખસી;
 અર્થ લેદ નવિ સમજો અસુ^૬, સહી મરિખ^૭ તુહાભણીઆ કિસુ^૮ ૯૭
 સાસ્ત્ર અર્થ^૯ સમજો સુકમાલ, સ્ત્રી રૂતિવંતી નઈ ચંડાલ;
 ગર્દભ દેવાઅર્ચક સ્વાન, આભડતાં જ ઉપજઘ સ્નાન. ૯૮
 તે કુતિરા વલી બાંધ્યા પેટિ, એકઈ લોભઈ બુડા નેહિ;
 માયું અર્થ કહધઘજ નેહ, મઈ તુહા મર્મ પ્રકાસ્યો એહ. ૯૯

૧ કરિ. ૨. પરવરી. ૩ કહો છો. ૪ બાંભણ નહીં. ૫ સુણુજો.
 ૬ તમ્હે.

જેણુમ વચને નર સમઝ્યાતિહાં, લોભિ આય ઘટયાં નર સહી;
 તૃણા રહીત હુઆ નર જેહ, આકિયંખી દીસઘ સહી તેહ: ૧૦૦
 અર્થ ખરો લાધો (જગ) ત્યાંહિ, હરખ્યા પંડિત હમડામાંહિ;
 આવી રાયને કર્યો જૂહાર, ભાખ્યો સખદ તણોજ વિચાર. ૧
 તેણું વચને નૃપ હુઓ ખુશી, ભુવન કરાવ્યું મન ઉલ્લસી;
 મસ્તગ પાહાણુતણું તિહાંધરી, પૂજા તેહની ચાલુ કરી. ૨

ફહા.

કુંભર નિરંદ કથા સુંણી, હુઓ તે હમઘ પ્રસન્ન;
 સહી લોભઘ જગ ખુડીઓ, લોભ તજઘ તે ધન્ય. ૩

ચઉપધ.

શાસ્ત્રઈ કલ્યાઈ અધા આઠ, પહમલો રયણી ન લહઈ વાટ;
 તેહથી ભારે દિનઆંધલો, ત્રીજો રાત્રી દિવસ પાંગલો. ૪
 ચઉથઉજનમ જેણ્યો જે અંધ, માની પાંચમો કહું નિરંધ;
 છટો કોધી આંધો કહીઓ, જાણઈ પંથ કુપંથ નવિ લલો. ૫
 કામાંધ કલો સાતમો, લોભી લોચણ વિના આઠમો;
 જેણુમ વંચ્યો સકલ સંસાર, ધિગ્ ધિગ્ લોભીનો અવતાર. ૬
 લોભિં જાય પુર્વ પ્રીતિ, લોભઈ નાસઈ ગુણની રીતિ;
 લોભઈ ન રહઘ નાય નઘ નીતિ, લેભઘ જાય ફૂલની રીતિ. ૭
 લોભઈ નર સઘનઈ હેલાય, લોભી વંચઘ પુત્ર પિતાય;
 ધર્મ દેવ ગુરુ કરઈ નિષેધ, ન લહઘ તત્ત્વસું ભેદાભેદ. ૮

ફહા.

તત્ત્વ રવાત જાણુમ નહીં, લોભી મયહું મનં;
 કુંભરપાલ એણીપરિં કહઈ, લોભ તજે તે ધનં. ૯

૧ તણો. ૨ ભેદ.

અસું વિચારી ચાલીઓ,	આબ્યો જહાં મલખાર;	
કોલખ પાટણનો રાજઓ,	ભક્તિ કરેજ અપાર.	૧૦
જે સુપુરુષ ઉત્તમ નરા,	ચક્રઈ નહીજ લગાર;	
મૂરખિ રચણી નવિ ઉલખઈ,	જામ કોયલ સહકાર.	૧૧
માન સરોવર હંસનઈ,	જાણી ૧મત ગુણવંત;	
એ બધાં ગુણ વાધસ્યઈ,	આદર કરે અત્યંત.	૧૨
પુરુષ કુપુરુષ ન ઉલખઈ,	મૂરખિ જેહ ગમાર;	
ભમરઈ જે ચપો તજ્યો,	ગુણ નવિ રલલા લગાર.	૧૩
શશિ નવિ દીદો અંધલે,	ગુણ નવિ ગલીઆ ચંદ;	
લૂલઈ ધનુષ ન ખંચીઉ,	જો પોતઈ બલમંદ.	૧૪
મૂઢે નાદ ન જાણીઓ,	બહુઈરઈ ન દીધો ચિંત;	
ભીલી મુતાહલ તજઈ,	ગુણવંત ન ગયો વિત્ત.	૧૫
ગુણવંત કુમારનિરંદ છે,	દીઠઈ હર્ષ ન માય;	
પેખી ભક્તિ કરે ઘણી,	કોલખ નગરનો રાય.	૧૬
કુમારનિરંદ એણીપરિ કહઈ,	સુંણિ પૃથવિના નાથ;	
તઈ મુઝ ભક્તિ કરિ ષણી,	જામ પોતાનો તાત.	૧૭
આપ તણો ગુણ દીકરો,	કિમ ઉસંકલ થાય;	
ખંધિ કરી તીર્થ કરઈ,	તો હું રણીઉ રાય.	૧૮
તું મુઝ તાત થકી વડો,	દુખમાં દીધું સુંખ;	
ગુણ એસંકલ કિમ થસું,	તુઝ ગુણ સોય અલખ.	૧૯
અસું કહી નૃપ ચાલીઓ,	આબ્યો જહાં ઉજેણિ;	
તિહાં મહાકાલ પ્રસાદઅછંઈ,	જોવા લાગો તેણિ.	૨૦

૧ મતિ. ૨ ગયા. ૩ અસી.

ઢાલ

કુંગરીઆની-રાગ રામગિરી.

રાય પ્રાશાદમાં જોયતાં,	દીઠી સાપની ફિંણુરે;	
અક્ષર લેખ પણિ તિહાં લખ્યો,	કહિઉં અસ્યું તિહાં કહણુરે-રા.	૨૧
સંવત અચાર નવાંણુરે,	હોસ્યેં કુંમરનિરંદરે;	
વિક્રમ નૃપ પરેં તે સહી,	સકલ લોક આણુંદરે-રા.	૨૨
વાંચી નિરખીય યાલીઓ,	આવ્યો ઉજેણિ માંહિરે;	
વોશિર વિપ્ર પણિ તિહાં મહ્યો,	મયોરાગસજનનમત્યાંહિરે-રા.	૨૩
કુટુંબ પરિવાર ત્યાંહા મલી,	ચાલ્યો ગુજ્જર ભૂપરે;	
ગામ દેરાસરમાં આવિયો,	દીકું જોગિઅ રૂપરે-રા.	૨૪
કુંમરનિરંદ જઇ તસ નમ્યો,	પૂછ્યા ચાર અવદાતરે;	
સ્નાન નઇં દાન જ્ઞાની,	કહઇ ધ્યાનની વાતરે-રા.	૨૫
સ્તાનનો અર્થ ઘટ નિર્મલો,	દાની જીવકગારીરે;	
જ્ઞાન તે જીવ નિર્લોભતા,	ધ્યાન વિષય નિવારરે-રા.	૨૬
વચન સુંણી નૃપ હરખીઓ,	ભલા ખોલ કહઇ ચારરે;	
સોય પુરૂષ જગિ આદરઇં,	જેહનઇં અલ્પ સંસારરે-રા.	૨૭
ખહુલ કરમી જગિ જીવડા,	હણુઈ પરતણા જંતરે;	
લોભ વિષય નર રવિધુલા,	હમઇ કપટ અત્યંતરે-રા.	૨૮
ચાર લોભઈ ગતિ ચક્ર ભમઈં,	નહી મુક્તિનો પંથરે;	
નાથ યોગીઅ સહી કહઇ ખરં,	હરખ્યો રાય અત્યંતરે-રા.	૨૯
અતિહિં પ્રસંસી સંચર્યો,	આવ્યો ચિત્રોડ માંહિરે;	
શાંતિ પ્રશાદમાં જઇ નમ્યો,	રામચંદ્ર મુનિ ત્યાંહિરે-રા.	૩૦

૧ હરનિય હાલીયો. ૨ નેવલી.

ખિ કરજોડી પુછીઉં, કહું નગરીની આદિરે;
પુર્વ કથા તે મુનિ કહે, બોલે મધુરકર્ષ સાદિરે—રા. ૩૧

હૂહા.

મધૂર વચન મુનિવર કહઈ, સુંણિ ^૧પૃથ્વીના નાથ;
આગમ રધુવંસમ હવો, ચિત્રાંગદ નરનાથ; ૩૨
તિહારઈ એક યોગી આવીગો, વાધ વડુઓ તસ હાથિ;
અમૃત ફલ એક લેમ કરી, દીધું નૃપ નમ હાથિ. ૩૩

હાસ.

મુનિવર મારગિ ચાલતાં—એ દેશી.

નૃપ રંજ્યો તવ ઈમ કહમ, સુંણિ યોગી નાથ;
કવણુ વસ્તુ વૃક્ષ ચાહીમ, કહો તે મુખવાત—નૃ. ૩૪
તવ યોગી મુખે ઈમ કહમ, સુંણિ પૃથ્વીરાય;
વિદ્યા એક અધૂરડી, (તે) વૃકથી ^૨સધાય—નૃ. ૩૫
સૂરો રૂપિં રૂચરો, ગુણ અતિ અભિરામ;
બત્રીસ લક્ષણુ નર વલી, થાય તેહથી કામ—નૃ. ૩૬

અઉપધ.

બત્રીસ લક્ષણુ કહીમ જોહ, સુંણ્યો સહુ સભાપતિ તેહ;
હીઉં કપોલ નમં ત્રીજું મુખ, એ ત્રિણિ પુહુલા પાંમમ મુખ. ૩૭
નાભિ સત્વનમં ત્રીજો સાદ, ત્રિણિ ગંભીર લહમ જસવાદ;
કંઠ, પુઠિ, ઝંઝાનમ લિંગ, લઘુથી નર પુજમ અંગ. ૩૮

૧ સાંભલિ સુપુરૂષ વાત. ૨ થાય. ૩ હૂહા.

અંગુલ, દંત, નખ, કેસ તજાય, પંચ પાતલધી સુખ બહુ ૧આય;
 તન લોચન કર હીડું નાક, પાંચે લાખે લહધ ધન લાખ. ૩૯
 નાસિક ખંધનધ નરના નખ, કક્ષા રહીડું છડું મુખ;
 એ પટ ઉચ્છં અતિ સોભાય, દિન દિન ઉત્તતિ ઉચ્છતિ થાય. ૪૦
 અધર આંખિ જીભા તાલવું, નર ગુન્ગની ઉપમ ઇવું;
 હાથ, પાય તલિ રાતઠિ વર્ણિ, તે સિરિ છત્ર ધરાવધ ત્રિણિ. ૪૧
 હાથ હથેલી રગત અત્યંત, તે નર હુધ અતિ ધનવંત;
 નીલી મધ્ય પીલી અસાર, ૪હુધ લંપટ કધ મંસ આહાર. ૪૨
 હાથ હથેલી કાલી હોય, વહધલો પોહુચધં દુર્ગતિ સોય;
 અંગૂઠા તલિ વાયસ પાય, મૂલ રોગધં તસ મરણુજ થાય. ૪૩
 સંલગન અંગુલી મિલી તે જોય, તે નર પ્રાહિં કિરપી હોય;
 છિદ્ર સહિત નર જો અંગુલી, તે નર દાતા હુધ વલી. ૪૪
 છત્ર દંડ સહિત આકાર, આમર રેખા સોભધ સાર;
 તે નર ચક્રિ થાધ સહી, એ વાત સામુદ્રિક કહી. ૪૫
 હય, ગય, રથ, વૃષભ, પાલખી, એણી રેખાધં નર હુધ સુખી;
 આયુધ એક તણો આકાર, તે તર નવિ હારધ નિરધાર. ૪૬
 ત્રાપો સાયર પ્રવહણુ હોય, રૂપ, સોવનનો ભોગી સોય;
 હલ, ઉખલ, મુખલ આકાર, તે નર કરસણનો વ્યાપાર. ૪૭
 મંદિર પુષ્પ તણી માલાય, એણે આકારિં રાજ થાય;
 હવે નર દંત તણો અધિકાર, સુંણુયો સામુદ્રિક વિચાર. ૪૮
 દંત સહિત આલક જનમીઓ, કધ સત મહીનામાં ઉગીઓ,
 તે આલિક કુલનો ખય કરે, બિધ વરસધં આવ્યા દૂખ હરધં. ૪૯

૧ થાધ. ૨ હુધઉં. ૩ અધિકી. ૪ સોલંપટ કરધ મંસ. ૫ પુષ્ક

સાત વરસ દશ વરસ મઝારિ, પડી ઉગતઈ બહું વિચાર; ૧
 બત્રીસ પૂરા ઉગઈ જોય, તો તે નર સહી રાજ્ય હોય. ૨
 જે નરનઈ હુધ ત્રીસહ દંત, તે નરથાઈ લખમી વંત; ૩
 અઠવીસ દંતિ હુધ સુખી, એકવીસ દંતિ નર હુધ દૂખી. ૪
 એકવીસથી ઉગઈ ઓઝાય, તે તો નર અધમાધમ થાય; ૫
 તિક્ષણ દાઢા હુધ જોહની, નખર પ્રગતિ હુધ દૂતેહની. ૬
 નાના કાલા વિરલા વડી, વિસમા દંત રહ્યા નીકલી; ૭
 અધમ જીવ સાંઢામું નવિ જોઈ, તે નર ધર્મ વિહુણો હોય. ૮
 જોહના દંત અછઈ અતિહિં, અસુલ, ઉપમ તસ મુચકંદહ ફૂલ; ૯
 સિંગધ સુગધ ડાઢિહુધ જોહની, કાર્તિ ધણી હુધ તેહની. ૧૦
 ખર, હાથીના સરિખાં દંત, તે નર ઉત્તમ નઈ ધનવંત; ૧૧
 હરિ કૂર્મના સરીખી પુંઢિ, લખમિ પાય પડઈ તસ ઉડિ. ૧૨
 કુંભ કોટિ અને વાટલી, તે રાજ્ય હુધ મહાપલી; ૧૩
 સૂક વાયસ અગલો નઈ મોર, અસી કોટિ નર ૧દરિદ્ર અધોર. ૧૪
 જસ મુખચંદ્ર ૨સરીખું હોય, તે નર પ્રાહિં ધરમી ૩હોય; ૧૫
 ઉંદિર, મૃગ સરીખું મુખ, તે પાપી નવી પામઈ સુખ. ૧૬
 જીભા કાલી નઈ સાંમલી, તે પાપીથી લખમી ટલી; ૧૭
 ગડી જીભ અનઈ પાતલી, અસતી ૪ભાખી નઈ અતિમિલી. ૧૮
 રાતી રસના જોહનઈ હોઈ, ભોજન ભોગ લહઈ નર સોય; ૧૯
 રાતઈ તાલૂઘ રાણી વરઈ, ૫કાલઈ તાલૂઘ કુલ ક્ષય કરઈ. ૨૦
 પીલી તાલવિ રાય અત્યંત, ધોત્રઈ તાલુઘ નર અલવંત; ૨૧
 કાછખ પીઠ સરિખા હોઈ નખ, તે નર પામઈ બહુલું સુખ. ૨૨

૧ દંદ-દરિદ્ર. ૨ સરિસું. ૩ જોય. ૪ વાદી. ૫ કાંલુ
 હોઈ તો કુલ ખપ કરઈ.

સુખા સરિખા જો નખ હોઈ,	વાંકા લૂખા ઘોલા સોય;	
અપટા નખ તે નહી નર ભલા,	હૂખીઆ દીન ભમઈ એકલા.	૬૧
એક ધારિં નર રાજ થાઈ,	મિઠ ધારિં ભોગી કહેવાય;	
લઘુસંકાઈ જસ બહુ ધાર,	તે દારીદ્રિ મ કરિ વિચાર.	૬૨
વીર્ય મીનગંધ તો સુખી,	લાખ સરિખઈ ગંધઈ હૂખી;	
દુધ તથા મધુ સરીખો ગંધ,	તેહને સ્ત્રીસુ અતિ પ્રતિબંધ.	૬૩
કંદર્પ કમલ ૧મદસરીખોહોઈ,	પૃથ્વી રાજ થાઈ સોય;	
કંદર્પ હવન સરીખો હવઈ,	અતુરપાદપાણું ભોગવઈ.	૬૪
માંસ ગંધ તો હોઈ ચોર,	લોહી ગંધ તો ઉવ્યસન અધોર,	
હસ્તીમદ સરીખો ગંધાઈ,	ખારઈ વીર્યઈ દુખીક થાય.	૬૫
દુધ સરીખઈ વણિું રાય,	કાલઈ વીર્યઈ યોગી થાય;	
અધમ વીર્ય (તે) કડવું કહિઉં,	સામુદ્રિક શાસ્ત્રઈ એ લહિઉં.	૬૬
વાઘ સિંધ હસ્તીનુ અંગ,	તેહનઈ આકારિં જોહનું લિંગ;	
તે ભોગી યોગી નહિ કંદા,	પાંચઘ ઇંદ્રીનાં સુખ સદા.	૬૭
દુંકે લિંગઈ રાજ હોઈ,	થૂલ લખ દારિદ્રી જોય;	
લિંગ પાતલે અતિ સોભાગ,	તે નર ઉપરિ નારી રાગ.	૬૮
અલતા પરવાલ તે રંગિં,	શ્વિર હુઈ નર જોહને અગિ;	
ભોગી હુઈ નર તેહ ધનાઢય,	સોય પુરુષનું વડું નિલાડ.	૬૯
લોહી કમલ સરીખું હોઈ,	બહુ કન્યા નર પરણિું સોય;	
સ્વાન, ઉટ, પાંડર શીઆલ,	એણે શ્વિર નર હૂખ ચિરકાલ.	૭૦
વાંનર(વાઘ)સીંહસરીખીકઠડિ,	તેહથી લખમી ચાલી વહઈડી;	
નીલ કંઠ, મૃગ, દાદુર પેટ,	તે નર રાજ થાઈ પતેડિ.	૭૧

૧ મધ. ૨ વાસના. ૩ તે નર ભોગિને ધનાઢય. ૪ વઢ.
૫ નેટી.

૬૬૧.

સામુદ્રિક શાસ્ત્રર્થ કલાં, એ લખણ બત્રીસ;
 વસી લક્ષણ નીતિ શાસ્ત્રમાં, ભાખ્યા દોદસ વીસ. ૭૨
 અકેકુ સીહ, બગ તણું, ચરણાયુદ્ધનાં ચ્યાર;
 પંચ લખણ વાયસ તણાં, સ્વાંન તણાં ખટ્ટ સાર. ૭૩
 ત્રિણિ ગુણ ગર્દભ તણા, પ્રધાન પુરૂષના ચ્યાર;
 એકેક ગુણ આકે તણા, લીજઈ નર નિરધાર. ૭૪
 હંસ, મોર, મૃગ, મીન, ૧ મલી, કોત્ર કોકિલ લોકાર;
 એકેક ગુણુક એહનો ગ્રહધ, વાધધ યુદ્ધિ અપાર. ૭૫

ચઉપધ

સાહસીક ગુણુલિધેસીહડા તણો, એક ગુણુહવર્ધ બગલાનો સુણો;
 સંવરઈ ઇંદ્રી રહધ એક ધ્યાન, એણી યુદ્ધિધ નર મિલેં નિધાન. ૭૬
 ચર્ણાયુદ્ધના લિધ ગુણ ચાર, યુદ્ધ કરેં નર થઈ હુંશિચાર;
 જાગેં વહધલો પોખધ સજન, ભોગ કરધ બલ જેતું તન. ૭૭
 છાનો ભોગ ધીઠાધપણું, કાલે ધર કરતો આપણું;
 અપરમાદી નવિ છેતરાય, પાંચે ગુણ વાયસ લેવાય. ૭૮
 ધણું જમઈ થોડઈ પણિસરઈ, સ્વાંમી ભક્તિ સદા રતે કરધ;
 સુનિદ્રા સજનને સૂર, સ્વાંન તણાં લખણ ખટ્ટપૂર. ૭૯
 ત્રિણિ ગુણ ગર્દભના સાર, થાકો વહધ વાંસઈ ભાર;
 તાઢિ તાપ મનમાં નવિ ધરધ, સદા લગેં સતોષધ ચરધ. ૮૦

૧ મલી. ૨ પણ.

દૂહા.

આર	યુદ્ધિ	પ્રધાનની,	પરપંચી	વાચાલ;	
સર્વતણે		સતોષતો,	પરમન	લહમ	તતકાલ. ૮૧
હંસ	દૂધ	જલથી	પીધ,	જલ નમ	તજમ અપાર;
તિમ	અવગુણથી	ગુણ	લીધ,	તે નર	ઉત્તમ સાર. ૮૨
મોર	માન	પગ	જેમ તજમ,	નર દેખી	કરમ ગ્યાન;
ગુણ	ઢંકમ	અવગુણ	લવમ,	મુંકી	મનિ અભિમાન, ૮૩
વનમાં	ચરતો	નાસતો,	ફિરી	જૂઠ	જમ હણ;
તિમ	નર	પાપ	કરંતડાં,	ફિરી	વિચારમ મણ. ૮૪
મીન	પરિં	ચંચલ	નરા,	પોતા	તણમ વલી કાંમિ;
આલસ	મંદ	તણી	પરિં,	બધસી	ન રહમ કાંમિ. ૮૫
માલી	મધ્ય	રોપમ	સહી,	ચંપાનું	વનખંડ;
ફરતાં	આકલ	પુરપા,	થોહર	નમ	એરંડ. ૮૬
એણમ	દૃષ્ટાંતમ	નર	વલી,	હમમ	ધરમ વિવેક;
હીંદુ	રતરક	ભુંડા	ભલા,	સહનમ	ન કરમ એક. ૮૭
કાલ	તણી	પરિં	સણગીએ,	સંકટ	પડમ પલાય;
ખિણમાં	ઉભો	ઈહાં	વલી,	ખિણ	સો જોયણ જાય. ૮૮
કાયલ	પરિં	મધુરો	લવમ,	સકલ	સભા મનિ સુહાય;
વણ	દીધો	જસ	તેહનો,	દીપતો	કીર્તિ ન માય. ૮૯
કાયલ	કિર્યો	ધન	સંચજ,	કાજ	કર્યો ધન તેહ;
જીવંત	વચને	કરી,	જગ	આપણો	કરેઅ. ૯૧
એક	દિન	જીવો	દંતમાં,	ખિહમાં	હુંઓ કિલેસ;
દંત	કહમ	કરસું	કિસું,	જવ	જસું પરદેશ. ૯૨

૧ લરમ. ૨ અસુર.

તુઝ વિણુ સહી માહરઈ સરઘ, તૂઝ વિણુ હું ન મરંત;
 બઘડી ચાવું લાપસી, તાના લોલ કરંત. ૯૩
 દો દસ વીસે અગ્ગલા, વયરી વયર ધરંત;
 જો વસિ ૧૫ડયો માહરં, કાપી આઘ કરંત. ૯૪
 અમ્મો ચાવું ચુગલું અમ્મો, અમ્મો ન કરં પ્રમાદ;
 તું કવણુ યિચારી જીભડી, બઘડી કરઈ સવાદ. ૯૫
 ડું ડું કરતી ફરસતી, ખાખાં લાડુ વાલ;
 દંત વિના તાહરા થસ્યેં, ગબચી રસરીખા ગાલ. ૯૬
 જીઠ્ઠા કહધરે દંત તું, સીદ ચઢાવઈ રીસ;
 વચન ઉચસું અહો બોલસું, જજોણુઈ પડસો ખત્રીસ. ૯૭
 આજ ઘડી દીન દોયમાં, માહરં કીધું જોય;
 વચન વિરોધ બોલી કરી, પૂજ કરાવું તોય. ૯૮
 બોલ્યા ખત્રીસે બાપડા, રહ્યા તે પદો કરજોડિ;
 માતા એહવૂં બોલજો, દંત ન આવે બોડિ. ૯૯
 બંધ થકિ મુંકાવીઈ, અનઈ વલી પાડું પાસ;
 જો તઈ મીનતિ મુઝ કરી, તો તુઝ પુર આસ. ૧૦૦
 આંખા, રાયણુ, શેલડી, દ્રાખ અનઈ, જખીર;
 જીભઈ પસાઈ ખીડલાં, બેઠાં ચાવો વીર. ૧૦૧
 જીભ પસાઈ જગ સુખી, જીભઈ જયજયકાર;
 મધૂર વચન કોકિલ લવેં, તેણે વાહલો સહકાર. ૧૦૨
 તેણે કારણિ ૭નર એક તું, કાયલના ગુણ આણિ;
 જગમાં ૮તું થાએસ વલી, ગુણ સધલાની ખાણિ. ૧૦૩

૧ પડસ્યો અમ તણે. ૨ જોવા. ૩ એક, ૪ પડસ્યો દંત. ૫ બે.
 ૬ લાગે. ૭ મુખિ. ૮ તો જગમાં.

ભાગા કટકા લોહના, જીમ સાંધઇ લોહકાર;
 ભાગ્યા મન જે મેલવઇ; લખ્યાણુ એહ અપાર. ૧૦૪
 બત્રીસ લક્ષણુ નરતણાં, વિવરી ભાષા જોય;
 હવઈ લક્ષણુ કહું ૧નારીનાં, સુપુરૂષ સુણુચો તેહ. ૧૦૫

ચઉપધ.

લાંચુ પોહોલું જોહનું નાક, તેહનું પોહુચઇ સહુ અભિલાષ;
 નાક અગ્ર જસ હુંકું હોઇ, દાસપણું પામઇ સ્ત્રી સોઇ. ૧
 પીલી આંખિ નારી સદા દાસ, વહઇલી રાંડઇં પ્રીઉ નહી પાસિ;
 લંચ નિલાડી સસરો ૧ખાય, દેવર લાંચઈ પેટિ સમાય. ૨
 લાંબી કહઇડીં ખાઈ ધણી, દુ કે લટીએ સ્ત્રી અવગૂણી;
 સ્વેત તાલૂઈં દાસી થાય, રાતઈ તાલૂઈં પરણું રાય. ૩
 વદન વિરૂપ ન દીસઇ સોમ, જસ જંધાઈં ઝાઝા રોમ;
 કાય કેસ જો વાંકા હોય, નારી નર નઇં ખાય સોય. ૪
 હરણાંખી હરણાંની જનું, ઉદર કોટિ મૃગકેરં માન;
 તે રાજની પત્ની થાય, તેહનો કાલ બહું સુખભરી જાય. ૫
 ગરૂડ હંસ ચકવી કોકિલી, એહવેં સાદિં નારી ભલી;
 લંચ કર્ણુ નઇ ભમર સુવંક, તે સ્ત્રી પાંમઇ સુખ અસખ. ૬
 ગાલે ખાડા ઉચા કેસ, રોમ વિના તન નહી લવલેસ;
 ગીધ પંખીયા સરીખી આંખિ, નર સરખઇ સાદિં મમ રાખિ. ૭
 નિલવટ કાલું તિલક અપાર, પાંચ પુત્ર જણેં તે સાર;
 જીભા રાતી પુણ્યઇ ધણઇં, તે ધનવંતિ પુત્રહ જણેં. ૮

૧ સ્ત્રીતણો.

૨ ધાય.

જોહની રસના અતિ ઉજલી, સોય સગાનઘં નાખ્ખઘં દલી;
 કાલી જીભઘં કનક નિષેધ, તે નારી કર્મ વંસહ છેદ. ૯
 ઉઘત પિંડ ખર સરિખો નાદ, અથવા ઘોધર જોહનો સાદ;
 રોમ કઠિણુ હુઈ જસ કાય, રાજ સુતા તો દાસી થાય. ૧૦
 કાગ સરીખી જોહની જાનું, ડાભેં થણી છે તિલકજ માનું,
 સુચ્ચર રોમી સ્ત્રી નહી સૂખી, તે રંડા નારી હુઈ દૂખી. ૧૧
 જસ હસ્તીના સરીખી જંઘ, તે સ્ત્રી પામઈ ભોગ સુરંગ,
 કનક રોમ નાભિં ત્રિણિ રેખ, તે રાંણી સૂખ લહઈ અનેક. ૧૨
 થૂલ પયોધર કંઠે સુકુમાલ, રોમ રહીત અને રૂપાલ;
 તે સુખણી હુઈ સસારિ, નાંનઈ વિરલઘ દૂખણી નાર. ૧૩
 હૃદય તિલક હુંઘ પુંણ્યઘં રતણેં, ત્રિણિ પુત્ર ચઉ પુત્રી જણેં;
 મેખલા નાભિ દૂધ વાટલી, તે સ્ત્રી વૃપનઘં પરણેં વલી. ૧૪
 લાંબુ પેટ નઘ જડી જંઘ, ટુંકે લટીએ ટાલુ સંગ;
 પદ પયોધર જે ઝાઝા કેસ, તે સ્ત્રી વિધવા બાલિ વેસ. ૧૫
 અતિ ઉંચી અતિ નીચી નારિ, અતિ ગોરી અતિ કાલી વારિ;
 અતિ જડી તેં અતિ પાતલી, તે સ્ત્રી સુખ નવિ પામે વલિ. ૧૬
 ગંધ મીન છધુંદર જસ્યો, ઉચ ગંધ ભૂડો હુઈ જસો;
 વેસણુ લીંચ સરીખા ગંધ, તે નારી સ્યું કિસ્યો પ્રતિજંધ. ૧૭
 અંપક ટુલ તણો ગંધ ધરઘં, તે નારી નરનઘં વસિ કરઘં;
 ઉદર પાતલું દુઠાંટી દૂર, ઉતસ લખમી રહઈ ભરપુર. ૧૮
 પ્રસેવ રહીત તન થોડા વાલ, નેત્ર, ગાત્ર જસ દોષ વિશાલ;
 નિદ્રા ભોજન અલ્પ કપાય, રાત્રી જીભઘં રાંણી થાય. ૧૯

૧ પયોધર. ૨ ધણુ. ૩ તે ધરિ,

માંકણુ જૂ જસ અગિ રમધં, કાલી જીહ્વા ત્રપ ત્રપ કરધં;
 પીલી ૧આંખિં નારી કરી, પીલી આંખિધં સ્ત્રી રાખસી. ૨૦
 કાજ્ય પીઠ સરીખો ભગહોય, પુત્ર સુકોમલ પ્રસવેં સોય;
 પીપલ પાંત સરીખું ભગહોય, સહુ સુખીઓ જીહાં તેહનો પગ. ૨૧
 જેહને પગિ ધજ અંકુસ સાર, મુસલ જત્ર ગદા આકાર;
 તે કંન્યા રાજને વરધં, જીહાં જવધં તિહાં લીલા કરધં. ૨૨
 જસ પગ ઉંચો જડો હોધં, પુત્ર પવિત્ર જણધં સ્ત્રી સોધં;
 ચક્ર કલસને પદ્મ આકાર, તે સ્ત્રી પામે તપ ભરતાર. ૨૩
 ભૂમી ન લાગધં ટચી આંશુલી, તે વિભચારણિ હોધં વલી;
 લાંખી પુહુલી વિરલી હોધ, નારિ કુંઆરિ ચૂકધ સોય. ૨૪
 પગની પાંતી ઉંચી લહી, સોય નારી કુસીલણુ કહી;
 મોટી હુધ તો માલન ખેદ, લાંખી હુધ તો પાંમધ ખેદ. ૨૫

ફહા.

એ ધસ્ત્રી લખણુ કલાં, પહધલાં નરનાં જાણિ;
 તે લક્ષણુ તપ તુઝ કહક. રકામ કરો ચિત્તિ આણિ. ૨૬
 દયા કાજ તપ હા કરધ, ઉઠી ચાલ્યા દોય;
 યોગી રાય તણી કથા, સુપુરુષ સુણ્યો સોય. ૨૭

ઢાલ.

મુનિવર મારગ ચાલતા-એ-દેસી.

તપ યોગી હુંગર ચઢ્યા, કીધું અગનિનો કુંડ;
 યોગી કહધ તપ ઇહાં ફરે, હુધ વિદ્યા અખંડ-ત. ૨૮

૧ લાંખધ હોઠ કંન્યા કરી. ૨ કાજ

ભૂપતિ આપ વિચારીઉં, ધન અરથી એહ;
 પુરસા કારણ અગણિમાં, સહી મુ બલઈ દેહ-નૃ. ૨૯
 હું બાલું જો એહનઈ, તો એ પુરસો ૧હોઈ;
 હું અરથી છઉં તુલ તણો, નો હોઈ છલ વિણ સોય-નૃ. ૩૦
 રત્નપઈ આંખ્યો ઓલખી, બોલઈ કપટઈ રાય;
 કુંડ ઉપાછલિ હું તો ફરું, જો તું આગલિ થાય-નૃ. ૩૧
 યોગી ફરઈ તવ આગલિ, પાછલિ નર (વર) ભૂપ;
 મહિપતિ યોગી લેઈ કરી, નાંખ્યો અગનિ કૂપ-નૃ. ૩૨
 યોગી ટલી પુરસો થયો, આગ્યો રાયનઈ હાથિ;
 લખમી કારણિ નર કરઈ, પાતિગ ધન ધાત-નૃ. ૩૩

અઉપધ.

લખમી લખણ હીણી ૪જોય, ઉંચ નીચ ધરિ પધડી સોય;
 અસતી નારી બહું ભરતાર, તેણુઈ કીધા નર બહુ ૫ખોઆર. ૩૪
 તુઝથી નર પાંમઈ ગલઈપાસ, તઈ કીધા નર ૧પરધર દાસ;
 તેં ફેરવીઆ જન પરદેસ, પુત્ર પિતામાં કરઈ કિલેસ. ૩૫
 મોઠા નાંના તઈ પણિ કર્યા, સુપુરૂષ કુપુરૂષ બેહુ આદર્યા;
 લૂલા દુંટા કોઠી ઉવર્યા, ઘણા પુરૂષના પ્રાણુજ હર્યા. ૩૬
 તુઝ દર્શન થયું ચોરી મનન, તઈ રોલવીઆ પુરૂષ રતન;
 જેણુઈ તાહર બહુ કરીઉંજતન, તે નર જતા ન લહઈ અન. ૩૭
 સાચે તું અનરથતું મૂલ, તઈ નર કેતા મેલ્યા ધૂલિ;
 તુંહઈ વંછઈ લલિ અપાર, નગટી દેવી સરડો પૂજર. ૩૮

૧ ઘાઈ ૨ ભૂપઈ. ૩ પાખલિ. ૪ હોઈ. ૫ ખોહાર, ૬ ધરિધ.
 ૭ કર્યા.

દેખછછ અનરથની કોડિ, ધન કારણિ નૃપ પામ્યા ખોડિ;
 તુહછ નરનર્થ લાલચ ઘણી, લછિ ન જૂઠું નર ધર્મીભણી. ૩૯
 કવિ રાગિ પડિત દાતાર, પ્રાહિંએ રચિહું ઉપરિ ખાર;
 કિરથી કાયર પાપી મૂર્ખ, તે ધરિ પદસેવા તુઝ હર્ખ. ૪૦

ઢાલ.

લખમી તુઝ પુછું વલી, કિરથી ધરિ કાં મધ;
 ચતુરાં દાતા સૂર જે, તિહાં તુઝ કાં ન સહાય. ૪૧
 ચતુરાં ધરિ મૂઝ ઓફિણી, દાતા દીધ પર હાથિ;
 સૂરા ધરિ રંડાપણું, તેણુધં હું કરપી પહથિ. ૪૨
 અવલી ગતિ માહરી સહી, હું અનરથનું મૂલ;
 છંડી તે છુટી ગયા, લોભી મલીયા ધૂલિ. ૪૩
 લોભીધં યોગી કિમ મુઝો, નહી મુઝમાં કાંઈ સાર;
 પ્રાહિં લચ્છિ આગ્યા પછી, સાતે ઉપરિ ખાર. ૪૪
 સ્ત્રી ધરિ મંત્રી સેજડી, વસ્ત્ર પાત્રને આહાર;
 કવિ કહધં ધન આગ્યા પછી, સાતે ઉપરિ ખાર. ૪૫
 એહ સરપ લછિ તણું, મુનિ કહધં સંત વિચાર;
 કુંભારપાલ નૃપ સાંભલો, આગલિ ર્યો અધિકાર. ૪૬

ઢાલ-પાછિલી.

એ અધિકાર આગલિ થયો, લિધં પુરિસો રાય;
 દુગ કરે દુર્ગી ઉપરિ, જોધ સુદર દાય. ૪૬

૧ ખહ. ૨ ચોહો. ૩ સોફડી. ૪ હાથિ. ૫ સાથિ. ૬ ઉપર

પ્રગટ થયો કૂટ દેવતા, એહનર્થ કોટનો ઠાંમ;
 ગઢ કરવા તુલ દિઉં, જો રહ્ય માહરં નાંમ. ૪૭
 રાય કરે ગઢ રચ્યડો, ઉચો અભિરામ;
 ભૂપ ધરધં તિહાં તેહનુ, ચિત્રકોટજ નામ. ૪૮
 ચઉદ સહસ ગઢમાં વસધ, કોટીધજ સાર;
 લાખેણુ રહેં તલહટીધ વસે, તસ અંત ન પાર. ૪૯
 ઉચો ગઢ રલીઆમણો, ૧ સુંદર સોભધ ઠાંમ,
 અવર નગર તિહાં નેસડો, નદી વાટા નર્થ નાંમ. ૫૦
 અવર હુંગર રગધ ઉપમાં, જાણે એ દેખાલ;
 ચિત્રોડ ગઢ રલીઆમણો, ચિત્રાંગદ ભૂપાલ. ૫૧

ફહા.

પૂરવ કથા શ્રવણે સુંણી, હરખ્યો કુંમરનિરંદ;
 ગઢ ઉપરિ આવી ચઢીઓ, જોતાં અતિ આણુંદ. ૫૨
 સુકોસલ વાધણીતણું, જણું ઝઠાંમિ નિર્વાણ;
 જન મંદિર જૂહારી કરી, ચાલ્યો ચતુર સુગણ. ૫૩
 આવ્યો નૃપ ઉતાવલો, કનિકુખજ જ્યાહાં દેસ;
 તિહાં તર આંખા તણાં, નગરતણુધજ નિવેસ. ૫૪

હાલ.

વંછિત પૂરણુ મનોહરં—એ દેશી. રાગ સામેરી.

કૌતુગ જોઈ તિહાંથી ગયો, કાશી દેસમાં આવીઓ;
 બોલાવીઓ નૃપનર્થ તિહાં એક વાંણીધએ. ૫૫

૧ શોભધ સુંદરવાન. ૨ સી. ૩ થાનકી.

- એક દીઠધ મન ઉલસઈ, હધઉ વદન હરખધ હસધ;
વલી વિકસઈ લોચન દો પ્રેમધ કરીએ. ૫૬
- દેખી નર ઉપજધ નેહો, હુધ શીતલ ટાટી દેહો;
સહી સનેહી જાણો પૂર્વભવ તણોએ. ૫૭
- પૂર્વ સનેહ જાણ્યો તસઈ, ^૧કુમારપાલ દીકો જસઈ;
સનેહ રસિં મદનશેઠ રલેધ ધરિ ગયોએ. ૫૮
- ભોજન ભગતિ ભલી કરી, કનક થાલ કરિગિધ ભરી;
આગલિ ધરી વલી વસ્તુ વિવિધ ભાતિનીએ. ૬૦
- કુંમર નિરંદહ ચિત્ત હ્યો, ગૂહા લેઈ નૃપ સંચર્યો;
બહું ક્યો નગરીમાં નૃપ એકલોએ. ૬૦
- કર્મયોગે કૌતગ થયો, મદનશેઠ મરણઈ ગયો;
દ્રવ્ય ગ્રહો નગરી ભૂપઈ તેહનોએ, ૬૧
- રમત ગમત કંથા પહધસિ, કુમારપાત્ર આવ્યો ધરિ;
બહુપરિ તાત્રાં દીસે આરણ્યએ. ૬૨
- પુછઈ કુંમર તિહાં રહ્યો, મદન પુરૂષ આ કિહાં ગયો;
જન કહે મરણ થયો ઉતસ શેઠનોએ. ૬૩
- શેઠ તણેં સુત નહી જસે, ભૂપઈ ધન લીધું તસેં;
કરણા રસિધ રોય ^૪કુંમરનરેશ્વરએ. ૬૪
- ધિગૂ ધિગૂ પાપી નૃપ અસ્યા, ફરઈ ભુજંગ ભોગી જસ્યા;
નર કસ્યા પરદૂખણુ કારણિ સરણ્યાએ. ૬૫
- વાધ સિંધ વિપધર સહુ, તેહના મન મધલા બહું;
ભખઈ સહુ તાંદુલ મચ્છ જીમ મનિકરીએ. ૬૬

૧ નરદ. ૨ ધરિ લધ. ૩ એ. ૪ કુંમરનરંદ ત્યાહાં રોધઉએ.

વઘદ મન મયલો યોગ, વંછઈ ધનવંતાં રોગ;
 મૃતસોગ વાંછે મૂઢ મસાણીઆએ, ૬૭
 નારદ વેદિ વંછે ઘણી, દુર્ભિક્ષ વંછઈ કંણુઘણી;
 છલભણી જોતી ચાલઈ શાકિનીએ. ૬૮
 દોષિ વંછઈ છિદ્રનેં, અસતી વધ ભરતારનેં;
 તિમ મનિ તૃપ વંછઈ મૃત્યુ નિરવંસી એ. ૬૯

ફહા.

વંસ નહી જસ પાછલિ, તૃપ વંછઈ તસ મરણ;
 ધિગ્ ધિગ્ પાપી તે નરા, કરતા પરધન હરણ. ૭૦
 પુણ્ય યોગ પામું વલી, ગૂજર દેસનું રાજ;
 જોહનઈ સુત નહી પાછલિં, તે ધન નહી મુઝ કાજ. ૭૧

હાલ.

કંસારી મનમોહઈ એ દેસી-હલાલાની.

અસ્યું કહીઅ ચાલ્યો રાય, પાટલપુરમાંહિં જાય;
 તૃપ ન રહઈ થિર ત્યાંહિં, આવ્યો રાજગૃહિમાંહિં ૭૨
 રજોયાં નગરી આરામો, જોયા શાલિભદ્ર કાંમો;
 જઈ વધભાર ગિરિ ચઢીઓ, જિન (વર) પાએ એ પડીઓ. ૭૩
 તિહાં થકી તૃપ ચાલ્યો, કામરૂ દેસમાં માલ્યો;
 રમતો ભમતો એ રાય, નાગપાટણમાંહિં જઈ. ૭૪
 નગર ભમઈ તૃપ આપો, રાજ્ય કરઈ તિહાં સાપો;
 કૌતુગ કુંમર નિરદો, આવ્યો જહાં ચાલયદો. ૭૫

૧ વંછઈ. ૨ જોઈ.

જાતિ તે ચર્મકારો, બોલ્યો વચન તે સારો;
નહી ધન લીઉં એ રાય, વાણુહી પહધરો એ પપાય. ૭૬

ફહા.

એણે વચને નૃપ હરખીઓ, મુઘા દિધ મુઝ દાન;
મધુર વચન મુખથી રકહઈ, અનઈ આદર બહુ માન. ૭૭
ફલહી ગીતવતી સતી, કાણા અનઇ સુકુમાલ;
ફલહો નાગ સમતા રસિ, માંન રહિત ભૂપાલ. ૭૮
ફલહો નિરધન વિવહાર, મુઘતપીઆ થોડા આહાર;
ફલહા તે જગિ જાણુજો, મધુર વચન દાતાર. ૭૯
દાતા ને મધુરો વલી, મધ દીઠઓ ચર્મકાર;
ગુણ લેધ ઉત્પ આલીઓ, આગલિ સુણિ અધિકાર. ૮૦

ચઉપધ

કુંભારપાલ નૃપ ચાલ્યો જસઈ, અતિ અંબાવન દીઠું તસઈ;
લેઈ લુંબ બમ્મદો તેણુમ ઠાય, કુંભારપાલ તિહાં અંબા ખાય. ૮૧
અદાર ભાર વનસ્પતિ માંહિં, અર્યો સવાદ ન દીસઇ કિહા;
પંચવરણુ રસ અમૃત જસ્યો, જમતાં રોગ ન થાઇ કિસ્યો. ૮૨
ઘોલી અંબાડાળરીઓ ભરીઓ, અમૃત મૃત માંહિં ભેલ્યો કર્યો;
મેલ્યાં દહધથરાં અર્થ હવઈ સર્યો, રસ જમતાં સહી કોઠો કર્યો. ૮૩
કરઇ સરડ ચાટઇ આંશુલી, દેખી દાદ દેવોની ગલી;
અંબ તણો રસ ધચ્છઇ સોઇ, જમતાં દીપ ન આપઇ કોઇ. ૮૪
પુણ્યઈ લહી આંબા કાતલી, પુણ્યઇ પોલી તે પાતલી;
પુણ્યઈ ધાર તે ઋમૃતની મિલી, ભવનો રોગ ગયો નીકલી. ૮૫

૧ રાય. ૨ વદે. ૩ નઇ સંચર્યો. ૪ ધીભી.

અંબતણા ગુણુ કેતાં કહું, ફરસ કરંતાં બહુ સુખ લહું;
 સકલ વસ્તમાં આંખો સાર, દેખીતો સુંદર આકાર. ૮૬
 પ્રેમલ જેહને પુહુવિ ન માય, તેણુઈ ગંધિઈ સુખ સાતા થાય;
 પુફ તણો કોયલ મનિ ધરધ, ખાતી બમડી ટહુકા કરધ. ૮૭
 પત્ર સકોમલ સહી કહધવાય, ધરિ ધરિ તોરણિ તે બંધાય;
 છાયા શીતલ સોય નિહારિ, ફલમ અંબ તે ઉજળા કાલિ. ૮૮
 પવન લૂ અનમ તડકો તાપ, તેણુઈ દિવસ સુખ કાઢમ આપ;
 નદી નિવાણુ સ્કધ જેણિવાર, અમૃત રસ ૧તમ અંખો પાય. ૮૯
 જીણુ દિન થાકઈ મહીધી ગાય, તેણુઈ દિન રસ એ અંખો પાય;
 દૂસમ કાલિ મોટો દાતાર, વૃક્ષ માંહિં આંખો ૨સહધકાર. ૯૦
 અંબ તણા ગુણુ દીસઈ જસા, નર ઉત્તમ અંગિ આંણું તિસ્યા;
 તેહની કીરતિ જગિ વિસ્તરધ, સોય પુરુષ સધલામાં સરઈ. ૯૧
 અંબ જસ્યો શ્રેયાંસ કુમાર, જેણી વેલા કો નહીં દાતાર;
 તેણીવેલા દિધિક્ષૂરસ આહાર, પ્રતિ લાખ્યો તીર્થકર સાર. ૯૨
 હવડાં એક જગદુ દાતાર, પડિધ કાલિ થયો સહધકાર;
 ત્રિણુ વરસ કર્યો (અન્ન) સગાલ, મારી ઠેલ્યો દૂત દૂકાલ. ૯૩
 જેણી વેલા હડબડીઆ રાય, અન્ન વરાંસઈ અંગુલ ખાય;
 છત્રપતિ નર હુંતા જેહ, જગદૂનમ ધરિ આવ્યા તેહ. ૯૪
 લીજમ ધન નમ દીજમ અંન, વણીમ કીજમ જીવ જતન;
 જગદુ કહેં દિધિ અંન અંખાર, ઉ સાહમા કંણુના ઉભંડાર. ૯૫
 કણુ કોઠાર ઉઘાડ્યા જસઈ, લીખીતપત્ર તિહાં પગટ્યાતસઈ;
 એ કણુ સધલો પુંજ્યને કાજ, એહનો ધન મુઝ લેવા તાજ. ૯૬

૧ તથ દીધ સહકાર.

૨ તે સાર.

૩ કોઠાર.

નરપતિ નર તવ કર્યો વિચાર, આઘ્યા જગડૂ કહ્યું તેણીવાર;
 આપો જુલુ મમ કરો વિચાર, ગાઢ રંક બલ નહીજ લગાર. ૯૭
 આઠ સહસ મૂઢા તેણીવાર, લેધ ગયો વિસત્રદે રાય;
 સિંધ દેસનો રાય હમીર, બાર સહસ મૂઢા દિધ વીર. ૯૮
 ગંજણુવઈ મોટો સુલતાન, એકવીસ સહસા મૂઢા દિધધાન;
 માલવપતિ નઈ સહસ અઢાર, સાડ પરતાપ બત્રીસ હમ્પર. ૯૯
 અવર અનેક પૃથવીના નાથ, જગડૂઈ ઉડાઘ્યા હાથ;
 સંવત અગ્યાર નઈ બારોતર, દિઈ દાંત જહાં પનરોતરો. ૧૦૦
 અન્ન દુકાલ તે અતિ આકલો, ધૂન અજરણુ માંહિં ભલ્યો;
 દૂધ દહીંમાંહિં ડબકાં ખાય, પાણી પૂર તણાયો બય; ૧
 નાહો દુર્ભિક્ષ જાણ્યો જસઈ, સોહલા સુત નર ધાયો તસઈ;
 લેધ લાડુઆ આડો ફિરધ, રોટી મારિ રવ્યહધર્યો કરે. ૨
 કિહાં બય છો નાસી કરી, કરિ પ્રાકમ તું પાછો ફિરી;
 જવા ન દિઉં તુઝનઈ કિહાં, હું બાંધી તુઝ રાખું ધહાં. ૩
 દાંતે તરણું લેધ દુકાલ, છોડિ છોડિ જગડૂ કૃપાલ;
 તેં ઝમુઝને લગળ્યો ખરં, હવે નાવું જહાં પનરતરો. ૪
 અસ્યો કાલ કરી નઈ ગયો, જગડૂનો જસ મહિમા રહ્યો;
 શ્રીમાલી વંસે સિંજુગાર, જનમ લગે કીધો પરઉપકાર. ૫
 અસ્યા પુરૂષ ૪નર હુઈ જોહ, અંબ સરીખાં કહીધ તેહ;
 અંબ તણો ગુણુ બહુ લેવાય, ગુણુ લેધ નૃપ આંખા ખાય. ૬
 એતલઈ તિહાં આંખો રખવાલ, ભટક દેધ મુખિ પદીધી ગાલ;
 અરે ! મૂઢ કિમ આંખા ખાય ? બાંધી મસ્તગિ મુકું ધાય. ૭

૧ અન્ન. ૨ અવેર્યો કરઈ. ૩ તે મુજ લગળ્યો હાંક્યો ખરો.
 ૪ જગમાંહિ. ૫ બોલ્યો.

અણુન્નણિઈ જલ ઝીલેન્જેહ,	અણુન્નણિઈ ફલ ખાય તેહ;	
અણુમિલતઈ સંઘાતિ જય,	મુખ દૂહવઈ પૃથવીરાય.	૮
કૂષ કંઠિ ઉંઘઠને સૂઈ,	હીંડતાં સાહમું નવિ જૂઠ;	
અણુસમઝયો બોલઇમુખ્યથકી,	એ સાતઇ નર થાઈ દૂખી.	૯
અણુસમઝયો બોલ્યો રખવાલ,	કુમારપાલ સિરિ ઉડી ઝાલ;	
લેઇ પૂરૂષ હાથિં ઝાલીઓ,	અંખા થડિ બાંધી ચાલીઓ.	૧૦
જસ્યો અપરાધ તસ્યો નર દંડ,	અલ્પ દોષ દુષ્પ દિઈ તે લંડ;	
બહુ અપરાધ દેખી નર સાર,	થોડી રીસ ન ધરઇ બહુખાર.	૧૧
સાર પુરૂષ ગૂંજરાત ભૂપાલ,	માર્થો કુટિઓ નહીં રખવાલ;	
અંખાનઇ થડિ બાંધી કરી,	કુમારપાલ ચાલ્યો પરવારિ.	૧૨
આગલિ પુરૂષમિલ્યો ગહઇગહી,	ત્રિયા વિયોગઈ યોગી થયો;	
વિનય કરી બોલ્યો તેણુઈ ડાય,	સુણિ સ્વામી તું પૃથ્વીરાય.	૧૩
મુઝ ધરનારી પદમતી જેહ,	નગર ઘણીઇ લીધી તેહ;	
તવ મનમાંહિ હુઓ ખિણુખેદ,	રાતિ દિવસ હું ન લહું ભેદ.	૧૪
સ્ત્રી સ્ત્રી સરીખી હુંતિ ઘઇરિ,	ભગતિ કરતી તેં બહુ પરિ;	
મુઝ વીસારી નવિ વીસરઈ,	નીર કુંભ નિત લોયણુ ભરઈ.	૧૫

ફહા.

નિત ઝૂરું દૂખીઓ ફરું,	જેઉં તે ગાંમો ગાંમિ;	
સીતાતાણુઇ વિયોગડે,	કિમ રોયો જગિ રાંમ.	૧૬
રામ રડતે વનિ રડું,	રડયા તેહ મૃગલાય;	
રોયા તે વનનાં પંખિયાં,	રોતા રયણિ વિયાય;	૧૭

૧ ગુન્જર. ૨ પૂરવ કથાય. ૩ સીતા વિછોડયો રાઘવ, કેમ રોયો વનિરાનિ.

રામ રૂઠ લખમણુ યુઝવે,	ગેહેલા રામ મ રાય;	
ગઘ સીતા અમે લાવસું,	લે લોટા મુખ ધોય	૧૮
રાધવ રૂદન તમે મમ કરો,	વનિ ગેહેલા થાસ્યો રામ;	
એ જોહવી લખિ આણુસ્યું,	તેહતું સીતા ધરસ્યું નામ.	૧૯
જલ જલ કમલ ન નીપજો,	વનિ વનિ અગર ન હોય;	
ધરિ ધરિ સીત ન સંપજો,	વીર વિચારી જોય.	૨૦
આભા મંડણુ વીજલી,	પર્વત મંડણુ મોર;	
ધર મંડણુ સુભારણ,	મુખ મંડણુ તબોલ.	૨૧
જસ ધરિ ઘોડી હાંસલી;	આંખડીઆલી નારી;	
તે ધરિ સદા અનૂ આલડું,	મુરખિ તેલ જ નિવારી.	૨૨
એક નર સુખીઓ તે દુખી,	જેહનઘ નહિ ધરિ નારી;	
કરિ દીવો કલસજ કરી,	કુંણુ ઉભી રહઘ બારી.	૨૩
તેણું કારણિ ૧કરઘ રહું,	અંન પાન કીઆ તાજું;	
આગઘ કિમ દોલો રડિઓ,	નારી માર કાજું.	૨૪
ઉમયા વાલી ઇશને,	સીતા વાલી રામ;	
દોલા વલ્લહી મારણી,	રાધવા વાલી સ્યામ.	૨૫
તિમ મુઝ વાહલી પદમની,	ચઢી પીહારઘ હાથિ;	
દિવસ દૂખઘ કરી નીગમું,	પણિ નવિ જય રાતિ.	૨૬
કનક તણી કચોલડી ભાગી	પથર લગ્ગ;	
સગુણુ નિરગુણુ સુંમરઘ,	અમી વટાલુ કગ્ગ.	૨૭
એણું દુખીઘ યોગી થયો,	જીવું તેણું આધાર;	
રકુંમરનિરંદ આગલિથસઈ,	તે ગઘ વાલઈ નારી.	૨૮

૧ હુનિત. ૨ પાલ.

ચરિત્ર.

કુમારપાલ થોડે દિન હસઠ, તિહારઠ યલ માહારં ચાલસ્યે;
 હવડાં હું યોગી થઇ રહું, સુપુરૂષ વિણ હું કહનઈ કહું. ૨૨
 સુંણી વાત ભૂપતિ ઉચરઈ, જોહની વાંછા તુપણિ કરઈ;
 તે મુઝ કુમરનિરંદહ નામ, પણિ કો પુહુતુ રાજ ન ગાંમ. ૨૩
 નાગો નાગાનઈ સું કરઈ, દૂખીઈ દૂખીઆ ઝૂરી મરઈ;
 તું યોગી નઈ હું ભીખાર, કેહીપરિ કરં તાહરી સાર. ૨૪
 સુપુરૂષ જાંણી તેં મુઝ કહિઉં, મુઝથી કાંમ પકિસું નવિ થયું;
 તું હું જગમાં પુરૂષ અસાર, યાચના ભંગ તણો કરનાર. ૨૫
 આસ કરી નર આવ્યા જોહ, વલઘ નરાસ નર પાછો તેહ;
 સોય લાજ તેહનઈ નવિ કરી, લગ્ન સોય સાંહમાનઈ સહી. ૨૬
 સરોવર જાંણી નર યહુ ધસ્યા, નીર ન પામ્યા પાછા ખસ્યા;
 એણી વાતઘ સર સોય ધિઃકાર, પુરૂષ તણુઈ નહી લાજ લગાર. ૨૭
 જે તરચર સુભ દૂલ્યાં દૂલ્યાં, અરથી લોક તિહાં ધણા મિલ્યા;
 ડાહિ ગલાવઘ ન દીઈ સોય, લઘુતાપણું તે તરવર હોય. ૨૮
 જે ધનવંત આ લઘ લે માલ, રચાયક મિલઘ તિહાં ગરઢાપાલ;
 કર ખંચીઈ નમ કિરપી થાય, તો જસ મહિમા તેહનો જાય. ૨૯
 વિકટ કામ સૂરાનઈ કહિઉં, આલસપણિ જો તે નવિ થયું;
 સો પુરૂષ કાયરમાં સરઈ, સૂરપણું ચાલ્યું તસ વહી. ૩૦
 એણુઈ દ્રષ્ટાંતઘ સુંણિ નર ગુણી, તું દૂખ રોયો મુઝ વૃષ ભણી;
 મઈ તુઝ કષ્ટ ન ભાંગઈ જોઈ, તો હું સુપુરૂષ સાનો હોઈ. ૩૧
 શાસ્ત્રીઈ વાત મનઈ છમ સહી, સોય કથા તઈ મુઝનમ કહી;
 તે વિવરી ભાખું બ્રાત, સુપુરૂષેં બોલ તજેવા સાત. ૩૨

૧ એકે. ૨ ચાચક.

ધર ધરણીની મ કરિસ વાત, ધન ખોયાની મ કરિસ વાત;
 ધાત કયાંની મ કરેસ ગૂજ, કહધતાં દૂખ ઉપજશે તુઝ. ૩૩
 માંન બ્રહ્મ કુંભ કાંમિ થયો, વાત કરતાં મહિમા ગયો;
 માંન મુહુત ન દીધું ક્યાંહિં, સુપુરૂષ જાણી રહે મનમાંહિં. ૩૪
 દરિદ્રપણની મ કરીસ કથા, સોય વાત તું કરજે ગતા;
 જોણી વાતઈ અનરથ બહુ થાય, મ કરિસ કવિ તુઝ લાગે પાય. ૩૫
 રક્તીયક સુપુરૂષ આગલિ કહે, નિશ્ચયે કાંમ જો થાતું લહે;
 કાંમિ કાંમિ જો લવલવ કરે, તો તે નર મૂર્ખમાં સરે. ૩૬
 તું પંડિત નહી મૂર્ખમાંહિં, મનની વાત ન ભાખધ કિહાં;
 જોતાં જોતાં ભમતાં નેટ, સુપુરૂષ જાણી પામ્યો પેટ. ૩૭
 જો ભગવંતનું કીધું હસ્યઈ, ગૂજર દેસનું રાજ મુઝ થસ્યઈ;
 તો તુઝ દૂખનો આણું છોહ, જીમ સુખ પમિં તાહરી દેહ. ૩૮
 શુભ વચને સંતોખી તિહાં, જી સુપુરૂષ તુઝ મંદિર જહાં;
 તાહરી વાત મુઝ નવિ વીસરઈ, જહાં લગઈ જીવ કાયામાં ધરઈ. ૩૯
 અસ્યું કહીને ચાલ્યો જસે, શેઠ ડસરીહો મિલીઓ તસઈ;
 કુંભારપાલ દીઠો તેણઈ ઠાય, પદ્મ ઝલકઈ જીમણે પાય. ૪૦
 તાંમ સરહીઓ ખોલ્યો ત્યાંહિ, આગઈ સ્વામી દધલવીમાંહિ;
 કુંભારપાલ પગિ પદ્મજ હતું, ઘણઈ કાલે થયું તવ છતું. ૪૧
 સહી તું કુંભારપાલ મહારાજ, ચોડઈ દિવસ તુઝ થાસ્યઈ રાજ;
 પંડિત જોતિષીએ મુખિ વાત, અહાર દેસનો થાઇસ નાથ. ૪૨
 સ્વાંમી તવ કરજે મુજ સાર, ફેરી કરતાં ગયો અવતાર;
 યોગીનીપરિં ધરિ ધરિ ભમું, ભૂખ્યો તરસ્યો રાતિ જમું. ૪૩

૧ તાત. ૨ કબહીક. ૩ સરહીઓ. ૪ હોરયે.

વલી વાહણુઈ ઉઠી સંચરે, ખાંધછ મોટો કોથલ ધરે;
 મયલછે વસ્ત્રછે પૃથવી ભમું, ઉદર પુરણા એણીપરિ કરે. ૪૪
 મધુર વચન મુખથી બોલતો, આતમ અય્ય તિહાં બોલતો;
 કુમારપાલ તવ કરઈ વિચાર, વિનયવંત એ પુરૂષ સુસાર. ૪૫
 વિનયે દેવ દેવી વસિ થાય, વિનયે નાગતણું વિખ બાય;
 વિનયે વાઘ ગજ બલીઆજેહ, નીચા નમણા થાઈ તેહ. ૪૬
 વિનયે કરી ગુરૂ વિદ્યા દિધે, વિવિધ વસ્ત વિનયે પાંખીઈ;
 વિનયે વેદિ રણિ ન કરઈ સૂર, વિનયે ન મરઈ વીંછી અંકૂર. ૪૭
 વિનયવંત સરહીઓ જોહ, વચને ટાઢીક કરતો ૧ દેહ;
 સખદ સુંણતાં અતિ આણુંદ, હરખી બોલ્યો કુંભરનિરંદ. ૪૮
 અરે! પુરૂષ! ચિતા પરહરિ, રાખે તું મન નિશ્ચલ કરી;
 વિનય કર્યો તુઝ ફલસઈ નેટ, હું રાગ તું નગરી શેઠ. ૪૯
 અસું કહી નહ આલ્યો રાય, જાતોં પંથઈ ભૂખ્યો થાય;
 ધૂજે કાયા કરતો દૂખ, ત્રિણિ દિવસ નર વેઠઈ ભૂખ. ૫૦
 પેટે પાટો બાંધી કરી, નગરમાંહિ આલ્યો પરવરી;
 તિહાં એક કલબણી સાંહમી મલી, કુમારપાલ દેખીનઈ ટલી. ૫૧
 પંડિત ભૂખનછ સરિ નાંમ, લગ્નવી રમુંકયા તેહછ કાંમ;
 કુંમારપાલ બોલ્યો ઉલસી, દિધ રોટી એક થઈ મનિખુસી. ૫૨
 તવ તે કલબાંણુ બોલી ચંગ, દીસછ હાલી કોઈ જડંગ;
 ઉભો અંન માગછ એણછકાંમિ, હું જાઉં સુત ભોજન કાંમિ. ૫૩
 અવગુણ પુંઠિઈ જે ગુણ કરઈ, પર અરથઈ નર પોતઈ મરઈ;
 અધમજાતિ નર અભખ ન ખાય, પાપી કુલનછ નહિ હિંસાય. ૫૪

૧ તેહ. ૨ મુંકાવી.

સ્ત્રીઘં પ્રાર્થ્યો જે નવિ ચલે, નિરધન પરભોજનથી ટલે;
 ભૂખ્યો રહીનઘં આપઘં આહાર સાતઘં મુક્તિતણા ભજનાર. ૫૫
 અધમપુરૂષ મૂરખમાંહિ તે સરે, હુંતે હાથ તે નવિ વાવરઘં;
 અછતઘં શું આપઘં આહાર, લીધું દરિદ્ર કુલઘં સંચકાર. ૫૬
 દીધા વિણ દારિદ્રી હોય, ભૂખઘં પાતિગ કરતો સોય;
 પાપ પસાઘં નરગઘં જાય, મરી જીવ દારિદ્રી અવતરે. ૫૭
 કરી પાપ વલી નરગઘં દ્રિરઘં, પુનરપિ દારિદ્રી અવતરે;
 દીધાવિણ નવિ પાંમઘં ખરે, જનમ મરણ નિચઘં કુલિકરે. ૫૮
 દાંન વિના નીચઘં કુલિંગઘં, કર્મ સંયોગઘં કલ્યાણિ થઈ;
 આગલિ પણિ દીસઘં નિરધન, તે કિમ માગ્યું આપે અન્ન. ૫૯
 હઠઈં વિચારઈં ગુજરરાય, ન દીધ સારી કરતા માય;
 કાલ, ભાવ તિહાં મન વિશ્વાસ, લીધી રોટી ઝુંટી જાસ. ૬૦

ફહા.

જાસ લેધનઘં ચાલીઓ, કીધો આપ વિચાર;
 ભુખ લેખણુ નઈ માંગવું, ત્રિણિસારિ ધિકાર. ૬૧

ચઉપઘં.

માગ્યાં સમું નહિ માહું કોઘ, આતમ હૃદય વિચારી જોઘ;
 માન બ્રષ્ટ નર માગીઘ થાય, સકલ લોકમાં મહિમા જાય. ૬૨
 જીહાંલગઘં તપીઓ તિહાંલગઘં ગુણી, માગણુ નવિ જાય પરભણી,
 રૂપવંત રાગાંગી જેહ, માગી મુહુત ગુમાવઈ તેહ. ૬૩
 ધરમી કરમી લગ્નવંત, શીલવંત સત્યવાદી સંત;
 ઉત્તમ કુલ આચારિ તિહાં, પરધરિ હાથ ન નીચો જીહાં. ૬૪

ભણ્યો ગણ્યો વિચક્ષણપણો,	માગિઈ મુહુત ગયો કવિતણો;	
વિનય વસ્ત્ર સું કિજે વડધ,	જે ન રહઈ પોતાને ધડધ.	૬૫
માંન મુહુત તસ નાસી ગયું,	વીસ વિસામાં કાંઈ નવિ રહિઉં;	
નીચા નમણો ને વાચાલ,	વિજ્ઞાંતી સૂરા નધ ગાલિ.	૬૬
વેચાવચ નઈ પરકાગાર,	માંગ્યઈ ગુણુ તે કીધા છાહાર;	
થોડા બોલો તિહાં પણિ ગમઈ,	જો ભીખે ભોજન નવિ જમઈ.	૬૭
મંત્ર યંત્ર તંત્ર નધ મૂલ,	માગતાં ગુણુ મલીઆ ધૂલિ;	
નાંના મોટા ને સુરપતી,	માગીઈ લઘુતા જે નરપતિ.	૬૮
સુપુરૂષ હુઈ તે સુણ્યો વાત,	દીજઈ પણિ નવિ ધરીઈ હાથ;	
કુમારપાલ કહે સાચું કવું,	ગૃહસ્થતણે ભૂડું માંગવું.	૬૯
સુકવિકલ્પસુંણિ માહારા બ્રાત,	મગ્યાંતી તું મ કરીસ વાત;	
માગિઈ માંન રહીત તે હોઈ,	સજન સગાં નવિ માંનઈ કોઈ,	૭૦
નગર નહીં તું વગડઈ રહીઈ,	સજન કનઈ માગણુ નવિ જઈઈ;	
મંદિર થી રૂડો બુંપડો,	માગણુ મમ જાઈસિ દૂંકડો.	૭૧
શાલિ દાલિ સરહાં પકવાંન,	તેહથી રૂડું કોહિઉં ધાંન;	
તજે પટોલા ખાસર ખાસ,	પણિ મમ કર્યો પરની આસ.	૭૨
પલંગ, પછોડી પોઢણુ પાટ,	તેહથી રૂડી ત્રી ખાટ;	
અશ્વ તજ પાલા ચાલવું,	પણિ જગમાં ભૂડું માંગવું.	૭૩
સુખીઆથી દૂખીઓ તે સાર,	ચંદનથી અંગિ સખરો છાર;	
જીવ્યાથી તે મરણુ સનાથ,	પણિ રૂડ દીજઈ નવિ તે હાથ.	૭૪
રંગિ રાતો તબોલહવાંન,	તેહથી રૂડાં ગુંદી પાંન;	
વિષથી વિરૂં અમૃત જાણિ,	માગી ન કરીસ ગુણુની હાણિ.	૭૫

૧ નડિ જોડિ જે જન હાથ.

ગાઇ, ભઇસ, બહુ માગીજડી, તેહથી ભક્તી નવિ આંડી યોકડી;
 પશિ પોતાની લગ્ન રાખિ, દીન વચન મુખથી નવિ ભાખિ. ૭૬
 કારણુઈ પડઇ જે રાખઈલાજ, તે નર પાંખે પોહું રાજ;
 કવિયણુ કહઇ વિમાસિ જોઇ, માગ્યા સમુ ન માહું કોય, ૭૭
 અસ્થું વિમાસી ચાલ્યો વલી, આગલિ જતાં જાનંજ ભલી;
 કુંભારપાલ વિમાસઇ લાંહિં, ચાલી ચાલ્યો જાનંજ માંહિં. ૭૮
 કીધુ જાનંવટી શેઠ જૂહાર, ઉભો તિહાં રહ્યો તેણીવાર;
 જમવા ઉનરી જીહારે જાનં, કુંભારપાલ તિહાં માંડ્યા કાંન. ૭૯
 કાછડ ભીંડી નઇ સજ થયો, વાંસો ચોલેં મનિં ગહગહો;
 સકલ પુરુષ અધોલેં નાય, કુંભારપાલ તિહાં ધૂઇ પાય. ૮૦

દૂહા.

કળ્પહી માણસ લાખ લહઇ, કળ્પીક લાખ સવાય;
 કળ્પીક માણસ કોડિ લહઇ, જળ વાઓ વાઇ ક વાય. ૮૧
 દૈવ નચાવે જેણીપરિં, તિમ નાચેં રક રાય;
 કુંભારપાલ નર સારીખા, પરના ધૂઈ પાય. ૮૨

કુંનઆં.

કિસદિન અગુણા અન્ન કે ભો પરિ સ્થઅણા,
 કિસદિન દુર્જન સેતિ ગોઠ કે સજ્જન બટણા;
 કુની હાંહાં ભાઈ દૈવ નચાવે નાચી,
 સોઈ પરી નચણા. ૮૩

અઉપધ.

પાય પખાલઈ મનમાં આસ, મુઝનેં નહી મુકઈ નિરાસ;
 જાનં વિહી તિહાં ભોજન કરઈ, કુંભારપાલ તિહાં પાંણી ભરઈ. ૮૪

સકલ પુરુષજાતીઆ તેણીવાર, ન કરી કુમારપાલની સાર;
 મૂઢ મતિ નર નારી બાલ, બૂખ્યો રાખ્યો નર બૂપાલ. ૮૫
 આગમ હવો એક^૧ કિરપી શેઠ, જીહાં જીવ્યો તિહાં કીધી વેઠ;
 કિરપી સધલામાંહિં સરઘં, સરોવર પાલ રસોધ કરઘં. ૮૬

ઢાલ.

રાગ—ગોડી—રાગ વસંત.

એક	પંથી	રે, આવી સરોવર પાલિ જમતો;	
તેણે	અવસરિ	રે, લુંડી તિહાં આવ્યો સરોવર ભમતો.	૮૭
નર	સાહમુ	રે, પહધલું કરી વિનય વિવેકધં જૂઠં;	
નર	કિરપી	રે, તિહાં અંસ નુંનીપાધ નિગુણાં સોધ.	૮૮
તવ	અધઠો	રે, લુંડી પગ ઉંધા ધાલી;	
નર	બૂડો	રે, તુહધં તસ રાખ (ન) રોટી નાપી.	૮૯
પહધં	જોતો	રે, રોતો તે માર્ગે પુંછ હલાવી;	
પણિ	પાપી	રે, પુરુષા તસ તુહધં મહધર ન આવી.	૯૦
તવ	લુંડી	રે, સૂતો તે પડતો પેટ દેખાડી;	
પણિ	રાંકડો	રે, રોટી નવિ નાંખધં કડકો ફાડી.	૯૧
તવ	ઉઠીઓં	રે, આધો નર સાંહમો ચાલી આવેં;	
પણિ	તોહો	રે, દુષ્ટ નવિ આપધ અધઠો ખાવધં.	૯૨
પહધં	કૂતો	રે, બૂખ્યો પગ કણું હલાવધ;	
તે	અધઠો	રે, ઝાડધ તસ કરણા નહીં મનમાંહિં.	૯૩
તવ	લુંડી	રે, લાજ્યો મુંકી આસનધ તિહાં સૂતો;	
તવ	વિરૂઓ	રે, ખીજી દેખાલ મારધ વૂતો.	૯૪

૧ વરવો.

તવ હુંડી રે, ચાલ્યો તે તિહાં પંથી નધ રોધ;
તિમ જાનવી રે, જગમાં તે સરીખા દુષ્ટ ૧જોધ. ૯૫

દૂહા.

દુષ્ટી તે જગિ જાણીધં, મતિ હીણા નર મંદ;
વિવેક હીન જાણી કરી, ખીજો કુંભરનિરંદ. ૯૬
ચીર પીતાંબર પામરી, સાર પટોલા પટ;
સકલ વસ્ત દ્રવિં લહીધં, વિવેક ન લહીધ હટ. ૯૭
વિવેક કિસ્થો નરનધં હીધ, જે પંડિત દાતાર;
વિવેક રશિખ્યો નર જાં નહી, કિરપી અને ગમાર. ૯૮
ભક્તિ કરી મધં એહની, એણુધં મુજ ખખરિ ન લીધ;
વિવેક હીણુ જાણી કરી, કુંભરધં કોધજ કીધ. ૯૯

ચરુપદ.

કુંભારપાલ ખીજ્યો મનમાહિં, પૂછી જાતિ વણિગની ત્યાહિં;
જાંણ્યા પુરૂષ મિલ્યા એ ઘાટ, જાંન વાંણીઆ જાતિ લાડ. ૧૦૦
કુંભારપાલ તિહાં કરધ વિચાર, કઠિણ કડોર અદાતા અપાર;
સું સીખામણુ દીજધ આજ, કરે ભક્તિ જવ લહધસું રાજ. ૧
અસ્યું વિચારી કુંભરનિરંદ, ભૂખધ કાયા હુધ મંદ;
એણેઅવસરિનૃપઆળ્યોજાહાં, એક કૂડલીઓ દોઠો ૪તિહાં. ૨
તેણુધ પુરૂષે માંડ્યું રાંધણું, કુંભર વિવેક કરે અતિધણું;
ધંધણુ પાંણી આંણી દીધં, નૃપ નધ ભૂખ્યો જાંણ્યોપધીધ. ૩

૧ હોધ. ૨ વિવેક ન કર્યો નર જાનવી. ૩ ઉભો. ૪ આળ્યો.

૫ હીધ.

રાંધ્યાં અંન ધીસું વિવેક, વણિગુ વિવેક ન ચૂકઈ રેખ;
 અંન પાન ધૃત નધં શાલનું, ભૂપ તણુઈ દીધું અતિ ધણું. ૪
 જોણું દીધું તેણુઈ દેવાય, નદી ખણિ જલ પ્રગટ થાય;
 મોટા કુંગર મધ્ય મઝારિ, ખણુતાં દીપ ન લહીઈ વારિ. ૫
 કૂડલીઓ જાતિ દાતાર, નદી સરિઓ નર મહા સાર;
 શાસ્ત્રસુણ્યાવિણુશુભમતિ જોહ, કર્મ યોગે પડઈ છે તેહ. ૬

હાલ.

વિચરત વિચરત આવીઓ, પ્રણમું શ્રી મંધરજી-એ દેશી.

કર્મ યોગઈ સહઈજી પડઈ એ, આતમ નઈ ગુણુ એહ;
 દાન શીલ તપ ભાવનારે, પરઉપગારી તેહ આતમજી-
 શુભ મતિ આણારે. ૭
 કાંઈ કરજે તત્ત્વ વિચાર, મમ હારીસ નર અવતાર;
 કાંઈ કરજે પર ઉપકાર, નર ભવનું એ ફલ સાર-આ. ૮
 વિનીતપણું સહઈજઈ અછેરે, જન પૂજની ટેવ;
 પર અવગુણુ નવિ ઉચરઈ, સુપુરૂષની કરો સેવ-આ. ૯
 દયા ધણી જસ જીવમાંરે, દાખિણનું ગુણુ સાર;
 અદ્ય કસાઈ ઉપશમઈ રે, સહઈજી થોડો આહાર-આ. ૧૦
 શાસ્ત્ર સમ્મદ સહઈજી રચઈ રે, ઉપજઈ આપ વિવેક;
 સહઈજી અંમૃત ખોલતો રે, કઠિણ વચન નહીં એક-આ. ૧૧
 અદ્ય રાગ નર જોહનઈ રે, સહઈજી થોડો દ્રેષ;
 પ્રેમ ધરઈ મનમાં ધણો રે, દેખી મુનિવર વેષ-આ. ૧૨
 હાસ, વિનોદ, કુડા નહી રે, સહઈજઈ થોડો ભોગ;
 અદ્ય ગાંન માયા તસી રે, પ્રાહિં થોડો સોગ-આ. ૧૩

સહમજી જૂઠું નવિ ગમમં રે, પ્રાહિં થોડો લોભ;
 ભવ્ય જીવ જગમાં અસ્યાજી, સહમ જમ તેહની સોભ-આ. ૧૪
 ગુર ઉપદેસ વિના વલી રે, કર્મ યોગમ ગુણ હોમ;
 વિવિધ જાતિના પંખીઆ રે, પંચ વર્ણ તન જોય-આ. ૧૫
 નીલકંઠ કુણુમં ચીતરો રે, કાગ કીઆ કુણુમ શાંભ;
 સુપુરૂષને શુક પંખીઆ રે, સહજોં જપતાં રાંભ-આ. ૧૬
 હસ્તી દંતુસલ કુણુમં ધજા રે, અધડ હુઆ કિમ ઉંટ;
 દિવ્ય રૂપ નર એકતું રે, જનમ તણાં એક ટુંટ-આ. ૧૭
 સીદણી જણિયું ખાચડું રે, જણતાં દીઠો ૧સાપ;
 તિહાં થકી અતિ ઉછાલ્યો રે, લીધું મસ્તગિ ભાગ-આ. ૧૮
 તેહનમ કહો કુંજી શીખવે રે, સહમજતણા ગુણ દેહ;
 અમૃત અંખ કડૂ આ કર્યારે, સહમજી હુઆ એહ-આ. ૧૯
 સહમજી સુપુરૂષ રૂઆડો રે, સહમજીં નહીં વિજ્ઞાન;
 સહમજી મુખ મધૂર લવેં રે, સહમજી દેતાં દાન-આ. ૨૦
 સહમજીં દાન સુપુરૂષ દીધ રે, કૂડલીઓ સીરાજ;
 રાય પ્રશંસી અતિ ધણું રે, વણિગુ વિવેકી આજ-આ. ૨૧

ચઉપમ.

આજ કૂડલીઓ વડ દાતાર, કીધી કુમારપાલની સાર;
 રાય કહમં તઈ દીધું મુદા, કહમ ઓસકલ થાસ્યું કદા. ૨૨
 જીહારમં થાઉં હું ગૂંજર ધણી, તિહારમ તું આવે મુઝ ભણી;
 તઈતુ ભક્તિ કરી છો ધણી, જાતિ જણાવે સહુ આપણી. ૨૩

હૂહા

અસ્યું કહી નૃપ સંચર્યો, થોડો દૂસમ કાલ;
એણુઘ અવસરિ જેસંગદે, મરણુ કરધ મૂપાલ. ૨૪

ચઉપધ

જેસંગ મરણુ કરધજેણીવાર, વેગધં તેજા મંત્રી ચ્યાર;
કૃણુ દેવ કાન્હડદે જેહ. સાંતુ સાજાણુ તેજા તેહ. ૨૫
રાય કહધ સુણિ ૧મંત્રી વાત, મુઝ કંઠિધં તુહો વાહો હાય;
કુંભારપાલ ન દેવું રાજ, અસ્યું વચન ભાખધ મહારાજ. ૨૬
રાય વચન રાખેવા કાંમિ, કંઠિધં કર વાહધ તેણું કામિ;
તવ હરખ્યો જેસંગદેરાય, મરણુ લહી નિજ થાંનકિ નય. ૨૭
સગાં સજન મંત્રીજન મલી, મસાંણુ ભોમિ લેધ ગયા વલી;
અગર રકપૂર સુગંધી સહધં, આણી વેગ લગાવી ચહધ. ૨૮

હાલ.

રાંમ ભણુધં હરિ ઉડીધ—એ દેસી—રાગ રામગિરિ.

સોના વરણીરે ચહધં બલધ, રૂપાવરણી તે ધુહ રે;
કુંકુમ વરણી રે દેહડી, અગનિ પરજલીઅ તેહરે. ૨૯
માંન મ કરસ્યોરે માનવી, કિસ્યો કાયાનો તે ગર્વરે;
સુરનર કિંનર રાજ્યા, અંતિ મૃતિકા સર્વરે—માં. ૩૦
જે સિરિ રચી રચી બાંધતા, સાલૂ સખરા તે પાગરે;
તે નર પોઢ્યારે પાધરધં, ચાંચ દિધ સરિ કાગરે—માં. ૩૧

૧ મોરી. ૨ ધુપ.

ને નર ગંજરે બોલતા, લાવરતા મુખમાં પાનરે;
 તે નર અગનિરે પોઢીઆ, કાયા કાજલ વાનરે-માં. ૩૨
 ચીર પીતાંબર પહધરણી, કંઠિઈ કનકના તે હારરે;
 તે નર અંતિ માટી થયા, જોતાં કાંઈ નવિ સારરે-માં. ૩૩
 ને સિરિ છત્ર ધરાવતા, ચઢતા ગજવર ખધિરે;
 તે નર અંતિરે લેછ ગયા, રહેલછ દોરડાં બંધરે-માં. ૩૪
 ચઉસઠિ સહસ અંતે ઉરી, પાયક છતું તે કોડિરે;
 તે નર અંતિરે એકલા, સૂતા ચીવર ઓઢિરે-માં. ૩૫
 ને જલાં તે તિહાં રહ્યું, પાતિગ પુણ્ય એ સાથિરે;
 એહ સરપજ દેહતું, પુણ્ય કરો નિજ હાથિરે-માં. ૩૬
 જોહસુ હસી હસી બોલતા, કરતા ભોજનસારરે;
 તે નર કાલિ માટી થયા, ઘડતા પાત્ર કુભારે-માં. ૩૭
 ચંપકવરણીરે દેહડી, કદલી કોમલ જાંધરે;
 તે નર સૂતારે કાજમાં, પડછ ભડોભડી ડાંગરે-માં. ૩૮
 દેહધજી યજુ નર સુણી, એ કરિસ તૂણ્યા તું લાખરે;
 હ વિરશંસિરિખોરે રાજઓ, બાલી કર્યો તિહાં રાખરે-માં. ૩૯
 જેસંગ

હાલ.

। ગિરિઆ-એ દેસી. નંદનકું ત્રિસલા હુલારાવતી એ દેસ

તે ગિરિઆ બાહડલીઓ રાગ આશાહરી.

જ તઈ કરીસ કંતા! કંતા તું શુણવંતારે;

માહર માહર મ ન કરી છે બાધ્યા તે ભગવંતારે-મા. ૪૦
 નાભિરાય કુલચક્ર એ અંચલી.

કડી.

૧ તેહને. ૨ દે

ભરત નવાણુંભાઈ સાથિં, વાસુકેવ બલદેવારે;
 કાલિ સોય સમેટી ચાલ્યા, સુર કરતા જસ સેવારે-મા. ૪૧
 ભરત યિભીયણ હરિ હાણુ મતા, કરણ સરિખા કેતારે;
 પાંડવ પંચ કૌરવ સો સુતા, ૧૫૩૬ વહંતા જેતારે-મા. ૪૨
 નલ કૂબેર નઈ રાય હરિચંદા, હડીઆ સો પણિ હાલ્યારે;
 રાવણુ રામ સરિખા સસા, કાલિ તે પણિ ચાલ્યારે-મા. ૪૩
 દિશાનભદ્ર રાય વિક્રમ સરિખા, સકલ લોક સિરિ રાણોરે;
 સગરતણા સુત સાઈ હનુરંધ, સો પણિ ભુમિ સમાણારે-મા. ૪૪
 ગૂઝર દેસ ધણી નરનાયક, સિદ્ધ નાંમ ધરાવધરે;
 પુણ્ય ર્યું ખૂટઈ આયસું તુટઈ, તે નર માટી થાવધ રે-મા. ૪૫

ફહા.

મરણુ હવું જેસંગદે, દેસે વાગી વાત;
 એક દિવસ શ્રવણું સુણી, કુમારપાત્ર નરનાથ. ૪૬

હાલ.

રાગ-ધન્યાસી-હિલાલાની.

રાય જહારમં રંગમાં બેડો, કર્ણુ તે શબ્દ પછડો,
 પાટણિ નહિ કો રાય, પૂગ પાડુકા થાય. ૪૭
 હડીઆ કુંભરનિરદો, આગ્યો ઉજેણી મંદો;
 મિલીઆ વેશિર વિત્રો, સજન કુંભાર મિત્રો. ૪૮
 સજન કુટુંબ લેઈ સાથિં, ચાલઈ દિવસ નઈ રાતિ;
 પુહુતો સિદ્ધપુરી માંહિં, કુટુંબ નઈ મુંકીક તાહિં. ૪૯

ફહા.

સિદ્ધપુરીથી	સંયર્યો,	૧ પાટણપુરમાં	જાય;	
કુમારપાલ	નિરંદ નંદ,	સુકન	અનોપમ	થાય. ૫૦
વેશા વહધલી ને	વારિ ઘટ,	મદિરા	માટી	અંન;
એ પટ જો સાંઢમાં	મિલધ,	તો પામધ	બહુ	ધન. ૫૧
અગન પુષ્પ દીપક	દહી,	ધૃત	શ્રીકલ	આરીસ;
એ સાતધ સાંઢમાં	મિલધ,	તો ત્રિણિ	છત્રહ	શીષ. ૫૨
જીવ કરેવો	ચીવરી,	વાંનર	હરણાં	રતેહ;
કવિ અણુ કહધ નપનધ	વલી,	જીમણાં	જાધ	તેહ. ૫૩
સાંઢ સારસ નંદ	ખર તુરી,	લાત્રી	ડાવાં	હુંતિ;
સુકવિ કવિમુખ	ધંમ કહધ,	અફલા	વૃક્ષ	ફલાંતિ. ૫૪
શકન વિચાર શાસ્ત્રિં	ધણા,	સુહણુધ	સુપન	અનેક,
પરઉપકાર	કારણધં,	વિવરી	કહું	અશેષ. ૫૫

ચઉપધ.

સુકવિ વિચાર સુપન	તે કહધં,	પહધલધપોહોરિ	સુપનંતર લહધં;	
તેહનું ફલ એક વર્ષસધ	હોય,	ખીજે પુહુર	અઠમાસિં	જોય. ૫૬
ત્રીજધપોહોર સુપન નર	લહિઉં,	તેહનું ફલ ત્રિહું	માસે કહિઉં;	
ચોથધ પોહોરિ સુપન જે	થયું,	એક માસિં	તેહનું ફલ કહિઉં.	૫૭
સૂર ઉગમતિ વેલા લહું,	દસ દિવસેં	તેહનું ફલ કહિઉં;		
વાત પિત શ્વેષમજ	સહી,	સુપન હુધ	તે લેખધ નહીં.	૫૮
વૃષભ, ગાય, પરવત નંદ	કરી,	તર પ્રાસાદ	ચઢધ પરવરી;	
રૂધ, મરધ, વિષ્ટા ચોપડેં,	અગમ્ય નિધાન	પ્રગટ થધ	જડેં	૫૯

૧ આજો પાટણમાંહિ. ૨ જેહ.

રાગ, હસ્તી, ઘોડો, ગાય, વૃષભ કંચન જે દેખાય;
 તેહને કુંટંબ તણી વૃદ્ધિ થાય, ૧ સુખ ભર કાલ સદા તસ જાય. ૬૦
 દધિ, તખોલને વસ્ત્ર અમુલ, બકૂલ, ગાંધ, કંદુકનાં ફલ;
 મોતી, કમલ, ચંદ્ર નંદ સંખ, દીઠઈ લક્ષ્મી લલઇ અસંખ્ય ૬૧
 ક્ષીર વૃક્ષ ફલીઓ અતિ ભલો, તે ઉપરિ ચઢીઓ એકલો;
 પછે વલી જાગે નિદ્રા થકી, ધન પામઈ તે થાઇ સુખી. ૬૨
 આંખો, બીલી, કોઠ નિધાન, ફલ ફલીઓ દેખઇ શુભવાન;
 સોય પુરૂષને વિદ્યા ફલે, ફલ્યાં દેખિ સકલ સુખ મિલે. ૬૩
 પ્રાશાદ વિષય ખાવાનું કરઈ, પછઈ સમુદ્ર ભુજઈ તરઈ;
 નિદ્રા મધ્ય અસ્થુ દેખાય, દાસ ટલી તે રાગ થાય. ૬૪
 કંત્યા, દીપ, ફલ, છત્ર. ફૂલ, દીઠઈ પાંમઇ મંત્ર અમુલ;
 માનવ પગની માટી ખાય, સોવન પંચસઈ લાભજ થાય. ૬૫
 બાહુ મંસ ભખે નરકોય, સોવન સહસ લલઇ નર સોય;
 મસ્તક તણી જે માટી ખાય, સોવન લાખ તસ પ્રગટ થાય. ૬૬
 છત્ર, ખડગ નઈ વાણુહી જોય, સુપને લાખાં દેખઈ સોય;
 પંથ કરેવો તેહને થાય, દેસ વિદેસ તે જોતો જાય. ૬૭
 પ્રવહણુ બઘસી સાયર તરઈ, દેખી સુચન ઉચાલો ભરઈ;
 પાછો વલઇ તવ લાવઈ ધન, તેહથી સુખ પામઈ નિજ રતન. ૬૮
 પજા સજા દેખઇ નિજ દંત, તેહની લખમી સહી નાસંત;
 પીડા ઉપજઇ તેહને સહી, શાસ્ત્રિ વાત અસી સાંભલી. ૬૯
 ભઈસિા ઉટડી ઉપરિ ચઢી, દખણુ દસઈ નર કરતો હડી;
 થોડા કાલમાં વ્યાધી તસ થાય, મારઈ કરડઇ રસઇ રાય. ૭૦

૧ સુખ ભરી કાલ તેહનો જાય. ૨ મન.

ખર ઉંટઈ અસવારજ થાય, ચઢી સોય દખણુ દસ જાય;
અસ્યું સુપન નર દેખઈ સોય, થોડઈ કાલિ તસ મરણજ હોય. ૭૧

સરસ વસ્ત ને ધૃત તેલ, અંગ વિલેપન કરાવઈ છેલ;
તો તેહનઈ વલી વાંકું જોય, મરણુ લહઈ નર નિશ્ચઈ સોય. ૭૨

રાતાં ચીવર પહધરી નારી, રક્ત વિલેપન હાથિ વિચારી;
કાલાં ચીવર કાલાં વિલેપ, સાંહમુમિલઈ કરઈ જમધરિ ખેપ; ૭૩

ધોલાં વસ્ત્ર સ્ત્રી પહધરી કરી, સ્વેત વિલેપ હાથિઈ કરી;
સુપને સુતાં દેખઈ અસ્યું, સઘલધથી ધન આવઈ ધસ્યું. ૭૪

નિદાવસિ નર આખ્યો મિલિ, કોઠક પુરૂષનઈ બાંધી વલી;
તેહનઈ પુત્રતણું ફલ જઈઈ, પણિ તેહનઈ ઉંચલવું પડઈ. ૭૫

હાલ.

તે ગિર્યા બાઈ તે ગિર્યા—એ દેસી—રાગ આશાહરી.

નંદનકું ત્રિશલા દૂલરાવતી—એ દેસી.

ધોલો સર્પ નઈ જમણુઈ હાથિ, સુપનઈ ડસતો દેખધરે;
દસમઈદિવસતે સહસ સોનૈયા, ગણિ લિધ ૧તસ લેખધરે. ૭૬
સુપન વિચાર સુણો નર સહુઈ—આંકણી.

કૌંચ પંખી નઈ કુરકુટી, સુપનઈ બાંધી જમધરે;
સોય સુકુલની પાંમઈ કંન્યા, કર્મ ભોગલી ભાંગધરે—સુ. ૭૭

સૂર શરીનું મંડલ દેખઈ, હઠઈઈ હર્ષ ન ભાયરે;
બ્યાધિ રોગ તસ દૂરિ પલાઈ, દેહ કનકમય થાયરે—સુ. ૭૮

વૃષભ, તુરંગ, ગજ, રથ સુપનર્થ, તે ઉપરિ ચઢી રોધરે;
 દેસ દેસની લખમી આવી, સોય પુરુષ ધરિ જૂઠરે—સુ. ૭૯
 સુપનર્થ દધિકો દિધ આપનર્થ, તો ધરિ ઋધિ ભરાધરે;
 ધરિ આવી કો ધૃતર્થ નાહધ, તસ ધરિ કંદલ થાધરે—સુ. ૮૦
 સુપનર્થ દધિ ખાતાં જસવાધર્થ, જલો તણો ડંક વારરે;
 વીંછી નાગ ડસ્યા તે રૂડા, ધન પામે પુણ્ય સારરે—સુ. ૮૧
 સરોવરમાંહિ નર નિદ્રામાંહિ, ૧કમલપતિ ખીર ખાધરે;
 સોય સુપન જગમાંહિ મોટું, પૃથ્વીરાય થાયરે—સુ. ૮૨
 સુપનવિચાર કહિઓમર્થ માંડી, તેહમાં સુપન જે રવારરે;
 સોયસુપન શ્રીકુંભરનિરંદન(ર્થ) નિદ્રામાંહિ ઝસારરે—સુ. ૮૩

ફહા.

શુભ સુકનર્થ નૃપ આવીઓ, પછકો પાટણમાંહિ;
 કૃષ્ણ દેવનર્થ જઘ મિલ્યો, ભગની પ્રેમલ ત્યાંહિ. ૮૪

લાલ.

ભમરાની—રાગ ગોડી.

પ્રેમલદેવી પ્રેમસું મન ભમરારે, મુંકધ જલ અધોલ લાલ મન ભમરારે.
 દૂર્ગા દેવી તેહમાં મ. ઝીલધ કરધ કલોલ લા. ૮૫
 કુંભારપાલ જોધ કરી મ. બોલ્યો મધૂરી ષવાણી લા.
 જો મુઝ રાજ યુજરતણું મ. એ તું મુઝ મસ્તિગિનાય લા. ૮૬
 દૂર્ગા ઉડી પ્રેમસું મ. બધડી ઉત્તમ અંગિ લા.
 નાયધ કૂદધનધ રમધ મ. શબ્દ કરધ મનિ રંગિ લા. ૮૭

૧ પત્ર. ૨ મીઠારે. ૩ દીઠારે. ૩ વાચ.

તિહાં એક સુકુનજ પાઠકી મ.	બોલ્યા મધુરી વાંણી લા.	
રાજ થાસઈ દિન સાતમઈ મ.	નૃપ વહસ્યમ તૂઝ આંણુ લા.	૮૮
એણુમઅવસરિપાટણુવિષય મ.	સુભટ મલી કરમ રાજ લા.	
મંત્રી આપ વિચારતો મ.	કોહોનમ દેસુ રાજ લા.	૮૯
એક રાવત તિહાં અતિભલો મ.	જેસગનઈ કુલિ જેહ લા.	
મંત્રી સહુજ મિલી કરી મ.	થાપ્યો રાજ તેહ લા.	૯૦
સિંધાસણુ બિમસી કરી મ.	બોલ્યો મૂરખ તાંમ લા.	
રાજ તુહો મુઝ આપીઉ મ.	કહો સુ કીજમ કાંમ લા.	૯૧
તવ મંત્રી મુખી બોલિઆ મ.	કુટો તુંહો કપાલ લા.	
સોહ થાનિક બમડો સહી મ.	ન ટલી જાતિ શિઆલ લા.	૯૨
તવ તેહનમ ઉઠાડીઓ મ.	બીજો રાવત સાર લા.	
તેહનમ રાજ બમસારીઓ મ.	બીતિ વિના સ્યો ભાર લા.	૯૩
ગાત્ર ભંગ તે નર થયો મ.	ત્રૂટિ તેહનમ કહમડિ લા.	
નીચૂં જૂધ મનિ બીહેં મ.	રાજ થકી ભલી હમડી લા.	૯૪
નિસત્વ નર જવ જાંણીઓ મ.	તવ ઉઠાડમ વીર લા.	
ગંગામાંહિં પખાલીધ મ.	કેશ ન થાય હીર લા.	૯૫
અન્ય સૂભટ તેડી કરી મ.	થાપ્યો ભલ ભૂપાલ લા.	
તિલક વેલા તે બોલીઓ મ.	રહો, લૂઈ આવું કપાલ લા.	૯૬
ઉઠી નિસત અલગો રહઈ મ.	નહી તુઝ રાજ સોભાગ લા.	
માંન સરોવર ઝીલીઓ મ.	કાગ ન થઈ હંસ લા.	૯૭

દૂહા.

કાગ સરીખો નરપતિ, ઉઠાડ્યો તેણીવાર;
મંત્રી પુરૂષ મિલી તિહાં, કરતા બુદ્ધિ વિચાર.

૯૮

ચઉપધ.

મંત્રી ચ્યાર તવ કરમ વિચાર, દીધા બોલનો કિર્યો વિચાર;
કૃષ્ણદેવ કહઈ ઉપાય, જીમ આપણુપો બોલ ન જાઈ. ૯૯

એક સિંહુગારી તિહાં હાથણી, મહાત શિખામણુ દીધી ઘણી;
કલસ હાથણી સૂઢિઈ કરી, પાટણુ વન જાજો પરવરી. ૧૦૦

જીમણું પાસેં કુંભરનિરંદ, દોલ્યો કલરા ધરી આણુંદ;
એણીપરિ શિખવીએ કુંતાર, પટો વગ્ગવ્યો તેણીવાર. ૧

ક્ષત્રી સુભટ સહુ સજ થયો, રાજનઈ અરથિં આવિયો;
કલસ હાથણી જસ દોલ સઈ, તે પૃથવીપતિ રાજ તસઈ. ૨

અસી વાત હતી પુરમાંહિં, સુભટ લક્ષ્ય મિલ્યા ૧તવ ત્યાંહિં;
રાજ થકી ચાલી હાથણી, મુખ મરડી ન જૂઠ કઈ બણી. ૩

કેતા નર આધુ મુખ કરે, કેતા નર આડાં ઉતરઈ;
કેતા ભૂમિથી ઉંચા રહઈ, કેતા કીર્તિ વચન મુખિ કહઈ. ૪

કેતા નર મુખિ બોલઈ ભાંડ, કેતા કહઈ કિહાં જાસ્યઈ રાંડ;
કેતા કહઈ એ કહઈ નઈ જૂઠ, કેતા કહઈ જઈ પડર્યેં કૂઠ. ૫

લોક તણાં મુખ જેહવાં લોક, કરવા કૌતુગ મિલીઆ થોક;
એક દોડઈ નર એક આરડઈ, એક હાથણી નઈ પાયે પડઈ. ૬

અનેક વચન નર મુખથી કહઈ, પણિ હાથણી નવિ ઉભિ રહઈ;
શેઠ, સેનાપતિ, સાર્થવાહ, મુંકી હાથણી વનમાં જાઈ. ૭

આવી કુંભરનિરંદહ જીહાં, કનક કલસ સરિ દોલઈ તિહાં;
જ્ય જ્યકાર રાખદ તિહા હોઈ, પુણ્ય કરઈ તે ન કરઈ કોઈ. ૮

૧ નર. ૨ આવી જઈ નઈ કરઈ પડઈ.

ઢાલ.

પ્રણમું તુલ્લ સીમ ધરુ-એ-દેસી.

પુણ્યધં ગજરથ ઘોડલાંજી, પુણ્યધં પુત્ર વિનીત;
 પુણ્યધં દીર્ઘ આઉખુંજી, પુણ્યધં મહીપતિ મિત. ૯
 સોભાગી પુણ્ય સમો નહીં કોઈ.
 ૧ શત્રુસાહમું નવિજ્ઞા (સકે)જી, પ્રીતિ પુણ્યમું હોય;
 સોભાગી ૦ આચલી. ૧૦

પુણ્યધં ભોજન દેવનાંજી, પુણ્યધં સૂશીલી રે નારિ;
 પુણ્યધં સુંખભરી જીવીધંજી, ગજ ગાજધં ધરખારિ-સો. ૧૧
 પુણ્યધં મંદિર માલીઆજી, પુણ્યધં રૂપ ઉદાર;
 પુણ્યધં કમલા ધરિ રમધંજી, પુણ્યધં ભોગ સુસાર-સો. ૧૨
 પુણ્યધં ચીવર અતિ ભલા, સુખ બહુ સિચ્ચારે સોય;
 પુણ્યધં જી જી સહુ કરધંજી, વચન ન ખંડધં કોય-સો. ૧૩
 પુણ્યધં બંધવ બહધનડીજી, પુણ્યધં માત પિતાય;
 પુણ્યધં સુર સેવા કરધંજી, પુણ્યધં જસ બોલાય-સો. ૧૪
 પુણ્યધં દેસ અદારનુંજી, કુમર નરેશ્વર રાજ;
 પુણ્યધં પાટણ બધસિણુંજી, પુણ્યધં પામ્યું રાજ-સો. ૧૫

અઉપધં

પુણ્ય તે કુમર નરેશ્વર ધણું, સાહચ્ય તે કૃષ્ણદેવહ તણું;
 નીરભર્યું નવિજ્ઞા વિણુ ઘડધં, વાડિ વિના વેલો નવિ ચઢધ. ૧૬
 ધનુષ વિના નવિ ચાલધં તીર, તરવર નવિ વાઘધં વિણુ નીર;
 પવન વિના નવિ ચાલધં વાંહણુ, કાયા તો જો માંહિં પરાંણુ. ૧૭

૩ સત્ત કોડિ.

વિણ નિસરણી કિમ ચઢાય, સુભટ સાહાય્ય વિના ર્યો રાય;
 આલ પુરુષ જન ગરહો થાય, લાહી સાહાય્યઈ ચાલ્યો જાય. ૧૮
 સાહાય્ય તણી છઈ મોટી વાત, કેસી અહઈ પરદેસી હાથ;
 વાંમ સાહાય્ય સંગ્રામહ રાંમ, તો તેણુધ કીધું પુણ્યનું કામ. ૧૯
 ચંડ કોસીઓ સુભગતિ વર્યો, જે વીરધ સરિ હાથજ ધર્યો;
 ગયો દેસ સધલો તો વલ્યો, જે પાંડવનઈ કાહડ મલ્યો. ૨૦
 હનુ આળ્યો રામ નઈ કાળ, કુંભરનિરંદ બનેવી સાય્ય;
 કરઈ દેસ અઢારનું રાજ, બધડો વયરીના મુખ ભાંજ. ૨૧

ફહા.

વયરી મુખ ભાંજ કરી, બધડો નૃપતિ રાજ;
 મંત્રી શેઠ ૧મિલી તિહાં, આવ્યાં ઉચ્છવ કાજ. ૨૨

હાલ.

ભમરાની રાગ ગોડી.

મંત્રી સહુ મિલી કરી મ. પ્રણુમઈ કુંભરનિરંદ-લા.
 રાજ તિલક રકાઢઈ સહી મ. દીપઈ જીમ હિણુંદ-લા. ૨૩
 સેક સેનાપતિ તિહાં મલી મ. વિનવીઓ મહારાજ-લા.
 કહો કેહીપરિ પાલર્યો મ. અઢાર દેસનું રાજ-લા. ૨૪
 ઉંચો સાસ લેધ કરી મ. ઉઠિઓ નૃપ તતકાલ-લા.
 ખડગ બલિ ઉત્પહુ સહી મ. નવિ માનધ તતકાલ-લા. ૨૫
 લખમી ૪કહધ નવિ લખી મ. સૂર હુઈ તે ખાય-લા.
 વસુધા વસિછધ સુભટ નધ મ. ભૂજ બલિ હુઓ રાય-લા. ૨૬

૧ મલિ કરિ. ૨ કરધ. ૩ હું મહિપતિ. ૪ સાધારણ ઓ છે.

સંવત અગ્યાર નવાંણુધ મ. માગશિરધં મંડાણુ-લા.
કાલીચઉથધં થાયના મ. રાય અખંડજ આણુ-લા. ૨૭

૬૬૬.

અખંડ આગન્યા રાયની, માંનધ તે સહુ કાય;
ગજ રથ ઘોડાં લેધ કરી, ભૂપ તણું મુખ જોય. ૨૮
મણી મુક્તાદલ થાલ ભરી, વધાવધ નર-નારિ;
પાંચ શપદ વાજધ વલી, તોરણુ આંધ્યા બારિ. ૨૯
ધરિ ધરિ ગૂડી ઉછલી, ઉચ્છવ અધિકા થાય;
કુંભરનિરંદ કેસરી, લીલ કરઈ મહારાય. ૩૦
રાજ કરતો ચિંતધ, હું ભમીઓ બહુ કાંમિ;
ગુણુ તેહના નવિ વિસરઈ, જે આવ્યા મૂઝ કાંમિ. ૩૧
અવગુણુ પુંકિધ ગુણુ કરધ, તે વિરલા સંસાર;
ગુણુ કેડિધ ગુણુ કીજીધ, અવસરિ સોય સંભાર. ૩૨
ગુણુ કેડિઈ ગુણુ નવિ કરધ, કૃતધન તેહનું નામ;
જે નર હુધ ગુણુ મચ્છરી, તે ન લહધ શુભ કાંમ. ૩૩
દાન દિધ નઈ તપ તપઈ, પૂજધ જીનવર પાય;
કવિયણુ કહધ ગુણુ મચ્છરી, મુકિત કિમધ ન જાય. ૩૪
કુંભારપાલ તપ ગુણુ ગ્રહી, જેહનો વંસ પવિત્ર;
ગુણુ ઓસંકલ કારણુઈ, તેડયા પૂરવ મિત્ર. ૩૫

કવિત.

સ્વાન મસ્તગ કાગ મંસા, ચહે પાપકો જેહ;
ચાંડાલ ચાલ્યો ચોહટધ, ભૂજી જીલ્યો તેહ.

૧ મુક્તાદલ ભરિ થાલમાં.

ભૂજી ઝીલ્યો તેહી કરધ મુદ્રા ઉછાલધ;
 ગખ જમણ્યું જૂધ ઝડતધન જસ્યો ટાલે.
 રખે નિહાલે નગુણ પુરધ, અપવિત જેહનો મંસ;
 કાજ ન દોધ સ્વાન મસ્તક કાગ મંસ. ૩૬

હાલ.

સાહેલડીની—રાગ રામગિરિ.

પૂરવમિત્રતિહાં તેડીઆ સાહેલડીઆં. પ્રથમ અલી કુંભાર-ગુણુવેલડીયા.
 સાત સહ્યાં ગાંમજ ભલાં સા. આપધી ભૂપ ઉદાર-ગુ. ૩૭
 ભીમ હાલી બોલાવીઓ સા. રાખ્યો પોતધ પાસ-ગુ.
 રક્ષા કરો મુઝ દેહની સા. ભોગવો ભોગ ઉલાસ-ગુ. ૩૮
 જેણીં સ્ત્રીઈ કરંઓ દીઓ સા. તાસ પસાય કીધ-ગુ.
 તે પાસે તિલક કરાવ્યો સા. રંગાંમ ધોલકું દીધ-ગુ. ૩૯
 ચણ્યાકાજિ નર વલગીયો સા. વણિગ સોય પ્રસિદ્ધ-ગુ.
 કૂટક ઉવણિગ વડોદર સા. રાજ થાપના કીધ-ગુ. ૪૦
 ઉદયનનઈ તેડી કરી સા. થાખ્યો નિજ પ્રધાન-ગુ.
 રાજ ઝદ્ધિ સહુ તાહર સા. મુજ અરથઈ સેર ધાન-ગુ. ૪૧
 સજન તણુઈ સંતોખીઓ સા. આલ્યો ગઢ ચિત્રોડ-ગુ.
 લાડ દેસ ભટ વોશિરિ સા. ઝકીધો મસ્તગિ મોડ-ગુ. ૪૨
 હેમ સુરિ ચરણે નખ્યો સા. લિઓ મુનિ પૃથવિરાજ-ગુ.
 કેહીપરિં તુઝનઈ થસું સા. ગુણુ ઝોસંકલ આજ-ગુ. ૪૩
 સર્વાર્થ યોગી ભલો સા. તેડયો પાટણુમાંહિ-ગુ.
 સોવન મદી તેહની કરી સા. રાખ્યો આયસ લાંહિ-ગુ. ૪૪

૧ નારિ. ૨ નગર. ૩ શેહ. ૪ આધ્યો. ૫ થાધસું. ૬ લેધ.

ખેત્રપાલ લખખી તણી સા.	મૂરતિ કરાવી	દોય-ગુ.	
કોલખપાટણુનો જે ધણી સા.	બહુ સતોખીઓ	સોય-ગુ	૪૫
જેણુઈયોગીમુખિભાખિયા સા.	ચતુર બોલ	વિચાર-ગુ.	
૩૩ ખપર દિધ કનકના સા.	કંઠિ રચણનો	હાર-ગુ.	૪૬
રામચંદ્ર મુનિ તેડીઆ સા.	નૃપ લાગો જઈ	પાય-ગુ.	
સોવન પુષ્પ વધાવીઆ સા.	બહુ પ્રસંસો	૧તાય-ગુ.	૪૭
કાસી દેસનો વાંણુઓ મા.	જેણુઈ રાખ્યો ધરિ	રાય-ગુ.	
સોલગાંમ તસ ૨સોંપીઆ સા	ગૂણુ ઓસંકલ	થાય-ગુ.	૪૮
ખાલચંદ્ર તિહાં તેડીઓ સા.	જાતિધ તે	ચર્મકાર-ગુ.	
સામંતરાય તસ થાપીઓ સા.	આખ્યા ગાંમ તસ	ખાર-ગુ.	૪૯
સોય પુરૂષ સંભારીઓ સા.	આંખાનો	રખવાલ-ગુ.	
નિજ વન તાંમ ભલાવતો સા.	સુખિં રગમાડઈ	કાલ-ગુ.	૫૦
ત્રિયા વિયોગી જે હતો સા.	તે આવ્યો તેણુઈ	કારિ-ગુ.	
સાસરવાસો બહુ કરી સા.	સુંખી પદમની	નારી-ગુ	૫૧
શેઠ સરહીઓ થાપીઓ સા.	આખ્યા ગામ તસ	ખાર-ગુ.	
વધી ત્યાંહાં સંભારયું સા.	થાપી કણબણુ	માય-ગુ.	૫૨
વીસગાંમ વેગઈ કરી સા.	કીધું તામ	પસાય-ગુ.	
ધૃત કુડલીઓ હડીઓ સા.	સીરાંજ તેહનું	નાંમ-ગુ.	૫૩
મુગટ બંધ તેહનઈ કર્યો સા.	સુખ્યા સોરઠ	ગાંમ-ગુ.	
કૃષ્ણદેવ નઈ પાએ નમ્યો સા.	સુખ્યો રાજનો	ભાર-ગુ.	૫૪
સકલ દેસ તુહો ભોગવો સા.	મમ પૂજો મૂઝ	વિચાર-ગુ.	
પંચ સહ્યાં ભરડા મિલ્યા સા.	જેહમાં પૂરિઓ	વાસ-ગુ.	૫૫

૧ ત્યાંહાં. ૨ નારિનેં.

તેહની વૃત્તિ વધારતો સા. રહધવા મંદિર ખાસ-ગુ. ૫૫
 ગુ. ૫૬

ઉદ્ધર મરણ જહાં થયુ સા. એક ભુવન તિહાં સાર-ગુ. ૫૭
 તેહનું નામ તિહાં થાપીઉં સા. ઉદરીઆ વિહાર-ગુ. ૫૮
 સુપન પાઠકી તિહાં તેડીઆ સા. જોણુધ કરી રાજની વાત-ગુ. ૫૯
 સોવન સ્નાન કરાવીઉં સા. ગરાસ ગાંમ તસ વાત-ગુ. ૬૦
 સિરવિણુ પુરપ તણિ કથા સા. જોણુધ કહી પંચધ નારી-ગુ. ૬૧
 ગામ અકેક તેહનઈ દીઉં સા. વાત વિનોદ સંભારિ-ગુ. ૬૨
 સોય પૂજાર તેડીઓ સા. જોણુધ કહી મસ્તગ વાત-ગુ. ૬૩
 સોવન સહસ તેહનઈ દિઈ સા. કંચન જીહવા સાત-ગુ. ૬૪
 જોણુધ કરિઓ ગુણુ જોટલો સા. તસ સંભાર્યા ત્યાંહિ-ગુ. ૬૫
 નૃપ સંતોષી અહુપરિ સા. જસ વાધ્યો જગમાંહિ-ગુ. ૬૬
 ભૂપલ દેવી પટરાણી સા. પરણી પદમની નારિ-ગુ. ૬૭
 પ્રજાવતિ સોલ કંચાસું સા. સા આણિ ધરિઆરિ-ગુ. ૬૮
 અદાર દેસ પોતધ બલા સા. હસ્તિ સહસ ધંચાર-ગુ. ૬૯
 અચાર લાખ વાજી બલા સા. રંચ પંચાસ હનાર-ગુ. ૭૦
 અહુતરિ નર યુદ્ધિ બલી સા. સુરા સામંતરાય-ગુ. ૭૧
 અદાર લાખ પાલા બલા સા. આગલિથીઉં જાય-ગુ. ૭૨

ચઉપધ.

એટલું રાજ કુંભરનિરંદ, પ્રગટ ઉદય જીમ ગગનિ દિણુંદ; ૬૩
 સંબલ પ્રતાપી મોટા રાય, ચઢી તુરંગમ આહિર જાય. ૬૪
 રંગઈ ભંગ હુઓ તિહાં રાય, કૃષ્ણદેવ હરયો તેણું ધાય; ૬૫
 મર્મ વચન મુખિ બોલ્યો આલ, કુંભારપાલ સરિ ઉઠી ઝાલ. ૬૬

૧ ચલાવે કામ.

રાખી તાંમ બનેવી લાજ, કિહાં કોયું દિન પહધલું આજ;
 અલગો તેડી કરસું કાજ, અસ્યો વિચાર કરધ મહારાજ. ૬૭
 રાજભુવન નૃપ આગ્યો જસઈ, વેગ બનેવી તેડ્યો તસઈ;
 વિનય કરી નઈ બોલ્યો રાય, વડો બનેવી આપજ ઠાય. ૬૮
 એણુઈ ઠાંમિ અડબોથઈ મારિ, પણિ મમ હસસો સભા મઝારિ;
 તુલ્લહસંતાં મુઝ વિણુસ્યમકાજ, સુભટ કોય ન માનઈ લાજ. ૬૯
 કર્મ મર્મ નઈ જન્મજ વાત, નવિ કહીઈ પૂર્વ અવદાત;
 જીવતણી ગતિ નવિ લહધવાય, સરીખા દિન નહીં રંકહ રાય. ૭૦

દહી.

સરિખા દિન સરિખા વલી, નોહધ સુર, નર. ઈંદ્ર;
 જહાં સંપદ તિહાં આપદા, ચઢત પઢત રવિચંદ. ૭૧
 તરઅર સદા નહીં સરીખડાં, જો નહિ દોલતિ સાર;
 જેહ ચઢઈ નર તે પડઈ, ન પડઈ પીસણુહાર. ૭૨
 જેણુઈ પથર સહાં ટાંકણાં, હેમ સયાં લોહ ધાય;
 મુકુટ થઈ મસ્તગિ ચઢયા, જીન પ્રતિમા પૂજાય. ૭૩
 જેણુઈ વસ્ત્રિં વેદન ૧સહી, તે પાંખ્યો નૃપ અગ;
 મુક્તાકલ વોંધાવીઉં, તે પાંખ્યા સ્ત્રી સંગ. ૭૪
 છિદ્ર લહી ચઢિઉં તાવડઈ, વડું ધરિઉં તસ નાંમ;
 જસ તેહનો જગમાં ઘણો, સમરઈ આયું ગાંમ. ૭૫
 જેણુઈ ખાંધઈ ધુંસર ખમ્યાં, તો ઘોરી ગુણુ મામ;
 નહીંતર પોઠી સાંઢીઆ, જસ હીણા નર નામ. ૭૬

૧ લહી.

એણુઘ દ્રષ્ટાંતઘ સમઝજે, મમ જો નૃપની આદિ;
 એક સાહ નઈ ખીજો સેવડો, સું જોઈશ ખેની આદિ. ૭૭
 નદી નિરંદહ ઋષિ ફૂલ, મુકતાહલ કમલાણુ;
 એતાં આદિ ન જોઈઘ, ગુણ લીજઘ ગુરૂઆઈ. ૭૮
 ગૂણુ લીજઈએ પંચના, સૂણ્યો શાસ્ત્રજ ભાવ;
 જીમ દીવો તિમ નરપતિ, ખેહુનો એક સ્વભાવ. ૭૯
 જોણુઘ ઉપાયો દીવડો, ન કરઘ તેહની સાર;
 તઈ ચાખ્યો નૃપ મુઝ તણુઘ, મ કરીસ મૂઝ પતીઆર. ૮૦
 ડાકણિ પાસા જીમ કહ્યો, લખમી થોવન રૂકાલ;
 શાસ્ત્ર શસ્ત્ર પતીઆર સ્યો, ખિણુમાં વયરી થાય. ૮૧
 નદી નખલો નરપતિ, નારી વચન વિલાસ;
 નિર્ગુણુ નીલજ નીચનો, સો કીજઘ વિશ્વાસ. ૮૨
 નૃપ વારઈ બહુ પ્રેમસુ', તું મમ લોપીસ લાજ;
 ભગની કંત વડ નાતરઘ, મઈ સુધ્યું તુલ રાજ. ૮૩
 દૂધે સિચ્યો લીંમડો, તોહે ન મીઠો થાય;
 અહિનઈ અમૃત પાઈઈ, તો સહી વિષ નવી જાય. ૮૪
 વાર્યા ન રહઈ કૃષ્ણદેવ, સુચઘ પૂરવ ભાવ;
 મુંકઈ નહીં સુર નર પશુ, આપ આપણો સભાવ. ૮૫
 મધુરઘ વચને વારતાં, કરતો રૂઝીટિલ વાત;
 સુકવિ કહઈ નર સાંભલો, રાખ્યાં ન રહઈ સાત. ૮૬
 કમલા, થોવન, લખાડ, કાલ, અતીસાર, ગજકર્ણુ;
 પ્રાણી રાખ્યો નવિ રહઈ, રોજવ આવઘ જન મરણુ. ૮૭

૧ રાય. ૨: કુટલ. ૩ નર હે_આવ્યું મળું.

રાખ્યો ન રહ્યો કૃષ્ણ દેવ, તાંમ વિચાર્યો રાય;
ભાંડ ભીસે દૂઝ્યો તદા, જગતે પાડુ ખાય. ૮૮

ચઉપધ.

અસુ વિચારી નર ભૂપાલ, તેડયા નર નાવી તતકાલ;
અરે સેવકો કહું છું અહો, કૃષ્ણદેવ કલ્પ જન્યો તુહો. ૮૯
તેલ અગિ ચોલો જઈ સુર, હાડ સવે કર્યો ચક્ર્યૂર;
લેખ આજ્ઞા આવ્યા તિહાં, કૃષ્ણદેવ બનેવી જીહાં. ૯૦
વિનય કરીનઈ વલગા વાડ, રમરડી ભાંજ્યાં ડહાડમહાડ;
તેહની કાયા કોથલ કરમ, જીમ જીવમ નર નવિ મરમ. ૯૧
કૃષ્ણદેવ કરમ મનિ શોક, જોયો જીજ્ઞાસે દોષ;
જેહની રસનાં લાંબી હસમ, તે નર નારિ દૂખીઆ થસમ. ૯૨
કમલપ્રભ આચાર્ય જેહ, તીર્થકર દલ મેલમ તેહ;
મરણ લાહી મુનિ ધૂમતિ જામ, તેતો રસનાતણો પસાય. ૯૩
પૂરવભરિં શ્રીકૃષ્ણ જીજ્ઞાસ, વૃષભ મુખિ ચિંતવતાં બધ;
લાગૂં પાપ જો ચોખું મન, વરસ દિવસ નવિ પાંખ્યા અન્ન. ૯૪
સરિઆચિ ભરતતણો સુતજેહ, અસત્ય વચન મુખિ બોલ્યો તેહ;
બહુ સંસાર વધાર્યો તિહાંઈ, જીવ ભમ્યો તસ ચડગતિ માંહિ. ૯૫
વિક્રમ રાજ સાહસું જોય, જીભમ બહું દૂખ પાંગ્યો સોય;
શનીસર સાથિં સાહનઈ લાવ્યો, થમ ચડરંગ દૂખકાં ભોગવ્યો. ૯૬

ફહા.

જીવનમાં દાધાં રૂપડાં, કલ્યા દીસમ કાંહમ;
કુવચન દાધાં ન વફાલમ, સાવમ હમડાંમાંહિ. ૯૭

૧ જ્યાહારે. ૨ ભરડી. ૩ હાડેહાડિ ૪ દુર્ગતિ. ૫ ચિંતવિ
૬ ર્યાનો. ૭ દવના. ૮ પલ્લવમ.

જન્મતણી જે પ્રીતડી, એક કુર્ચનઈ ગમધ;
 સ્વયન સોય ન વિસરધ, જીમ સુપુરધ નિજ માય. ૯૮
 સરગ નરગ મુખ જીભથી, જીભઈ નર સુખ હોય;
 જીભા વસિ નહીં જેહની, તે દૂખીઆ બવ દોય. ૯૯
 કૃષ્ણદેવ દૂખીઉ થયો, ધૂગ વેરી સોય;
 કુમારપાલને સહુ નમધ, આણુ ન ખંડ કોય. ૧૦૦
 લખમી લીલા બહુ ધરી, તપ ન કરધ અન્યાય;
 અકર નહી જસ ગાંમમાં, ડંડ ન લીધ (ભા) રાય. ૧

હાલ.

પ્રણમું તુલ્લ સીમધરજી—એ દેસી.

ડંડ નહીં જસ રાજમાંજી, ડંડ તે દેવલિ હોય;
 બધ નહીં જસ ગાંમમાંજી, બધણુ ભૂષણુ સોય;
 સુણો નર ? સાચો કુમરનિરંદ, સુ.
 અધિક પ્રતાપી શોભતોજી, જીમ ગગનિઅ દિણુંદ-સુ. ૨
 બધન બાલી કુંચુધજી, બધન મસ્તગિ વૈણિ;
 બધન ઘોટિક પેટનઈજી, પણિ નવિ બધન કોણિ-સુ. ૩
 વંકાધ લોકમાં નહીંજી, વંકા વહધલી કંભાણિ;
 નાના નહિં મુખ લોકમાંજી, ના પર કરવા હાણિ-સુ. ૪
 હરધ નહીં કો રકહધનુંજી, હરધ ત્રિયાપર ચિત્ત;
 મારિ શબ્દ નહીં ગાંમમાંજી, તે લોહકાર વદતિ-સુ. ૫

૧ રાજમાં. ૨ તેહનું.

મારિ શયદ ભૂઆ ધરીજી, કઇ દીસઇ રણુમાંહિ;
 કુંભારપાલનાં ૧ ગાંમમાંજી, મારિ શયદ નહીં કીહાંઈ-સુ. ૬
 નગર લોક નપુંસકાજી, પરસ્ત્રી ગમનહ તાજી;
 બહુ બોલા નર બહુ વસઇજી, ૨ પરગૂણુ બોલાણુ કાજી-સુ. ૭
 મુંગા વસઇ બહુ ગાંમમાંજી, પર અવગુણુ નધરે કામિ;
 તસકર બહુ તસ ગાંમમાંજી, ગુણુ ચોરેવા ઝામિ-સુ. ૮

ફહા.

ગુણુ બોલેઈ સહુ પરતણા, અવગુણુ નહીં સંસારિ;
 વસઇ લોક પુણ્યવત તિહાં, છિદ્ર રહિત નર નારિ. ૯

ચઉપઇ.

છિદ્ર રહિત વસઇ નર ત્યાંહિ, છિદ્ર અ છઈ માણુ મોતીમાંહિ;
 દમન નહીં જસ નગર મઝારિ, ગજ અરિ દમન લહઈ તસ કારિ. ૧૦
 ગ્રહો ન દીસઇ કો નર કિહાંઈ, રાહુ ગલઈ છઇ રવીને ઈતિહાંઈ;
 અથવા ચંદ્ર ગ્રહણુ પણિ હોઇ, કઇ વર વહુકર ગ્રહણુઈ સોય. ૧૧
 અસ્યું નગર તે પાટણુ કહું, ઈંદ્રપુરીથી અધિકું લહું;
 રાજા કુંભરનિરંદહ જહાં, બાંવન હહાજસ ૧ નગરસું તિહાં, ૧૨
 હેમાચારજ સરિખા જતિ, હેમ વ્યાકણું ઘણા હરી મતિ;
 હેમખિંબ હરિ મૂરતિ ઘણી, હા મુખિ દાનહ દેવા બણી. ૧૩
 હીમઇ ખુદિ બહુજન વસઇ, અનઈ હસાવઇ આપણુ હસઇ;
 હરીઆલીના બહુ કહઇ નાર, હરીઆ લોહ ૨ તણા વહઇનાર. ૧૪
 હાંડ્યા વઢઈ એહવા નર ઘણા, હાથી હયવરની નહીં મણા;
 હથી યુધી હથીઆરહ ઘણી, હીરા જાતિ હુઈ અતિઘણી. ૧૫

૧ રાજમાંજી. ૨ બોલઇ પરગૂણુ. ૩ કાજિ. ૪ સહિ. ૫ સમાંહિ.
 ૬ રણિ.

હેમ અંસુ નમ હંસ નહિ મણા, હીરા ગતિ પટોલા તણા; ૧૬
 હાથિ મોકલા પુર જન લોક, હરિ સરિખા નર વસઈ અશોક.
 હેમાચલની વસ્ત અનેક, હાસ નરનઈ જહાં વિશેષ;
 હેમંતિ રિતુના ભોગી સહુ, હુંસિ લોક વસઈ તિહા બહુ. ૧૭
 હરી વંસી હરિઅડ બહુ વસઈ, હાલિ હીંદુ અતિ ઉલસઈ;
 હંકુકતણાં જહાં બહુવહઈનાર, હાટ હેસ્મી હરિ વૃષ સાર. ૧૮
 હાલી હલ નવિ લાધઈ પાર, હડીમાર હડીઆ વરકાર;
 હંસા હોલી હોલા હર્ણુ, કો નવિ ઉપાય તસ મરણુ. ૧૯
 હરિ હંસ હોલામ્યા જવ, તે સુખીઆ ૧વનિ ચરઈ સદૈવ;
 હરખી હરિલંકી નારિ, હંસા ગમની પુરહ મઝારિ. ૨૦
 હસ્ત વદન હય ગતિ હસ્તની, હંસહઝઈ હાલઈ ગતિ મનિ;
 એ આવન હહા પુરમાંહિ, આવન વવા તે દૂરિં ત્યાંહિ. ૨૧
 વિકલ વિટલ વાંકા નર જહાં, વસન સાત નિવાર્યો તિહાં;
 વક વિરોધી નહીં પુરમાંહિ, વિપ્રીત ભાખી કાઢ્યા તિહાંઈ. ૨૨
 વયરી વિધન નહી વરંધ વાત, વંચક નર નહીં વિશ્વાસઘાત;
 વહિ પાડા વધના કરનાર, તે પુરમાંહિ નહિ નિરધાર. ૨૩
 વાસી ભોજન કો નવિ કરઈ, વયર વાંણી પુરજન પરિહરઈ;
 વઢા વઢીઆ નરજો પણિ હતા, ભૂપઈ તે વાર્યા બોલતા. ૨૪
 વિદા વિરંધના જે ધણી, ભૂપઈ તે નાંખ્યા અવગુણી;
 વચન મુખા નવિબોલઈ કોય, વાદ કૂવાદ ૨નવિ બોલઈ કોય. ૨૫
 વાસના લુંડી જે નર નારી, તે નવિ લાભઈ પુરહ મઝારિ;
 વાત નહીં જહાં નંદા તણી, કાઢીઆ વંડી મતિના ધણી. ૨૬

૧ વનચર. ૨ ત્યાંહાં નવિ હોય.

વિનીતા જે શીલદંથી ખસઇ, અસી નારી કો તિહાં નવિ વસઇ;
 વલી વિભચારી નર નવિ મિલે, વરણી વરગ થકો તવિ ટલઈ. ૨૭
 પ્રભવઇ નહીં વ્યંતર વ્યંતરી, જેણુઇ નગરઇ ન વસઇ વાઘરી;
 વિપધર વીછી સરિખા નરા, નગર થકી તે રહી આહરા. ૨૮
 વારણી પાંન તણાં કરણહાર, વાર વાતના ભાંજનહાર;
 વૃષ હરી નઇ વાઢિ જેહ, પાટણુમાંડીથી કાઢ્યા તેહ. ૨૯
 વણુજ કુવણુજ તિહાં નવિ હોય વિષ રીસઇ નવિ ખાઇ કોય;
 વલી પુરૂષ જહાં નહીં વિતગણા વિકત નર પ્રાહિં નહી ધણા. ૩૦
 વચન વડાનું ખંડઇ જેહ, પુરથી રૂઢી કીઆ નર તેહ;
 વાધ્યું બોલઈ વાર્યા નવિ રહઈ, અસ્યા પુરૂષ કાઢ્યા તિહાં સહઇ. ૩૧
 વેર વરાડ નહી ધરિ આરિ, પ્રાહિ થોડી વિધવા નારિ;
 મુલિં મુહી જહાં વાણુહી, સાત રોગ તે પૂરમાં નહી. ૩૨
 વાલો વેદ ન નહીં વલવાય, વર્ણુવરાધ્ય(નહી)વસિ રૂપન થાય;
 વિષ્ટ કુંહાડઇ વાય કુવાય, દોય વસ્ત નહીં તેણુઇ ઠાય. ૩૩
 જોહ આવન વરયા વવા, સુંણુયો બોલ કહું રજે નવા;
 કૂંભારપાલઇ વલી પરહ્યા, આવન લલા પૂર આહિર કર્યા. ૩૪
 લંઠ લખાડી લજ્જ રહીત, ઝલંચક લપટ લખણુ સહીત;
 લોલુચ લુટિ તણા ખાનાર, પુર આહિર કાઢ્યા તેણીવાર. ૩૫
 લક્ષણુહીણો લોભી લતખોર, લહેંણું નાપઇ કઠિણુ કઠોર;
 લોપઇ વચન રાયનું જેહ, પાટણુમાં ન વસઇ તેહ; ૩૬
 લુંણુ હરામ તણાં કરનાર, લસણુ કંદ તણા ખાનાર;
 લઘુતાપણું નર પાંખ્યાં જેહ, લજ્જ્યા નવિ લાજઇ તેહ. ૩૭

૧ કાઢ્યા. ૨ તે. ૩ લપટ લંચક લંછન સહિત.

લપોડસંખ લાસરીઆ હતા, લહણણી જૂઠું જે બોલતી,
 લાંબી જીભ અનમ્ લાંપડા, સભા થકી કાઢ્યા આપડા. ૩૮
 લોચન, લુગડાં મયલું દોષ, રાય સભામાં નહીં નર સોય;
 લત લખડક અનમ્ લાકડી, એ ત્રિણિ નઈ વેલા પડી. ૩૯
 લશ્કરપરની જીહાં નહીં ખીહીક, લાલી લાવાં ન હણુધ લીખ;
 લેશ્યા ^૧લુંડીત્રા નર નહીં, લોભી લેણીઆ નાઠા તહી. ૪૦
 લિંગ ^૨નઢાંકધ લહણુધ જીમધ, તે પાટણપુરમાંહિં નવિ ભમધ;
 લોઢાનાં નાંણાં ^૩નહીં તિહા, લૂખા પુરૂષ ન દીસઈ ઝકિહાં. ૪૧
 લેહનારા યોડા ^૪પુરૂષ જીહાં, લૂખસ લિંઘાતા તુછ તિહાં;
 લાંધધ લોટઈ નધ નર કોઈ, લૂખું ન જમઈ પુર જન સોઈ. ૪૨
 લીધો બોલ ન મુંકધ જેહ, ભૂપધ હાકી કાઢ્યા તેહ;
 લાલો શખદ નવિ જાણુધ કોય, લુંડી સરીખા નર નહીં કોય. ૪૩
 લડત ખોર લખ લખતા જેહ, પ્રાંહિં પાટણમાંહિં ન રહ્યા તેહ;
 લાંકા, લેપડુ લકડકડાડ, આવનમાં તે કહ્યા તિહાં લાડ. ૪૪

ફહી.

લાડ નહીં જસ દેસમાં, કાઢ્યાં કઠીણુ કઠોર;
 પાલિ મધ્ય જઈ તે વસ્યાં, જીહાં જાઝાં રહઈ ચોર. ૪૫

ઢાલ.

ગિરિજા દેવી નઈ વીનવું-એ દેસી-રાગ-ગોડી.

સાંસો કીધો સામલીયા-એ દેસી.

તસ્કરમાંહિં નર તે રહ્યા રઈ, પછધ ન ^૧કોપ્યો રાય;
 સુપુરૂષ તે તાકધ જસ્યો રઈ, તસ્યોન મુંકધ ઘાય. ૪૬
 ભાંખઈ કૂંમર નરેશ્વરે-એ આંકણી.

૧ નર નારિ. ૨ દેખાડઁ ૩ નવિસહિ. ૪ કહી. ૫ નર લાહાં
 ૬ કીધો.

બાહુબલિ તે તાકયો ધણુરંધ, પણિ નવિ હણીઉ બ્રાત;
 નિજ કુલ સાંહસું જોધ કરીરંધ, દિધ સિરિ પોતંધ હાથ-ભાં. ૪૭
 ઉદાધ રાય આગઈ હવોરે, સબલો સોય સુખણુ;
 ચંડપ્રધોતન ઝાંભીઉરંધ, પણિ હણીઆ નવિ પ્રાંણુ-ભાં. ૪૮
 અષ્ટાપદ ગિરિ ઉપરિરે, વાલિ ચાંખ્યો પાય;
 રાવણુ રાય અકલાવીઉરે, પણિ નવિ રાખ્યો રતાહ-ભાં. ૪૯
 તિમ ઉત્તમ નર નરપતિરે. ઋદ્ય વિચારઈ આપ.
 ઉંદિર કુલનું સું મારવુરે, કોખ્યો ફણિધર સાપ-ભાં. ૫૦
 રકલ્લીદલ વનનું બલ કિસુંરે, કોખ્યો જીહાં કોઠાર;
 ન ખમઈ નાલ તે કમલનુંરંધ; હસ્તી સુંદિ પ્રહાર-ભાં. ૫૧
 ફોફલ ઉપરિ સું કફરે, ગાઢા ધણુ નો ધાય;
 સરોવર પાંણીઅ રેલતારે, કીટક કુલ રોલાય-ભા. ૫૨
 છાગ, શશા કુલ નવિ ખમઈરે, પંચાયણુની ફાલ;
 પરાલ પૂલ તે નવિ સહધરે, દાવાનલની ઝાલ-ભા. ૫૩
 કણુની જાતિમાં આકરોરે, કઠિણ કઠોર ગુઆર;
 પણિ ઘંટા મનિ તે કિસ્યોરે, દલત ન લાગઈ વાર-ભા. ૫૪
 નર મૂરિખ નબલા સરિરે, મુંકઈ સબલો ધાય;
 કુંભ પ્રહાર તે વજ્જોરે, કરતાં ન રહે લાય-ભા. ૫૫

ફૂહા.

સુખુદિ વિચારંધ નરપતિ, તેડયા નર નઈ નારિ;
 મારિ ડંડ નંધ લાડનઈ, કાઢયા દેસજ બાહરિ. ૫૬
 ફૂરિજન તે ડૂખીઆ કીઆ, સજન જકીધું સતોષ;
 રાજ નિઃકંટક પાલતો, આણુ ન ખંડઈ કોઈ. ૫૭

૧ થાય. ૨ કલ્લી વનનું કોહોબલ. ૩ ફૂરિ. ૪ કીયા.

હાલ.

લાલની-રાગ મલ્હાર-ઉલાલાનો.

આણુ ન ખંડધ નૃપની કોઈ,	પાલઈ નિર્મલ રાજ લાલરે;	
એણુધ્યવસરિએકગાંધ્રવઆળ્યો,	જીહાં બધડો મહારાજ-લા.	૫૮
તેણુધગધર્વએકરાગઆલાખ્યો,	સાચો મેધ મલ્હાર-લા.	
ચિહું દસિથીતવ વીજ ચમકઈ,	વૂઠો મેધ અપાર-લા.	૫૯
વાત સુણી તવ હેમાચારજ,	આવ્યા નૃપ નઈ સંગિ-લા.	
સતતમ સુરહ આલાખ્યો અંગિ,	કાળ કલઈ મનિ રગિ-લા.	૬૦
સ્વરનાભેદ કહઈ નૃપ આગલિ,	ઉપજવાના કાંમ-લા.	
પડગ રાગ પટ થાનકિં થાય,	નામ કહઈ અભિરામ-લા.	૬૧
કંઠ ઉદર રસના નધ તાલું,	મસ્તગ છડું નાક-લા.	
૨પડગનાદ ખટ થાનકિઉપજે,	હેમ સુરિ મુખિ વાક-લા.	૬૨
ઋષભ રાગ રિદ્યથી ઉપજઈ,	નાક થકી ગંધાર-લા.	
મધ્યમનાંભિંપંચમ ત્રિહું કામિ,	કંઠ હૃદય સરિ સાર-લા.	૬૩
સિંધું સોય નિલાડધં નિરખો,	સઘલઈથીઅ નિષાદ-લા.	
પડગ સ્વરધં બોલઈમુખિ મોરો,	ઋષભ તે કુટ કુટ નાદ-લા.	૬૪
રાજહંસ લવઈ ગંધાર,	ઝગવાલકા મધ્યમ સાદ-લા.	
પંચમ કોકિલ સારસ ધૈવત,	કીર નિષાદહ નાદ-લા.	૬૫
પડગ સ્વરધંબોલઈમુખિ માદલ,	ગોમહીપ ઋષભજ નાદ-લા.	
સંખ થકી ગંધાર ભલે રો,	મધ્યમ ઝલરી સાદ-લા.	૬૬
પંચમ ગોહીઅસિં ડગર,	મહાભેરીય નિષાદ-લા.	
વાજાજી જાતિ કહીઈએ સાતઈ,	ઉપજઈ સુદર નાદ-લા.	૬૭

૧ આગઈ. ૨ ખટગ રાગ એણિ થાનકી. ૩ આનુક. ૪ સિંધવ. ૫ નાદ.

નાદિં મોહી રહ્યા નર નારી, પસુઆ પંખી જોહ;
 જાતો કાલ ન જાણુછ દેવા, નાદિં લીણુ તેહ-લા. ૬૮
 સુખીઆનઈ હુછ નાદ વિનોદી, દૂખીઆનું દૂખ જાય-લા.
 સકલ પ્રાણીનઈ તે મનોહારી, કંદર્થ દૂત કહાય-લા. ૬૯
 નવ નવ રસ ઉપાયો નાદ, રાજવદ્લભ જસ નામ-લા.
 પંચમ વેદ કહું પણિ એહનઈ, પંથીનો વિસરાંમ-લા. ૭૦

હૂહા.

હછ હછ નાદ અપરમપાર, સુંણતાં રીઝછ લાલ;
 સરોવર મોહ્યા હંસલા, મૃગહ ચરંતા ભાલિ. ૭૧
 નાદ પીઅંતો જે મરછ, તેહની કાં રૂઝ માય;
 વિસહર વેઠછ કરંડનછ, મૃગહ મેરવા જાય. ૭૨
 અરયો નાદ શ્રવણે સુંણી, હરખ્યો કુંભરનિરંદ;
 બેહુ કરજોડી નૃપ વિનવે, ધન્ય તું હેમસુરિંદ. ૭૩
 હેમ સુરિ નૃપ આગલિં, વાંચછ શાસ્ત્ર અનેક;
 એણુંછ અવસરિ પ્રદેશથી, આળ્યો નર તિહાં એક. ૭૪

હાલ.

સિંહતણી પરિ એકલો-એ દેશી, રાગ ગોડી તથા ધોરણી.
 એક પુરૂષ તિહાં આવીઓએ, નામ્યું નૃપનઈ સીસ.
 દેહર પાટણુ દેવકધરે, તિહાં સોમેશ્વર ઇસારે, ૭૫
 નૃપ અવધારિછ, કીજઈ દેવલ સારારે, આતમ તારીઈ-આંચલી.
 ઇસ ભૂવન અતિ ખલભલ્યુરે, કહું તુંઝ ગૂજર રાય;
 જે ચિત્તિઆવછ તુલ તણુધરે, તે ખિણુમાંહિં તે થાયોરે-નૃ. ૭૬
 રાય લીઈ તવ આખડીરે, વારી રાખ્યોરે હંસ;
 જવ એ દેહર નીપજધરે, તવ મુઝ ખાવું મંસોરે-નૃ. ૭૭

નૃપ વચ્ચે દેહરં ચયુરે, ખાવા લાગોરે મંસ;
 હેમ સુરિ તવ ખોલીઆરે, સાંભલિ રાય સુવસોરે-૧. ૭૮
 જાં જોજાં તે ભૂવન નદીરે, જાં સોમેશ્વર ધસ;
 તિહાં લગાધ મંસ ન ખાધરે, નૃપ મમ કર્યો કાંધ રીસોરે-૧. ૭૯
 એણે વચ્ચે નૃપ હરખીઓરે, ચઢીક કુંભરનિરંદ;
 વિનય કરી તવ નેડીઆરે, સાચિં હેમ સુરિંદ-૧. ૮૦
 લિક સુખાસણ પાત્રખીરે, બધસો મુનિવરરાય;
 હેમ કહઈ નૃપ જે જતીરે, તે ચાલિ નિજ પાયરે-૧. ૮૧
 તુલ્લો આગાલિથી સંચરે, અહો જાસુ ગિરિનાર;
 શ્રી સેત્રુજય આવસુરે; ધસ તણુધ દરખારે-૧. ૮૨
 નૃપ ચાલ્યો પાટણ ભણીરે, મુનિ સેત્રુજય જાયરે;
 જાં સોમેશ્વર દેહરં, તિહાં બિધ એકા યાપોરે-૧. ૮૩
 એણુધ અવસરિ દેખી ધણારધ, બોલ્યા આહાણુ એમ;
 તુલ નમી નૃપ ધશ્વર તણુધરે, નવિ નમઈ મુનિ હેમોરે-૧. ૮૪
 ભૂપરબણુ સુણો મુનિવરરધ, તુલ નવિ માનોરે ધસ;
 એ જગિ મોટા દેવતારે, સઈ નવિ નાંમો (તલ્લો) સીસોરે-૧. ૮૫
 હેમ સુરિ મુખિ ઇમ કહધરે, હરિ, ખલ્લા, જન, ધસ;
 જે સેવ્યો શિવપદ દિધરે, તાસ નમાવું હું સીસોરે-૧. ૮૬

હાલ.

પાંડવ પાંચ પ્રગટ થયા-એ દેશી-રાગ વિરાટ.

મુનિ વચ્ચે નૃપ હરખીક, બોલ્યો મુખિ તતખેવરે;
 હેમ સુરિંદ સરીખો ગુર, ધસ સરીખો મુઝ દેવરધ-મુ. ૮૭

૧ વારિરે. ૨ કહે.

એક ધૂઈ તસ નીરમાં, એક રાખમ અગિ મયલરઘ;
 એક ઢાંકમ તન વસ્ત્ર સું, એક ઉઘાડા બમલરે-મુ. ૮૮
 એક ચરચમ તન કેશ નઈ, એક અગિયે બહુ છારરે;
 તપ પૂછઈ હેમ સુરિદનઈ, કહુ કહુ ધર્મ સારોરે-મુ. ૮૯
 હેમ કહઈ સુણો નરપતી, જે તુલ્લ કહે મુખિ ધસરે;
 સોય ધર્મ તુંહો આદરં, જમ તુલ્લ હોઈ જગીસોરે-મુ. ૯૦

હાલ.

ભાવી પટોધર વીરનો-એ દેશી-રાગ ગોડી.

તપ પુછઈ સોમેશ્વર તણુમ, કુંણુ સાચો જગિ ધર્મ;
 કાટું લિંગ શંકર તણું, પ્રગટયો ધસ પરમ-ત. ૯૧
 શ્રી શંકર તિહાં બોલીઉં, સાંભલી કુંભરનિરંદ;
 ધર્મ ભસો તપ આદરં, જે કહઈ હેમસુરિદ-ત. ૯૨
 એ યોગી જગમાં ખર, જેહતું સાચું શીલ;
 જુદુ ગુર ચરણ પસાઉલમ, લહી લખમી લીલ-ત. ૯૩
 એણે વચને તપ હરખીઓ, લાગો ગૂરનમ પાય;
 જમન ધર્મ તપ ઓલખમ, સમકિત સાહમો થાય-ત. ૯૪
 લીધી ગુર કન્હમ આખડી, પરદારા નહીં નેહ;
 મંસ ભખું નહીં હુ વત્રી, જહાં લગમ ધરીમ દેહ-ત. ૯૫

ફહા.

દેહ ધરં હું જહાં લગમ, મંસ ન ખાવું લાંહ;
 હેમસુરિ સું નરપતી, આવ્યો પાટણ માંહિ. ૯૬

ઢાલ.

એમ વિપરીતિં પશ્પતાં-એ દેસી.

નરપતિ નર તેડાવીઆ, ખટ દર્શણ ના નાથોરે;
વાતોરે પૂછછ નૃપ તસ દેવનીએ. ૯૭

એક કહે દેવ નારાયણ, ઇસિ બ્રહ્મા નધં નમીધરે;
ભમીધરે જમ ચ્યારધ નવિ ખાણિમાંએ. ૯૮

એક કહછ સસિ સૂર નધં, નિત ઉડી નધ પૂજેરે;
દુજેરે દેવ ન નમીધ કો વલી એ. ૯૯

હેમસરિ નધં પૂછીઆ, કહુ મુનિવર તુલ સાચું રધ;
રાચુરે કુંણ મૂરતિ દેખી કરીએ. ૧૦૦

હેમ કહછ સુંણો નરપતી, સોય દેવ નધં પૂજેરે;
યુજો રે દોષ અઢાર જસ વેગલાંએ. ૧

કોધ, માન, માયા, નહી, મૂરખપણું નહી જેહમાં રધ;
તેહમાં રે મદ આકછ જે વેગલાંએ. ૨

લોભ નહી જસ દેવમાં, નહીં શોક નહી પ્રેમ રધ;
તેમ રે રતિ અરતિ નિદ્રા નહીએ. ૩

મિથ્યા મુખિ નવિ બોલવું, નવિ પ્રાણીનો ઘાતો રધ;
વાતોરે ન કરધ જે ચોરી તણી એ. ૪

હાસ વિનોદ કીડા નહી, ભય મચ્છર ને ટાલે રધ;
ગાલેરે દોષ અઢાર જે દેવના એ. ૫

દેવ અસ્યો આરાધીધ, ગુર નિગ્રંથ સાચોરે;
રાચો રે ધર્મ કહીઆ જે કેવલી એ. ૬

જીવ દયા જસ ધર્મમાં, નહીં પ્રાણીનો ઘાતોરે;
નાથો રે સોય ધર્મ તુલો આદરો એ. ૭

ફહા.

વિપ્રધં પ્રેર્યો નરપતી, નવિ માનંધ મુનિ આંણુ;
ડાકમડોલા બહુ કરંધ, જીમ જલ થોડંધ વાહાંણુ. ૧૮

હાલ.

પાટ કુસુમની પૂજ પડપધ-એ-દેસી-રાગ-આસાહરી.

ભૂપવચન નવિ માને જહારંધ, તવ કહંધ મુનિ દ્રષ્ટાંતો;
ચ્યાર મિત્ર વસંઈ કોશલાંધ, સુંણિ તેહનો અવદાત. ૯
હો રાજ કુમતિ કદાચહ જાંડો, દીધ દ્રષ્ટ કરી નૃપ જૂઠ;
પુરવ રાગ મનિ ખંડો હો રાજ-એ આંચલી.

ચ્યાર મિત્ર ચાલ્યા ધન કારિણ, દીઠી લોહની ખાંણિ;
પ્રબલ પોટલા તિહાંપણિઆંધ્યા, ૧ જાંણી વસ્ત સફારહો-હો રા. ૧૦
અનુકમિ ચાલ્યા તે આધા, દીઠી રૂપા (ની) ખાંણી;
લોહ નાખી તેણંઈ રૂપ લીધું, એક કરંધ તિહાં કારિણ-હો રા. ૧૧
અનુકમિ ચાલ્યા નર તિહાંથી, દીઠું કચન સારો;
રૂપ તજ તેણંઈ સોવન લીધું; લોહન તજંધ લોહકારોરે-હો રા. ૧૨
તિહાં થકી નર ચાલ્યા ચ્યારંધ, દીઠી રરયણની રાસો;
કનક તજ તિણિઈ રતન લીધાં, લોહ કારંધ લોહ પાસહો-હો રા. ૧૩
ત્રિણ મિત્ર નમ્યા તસ ઉપાએ, નાખી લોહ લે રત્ન;
કુમતિ કદાચહ રત્ન ન લીધાં, લોહતણું કરંધ જતનહો-હો રા. ૧૪
અનુકમિ ધરિ આવ્યા ચ્યારંધ, રત્ન ધણી હુઆ સુખીઆ;
લોહકાર હુઆ દારિદ્રી, કુમતિ કદાચહ દુખીઆહો-હો રા. ૧૫

૧. ૧ રૂપા કાલેરી તુ જાણિ. ૨ જ. ૩ ચરણે.

દૂહા.

કુમતિ કદાચહ જોહનધે, તે સુખીઆ કિમ ચાય;
૧મદ મચ્છર મુંકી કરી, ૨સુમતી બજો મહારાય. ૧૬

ઢાલ.

રાગ ધન્યાશ્રી. આવે આવે રિષભનો પુત્ર-એ દેશી.

એણે વયને તૃપ હરખીઓ એ, લાગો મુનિવર પાય;
કુમર તૃપ ગાઇએ.
બિંબ ભરાવે કનકમર્ધ એ, શાન્તિનાથ જનરાય-કું. ૧૭
નિજ દેહરાસરિ તેહ ઈવધ એ, તૃપ પુનઃ ત્રિણ કાલ-કું.
વાત સુંણિ તવ આંબણધ એ, ઉઠી મસ્તગ કાલ-કું. ૧૮
દેવબોધ તેણુધ તેડીઉ એ, આળ્યો પાટણુમાંહિ-કું.
બહુ બોલધ બિરદાઉલી એ, છાત્ર મિલ્યા ઝબહુ ત્યાંહ-કું. ૧૯
બહુ આડંબર આવીઉ એ, કમલ નાલનો ડડ-કું.
કેલી જપાંનની પાલખીધ એ, તાંતણુધ બધ અખડ-કું. ૨૦
આઠ વરસના છોકરા એ, ખાંધિ લિધ ચકડોલ-કું.
આળ્યો રાજ સભા વચિ એ, બોલધ વચન કલ્સોલ-કું. ૨૧
એક ભણુધ એ સુરપતિ એ, એક ભણુધ ગોવિંદ-કું.
એક ભણુધ વિદ્યાધર એ, એક ભણુધ રવિ ચંદ-કું. ૨૨
પવન સાધના તે લહધરે, ગાર્હિક મંત્ર અનેક-કું.
પિંગલ યોતિક તે ભણ્યો એ, વ્યાકર્ણ વલી વિશેષ-કું. ૨૩
સોવન સિદ્ધ વિદ્યા કનઠ એ, સિદ્ધ સાર જસ મંત્ર-કું.
સેવ કરધ જસ નરપતી એ, પાય નમધ સુ પવિત-કું. ૨૪

૧ મચ્છર માન. ૨ સમતા. ૩ ધન, ૪ પત્ર.

ચઉપધ

સુર નર નાયક પાય પડધ, દેવબોધિ અભિમાનિઈ ચડધ;
 પંચસહઈ પુસ્તક પોઠી ભરી, નગર સકલ જોણુધ જોયું દિરી. ૨૫
 ઉદરિ પાટો બાંધી કરી, એક કરિં કૂદાલો ધરી;
 નિસરણી લીધી એક હાથિ, બિરદાઉલી બોલધ બહુ ભાતિ. ૨૬
 પેટ પાટાતું કારણ કહધ, મુઝ વિદ્યા ઉદરિ નવિ રહધ;
 રખે પેટ એ ફાટી જાધ, ઈમ મુખિ બોલધ પંડિત રાય. ૨૭
 કુદાલો રાહ્યો તે માટિ. જાનો પંડિત પર્વત ધાટિ;
 સ્વર્ગ મૃત્યુ જાધ પાતાલિ, કુદાલધ કાઢું તતકાલ. ૨૮
 નિસરણીનો મહિમા અર્યો, કો પંડિત આકાસઈ વર્યો;
 તેહને જાલી આંણી ઈલાં, ભૂચર લોક વસઈ જીજીલાં. ૨૯
 તે આર્યો પંડિત ડોલતો, મુખિ વાંણી એહવી બોલતો;
 ઇપધડો પંડિત નગર મઝારિ, પંડિત ધરિ મુકધ જલ ચારિ. ૩૦
 ખડ ખાઉ ને પાંણી પીઉ, નહીં કરિ આવી ઉત્તર દીઉ;
 એમ કરતો આબ્યો દરબારિ, રાજધ કીધી મનોહારિ. ૩૧
 પંડિત કહધ રે રાજા સુણો, તુઝ નગરીમાં વાદી ધણો;
 મુઝ સાથિં બોલધ જીઘ કાય, તું પંડિત જસોધી નધ જોય. ૩૨
 હું પહાર તો પોઠી જાય, તે હારિ તો લાગધ પાય;
 એણે વચને બહુ હરખ્યો રાય, હેમસુરિ તેડયા જતસ ઠાય. ૩૩
 ચાલ્યો મુનિવર વૃષ દરબારિ, આવિ એઠો સભાહ મઝારિ;
 કહું ? રાજા વાદી કુંણુ નાંમ, તે સાથિં બોલુ ગુણુગ્રામ. ૩૪

૧ તેણુધ. ૨ કરિ. ૩ ફરતો. ૪ સાંજીને લેય. ૫ હાર્યો.
 ૬ તેણુધ.

રાય કહધ ઝાઝા તે ભત્તા, તુલ્લા મુનિવર દીસો એકલા;
 એકલોસાયર હાર્યો સહી, સોય કથા તિહાં વીવરી કહી. ૩૫
 એક ટીંટૂડી સાયર સંગિ, ઈડાં પ્રસવધ મન નધ રંગિ;
 સહુદ્ર વેલી આવી તિહાં જસઈ, પંખી ઈડાં તાંણ્યા તસઈ. ૩૬
 ૧અભિચિત્તક્ષત્ર ટીંટૂડી જણી; તેણુધ બલ પ્રાકમ બહુ પંખિણી;
 ધરધ રેણુકા સાયર મઝારિ, સમુદ્ર જલ લેધ નાખે બાહરિ. ૩૭
 ચંચ દિધ સાગર જલમાંહિં, પગના પ્રહાર કરઈ બહુ તિહાં;
 કરી પોકાર મેલ્યા પંખીઆ, સારસ હંસ ટોલધ તિહાં કીઆ, ૩૮
 બગલા વાયસનધ કોકિલ મોર, ચડી ચાસ નધ જીવ ચકોર;
 લાવાં તીતરનઈ ચીખરી, ગીધ પંખિણી રોસઈ ભરી. ૩૯
 આળ્યો ગુરૂડ તિહાં ધરી વિવેક, જ્યાસી જોયણુ પાંખ અનેક;
 તિણેં પંખીઈ બહુ પર્વત ધરી, સાયર જલ નાંખ્યા તે ફિરી. ૪૦
 અક્લાંણો ઉદધી તિહાં જસઈ, વિપ્રરૂપ ધરિંડ તિહાં તસઈ;
 આવી નમીઉ પંખી પાય, ફૂણુ કારિણુ દિઓ સાયર ધાય. ૪૧
 ગુરૂડ પંખીઉ બોલ્યો તિહાં, અહા પંખીના ઈડાં કિહાં.
 આપો કદ કરસું સંગ્રામ, તુલ્લ સાયરનો ટાલું કામ. ૪૨
 ધુળ્યો સાયર જે ધનવંત, લાળ્યો ઈડા પુરાં તંત;
 આપી પાછો વળ્યો જસેં, પુરૂષધ સોય પચાર્યો તસેં. ૪૩

ફહી.

પુરૂષધ સોય પચારીઓ, સાયર તું ધનવંત;
 પંખી આગલિ હારતાં, લજ્જા હુઈ અત્યંત. ૪૪
 ન પંખીઉ સાયર બણુઈ, ડુંગર તો મરઝેણુ;
 ધનહીણા પંખી આગલા, ફૂણુધ ન ગંભ્યા કેણી. ૪૫

૧૦૦૦૦૦૦૦ આવી તેહની માજણી.

રણુહીણા એ ૧૫ ખીઆ, પણિ બહુલો પરિવાર;
 ૧ સમુદ્ર એકલો વહી, નવિ જીવો નિરધાર. ૪૬
 બેઠ વચન સાચરતણું, ભાખઇ કુંભરનિરંદહ;
 બે સંન્યાસી બહુ મિલ્યા તુલ્ય એક હેમસૂરિદ. ૪૭
 કુંભ કહઈ સાચું કહું; ૨ બહુસું હારઈ એક;
 પણિ હું નહીં નૃપએકલો મુઝ પરિવાર અનેક. ૪૮
 અરિહંતસિદ્ધમુનિકેવલી ગણુધર, સંધ સુગ્ગણ;
 ૩ તે પરિવાર સહુ મુઝતણો, જોહની જગિવહઈઆણુ. ૪૯
 તું પણિ ધર્મરાજઅચ્છઈ, તત્વતણો ૪ તું જાણુ;
 સાચ પખઇ તું નરપતી, તુઝથી વચન પ્રમાણુ. ૫૦

ચઉપધ.

વચન પ્રમાણુ નૃપ તુઝથી થાય, ઘે ૫ આદેશ પૃથવીના રાય;
 તવ રાજ મુખિ બોલ્યો નાદ, બિહું પડિતમાં લાગો વાદ. ૫૧
 કવિત કાવ્ય મુખિ બોલઈછંદ, ગાહા ગીત નછે ગુણુપદ બંધ;
 સિલોક સુભાષિત સમસ્યા વાદ, બિહુંમાં કહઈનાં ન ધટઇ સાદ. ૫૨
 પિગલ વિદ્યા નછે વ્યાકર્ણુ, યોતિષ કેરા બોલઇ ચણું;
 હરિઆલી મુખિ કહઇ ગાજતા, બિહુ નવિ દીસઇ કો ભાજતા. ૫૩
 વેદ તણી કાંડી તે ભણુધ, રાજસભા તે સધલી સુંણુઈ;
 તર્ક શાસ્ત્રની કરતા વાત, પણિ નવિકો ભાગી નછે જત. ૫૪
 બોલઇ પંડિત જીમ સરસ્વતી, એક સંન્યાસી નછે એક પતી;
 વચનવાદ બેહુ નવિ હારીઆ, કુંભરનિરંદહ તવ વારીઆ. ૫૫

૧ જો. ૨ બહુ આગલિ. ૩ તે પરિવાર સર્વ માહરો. ૪ જગિ
 ૫ આગન્યા.

વચનવાદ ન કરસ્યો સહી, સમસ્યા અર્થ પૂછો ગહગહી;
પૂછ્યાનો પડ ઉત્તર હોય, સહી પંડિત નર સાચો હોય. ૫૬

હૃદી.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

તૂરીઆં તેજ નઇ નદીઅ જલ, પુરૂષ હી વાચા સાર;
સ્ત્રીનું મંડળુ આભરણુ, ગલઘ સંકલ્યોજ હાર. ૫૭

હેમ ૧કવિત્ત.

કિસો ગલ સંકલહાર, નારી જો હોય નીલજ;
કિસ્યો તુરિકો તેજ, રહે ચામઠી વજ;
કિસ્યો નદીકો નીર વલી ઉન્હાલે સુકે,
કિસ્યો પુરૂષ કો બોલ બોલ્યા નહી ચૂકધ;
નઇતુરીઅ તેજ નિત્રી અસજ, સલિલ વાહો સૂકણો;
હેમ ન માનધ તેહ નર, જે પુરૂષહી વાચા ચૂકણો. ૫૮

હૃદી.

ચ્યોગી ઉવાચ:—

મુનિઆ મંડળુ કઠૂડો, પૃથવી મંડળુ પુરૂષ;
પુરૂષા મંડળુ લક્ષ્મી, વચન સોય સહ હર્ષ. ૫૯

કવિત્ત.

હેમવાણી:—

કિસ્યો હર્ષ નર ઉર, જો હું આતમ નહુ રંજ્યો;
કિસ્યો કાયાકો કષ્ટ, ક્રોધ તન ચિતધિ મંજ્યો.

૧ ઉવાચ. ૨ સંન્યાસી.

કિસ્થો પૃથવીધં પુરુષ, કુંભતિઅ નધં વિજ્ઞાની;
 કિસ્થો નર મંડળુ દ્રવ્ય, કૃપણુ ગુણ નહીઅ નર દાંની.
 ન ન કાયા કષ્ટ ન ન નર મંડળુ, કરપી ધરિ ધસો ધન;
 હેમ કહધ સ્યો વચન સાર, જોહું ન રંજ્યો મન. ૬૦

હહા.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

ધર પુત્રે રણુ બંધવે, કરનું મંડળુ દાંન;
 દેવખોધિ પંડિત ભણુધ, સુકૃત સાર સ્નાન. ૬૧

કવિત.

હેમવાચ:—

કિસું સાર સનાંન, હીઉં જો મયલ ન છંડધ;
 કિસ્થો તે પુત્ર કપુત્ર, કીર્તિ જે કુલની પખંડધ.
 કિસ્થો રણુમાંહિ બ્રાત, જોહું દીસો બલગાત્ર;
 કિસ્થો કર મંડાણુ દાંન, પોખધ જોહું કુપાત્ર.
 ન ન સ્નાન ન ન બંધવ, પુત્ર કપુત્ર નહિ ધરિ ભલો;
 કરિ કુપાત્રહ દાંનથી, દૂરગતિ રખેલધ એકલો. ૬૨

ચઉપધ.

પંડિતઉવાચ:—

ગિરધુ પુત્ર કહીજધ જેહ, તા વાહન ભક્ષ કહીધ તેહ;
 તાસ ભક્ષણુ નામ જે કહધ, તેહનું વાહન જે જગિ લહધ. ૬૩
 તેહનું વાહનું સું વલી હોય, ઉત્પત્તિ તાસ વિચારી જોય;
 તા વાહન ભક્ષ કેરો તાત, તાસ બંધન રિપુ જગિ વિખ્યાત. ૬૪

૧ છંડધ. ૨ જાત્ર.

તેહના આંધ્યા જે જગિ લહધ; તાસ તણો સ્વાંમી કૂંણુ કહધ;
 તેહનું વાહન અતિ બલવત, તેણુધ આણ્યો જગિજેહનો અંત ૬૫
 તેહનધ આંધ્યા જે વસિ કરધ, તે વહધલો મુગતિ સંચરધ;
 જન્મ મરણુ જરાનહી છલાં, કવિ કહધ તે સુખ પાંમધ કિલાં. ૬૬
 એહનો અર્થ—કંદર્પ.

ચઉપધ.

હેમવાણી:—

શલીમુખ વાહન વાહન જેહ, તેહનું વાહન કહીધ તેહ;
 તેહનો ૧મેટો તેહનું પુત્ર, કંવણુ સોય દીઉ મૂઝ ઉત્ર. ૬૭
 તેહનું ભખણુ તાસ સુતાય, ૨તેહનો પુત્ર અલીઉ કહધવાય;
 કહુ કવિ તે સાથિ ઉપજધ, સો વસિ કીધધ શુભ ગતિભજધ. ૬૮
 અર્થ—૩મન વસિ કરવું.

ચઉપધ

૪થેગી ઉવાચ:—

સુરપતિ વાહન કેરો સૂત, તાસ ૫સામિની કેરો પુત્ર;
 તાસ પિતા મસ્તગિ જે રહધ, કૂંણુથી સોય કલકળ લહધ. ૬૯
 તાસ રિપુનો કામજ લહધ, તાસ ધરીનધ કૂંણુ જગિ રહધ;
 તેહનો કૂંણુ ઝાલધ જગિ ભાર, તાસ રિપુ કાકુર કિરતાર; ૭૦
 તેહની નારી સાથિ નેહ, ઝાઝુ દૂખ પામે નર તેહ.
 જે નર તેહથી અલગો રહધ, કોણુથી સોય કલકિજ કેહ; ૭૧
 દેવ બોધિ કહધ તે સુખ લહધ, લખમીછંડે તે સુખીયો હોધ.
 એહનો અર્થ—દ્રવ્ય છાંડવું.

૧ વાહન. ૨ તાસ. ૩ મનિ વસિ કરધ તે સુખી થાધ.
 ૪ પંડિતોવાચ. ૫ સામાનિક. ૬ કેહે.

ચક્રિપદ.

હેમવાણી:—

વારિ પુત્ર તેહનું સુત જોહ, તાસ પુત્ર અતિ બલીઉ તેહ;
 તેહનું બખેણુ તાસ બાલિકા, તરીછ તેહના કંતજ થકા. ૭૨
 તેહનો પુત્ર તે રૂપ સુસાર, તેહના અંત તણો કરનાર;
 તેહના આભરણુતાણું ઘમુખિ જોહ, તેહનો પુત્ર અતિ બલિયો હોહ. ૭૩
 તેહનો સ્વાંમી તમ રિપુ કલ્હો, કવણુ બોલ કલંકજ લલ્હો;
 સોય વસ્ત નર જો આદરહ, ધન છાંડહ તુહધ નવિ તરહ. ૭૪
 અર્થ—પરસ્ત્રીગમન કરતો ન તરહ.

ફહા.

૧યોગી:—

રૂપ, શાસ્ત્ર, સાહસીક પણું, એ ત્રિણિ રતન અપાર;
 દેવબોધિ રઝેણીપરિં ભણુધ, ચક્રિયઉ મંત્રી સાર. ૭૫

કવિત્ત.

હેમવાણી:—

કિસો નર મંત્રી સાર, કારણિ જો કાંમિ નાબ્યો;
 કિસ્યો રૂપ ગુણ હીણ, વદધ કુવચન બોલાવ્યો. ૭૬
 કિસ્યું તે શાસ્ત્ર વખાણ, ચક્રિઉં તે મુરખિ હાથધ;
 કિસ્યો સાહસીક નર, ચોર દિધ ખાતર જહ રાતિ.
 ન ન રૂપ ન ન શાસ્ત્ર, ન ન સાહસિક મંદ નમનજો;
 હેમ કહેં ર્યો મિત્ર, પડિધ કામ ડઅલગો રહ્યો. ૭૭

૧ ભસએહ. ૨ સંન્યાસી ઉવાચ. ૩ પંડિત. ૪ આતીયો.

ફહા.

પંડિત ઉવાચ:—

પાલી, ખયડું, પરોણો, ચંઉથઉ વનનો મોર;
 અર્થ કરઈ તે પંડિઆ, નહીં તરિ ભાખ્યો ઢાર. ૭૮
 પાલી કાં ચાલઇ પદમની, ખેડું બહમ્તિ સુપુરિ;
 પ્રાણી પ્રીતિ ન કીજઇ, મોરો ચિત્ત વિલુધ્ધો ધરિ. ૭૯

ફહા.

પંડિત ઉવાચ:—

સરોવર સાંહમિ સંચરી, નીર ભયું જેણીવાર;
 વેણી દંડ આગલિ કીઉ, પુઠિઈ નાખ્યો હાર. ૮૦

ફહા.

હેમવાણી:—

સરોવર બધકા હંસલા, મુત્તાહલ તસ આહાર;
 મોતી માલ ચિંણા ભણી, પુઠંઈ નાખ્યો હાર. ૮૧
 ભુજંગ વરાંસઈ પંખિણી, રખિઈ લિધ મુખિ વેણી;
 પડવા રનાગી પદમની, આગલિ આંણી તેણી. ૮૨

ફહા.

પંડિત ઉવાચ:—

૩ એ તાંઈ ગર્ભ છિન્ન.

હેમવાણી:—

બાલપણઈ જે આપડા, યોવનનઈ ધનહીણ;
 પીઆરઈ સાસઈ જે સસઈ, એ તાંઈ ગર્ભછિન્ન. ૮૩

૧ પરાઇ. ૨ લાગિ પ્રમદા. ૩ ગર્ભકાં ન મલઇ.

પંડિત ઉવાચ:—

તે મેં કહિ ન દીઠ;

ફહી.

હેમવાણી:—

ચારે દરથે જોઇ સહી, જોયું જાંયુ પીઠ;
પર નંદા જે પરહરે, તે મેં કહી ન દીઠ. ૮૪

ફહી.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

તેણુધં તું કાહુ કરેસ,

ફહી.

હેમવાણી:—

સાઠે વરસે ૧આલિકો, ૨આલી કિમ પરણેસ;
તે તરણી ષડંઆહડઉ, તેણુધં તું કાહુ કરેસ. ૮૫

ફહી.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

વાપ્પસરાહવા ભુજંગમ હરી, નિશિદ્ધિ લખમ એક બાલ;
લિખી લિખ મિટમ વિરહિણી, કારણ કહધ સુકુમાલ. ૮૬

ફહી.

હેમવાણી:—

કાગલ લિખ્યો એણુધં કારણુધં, પીઉની શુદ્ધ કહંત;
કાયલ કંઠ ઝડપ્યા ભણી, લિખી લિખી સોચ મિટંત. ૮૭

૧ આલિકો. ૨ આલિકા. ૩ તુ આહુઉ.

ચંદ્ર ગલે વા રાહ લખ્યો, કાંમ વધતો જાણી,
 નિજમુખગલતો પચિંતકરી, રાય ભુસો નિજ પાણિ. ૮૮
 પવન ભખેવા અહિ લખ્યો, વાઈ તે કામ વિકાર;
 વેણી ભુજંગમ ભર્યા ભણી, અહી ફેર્યો તેણીવાર. ૮૯
 સીંહ લખ્યો એણુછ કારણુછ, નિજ વસ કરેવા કાંમ;
 કટિ સીંહઈ સાથિં ભર્યા ભણી, લિખી મિટયો હરિ કામ. ૯૦

પકિત કવિત્ત.

હાલ.

મનોહર હીરજનો, રાગ પરજઓ; હરિયાલી.

એક નર નારી નતી નીપાછ, રંગે રાધ ધરિ જામ;
 તે નારીનો સંગ કરવાને, ભોગીને સુહાય;
 નર સહુ સાંભલોરે, જસમતિ હોય અતિ સારિ;
 જલ થલી ઉપતી જાણી, જગ વિખ્યાતા નારી-નર. ૯૦
 સગા સગામાં જે નર વઢતા, જસ એગઠા નવિ આઝે;
 તે નારી તસ મંદિર આવે, તેહનો ઝગડો ભાંજે-નર. ૯૧
 ઈંદ્રા એક અછે તસ પોતે, પીડ કરમ પર જતો;
 સકલ સભાનર સૂણજે સદ્ધ, પાપી તેહતો કંતો-નર. ૯૨
 દેવઓધ કહે તે સુણ્યો, નાણા વણી નવિ ચાલે;
 મુનિવરે તે મારી કાઢી, ગેહી મંદિર જમ મહાલે-નર. ૯૩

ચઉપદ.

આદિ અખ્યર વણિ કંચન પરિખ, મધ્ય વિના ભૂઆ ધરિ નિરખ્ય;
 અંત અખ્યર વણિ રામે ભૂર, તે અખલા મુનિવરથી દૂરિ;
 અરથ—કાકસી (કાંસકી).

પંતિ ઉવાચ.

હરિયાલી કવિત્ત.

૧૫.—કવિત્ત:—

આઠ ચરણ ચાલંત, ચિહું ખટ લો (સ્વા)ન ખટકણું;
ત્રિણિ નાક નિર્ધાર, ત્રિમુખ જૂજૂહ વર્ણિ;
ચાર ભૂજ એક પૂંછ, નખ દશ, વીસઘ આર;
યુગમ ઉપરિ જાણિ, અધિક નહીં નિરંધાર;
દંત રચિહું ઉપરિ ચિંતવ્યો, અર્થ અસ્થો તે કૂંણુ ઝકલધ;
દેવખોધ કહધ ખોલયો, પંડિત અર્થ ખિરદ પોહું વહધ. ૯૪

ચઉપધ.

હેમવાણી:—

કંન્યા કારણ જોધધ જેહ, એક રથઈ જોતરીઈ તેહ.
ખિહું નામ હરીઆલી હોધ, અવર અર્થ ન(હિ) દૂજો કોઈ. ૯૫
વરધોડો.

હરિઆલી કવિત્ત.

૪ શ્લોકી:—

એક અચેતન પુરુષ, નામ દો અક્ષર કહીધ;
કાયા તુ તસ એક, સીસ કંઠ કોડે લહીધ;
ખાયો ગયો પાતાલ, ઉંચ ગગનિં જઈ અડયઉં;
પર ઉપગારાં કાજ, સૂર ગજ સાથિં ભડીઉં;
હારઈ નહીં જો સરિ ધણી, વદન જહાં વિકસધ નહીં;
કવિ દેવખોધ કહધ શુણીઆણો, એહનો અર્થ લાભધ કહીં. ૯૬

૧ સન્યાસી ઉવાચ. ૨ દંત ચોરાસી ચાવતુ. ૩ કરધ. ૪ પંડિતોવાચ.

ચઉપધ.

હેમવાણી:—

હાર સંકલાં પહધરધ જોહ, સુપુરુષનઈ નાંમિ જમ તેહ;
 સકલ ક્રયાનું અધાણુ. તેણુધ નામિ એ અર્થ સુજાણુ. ૯૭
 અર્થ—કોટ.

૧૫કિત કવિત.

ચ્યાર પુરુષ બિધ નારિ, યુગ્મ વહંદલાં જાંણો;
 આઠ મિલધ એક પુરુષ, માંનધ રક તસ રાંણો;
 વિષુ પરણુધ તસ નારી; નારિ સુ નેહ ન મંડધ;
 પુત્રી નહીં તસ પુત્ર, વિષય તો વેગથી છાંડધ;
 સીસ ચ્યાર સોહાંમણાં, ઉતપતિ ચલ નઈ નીરથી;
 દેવબોધ ઈમ ઉચરધ, પડિત અર્થ કહુ કથી. ૯૮

ચઉપધ.

હેમવાણી:—

આદિખરવિષુ ચંડીમુખિ રહોધ, મધ્ય ખરવિષુ ધોડારિં જોય;
 અંત વિના મંડપ તલિ સહી, એણેં અરથિ હરીઆલી કહી, ૯૯
 અરથ—મંચક. (ચકલી)

ચઉપધ.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

ચૈત્ર માસિ હીંડઈ ચમકતી. નવિ અડકધ તસ યોગી જતી,
 ગાજઈ અંબર વરસધ મેહ, તેહ નારીસું ઉપજધ સનેહ. ૧૦૦

૧ સંન્યાસી ઉવાચ. ૨ જોય. ૩ હોય.

ચઉપધ.

હેમવાણી:—

આદિપ્યર વિણ સહુકો જમઈ, મધ્ય પ્યર વિણ ઝાઝી ગમઈ;
અંત અપ્યરવિણકો મમ કરો, તે અખત્રા ધર્મિ પરિકરો. ૧
અર્થ—પાવડી.

ચઉપધ.

સન્યાસી ઉવાચ:—

સિરિ ઉપનિ કરી જઈ વસી, કૃષ્ણ જલઈ ઝીલઈ ઉલસી;
મૂખવિણ જીભા દીસઈ હોય, તેહનું કરિઉં ન લોપઈ કોય. ૨
પંડિતજન નઈ આવિઈ કાંમી, તેહના માર્યા નાવઈ કાંમિ;
નપુંસકની નારી થઈ, ઉતપતિ તેહની લોલઈ સહી. ૩

ચઉપધ.

હેમવાણી:—

આદિપ્યર વિણ હરિની કથા, મધ્ય પ્યર વિણ લેવું મિથ્યા;
અંતપ્યર વિણ મસ્તિગ જોઈ, તુઝ હરીઆલી ૧એહજ જોય. ૪
અર્થ—લેખણ.

ચઉપધ.

સન્યાસી ઉવાચ:—

કૃણ સુખીઉ કૃણ દુખીઉ દીણ. કૃણ ઉત્તમ કૃણ જાતિ દીણ;
દેવભોજ કહઈ જો તુલ લહુ, પૂછીઆનું પહુતર કહો. ૫

૧ અર્થજ હોય.

ચરિત્ર.

હૃમવાણી:—

કુખીક તે જે સમતાવંત, દુખીક તે જે દીણ કરંત;
કેતમ તે જે સાચું ગમઈ, હીણ જાતિ તે જે પરનધ દમઈ. ૬

પૂજ્યાનો પકુતર કરઈ, હૃમ વચન ૧ સહુકો સદહઈ;
દેવબોધ તિહાં ઝાંખો થાય, એણુધ અવસરિતિહાં બોલ્યો રાય. ૭

તંદીક વિદ્યા બીજી રમું, દેવબોધ ઉઠિઉ અભિનવો;
વાંમી ગારૂક વિદ્યા રમો, જે હારું તો પોઠી ગમું; ૮

તેણુઈ તિહાં વિદ્યા કીધી અસી, ઉદિર મોટા આવ્યા ધસી;
કેમઈ ઉઠાડ્યા તિહાં સાપ, મંત્ર તણો તિહાં કીધું જાપ. ૯

૧૫ પડિત તેડ્યા વિનોલ, રાજ સભામાં થયો કલ્લોલ,
કેમઈ તેડાવ્યા માંજર, નાકા નોલ નવિ કરિઓ પ્રહાર. ૧૦

પડિતનું મુખ ઝાંખું થયું, ફાકટ માન સભામાં લલું;
કેમઈ મુનિવરનઈ કિમ જાપસું, દેવબોધ વિમાસઈ અસુ. ૧૧

વેચાર ચિંત નર હુઓ જાંમ, કુંભારપાલ નૃપ બોલ્યો તાંમ;
વાંમી તું વાહણે આવયો, રાજ સભામાં પ્રગટ થયો. ૧૨

ફહી.

એણે વચને પડિત વલ્યો, આવ્યો જવ પરભાતિ;
૧૩ મ કયા કહઈ નૃપતણુઈ, રંજ્યો પૃથ્વીનાથ.

૧૪ એવ ધર્મ વખાણીઓ, દેવ વખાણ્યો ઇસિ;
૩૩ સંસારી અંબણા, તીર્થ ગંગા નીર.

૧ સાચું.

ગંગા ઝીલું હરિ નમું, જપું તો બ્રહ્મા નામ;
અસ્યા વચન પાંડિત કહઈ, સભા વિસરજી તાંમ. ૧૫

હાલ.

વાસુ પૂજ્ય જીન પુણ્ય પ્રકાશ્યો-એ-દેસી-રાગ-આશાઉરી.

સભાવિસરજી સહુ કો વલીઆ, નૃપ તેડછ દેવબોધો;
વાત વિનોદ કરતાં આવ્યા, દેહરાસરિ બહુ યોધો. ૧૬

કુંભારપાલ શુભ સ્નાન કરી નઈ, પૂજ્ય હરિ પ્રતિમાંધ;
શાંતીનાથની પ્રતિમા પાસઈ, પ્રણુમી લાગો પાય. ૧૭

દેવ બોધ સંન્યાસી તિહારઈ, ખીજી બોલ્યો તાંમ;
ચપાવન વચ્ચે રચો ધતુરો, જીન પ્રતિમા કુંજી કાંમિ. ૧૮

આદિ ધરમ સૈવ એ તાહરં, ઇશ્વર તાહરો દેવ;
શાલિ દાલિ ધૃત છાંડી રાજ, ધઈસિ તણી સી દેવ. ૧૯

માતાનું થન પાંન તજી નઈ, વિરહી નઈ કુંજી ધાવધ;
મણિ મુકતાફલ હાર તજીકો, કાફરડા ૧કો ધાલધ. ૨૦

ગંગા નીર તજી દો રાજ, વંદું નીર કાં પીજઈ;
ઉંચ પુરૂષની સંગતિ મુંકી, નીચ તણી કાં કીજઈ. ૨૧

તરૂઅર અંબ તણાં ફલ મુંકી, આક તણાં કુંજી લાવધ;
શીલવતીનું સંગ તજીકો, ગણિકા નઈ ધરિ જવધ. ૨૨

અસ્વ અનોપમ આધો ડેલી, રાસભ કોઇ પલ્હાંણુધ;
સૈવ રધર્મ તજી કો રાજ, જૈન રધર્મ કો આણુઈ. ૨૩

૧ ધરિ લાવધ, ૨ દેવ. ૩ બિંબ ધરિ.

ફહા.

જૈન ધર્મ જન ગિંબ નઈ, બિહુકરિ આધા ઠેલિ;
હરિહર વિપ્રા ગંગાજલ, શૈવ ધર્મ મ મેહેલિ. ૨૪

ઢાલ.

રાગ-ધન્યાસી-દેખો પુણ્ય પ્રધાન-એ-દેસી.

કહિઉં ન માનઈ રાય, તવ દેવા પ્રરતગિ ધાય;
હરિ, હર, બ્રહ્મા જેહ, ત્રોહે મુખિ તે બોલીઆએ. ૨૫

સાંભલિ કુંભરનિરંદ, પૂરવ ધર્મ ન છંડીએ;
જગમાં તત્વ વિચાર, હરિ હર બ્રહ્મા જાહવીએ. ૨૬

પ્રીત બાંધછ જવ દેવ, પિતરીઆ સાતછ આવીઆએ;
મુખિ કહઈ કુંભરનિરંદ, અવર ધર્મ તું મમ કરઈ એ. ૨૭

દુર્ગતિથી ઉધાર, એણુધ ધર્મ અક્ષનધ થયોએ;
મ કરિસ બીજો એય, જો હુધ અહ કુણુ તણો એ. ૨૮

અસું કહી કુલ સાત, દેવ સંધાતિ ઉપત્યા એ;
બૂપ તણુઈ ચિંતાય, તેડયો ઉદયન વાંણીઓ એ. ૨૯

ફહા.

તેડયો ઉદયન વાંણીઓ, કહી તસ પૂર્વ કથાય;
મંત્રી કહછ ચિંતા કરી, જો સિરિ મુનિવર રાય. ૩૦

જમ જણાવ્યું સુરિનઈ, ભાખ્યો સહ અવદાત
મુનિવર કહછ ઈહાં આણ્યો, જવ હુધ પ્રભાત. ૩૧

હાલ.

રાગ મલ્હાર. ચતુર ચંદ્રાનની એ દેસી.

હંગીઓ સુર સોહામણો, હુલિં ૧તવ પ્રભાતરે;
 ઉદયન કુંભરનિરંદસું, નિજ ગુર કન્હધ ગતરે. ૩૨
 કુંભરનિરંદહ કેસરી, જોહવો ગગનિ દિણુંદરે;
 બહુ પરિવારસું પરિવર્યો, રંગાણે પુનિમ ચંદરે-કું. ૩૩
 ગુર વંદન કરી નૃપ ઠવધ, સુણુધ ધર્મ કથાયરે;
 મુનિ કરધ પવનની સાધના, રિઝવવા નિજ રાયરે-કું. ૩૪
 ગાદી સાત આસણુ તલધ, બધોડો તિહાં ઋષિરાયરે;
 ગુર થયા અંતરીક આસણુઈ, નૃપનધ કૌતુગ થાયરે-કું. ૩૫
 મધૂર વચન દીધી દેસના, કરજો જીવ દયાયરે;
 જંતુ હરે નૃપ પરતણા, સુખી તે નવિ થાયરે-કું. ૩૬
 દેવ અસ્થોઅ આરાધીધ, નહીં કાંમ કષાયરે;
 ગુર નિમંથ નઈ સેવીએ, જીમ ભવનાં દૂખ જાયરે-કું. ૩૭
 કુંચર, કુંદેવ, કુંધમનો, નવિ કીજીઈ સંગરે;
 મુરખિ માંનીએ કિમ તરધ, જોહનધ એહસું રંગરે-કું. ૩૮

કવિતા.

દેખ્યા દેવ અનેક, સોય પણિ લંપટ લોભી;
 હાથિ કરધ હથિઆર, સુભટનઈ હણુધ સુખોભી;
 રગત મંસનો આહાર, ભોગ ભઈસાનો માગધ;
 દેખીપેખી દૂપિ પડધ, પુરુષ જે પાએ લાગઈ;

૧ જવ. ૨ જોહવો.

તત્ત્વ વાત ખુઝમ નહીં, દેવ સહુકો કહઈ; ૩૯
 હેમ કહઈરે મુરખિ ધણા, દેવ ન કો સાચો સહઈ.
 આક, ધતૂરીઓ, અગથીઓ, પૂજ પાતરી ચઢાવઈ;
 રૂંડમાલા ગલમાંહિં, ઇસ તવ ખુસીઉ થાવઈ;
 ઝહિ પોટલા રાખ, અમલ એક ખાડો ખાંડઉ;
 ધરિ ધરિ માંગે ભીખ, કહું દેવ કમ ગાંડો ?;
 ભોલો ભોલો સહુકો કહઈ, ભોલો તે સાચે સહી;
 હેમ કહઈ નઈ દેવ, દેવપણું ચાલ્યું વહી. ૪૦

વ્યાધયર્મ પાથરઈ, હાથિં ડમર વળવઈ;
 આગઈ રૂપ અપાર, ઉર ભભૂત લગાવઈ;
 પૂરઈ સીંગી નાદ, સીસ બહુ જટા વધારઈ;
 મસ્તકિ રાખે ગંગ, ધ્યાન ચિત્ત ઉનસું લાવે;
 નામ ધરાવે દેવતા, કરણિતા એહવિ કરઈ;
 હેમ કહઈ એ દેવ નઈ, પૂજત હી કહો કિમ તરઈ. ૪૧

ઇસ ન પૂજ્યો દેવ, ભીખ રજ્જુઇ ધરિ ધરિ માગી;
 જોર આગઈ નાચિ, હુઆ સો બડા અભાગી;
 અશીમ ઓર વછનાગ, ભંગ બહુ ખાવઈ ભંગી;
 જોગી કહાવઈ આપ, પૂજવઈ લોક કુલિંગી;
 કાંમ જલાયા જગી કહઈ, ત્રિયા વિના નહી એકલો;
 હેમ કહઈ ઠરે નૃપતિ, ઇશ્વર દેવ તે નહીં ભલો. ૪૨

ફહી.

ભલો નહીં એ દેવતા, તારઈ નહીં નૃપ તોય;
 અગનિ હરિજઈ અબિકા, જગમાં જૂઠું જોય. ૪૩

૧ કહિ. ૨ રહ્યો ઉમિયા પગિ ભાગિ. ૩ સુણ.

વિવિધ પ્રકારનાં પૂતલાં, નાંમ ધરાવઇ દેવ;
ગુણવિણુ ગહેલા માનવી, સું કરતા તસ સેવ. ૪૪

કવિત.

દેવ અગનને ધસ હરિ ઉચ્છગે નારી,
ઉમયા ધચ્છે મંસ હાથિ ખડગ મુખિ મારી;
પાણી તીરથ જસ અજમાર તેજ ધર્મ;
ગુરુ સંયોગી જસ નામ કહાવે અલ્લ;
પાત્ર કાગાડુ પૂજે સિસ નમાવે સાપને;
મુનિ હેમકહેરે નરપતિ કેહિપરિ તારે આપને.

ફહા.

તારઈ નહીં નર તિહાં લગઈ, ન કરઇ તત્ત્વ વિચાર;
સુદ્ધ દેવ ગૂરુ ધર્મ વિણુ, કો નવિ પામઇ પાર. ૪૫
રાગ રહિત તે દેવતા, ૧અપરિગ્રહી ગુરુ સાર;
બહુ દયા જસ ધર્મમાં, એ ત્રિણુઇ તત્ત્વ અપાર. ૪૬
એણે વચને તપ હરખીડ, રંછ રાજ સભાધ;
ગુરુ વ્યાખ્યાન કરી તિહાં, વેગઈ તેડયો રાય. ૪૭

હાલ.

અટાકની-રાગ ગોડી.

રાધ તણુઈ તેડી કરીરે, ગુરુ બધસધ નિજ ધ્યાન;
ચક્રવીસ તીર્થકર રે, તપ દેખઈ સોવન વાંનરે;
તેતો ઉંચા મેર સમાન રે, હેમમુનિ નમોરે. ૪૮
સુંણુઈ ધંટાનાદ સુકાનિં રે, મુનિ બધડો જહાં ધ્યાનરે;
શ્રી જન પૂજા કારણુઈ રે, તપનાં કુલ એકવીસ;
ચંદન ચરચઇ પાઉલઇ રે.—હેં ૪૯

૧ પરિગ્રહ રહિત.

જન નઈ નામઈ સીસરે, મુખિ દેતા(અતિ) આસીસ રે;
નૃપ! જીવયો કોડિ વરીસરે, કર્ક શુદ્ધ ધર્મની આસ રે;

જન નામિં હુમ જગીસરે.—હે૦ ૫૦

નરગ થકી અહો નીકલ્યારે, શ્રી જન ધર્મ પસાય;
વારધુ મોટા રાયરે, તાહરા પુરવજ રુખીયા થાયરે.

તેતો જૈન ધરમ મહેમાયરે હે૦ ૫૧

ચક્રવિસે જિન પ્રતિમારે, બોલે મધુરી વાણી;
જૈન ધર્મ નઈ જે તજરે, બીજઘ ધર્મિ જામરે,

તે લહધસ્યઈ યોગતિ ખાંણીરે હે૦ ૫૨

તેહનઈઆભવિપરભવિ હાંણીરે, ભજ જૈન ધર્મ ચિંતિ આંણી.
રાજ મનિ હરખ્યો ધણુરે, લાગો ગુર નઘ પાય,

શુભમતિ સાચી આંણીરે,—હે૦ ૫૩

આરવ્રત મુઝ થાપીઈ રે, ઇમ યુઝયો નરવર રાયરે,
સહુ કુમતિ કદાઅહ જાયરે, હવઈ મતિ મયલી નવિ ચાયરે,
વ્રત ધર્મ દિઈ મુનિરાયરે, હે૦ ૫૪

ફહા.

દાંન શીલ તપ ભાવના, નૃપ આદરતો જોય;
શ્રી ગુર વચન સુંણી કરી, ધરમ વાસીત હોય. ૫૫

એક દિવસ વ્યાખ્યાનમાં, ચાલ્યો વ્રત વિચાર;
શુધ્યો આવક તે કહું, જે પાલઘ વ્રત આર. ૫૬

કુમારપાલ નઈ ગુર કહિ, સિદ્ધ અંગિં વ્રત આર;
સમકિત સુધુ આરાધીઈ, આવકનાં વ્રત આર. ૫૭

૧.

પ્રણમું તુલ સીમંધરેજી એ દેશી.

પહધણું વ્રત ઇમિ પાલીધજી, તસનો ન કીજધરે ધાત;
 આરંભઈ જયણા કહીજી, ઇમિ બોલ્યા જગનાથ. ૫૮
 સુંણો નૃપ ધર્મ દયાઈરે હોય, આંકણી;
 દયા વિના ન વધીજી, મૃગતિ પહોતા ન કોય-સું. ૫૯
 કૃમીવાલાદિક કીડલાંજી, કાયા જીવ અનેક;
 અનુકંપાઈ કાઢતાંજી, દોષ ન લાગધ રેખ-સું. ૬૦
 જીવ દયા જીગિ પાલતાંજી, છુટો ગજ અવતાર;
 પર ભવિ નર ભવ રાજીઆજી, થયો તે મેઘકુંભાર. ૬૧
 પરદેહી નઈ પીડતાંજી, આપ સુખી કિમ થાય;
 જીવ કાલકસર મારતોજી, સત્તમ નરગિ જાય-સું. ૬૨
 બિજું વ્રત ઇમ પાલીધજી, મૃધા મ બોલેરે વાય;
 નારદ સરગિ સંચર્યોજી, જે મુખિ બોલ્યો સાચ-સું. ૬૩
 કુંભરનિરંદહ સાંભણેજી, મૃધા સમું નહી પાપ;
 ઠપેખો પર્વતરાય વસુજી, પાંખો સોય સંતાપ-સું. ૬૪
 શેઠ પુત્ર નઈ કારણિજી, ભાખી કૂડીરે સાખ;
 પતિ ખોઈ પાણી ગચુંરે, જે ઉપરાજ્યું લાંખ-સું. ૬૫
 ત્રિજું વ્રત ઇમ પાલધજી, જીમ આવક જીનદાસ;
 સોવન કઢા સહધજી લહીજી, તરકર ભયા નિરાસ-સું. ૬૬
 અથવા વંચક શેઠનઈજી, સુંણ્યો સોય કથાય;
 જસ અપજસ તે પાંખીઉજી, સુંણિ પૃથ્વીના રાય-સું. ૬૭

ધહ લોકઈ દુખ પાંમસઈજી,	જે ૧ હરસ્યધ પર ધન;	
લોહખર જગિ ચોરટોજી,	કિમ દુખ પાંમ્યો તન-સુ.	૬૮
ચઉથું વ્રત ઈમ પાલીધજી,	જીમ કયાડીરે પુરધ;	
ચંદ જોધ ચિત્ત વાલીઉંજી,	પાંમ્યો સુખ અતિ સરસ-સુ.	૬૯
હેમ કહઈ સુખ તે લહધજી,	જે જગિ પાલધરે શીલ;	
વંકચૂલ તણીપરિજી;	તે નર પાનધ લીલ-સુ.	૭૦
વિષય વિડખ્યો રાવણોજી;	ખોયા વસા નરવીસ;	
ખોયું રાજ લંકાતણુજી,	ખોયાં સધલાં સીસ-સુ.	૭૧
પંચમ વ્રત ઈમ પાલતાંજી,	જીમ પેચડદેરે શાહ;	
માલવ દેસ મંત્રી થયોજી,	લોભિ ન પડયો ત્યાંહ-સુ.	૭૨
હેમ કહઈ નૃપ સાંભલોજી,	ધન સંચિધ દુખ હોધ;	
મમ્મણુ નદિ નધ સાગરાંજી,	કિમ દુખ પાંમ્યા સોય-સુ.	૭૩
છહું વ્રત ઈમ પાલીધજી,	દસિનું કોજધરે માંન;	
કાકજંધ રાગ મિલ્યોજી,	રાખ્યું ચોખું ધ્યાન-સુ.	૭૪
માંન વડે દુખ પાંમીઓજી,	દેખો કોણીરે રાય;	
ગુફા આરણુઈ તે બલ્યોજી,	છડી નરગિ જાય-સુ.	૭૫
સત્તમ વ્રત ઈમ પાલીધજી,	જીમ જગિ રાખરે ધર્મ;	
પુરવભવિ રોગી હતોજી.	અગડ લેઈ દહધ કર્મ-સુ.	૭૬
યુગલ હુઆં જે નારડીજી,	કરતા ભખ્ય અભખ્ય;	
મુંજ પડ્યો કુરધ બહુજી,	વારધ પોતધ રોખ્ય-સુ.	૭૭
અનરચડંડ તે ટાલીધજી,	રાખો રસનારે રહાહ;	
સરસેન મહાસેનજી.	સૂણ્યો પુર્વ કથાય-સુ.	૭૮

૧ લેસ્યે. ૨ થાય. ૩ કરિ.

- કઠિણવચન મુખિં બોલતાંજ, મહસેન જીભધરે રોગ;
મધુરવચન મુખિ ભાખતાંજ, સૂરસેન શુભ ભોગ-સુ. ૭૯
- નુંમું વ્રત ઈંમ પાલતાંજ, સામાયક વ્રત સાર;
પરભવિ દૂખણી ડોકરીજ, નૃપ કુંભર નિરધાર-સુ. ૮૦
- સામાયક વ્રત બીજથીજ, પસર્યું પુણ્ય અપાર;
સંયમ લેઈ મુગતિં ગઈજ, છુટી સ્ત્રી અવતાર-સુ. ૮૧
- સામાયક વ્રત નંદતાંજ, પાંખ્યો ગજ અવતાર;
મુધનશેઠ વિવહારીઓજ, મિથ્યા ધર્મ અસાર-સુ. ૮૨
- દેસાવગાસિં વ્રત બલુંજ, પાલધ તે જગિ સાર;
સુમિત્ર રહ્યો જગિ જીવતોજ, ફલીડું વ્રત અપાર-સુ. ૮૩
- પ્રતિહારઈ દૂખ પાંખીડંજ, જો નહી વ્રત પચખાણુ;
સુમિત્ર ઠામિ તે મુઓજ, ખિણુમાં ખોયા પ્રાણુ-સુ. ૮૪
- પૌષધવ્રત અચ્ચારમુંજ, પાલધ સાગરચંદ;
નભસેન સરિ બાંલતાજ, હઠડઠ અતિ આણુંદ-સુ. ૮૫
- શ્રાવકચૂલણી પિતા કહિઓજ, પૌષધ વત તો ધાર;
અદ્ય દોષ જાણી કહીજ, લિઈ આલોચણુ સાર-સુ. ૮૬
- વ્રત વિના દુખ પાંખીડંજ, શ્રેણિક નહીં પચખાણુ;
પૌષધ એક અંગિં નહીંજ, તેણુધ મુખ ન લહઈ પ્રાણુ-સુ. ૮૭
- બારમું વ્રત ઈંમ પાલીધજ, કીજઈ અતિથિ સંવિભાગ;
ધનશેઠ સુખીઓ થયોજ, મુગતિં પાંખ્યો માગ-સુ. ૮૮
- નર સંગમ ગોવાલીઓજ, દીધું મુનિવર દાન;
શાલિભદ્ર નર તે થયોજ, પાંખ્યો બહુજ નિધાન-સુ. ૮૯

દાન તણે ગુણે ઉવલીજી, સુખ પાંખો નયસાર;
 પરભવિ અરિહાં તે થયોજી, પાંખો ભવ જલ પાર-સુ. ૯૦
 પ્રેમઘે ધૂત વિહરાવીઉંજી, ધન ધન તે દાતાર;
 ઋષભતણો જીવ તે હવોજી, મિથ્યાત્વી ધનસાર-સુ. ૯૧
 દિધા વિના નવિ પાંખીઉજી, જીમ ક્રુમક અવતાર;
 વાસી રાજગૃહી તણોજી, ભમતાં ન લલ્હા આહાર-સુ. ૯૨

ફૂલ

એણુઘ દ્રષ્ટાંતઈ જાંણુયો, ધન સંચીઈ દુખ હોય;
 દીધા વિન નવિ પાંખીઘ, હૃદય વિચારી જોય. ૯૩

ચક્રપથ.

પુણ્ય વિના નવિ પાંમઘ કોઘ, નર ! દીધાનું ફલ તું જોય;
 એક નર બધ સઘ પાલખી, એક ઉપાડી થાઘ દૂખી. ૯૪
 એકનઘ હાથી હયવર હારિ; એકનઘ એક એક છાલું આરિ;
 એક નરનઈ મંદિર માલીઆ, એક ઝુંપડીઘ સો જાલીઆં. ૯૫
 એકનઘ નારી દીસઘ ઘણી, એક નર નારી વિના રેવણી;
 એક નર ભોજન અમૃત આહાર, એકનઘ ઘઈસ તણો વિચાર. ૯૬
 એકનઘ પલંગ પછેડી પાટ, એકનઘ ન મલઘ ત્રુડી ખાટ;
 એકનઘ પહરણિ પપોલાં, એક નરનઘ ન મલઘ કાંમલા. ૯૭
 એક નારી ગલિ મોતી હાર, એકનઈ ચીડીયા નહીં નિરધાર;
 દીધાના ફલ જોયો વલી, મૂલદેવ ધરિ સંપદ મિલી. ૯૮
 એક રાગ એક મૂલી વહઈ, દત્ત વિહુણું ઈમ(સુખ)દુખ સહઈ;
 પગિ દાઝઈનઈ માંથઈબલઈ, રાતિ દિવસ પર મંદિર રલઈ. ૯૯

૧ પટો લિવલી.

ફૂલ.

પુણ્ય વિના પર ધરિ રલેં, દત્ત વિના દુખ હોય;	
તેણુષ્ઠ કારણિ નર સાંભલો, કૃપી મ થાસ્યો કોય.	૧૦૦
કૃપી તો ધન મેલીધ, જો કલિ મરણુ ન હોય;	
લખમી બાંધી પોટલધ, સરગે ન પુહુતો કોય.	૧
કાયર ખાંડું કૃપણુ ધન, કુડુઆંઈ લીંચ ફલાઈ;	
વાંઝિ અસ્ત્રી નઈ રાંન કૂઓ, એ પંચ ઝૂરી મૂઆંઈ.	૨
કૃપી ધરિ માંગણુ ગયો, જાંણું આવી ધાડિ;	
ખીલકઠ નિર્થુણુ નાસંતા, મુઠું તે માંયું ફાડી.	૩
યાચક જન કીર્તિ કરઈ, કિરપી વાગઈ બાંણુ;	
હાકઠ તિહાં હેમતિ હુધ, આસણુ ગયા પરાંણુ.	૪
વાંઝિણી પુત્ર પ્રસવઈ નહીં, સાંઠ સરઈ નહીં નાય;	
તિમ કિરપી અવતારમાં, ઉંચો ન કરઈ હાય.	૫
કરપી કાં તું જનમીઓ, જણ્યો તો જીવ્યો કાંય;	
કુલ કીરતિ કડકા કરી, મુઓ સો જીવંતાય.	૬
તુરી પલાણુતાં પરખીધ, અસ્ત્રી પરખીધ અનાથી;	
જાતિ જીમ પરખીધ, કૃપી બોલ સુ સાત.	૭

ચઉપધ.

ધરિ આવઈકો રૂબખ્યત ભાટ, તવ તેહનઈ દેખાડઈ હાટ;	
હાટઈ આવઈ રૂબખ્યત ભાટ, તવ તસ ધરિ દેખાડઈ સોય.	૮
પર ધરિ પ્રીસણુ ધૂજેં હાય, પુણ્યતણી તે ભાંજઈ વાત;	
ભોગલ ભીડી દિધ આરણુ, ધરિ લાવઈ ભુડું સાલણુ.	૯

૧ જાતિજ ભાઈ. ૪ જાચક. ૩ જાચક હોય.

બધકો વાત કરધ દુલલી, સધલામાં ગુલધાંણી ગુલી;
સાત બોલધ કૃપણ ઉલખાય, કવિચ્છણ કહધ મમ દરિસણ થાય. ૧૦

ફહા.

દરિસણ ભુંડું કૃપણાં, ભુંડું તે કિરપી ધાંમ;
ભુંડું તે કિરપી આગણું, જહાં પુણ્યતું નહીં નાંમ. ૧૧

ચઉપધ.

પુણ્યતું નામ ન દીસધ કિહાં, કરપી નરના પગલાં જહાં;
પેટ ભરી નવિ ખાધ પ્રાહિં, દુબલ માણસ તસ ધરિમાંહિં. ૧૨

કિરપીધરિ નિજ નારી ખડી, જાણે બલ વિહુણી બોકડી;
અન્ન તે, જહુંડણિ સરીખીહોધ, જહુંડણિ રૂપ બિલાડી જોય. ૧૩

માંગરી મૂષક પ્રમાંણ. ઉદિર કાય ગરોલી જાંણી;
કિરપી ધરિ ગરોલી અસી, ભૂખી ભમરી હુધ જસી. ૧૪

ભમરી માખી નઈ અતુસારિ, માંખી માંકણ જસી વિચાર;
માંકણ જુઅ સરીખો હોધ, જપગી લીખ સરીખી રજોધ. ૧૫

એ કિરપી ધરિ ચરિત્ર વિચાર, કૃપણપણું મુકો નરનારિ;
દાતા ગુણ આણો બલ સહુ, દાંનિઈ પદવી પાંખ્યાં બહુ. ૧૬

હાલ.

આવધ આવધ ઋષભનો પુત્ર-એ દેસી.

દાંનિંધ નવ નિધિ પાંમધએ, રાજ ઋધિ સુખભોગ તો;

દાંન વખાણીધએ-

દાંનિં રૂપ સોહાંમણો એ, દાનિં સકલ સંયોગતો-દાં. ૧૭

૧ લોડણિ. ૨ હોધ. ૩ ગુણ.

દાંનિ રંજ્ય દેવતા એ, દાંનિં સુરતર આર તો-દાં.
 દાંનિંધ પૂજા પાંતીધ એ, દાંન વડુ સંસારિ તો-દાં. ૧૮
 દાનથી હયવર હાથીઆ એ, ૧મુખિજોધ મુનિવર કોડિતો-દાં.
 ઉઠી ઉલગ કેધ કરધ એ, ઉભા ખિધં કરજોડિ તો-દાં. ૧૯
 અભયદાન સુપાત્રથી એ, નિશ્ચય મોક્ષ વહંત તો-દાં.
 ઉચિત અનુકંપા કર્તિ થકીએ, જન કહધ ભોગ લહંત તો-દાં. ૨૦
 અનંત તીર્થકર જે હુવા એ, તેણુધ મુખિ ભાખ્યું દાંન તો-દાં.
 જેણુધં ધરમિ દાંન વારીડિએ, લાહાં નહી તેજને વાન તો-દા. ૨૧

ફહા.

દાંન દેધ અજૂઆલીધં, એ વ્રત છેહલું સાર;
 કુંસારપાલ નૃપ સાંભલોએ, શ્રાવકનાં વ્રત આર. ૨૨

હાલ.

છોડી સીમંધરસામીયા-એ દેસી રાગ પ્રભાત.

શ્રેણિક પરિં જન પુજ્ય, ભગતિ ગુરૂતણીરે નૃપ કૃષ્ણની પરિતુ
 ધર્મ વિષય જમ કામદેવ, શ્રેયાંસની પરિં દાંન દીજ્ય ધરિતો. ૨૩
 ખુજિ તું કુંભર નરેશ્વર, તુઝ સમો નૃપ જ્ય કુંણુ આજતો
 લીલા લક્ષ્મી લહી કરી, કરો ધર્મનુરે વલી અદ્ભુત કાજતો-ખુ. ૨૪
 રોઠ સૂદર્શણ તણી પરિં, પાલો નિર્મલુરે તુલ્લો સાચલું શીલતો;
 તપ આરાધો ધનાપરિંધ, જમ આ ભવિરે પરભવલહો ખહુ લીલતો-ખુ. ૨૫
 ભરતતણી પરિં ભાવના; લૂખાધરે જમ પુંડરીક રાયતો,
 કૂરમૂ પરિં આણીંધ; સમતારસરે અતિ અંગિ ઉઝાહ તો-ખુ. ૨૬

૧ દાનિ સકલ સધ્ય હોધતુ.

ધર્મ એ યુગલ જે જીન કહ્યા, મુનિવર તણોરે વલી દસ પ્રકાર તો;
આવક ધર્મ પ્રકાશીઉ, અંગિ ધરોરે નૃપ વ્રત જે આરતો-પુ. ૨૭

ફહા.

ગુરુ વચને નૃપ હરખીઉ, અંગિધ ધરધ વ્રત આર;
સમકિત ર્યું આરાધતું ચૂકઈ નહીં નીરધાર. ૨૮

શ્રી મુનિ હેમસુરિંદ મુખિ, નૃપ કાધૂં પચ્યખાણુ;
ટીપ પરમાણિઈ જે લિખ્યાં, તે સઘલું પરમાણુ. ૨૯

ત્રિણિ તત્વ આરાહીધ. શ્રીદેવ ગુરુ નધ ધર્મ;
સમકિત સુંધું રાખીધ, જીમલહીધ શિવ૨સમ્મ. ૩૦

દેવ શ્રી અરિહંત છધ, દોષ અઢારધ દૂરિ;
ચિહું પ્રકારધ સદહધતાં, અષ્ટ કર્મ કરઈ ચૂર. ૩૧

નાંમિધ જિન પહધંલું નમું, ભાવ જિના ભગવંત;
દ્રવ્ય જિન ચઉથી થાપના, સહું સેવું એક ચિત. ૩૨

લખધિ અઠ્યાવિસનો ધણી, વાંણી ગુણ પાત્રિસ;
સમોસરણિ અધઠા પ્રભુ, જગત નમાવધ સીસ. ૩૩

અતિશય ચઉતીસ જીન તણાં, રંગિ દિધ ઉપદેશ;
વચર વિરોધ સમાવતા, ટાલધ ૨સયલ કિલેશ. ૩૪

દેવ અરિહંત અસ્યો નમું, ગુરુ વંદુ નિગ્રંથ;
ગુણ છત્રીસઈ શોભતા, મુનિવર ઝંઝે માહંત. ૩૫

ખાંચ ઇંદ્રી વસિ કરધ, નવ વિધ અંબ સાર;
આર કપાય પરિહરધ, મહાવ્રત પંચ ધાર. ૩૬

૧ મમ. ૨ સક્ર. ૩ તે.

રાય કહ્યું ગુરૂ માહરૂ,	શ્રી મુનિ હેમસૂરિંદ;	
કુમત તિસિન નઈ યાલવા,	ઉદયો પુનિમ ચંદ્ર	૩૭
શૈવ સંન્યાસી અંબણા,	ભટ પંડિતની જોડિ;	
હેમ સૂરિ મુનિ આગલિ,	રહ્યા સુ બિકરજોડિ.	૩૮
મયગલનો મદ તિહાં ગલમ,	જહાં નવિ જાગ્યો સીંહ;	
અંધકાર અલ તિહાં લગમ,	જહાં નવિ ઉગ્યો દીહ.	૩૯
ભટ અંબણા મદ તિહાં લગમ,	ન મલ્યો જૈન સુલતાન;	
હેમ તણું મુખ દેખતાં,	વાદી મેહલ્યું માંણ.	૪૦
રાય કહ્યું ગુરૂ માહરો,	સકલ લોક સિણુગાર;	
હેમ સૂરિ મુઝ મસ્તગિં,	અવર નહીં નિરધાર.	૪૧
ધર્મ કહિઓ જે કેવલી,	તે મોરધ મનિ સતિ;	
દયા મૂલ આજા ભલી,	હું સેવું એક ચિતિ.	૪૨
તત્ત્રિણિ આરાહીધ,	શ્રી દેવ ગુરૂ નઈ ધર્મ;	
અતત્ત્રિણિ પરિહરૂં,	સમજો શ્રાવક મર્મ.	૪૩

ચઉપધ

કુગુરૂ કુદેવ કુધર્મ વિચાર,	એ ત્રિણિ જગમાંહિ અસાર;	
હરિ હર વિપ્રા મિથ્યા ધર્મ,	એ મધં છાંડ્યા સમજી મર્મ.	૪૪
ધર્મ કર્મ હેતિં પરિહરૂં,	મુગતિ કાજ તસ નવિ આદરૂં;	
મિથ્યાત મનથી દુરિ કરૂં,	ચિહું ભેદે કરી તે પરિહરૂં.	૪૫
લોકીક ગુરૂ નઈ લોકીક દેવ,	માંનીનઈ નવિ કીજઈ સેવ;	
શ્રી દેવ ગુરૂ લોકીક તે કહીઈ,	માંન ઇચ્છીતિહાં નવિ જઈઈ.	૪૬

૧ એ તત્ત્રિણિ ત્રેણે આદરૂં.

એ ચ્યારમ મિથ્યાતજ હોમ, મિથ્યા ધર્મ મ કર્યો કોમ;
 મિથ્યા ધર્મ કરતાં વહી, મુગિત નારી ન લહમ નિર્મલી. ૪૭
 એણે બેદે સમકિત ઉચરી, આર વ્રતની ટીપજ કરી;
 વ્રત આર કહું તુલ્ક ફિરી, સુચ્યો સહુ ચિત્ત ચોખું કરી. ૪૮
 પહમયું વ્રત તે પ્રાણાતિપાત, ત્રસ જીવની ન કરું ઘાત;
 આરંભઈ તો જયણા કહી, પ્રથમ વ્રત ઈમ પાલું સહી. ૪૯
 કૃમીવાલાદિક કીડા જેહ, શરીરમાથી કાઢમ તેહ;
 ૧આપમ અર્થ અનુકંપા જેહ, કરું ઉપગાર મનિ રજાંણીતેહ. ૫૦
 પાંચ અતિ ચાર દૂરિ ઉકરીડું, ૪જો ચાલમતો સહી પરિહર;
 વાટ વસઈ રીસઈ ઘા કર્યો, ગાઢઈ બંધનઈ પસુ આદર્યો. ૫૧
 અતિધણો જે ભારજ ભર્યો, કર્યું કંબલ જે છેદન કર્યો;
 ભાત પાંણીનો કહીડું વિછેદ, ૫તેહનઈ ઉપજમ અધિકો છેદ. ૫૨

દૂહા.

ખેદ ન ઉપાધ વહી, જીમ ૧કહમ શ્રી જીનરાજ;
 જીવ દયાનઈ કારણિ, ગુર કહમ એક કથાય. ૫૩

અઉપમ.

ગુર માંડી કહમ એક કથાય, અમરપુરિ સુગ્રીવહ રાય;
 વિમલા તસ પટરાંણી સાર, અમરસિંધ કુંખિ અવતાર. ૫૪
 શુભ લગનિ તે જાઓ પુત્ર, વાધ્યું પિતાતણું ધરસત્ર;
 અનુકંમિં યોવન વય હુઓ, રમતાં રાય રેવાડી ગયો. ૫૫

૧ આપ અર્થ અનુકંપા કાજે. ૨ દાજે. ૩ પરિહર. ૪ એ નિશ્ચયે મનમાંહિ કરે. ૫ તેહને ઉપાયો બહુ ખેદ. ૬ ભાખે.

દોડો છાગ એક બાંભણ હાથિ,	તે ત્રાડી બોલ્યો બહુભાતિ;	
૧અમરસિંધઈ તેડ્યો તેહ,	કુંણ અરથઈ લેઈ જાઈ એહ.	૫૬
તવ બોલ્યો બાંભણ ડોકરો,	મઈંતા યગન આરંભ્યો ખરો,	
તેણુઈ કારણિું મારી બોકડો,	અમરપુરી સુર થાસ્યઈ વડો.	૫૭
મુઝનઈ પુણ્યથાસ્યઈ અતિધણું,	કહિઉં ન જાઈ રપુણ્ય તસતાણું;	
તેણુઈ કારણિું મઈં માંડ્યો યાગ,	એ પણિું સુખીઓ થાસઈ છાગ.	૫૮
અમરસિંહ કહી મ કરિ કુકર્મ,	જીવ હણતાં નો હોઈ ધર્મ;	
અગનિમાંહિં કો નાંખઈ ત્રિણ,	વિશ્વાનર વાઘઈ બહુ વર્ણુ.	૫૯
લોહીઈ ખરડ્યા જીવ કર પાય,	તે રગતી ઉજલ કિમ થાય;	
સમુદ્ર મધ્ય કો નાંખઈ ખાર,	સહી નવિ મીઠો હુઈ લગાર.	૬૦
પાપિં જીવ સંસારઈ ફિરઈ,	પાપ કરઈ જીવ કેહીપરિ તરઈ;	
જીવ હણતાં જો હુઈ ધર્મ,	તો પાતકનું કેહું કર્મ.	૬૧
જૂઠું બોલઈ જો જ્યકાર,	તો કુંણ પાપિં હુઈ અસાર;	
ચોરી કરતો સુખીઓ થાય,	તો કુંણ પાપિંઈ દુખ સહઈ કાય.	૬૨
પરસ્ત્રી ગમનિંઈ કીર્તિ ફિરઈ,	કુંણ પાપિં અપજસ વિસ્તરઈ;	
જીવ હણતાં જો સુખ હોઈ,	તો દુખીઉ નવિ દીસઈ કોઈ	૬૩
ઈમ ઉપદેશ દિધ નપ જસઈ,	એક મુનિવર તિહાંઆવ્યો તસઈ;	
નૃપ પૂછઈ કહો તુલ ઋષિરાય,	જીવ હણિઈ કો સુખીઓ થાય.	૬૪
તવ ઉપદેશ દિધ ઋષિરાય,	જહઈરિ ભખતો ન માતો થાય;	
કાદવઈ પછડો જો નવિ કલઈ,	અગનિદૂંડમાંહિ નવિ બલઈ.	૬૫
નીલ કુંડમાં કીજઈ વાસ,	જો નવિ લાગઈ કાલો પાસ;	
બાલઈ આંખિ ખણી અતિધણું,	તે જન ત્રુટઈ લોચનતાણું.	૬૬

૧ અરિસિંધે. ૨ ફલ.

સીંહ સાથિં જુઝઘ મૃગલો, સાપણિ સરિ નાયઘ સડલો; ૬૭
 ટંક સેજેં ને ઉંધાય, તો જીવ હણતો સુખીઓ થાય. ૬૮
 મ હંણીસ પ્રાણી મ કરીસ પાપ, આગઘ એ તુઝ બોકડ બાપ; ૬૯
 પૂર્વિ યગન કર્યા એણે બહુ, તે અવદાત કહું તૂઝ સહુ. ૭૦
 સાહમું લલિત સરોવર જેહ, તુઝ તાતેં ખણાણું તેહ; ૭૧
 કુંડ ખણી વૃક્ષ રોપ્યો તાય, છાગતણાં તિહાં બાંધ્યા પાય. ૭૨
 તેણુધ પાપિં થયો એ છાગ, તઘં ગ્રહી આણ્યો કરવા યાગ; ૭૩
 પુર્વ કથા મુનિ ભાખધ જસઘં, જાતિ સ્મરણુ લહધમ્મિજ તસઘં. ૭૪
 વાત ન માંતઘ બંબણુ અજાંણુ, તવ મુનિવર ભાખધ ધંધાણુ; ૭૫
 તુઝ ધરમાં ધન ઝાટિં જેહ, જા દેખાડધ બોકડ એહ. ૭૬
 લોભી બંબ રહીઆત થયો, છાગ તણુધ ધરિ લધ ગયો; ૭૭
 યાનિ બોકડો બુદ્ધિ અપાર, સોવન કદા દેખાડી સાર. ૭૮
 બાંબણુ સાચી માંની વત, એહહી માહરો પુરવ તાત; ૭૯
 આવી મુનિનધ લાગો પાય, સંયમ લેધનધ મુગતિં જાય. ૮૦
 અણુસણુ તાંમ કરે બોકડો, દેવલોકિ હુઓ સુર વડો; ૮૧
 અમરસિંહ પુણ્ય પોતધ ગ્રહી, આલ્યો તે પ્રદેશે વહી. ૮૨
 જોગી એક મિલ્યો સિદ્ધનાથ, કૂમરતણુ તેણુધ જાલ્યો હાથ; ૮૩
 કાઢી ખડગ મારેવા રહ્યો, છાગદેવ તવ પ્રગટ થયો. ૮૪
 તેણું યોગીનું કીધું કામ, કુંમરતણુધ રાખ્યો અભિરાંમ; ૮૫
 અનુક્રમિ તે પાખ્યો રાજ, જીવદયા રૂકર્યો મહારાજ. ૮૬
 મેરૂપ્રભ હાથી અવતાર, શશો એક રાખ્યો નિરધાર; ૮૭
 પુણ્ય રૂપ દેવો સહકાર, શ્રેણિક ધરિ થયો મેઘ કૂમાર. ૮૮

૧ મૃગ ભલો. ૨ ફલજ્યો.

આગમ હુઓ એક મેઘરથ રાય, તેણુમ રાખી પારેવા કાય;
 દેવતાઈ તસ સાચો કહિઓ, થમ તીર્થ કર મુગતિ ગયો. ૭૮
 મુનિવર મેતારય મોટો કહ્યો, પરકાળું તેણુમ પરિસો સહ્યો;
 દયાવંત રાજન તેમકુંભાર, પ્રાંણિ કાળું તજ્યો સંસાર. ૭૯
 તેણુમ કારણિ નૃપ કીજમ મયા, જૈન ધર્મમાં સાચી દયા;
 એણે વચને નૃપ હરખ્યો બહું, પાપી જન વાર્યા તિહાં સહું. ૮૦
 આહેડી, માછી, ખાટકી, પાપ થતાં જેહના ધર થકી;
 તેડી તે રાખ્યા ચાકરી, જીવદયા તેણુમ આદરી. ૮૧
 નદી કૂપ સરોવર વાવ, તિહાં મેહલ્યાં ગલણાં બંધાય;
 અણુગલ પાણીનાં બહુ પાપ, સાંપિ શાસ્ત્રમ કહિઓ રવિચાર. ૮૨
 સાત ગાંભ બાલિધ સંતાપ, વરસ દિવસ માછીનું પાપ;
 અણુગલ પાણી એક દિન પીધ, એટલુ પાતિગ અંગિ લીધ. ૮૩
 તેણે કારણુ નૃપ વારે બહુ, પુરજન લોક તિહાં તેડ્યા સહુ;
 નૃપ કહે જન વંછઈ સુખ સોય, જીવ ધાત મમ કરજો કોય. ૮૪
 જીવદયા તે સાચો ધર્મ, કોય ન કરર્યો પાતિગ કર્મ;
 રાખો જીવ પાલોજ અમારિ, પડો ફિરઈ નીત દેશ મઝારિ. ૮૫
 વાજ સુંદર લાખ અગ્યાર, ગાય ભેંસ અસીહઅ હજાર;
 એક સહનમ એકસો કરી, ગલ્યાં વારિ પીધ તે ફિરી. ૮૬
 અસી દયા વરતમ જગમાંહિ, જીવ ન મારઈ કો નર કિહાંમ;
 રાય તણા નર નિતિ ફિરમ, જીવ તણી તે રખ્યા કરમ. ૮૭
 એણુમ અવસરિ મેવાડહ દેશ, તિહાં એક નગરતણુમનિ નિવેસ;
 વસમ વિવહારી ગાંભ મઝારિ, માથું જૂઠું ધરની નારિ. ૮૮

નારિં કીધી ફૂડી વાત, કાઢી જૂ મારી તિહાં ધાત;
 હાંકયું ન રહ્યું પાતિગ કર્મ, હાંકયું ન રહ્યું વલી અધર્મ. ૮૯
 હાંકયો ન રહ્યો કોઠ કપાય, લસણ ભખ્યું તે સહી ગંધાય;
 હાંકયું ન રહ્યું મદિરાપાન, હાંકયું ન રહ્યું વલી વિજ્ઞાન. ૯૦
 અતીસાર વ્યસની નઈ ચાડ, હાંકયો ન રહ્યો વલી લખાડ;
 હાંકયું ખય રહ્યું ન વિસર્ય, ખુણ્યું બેઠો ખુખું કર્યું. ૯૧
 અંગિ અજરણુ નાહનું બાલ, છાંતો નહીં બોલ્યું તતકાલ;
 હાંકયું ન રહ્યું પાતિક મંદ, વાત ગઈ જીહાં કુંભરનિરંદ. ૯૨
 કુંભારપાલ કોપિં ધડધડ્યો, જાણે અગનિ જ્યહુ ધૂત પડ્યો;
 કુંભુ પાપી જૂ માર્યું જોહ, બાંધી વેગઈ આંણો તેહ. ૯૩
 ખીજી રાય દોડાન્યા દાસ, બાંધી શાહ આણે નૃપ પાસ;
 કુંભારપાલઈ દોડો જસઈ, ધિગધિગ રાય કર્યું તિહાં તસઈ. ૯૪
 રે ? પાપી ? કિમ માર્યો જત, વણિગ તવ બોલ્યો દુર દાંત.
 ફોકટ કોધ કરંસું રાય ? હણ્યું સોય મુઝ કરડ્યું ખાય. ૯૫
 રાય કહઈ તું કરડેં હણ્યઈ, હું મારું અન્યા અવગુણિ;
 તો તુઝ મુઝ કેરો નહીં દોષ, પ્રાણી ઇતજી તુંમ કરિસ રોષ. ૯૬
 તેડ્યા વેગઈ તિહાં તલાર, ઉતાવળા મં લાયો વાર;
 આ વણિગ ના હણ્યો પ્રાણ, જીમ કો અવર ન ખંડ્યું આણ. ૯૭
 બાંધી શેઠ નઈ ચાલ્યા જસઈ, મંત્રી મહર્ષતા બોલ્યા તસઈ;
 સ્વાંમી તું કીડી નવિ હણ્યઈ, નર મારેવું કિ મુખિ ભણ્યઈ. ૯૮
 ભોમિપડિઉં ધન કરનવિ કર્યું, તે નર ચોરી કેહીપરિ કર્યું;
 નવ યોવન પરણી પરિહર્યું, તે નર પર મંદિર કિમ કર્યું. ૯૯

૧ માંહિ. ૨ તસઈ. ૩ જતઈ.

લવણ શાકથી અલગો ૧૨૬૪, કદ મૂલ તે કેહીપરિ ૨૬૨૪;
 જે નવિ દ્વલવધ કીડી જત, તે કિમ માનવનઈ મારત. ૧૦૦
 કૃપાવંત ચાજો દીપતો, શેઠ તણુધ તે રાખ્યો જીવતો;
 બહુવિવહારી કહઈ મુખિજસઈ, કુંભારપાલ નૃપ બોલ્યો તસઈ. ૧
 મારતો તો પાછો ફિરધ, જે જીન મદિર મોટુ કરધ;
 વિવહારી નઈ જઈ તિહાં કહ્યું, રાય વચન તેણુધ સદહ્યું. ૨
 મુક્યો વિવહારી યથો માંમિ, ભુવન કરાવ્યું તેણુધ કાંમિ;
 જીન મૂરતિ માંડી અભિરામ, જૂક વિહાર ધરાવ્યું નામ. ૩

ફહા.

શ્રીજીનભુવન કરાવીઉં, છૂટો હલ્યા આપ;
 કુંભારપાલનાં રાજમાં, કો ન કરધ વલી પાપ. ૪

હાલ.

અરણિ મુનિવર રાજગો-એ દેસી-રાગ-ધવરાડી.

પાપ ન કરધ કો નગરમાં, ન કરધ જીવની ધાતરે;
 અનુકમિ તિહાં આવીઆ, પાપ દિવસ ન રાતરે.

તુલક.

નવરાતિ પર્વહ પ્રત્યલ જાણી, પૂજારા આવ્યા સહી;
 નર હાય જેડી, માંન મોડી, અચ્યક બોલધ ગહગહી;
 સ્વાંમી દેવ્યા ભોગ માંમધ, કટેશ્વરી નાંમિ લહું;
 ચહીપ બેઠકા જેહ સખ્યા, તેહ તુલ્લ માંડી કહું. ૫

૧ થાય. ૨ ખાય.

ઢાલ.

સાત સદાઈ દિન સાતમે, આઠમઘ આઠ સદાઈરે;
નવમઘ દિન નવસઘ લહું, રાય વિમાસઈ (તું) કાંધરે;

ત્રુટક.

કાંધ વિમાસઘ કૂંમર ભૂપતિ, મહિષ મોટા આપીધ;
દેવી ભોજન ભોગ દેધ, રાજ અવિચલ આપીધ;
અસ્યું અરચકહિ તિહાં બોલ્યા, ભૂપ મનિ ભાવઈ નહીં;
રાય ઉત્તર દિધ પાછો, ભરડકનઈ પોતે તહિં. ૬

ઢાલ.

કુમરનિરંદહ બોલીઓ, સુંણી ભરડા મુઝ વાતરે;
જૈન ધર્મ મુજ ચિત્ત વસ્યો, ન કરે કીટક ધાતરે;

ત્રુટક.

ધાત ન કરે જો કીટક, મહિષ મોટા કિમ દિહિં,
કાંધ ભરડા ! ભરમ ભૂલો, સમગ્મવી પોતઈ હીઉં,
જો ચાહમ અગ્ન પાડા, જીવતાં તુલ દીજીમ,
સમગ્મવિ અરચક દેવી તાહરી, પ્રાંણધાત નવિ કીજીમ. ૭

ઢાલ.

મહીષ ન આપધ નરપતી, ખીજ દેવીઅ તાંમરે;
આવી વેગમ ઉતાવલી, જીહાં વૃષ શયા કાંમરે;

ત્રુટક.

કામ સુવા નૃપતિ કેરો, દેવી તિહાં બોલમ અસી;
મહીષ માહરા આપિ રાગ્ન, અવર વાત કહઈ કસી;

જોહધ ખીજસ તુહધ દેધસ, માહરા મહીષ રહધ કંહી;
અનેક રાજ ઇહાં હુઆ, પૂજા કો ભાંજધ નહીં. ૮

હાલ.

વિનય કરી નૃપ બોલીઓ, સાંભલિ નગરીની દેવીરે;
બોજન ભકિત તુઝ બહુ કરે, લાહુ સાકર સેવરે;

ત્રુટક.

સેવ સાકર તુહો લીજધ, પ્રાણુધાત ન કીજધ;
ધર્મ જાણી પશુઅ પાડા, મારેવા કિમ દીજધ;
જીવતા જે તુહો રાખો, મહીષ તુહ આપું સહી;
મારવા મુઝનીમ દેવ્યા, જીવ જત કશા કહી; ૯

હાલ.

કોપી તાંમ દેવાંગના, પરિસો કીધો પ્રતિકૂલરે;
નયન કરી તિહાં રાતડા, મસ્તગ માર્યુ ત્રિશૂલરે;

ત્રુટક.

ત્રિશૂલ માર્યુ જામ મસ્તગ, તાંમ નૃપ કોહી થયો;
અગિ વેદન વેગ વાધી, દેહ વાંન સધલો ગયો;
નૃપ મનિ થયો આખો; દેહચિંતા નવિ કરધ;
જૈન ધર્મ હું નવો પામ્યો, રખે અપજસ વિસ્તરધ. ૧૦

હાલ.

ચિંતાતુર નૃપ તિહાં થઈ, ઉદયન તેડીક તાંમરે;
ભૂપ કહધ સુણો અધવા, જે તું દેવીનું કાંમ;

ત્રુટક.

કાંમ જો તું દેવી કેરું, ત્રિશુલ તાકી મારીધું;
અંગિ વેદન કાય કોઢી, અનધ શીશ વડારીઉં;
તેહ ચિંતા નહીં મંત્રી, ચિંતા મુઝ ધર્મજ તણી;
રખે દેશે વાત વાગધ, પતિ ગાધ સો આપણી. ૧૧

ઢાલ.

મંત્રી તાંમ વિચારીઉં, આવ્યા શ્રી ગુર પાસરે;
વાત સકલરે માંડી કહી, ગુર બોલ્યા ઉલાસરે;

ત્રુટક.

ઉલાસ આણી ગુર બોલ્યા, ચિંતા મંત્રી મમ કરો;
મંત્ર જલ આ તુલ્સા લેઈ, નૃપ તણાં મુખમાં ધરો;
સકલ અંગિ નીર છાંટો, પાસ નામ મનમાં જપો;
કષ્ટ કોહ જોણું દૂરિ રનાસેં, પૂર્વ કર્મ તિહાં ખપો. ૧૨.

ઢાલ.

મંત્રી જલ લેઈ કરી, છાંટયું રાયતું અંગરે;
વેદન રોગ દૂરિં ગયો, દેહ થઇ કુંકુમ રંગરે;

ત્રુટક.

દેહ કુંકુમ રંગ જોહનો, ભૂપ મનિ ઉત્તર થયો;
બહુ સેન લેઈ રાય ચઢીઓ, ગુર તણે પાસે ગયો;
રહ્યા વાંદી જસિં ઉભો, નારિ એક રેતી સુણધ;
અતિ મધુર વચને રાય પૂછધ, હેમ સૂરિ મુનિવર તણધ. ૧૩

૧ વિમાસી. ૨ ગાએ.

ઢાલ.

ગુર સાંની તિહાં બોલીઆ, સાંભલિ ચૌલુક રાયરે;
જે તુલ રાતિ દેવાંગના, માર્યો મસ્તગ ધાયરે;

ત્રુટક.

ધાય મસ્તગિ સખલ માર્યો, વેદન અંગિ વાધી ધણુ;
તેહ દેવી ઇહાં બાંધી, પાપ ભોગવે આપણુ;
નૃપ કહધ ગુર તુલો મુનિવર, દયા આણી છોડીઈ;
દેવાંગના દૂખ કાય દીજધ, તરણ કાટ ન મોડીઈ. ૧૪

ઢાલ.

ગુર કહધ નૃપ સુણિ રાજઆ, મુકધ મંસનો આહારરે;
હહ ન કરધ 'મુઝસુ' વલી, કરધ વલી જીવની સારરે;

ત્રુટક.

સાર કરધ જે જીવ કેરી, દેસ અદારમાંહિં ફરધ;
જેહ છાંનો જીવ મારધ, તેહનધ પ્રગટ કરધ;
તોહ દેવી એહ છૂટધ, તિહાં લગી બાંધી રહધ;
કુંમારપાલ તિહાં વેગ ઉઠી, દેવી નઈ સુપરિં કહધ. ૧૫

ઢાલ.

દેવી કહધ સુણિ નરપતી, હું કહું મુખિ મારિરધ;
દેશ અદારમાંહિં ફિરધ, વરતાવું અમારિરધ;

ત્રુટક.

અમારિ વરતી દેસમાંહિં, જીવ કો મરધ નહીં;
જેહ પ્રાણી હણુધ છાંનો, સીખ હું દેઉં તહીં;

૧ તુજસુ.

ર્યો રાજ તસી પ્રજા, દેવી પશિ તેહવી થમ;
હેમ વચને ૧ દેવી છુટી, દિરધ મહિચલિ ગહગહી. ૧૬

૬૬૬.

મહિચલિ દેવિ નિત દિરધ, કરતી જીવજ સાર;
શ્રી ગુર ચરણ પસાઉલે, વરત્યો જેજેકાર. ૧૭
તેજસો વાચાલડો, જેણુધ કુલિ એક ન હોય;
કંટા હીણી વાડિ જીમ, રપગ ચંપઈ ઝસહુ કોય. ૧૮
એકજ સૂરજ ઉગીઓ, સુપુરુષ હેમસુરિંદ;
કુંભતિ તિમિરનઈ ટાલવા, ૪ઉગ્યો પુનિમચંદ. ૧૯
ઋષભ કહે જન સો જર્યો, સરગ મૃત્ય પાતાલિ;
હેમસુરિંદહ સારિખા, દૂલહા દૂસમ કાલ. ૨૦
કલિકાલઈ નર બિ હવા, એકતો હેમસુરિંદ;
બીજો ઋષિરાજ કલ્હો, મોટો કુંભરનિરંદ. ૨૧
કુંભારપાલથી ગુર વડો, જેણુધ પ્રતિબોધ્યો રાય;
માછી મેહલ્યા વાગરી, કો જગિ જીવ ન સાહધ. ૨૨
આહેડી વનિ નવિ દિરધ, સુખે ચરઈ મૃગ, ગાય;
માછી મીન ન પરમવધ, સુગુર હેમ પસાય. ૨૩
અન્ન મહીષી મહીષ ધણુ, વૃષભ તુરંગમ ગાય;
પંખી કહધ પચિરંજીવ્યો, ૧હેમસુરિ (મુનિ) રાય. ૨૪
સસલા સહેલા સૂકરા, હેમતણા ગુણુ ગાય;
જલચર થલચર પંખીઆ, પ્રણુમધ ૭જગગુર પાય. ૨૫

૧ તેહ. ૨ જેમ ૩ જણુ. ૪ ઉદ્યો. ૫ સુરિંદહ
૬ મુનિવર.

થલચર પસુઆં જન નામઈ,	પંખી	મુનિવર	આંણ;	
નીરજીવ નૃપનઈ નમઈ,	એણુછ	રાખ્યા	અહા	૨૫
ઋષભદેવ આગઈ હવા,	તિહાં	તે કાઉ	ઉપકાર;	
ગૂર ઉપદેશ દેધ રહ્યા,	રેરાય	કરી	અહા	૨૭
અનેક પુરપ આગઈ હવા,	અભયદાંત		દાતાર;	
તે નર અહો દીઠા નહીં,	દીઠો	નૃપ	નિરધાર.	૨૮
કરણાસાગર બહુ હવા,	અરુથો	નહીં	એણુછ	કાંમિ;
પરતગિ દિધ તે દેવતા,	નૃપ	આળ્યો	અહા	કાંમિ. ૨૯
મેઘકુંભર આગે હવો,	જંતુ	ઉગાર્યો	એક;	
કુંભરનિરંદ જગમાં વડો,	રાખ્યા	જંતુ	અનેક.	૩૦
વીર જિણુંદ જહાં વિચરતો,	જીવ	ન મરે	તેણે	કામિ;
કુંભરનરંદ ઉગારતો,	રાખ્યા	જીવ	અનેરધ	ગામિ. ૩૧
એક દિવસ નેમઈ વલી,	મુંકાવ્યા	મૃગ	બાલ;	
કુંભરનિરંદ જગમાં વડો,	સદા	કરછ	સંભાલ.	૩૨
મેઘરથ રાઈ રાખીઓ,	એક	પારેવો	જંત;	
કુંભરનિરંદ સરીખા કિહાં,	રાખ્યા	જીવ	અનંત.	૩૩
અમરસિંધ આગઈ હવો,	અજ	એક	ઉગારેસ;	
કુંભરનિરંદ જીવજ પડો,	કરઈ	અઠારજ	દેસ.	૩૪
હરિબલ માછી ઝમીનની,	કરતો	સાર	સંભાલ,	
કુંભરનિરંદ જગમાં વડો,	સકલ	જંતુ	પ્રતિપાલ.	૩૫
તેણે કારણિ જલ જીવ કહછ,	આધિકો		કુંભરનિરંદ;	
વનિ જાણુઈ મુનિહેમનઈ,	ન	લહું	ઋષભજીણુંદ.	૩૬

૧ પ્રાણ. ૨ નૃપ. ૩ સદા કરેસ નેક. ૪ મચ્છ.

થત્યર કહે જનવર વડો, જેણે કહિયો કરણા ધર્મ;
 પંખી કહ્યું મુઝ ગુર વડો, જેણે સમઝાવ્યો મર્મ. ૩૭
 પંખી વાદળ ટાલવા, તિહાં બોલ્યો કવિરાજ;
 કરઈ કરાવઈ અતુમોહતાં, લાભ સરીખો થાય. ૩૮
 આંખો રોપ્યો તે ભયો, સીચ્યો તે ગુણવંત;
 ફલહ ચખાવઈ તેહ ગુણી, ત્રિણુ નર માહંત. ૩૯
 એણે વચને પંખી હસ્યા, લાગા કવિઅણુ પાય;
 શ્રી જન હેમ નરપતિતણા, નિત્ય પસુઆં ગુણુ ગાય. ૪૦
 કીર્તિ જગમાં વિસ્તરી, કુમારપાલ ગુણવંત;
 અદાર દેસમાંહિ વલી, ન હણ્ય પ્રાણી જંત. ૪૧

ઢાલ.

પદ્મરથ રાય વીત શોકાપુરી રાજ્યો-એ દેશી-રાગ-મારણી.

જીવ ન મારે કોઇ વલી દેશ અદારમારે;
 વાધી પુણ્ય દયાય;
 જીવ જંત હણ્ય કો પરદેશમારે;
 તે દૂખ સગલુ રાય-રૂડો નરપતીરે-આંકણી.
 કાસી દેસમાં વાણારસી નગરી બલીરે;
 તૃપ પુગલ જયચંદ;
 જોયણુ સાતસઈ રાજ્ય કરઈ નર ચિહ્ન પાસેરે;
 જોહવો ગગનિ દિણંદ. ૩. ૪૨
 ચાર સહઈ ગયવર ગાજઘ પારણુધરે;
 સાહિ લાખ રસહાંણુ;

૧ અંબસુ. ૨ સહ્યાન.

- ૧ત્રીસ લાખ જસ પાલા આગલિ ઉલગૂરે,
આર રસત નિસાંણુ—૩. ૪૩
- ગંગ જમુના (રૂપિ) જોહને લાકડીરે;
તેણું પુગલ નાંમ,
નીર વિના વૃપતિ નવિ ચાલી શકધરે;
સેન સખલ અભિરાંમ—૩. ૪૪
- તેણુધ રાજી નિત્ય પાપ હુધ તિહા અતિધણુરે;
જીવ ધાત નહીં પાર,
વાત સુંણી તિહાં કુંમરનિરંદહ તેહનીરે;
કરતો હીધ વીચાર—૩. ૪૫
- ચતુર ચીતારો તેડી પટ લખાવીઓરે,
સરગ નરગ આલેખ.
પુણ્ય કરધ (તે) નર દીસધ સરગિ સંચરોરે,
પાપી નરગ વિશેષ—૩. ૪૬
- ૩૫ લખાવ્યું માંહિ જયચંદ રાયનુરે,
આગલિ કુંમરનિરંદ,
બધકર જોડી લાખધ જયચંદ ભૂપનધરે,
રાખિ જીવ ગોવિંદ—૩. ૪૭
- યુગલ કોડિ સોનધખ્યા સાંદિ ભરી ધર્ધારે;
બાજી દોય હજાર;
રત્ન અમૂલિક કીધું રાય ભેટણુરે;
સુપરિ લખ્યો જૂહાર—૩. ૪૮

ફહા.

જૂહાર લખ્યો જયચંદનઈ, બેટિ કરિઉં બહુ ધન;
વિનય વચન સુંણી રાયનાં, ભૂપતિ હુઓ પ્રસન્ન; ૪૯

ઢાલ.

રાગ કેદારો—અતિ દૂખ દેખી—એ દેશી.

પ્રસન્ન થઈ નૃપ બોલીઓ, સાંભલો મંત્રી વાત;
હું મુરખિ રાગ લોલપી, તેણુધ કર્યો પ્રાણીનો ધાત. ૫૦
મંત્રિને કહધ સાચો કુંભરનિરંદ, જાણે ઉગ્યો પુનિમચંદ;
જેણુધ કીધું જંતુ આણુંદ, જેણુધ ટાલ્યો મૃગ, મચ્છ કુંદ-મં. ૫૧
કુંભર નૃપનઈ દરિસણુઈ, હું તર્યો જયચંદ આપ;
પ્રતિબોધ ૧હું પામીસ વલી, નવિ કરે જગમાંહિ પાપ-મં. ૫૨
તેડીઆ માછી વાધરી, ખાટકી પાપી જેહ;
પરજંતુ નઈ જે પીડતાં, નૃપઈ વાર્યો રે દેસમાં તેહ-મં. ૫૩
મછ જલ પાસા બાલીઆરે, બાલીઆ પાતિગ કાંમ;
જીવ જંત કો મારધ નહીં, પઢોવજવધરેજીહાં નૃપ રાંમ-મં, ૫૪

ફહા.

અમાર પઢો વાગઈ નિતિ, નવિ મોડધ તરડાલી;
કુંભરપાલ પ્રતિબોધથી, જયચંદ થયો કૃપાલ. ૫૫
કૃપા રૂપિણી સ્ત્રી વર્યો, જ્ઞાન તુરંગ પહાણ;
આચાર રૂપ છત્ર ધરી, વરતાવઈ નૃપ આણુ. ૫૬

૧ અતિ પામ્યો સહી. ૨ ગાંમ.

પંચ પ્રકાર સઝાય રૂપ, વાગધ નિત વાજીત્ર;
ચઉદ રાજમાં જીવ જે, તે નૃપ નર્મ સહુ મિત્ર; ૫૭
જીવ જત પંખી પસુ, ન હણુધ સોય સુખણુ;
તે રવલભ કુંભરનરિંદનઈ, જીમ પોતાના પ્રાણુ. ૫૮

ચરિત્રપદ.

પ્રાણુ ન હણુધ કો કહધતણો, દયા ધર્મ દીપ્યો અતિધણો;
કુંભારપાલ મોટો માહત, અઢાર દેશ ઉગાર્યા જત. ૫૯
કર્ણાટક ગૂજર માલવો, માઈ દેસ જસ પોતધ હવો;
સોરઠ સિંધુ કુંકણુ કરી, સપાદલક્ષ વસધ પરવરી, ૬૦
રાષ્ટ્ર લાટ અનઈ ભભેર, સકલ દેશ જેણુધ કીધું જેર;
કચ્છ જલધેર નર્મ મેવાડ, જેણુધ થાંનિક ઁનહી પાપ ધાડ. ૬૧
દીપક દેશ રવસધ અભીર, સકલ લોક ગલી પીઈ નીર;
અઢાર દેશ એ પોતાતણઈ, જીવ જત કો તિહાં નવિ હણુધ; ૬૨
ચઉદ દેસ અનેરા પજહાં, જીવ જત કો ન હણુધ તિહાં.
ધન આપી મત્રી બલ કરી, જીવ ઘાત કથા પરિહરી; ૬૩
એમ વિસ્તરી દેસદયાય, મારિ શબ્દ જો મુખિં કહધવાય
તો ઉપવાસ રાજા આદરઈ, દુનૂહું બોલો આંખિત કરધ; ૬૪
એક દિવસ નૃપ કુંભરહ જેહ, કાઉસગ ધ્યાનઈ ઉભો તેહ.
મંકોડો વલગો નિજ પાય, ઉખેડયો અલગો નવિ થાય; ૬૫
કરણાસાગર કુંભરનિરદ, સમતારસ સીતલ જીમચંદ;
અતિ અનુકંપા આણિય દયા, રખે દૂખ પામધ પરકાય. ૬૬

૧ છો. ૨ વહાલો નૃ પ. ૩ પાપીગાદ. ૪ અભિરામ. ૫ ત્યાહાં.
૬ જીવધ.

અસ્થું વિમાસઘ આતમ સાખિ, જીમતિમ પર પ્રાંશિનઘ રાખિ; ૬૭
 તન ધન પ્રાણુ તેહ શુભ ખાજી, જે આવ્યું નૃપતિનઘ કાજી. ૬૮
 પરકાજી હુઓ વર્દમાન, ભૂજંગ ડસંતાં ચોખું ધ્યાન; ૬૯
 સુકોસલ નિજ તાતહ કાજી, ૧તેણુઈ નિજ પ્રાંણુ કર્યા તાજી. ૭૦
 મુનિ મેતારજ આગે હયો, પરકાજે તે મુનિવર મુઓ; ૭૧
 મેઘરથ રાગપરતનિ જોય, પર અરથે કાયા દે સોય. ૭૨
 સંઘ કુમાર આવ્યા પરકાંમિ, ગજ ત્રોહોપાએ રહ્યો કામ; ૭૩
 વિક્રમ પરદુખ ભંજણુ કહ્યો, તો તસ જગમાં નાંમજ રહ્યો. ૭૪
 વાંમણ મિત્ર પદુપરિં થયો, મુનિસુવ્રત પરકાજી ગયો. ૭૫
 હું પરકાજી આવું આજ, આપું મ કોડાનઈ ખાજ. ૭૬
 દેહધર્મ તો એહવો અછર્મ, અંતિંઘ કાયા વિણુસઘ પડઘ; ૭૭
 સડણુ પડણુ વિક્રંસણુ પણુ, જરા રોગતણુ દુખ ધણુ. ૭૮
 સનતકુમાર સરીખા જેહ, ૨સાત રોગ ખિણુ પગટયા તેહ; ૭૯
 ચંપા નગરી નૃપ શ્રીપાલ, કોઠી દેહ થયો તતકાલ. ૮૦
 ઉદાઘ રાજન્કપિનઈ જોઘ, સખલ રોગ તસ અંગિ હોઈ; ૮૧
 પુંડરીક રાજ જે કહ્યો, ખિણુમાં દેહ તસ વિણુસી ગયો. ૮૨
 અસ્થું વિમાસી પૃથ્વીરાય, શસ્ત્રે તિહાં છેઘોં નિજ પાય; ૮૩
 ચમ મંસ મકોડા મુખિ. ભૂપઘ અલગો મુકયો સુખિં. ૮૪
 અસી દયા નર કુમરનિરંદ, કિસું વખાણુઈ કવિ મતિમંદ; ૮૫
 એક જમાણુ કહ્યો ન જાય, દયારૂપ ધડયો એ રાય. ૮૬

૬૬૬.

દયા રૂપે રાજ ઉઘડયો, મુખિ ન કહ્યોતો મારિ;

પહધુ વ્રત ધમ પાલતો, બીજઘ મૃષા નિવારી. ૮૭

૧ જોણુઘ. ૨ શોલ. ૩ થયો.

ચઉપધ.

ખીજમ વ્રત જીડું પરિહરમ, પંચ મુખાની અગડજ કરમ;
 કન્યાલી ભોમાલી ગાય, કુડું કિમમ ન બોલમ રાય. ૭૮
 ફૂડી સાખી ન દેઉ ખરી, ધર્મ કાજું મધ જયણા કરી;
 થાપણુમેસો સોય નિષેધ, તે નવિ રાખમ જાણું વેદ. ૭૯
 પંચ અતિયાર તણ ભૂપાલ, સહસાકાર ન દીજમ આલ;
 પરના મર્મ પ્રકાસી દીધ, સ્વદારામંત્ર ભેદ ન કીધ. ૮૦
 ચઉથમ જીડઉ રતે ઉપદેસ, ફૂડા લેખ લખ્યા પરદેસ;
 એ અતિયાર ટાલમ સહી, ન ટલમ તો તસ જયણા કહી. ૮૧

હૂહા.

ત્રીજનવર મુખિં ઈમ કહધ. મુખા સમું નહીં પાપ;
 વ્રત ત્રિજમ ચોરી તજ્જે, વાર આતમ આપ. ૮૨

ચઉપધ.

ત્રીજમ ચૂલ અદત્તાદાન, તેણમ થાનક વૃષ ચોખું ધ્યાન;
 વાટપાડું નવિ ખાતર દીઉં, ગાંઠિ છોડી નમ નવિ લીઉં. ૮૩
 દાંજુ તણું નવિ માંનજ કહિઉં, સોય વચન રતે મીઠમ રહું;
 પંથમ ભોમિ પડયું લાભીમ, નિશ્ચય તે ઓધન નવિ રાખીમ. ૮૪
 મંદિર હાટ અનઈ મહીમાંહિં, બહુ લખમી જો દીસમ તિહાં;
 સોય ધન પુણ્ય થાનક કરે, પરની લક્ષમી હું નવિ હરે. ૮૫
 પાંચ અતિ ચાર એહના કહું, ચોર તણું આણ્યું નવિ ગ્રહું;
 ન દીઉં સંબલ ચોરહ તણમ, વસ્તુ ભેલ નહી લાભજ ઘણમ. ૮૬

૧ દે. ૨ પાણી. ૩ ઘરિ.

લોક વિરદ્ધ તે ન કરું પાપ, કૂડાં તોલ નહ કૂડાં માપ;
પાંચ અતિચાર એ ટાલીધ, જો ચાલઇ તો શુદ્ધ પાલીધ. ૮૭

હહા.

શુદ્ધ વ્રત નૃપ પાલતો, ન લિધ પરનું ધન;
કારણ પડિઇ જેણુધ રાખીઉં, થિર પોતાનું મન. ૮૮

ચઉપધ.

કિમ મન રાખઇ નર મહારાજ, સકલચરિત્ર મુખિકહધસું આજ;
સુંણ્યો સહુ નર પુરુષ રતન, કુમારપાલ કિમ રાખઈ મન. ૮૯
પાટણુમાંહિં વસઇ નર એક, બાર વ્રત તસ બલ વિવેક;
કુબેરદત્ત વિવહારી નામ, જેહના જગિ બોલઇ ગુણગ્રામ. ૯૦
લોભઈ સોય ગયો પરગાંભિ, વાંહણુ પંચ સઈ ભરીઆ દામ;
રતન દ્વિપ ભણી તે પલ્યો, ચક્રદ કોડિ ધન લેઇ વલ્યો. ૯૧
સાયર વચિ એક ડુંગર દીક, તે વચિં વાટઈ વાહાણુ પછડ;
આગલિ પંથ ન દીસે ક્યાહાં, ચિંતાતુર હુઓ માલમ ત્યાહાં. ૯૨
માલમ શેઠ નર સહુધ મિલઈ, વાલ્યાં વાહણુ પાછાં નવિ વલધ;
કુબેરદત્ત તિહાં એણીપરિં કહઇ, કોઇક ભેદ કિસો છહાં લહઇ. ૯૩
એણુધ અવસરિએક હોડીમાંહિં; બધસી પુરુષ નહ આળ્યો તાંહ;
કીધુ શેઠ તણુધજ જૂહાર, મનરંગિ બોલ્યા તેણીવાર. ૯૪
પંચશૃંગ નામા એક દ્વીપ, તિહાં સતસાગર રાય અણપ;
તેણુધ સગર્ભા મૃગલી હણી, લાગુ બાંણુ મૃગઆલિક ભણી. ૯૫
દીઠા પ્રાણુ મૃગલીના ગયા, સતસાગર નૃપ આવી દયા;
ધિગ્ ધિગ્ પરાન્નનો અવતાર, પાપ કર્મ નિત કરઇ અપાર. ૯૬

૧ રાયતણો.

નૃપનર્થ નરગ કહિઉં તે સહી, અસ્યા પાપ છુટય કહુ કંહી;
 જીહનો નૃપ પરલોકહ ભણી, અગડ કરી જીવ હણવા તણી. ૯૭
 નગરીમાંહિ વજ્રવ્યો પદો, જીવ મ હંણુસ્યો નાનો વડો;
 દયા કાજી પરચિંતા કરમ, નૃપ શુક ^૧પરદીપમ ફેરવમ. ૯૮
 જાણ્યા પંચસર્થ જોભ્યાંવાહણ, સતસાગર નૃપ પ્રીયું જાણુ;
 તેણુઈ ભૂપઈ મુઝનઈ મોકલ્યો, વાહણુવરી આવી તુલ્લ મિલ્યો. ૯૯
 વાંહણ પંચસર્થ પહધલાં જોહ, તુલ્લો નેવા નવિ દીસ્યો તેહ;
 મિલ્યા વાહણુ ધહાં એકહજાર, કાઢેવા હવઈ કહુ ઉપચાર. ૧૦૦
 સોય પુરૂષ જોલ્યો મનરગિ, કો એક ચઢ્યા ડૂંગર શૃંગિ;
 દેવ ભુવન એક મોટું તિહાં, જોડિ દમામાં છધ તે માંહિ. ૧
 સોય અજવય ગાઢઈ ધાય, ભારંડ પંખી તેણુધ ઠાય;
 તે ઉડમ ભયંકર થમ, તેણુધ પવનઈ રતે ચાલમ વહી; ૨
 પશ્ચિ ચઢ્યાં વાતપડિજ વિરાંમ, જોહ ચઢ્યો તેરહધ એણુધ ઠાંમિ;
 તુલ્લો શેઠ મુખિ ભાખો જોહ, એણુધ થાંનક નર જામ તેહ. ૩
 શેઠ કહઈ નર સુંણુજો તુલ્લો, મુખિ આદેશ ન દેસું અલ્લો;
 મઈ ઉચરીઆં છઈ વ્રત આર, કિમ જોલું મુખિ વચન અસાર. ૪
 કાડી કંથુઓ ન કહુ હણો, સરજો જીવઅજમ સર્વજ તુંલતણો;
 કહઈનઈ કહુ હું કૂણુધહાં જાય, મિત્રવા અત્રજો પુત્ર પિતાય. ૫
 કુંણુનઈ ચાલમ એણુધ ઠામિ, હું પોતે જાગસ એણુધ ઠામિ;
 ના ના કહઈતાં ચાલ્યો શેઠ, અધડો તિહાં જીવ પ્રતિમા ભેટિ. ૬
 સાગારી અણુસણુ ઉચરી, ચ્યાર સરણુ મનમાંહિ ધરી;
 ગાઢ વાણાં ત્રાંમ નિશાણુ, ભારંડ પંખી પડયું ભંગાણુ. ૭

૧ દેસઈ ફરમ. ૨ નઉ. ૩ એક.

ઉડ્યા ભારતં પંખી સહુ, તેણી પંખઈ ૧ હુઓ પવનન અહુ, ૧
 તેણુમ રૂપવ તઈનઉ પાછા વલ્યા, અણુહલવાડઈ પાટણુ પલ્યા. ૨
 આવ્યાં વાહણુ ભરઅચિભણી, નાલિ ભરી તિહાં મુકી ગણી, ૩
 ધ્રાયા લોક નગરના ઘણા, વાહણુવડી ૪ તિહાં મલીઆ ઘણા. ૪
 દીઠા મહિતા દીઠા લેકા, દીઠા અલાસીઓના થોક; ૫
 દીઠાં કરિઆણાં જહુમાંહિ, પણિ એક શેઠ ન દીસઇ ક્યાંહિ. ૧૦
 પૂછઇ લોક મહંમતા સરિનાંમિ, શેઠ તુલાર કહુ કુંણ કાંમ; ૬
 એક કહઇ શેઠ આગલિ હસઇ, એક કહઇ પાછલિ આવસઇ. ૧૧
 એક કહઇ ન લહુ અવદાત, જાણુ પેટ ભર્યાતી વાત. ૭
 એકકહઇસાહીવચલઇ વાહાણિ, એક કહઇ ધૂય મુખમાંણિ; ૧૨
 કહઇતું વચન મિલઇનહીં જીમ, વામનદેવ મંત્રી કહઇ તાંમ; ૮
 શેઠ તણી ગતિ નવિ સમઝાય, તો અવસ્યઇ જો હોસઇ આય. ૧૩
 ચાલી વાત ગમ પાટણુમાંહિ, ચિંતાતુર ૧ હુઉં સહુકો ત્યાંહ; ૯
 મિથ્યા પુરૂષ જો વડવા ચાલ, નૃપ નઈ વિનવીઉ તતકાલ. ૧૪
 સ્વાંમી તુહો આવો તસ ધમરિ, દ્રવ્ય તણી કાંઈ કીજઇ મહરિ; ૧૦
 પૂછઇ સહુ આરણુ કારણુ ભણી, કુંમારપાલ વલતું ઉચરઈ. ૧૫
 અસ્યું વચન નૃપ બોલ્યો તહીં, પરતું ધન મુઝ કલ્પઇ નહી; ૧૧
 એહની લખમી તે પણિ ખાય, જો નર એહનો પુત્ર પિતાય. ૧૬
 ફર્જન બોલ્યા નર તેણુમ કાય, તેણુમ તિહાં ભંભેચો રાય; ૧૨
 ત્રીસ કોડિ સોનઇઆ જેહ, કુંણ કારણિ નૃપ મુકો તેહ, ૧૭
 નૃપ એ મોટો કુબેરદત્ત, જેહનઇ પોતઈ જાઝું ચિત્ત; ૧૩
 વાહણુ પંચસઈ આવ્યા ઇહાં, પુઠિ ન દીસઇ કિહાં. ૧૮

૧ નઉ. ૨ વાઇ. ૩ જેહ. ૪ ને ભેટ્યા તેહ. ૫ હઉ.

- હયવર હાથી હીરા બહુ, ભૂપતિ ધન લીજીય તે સહુ;
રાજા મનસું કર્યો વિચાર, વિવહારી ધન લેતાં સી વાર. ૧૯
- જેહનંધ પાછલિ નહીં કો પુત્ર, તેહનું રા લીધ ધરસુત;
આગમ્મ સિદ્ધરાજ જેસંગ જેહ, અપુત્રીઆ ધન લેતો તેહ. ૨૦
- કુંભારપાલ(તવ)ખોલ્યો ૧ઉત્તસી, અરે! રમુખી તુમ મતિકાં ખસી;
પાપિં લોચણુ ગયા પિતાય, તો સુત સું તસ સરીખો થાય. ૨૧
- કમિં તાત હવો કોઢિઓ, તો સું વંછઇ તસ લોઢીઓ;
જેહ પિતા હત્યારો હોઇ, પુત્ર પંથ આદરસ્યઈ સોય? ૨૨
- કાલગસરિઓ કહીધ જેહ, મલિષ પંચસઈ હણુતો તેહ;
સોય મરિનઇ નરગિં ગયો; સુત તેહનો તે શ્રાવક થયો. ૨૩
- જૂઠા બોલો જેહનો બાપ, સુત સાચો તે કેહું પાપ;
લોહ ખરો તસ્કરમાં શરેં, રોહણીઓ ચોરી પરિહરઈ. ૨૪
- રાવણુ લપટ સુત કિમ બલો, નમિ રાય રહ્યો એકલો;
મંદ્રક્ર હું તો રીસાલ, તેહનો સુત જે અતિ મુકુમાલ. ૨૫
- તીર્થકર ચઢી નૃપ જેહ, ઋદ્ધિ રમણી ભુક્તા હુઆ તેહ;
નેમિં કામ હણ્યો મનિ હઠી, કહુ કીર્તિ વાધી કઇ ઘટી. ૨૬
- એણું દ્રષ્ટાંતઈ સમઝ્યો નરા, આદરો બોલ હુઈ તે ખરા;
પરધન લેવાની તજી વાત, બાંહ પ્રાણુ કરઇ કુણુ ધાત. ૨૭
- જે નર હરઈ અભિંતર પ્રાણુ, તે તો પાપી મૂઠ અગ્નણુ,
સોય થકી ભારે નર તેહ, બાંહ પ્રાણુ હરઈ નર જેહ. ૨૮
- અભિંતરપ્રાણુ હણીનઇતેમૂઓ, અવરાં દૂખ તેહનઈ નઈ જૂઓ;
બાંહ પ્રાણુ પાપી તે હરઇ, સકલ કુદુંબનઈ દુખીઓ કરઇ. ૨૯

તેણુનું કારણિ નવિ લીડું વન્ન,	ત્રીજા પ્રતનું કડ જતન;	
અસ્યું વચનનૃપભાખ્યાજસર્થ,	મંત્રી મહર્થતા રૂપમહા તસર્થ:	૩૦
સ્વામી તુલ્લા મ લેસ્યો વધરિ,	પણિ આવો નૃપ તેહનમ્ન ધધરિ.	
તસ મંદિર દેહરાસર સાર,	જૂહારી સફલ કુરો અવતાર.	૩૧
એણે વચને ચઢીઓ નૃપ તિહાં,	આળ્યો વિવહારી ધર જીહાં;	
પમ્પડો નપ મંદિરમાં ધસી,	ગુણુશ્રી દેખી બોલ્યો હસી.	૩૨
બહમની મુઝ તું માતા કામિ,	તાહરું ધન રનૃપ નાવમ કામિ;	
તું મનિ ચિંતા કરજે તાજી,	પરનું ધન મુઝ નાવમ કાજી.	૩૩
એણે વચતે ગુણુશ્રી તે ઠરી,	વિવિધ વસ્ત લેમ આગલિ ધરી;	
રાય કહમ મુઝ નહીં કો કામ,	દેખાડો દેહરાસર કામ.	૩૪
ગુણુશ્રી માતા આગલિ થમ,	દેહરાસર દેખાડ્યું સહી;	
જોતા નૃપતિ હર્ષ અપાર,	દીડો ઈંદ્રલુવન આકાર	૩૫
રત્ન જડિત સોવનમય થાંભ,	પાંચિકાર તિહાં મણિમય ચિંખ;	
મોતી માલા ઝગડુ જુમખા,	જાણે આંજ્યા સરગહ થકાં.	૩૬
દેખી તે હરખ્યો મનિરાય,	૪એમ્નવંદન કીધું તેણુમ્ન કાય;	
મનમાં ચિંત્યું એણુમ્ન સંસાર,	ધન વિવહારી એ નરનાર.	૩૭
કાંઈક જીવ્યું માહરું ધન્ય,	જે મુઝ નગરર્થ અસ્યાં રતન;	
એ વિવહારી પુણ્યમ કરી,	પાટણિ કીર્તિ બહુ વિસ્તરી.	૩૮
જેહનમ્નધરિ જિનપ્રતિમાઅસી,	દેહરાસર હરખર્થ રહ્યા હસી;	
સોવન ધરિ મણિમય માલીઆં,	ભમરી ગોખ જડિત જાલીઆ.	૩૯
નાગ તણી શાલા તિહાં સહી,	અસ્વ તણી પાયગ પણિ કહી;	
રથશાલા રમવાના કાંમ,	પોષધશાલા અતિ અભિરામ.	૪૦

૧ બોલ્યો. ૨ જુજાણુમ્ન. ૩ જાણિ. ૪ ચેત્ય.

તે દેખી ત્રપ હરખધ જસઈ, લિખીત ટીપ તિહાં દીઠી તસઈ;
 વાંચધ કુંભારપાલ ઉલસી, નિરખી ટીપ હુઓ નર ખુસી. ૪૨
 પટ કોડિ સોત્રન નિધાન, આઠ સહસ તુલ રૂપા માન;
 દશ હજાર મણિ રત્નની જાતિ, બિ સહસ દૂબ ઘૃતતિલ ભાતિ. ૪૩
 કુંભી ચોસડિ મણુનું માન, બિઈ સહસ ખાંડી રાખધ ધાન;
 સોલે કુંભે ખારી એક, માન થકી નવિ ચૂકધ રેખ. ૪૪
 વાજ સુંદર સહસ પચાસ, કરી હજાર તિહાં ખાંચા ખાસ;
 અસી સહસ જસ પોતે ગાય, મંદિર મોટા પચ સહાંચ. ૪૫
 પંચસઈ હવ નધ પંચસઈ હાટ, વાહણ પંચસઈ વહઈ જલવાટ;
 શકટ પાંચસઈ ચાલધ વહી, એ ધન સહુ પોતાનું સહી. ૪૬
 વાંચી ટીપનધ ઉઠિઓ જસઈ, ગુણુશ્રી રોતી દીઠી તસઈ;
 તસ ખોલાવધ પાટણુનો રાય, દૂણુ કારોણિ તું ખૂરધ માંચ. ૪૭
 સ્વાંમી પુત્ર તણી ગતિ એહ, ખિણુખિણુ સાલધ સુત સસનેહ;
 તેણુઈ મરણુ લણું જો આજ, તો મુઝ જીવ્યાનું સું કાજ. ૪૮
 આપઘાત કરસું હવઈ રાય, પુત્ર તણો વિરહ ખમ્યો ન જાય;
 અનપાન ન રચધ આજ, મોટાં દૂખ એ જગમાં સાત. ૪૯
 પહધલા દુખતણી સુણિવાત, ઉદરિ ઉપનો ચાલ્યો તાત;
 જણુતાં મુઈ જેહની માય, એ દુખ ખીણું સહી કહધવાય. ૫૦
 ત્રિણું દૂખ જે નિર્ધનપણું, ચઉથું દુખ જે પરવસિપણું;
 પાંચમું છઈ જગિ મોટું દૂખ; નર નરધન નઈ ઝાઝી ભુખ; ૫૧
 છઠું દુખ જે સુંણુયો સરધ, નર ક્રામીનધ મહિલા મરધ;
 સાતમું દૂખ સુંણુયો સહુકોય, અતિ પુત્ર મરણુ જસ હોય. ૫૨

સ્વામી એ દુષ્પ ગેણુમ સંસાર, ખિણુખિણુ સાલમ હમઆ મંજારિ
 ગુણુશ્રીકલમ તે મુઝ દુષ્પ આજ, પુત્ર સનેહ સાલમ મંજારાજ. ૫૨
 રાય કલમ સુણિ ગુણુશ્રીમાત, તુઝનમ એ કુણુમ ભાખી વાત;
 તેહને તેડયો આણુ કામિ, વિણુ સમઝે રમ કુણુ કામિ. ૫૩
 વામદેવ તેડી તેણીવાર, ભૂપર્થ પુછિલ સકલ વિચાર;
 તેણુર્થ વાત તિહાં માંડી કરી, કુમારપાલ તપ સુણુયો સહી. ૫૪
 રત્નદ્રીપથી વલીઆ જસર્થ, વાહણુ ડુગર ખોલ્યા તસર્થ;
 નવાં પંચસર્થ પહચલાં તિહાં, અનપાન ખૂટાં તે માંહિ. ૫૫
 તે દુખીઆ નર દીકા જસર્થ, કુખેરદત્ત ખોલ્યો તિહાં તસર્થ;
 આપણુ ખાજમ નીર અપાર, એ ભૂખ્યાં કિમ લીજમ આહાર. ૫૬
 પર ભૂખ્યાં જો જમીમ આપ, એ જગમાંહિ મોટું પાપ;
 આપો અંત અનમ સુખડી, પ્રથમ બાધો મુણ્યની પુડી. ૫૭
 આપ્યુ અન સુખી સહુ થાય, પુણ્યર્થ તિહાં એક લણું ઉપાય;
 નો નવિ ચાલર્થ આધાં જસર્થ, શેકમ ડુગર રીકો તસર્થ. ૫૮
 વાહ્યા ત્રંચ ઢોલ વાચાલ, ભારડ પંખી ઉડ્યા સમકાલ;
 તેણુર્થ પવનર્થ નો ચાચ્યા વહી, સહુકો ખેમર્થ આચ્યા સહી. ૫૯
 અનપાન વિના તિહાં શેક, કેહીમરિંધ તે જીવસર્થ નેટિ;
 અસી વાત જવ મંત્રી કહી, કુમારપાલ ખોલ્યો ગહમગહી. ૬૦
 જસપુણ્યર્થ તર્યાં વાહણુ હગ્ગર, તેણુમ કાધી બહુ માનવ સાર;
 તેહનું દુષ્પ મમ કરો લગાર, તે જીવમ છઠ્ઠી સહી નિરધાર. ૬૧

ફહા.

તે જીવમ છઠી શુભપરિ, તેહનર્થ ન વાય ઉવાય;
 પ્રાંહિ તે જગિ સાતનું, વચન તે સાચું થાય. ૬૨

૧ પહેલાં ૨ ચડ્યો. ૩ તેહ તણું. ૪ જગમાં.

રાજ તપીઓ	ગુરુ સી,	દેવ	સુપુરુષ	બાલ;	
કવિઓ	કહમ એ	સાતનું,	વચન	ફલમ	તતકાલ. ૬૩
રાય વચન	સાચું	થયું,	આગ્યું	એક	વિમાન;
પુત્રોરહત નમ	સ્ત્રી	તિહાં,	માંહિ	તે બહુજ	નિધાન. ૬૪
આવી મિલીઓ	રાય નમ,	હરખો	પુરજન	લોક;	
ગુણશ્રી	કમલાવહુઅસું,	નારો	સજન	શોક. ૬૫	
ઋદ્ધિ દેખી	નૃપ હરખીઓ,	બહુ	પ્રસંસમ	રાય;	
એણું અવસરિ	હવં શેકનઈ,	પૂછઈ	પૂર્વ	કથાય. ૬૬	

હાલ.

આજ હવું સુવિહાણુ—એ દેશી.

શેક કહમ	સુંણિ	રાય !,	પૂજા શ્રી	જનની	કરીએ;	
નામ :જપું	અરિહંત,	પવત	વન	જોયું	ફરીએ. ૬૭	
એણું અવસરિ	એક કુંડ,	દીકો	તવ	નીરમ	ભર્યો એ;	
કૌતગ	કારણિ	માંહિં,	જવ	જોવા	નઈ ઉતર્યો એ. ૬૮	
દીડી	બારી	એક,	ઉઘાડી	માંહિં	પલો એ;	
દીસમ	નગર	નિવેસ,	પુરુષ	તિહાં નવિ	મલ્યો એ. ૬૯	
ચાલ્યો	રાજદુઆર,	સપ્તમ	ભુમિં	જવ	ગયો એ;	
દીડી	કન્યા	એક,	બોલાવી	ઉભો	રહ્યો એ. ૭૦	
કુંભર	કહમ	સુણો	સ્વામી,	તિલકાપુરનો	રાજાઓ એ;	
પાતાલકેતુ	નૃપ	નામ,	જસ મહિમા	જગિ	ગાજાઓ એ. ૭૧	
કરમિં	હુઓ	મતિહીણ,	મંસ	લોલયી	તે થયો એ;	
માણસ	મારમ	તાંમ,	દયા ધર્મ	નૃપનો	ગયો એ. ૭૨	

૧ સ્ત્રીસું તિહાં.

સ્વામી સુણિ અવદાત, પૂર્વ કથા તુમને કહું એ;
 એક દિવસ એક જીવ, આંણ્યો નૃપ આગલિ હહું એ. ૭૩
 મંસ ભખેવા કાજી, રાધણીઆ કરિ તે દીઠં એ;
 પુછઈ વારેવાર, મારિ મંસ નીપાછડં એ. ૭૪
 કર્મયોગ તે જીવ, માંગરી લેછ ગઈ એ;
 જોયો ન દીસછ જાંત, રસોદદાર ચિંતા થઈ એ. ૭૫
 તેણુઈ ભય નૃપનો આણિ, મૃત વાલિક લેછ આવીઓ એ;
 અગનિ યોગ તે માંસ, વિવિધપરિ નીપાછડં એ. ૭૬
 ભૂપતિ ભોજન કાજી, આવી બધો તિહાં જસઈ એ;
 પ્રથમ આણ્યું માંસ, થાલીમાંહિં મુક્યું તસઈ એ. ૭૭
 ખાવા લાગ્યો જાંમ, સ્વાદ હવો તવ અતિધણો એ;
 પ્રસંસીડ અ સુપકાર, પુછછ વૃતાંત તેહ તણોએ એ. ૭૮
 માંડી કહીજ કથાય, સ્વાદ લંપટી તે થયો એ;
 આણિ એકેકું બાલ, દયા ધર્મ નૃપનો ગયો એ. ૭૯

ફહા.

દયા ધર્મ નહીં તેહમાં, રસના લંપટ જેહ;
 જહ્યા કારણિ નર રહ્યા, સુંણ્યો નર કહું તેહ. ૮૦

ચઉપધ.

કુંડરીક સંયમનો ધણી. જીભછ ડેલ્યો દુર્ગતિ ભણી;
 મંગાચાર્ય ગચ્છનો ધણી, તેણુછ ગતિ પાંમી વ્યંતર તણી. ૮૧
 માસ ખમણ મુનિ જીભઈદમ્યો લાડૂ લાડૂ કરતો ભમ્યો;
 આપાઢલૂત રસનાઈ કરી, ધરી રૂપ નાટકિણી વરી. ૮૨
 તિમ જીમ પરવસિ હુઓ રાય, માગો મારી માણસ ખાય;
 પુરજન લોક ગયા ઉચવી, હું પુત્રી છું તેહની વલી. ૮૩

હવડાં તે ધહાં આવસ્યધ, નારી જ તુઝનઈ મારસ્યધ;
 જો મૂઝ પરણુધ રાખું સહી, કું મારપાલ ! મઈ હા મુખિ કહી ૮૪
 સાંચો પુષ્ક ઢેરમાં જસઈ, આગ્યો રાખસ રાખ તસઈ;
 પુત્રીનઈ કહઈ આણુઈ હાય, કોયક નર કાયા મંધાય. ૮૫
 પુત્રીકહઈ સુણિ મુઝ પિતાય, તુઝઆગલિ કુંણરહઈ એણુધહાય;
 એક કું મર વર જોધધ તેહ, ખાવા ભણી નર ન મલધ તેહ. ૮૬
 રાય કહઈ સુણિ પુત્રી કહું, સોંચો વર હું કિહાં નવિ લહું;
 તઈ કુંણુ જાણ્યો આણું તેહ, પુત્રી વર તસ ન ભખુ દેહ. ૮૭
 સમ ખાતો નર દીઠો જસઈ, મુઝ નઈ પ્રગટ કીધો તસઈ;
 પુત્રી પરણાવઈ નરનાય, કુંબેરદત્ત ન મુકું હાય. ૮૮
 ૧તો ભૂજ મુકું એહનો આજ, મસં નીમ કરો મહારાજ;
 પુત્રીકહઈ સુણિ મુઝ પિતાય, ખાધઈ જીવ તૃપતો નવિ થાય. ૮૯

ફહી.

ખાધઈ જીવ તૃપતો નહીં, રાય વિચારી જોય;
 મેર સરીખા અનંત ઢગ, અન રખવરાવ્યા સોય. ૯૦
 ભમતાં જીવ અનંત ભવ, રતન્ય પાંત કીઆ માય;
 અસંખ્ય સાયન જલ થકી, તે પણિ અધિકું થાય. ૯૧
 એમ ગતિ ચાર ભમંતડા, જીવે કીધો આહાર;
 તોહે ભુખ્યો પ્રાણિયો, સમતા નહીં લગાર. ૯૨
 શ્રવણ નેત્ર મુખ નાસિકા, કટિ કાયા નધ હાય;
 પુત્રી કહઈ પિતા સુંણો, એ નિર્લજ જગિ સાત. ૯૩

૧ જો. ૨ ખપાવ્યાં.

ચઉપધ.

સાતઘ નીલજ સરીખા સદા, પોખે તૃપતિ ન પામિય કદા;
 મુંકઘ માંન ખિણુ ભૂખ્યાં યદા, કાયા પ્રેમ ધરધ તૃપ મુધા. ૬૪
 આગઈ પાપ કર્યા તુલો બહુ, કરો અગડ જામ છૂટો સહુ;
 પુત્રી વચને વલીઓ રાય, મંસ અગડ કીચિ તેણુમ ઠાય. ૬૫
 પુરજનલોક સહુ આવી વરયો, રાજા રાજ કરધ ઉલરયો;
 પુત્રીવર નઈ તેડી કરી, વિમલ વિમાન દીધુ ધન ભરી. ૬૬
 સોય વિમાનઘ બધસી કરી, તુઝ પ્રુણ્યઈ આવ્યો પરવરી;
 રાય કહધ વિવહારી ભલો, તું સાંહસીક અનઘ ગુણુનિલો. ૬૭
 તુઝ આવિધ હુઓ જ્યજ્યકાર, કરો સકલ કુટુંબની સાર;
 હું આવ્યો જૂહારવા દેવ, તુઝ રવિવહારી વડો વિવેક. ૬૮
 બહુ પ્રસંસી તેણુમ ઠાય, કુમારપાલ નિજ મંદિર જાય;
 કારણુઅણુમનૃપમનિનવિચર્યો, વ્રત લેઈ તૃપ સાચો પલ્યો. ૬૯

દૂહા.

શુદ્ધ વ્રત તૃપ પાલતું, ન લિધ પરનું ધન;
 વ્રત ચોથું ઇતૃપ પાલતો, કરતો શીલ જતન. ૧૦૦

ચઉપધ.

મહાવ્રત કેરો ટાલઈ દોષ, પરદારાનો ઇતૃપ સતોષ;
 વિધવા નારીનું પચ્ચખાણુ, પશુઆં ભોગ ન વંછઈ જાંણિ. ૧
 વિનીતા જોહ કુમારી હોય, ભોગ ન વંછઈ તૃપતિ સોય;
 વિનીતા પરણી આઠજ સહી, અવર દોષ તે દ્વાગમ નહીં. ૨

૧ ત્યાહાં. ૨ દીકરે હું ઢરખ્યો હેવ. ૩ અંગિ આદરે.
 ૪ મુજ. ૫ નરપતિ. ૬ લગડી.

રૂપાજીવા કહીછ ૧તેહ, કુંભારપાલછ છંડી તેહ;
 આર માસ નૃપ શીલજ ધરછ, અબ્બલ પર્વ તિથિ પરિહરછ. ૩
 મનિ ચૂકછ આવછ ઉપવાસ; વચનિ ચૂકછ આંગલિ તાસ;
 કાયા ચૂકછ નીવી કરછ, દિવસઈ બ્રહ્મચર્ય મનિ ધરછ. ૪
 પાંચ અતિચાર એહના ધારિ, વિધવા વેશ્યા કુઝાંગના નારિ;
 હાસ વિનોદ કીડા નવિ કરછ, કુંભારપાલ નૃપતિ પરિહરછ. ૫
 એશીપરિ પાત્રછ રમોખુ શીલ જેહવું નિર્મલ ગંગ સલીલ;
 મન વચન કાયા જસ સાર; કારણ પડિછ ન ભજ્યો વિકાર. ૬
 જે પટરાંણી આઠઈ કહી, કર્મે તે દેવાંગત થઈ;
 મંત્રી સહુ બોલ્યા ગહમગીહી, કુંભારપાલ નૃપ પરણો સહી. ૭
 સ્ત્રીવિષ્ણુ રાજનહછ નર નાથ, તેણુછ કારણિ ગ્રહો કન્યા હાથ;
 કુંભારપાલ કહછ રહું એકલો, વ્રત ખંડયાથી વિખ તે ભલો. ૮

ફહા.

કુંભારપાલ નૃપ ઈમ કહછ સાંભલિ મંત્રી વાત;
 શીલ ન ખંડું હું સહી, મુઝ સિરિ ગુરનો હાથ. ૯
 અગડ ગ્રહી જે ગુર કન્હછ, તે હું પાહું સાર;
 વ્રત લેછનછ ખંડતો, નરગ લહું અવતાર. ૧૦
 સુપુરૂષ વચન સાચું સહી, જૂઠું કહઈ ન હોય;
 મઈ વ્રત અગિ આદ્યુ, સહી ન છંડું સોય. ૧૧

ચઉપધ.

સોય વચન નવિ ચુકું સહી, જે વ્રત લીધું સરિ ગહમગીહી;
 કિમઈ ન ખંડું તે નિરધાર, રાખું ઉત્તમ ફૂલ આચાર. ૧૨

૧ જેહ. ૨ નિર્મલ.

સુપુરુષ નરની સાચી ધાત, નો હઠ જુડી હુઈ સાચ;
 ભાતિ પટોલઘ પ્યોહડઘ લીહ, વચન થકી નવિ ચૂકઘ સહી. ૧૩
 શેષનાગ સરિ લીધું ભાર, તે નવિ છંડઈ સહી નિરધાર;
 સૂર્ય ઇસહુ અનૂઆલું કરઘ, કુલ લગ્નઈ પૃથવી ફિરઘ. ૧૪
 ઇસઈ નાગ ગલઘ જો ધરિઓ. તોતેહનઈ અલગો નવિ કરિઓ;
 સુપુરુષ નર સાચું આદરઈ, તેણી વાટઈ નવિ પાછો ફિરઈ. ૧૫
 દિસાનભદ્ર રાગ્ન જગિ જોહ, વચન પ્રમાણુ કરઘ નર તેહ;
 શાસિભદ્ર ધનઈ આદર્યુ, વિષમ ઇકાજ તે સધલું કર્યુ. ૧૬
 શિવકુમાર નવિ શીલઈ રહ્યો, કાઢિઓ ખોલ તેણુઘ નિર્વહ્યો;
 જાંબુસ્વામિસાહમું નવિ જોય, વચન નકી નવિ ચૂકઘ સોય. ૧૭
 કાંઈકે હું તેહની પાંતિનો, પણિ કો નહીં કાયર સાથનો;
 સીહડો તે નવિ થાઇ શીઆલ, મંત્રી ! મુખિ મમ ખોલો આલ. ૧૮

હૃહા.

અસ્યાં વચન ભૂપતિ કહઘ, ન ચલ્યો પનૃપતિ આપ;
 શીલવત અંગિ ધરી, ટાલું પૂરવ પાપ. ૧૯
 સોવન તણી કરી પૂતલી, પટરાંણી તસ નાંમ;
 થાપી રાજભુવન જસઈ, વત રાખું અભિરાંમ. ૨૦
 પાંચઈ ઈંદ્રી વસી કરં, આરાધઈ જન આંણ;
 અંગિ ધરઘ વત પાંચમું, જે પરિચહ પરિમાંણ. ૨૧

અઉપધ

પાંચમઘ વત ચોખું ધ્યાન, સકલ વસ્તનું કીજઘ માન;
 નવ વિદ્ય પરિચહનું પરમાંણ, અગડ ન ખંઠઈ તે જગિ જાંણ. ૨૨

૧ લોહઈ. ૨ ચૂક. ૩ સહે. ૪ કામ તેણે. ૫ નરપતિ.

હવઈ કહું નપે ઋદ્ધિનું માંન, ૫૮ કોટી સોવન નિધાન; ૨૩
 ઈચ્છા કોડિ રૂપીઆ લહું, અવર ઋદ્ધિ પશિ પોતઈ કહું. ૨૪
 મણિ દશ સહસ તુલા તે માંન, બીજા કોડિ બદ્ધ નિધાન; ૨૫
 ધોય લાખ વાજ જસ ભલા, એક સહસ હાથી ગુણ નિલા. ૨૬
 રથ રૂડા જસ સોલ હગ્ગર, મિસહસ કુંભ ધત તેલહ સાર; ૨૭
 મિષ્ટ સહસ ખાંડી પોતઈ ધાન, હલ હગ્ગર સંખ્યા તસ માંન. ૨૮
 મંદિર પાંસસે પાંચસઈ હાટ, સકટ પાંચસઈ સુંદર ઘાટ; ૨૯
 સભા પાંચસઈ વાહન સાર, સંખ્યા તેહની પાંચ હગ્ગર. ૩૦
 રચસી હગ્ગર દૂઝય જસ ગાય, સકલ સેનની કહું સંખ્યાય; ૩૧
 અગ્યાર સહસ હાથી ગાજતાં, પાંચાસ સહસ તિહાં રથ વાજતાં. ૩૨
 અગ્યાર લાખ વાજ વિસ્તાર, પાલા પુરૂષ તિહાં લાખ અદાર; ૩૩
 સહસ કંટની સંખ્યા જોય, કુંમારપાલનઘ પોતઈ હોય. ૩૪
 ઈમ નીજ ધનની સંખ્યા કરી, પાતક દ્રવ્ય મુંકયો પરિહરી; ૩૫
 ઈમ રાગ બહુ ધરઘ વિવેક, શ્રીગુર કહછ કથા તિહાં એક. ૩૬
 અધ્ય સંસારી જે નર હોય, ભવ્ય જીવનું લક્ષણ જોય; ૩૭
 મુગતિતણી અભિલાષા કરઈ, તે નર લોભ તણુઘ પરિહરઈ. ૩૮
 લોભઈ લાગા લક્ષણ જાઈ, અતિ લોભઘ નર દૂષીઓ થાઈ; ૩૯
 ચાર પુરૂષની સુણયો વાત, અતિ લોભનો કહું અવદાત. ૪૦
 તે ચારઘ ધન કારણિ ગયા, કર્મયોગ તે તરસ્યા થયા; ૪૧
 વધ્મીક એક દેખઈ તસ કામ, સહી સરાઈઈ ચદસ્યઘ કામ. ૪૨
 શિખર ચાર વધ્મીકનઘ પાસ, તે દીઠાં જવ મન ઉલાસ; ૪૩
 એક કહછ એ ભાંજો વલી, પીઉ નીર રનર નિર્મલ ગલી. ૪૪

૧ પ્રાંચ, ૨ ઇસિ. ૩ એ.

શિખર એક ભાંજ્યું જેટલઈ, જલ મીઠું પ્રગટિઉં તેતલઈ; ૩૪
 પીધું નીર પોટલીઆ ભર્યાં, બીજા શિખર ઉપરિ રેતવ કર્યાં. ૩૪
 યુગલશિખર તિહાં ભાંજ્યું રજતચ, કનકતણી તિહાં પ્રગટિ ખાણુ;
 તૃણા તવ વાધિ અતિ ઘણી, ત્રીણું શિખર જોયું રેતેણુખ ખણી. ૩૫
 ફીઠી રતન તણી જવ રાસિ, ચાર પુરૂષ હરખ્યા ઉલાસ;
 ચક્રયું શિખર હવે ભાંજે સહી, અસુ વચન મુખિ બોલ્યા ૪તહીં. ૩૬
 ચક્રયો કહ્યું મુઝ સુંજુયો વાત, અતિ તૃણા કીજ્ય નવિ બ્રાત;
 પુરૂષઈ પાંખ્યા છો અતિઘણું, તો મન થીર રાખો આપણું. ૩૭
 ત્રિણિ પુરૂષ તિહાં બોલ્યા અસુ, ચક્રયા તું નવિ જાણુમ કિસુ;
 જો તુઝનઈ ધન વાહલું નહીં, તો પસુ કાજ રહો રેતુ આંહિ. ૩૮
 ચક્રયો તવ ધન હીંડયો મહી, સોય જવચન વન દેવમ લહી;
 લેહનઈ ઉપાડી મુકીજો, પોતાનમ મંદિર દૂકીઓ. ૩૯
 ત્રિણિ પુરૂષ ૯તે વનમાં રહ્યા, મહા લોભી તે સધલા ૧૦કહ્યા;
 લેણુમ ત્રિણે તિહાં કીધું એહ, ચક્રયું શિખર ભાંજ્ય ૧૧તિહાં તેહ. ૪૦
 શિખર વેદ ભાંજ્ય જેટલઈ, વિખધર પ્રગટ થયો તેટલઈ;
 બાલિ ભસ્મ કર્યા તેણઈ કામિ, ત્રિણિ પુહતા જમનમ ૧૨કામિ. ૪૧
 લોભ રહિત નર હુતો જેહ; દોઈ ભવિં સુંખ પાંખ્યો તેહ;
 તે પણિ દીસઈ તે સાથતો, અસ્યો પરણાંમ તુહઈ નાથતો. ૪૨
 સહી તું સ ભગતિતો ભજનાર, તેણુમ તુઝનઈ નહી લોભ લગારિ;
 અસ્યાં વચન ગુરનાં સાંભલી, બહુ પરિચહ તપ મુકમ વલી. ૪૩

૧ જઈ. ૨ જામ. ૩ તિહાં. ૪ રહી. ૫ રયે. ૬ છે.

૭ વાત. ૮ દેવ્ય. ૯ જે. ૧૦ થયા. ૧૧ તક. ૧૨ આમિ

પંચ અતિસાર છંડો ૧ તેહ, ધત ધાત નહ રમંદિર જેહ;
સોનું રૂપ સાતે ધાત, દુપદ ચઉપદની જે ગતિ. ૪૪

ફહા.

પંચ અતિચાર પરિહરછ, આરાધછ વ્રત સાર;
છડું વ્રત ઉચ્ચાંધિ ધરછ, છમ પાંચધિ ભવપાર, ૪૫

ચઉપધ

છડું વ્રત નૃપ પાલછ આજ, ચિહુદસિ માંન કરછ મહારાજ;
પાંચ અતિચાર ટાલછ જેહ, ઉંચા નીચાં ત્રીચ્છા તેહ, ૪૬
હવછ સાતમું વ્રત વિચાર, ભોગ પ્રભોગ નાંમધે સંભારિ;
કુંભારપાલ પાલછ ગદમગડી, ચક્ર નીમ સંભારછ સહી. ૪૭
સચિત એક જે નીલાં પાંત, બીડા આઠતણું તે માંન;
દ્રવ્ય આઠ લિછ ધરી વિવેક, ચાતુરમાસ વિગય ધૃત એક. ૪૮
સદા લિછ એકાસણુ આહાર, નિશા સમય કરવો ચઉવિહાર;
નીલાં પાંત ચઉમાસછ નહીં, અભક્ષ દોષ ન લાગઈ કહીં, ૪૯
એક દિવસ નૃપ કુંભરનિરંદ, ભોજન છુંજછે નરનો ઈંદ્ર;
ઘેખર મીઠાં કરતો આદાર, મંસ સાંભર્યું તેણીવાર. ૫૦
પશ્ચાતાપ કરછ નરનાથ ચિંત, જાણુછ પાડું મુખના દંત;
અરથો અવિચાર અવલોકીકરી, ગુરૂ પાસછ આગ્યો પરવરી. ૫૧
નિજ ગુરૂ આગલિ કહી કથાય, હેમસૂરિ કહછ સાંભલિ રાય;
દંત ઉપરિ તે કરછ ક્રોધ, ન સૂણ્યો જેણિં ગુરૂનો યોધ. ૫૨
નંદિખેણુ નહ ધમિલ જેદ, દહ પ્રદારી નર કહીછ તેહ;
આરામ નંદન સાંહમું જેછ, ષકાષ્ટ ભક્ષણુ ન કરતા સોય. ૫૩

૧ ધીર. ૨ ખેમસો ચીર. ૩ અંગછ. ૪ આપવાત ન કરતા સો

તેહનઈં સુગર મિલ્યા જોઅંતિ, તેતો બધઠિ ઉંચી પંતિ;
 તું પ્રતિબોધ સુંણો નૃપ આપ, જીન પ્રાસાદ કરે જાય પાપ. ૫૪
 તુજ મુખમાં બત્રીસદ દંત, તેતાં લુવન કરઈજ અત્મંત;
 શ્રીજીન પ્રતિમા માંડી કરી, ધૂઓ પાપ આવસ પરિહરી. ૫૫
 બત્રીસ થડો બાંધછ પ્રાસાદ, ધજ તોરણ તિહાં ઘંટા નાદ;
 સાત હાથ પ્રવાલા તણી, કીધી પ્રતિમા ત્રિલુવન ઘણી. ૫૬
 દોય ઘોલા દોય કાલા રંગિ, બિ રાતા બિધ નીલછં અંગિ;
 કંચણ વરણ સોલ જીણંદ, કરછ બિંબ તિહાં કુંમરનિરંદ. ૫૭
 પાપબીર એહવો નિરીસ, અનંતકાય મુકયાં બત્રીસ;
 સદોષ વસ્ત વલી બીજ જોહ, કુંમારપાલ ૧ મુકી તેહ. ૫૮

હાલ.

પર્વતમાંહિ વડો મેર હોધ-એ દેશી.

રાગ દેશાખ.

પાંચ અતીયાર એહના ટાલછં. અચિત ઠામ તે સચિત નિહાલછં;
 અચિત વસ્ત સચિત પ્રતિબદ્ધ, એ ટાલછ નૃપ જાણી અશુદ્ધ. ૫૯
 ઉપક દુપક તુજ આપધી કહીછં, બક્ષ કરતાં સુખ કિમ લહીછં;
 આલા ઉબી પુંબ ન ખાય, પાપડીઉ પરિ પ્રેમ ન રલાછ, ૬૦
 વ્યાલૂ અસૂરિઉં તેનવિકીજછં, ઉદય વિના સુખિ અન્ન ન દીજછં;
 એણીપરિ નૃપ રાખછ આચાર, રાજ કરતાં પ્રતિ સંસાર. ૬૧

ફૂલ.

કેપ્રતિ સંસારી નૃપ કહિઓ, પાલછ વ્રત સુસાર;
 કર્માદાન પનર તજછ, ધન ધન નૃપ અવતાર. ૬૨

૧ છંદિ. ૨ જાઘ. ૩ અલપ.

ચક્રિપદ.

કર્મોદ્ધાન તણો વિસ્તાર, અગડ અનોપમ રાખધ સાર;
 વનપાટા તે નૃપ નવિ કરધ, પાતિગ ધન સવહુ પરિહરધ. ૬૩
 લોહું લ્યાલા ઇંટો જોહ, અગનિ કર્મ નવિ કરતો તેહ;
 સાડી કર્મનો જે વ્યાપાર, વહધલિ ગાડલાં નહીં નિરધાર. ૬૪
 ભાડી કર્મ ગાડલાં વહધલી, ભાડા હેતુ ન જોવું વહધલ;
 ફેડી કર્મ કહીધ જોહ, સરોવર કુઆ ન ખણાવધ તેહ. ૬૫
 પુણ્ય કાજ તો જયણા કહી, દંત વાણિજ તે છડું સહી;
 દંત ચરમ નધ નખલા જોહ, કસ્તુરી મણિ કહીધ તેહ. ૬૬
 મોતી પોધ સાઆગરિ જધ, ચરમ ન લિધ નૃપ નિશ્ચય સહી;
 લાખ વાણિજ્ય તે કીઓ નિષેધ, લાખ ધાવડી મહુડાં છેદ. ૬૭
 સાજ સાખ સોમલખાર, વલી વજનાગ નહીં વ્યાપાર;
 મીડું તેલ અરણેટો ગલી, તેહના ઢાંણુ નૃપ કુકર્ધ વલી. ૬૮
 રસ વાણિજ્ય તે કહું અસુદ્ધ, માંખણ ચીડ ને ત્રીજો મધ;
 કેસ વાણિજ્યનું ન કરધ કર્મ, નૃપ પાલધ શુદ્ધ શ્રાવક ધર્મ. ૬૯
 દુપદ ચક્રિપદ લાભજ કાજ, સોય કર્મ નૃપ કરતો તાજ;
 વિસ વાણિજ્યનો નહીં વ્યાપાર, લોહાનાં ન કરધ હથીઆર. ૭૦
 યંત્ર પીલણુ ધરટી ઉખલા, ઘાણી કોહલૂ નધ મુંસલા;
 એ ન કરધ નૃપ પુણ્યનધકાંમિ, શાસ્ત્ર ભાવ રાખધ સહુ ઠાંમિ. ૭૧
 નાલ છેદનું ન કરધ કર્મ, જો મનિ જાણુઈ સુધો ધર્મ;
 દવ દેવાનું નૃપ પચ્ચખાણુ, જીમતિમ રાખધ પરનાં પ્રાણુ. ૭૨
 કૂઆ, તલાવ, દ્રહ વાગ્યો જોહ, તે ન ગલાવધ ઉત્તમ દેહ;
 અસતી પોખ તજધ નિરધાર, રસુક સ્વાંત તજધ મહારાજ. ૭૩

૧ લેતો ખયલ. ૨ નહિં સુક સ્વાનને માંગર.

હૃદય.

કર્મ પનર તૃપ પરિહરધ, ધરધ સુવર્મ વિચાર;
અષ્ટમ વ્રત અંગિ ધરધ, સફલ કરધ અવતાર.

હાલ.

તું ચઢીઓ ધણુ માન ગજે-એ દેસી-રાગ ધનાશ્રી.

વ્રત આડમું ઈમ પાલતો એ, ટાલધ અનર્થડંડ તો;
ખેલા નાટિક પેખણુ એ, નવિ જૂઠ્ઠા પાખંડ તો. ૭૫
વાઘ હાલી નવિ ખેલતો એ, તૃપ મન વારધ આપ તો;
સેત્રુંજ બાજી સોગડાં એ, નહીં તૃપ તેહતું પાપ તો. ૭૬
તૃપ નવિ ખેલધ જૂવડું એ, ન કરધ ગુણુની હાણિતો તો;
તૃપ નલ દવદંતી પાંડવા એ, હૂતધી દૂખીઆ જાણી તો. ૭૭
રાજકથા નઈ સ્ત્રી કથા એ, ભક્ત કથાનો ત્યાગ તો;
દેસ કથા તૃપ જો કરધ એ. ... ૭૮
હીચોલે નવિ હીચતો એ, જલધી ઝીલધ સું હોય તો;
પાપ કરતાં પ્રાણીઓ એ, મોક્ષ ન પહોતો કાય તો. ૭૯
ભીંસા ઘેરા બોકડા એ, કુકટ નધ માંજર તો;
મક્ષ વઢતા નવિ જોવતો એ; એ પેખે સુર સાર તો. ૮૦
ચોર સતી નધ બાલતા એ, તૃપ નવિ જોવા જાય તો;
મન મયલું એણુધ થાંનકધ એ, અશુભ કર્મ બંધાય તો. ૮૧
ચિહું ભેદે અનર્થડંડ, ટાલધ જાણી અસાર તો;
આર્ત ધ્યાન નધ રૂઢ ધ્યાન, પાપોપદેસ હથીયાર તો. ૮૨
માટી કણુહ કપાસીઆ એ, નીલ કુલિ જલ જેહ તો;
કાજ વિના નવિ આંપતો એ, કુંભરનિરંદહ તેહ તો. ૮૩

જલ તકર ધી તેલના એ, ભાજન ભાવિં દદિ તો;
 ઉઘાડા નવિ મુકેતો એ, જીવ પડધ અસંખ્ય તો. ૮૪
 શ્રુડા સાલહી પોપદા એ, પંજર ન રાખધ રાય તો;
 અધન સહુનઈ દોહલું એ, સુખ સહુ નઈ જ સુહાય તો. ૮૫
 પાંચ અતીચાર ટાલતો એ, કંદર્પ રાગ કુંભાપિ તો.
 કાય કુચિષ્ઠ પાપોપગરણ, ભોગધ બહુ અભિલાષ તો; ૮૬

દ્વહા.

એ વ્રત ભાંખ્યું આઠમું, નુંમું સોય નિધાન;
 સામાયિક વ્રત પાલીધ, રાખી ચોખું ધ્યાન. ૮૭

હાલ.

કાજ સીધાં સક્ષ્મ હવધ સાર-એ દેસી-રાગ-સામેરી.

સામાયક વ્રત નૃપ પાલધ, કીધા કઠિણ કર્મ પતિહાંગાલધ;
 નિત્ય સામાયક પિ કરતો, મુખ્ય નીમ વ્રત રનૃપ ધરતો. ૮૮
 એહન પાંચ અતીચાર આપધ, મન વચન કાયા ચિર રાખધ;
 જેણુધ આરત રૂદ્ર ધ્યાન ધ્યાયો, તેણુધ મુગતિ નહુ પાયો. ૮૯
 અણુ પૂંજઈ આધો ચાલધ, મુખિ ઉઘાડધ બોલ આલધ;
 એમ અંગી અતીચાર આવધ, પરભવિ જાતાં નવિ ફાવધ. ૯૦

દ્વહા.

પરભવિ જાતાં તે મુખી, જે વ્રત પાલધ સાર;
 કારણુ પણુધ નૃપ નવિ ચક્રો, મુંજુયો તે અધિસાર. ૯૧

ચહિપધ.

એક દિવસ સાકંભરી રાય, પૂરણ નામિં તે કહધચાય;
 કુંભારખાલ ભગનિ ભરતાર, તેહનધ ગજરથ અશ્વ અપાર. ૯૨

૧ નૃપ. ૨ મણિ. ૩ એક અવસરિ.

તે અછડો નિજ નારી સંગિ, સારિ પાસા રમતો મન રગિ;
 લેધ સોમઠી દેતો દાય, કહધ મુંડસરિ ૧મારો ધાય. ૬૩
 ત્રિણિવાર શયન ધમ કલો, નિજ નારીધ નવિ સાંસલો;
 નારિ વાર્યો નિજ ભરતાર, કઠિણ વચન મમ ખોલ્ય અસાર. ૬૪
 માહરી લાજ ન રાખધતોય, કુમારપાલ સાંહમું તું જોય;
 મારિ નિવારી તેણુધ રાય, તું કિમ મુનિવર સરિ દિધ ધાય. ૬૫
 કહધતું હુધ તે મુંડનધ કહો, પણિ લાંખી જીભધ મમ વહો;
 શ્રી ગુરુદેવ નધ ત્રીજો ધર્મ, નંદા કરતાં પાતમ કર્મ. ૬૬
 નારી વચને ખીજ્યો રાય, પાટૂ પ્રાહાર કર્યો તેણુધ ધાય;
 જા તુઝ અધવ નઈ કહધનારિ, હુંસિ મ રાખીસ હધ્યા મઝારિ. ૬૭

ફહા

હુંસિ મ રાખીસ કામની, કહધ જધ અધવ વાત,
 વેગ ચઢવી લાવજો, દેખાડું મુઝ હાય. ૬૮
 નારી કહધ સુંણિ કંત તું, ત્રિણધ અવગુણ કામ;
 સોજધ જાડો કીટ પંખ, ત્રીજું તુંઝ અભિમાન; ૬૯
 શક્તિ વિના નર કેટલા, માંન કરધ બહુ પધરિ;
 રણ પડિત દીસધ ધણા, સરપણું નિજ ધધરિ. ૧૦૦

કવિત્ત.

તારા તુહ બલ તિહાં લગધ, જીહાં નવિ ઉગ્યો ચંદ;
 મયગલ મદમલ તિહાં લગધ, જાં સીહ કરધ ગતિ મંદ. ૧
 અગનિજલ બલ તિહાં લગધ, ધનધ જીહાં નીર ન નાંખ્યો;
 મુદમતિ બલ તિહાં લગધ, સુગુર ચરણ ન પાંખ્યો.

મણિધર મદ્યલ તિહાં લગઇ, યુરડ ન ઉડિઓ જીહાં લવી;
બરતાર નૃપ યત્ર તિહાં લગઇ, જીહાં કુમર ભેટિ વુઝ ન હવી. ૨

ફહા.

કુંભારપાલ બલીઓ બહુ, તઈ નવિ ચાલઇ ત્યાંહિ;
વચન વાદ સાનઈ કરઈ, માંન તજો મન માંહિં. ૩

હાલ.

મનોહર હીરજીરે-એ દેસી-રાગ પરજીઓ.
મૂર્ખ માંન ન કરસ્યો કોઇ, એ દ્રષ્ટાંતજ નેઇ;
રાવણ સરીખો સીસ ગમાવઈ, લંકા નગરી ખોઇ. ૪

નર સહુ સાંભલોરે—

માંન મ કરસ્યો ભાઈ, શ્રેણિક માન કાઢં મૃગ હણુતાં,
તો લહી દુરગતિ ખાઇ. નર૦ આંચલી.
બીમસેનભડ બલીઓ જગમાં, બ્રાત યુધિધિર જેહો;
કુંભ કર્ણ સરિ તું બલમાંહિ, બુડણ લાગો તેહો-નર. ૫
કોણી રાજ અતિ અભિમાની, માંન થકી નવિ ખસીઓ;
ગૂફા આરણ્ય તે નર બલીઓ, જઇ નરગાદિક વસીઓ-ન. ૬
જરાસિંધુ પણિ કૃષ્ણદર્શ માર્યો, ચમરેદો ૧સુર હાર્યો;
શનતકુમારનઈ રોગઇ પીડયો, કંત રહઇ તું વાર્યો-ન. ૭

ફહા.

એણે વચને નૃપ ખીજ્યો, ચઢીઓ સબલ કપાય;
નારી પગની વાણહી, સીખ કસી દિઈ રાય. ૮
જસ ધરિ એટી લાડકી, ધરિ કામિનીકેરી સીખ;
આવણ વિતઈ હલ કરઇ, એ ત્રિણ્ય માગઇ ભીખ. ૯
ધિગ્ નારિના વચનઈ. ધિગ્ તે કુંભરનિરંદ;
ધિગ્ તે શ્રી જીનધર્મનઈ, ધિગ્ તે હેમસરિંદ. ૧૦

૧ પણ.

એણે વચને રાણી તપી, ચાલી પીહરિ ઉડી;
ભૂપતણુઈ મુખિ ઇંમ કહ્યું, જીભ કઢાવું પુઠિ. ૧૧

ચરિત્ર.

અસ્યું કહીનઘ ચાલી જસઈ, આહ્વાણુ એક બોલાવ્યો તસઈ,
રે! જોસી! પાટણમાં જઈ, જાંણુ કરો રાજનઈ સહી. ૨૧
લેધ આજ્ઞા રાણી તણી, ચાલ્યો આહ્વાણુ પાટણુ ભણી;
દીક્ષા લોક તિહાં અદભૂત, પાટણિ આવ્યો આહ્વાણુ દૂત. ૫૧
મોટી ડાઢી મુછિ હીણુ, કાલા રંગઈ કાયા ખીણુ;
મોટું માયું હીણુ નિલાડ, વંક વદન નઈ ગાસે ખાડ. ૬૧
રાસભ દંત અનઘ હોઠાલ, આંખિ ગલઈ મુખિ ચૂધ લાલ;
સુંદર નાક જાણે ડેડકું, અશુભ ગલઈ તે માંહિં થકું. ૫૧
કુંકી કોટિં લાંબો નલો, જાંણે પરબતનો વાદ્દો;
હાથ પાયની સોભા ઘણી, જાંણે ગાડાની પીજણી. ૨
કહઈડિ કોઈ સરીખો લાંક, વાંસો જાણે વાંહણી વાંક;
પહઈરી જૂલડું નઈ સંચર્યો, જાંણે ધૂલિ કોથલ ભર્યો. ૩
કટિ ચુથો આંધી હોંડીઓ, જીભ કોઠી ચાપડ ભીડીઓ;
રૂપહીણુ દીસઈ વિકરાલ, એકવડો જે ગુણુ મુખિ વાચાલ. ૪
ફાંટું ધોતીઉ સાંધ્યું બહું ભાતિ, જાંણું કરવતું લીધું હાથિ;
મસ્તગ ફાલ ફરકઈ ચોટલી, પાછલિ આટાની પોટલી. ૫
એ આહ્વાણુનું અસ્યું સ્વરૂપ, પોલિં પછડો દરિદ્ર રૂપ;
હઠઈ વિચારઈ ઉભો રહી, કોઠક પુરૂષ નઈ પૂરૂષ સહી. ૬
અસ્યું કહી ભટ ચાલ્યો નીમ, બાંભણુ એક મલ્યો નર તાંમ;
પૂછી વાત તેહનઈ સરિ નાંખિ, કુમારપાલ મલસ્યઈ કુંણુ ઠામિ. ૭
કુમારપાલ આહ્વાણુ નઈ વચર, બોલતો નવિ આંણુઈ મહઈર;
તિહુયણુપાલ સુત જીવત મૂઓ, જે બાંભણુનો વચરી હુઓ. ૮

કઠિણુવચન મુખિ બોલ્યોજસઈ, દૂતઈ દુખ વીસાર્યો તસઈ;
રે! આંભણુ! કહું સાંભલિવાત, પૂરાં કહીંઈ ન થાય સાત. ૯

ફહા.

સાગર વિપ્રા ડાકિણિ જુઆ, અગનિ જમ (જગિ) રાય;
કવિ કહઈ સાત અધૂરડાં, પૂરા કિમઈ ન થાય. ૧૦

ચઉપઈ.

અસું કહી ચાલ્યો આંભણો, હડી માર દોઠો અણુમણો;
જમ પૂછઈ આંભણુ તસ વાત, કિહાં મિલસ્યઈ પાટણુનો નાથ. ૧૧

ખીજી બોલ્યો તે નર તાંમ, કુંભારપાલ તુઝ કિસું કાંમ;
તું ભીખારી હેર જસ્યો, રાય સરીખો સંબંધ કિસ્યો. ૧૨

ઉધડતો નર બોલ્યો બોલ, પંડિત પરખ્યો ખરો નિટાલ;
પરીઢિંણુ પૂછું હું કુંણુભાતિ, જીમ જણાવઈ એહની ગતિ. ૧૩

હડી માર ફડીઓ બિલાડ, જગનઈ ભુંડું વંછઈ ચાડ;
વેદ મસાણી બંદીવાન, એ સાતઈતું મયલું ધ્યાન. ૧૪

અસ્યુ કહી નર આઘો પલ્યો, એક નરઆગલિ અર્ચક મિલ્યો;
રાય ખબરિપૂછી નર જસઈ, આઘો આભડીસ બોલ્યો તસઈ. ૧૫

ખીજી દૂત કહઈ રે!, દુષ્ટ!, ખાય અસું બોલે પાપિષ્ઠ;
આંભણુ નઈ નંદઈ કુણુ કામિ, આભડ છેડિના કહું તુઝ કાંમ. ૧૬

પુત્રી વિકરો પરભી રંગ, પરભાતિ પાપીનો સંગ;
મૂરખ દેવ તણું ધન ખાય, જીવ હણી નઈ ઉદરિ ભરાય. ૧૭

પર નિંધા કરતો નર જેહ, પર ભોજનઈ તૃપ્તા તેહ;
કવિ કહઈ સો કુંભઈ નાહઈ, સાત આભડછેટિ કહી ન ગાય. ૧૮

અસ્યું કહી ભટ ચાલ્યો ગાય, પંડિત ભેટિ હુઈ તસ કાય;
પૂછી વાત તસ રાગ તણી, તેણુઈ નાંખ્યો આંભણુ અવગુણી. ૧૯

હૃત કહધ કેણે કારણ વઢધ, રખે ગણે કો માહરઈ પડધ;
વિનય કરતાં વાંકો નમધ, ચાચક ચાચક નઈ નવિ ગમધ. ૨૦

પાડો પંડિત લુંડી જોહ, હાટ પડોસી કહીધ તેહ;
મીઠો મલ્લ અનધ માંગણાં, સાત અદેખા કાને સુણ્યા. ૨૧

અસુ' કહી ચાલ્યો વાચાલ, આગલિ એક મલ્યો નર બાલ;
પૂછિઉં કિહાં મલસ્યધ ભૂપાલ, તે નર બોલ્યો આલ પંપાલ. ૨૨

ઝાંખો હૃત હુઓ મનમાંહિં, નિર્મલ બુદ્ધિ વિચારે તિહાં;
હું ન લહુ સહિ ખેતર કાલ, પરવેદન સુ' જાણુધ બાલ. ૨૩

રાગ બાલિક વિપ્રા ચોર, જમરો જગમાં પાડધ સોર;
અગનિ પારધી કવિયાણુ કહઈ, પરવેદન સાતધ નવિ લહધ. ૨૪

અસુ' કહી નર ચાલ્યો જસઈ, સૂતો નર એક દીઠો તસઈ;
જઈ જગાડ્યો લાગી પાય, કહધ કિહાં મલસ્યધ પાટણુરાય. ૨૫

તે દારિદ્રી જાતિ કબાડ, લેઈ કુદાલો ઉઠિઉ ધાડ;
આવિ દેખાડું પાટણુ ધણી, રાય ગયો છધ ઇંધણુ બણી. ૨૬

બાંભણુ કહધે મુઝ લાયું પાપ, ઉંદિર બીલથી પ્રગટિઓ સાપ;
સૂ સૂરે નર સહી એકલો, તું કબાડી સુતો બલો. ૨૭

વાધ સિંધ ચિતર કુતિરા, માગેરીનઈ પાપી નરા;
ભૂજંગ ભખધ ઉંદિર એકલા, એ સાતધ નર સૂતા બલા. ૨૮

અસુ' કહી નર ચાલ્યો જાય, અમલી એક મિલ્યો તસ ઠાય;
પૂછી ખબરી રાગની જસઈ, નાંખી ચરમનધ બોલ્યો તસઈ. ૨૯

રે! બાંભણુ! મુઝ દીધી ગાલિ, આહાંહણુ' તુજનધ દેખાલ;
મારધ પણિ માર્યું નવિ જાય, બાંભણુ તવ બોલ્યો તસ ઠાય. ૩૦

શકતિ વિના બહુ કરતો રીસ, સુપુરૂષનઈ નવિ નાંમઈ સીસ;
દાંન વિહુણો વંછધ માંન, વિદ્યા વિણુ કરતો અભિમાંન. ૩૧

અણુતેડયો નમ આયો જનય, ધણા પુરુષના અવગુણ ગાય;
 આપ તણુમ કામિ જે કટા, ઋષભ કહ્યું તસ સાતમ જટા. ૩૨
 તે પુરુષનઈ નિભાંછિ કરી, આલ્યો પાંભણુ તે પરવરી;
 અધડો નર દીડો એકલો, જાતિ શુદ્ધ વિવહારી ભલો. ૩૩
 ગયો દુત વિવહારી પાસ, બોલાવ્યો મનનમ ઉલાસ;
 પુછું વાત તુલ્ય સુપુરુષ ભાણી, કિહાં મિલસ્યમ મુજ પાટણુધણી. ૩૪
 વિવહારી બોલ્યો ગુણવંત, સાંહમો રાજલુવનતો પંથ;
 એણીવાટઈ મિલસ્યમ તુજ રાય. તુલ્ય દેખી મુજ કૌતગ થાય. ૩૫
 તું વાચાલ અનઈ વિકરાલ, અર્થ ભેદ જાણઈ સુકુમાલ;
 ખોડિ નહીં જસ જોતાં રૂપ, એક અણુણું બોધું રૂપ. ૩૬
 સેઠ વચન સુંણી ભટ ત્યાંહિં, ખીજ્યો નહિં નર હમડામાંહિં;
 બહુ કહ્યું વિવહારી પુત્ર. રહવઈ કહું તુજ છેલ્લયો ઉત્ર. ૩૭
 રૂપ, રંગ નમ કવિયણુપણુ, નવિ પાંમમ ધન ખરચમ ઘણું;
 સુર મીઠો સુરો કિમ થાય, નિચપણું નર ઋદ્ધિ ન જાય. ૩૮
 પ્રવિં ન મલઈ યોવન જાણુ, નવિ દીસમ કિહાં યત્રની ખાંણિ;
 અમરપણાની મોટી વાત. ધનમ ન લલમ એ વિખ્યાત. ૩૯
 અસું કહી ભટ આલ્યો જનય, આલ્યો ધર જહાં કુમરહ રાય;
 દરબારી બોલાવ્યો તિહાં, કુમારપાલ મિલસ્યમ મુજ કિહાં, ૪૦
 દરબારી બોલ્યો તિહાં હસી, વૃપસું વાત કરસો કસી;
 રૂપ રહીત નમ કાયા ખીણુ, કિમ મલસ્યો તુલ્યો રૂપિહીણુ. ૪૧
 વૈશ વૈદ નમ માગણુ જોલ. કારકું ન કરાણી તેહ;
 દલાલ લસકરી દૂત અસુલ, વસ્ત્ર વિના નવિ પાંમમ મૂલ. ૪૨

કુમારપાલ રાજાના રાસને પ્રથમ ખંડ સંપૂર્ણ

૧ કવિયણુ. ૨ સુંણિ તૂળ ભાણું એહનુઉત્ર.

શ્રી વીતારાગાય નમઃ

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે,

સંઘવી ઋષભદાસ કવિકૃત,

શ્રી કુમારપાલ રાખનો રાસ.

ખંડ ૨ જો.

દુહા

પહંધું માણસ દીસણું, ખીજું માણસ વુંણું
ત્રીજું માણસ ખોલકું, ^૧અવર પોસાઈ કુંણું ૪૩
ખાંભણ કહમ પ્રતિહાર નંધ, રૂપિં કાહુ કરેસ
મેલવિ કુંભરનિરંદ નધ, પૂછિઉં ઉત્તર દેસ. ૩૫

અઉપધ

આહણુ ભાટ પંડિત પ્રધાન, વીણાથી ઉપજમ અતિગાન;
હૂત કાર મુખ તિખાં હોય, વસ્ત્ર વિના ઋદ્ધિ પાંમધ સોય ૩૬
અસ્યાં વચન ભાંખમ ભટરાય, દરબારી રશીઆયત થાય;
બેટાડયો આહણુ નરરાય, ભાખી હૂતમ પૂર્વ કથાય ૩૭
સ્વાંમી સાંહમો પૂરણુરાય, બોલ્યાં વચન કહ્યાં નવિ જાય
શ્રી દેવચુર નંધ ત્રીજો ધર્મ, નંધા કરતો નાણુમ સરમ ૩૮
દેવલદેવી ભગની જસઈ, વિનય કરી નૃપ વાર્યો તસઈ
પાટૂ પ્રહાર કરમ તેણુમ ઠાય, પડી ભોમી હુમ મૂર્ઝાય ૩૯
તો રીસાવી આવધ ધહાં, કુંભારપાલ તુલ બધઠા જહાં
ઉઠો ચઢો મમ કરો વિચાર, સર છતમ એ સો અંધકાર ૪૦

૧ ચોથું

સીહ છતઇ મૃગ સસા સીઆલ, બોલઇ બરકઇ મુંકઇ ફાલ
 એણી વાતઇ હુમ સીહનઇલાજ, કુંભર નિરંદ ચઢો મહારાજ ૪૧
 ભગની વાત સુંણી ભૂપાલ, કુંભરનિરંદ ચઢિક સમકાલ;
 હય ગય રથ પાયક પરવર્યો, ભેટયો ભગની પ્રેમઇ ભર્યો. ૪૨

ઢાલ

રાગ-માહુણી-મુકાવોરે મુજ ઘરનારિ એ દેશી.

કુંભરપાલ તણી તે ભગની, આવી પાટણ માંહિં રે;
 ભૂપતિ આગત્રિ નિજ દુઃખ રોઇ, રોતી ન રહઇ ત્યાંહિં રે. ૪૩
 અવધારો રે અંધવ વાત, એણુઇ મુજ નીર ઉતાર્યું રે;
 જો જાલી આંહું તો જીત્યું, નહીં તરિ આપણુ હાર્યું રે અ. ૪૪
 ગુરુનઇ ગાલિ સુણી નૃપ જીજ્યો, પ્રયાણ ભંભા વજ્રાવી રે;
 અગ્યાર લાખ લેઇ દલ રાજ, વીડી સાકંબરી આવી રે અ. ૪૫
 અગ્યાર સહઇ સાંચિં ગજ ધુમઇ, રથ પાલા નહીં પારોરે;
 નાત્રિ ગોલા ઢીકલીક દેઇ, કરતા માર અપારો રે અ. ૪૬
 બાણુ હવું રાજનઇ જીહારઇ, સજ કર્યા રજપૂતો રે;
 કટક જોવા કારણિ તેડ્યા, મોકલીઆ નિહાં દૂતો રે અ. ૪૭
 દૂતઇ કટક નિહાલ્યુ ત્યાંહિં, પુંજણીક પલાંણુઇ રે;
 નીર ગલી વાવરઇ વિવેકઇ, જીવ જતન નિસાંણુઇ રે અ. ૪૮
 દૂતઇ સીસ ધુંણાવ્યું ત્યાંહિં, કુંભર નિરંદહ નિરખઇ રે;
 તેડી રાય પૂછઇ તસ પ્રેમઇ, હાસ કરઇ કિમ હરખઇ રે અ. ૪૯
 દૂતઇ વાત કહી મુખિં માંડી, સાંભલિ કુંભર નિરંદો રે;
 પુંજ પાય પદહાંણુઇ ઠવતો, કિમ હણુચઇ અંગિ ઇદો રે અ. ૫૦
 કુંભરપાલ નૃપ એણીપરિ બોલઇ, ન હણું વિણ અપરાધી રે;
 જીવજંત કીટક જે કંથુ, નિણુઇ નવિ આંણુ વિરાધી રે અ. ૫૧

મિત્ર તણુઈ હું ચંદ સમાણો, શત્રુનંદ સર સરીખારે;
 માહરં બલ દેખાડું તુલનઈ, સુમતિ કરી તુલે નિરખો રે અ. ૫૨
 કુંભારપાલ તિહાં દેખાડય, સાત કલા અણુનંદ રે;
 સાંગિતણુઈ પ્રહારઈ પરોઈ, ગગનિ સોય ભમાવન રે અ. ૫૩

કુહા.

ચમત્કાર તે પાંખીઆ, વલ્યા તે પાછા ફૂત;
 પૂરણરાયનઈ જઈ કહ્યું, વયરી દત્ત અદ્ભુત; ૫૪

ચઉપય.

વાત સુણી તેડયા વડીર, કાજ કરેવા કુણુ છમ ધીર,
 લાખ સોવન તસ કરં પસાય, જે જઈ મારમ પાટણુરાય. ૫૫
 એણાઈ અવસરિ નૃપ માલી જેહ, પૂજણુરાય સં બોલ્યો તેહ;
 સ્વામી એ છઈ થોડું કાજ, મારં કુંભરનિરંદહ આજ. ૫૬
 કરી જૂહાર નર ચલ્યો સહી, છુરિકા એક છાની પાણિ યહી
 ચાલી આગ્યો કટક મઝારિ, છત્રવા છત્ર જૂઈ દેણુઈ ઠારિ. ૫૭
 અણુઈ અવસરિ નૃપ કુંભર જેહ, અગડ અસી નર રાખઈ તેહ;
 જતા જનમંદિર જેણુઈ ઠામિ, પૂજા ભગતિ કરઈ તેણુ ઠમિ. ૫૮
 આવ્યું દેવલ ઋભપ જણાંદ, પૂજણુ ચાલ્યો કુંભરનિરંદ;
 જન મંદિર જઈ બધડો જસઈ, ધાયક માલી પમડો તસઈ. ૫૯
 કુંભારપાલ પૂજનઈ કામી, પૂજ લિઈ નૃપ તેણુઈ ઠામિ;
 પૂજઈ જન પ્રતિમા મનિરંગિ, આણી ઉંચટ અધિકુ અગિ. ૬૦
 એણુઈ અવસરિ નૃપમાલી જેહ, જઈ ગમારઈ પમડો તેહ;
 નૃપ મારેવા કરઈ ઉપાય, પણિ નવિ દિધુ જાય ધાય. ૬૧
 બાંભણુ બંગની ન લહઈ વાત, કૃપી ન સમઝઈ ઉચો હાથ;
 અંધ નજાણુઈ ગર્દભ ગાય, માલી ન સમઝઈ દેવો ધાય. ૬૨

શાંધાં મુંધાં માર્ગે જસઘ, મંત્રીઈ નર દીડો તસઘ;
 બેલાવ્યો માલી તેણુઘ ઠમિ, અડકી ઉભો તું કુંણુ કામિ. ૬૩
 હાક્યો માલી તવ લલઘ બયો, ઉદયન તવ તસ હાથિં ગ્રહો;
 બોલી નર તિહાં જ્યેનું જસઘ, પાલી પ્રગટ હુધ તે તસઘ. ૬૪
 ચણિ મુષ્ટિ માર્યો સિરિ અધિ, તાંણી આંધ્યો અવલયઅધિ;
 ઉદયન બણુઘ નર સાચું કહઘ, કદાચિ જમ જવતો રહઘ. ૬૫
 તવ માલી બોલ્યો સરિનાંમ, આવ્યો નૃપ મારેવા કામિ;
 પૂરણુરાય મોકલીઓ સહી, પાપ કરેવા આવ્યો વહી. ૬૬
 જાખઘ માલી સાચી વાત, અનુકંપા આવી નરનાથ;
 છોડાવીઓ નર માલી તણુઘ, એ કાયર મુઝનંઘ શું હણુઘ. ૬૭
 જવલગઘ પુણ્ય પ્રતાપજ હોઘ, તવલગઘ સાંહમું ન જૂઠું કોઘ;
 પૂર્વ પુણ્ય જહારઘ ખૂટરયઘ, નિહારઘ બેટા વયરી થસઘ. ૬૮
 તેણુઘ કારણિ નર કહું છું અલ્હો, માલીનઘ જવાધો તુહો;
 સીહડો સોય સુભટ નઘં હણુઘ; નવિ કરડઘ લોહ લાકડ તણુઘ. ૬૯
 કરેણાસાગર કુમરનિરંદ, છોડી મૂક્યો માલી મંદ;
 દેઘ દમામ ચઢિઓ રાય, સાકંબરીઈ છુટયા જાય. ૭૦

હુહા

જઘ સાકંબરી દૂધીઓ, પાકવીઓ નિજ દૂત
 નૃપ પૂરણુ રણિ આવયો, કરસું યુદ્ધ અદ્ભુત ૭૧

હાલ

રાગ આસાહરી સિંધુઓ

અદ્ભુત જાણી ખીલક ન આણી, ચઢીઓ પૂરણુ રાય
 જાનં વાજઘ અંબર ગાજઘ, ખેહુ દલ બેલાં થાય ૭૨
 મખા બેરી વંક નફેરી, વાજઘ ત્રંચ નિસાણો,
 મિતઘ કાહલી અતિ વિકરાલી, કાયર પડીઆ પ્રાણો ૭૩

નાલિ^૧ હવાઇ મુંકઇ ધાઇ, ચંદ્ર બાણુની જોડયો
 કાયર કંપઇ કામિની જંપઇ, કહઇ મુઝ સકટે છેડો. ૭૪
 ગુરજહ ગુપતી મારઇ જુપતી, નાંખઇ તોજર વીરો
 બાંણુ વિદૂરઇ આંગા તૂટઇ, વેઢિ કરઇ વડવીરો. ૭૫
 નિજ જીવરખી ટોપી તીખી, હસીઇ મલઇ રણિ બાલઇ;
 સાંહમા ચાત્રઇ ધા બહુ ધાત્રઇ, લીધી મોમી ન દાલઇ. ૭૬
 સલઇ સજઇ પગસઇ ધાઇ મનમુંકી રણુ જૂઝઇ;
 બેહુનર મલીઆ બેહુદલ મલીઆ, રમેદઇ ઝાણુ ન સૂઝઇ; ૭૭
 અન્તુનદે ઉઠિઓ મેહલઇ મુંઠિઓ, હાચે લાલ કમાંણયો;
 રણુથી ટલવા પાછા વલવા, પૂરણરાયની આંણયો. ૭૮
 વીરમદે વઢતો અંગિ અડતો, કહઇ રણિ રાખું નાંમો;
 લખદલ લાંતું લુંણજ ખાધું, તે કિમ કરું હરામો. ૭૯
 વેજો વાગેસો હાચે ભાસો, ૪ અણુહાણોડ જાય;
 સ્વામી કારણિ અડિઓ આરણુ, ન ગણુઇ રંક નઇ રાય. ૮૦
 ઇસરદે આવઇ રણુ જંપાવઇ, ન કરઇ આનમ સારો;
 રણિ નવિ ટલીઇ કહો કિમ વલીઇ, મરવું એકજ વારો. ૮૧
 રણુમાં વઢતો અતિ આરડતો, નાંખિઇ દુહો દુણો
 પુંકિ ન દીજઇ હરાંમ ન કીજઇ, કુંમારપાલતુ લુંણો. ૮૨
 જીમ ન ભાંજઇ રણુમાં ગાજઇ, ન ધરઇ નારી નેહો
 બહુપરિ વઢીઇ રણુમાં પડીઈ, કુંકુમવરણી દેહો. ૮૩
 ખિત્રી પાત્રા અતિ વિકરાલા, કો નવિ જાઇ ભાતી;
 કુંમરનિરંદહ પૂરણુગયંદહ, લોહ કડાકડી લાખી. ૮૪
 પાત્રઈ પાત્રા જૂઝઈ ઝાત્રા, અસ્તઈ અસ્ત અનેક
 ગયવરઇ ગયવર રથઈ રથ ભડતા, અપત્ય યુદ્ધ નહિ રેખો. ૮૫

ફૂલ.

અપત્ય યુદ્ધ નવિ દો કરમ્, બિહુ રણિ ઝૂઝઈ રાય;
 એણુમ્ અવસરિ નૃપ પૂરણો, ચિતમાં ચિંતા થાય. ૮૧
 અપત્ય યુદ્ધ કર્યા વિના, કિમ વસિ ચાસ્વમ્ રાય;
 બુદ્ધિ અસી પરિ^૧ કેલવું, જમ નૃપ નાડો જાય. ૮૭
 જમ છલ બોલ્યું જૂવટઈ, તિમ પણિ રણિ સંગ્રામ;
 કાંચક કપટ કર્યા વિના, નવિ જીવું એણુઈ ઠામિ. ૮૮
 પૂરણુ વિચારી આર મન, લીધાં કનક રતન;
 કુંભારપાત્રના સુમટ નઈ, વહઈચી આપે ધન. ૮૯
 કાંમણુ મોહણુ વસિકરણુ, સેહે કાજ સમરથ;
 જોણુ દોડે મુનિવર ચલે, તરણી પસારે હથ. ૯૦
 સોયન ધન સુમટઈ લીઆં, ન કરમ્ ઉંચો હાથ;
 સેન મિઈ ચિંત્યું દેખિ કરે, ચિંતા થઈ નરનાથ. ૯૧
 નૃપ દુખિઓ દેખી કરી, બોલ્યો સામલ માહાત;
 સુર મિછ ચિંત્યું દેખિ કરી, ચિંતા સી નરનાથ. ૯૨
 જહાં લગમ્ તું ઉમો અહીં, જહાં લગમ્ કલિપંચાયણુ;
 જહાં લગમ્ હું સેવક અણુ, નિહાં લગમ્ ચિંતા ન આણિ. ૯૩
 ત્રિણુ ત્રિભુવન નમ્ ત્રિણિ જણુ, જીપીસું એક એક;
 સુર થઈ સાંહમો થયો, ચિંતા મ કરો રેખ. ૯૪
 અમો થોડા રિપુ ધણુ, કાયર ઇમ ચિતેય;
 એકહ સૂર્ય ઉગતાં, તારા કોડિ છયેય. ૯૫
 સુર સુભટ નર પંચ જણુ, કાયર સો પંચાસ;
 આવી પડ્યું સરિ આપણુમ્, મુકિ પીઆરી આસ. ૯૬
 સિદ્ધ ન જીમ્ ચંદ બલ, ન જીમ્ ધરની રિદ્ધ;
 એકલો લાખામજે, જાણાં સાહસ તિહાં સિદ્ધ. ૯૭

૧ અહિં.

વાળાં વાગો જણુ મિલો, જણુવો અપાણુ;
 મુઝ દીઠઠ જો ડગ ભરઈ, તો જણુણી અપ્રમાણુ. ૯૮
 સીઠ કઢઈ હું વનિ વસું, મુઝ છેડીઉ પરિમાણુ;
 અવરિં ભગ્ગાં હું ધણી, મુઝ ભગ્ગાં નહીં કાણુ. ૯૯
 સિહડા મોટિ આખડી, પર માર્યો ન ખાય;
 પેહેલિ ત્રપે ન ચૂકિયે, ભાંગ્યા કેડિ ન થાય. ૧૦૦
 એહ સભાવ સીહડા તણો, સુરતણો ગુણુ એહ;
 દિલગીર દલ દેખી કરી, હિછઈ સુહરખઈ તોહ. ૧
 ચંદ તણુ મુખ દેખતાં, વાધે ઉદ્ધિ નીર;
 સગલ સેન નર દેખતાં, બહુ વાધે બલવીર; ૨

શ્લોક.

વિદેસે વિદ્યા મંત્રો, ધરે મંત્રો સુમારયા;
 સંગ્રામે ભુજ મંત્રો, અંત કાસે જિનનામ. ૩
 અંત સમય અરિહંત સરણુ, રણુનઈ સમઈ ભૂખય;
 દોલ દમાંમાં વાગતઈ, સૂર હુઈ ઉચ્છાહ. ૪
 રણિ વાગઈ સરણાઈઆં, પાખરઈ કેકાણુ;
 સૂર ધરિં વધામણાં, કાયર પડીઆ પ્રાણુ. ૫
 દેખીતા હુંગર જસ્યા, કાંમિ કાયર થાય;
 પડઈ ઉગમણી ખુંબડી, તો આથમણા જાય. ૬
 કાયર મલિયા કેડિ, કેડિ ખત્રિ આણો;
 ખાઈ નઈ ખાંધ વધારતા, વઢયાની વાન ન જાણે.
 હગણુ ધરે હથિયાર, વાટમાં વાંકા ચાણે;
 રહામા મલે કે સૂર, વઢન તે વાડિમાં ધાણે.
 લોહી દીઠે ચઢે ચીતકી, મસ્તગી પુજનો દાવો ધરે. ૭
 બડતા બડે બંગાણુ, માર્યા પહેલા તે મરે. ૮

માર્યા પહેલા તે મરે, ખોડે વડાનું નામ;
 પડે કામિ કાચર થિયો, વદન ઉગ્યો તેણે શ્યામ. ૮
 એક પતિ નહ બીજું પ્રાણુમું, નાખ સકઈ તિહાં રાખિ;
 ને ઉતયાં અધપાયકઈ, વલતું ન ચઢ્ય લાખિ. ૯
 તેણુઈ કારણિ સામલ કહઈ, સાંભલિ કુંમરનિરંદ;
 તાહરો જસ જગિમાં ઘણો, તું મમ પાડેસ મંદ. ૧૦
 સુર થજે તું સિંહચરિ, હીડં તે કરજે હાથિ;
 આપણનંધ નહી બાજવું, રાજ દીડં જગનાથ ૧૧
 કુમારપાલ મમ ચિંતિ કરી, ચિંત્યું કિંપિ ન હોય;
 જોણુઈ તુઝ રાજ સમર્પિયું, ચિંતા કરસ્યઈ સોય. ૧૨

ચઉપધં

એવે વચને ભૂપતિ ચિતિ ઠર્યો, સાહસીક ગુણ અંગિ આદર્યો;
 આગઈ સીહ અનઈ પાખર્યો, મયગલ માતો નહ મદ બર્યો. ૧૩
 તીખું ખડગ અનઈ વિખધાર, અગનિ યોગ મલ્યું ધૂત સાર.
 આગઈ સુર કુંમરનરનાથ, વલી વકારત સામલ માહાત. ૧૪
 કુમારપાલ સુરાતનિ ચઢ્યો, કલિ પંચાયણુ નહં થાયડ્યો;
 સામલ માહાત પ્રસંસી કરી, નાગ ચલાવ્યો જીહાં નૃપ અરી ૧૫
 નૃપઈ આવતો દીડો જસઈ, પૂરણુ પાછો ખસીઓ તસઈ
 કુંમારપાલ જૂઠં ચિહું પામઈ, પૂરણુરાય ન દીસઈ અસિઈ. ૧૬
 એણુઈ અવસરે થયો સંધ્યાકાલ, પડિકમણું માંડઈ ભૂપાલ;
 મન વચન કાયા થીર કરી, મુકઈ સયલ કસાય પરિહરી. ૧૭
 બધ્યાનઈ નર ચઢિઓ જસઈ પૂરણુરાય રણિ ધસિઓ તસઈ;
 સો તિહાં માંડ્યો સંગ્રામ, કુંમારપાલ મુકાવા માંમ. ૧૮
 સોર નહં રણમાં ફિરઈ, કુંમારપાલના નર ઉસરઈ;
 વિના દલ ઝાંખું થાય, ચિંતાતુર હુઆ માંહોમાંહિ. ૧૯

સુમટ ખોલ દેખાઇ તસ દાય, તુલ્ય ધ્યાન ન ચૂકઈ રાય;
 મૂરતિ તેણીપરી હાથ ધિર થઇ, કિમ મુંકઇ વ્રત અગિ ગ્રહી. ૨૦
 કિમ સુપુરુષ જીવઇ હેલીઓ, કિમ સાકર થાઇ એલીઓ;
 કિમ મૃગપતિ રણિ નાહો જાય, કિમ લીધું વ્રત મુંકઇ રાય. ૨૧
 કિમ પૃથવિ હાલઇ જગિ મેર, કિમ દીપકથી હુઇ અધેર
 કિમ સોનું અગનિથી બલઇ, કુંભારપાત્ર વ્રતઇ કિમ અલઇ ૨૨

હુહા

લીધું વ્રત નવિ મુક્રિઉં, નિજ મન રાખ્યું ઠામિ
 પડિકમણું પુરું કરી, ઉઠિઓ યુદ્ધ કામિ ૨૩

અઉપઇ

જઇ વકાર્યો નૃપ પુરણુ, સજ થાજે તુજ આચ્યું મરણુ
 મુંકે પહાલો મુઝ સિરિ ધાય, પાઞ્ચલિ ચોડી કરું હું રાય ૨૪
 મુઝ તુઝ વચર અછઇ એણુઠ ઠામિ, સુમટમરાવઇ કેહઇ કામિ;
 ઉતરી હેઠો થાએ સર્જી, અવર પુરુષ સું નહી મુઝ કર્જી ૨૫
 એક ચિતઇ દીઠો જવ રાય, પુરણુ વિમાસઇ તેણુઠ ઠારિ;
 તેણો દૂત જે સખલો સાદ, તેણુઠ તિહાં મુંકયો સિંહનાદ ૨૬
 તેણુઠ નાદિ ગજ ભાગો જસઇ, બુદ્ધિ વિમાસઇ ભૂપતિ તસઇ
 કમરબંધ તિહાં છોડી કરી, કાંતે ઘાડ્યો લોચો કરી ૨૭
 તવ હાથી હુઓ હુંશીઆર, મારઇ દાંતે સુદિ પ્રહાર;
 ચાલ્યો ગજવર આચ્યો ત્યાહિં, પૂરણુરાયનો મયગલ જહાં ૨૮
 ભૂપઇ ભૂપ મિલ્યા જેટલઇ, કુંભર સજ થયો તેટલઇ
 હાથી ઉપરથી ઉઠકંત, પૂરણુરાય સોર પડીઓ દુરદાંત ૨૯
 કુંભરનરિંદઈ ૨ ગ્રસ્યો પૂરણુ, જમ સીંહઇ સખલઇ દુગ્ધમલ હર્ણુ;
 તેણીપરી ઝાલ્યો રાજ નિહાં, બાંધી ઘાડ્યો પાંજરમાંહિ ૩૦

૧ થોણુ ૨ સાલો.

ઢાલ.

રાગ-ધન્યાશ્રી કેહેણી કરણી; એ દેશી.

પરવસિ કાયા કષ્ટિઈ ફલ હેય, તો રોગી સુખ પાવઈ; ૪૧
 દેહી પખાલી જે નર નિર્મલ, તો મચ્છ જલમાં ગહવઈ. ૪૨
 પરવસિં કાયા કષ્ટઈ કેતાં, મુગતિ તણુઈ નહોં કામિં; ૪૩
 ગુરૂ ઉપદેશ સુહાયા નર કેતા, તન ઉડઈ પુણ્ય કામિં. ૪૪
 ભરમ લગાડી જે હુમ છૂટક, તો ખર છાહારઈ લોટઈ; ૪૫
 મન વિણુ છોતિ કરી સુખ પાંમઈ, ચાતુક સરિ નવિ બોટઈ. ૪૬
 મન વિણુ જટા વધારઈ સુખીઆ, તો વટ મુગતિઈ જીયે; ૪૭
 ઉંધઈ મુખિ રહઈ તિહાં ઝહિ પામઈ, વાગોલ વૃક્ષઈ ટંગાય. ૪૮
 પરવસિ નગન ભૂમિં દૂખ ભાગઈ, તો પસુઆં સુખ થાય; ૪૯
 પરવસિ મુંતી રહઈ બગ પંખી, જનમ મરણુ નવિ જાય. ૫૦
 પરવસિ ત્રાડિઈ તરતા દીસઈ, તો બહુ સંખ પુકારઈ; ૫૧
 કાયા હેદ કરી સુખ હોઈ, તો સુરા સરિ હારઈ. ૫૨
 પરવસિ અગ્નિ ભખઈ સુખ પાંમઈ, પડઈ પતંગાં દીવઈ; ૫૩
 ગુફા ગ્રહઈ જે બહુગુણુ વાધઈ, તો અહિ સુખભરિં જીવઈ. ૫૪
 પરરંજઈ પરમાનંદ પાવઈ, તો નાટિકીઆ નિરખો; ૫૫
 મન વિણુ નાચિં વૈકુંઠ જાય, તો મોરા સહુ હરખઈ. ૫૬
 પરવસિ દીધઈ શુભગતિ પાંમઈ, તો તરૂંઅરફલ આપઈ; ૫૭
 મન વિન રાંમ જપઈ નર સુખીઆ, તો સુક મુગતિ જાઈ. ૫૮
 શીલ ગ્રહઈ શિવમંદિર, તો નરપતિના વાજઈ; ૫૯
 એકાકી વિચરઈ સુખ પાંમઈ, તો સિહી ચિંતા ભાગી. ૬૦
 સુકવિ કહઈ પરમાણુ ન કીજઈ, પરવસિપણુની વાતો; ૬૧
 મન વિણુ ક્રિયા તપ, જપ, જૂઠો, લોહ વિના ઝમ હાયો. ૬૨

ધૃત વિહુણા લાહુ જ્યો, વેણિ વિના સણુગારોજ;
 તિમ મન વિહુણું કરણી તેહવું, કરતો ન લહું પારોજ. ૫૨
 પુરુષાતન વિણુ પુરુષ ન શોભઈ, તિમ મન વિહુણો ધર્મજ;
 મૂરખ મન વિણુ કાયા કષ્ટઈ, તે નવિ સમકષ્ટ મર્મજ. ૫૩
 દાન, શીલ, તપ, ભાવન, પૂજ, મુન શુદ્ધિ જો કીજઈજ;
 પરમ પુરુષ કહઈ સુંણુયો લોગા, મુગતિપુરી ગઢ લીજઈજ. ૫૪

હુહ

મુંગતિપુરી ગઢ લીજઈ, કીજઈ ધર્મ સુસાર;
 પરવસિ પીડયા દુઃખ ખમઈ, લેખઈ નહીંજ લગાર. ૫૫
 પરવસિ પણુઈ વેદન ખમઈ, તેહનો સોમો ભાગ;
 આતમ સાખિ જો ખમઈ, લહઉ મુગતિ માગ. ૫૬
 પ્રાંદિ કુલ જગિ જીવડા, સહઈજ ન કરઈ ધર્મ;
 પરવસિ પીડયો દુખ ખમઈ, આવઈ ઉદય જમ કર્મ. ૫૭
 પરવસિ પીડયો નરપતી, નવિ ચાલઈ કાંઈ પરાણુ;
 કુમારપાલ નૃપનાં ખમઈ, વચન રુપિઆં બાણુ. ૫૮
 બોલાવ્યો બોલઈ નહીં, લાજ્યો હમડા માંહિં;
 ગતિ, મતિ, બન્ન, પ્રાક્રમ ગયું, નાડી બુદ્ધિ સુ ત્યાંહિં ૫૯

ઢાલ

રાગ આશાઉરી સિંધુઓ.—રણિ અગણિનો, એ દેશી
 બુદ્ધિ ગઈ પરહતિ ચઢ્યો, કિમ છૂટઈ રાય;
 જીમ પુંડિલી કાઢવા, સ્ત્રી કરઈ ઉપાય. બુ. ૬૦
 જાંણી વત ભૂપઈ જસઈ, બોલ્યો તતજાલ;
 જીમ ધણીની કાઢતા, ચાસ્યઈ દેશમાં ગાત્રિ. મુ. ૬૧
 પુત્ર કપુત્ર જો હુંઈ, તો ખમવું માય;
 પીપલથી નર જો પડઈ, નવિ દીજઈ ધાય. બુ. ૬૨

યુડી જઉ સિરિ બાલજો, તો કો નીર ન કાઢખં
 અવરી રત્ન ગલુઅ જો, તો કો પેટ ન ફાડખ. યુ૦ ૬૩
 કંચવ દુહવ્યો કસ ચઢખ, ખંડી જીમ ચોલ;
 અગર દહતો ગુણુ કરખ, જીમ પાંન તંબોલ. યુ૦ ૬૪
 છોલી છુંદી છુંબરી, કીધી કટકા કોડી;
 તુહમ મીઠી સેલડી, જેહની નહીં જોડી. યુ૦ ૬૫
 ચંદન ઘાઠો પરિમલખ, દુર્ગંધ ન ખોલખ;
 ખેહુ પરિ વેધ્યો વંસનઈ, તુહમ મધુરં ખોલખ. યુ૦ ૬૬
 એહ સભાવ ઉત્તમ તણો, સુંણિ બહમની બાય;
 અન્યાઈ તો તુંહમ આપણો, કીજમ કિમ પેટ ધાય. યુ૦ ૬૭
 બંધવ વચન સુંણી બહમનિ, ચમ શાંતિ સુગમ;
 બોલ્યું વચનજ પાલવા, કઈં કાંઈં ઇંધાણુ. યુ૦ ૬૮
 ડગલાં પુઠિઈં જીભી કરી, જાણે જીભ કાઢી;
 રાજ્ય તે પાછું આપીઉં. ચઢિઓ સરહ નમાડી. યુ૦ ૬૯

હુહા.

સરિહ નમાડી સો ગયો, ન કરમ ફિરી જવાબ;
 પૂરણરામ નિવારીઉં, દેસ સકલમાં પાપ. ૭૦
 શ્રીજીનની આજ્ઞા વહમ, નાંમમ મુનિવર સીસ;
 જૈનધર્મ દેખી કરી, ન કરમ રાજા^૧ રીસ. ૭૧
 એમ દેશે આજ્ઞા ફરમ, ધન્ય તું કુંભરનિરંદ;
 સામાયકવ્રત પાલતાં, ન થયો રાજા મંદ. ૭૨
 આર સામાયક ચિંતવ્યો, સમકિત શુદ્ધ વલી જેહ,
 દેસવ્રત ત્રીજો કહું, સર્વ વિરતિ જાગિ જેહ. ૭૩

ત્રિણિ સામાયક નૃપ ધરધ, પહધલું સમકિત સાર;
 જીન ગુર ધર્મહ કારણિ, મરણ કીઓ ખુઆર. ૭૪

શ્રુત સામાયિક સાયવધ, ગુણ ખત્રીસ પ્રકાશ;
 સોવન અક્ષર ગુર તણા, અન્ય લિખાવધ ખાસ. ૭૫

દેસ વૃત્તિ ત્રીજી કહું, સામાયક શુભ જાણી;
 વ્રત ખાર અંગિ ધરધ, સરિ વહધ જીનવર આંણ. ૭૬

આંણુ વહધ અરિહંતની, કારણ પણુધ ન ચલંતિ;
 રણિપડિકમણું તે નૃપ કરધ, નવિ મનિ તેઅ ખલંત. ૭૭

ત્રિણિ સામાયક નૃપ ધરધ, ચક્રધર્મ ભાવન ભાવિ;
 તુંમું વ્રત નૃપ ઇમ વહધ, લિધ દશમાંનો લાભ. ૭૮

અઉપધ.

દેશાવગાસિક દશમું વ્રત, પાલધરાય દેહ કરધ પવિત્ર;
 લેધ વ્રત નૃપ નવિ ખંડતો, તિહાં અતિયાર પંચ છંડતો. ૧

ઉત્તમ કુલનો એ આચાર, નીમી ભૂમિકા નર નિરધાર;
 તિહાંથી વસ્ત અણુવાધ નહીં, ઇહાંથી નવિ મોકલતો નહીં. ૨

રૂપ દેખાડી પોતાતણું, સાદ કરધ અતિ ત્રાડધ ઘણું;
 નાંખી કાંકર થાધ છતો, તે નર કૂપિ પડતો દેખતો. ૩

દુહા.

ઉંડધ કૂપિ તે પડધ, જે કરતાં વ્રત ભંગ;
 ભવિ ભવિ દુખીયા તે ભમધ, દુલહો સુર ગુર સંત. ૧

દોષ સકલ વર્જીત ભલું, વ્રત દશમું જે સાર;
 કારણ પડિધ નૃપ નવિ ચલ્યો, સુંણ્યો તે અધિકાર. ૨

અઉપધ.

અગડ અસી ગુરકનધ ઉચરધ, ચક્રમાસધ નવિ કટકધ કરધ;
 ત હુધ પરદેસધ જસધ, મુગલ ગર્જની આવ્યો તસધ. ૧

૧ કરધ. રસદ

સખલ સેન લેઇ નિજ હાથિ, ગજ, રથ, થોડા બહુ સંઘાતિ;
 આંકસ બાળ લેઇ કરી, વીંટી મુગલ પાટણુ પુરી. ૨
 આવ્યા મુગલ બાણ્યા જસઇ, દરવાજા લેઇ બીડ્યા તસઇ.
 ચિંતાતુર હુઆ જન લોક, પાટણુમાંહિ રહ્યા સહી ફોક. ૩
 એક કહઇ નર છાંડી જઇઇ, એક કહઇ નર માંડી રહીન;
 એક કહઇ કાંઇ ચાઇસ્યઇ, એક કહઇ ભાગી જાવસ્યપઇ. ૪
 એક કહઇ એનિસ્તરાય, એક કહઇ તપ ચઢીસ ન જાઇ;
 એક કહઇ તપ નાસઇ આજ, એક કહઇ તપ ખિત્રીસી લાજ. ૫
 આગઇ નાસ રાવતણુ જોઇ, રણ સંગ્રામિં ભાગો તેઠ;
 પંથી લોક તસ પ્રજઇ તિહાં, લેઇ ડહી નર ૧ નાસઇ કિહાં. ૬
 બહુ જીવ્યા હવઇ સું જીવસ્યો, કુલની રીતિ ૨ તે કિમ ખંડસ્યો;
 સોય કહઇ સુંણ્યો નર સાર, નાસતાં મુઝ ગયો અવતાર. ૭
 જનમ લગઈ નાઠાની ટેવ, તું આ ડહી પામ્યો દેવ;
 કાલી ટલી એ ધોળી થઇ, સોય રૂપસાય નાઠાનો સહી. ૮
 અસ્યાં વચન બાખઇ પુર લોક, ન મલઇ ધધણુ પાણી ખોક;
 શોકાતુર હુઆ નર જસઇ, કુમારપાલ વીનવીઉ તસઇ. ૯
 ભૂપતિ કહઇ વિવહારી સુંણો, નીમ ગલ્લો સંગ્રામહ તણો
 લીધું વ્રત નવિ કરેં અસુદ્ધ, ચ્યાર માસ નવિ કીજઇ યુદ્ધ. ૧૦
 અસ્યું વચન નરનાથઇ કહ્યું, મહાજન તિહાં ચિંતાતુર થયું;
 જઇ વીનવીઉ ઉદયન તણુઇ, કસું કરેવું અજ આપણુઇ. ૧૧
 ઉદયન કહઇ મન નિશ્ચલ કરો, ચિંતા દુઃખ મનથી પરિહરો;
 જોણુઇ દીધું છઇ પાટણુરાજ, તે ચિંતા કરસ્યઇ સહી આજ. ૧૨
 અસું કહી ચાલ્યો વાણીઓ, બુદ્ધી ભોલ હીઈ આણીઉ;
 ઉદયન મંત્રી મનિ ઉલાસિ, પુહુતા હેમાચારય ૪ પાસ. ૧૩

૧ જે ૨ કીરતિ ૩ તે મહિમાના ઠાનો ૪ સુજની

ગુર વંદી બધડો તસકાય, સ્વામી કરવો કિસ્યો ઉપાય;
 પાટણ વીટિકં મુંગલ ફિરી, ભૂપઈ વઢવા અડગજ કરી ૧૪
 ધીરજ લોકતાણું નવિ રહઈ, જઈ તે કુંભરનિરંદહ કહઈ;
 નૃપતિ તો અગડનો ધણી, ન વઢઈ તે સંગ્રામહ બણી ૧૫
 તે માટઈ મયા કર આજ, જીમ રહઈ કુંભાપાલની લાજ;
 તુલ સરિખો ગુર માથઈ છતાં, હીણપણું^૧ હોરથઈ ગંજતા ૧૬
 અરયા વચન સુંણીઆં મુનિ હેમ, કુમારપાલ પરિ સખલો પ્રેમ;
 જનશાસન સોભા નઈ કાજ, તેડી દેવી તિહાં ગુરજાજ ૧૭
 ચક્રેસ્વરી આવી તેણી કાર, પ્રેમઈ ગુરનઈ લાગપાય;
 દેવી કહઈ તેડી કુંણ કામિ, હેમસરિ બોલ્યા તેણુઈ કામિ ૧૮
 વારવાર કહું તુજ ધણું, સંકટ ટાલો પાટણુતણું;
 યુદ્ધ અગડ છઈ નર મહારાજ, રાખો જનશાસનની લાજ ૧૯
 ગુર વચને દેવી સજ્જ થઈ, નિસિખર મુંગલ દલમાં ગઈ;
 આવી જહાં બધડો સુલતાન, નિદ્રા દેઈ દીધું વિજ્ઞાન. ૨૦
 સોવન ઢોલીઓ લેઈ કરી, મુંગલનઈ રચાલ્યો ઉપહારી;
 જઈ મુંકયો ગજણુવઈ તિહાં, કુંમારપાલ નર સુતો જહાં. ૨૧
 પ્રહ ઉગમતે સ જાગ્યો જસઈ, પાસઈ કોય ન દોડો તસઈ;
 પેખઈ ખિત્રિનો પરિવાર, અસુર હીઈ તવ કરઈ વિચાર. ૨૨
 બડા બખત ભૂપતિકા સહી, ઉનકી ખાત ન જઈ કહી;
 કો એક દેવ ફરિતા એહ, એ કોઈનો હઈ આદમ દેહ. ૨૩
 અજબ ખાત હુઈ દુની માંહિં, અસી ઠોરિ હું આયા ક્યાંહિ;
 અબ મઈ જાણા પાઉં કિહાં, જનકા કયજ ગયા મઈ સહી. ૨૪
 છોડછગા નહીં મુજકું આજ, વચર પાતશાહ હોંદુરાજ;
 જીંમઈ જનકું છોડયા બહુત, એ મુઝકું દિછગા સહી મોહોત. ૨૫

૧ ચારઈગંજતાં. ૨ લેઈ પરવરિ,

અસું વિચાર કરધ નર જસઈ, કુમારપાલ બોલાવધ તસઈ;
 સાંભલિ રે મુંગલ સુલતાન, હધ મ કરિ તું મયલું ધ્યાન રક
 તે તું હઈ મુઝ ચઢલક વંસ, બાંધ્યાને હણું નહોં જે હંસ;
 જો મુઝ સરણુ આબ્યો મીર, તુ તું માહરો સહી વડવીર ર૭
 અરયાં વચન નૃપ બાંખધ ત્યાંહ, ખુસી હુઓ મુંગલ મનમાંહિં;
 હું આબ્યો વઢવા નૃપ બણી. એણુધ મુઝ કરમતિ રાખી ધણી ર૮
 સહી એ રાખ જાતિ સુજાતિ, પોત વિના નવિ દીપધ જાતિ;
 અવગુણ પુઠિઈ તો ગુણ કરધ, જે સુપુરુષ નર હુધ સરધ ર૯
 અસું વચન મુંગલ ઉચ્ચરધ, કુમારપાલસું મૈત્રી કરધ;
 કટક લેધ નર પાઝો ફિરધ, પોતધ દેશ બણી સંચરધ ૩૦
 કુમારપાલનો ગુણ ચિતિ ધરી, દેસમાંહિં અમારિજ કરી;
 જીવદયા જગમાં વિસ્તરિ, ગર્જનીખાંત થયો સંવરી; ૩૧
 અનેક જીવ ઉગરીઆ જેહ, કુમારપાલનો મહિમા તેહ;
 એમ વ્રત દશમું અંગિં ધરધ, કારણ પડિઈ નવિ ભંગજ કરધ ૩૨
 અગ્યારમાં વ્રત અંગિં ધરધ, પર્વ તિથિં નૃપ પોસો કરધ;
 ચાર આહાર પચ્યખે નિરધાર, રાત્રે નિદ્રા નહિં લગાર ૩૩
 નિજ ગુરુનધ વિસામણુ કરધ, મુનિવ્રત નૃપ મુખિ આદરધ;
 કામિં ગુરુસુ બોલધ રાય, બણુઈ ગુણુઈ કે કરધ સત્રાય ૩૪
 પાંચ અતિચાર અંગિં ટાલી, સંચારાની લોભી સંભાલી;
 ઠંડિલ પડિલેહી વાવરધ, નૃપ હુંતો બહુવિધિ આદરધ ૩૫
 પરઠવતો નૃપ જીહાં માતરં, પ્રથમ દ્રષ્ટિઈ જોધ ખરં;
 અણુજાણુહ જસસગો કહી, પરઠવતો જયણુઈ સહી ૩૬
 વાર ત્રિણુ કહેતો વોસરે, નિસહિ આવસહિ ઉચરે;
 કાલવેલા નૃપ વાંદઈ દેવ, પોસાની નૃપ કરતો સેવ ૩૭
 પૃથવી પાણી તેહ વાય, વનસ્પતિ છડી ત્રસ કાય;

સંઘટ તેહનું ટાલઘ રાય, પાલઘ પોસો નિજ મન ઠાય ૩૭
 દિવસઘ નિદ્રા નહોં તપ તણુઘ, સંચારા પોરિસિ નિતિ^૧ બણુઘ;
 અવધિઘ સંચારઘ નહિ જોહ, મિચ્છાદુકકડ નાવઘ તેહ ૩૮
 પોષઘ રાય સચારો કરઘ, પારિ વહિસો નવિ સાંચરઘ;
 ભોજનગી નવિ ચિંતાં કરઘ, તપ હુંતો ઋષિનિ પરિ કરઘ ૩૯
 પારી તપ જહારઘ સંચરઘ, વ્રતી શ્રાવકનઘ ચિતિ ધરઘ;
 ધણા પુરૂષસું તપ પારણું, એહજ ન્યાય અંતરવારણું. ૪૦

હુહો.

એણીપરિં તપ પોષઘ ધરઘ, વ્રત સચલમાં સાર
 હવઘ વ્રત બોલું^૨ ખારમું, ઉત્તમતો આચાર—૧

હાલ

રાંમ બણુઘ હરિહીઘએ —દેશી રાગ રામગ્રી.

ખારમું વ્રત ઈમ પાલતો, દેતો મુનિવર દાન રે;
 પાત્ર પોખીરે ભોજન કરઘ, હમડઘ બોખું ધ્યાન રે. બા. ૧
 અતિથિ સંવિભાગ સુસાયવઘ, દેતો જે મુનિ હાથ રે;
 તે પણિ અહાર પોતઘ લીધ, પુણ્ય કરઘ બહુ ભાતિ રે બા. ૨
 સાધુ ભલો અનઘ સાધવી, શ્રાવક શ્રાવિકા સોય રે;
 સંઘ સકલનઘ રે પોષતાં, પદવી તીર્થ^૩કર હોધ રે. બા. ૩
 એક દિન કુમર નરેસવર, આવ્યો વંદન કામિ રે;
 ગુરુ સિરિ ખાસર ઓઢીઘ, તપ^૪ લાખ્યો તેણુઘ કામિ રે. બા. ૪
 વિનય કરિ તપ બોલીઓ, સાંભલો હેમસૂરીંદ રે;
 જે તુમ ખાસર ઓઢીઘ, લગ્ન કુંમરનિરંદ રે બા. ૫

૧ તપ. ૨ લાખુ. ૩ લગ્ન. ૪ કુંમરનિરંદરે.

હેમ કહ્યું સુણો નરપતિ, હું ગયો ગોચરી કાંભિ રે;
 દુબ્બલ શ્રાવક સુભમતિ, પાય નમઠ તેણુમ્ હાંભિ રે. આ. ૬
 ભાવ સહિત નર ખોલીઓ, આવ્યો મંદિરમાહિં રે;
 લાજધરિ મુઝ આપીકું, ચીવર ખાસર ત્યાંહિં રે. આ. ૭
 મુનિવર સોય મમતા નહીં, કુણુ ખાસર કુણુ ચીર રે;
 ભાવ વડો જગમા વડવીર, ભાવિ રામડી ખીર રે. આ. ૮
 તેહના હરખનંધ કારણુધં, ઓહું ખાસર નિત્ય રે;
 તે ધન્ય શ્રાવક જીવીકું, અછતઈ વિક્રમાન્તિય રે. આ. ૯
 જે નર બહુ ધન પાંખીઆ, સમઝયાં શાસ્ત્રનો મર્મ રે;
 તે નવિ લખમીઅ વ્યય કરઈ, તો સું સમઝીઆ ધર્મ રે. આ. ૧૦
 આજ વડા પુણો નરપતિ, ન કરો સામીની સાર રે;
 દિનકર તિમિર ન નિગમઈ, કુંણુ ટાલઈ અધકાર રે. આ. ૧૧
 ખાસર દેખીઅ લાજીઆ, તો મુનિ માનો વચન રે;
 જે કુલ નિરધન શ્રાવકાં, તેહ ધરિ થાપીઈ ધન રે. આ. ૧૨
 એણે વચને તૃપ હરખિઓ, લાગો મુનિવર પાયરે;
 ચૂક પડી પુલ્લ દાસંનઈ, તે ખમજો ઋષિરાયરે. આ. ૧૩
 શ્રીગુરુ વંદીઅ તૃપ વલ્યો, આવ્યો આપણુ ધર્મરીરે;
 બહુ ધન શ્રાવક આપીઆં, વણુજ કરો બહુ પધરીરે. આ. ૧૪
 ખિહુત્તરિ લાખ સોવન ટકા, મેલ્યા શ્રાવક ડંડરે;
 પોષ કરઈ બહુ પુરૂષનો, પાલઈ વ્રત અખંડરે. આ. ૧૫
 એહવા જે^૧ સાંહમી આપણાં, સીદાતા વધી હોધરે;
 સહસ દીનાર દેઈ કરી, તૃપ તેહનું મુખ જોયરે. આ. ૧૬
 કોડિ સોવન ધન વ્યય કરઈ, શ્રાવક ભક્તિ નઈ કાંભિરે;
 સાતઈ ખેત્ર સંતોષતા, ધન વાવ્યાં શુભ કાંભિરે. આ. ૧૭

૧ જેનરસામી આપણા.

ઢાલ.

સુર ગીતારથ મારગ જોતાં એક મુનિવેશિ દોઢો એ દેશી રાગ-આશાવરી

સિંધુઉ રાગ વરાડી

પાંચ અતિયાર એહના ભાખ્યા, તે ટાલો નરનારિ;
 આહાર અસુઝતો દેતાં મુનિવર, દોષ કલું સુવિચાર^૧;
 હો ભાવિકા પાંચ અતિયાર ટાલો-આંચથી ૧

અણુદેવા બુદ્ધિ કારણિ કિરપી, આહાર અસુઝતુ કીધું;
 ભવિ ભવિ દુખિઓ તે નર થાઇ કર નવિ ઉચો કીધું હો. ૨

આહાર અસુઝતું છઠપણિ આગમ્, તે મમ સુઝતું સારો
 અંગિ અતીયાર આવમ્ લામ્, પંડિત આપ વિચારો હો. ૩

વસ્ત હુંતી નર પોતા કેરી, તે કિમ પારકી કીધી;
 પારકી દેડી આપણી આખી, ભાખી મુનિવર દીધી હો. ૪

મધુકરી કાલ થયો નર જહાં. તવ જમ્ ખુંણુમ્ પમડો;
 અંગિ અતિયાર તેહનમ્ આવમ્, પ્રગટ થમ્ નમ્ અમડો હો. ૫

અસુર કરી આયો મુનિ તેડણુ, જવ ગયો આહારનો કાલ;
 જે નર કરમ્ ચરિત્ર નિતું એહવા, એહનમ્ પાપ વિશાલ હો. ૬

સાધમિક સીદાતા જાણી, ન કરી તેહની સાર;
 સી લખમી તસ મંદીર માંહિ, ન કરમ્ તત્તવ વિચાર હો. ૭

દીન ઉધાર ન કીધું જેણુમ્, તે ચુદ્ધા સંસાર;
 અતિ ઉંડા ધન ધરણુ^૩ ધરતાં જમ્મસ નરમ મઝાર હો. ૮

દુહા.

પંચ અતિયાર એ કહ્યા, ટાલમ્ તે નરનાય;
 પ્રત આરમ્ અંગિ ધરમ્, ન કરમ્ પાતગ વાત. ૧

૧ સંસારી. ૨ નવિ. ૩ લોભથીને.

ઢાલ.

મંગલાવતી વિજય વિરાજીત એ દેશી રાગ માલવ ગાડી.

આરવત આદરધ અંગિ, ઉચ્છવ મહોચ્છવ અતિહિં મંડાણુ;
 સમકિત શુદ્ધ ઉચરીહિં વચને, કુંભર નિરંદરહ ચતુર સુગ્મણુ. આ-૧
 મણિમુક્તાકલ થાલ ભરીનધ, વધાળ્યો (મુનિ) હેમસરીંદ;
 સંધ ભકિત કીધી મનિ રંગિ, દાનિધી વરસધ કુંભરનિરંદ. આ-૨
 જ્યજ્યકાર હુચો જગમાંહિં, ઉદ્યોતતણો સુખિ વલી જેમ;
 શૈવતણાં મુખમંદ ધણેરાં, અમાવાશ્યા રચણી જેમ. આ-૩
 ધરિ ધરિ તોરણિ મંગલમાલા, જૈન ધર્મ દીપધ અભિરાંમ;
 ચઉત્રક વંસે કુંભરનિરંદહ, રાજઋષિ ધરાવધ અભિરાંમ.^૧ આ-૪

હુહા.

રાજ ઋષિ નાંમજ હવું, હરખ હુઆ નરરાય;
 જૈન ધર્મ દીપાવવા, કરધ સો કોડિ ઉપાય. ૧
 કુંભરનિરંદ મુખિધંમ કહધ, જૈન ધર્મ જગિ સાર;
 જે જનધર્મ નંધા કરધ, તજધ તે પરિવાર. ૨

અઉપધ.

તજધ માતા મુકી મહધરિ, જેહનધ જનવચનસું વચર;
 તજધ તાત ન લાધવાર, જૈન ધર્મ જે કરધ અસાર. ૧
 તજધ અંધવ જે પણિ સગો, જૈન ધર્મથી જે ઉભગો;
 તજધ ભગિની મુકી માંમ, જેહનધ ન રચધ જનવર નાંમ. ૨
 તજધ પુત્ર પોતાનો જાણિ, જૈન ધર્મની કરતો હાણિ;
 તજધ પાપી પુત્ર વર્ગી, રાય કહધ જમ લહધ સર્ગી. ૩

(૧) નામ.

કુણા.

સરગ લહીઈ શુભ પરિં, ન કરઈ મિથ્યા સંગ;
 જૈન યતી શ્રાવક તણુઈ, દેખી ઉપજઈ રંગ. ૪
 સેવ કરઈ શ્રાવક તણી, શ્રાવક પણિ ધરી દાસ;
 સજન તે શ્રાવક ભલો, જીહા શ્રાવક તિહાં વાસ. ૫
 સારથી પણિ શ્રાવક ભલો, શ્રાવક ભલો અપાર;
 પંચિ પણિ શ્રાવક ભલો, ખોલઈ તત્ત્વ વિચાર. ૬
 કુંભરનિરંદ એણીપરિ ભણુઈ, શ્રાવક સમો ન કોઈ;
 તેણુઈ કારણે નિજ રાજમાં, જૈન કીઆ નર સોઈ. ૭
 જૈન જૈન સહુકો જપઈ, ન હણુઈ જંતુપરાંણુ;
 રાજ નિઃકંઠક પાલતો, કોઈ ન ખંડઈ આંણુ. ૮
 એણુઈ અવસર સોરઠ મધ્યે, રાય સમર દૂરદાંત;
 આણુ ન માનઈ ભૂપની,^૧ ખીજ્યો નૃપ એકાંતિ. ૯
 ઉદયનનઈ તેડી કરી, નૃપતિ દિલ આદેસ;
 સોરઠ દેસ ચાલો તુલો, જીપો સમર નરેશ. ૧૦

દાલ.

ઘોઠીની સુખ બોલ્યો મુનિવર, એ દેશી રાગ ધન્યાત્રી.

જીપેવા કાજ સમર નરેશ્વર રાય
 ચઢી ઉદયન સોરઠ દેશમાં જાય
 બહુ સેના સંઘાતિઈ હયગયરથ નહીં પારો
 ગડઈ ત્રંબ નિશાણુ, ચઢીઆ બહુ અસવારો; ૧
 દલ પાલીતાંણુઈ, કટક કરઈ મેલહાણુ;
 તિહાં ઉદયન ચઢીઓ, સેત્રુંજ સોય સુખણુ;

૧ રાયનિ.

જન દેખી હરખ્યો રહ્યો, તે મસ્તગિ નાંભિ
 દેઈ પ્રદક્ષણા એઈ, ^૧ વંદન તસ ઠાર ૨
 યદીઓ જવ ધ્યાની, નયણે નિરખ્યછ ત્યાંહિ;
 ઉદિર એક દીવો, ચાલ્યો લેછ ખીન્ન માંહિ;
 તે ભરડછ દીડો, જઈ મુકાવછ તેહ;
 તવ ઉદયન ચિંતછ, અનરથ સખલો એહો. ૩
 જો અર્ચક ના આવતો, હું ચૂકતો ધ્યાન;
 જો ધ્યાન ન છંડું ^૨ તો, લાગછ દેવ વિમાન;
 જો ધિગ ધિગ મુઝનછ, મુઝીં તીર્થ સારો.
 સી લખમી તેહની, જોણુછ ^૩ ન કીધું ઉધારો; ૪
 શ્રી જનવર ભાખ્યું, ન કરછ તેહ વિચારો;
 પુણ્ય અષ્ટગુણું જો કરતાં જીરણુ ઉધારો
 ધમ આતમ નિંદિ અગડ કરછ તિહાં ચ્યારો
 અલ્લવત એકાશણુ શિયા પાંત પરિહારો ૫
 જહાં લગિ ભુવન કરાવું તિહાં લગઈ એ મુઝનીમો
 ધંમ કહી નછ ઉદયન ચાંપછ સમરજ સીમો
 રણુતૂર યગ્ગવછ હમકછ દોલ દમાંમો
 નૃપ સમર સંઘાતિ લાગો લોહ સંગ્રામો ૬
 તિહાં ગૂર્જર ગુપતિ છુટછ તોમર ^૪ તીરો
 બિહુ દસ જૂઝછ ભાજછ નહીં વડવિરો
 કાયર તિહાં કંપછ પાછે પગલે ચાલઈ
 સૂર રણુમાં ધર્સાધસી સામા ધા ધાલઈ ૭
 જીત્યો ઉદયન સમરરાય તિહાં હાર્યો

૧ ચૈત્યવંદન તેણે ઠામ. ૨ ખડુ. ૩ ન કરે જીરણુ ઉધારો. ૪ તોમર.

તેડી તસ બેટા તેહનઇ રાજ બિસાર્યો
 આંણુ કુંભરનિરંદો કરઇ^૧ તે સોરઠ માંહિં
 જીવજંત વલી કર્યો, કોઇ ન મારઇ ત્યાંહિં ૮
 ઈમ મંત્રી મોટું કીધું રાયતું કામ
 જસ પડે વખવ્યો રણમાં રાખ્યું નાંમે
 વલી ઉદયન પાછો અગિં અછે બહુ ધાય
 તેણુ યિંતાતુર મંત્રી થયો મનમાંહિં ૯
 મુકંઇ નિસાસો ઉદયન મંત્રી ત્યાંહિં
 પૂઝિઉં તસ સુમટે કૂણુ યિંતા મનમાંહિં
 ઝૂઝયા નઇ યુઝયા તુમો કર્યાં બહુ કાંમે
 મરવું સહી સહુકે શોક તણો કુણુ ઠાંમે ૧૦
 તવ ઉદયન બોલ્યા મણું ખીહક નહીં વીરો
 મુઝ મનિ એ દુઃખ છંઇ ચ્યાર સલ્ય સરીરો
 ઉધાર અપૂરવ ગિરિ ગિરનારિં પાળે
 અંબડ ડંડ નાયક મુનિ નીઝાંમણાં કાળ્યો ૧૧

દુહા

મુનિ દર્શન મુઝનઇ નહીં તેણુઈ કારણિ દુઃખ થાય
 નિમુ'ણી મુનિ આરાધના સો સુભગતિ કિમખય ૧
 આંલમરણ આગઇ કીઆ જીવ અનંતી વાર
 મુનિદર્શણ વિણુ નવિતર્યો ન લલ્હો એ ભવ પાર ૨
 તેણુઈ કારણિ યિંતા બહુ ઝુરું હમઆ મઝારિ
 અંત કાલિ મુનિવર નહીં જીવ રલઇ સંસારિ

અઉપધ

અસીવાત ઉદયન જવ કહી, સુમત સહુ જોલ્યા ગહગહી;
સ્વામી ચિંતા મધર કદય, સુર સકલ સુણી એણીપરિ વદધ. ૧
સ્વામી શ્રીસેત્રુંજ ઉદ્ધાર, પાજ બંધાવું ગિરિ ગિરનારિ;
ડંડ નાયક અંબડ વિખ્યાત, ત્રિણિ જોલ્યા બાહદો હાથિ. ૨

આરધના ઋષિ ચાહો તુહો, તે મુનિવર નધંઆણું અહો;
જોતો ઋષિ નવિજ્ઞા ભધ જસધ, વંઠ પુરૂષ એક આણ્યો તસધ. ૩
તેહનધ પહિરાવ્યો મુનિ વેશ, ધર્મકથા તેણુધ કહી અનેક;
ધર્મા ભાષા સુમિતિજ સાર, જાણે મુનિવર શુદ્ધ આચાર. ૪
સોય પુરૂષ નધં આણ્યો તિહાં, ઉદયન મંત્રી યધડા જહાં;
મુનિ દર્શણ દીડું જસધ, મંત્રી ઉદયન હરખ્યો તસધ. ૫

જો કરજોડી લાગ્યો પાય, તુહો ભલે આવ્યા^૧ ઋષિરાય;
પાપતાપ દૂખ નાહાં આજ, તઈ સાર્યું દૂખ^૨ માહરં કાજ ૬
એમ ઉદયન સુખશાતા લહધ, મુનિવર ધર્મકથા તિહાં કહધ;
ઉદયન આલોધ નિજ પાપ, ખમત ખામણા કરતો આપ. ૭

લાખ ચૌરાશી યોનિં જેહ, ભમતાં પાતગ લાગાં તેહ;
કોષક જીવ ઉપરિ કાધી રિસ, તાસ ખમાવું નામી સીસ. ૮
રાજકાજ પણિ મયલાં હોય, લોભિં પાપ કર્યાં જે કાય;
સકલ જીવસું મુજ ખામણું, પાપ આલોધ તિહાં આપણું. ૯

ગજ રથ ઘોડા વાડી વન, ગામ નગર પુર પાટણુ ધન્ય,
ચાર આહાર મુખિ છંડધ અન્ન, વોસરાવધ પોતાવું તન્ન. ૧૦
દાદસ વ્રત આલોધ કરી, ચાર સરણા મનમાંહે ધરી;
સમકિત શુદ્ધ કયું તિહાં શ્રી, મંત્રી પુહુતો દેવની પુરી. ૧૧

(૧) મહીયા. (૨) રસિ.

કહઈ ભીખારી કિરયો વિચાર, થાઉ વેગ મ લાઉ વાર;
 કરવું હુઈ તે મુઝનઈ કરો, પણિ એક દાંતનઈ ઠાસિ ભરો. ૩૬
 અસ્યું વચન નર બોલ્યો જસઈ, વેગઈ લોચ કર્યો તિહાં તસઈ;
 શાલિ દાલિ સરહાં પકવાંન, આપઈ આહાર દેઈ બહુમાન. ૩૭
 સરસ આહાર લીધું શુભપરિં, વેદનતાંમ હુઈ ઉદરિં;
 મિલ્યા યતી વિવહારી સહુ, આપઈ વેષઈ કીજઈ સહુ ૩૮
 કટુક વચન મુખિ જે ભાખતા, ગલઈ ગ્રહીનઈ નર નાખતા;
 તે વિવહારી આની ત્યાંહ, ચોલઈ પાય હરખઈ મનમાંહિં. ૩૯

દુહા

મનમાંહિં બહુ હરખાતા, નવ દીક્ષિત મુનિરાય;
 ભગતિ ધણી તસ દેખતાં, મુનિ બોલ્યો તસ કામ. ૧

ઢાલ

રાગ રામગિરિ-વીરમધુરી વાંણી બોલઈ, એ દશી.

દુમક મધુરં વચન ભાખઈ, નર ભકિત નિહાલી;
 અસ્યું ચરિત સુકૃત પાખઈ, કિમ સકું પાલી. દુ. ૧
 હઈઈ હરખ્યો દુમક મુનિવર, વેષ સહીઅ વાર;
 ઇહ લોક ફલ જેહના અનંતા, પરભવિ સોચ તાર. દુ. ૨
 પ્રબલ પુણ્ય જે નહીં પોતઈ, ઉદય વેષ કિહાંથી;
 અસ્યઈ ધ્યાનઈ ધર્મધ્યાનો, કાલ કરઈ તિહાંથી દુ. ૩
 ચાલીઉ એઅ વિગતિ પાલી, થયો કુણાલ પુત્તો;
 અશોકશ્રી નૃપ સોચ વડુઉં, સોંપ્યું રાજ સંતો દુ. ૪
 રાય સંપ્રતિ નાંમ ધરીઉં. જનમ જાત રાજ;
 સવા કોડી જીન બિંબ ભરિઆ, સવા લાખ પ્રાસાદ તાજ દુ. ૫

એહ ચારિત્ર વેષ મહિમા, લંકા પુરુષ ભાખઈ.
લાજ આંખી વેષ વખાણી, ચારિત્ર સોય રાખઈ. ૬

હુહા.

તેણુછ તિહાં વેષજ રાખીકં પાત્રો શુદ્ધ આચાર;
ગુર હાથિં દીક્ષા ગ્રહી? સફલ કર્યો અવતાર^૧. ૧
ઉદયનથી નર તે તર્યો, તેણુછ કરી ઉદયન સાર;
જનશાસન ગંભીર છઇ, અનેક નય નિચાર. ૨

ચક્રપથ.

અનેક નય જન શાસનમાંહિં, ઉદયન મંત્રી તરીકે ત્યાંહ;
સુભગતિ મંત્રી પામ્યો જસઈ, કાયા દહન કરી તિહાં તસઈ. ૧
અગ્નિ દેહ સંસ્કારી કરી, સુમટ સહુ ચાલ્યા પરવરી;
આવ્યા તે નર પાટણુમાંહિં, કુમારપાલ નર બપડો જહાં. ૨
આવી વૃષનઇ નાંમ્યું સીસ, કાજ તુલ્લાઈ કીધું ઇંસ;
સમરરાય અહો માર્યો સહી, તુલ્લનામિં અલ્લ શોભા થઇ. ૩
પણિ એક શોક હુહ મન માંહિં, ઉદયન મરણ લલ્યું જે ત્યાંહિં;
જુપ કહઇ તેહનો સ્યો સોગ, જે આરધિ^૨ ગયો પરલોક. ૪

હુહા.

ઉદયન આરાધી ગયો? કીધું સરગઇ વાસ;
જેહની કીરતિ જગિ રહી, પુણ્ય ગયું રહ્યો વાસ. ૧
જીઆ તે જગિ જાંણીઇ, જેણુઈ જાણ્યા^૩ પરલોક.
તેણુછ કારણિં મંત્રીતણો, કોઇ મ કરસ્યો સોગ. ૨

૧ સંસાર, ૨ સાધિ, ૩ સાધ્યા,

દાલ.

રાગ-કેદારી-આશાઘરી રતનસાર કુમારનો એ દશી.

સુભટ સહુ સમઝીનઘ વલીઆ,	આઠ્યા યાહડ પાસિરે;	
પૂર્વ કથા તેણુઘ કહી માંડીનઘ,	મનહ તપઘ ઉલાસીરે,	૧
ચ્યાર અગડ હુંતિ ઇદ્યનનઘ,	તે તુલો અંગિઘ લીજઘરે;	
ઓ સેતરજય ઉદ્ધાર કરાવી,	આખડી સોય કીજઘરે	૨
ગિરિ ગિરિનારિ પાજ અધાવો,	ડંડ નાયક નિજ આતોરે;	
તાત વચન તુમ વેગ કરીનઘ,	હોયો આપ સનાથોરે.	૩
જે હુઘ પુત્ર સપુત્ર સુકલનો.	તાત વચન તે પાલઘરે;	
જનમ્યા સોય ગુણિજન લેખઘ, ^૧	વંસતણુઘ અનુઆવઘરે.	૪
ઋષભનઘ ^૨ કુલિ ભરત ભેત્રેરો,	દસરથ નંદ કુલિ રાંમોરે;	
પાંડુનંદ કુલિ પાંડવ સરિખા,	જેણુઘ કુલિ રાખ્યું નામોરે.	૫
કીરતિધર નઘ કુલિ સુંકોશત,	સિદ્ધાર્થ કુલિ વીરો રે;	
વસુરાજ કુલિ કૃષ્ણ સરિખા,	તસ કુલિ ઢંઢણુ ધીરો રે.	૬
ત્રિભુવન પાલ તણુધ કુલિ દીવો,	જીવો કુંમર નિરંદો રે;	
ચાચા શેઠ તણુધ કુલિ દિનકર,	નામિં હેમસૂરીંદો રે.	૭
ત્રિણિકની આજ્ઞા સરિ વહતો,	ખેટો અભય કુંમારો રે;	
પદમરાય તણી મતિ રાખી,	શિવકુંમાર નર સારો રે.	૮
કુણાલ તણુધ કુલિ સંપ્રતિ રાજ,	સમુદ્ર વિજય કુલિ નીમો રે;	
અશ્વસેન કુલિ પાસકુંમારહ,	વંસ દીપાવ્યો કેમો રે.	૯
ગાભદ્રનઘ કુલિ શાલિભદ્ર સરિખા,	જેણુઘ અનુઆવ્યો વંસો રે;	
સોય સરીખા ચાખે યાહડ,	ઉદયનનઘ કુલિ હંસો રે.	૧૦

૧ ગણિજે. (૨) તણુધ

દુહા.

હંસ સારખા થઇ કરી, રાખો ઉદયન નાંમ;
શ્રી સેત્રુંજય તીથર^૧ જઈ, ભુવન કરાવો^૨ તાંમ. ૧

ઢાલ

રાગ કેદાર ગોડી પારધિયાનો એદેશી

એણે વચતે નર હરખીઆરે, બાહડ મંત્રી જેહ
લેઈ નૃપની^૩ આગનારે, સેત્રુંજ આલ્યા તેહ
મંત્રીસ્વર સહી કરતો કામ ઉદાર, જેણુક કીધું ગિરિ ઉદાર આંચલી.
તે તો જૈન શિરોમણિ સાર, મંત્રીસ્વર સહી કરતો કામ ઉદાર
શ્રી સેત્રુંજય ઉપરિ ચઢીરે, તિહાં પૂજ્યા આદિનાથ;
પ્રાસાદ પાયો મંડાવીઉરે, વાન હવી વિખ્યાત મં. ૧
દેસ દેસના વિવહારીઆરે, પોહોતા સેત્રુંજય શુંગિ;
અંબડ આગલિ આવીઆરે, તે એલ્યા મનરંગિ મં. ૧
મંત્રી જગમાં તુ તર્યોરે, નિજ સ્વામીનઈ તારિ;
પુણ્ય કામિ^૪ ધન અલ્લ લીઉરે, જીમ તિમ અલ્લનઈ તરિ મં. ૩

ચઉપઈ

અસ્યાં વચન વિવહારી કહધ, વાગબટ હમડઈ ગહગહી;
કાગલ વેગ અણાવઈ તિહાં, નાંમ લિખધ મંત્રી તેમાંહિ ૧
એણુક અવસરિ ટીંમાણા તણો, બીમ કુડેલીઓ આવક સુંણો;
તે આવ્યો પૂજનઈ કાંભિ, પધસીન સકધ તેણુક કાંભિ ૨

(૧)જણુ (૨)કરો અભિરામ ૩ નરપતિની ૪ કાચ

ચંપાતો નર દીઠો જસઘં, વાગભટઘં બોલાવ્યો તસઘં
સુભટઘં તિહાં તેડી આણીઉ, પાસઘ બધસાર્યો વાણીઓ ૩
મંત્રી પૂછી માંડી નાંમ, પુણ્ય કાજ નર આપઘ દાંમ;

એણુઘ અવસરિ ભીમા મનિ થાય, બોલઘ પાણિ બોલ્યું નવ જાય; ૪
વાગભટ બુદ્ધિસાગર કહ્યા, તેણુઘ ભીમનો ભાવજ લહો;
બોલાવ્યો તવ^૧ પ્રેમઘ કરી, કુડલીક બોલ્યો તિહાં શીરી ૫

સ્વાંમી મુઝ સુણિં કર્મ કથાય, પુણ્ય વિના ભવ માહરં જાય
વસું ટીંમાણું જહાં છઘ ત્રાંમ, ભીમ કુડલીક માહરં નાંમ ૬

દ્રવ્ય હિણુ પોતઘ નહીં કર્મ, માયા માહારઘ છઘ પદ્મ દુમ;
ધૃત વેયું પરદેસઘ ફરં, ઉદર પૂરણા એણિપરિ કરં ૭

મવી તુંણિ માગ્યો સિંણુગાર, હોડવું^૨ પાલું નઘ માથઘભાર;
ભુંઘં સુવું નઘ ઘરમાં સાપ, એ સહી^૩ પેલા ભવતું પાપ ૮

એ સાતઘ દૂખ ભીમા તણુઘ, સેત્રુંજો પામ્યો પુણ્ય ઘણુઘ;
ધૃત વેયતાં વાબજ હુઉં, જડયા દુમ અનઘ એક રૂઉ ૯

એક રૂઓ માલીકરિ ધરિ, પૂણ્ય લેઘ મઘં પૂજા કરી;
વલી મુઝ હર્ષ^૪ દુઉ એણુઘ કાંમિ, સાત રૂઆંલીજઘ પુણ્ય કાંમિ ૧૦

તવ મંત્રી મનિ હરખ્યો ઘણું, દેખીં ધૈર્ય વાણિગ તણું;
એહનઘ જન ઉપરિ બહુ પ્રેમ, કાષ્ટ ન કરતો રીસઘ એમ ૧૧

મારો તો પટ દુમહ તણી, પુંણ્ય કાજઘ આપઘ આપણો
એહવો શ્રાવક જગમાં જેહ, દૈવઘ નિર્ધન કીયું તેહ ૧૨

દૈવ અટારં અવલું કરઘ, નદી નીર સાયરમાં ધરઘ;
સરોવર સુકાં દીસઘ ઘણાં, અવલ^૫ લક્ષણ દીસઘ ઘણાં ૧૩

(૧) તેણે. (૨) પગઆણુઆણે પાલો સિરભાર (૩) એ સાતે પૂર-
વના પાપ (૪) ભાવ (૫) અવલો લેખ તે દેવહ તણા.

ને પુણ્યવંત અનર્થ દાતાર, શ્રાવક ભીમો જગમાં સાર;
 અસ્યું પુરૂષ નમ્ નિર્ધનપણ્યું, દેખી મંત્રીનર્થ દૂખ ધણું. ૧૪
 સહી ભગવંતનું કાધું હસઈ, થોડેદિવસે ભીમ સુખીકથસઈ;
 નિર્લોભી પુણ્ય ઉપરિ રાગ, પ્રાહિં તે ન હુમ્ નિર્ભાગ. ૧૫
 નમી વિનમી વિદ્યાધર જોય, એક ચિંતઈહુઆ નર દોષ;
 પૂજઈ ઋષભદેવના પાય, દેહી ઋદ્ધિ જોલઈ તસ કાય. ૧૬
 ઋષભ મુખી સંક્રમિ કરી, ધરણેન્દ્ર દેવ જોલ્યો પરવરી;
 સહસ અડતાલીસ વિદ્યાદીપ્ત, નમી વિનમી હરખીનઈ લીધ. ૧૭
 ભગતિ કરી તો નિષ્કલ નહોઈ, પુણ્યતણું ફલ પ્રગટ જોઈ;
 ભીમો ભગતિ કરઈ જીન તણી, એ ધરિ લક્ષ્મી દીસઈ ધણી ૧૮
 અસ્યું વિમાસઈ મંત્રી જામ, ભીમ વાણીઓ જોલ્યો તામ;
 પુણ્ય કાજઈ લીઉ સાતઈ દ્રામ, હું જાઈસ હવઈ જહાં આમ ૧૯
 એક ચિંત નર દીઠો જસઈ, શિરનામું માડ્યું તિહાં તસઈ
 અવર પુરૂષ પૂછઈ તસ કાંમિ, સિરનામું માડ્યું કુંજુ કામિ ૨૦
 મંત્રી કહઈ વિવહારી સુણો, એ સામી સખરો આપણો;
 પુણ્યકાળું ધરસતર દીઉં, તેણુમ કારણિ સરિ નામું કીઉં ૨૧
 એણે વચ્ચે નર હરખ્યા સહુ. સ્વામી ભીમ પ્રસંસો બહુ
 વિનય ધણો બાહડદે કરઈ, સોવનપંચસહઈ આગલિ ધરઈ; ૨૨
 કાલ ભાવ જૂઠ તહાં ભીમ, સોવન લેવા ખાધી નીમ;
 ભીમ પ્રસંસો^૩ પાછો વલ્યો, સજન કુટુંબનઈ આવી મળ્યો ૨૩
 પણિ હમડામાં ચિંતા ધણી, નારિ અછમ ધરમાં વઢકણી;
 તેહથી ભીમો ખીહઈ બહુ, તે આગલિ હારઈ નર સહુ ૨૪
 અતિ યકાલી અનઈ વાચાલ, ફિરી જવાખ દીઈ તતકાલ;
 પ્રાહિં રહઈ તે રીસઈ ભરી, ખડકયા માંહિંથી જોલઈ ફિરી. ૨૫

૧. દુર્ભાગ્ય. ૨. મુજ. ૩. વખાણ્યો. ૪. આકુલિ.

દુહા.

અણુબોલવી બોલતી, વચિમા કરરતી વાત;
પ્રાંહિં બહુ બોલાવતી, જગમાં ભૂંડા^૧ સાત ૧

ચરુપદ.

નારી શિષ્ય સેવક દીકરો, કષિ બોલ્યાનો લીધ અભિગ્રહો;
છિદ્રસહિત નિર્ધન સાતમઠ બહુ બોલે કહનઈ નવિ ગમઠ. ૧

બહુ બોલી બીમાની નારી, બીમો ખીહધ હમઆ મઝારિ;
પુણ્યકાળં ધનખરચ્યા મઠ દ્રામ, નારીનહીં રાખઈ મુઝ માંમ. ૨

અસું વિમાસઠ બોલધ ખીહધ, ચિનવી વાત ધાલઈ સ્ત્રી હમધ;
મઈ જઠ જૂહાર્યો સેત્રુંજ સ્વાંમી, ધૃતમાયા દીધું પુણ્યકામિ. ૩

બાગી ચિંતા મનમાં હતી, નારી કુલંઠ થઈ^૩ ગુણવતી;
તેણી પ્રસસો નિજ ભરતાર, બહું કરિઈ પુણ્ય કીધું સાર. ૪

સખલું પુણ્ય નંધ સખલું પાપ, પરતગિ ફલ પામઠ નર આપ;
સાતઠ દ્રામ પૂજા ફલ જેહ, પરગતિ પુણ્ય ફલ્યું નર તેહ. ૫

તુંઆતણે ખીલો જાજરો, લાગી નીસરીઉ આહિરો
બોમિ ખણી ખમસાર્યો ફિરી, પુણ્યઈ લખમી પ્રગટ કરી ૬

કલસ એક પ્રગટયો તિંહાસાર, માંહિ સોવન ચ્યાર હજાર;
બીમો તે ધન હાથિ ન સાહિ. સોવન લઈ નધ સેત્રુંજ જાધ, ૭

ગયો બીમ આહડેદે જાહાં, સોવન કલસ ધર્યો તિંહાં
સ્વાંમી એ ધન નાવઠ કામિ, એ ધન ખરચો પુણ્યનઈ કામિ ૮

તવ આહડ મનિ કરધ વિચાર, એહનઈ અલ્પ અછધ સંસાર
લાધું ધન ધરમાં નવિ ધરધ, કો ઉત્તમ નર દીસધ સરધ ૯

૧. હોઈ. ૨. જવ. ૩. હુઈઈ.

દુહો.

ઉત્તમ નર જગિ એ સહી, રાખધ વિવહારી વટ
મંત્રી કહધ નર સાંભરો, જગમાં અચરિજ અહુ ૧

ચઉપધ

સરપિં સમતા સત્ય જૂવાર, મઘપાંતી^૧ નધ તત્ત્વવિચાર
વિષય સમતા સ્ત્રીનધ વિષય, દયા ધર્મ નધ મંસહ લખધ ૧
સૂરપણું નપુંશક તણુધ, અસંભમ કાગ પવિત્રહ પણુધ
વિવહાર શુદ્ધિ નિર્ધન ધરિઆરિ, એ અચરિજ જગિ આઠ વિચાર ૨
અચરિજ વાત ભીમાની ધણી, જોણુધ લખમી તરણુ સરિખીગણી
બહુ પ્રસંસી ભીમા તણુધ, મધુરે વચને મંત્રી બણુધ ૩
સુંણો ભીમ ભાખધ પ્રધાન, કિમ લીજધ નહીં તમહ નિધાન
જો તુલ્લ હાથિ ચઢીકે એહ, કરો સોય સુખ પાંમધ દેહ ૪
વક્ત્રી મંત્રી બોલ્યો કર જોડિ, એ ધન લેતાં નહીં તલ્લ ખોડિ
ખાહડનધ મનિં એ ધણાય, જીમતિમ ભીમો સુખિઉં ચાય ૫
તેણુધ કારણિ દૂહવી નધ કહધ, ભીમા લવલવ કરતો રહધ
લીકે નિધાન જાઉં તલ્લ ધધરિ, ખાઉં પુણ્ય કર બહુપધરિ ૬

દુહા.

ચાંપી વચન મંત્રી કહધ, હિતયુદ્ધિ હધધ અપાર
કડવું બોલી કારણિં, ઉત્તમ કરધ ઉપકાર ૧
પર ઉપગારી વૈદ જો, દિધ સુખિ ઉપડ બલ
રોગ દોષ દૂરિં કરધ, કરધ દેહ નિસલ્લ ૨
તિમ કડવું નર કારણિં, બોલી કામ કરેહ;
ઉત્તમ નર કવિઅણુ કહધ, લીંબ સરિખા તેહ. ૩

૧. મહિસ.

કવિત્ત

મુખિ કડવા ગુણુવંત, તાસતા લીંબ પટંતરિ;
 શીતલ ગુણુ સહધ મન્ય, પત્ર દ્વિન્નં નહીં અંતરં;
 દ્રામતણ્ણે સુલતાન, લખણુ અંગ ^૧ છત્રીસહ;
 લીંબ વડો લઘુરાય, તાસતુ ^૨ હોય બત્રીસહ;
 અગનિ દાઝિ ના ^૩ ચિંવરધ, ફલપુલ છાયા સહધ ગુણુ પેરધ
 કવિ ચણુ ^૪ કહધજે સંપસેપ તાસ વિષ નિર્ણય કરધ ૧

દુહા

નરણુ કરધ તે વિષતણ્ણી, દુખ દેધ નિજ પ્રાણુ
 પર ઉપગારી તું સહી, સખલો લીંબ સુખણુ ૧
 લીંબ સરિખો વાગબટ્ટ, કરતો પર ઉપગાર
 ભીમતણ્ણધ મુખિ ઇમ કહધ, લિધ ધન મકરિ વિચાર ૨

ચરિત્રધ.

મ કરિ વિચાર ભીમા વાણ્ણીઆ, પુણ્યધં સોનધંઆ આંણ્ણીઆ.
 માનિ વચન મુઝ સ્વામીતાણું, વારવાર શું કહીધ ધણું ૧
 ભીમ ન લિધ ^૫ નવિ બોલધંત્યાંહ, આપ વિચારધં હધંડા માંહિ;
 અદત્તદાન તું મુજ પચ્ચખાણુ, વ્રત ન ખંડું જહાં ધટિપરાંણુ ૨
 અસું વિચાર કરધ મનમાંહિં, પ્રગટ થયો કવડયક્ષ તાંહિ;
 ભીમા એ ધન તાંહરં સહી, ખાઉ ખરયો મન ગહધગહી ૩
 સુરવચને ભીમો હુઉ ખુસી, વાત હધધ બાહડનધ વસી;
 મંત્રી નંધં પ્રસંસી કરી, જનપૂજ ધરિ આવ્યો ફિરી ૪
 સુખી હુઉ નર શ્રાવક ભીમ, પાલધં વ્રત નવિ ખંડધનીમ;
 ધન ખાય ખરયધં પુણ્ય કરધ, સેત્રુંજ નામ ઋદ્ધયમાં ધરધ ૫

(૧) બમીસ (૨) ગુણુ (૩) તોષિર ઠરે (૪) રૂપલ (૫) તવ

કુહા.

મનિ શુદ્ધિ સેત્રુંજ ચઢઈ, જન પૂજઈ ત્રિણિ કાલ;
 ભીમતણી પરિ તે સુખી, સુણયો સહુ વૃદ્ધ બાલ ૧
 સુકવિ કહઈ જગિ તે ભલા, જેણુ જગિ પોખ્યાં પાત્ર;
 ધન્ય જીવું નર તેહનું, કીધું સેત્રુંજ યા
 શ્રીજન કહઈ તીરથ વડું, શ્રી સેત્રુંજો સાર;
 ગણધર મુનિવર પંડરા, એણુમ્ ગિરિ પાંખ્યા પાર ૩
 સૂર્યકુંડ જઈ ભીમમાં, જે નવિ નાલા નીર;
 શ્રીજન કહઈ નર જાંણુયો, મયલાં તાસ સરીર ૪
 ગૌતમ સરિખો ગુરૂ વક્ષી, ઋષભ સરિખો દેવ;
 સેત્રુંજ સરિખો ગિરિવક્ષી, પુણ્યમ્ લહઈ સેવ; ૪
 પુણ્યઈ બહુ ધન પાંખીઉં, નવિ કીધુ ઉદ્ધાર
 સેત્રુંજ ગિરિ નવિ ફરસીઉ, તેણુમ્ હાર્યો મનુ અવતાર ૫
 પુણ્ય જાંણી મંત્રી તિહાં, બાહડદે ગુણવંત
 ભુવન નીંપાયું જન તણું, ઉંચુ સોય અત્યંત ૬

ચઉપઈ

દેહરઈ કામ ચલાવી કરી, મંત્રી આવ્યો પાટણુ બણી;
 ભુવન નીંપાયું પુરં જસઈ, વધામણી લેઈ આવ્યા તસઈ ૧
 હરખ્યો મંત્રી મનહ જગીસ, સોવન જીમ આપી ખત્રીસ;
 ખીજઈ દિવસ વધાંમણી વલી, પડિ પ્રાસાદ તે ભૂમિં લલી ૨
 મનિ વિખવાદ અનઈ વક્ષી હર્ષ, વધાંમણી પહઈરાવ્યો પુરૂષ;
 ચૌસઠિ જીમ તે સોના તણી, આપઈ નર તિહાં વધાંમણિ ૩
 કીધું ભુવન પડયું તે દુઃખ, જીવંતાં પડયું તે સુખ;
 હવઈ શુદ્ધિ હું કરું વિશ્વાલ જીમ જનમંદિર રહઈ ચિરકાલ ૪

એહવું આપ વિભાસી કરી, મંત્રી તિહાં આદ્યો પરવરી;
 આવ્યા શ્રી સેતુન્ને જીહાં, સુભ સિલાટ તેડાવ્યા તિહાં; ૫
 પૂછધ મંત્રી સુંણિ સિલાટ, એ પ્રાશાદ પડ્યો સ્યા માટિ;
 કાસીગર કહધ સુંણિ પ્રધાન. પવનધં પડીકં દેવ વિમાન ૬
 હવધ ચઉઆરો કરો પ્રાશાદ, ઈંદ્ર પુરી સુ કરતો વાદ;
 પણિ એક દોપ અછધ પ્રધાન, પાછલિ જનમ નહીં સંતાન ૭
 મંત્રી કહધ સાંભલી સિલાટ, કરિ પ્રાસાદરું સુંદર સુભ ધાટ;
 કરિ ચઉઆરો ચઉ વટવાટ, જે દેખાડધ શિવપુર વાટ ૮
 પુત્રી પુત્ર કહ્યાં તિં જેહ, સાથિં કાય ન આવધ તેહ;
 કર્મ પોતિ જે ભુંડા હોય, તો તે નાંમ પિતાનું ખોય ૯
 સરિધયો પુત્ર જે સું કીધ, પિતા તણે મસ્તગિ ધા દીધ;
 ચરિત જુઓ સુરીપુર કુમાર, તેણે તાત માર્યો નિરધાર ૧૦
 હ્રદે સલાટ વિચારો આપ, કંસે દુખિયો કીધો આપ;
 કોણિ રાજા સામુ જોય, જીવિત સોય પિતાનું ખોય ૧૧
 કો કહધનો નહીં સંસારિ, પરદેસી નધં મારધ નારિ;
 કેતાં તુઝ બાપુ અવદાત, મણિરથ રાધં માર્યો જાત ૧૨
 કનકકેતુ મારધ નિજ બાલ, સુલદ્રાનધં દિધ સામુ આલ;
 રાજા સંખ પૃથિવિનો નાથ, કલાવતીના કાખ્યા હાથ ૧૩
 તેણુધ કારણિ કારીગર જોય, કલિમાં કોકહધનું નરિ હોય;
 કહધના ખેટા કહધની વહુ, આપ સવારથ મિલીકં સહુ ૧૪
 પુત્ર કુટુંબ સહુ મિથ્યાવાદ, કીજધ ચઉઆરો પ્રાસાદ;
 વેગઈં ભુવન કરાવ્યું ત્યાંહ, ઋષભદેવ ખેસાયાં માંહિં. ૧૫
 સંવત આર અનધ અચ્ચાર, શનિવારઈ કીધું વિસ્તાર;
 હંડ કલસ ધજ તોરણુ જેહ, હેમ સૂરિ પ્રતિષ્ઠેય તેહ. ૧૬

(૧) ફરિ. (૨) પુત્ર સુતાનો નહિં ઉગાટ.

ચઉવીસ વાડી ચઉવીસ ગાંમ, પૂજા કાજી ખરચધ દાંમ;
 તલહટીઈ જીહા સુલ દાંમ, ગામ વસાવ્યું બાહડપુર નાંમ. ૧૭
 તિહાં એક ત્રિભુવનપાલ વિહાર, પાર્શ્વનાથ આપ્યા તિહાં સાર;
 જગમાં વર્ત્યો જયજયકાર, ધન ધન બાહડદે અવતાર; ૧૮
 પુણ્યકાજ કરી તેણુમં ઠારિ, મંત્રી ચાલ્યો ગઢ ગિરિનારિ.
 ત્રિણુ ઉપવાસ આરાધી દેવ, અંબામ્ આવી તતખેવ. ૧૯
 બોલ્યો મંત્રી લાગી પાય, પાજ કરેવા છમ્મ છમ્મચાય;
 દેવી કહમ્મ ચિંતા કરિ તાજિ, નાખું ચોખા તિહાં કફંપાજ. ૨૦
 દેવી વચન હવું જેતલઈ, શાલવૃષ્ટ હુઈ તેતલઈ;
 મંત્રી મૂહુર્ત લેઈ સાર, પાજ કરાવમ્ અતિહિં ઉદાર. ૨૧
 દોષ કોડિ સતાણું લાખ, સોવનટંકા ખરચ્યા હર્ષ;
 ધન ધન બહાડદે અવતાર, ઉતાર્યો ઉદયન સિર ભાર, ૨૨
 પુત્ર જણ્યાનું એ પરિમાણુ, જેણુમ્મવહી તાતની સરિઆણુ;
 પિતા તણુમ્મ ઉસંકલ થમ્મ, પાટણિઆવ્યો તે ગહમ્મ ગહી. ૨૩

ઢાલ

પાટણિ મંત્રી આવીઉ, કીધો રાય જૂહાર;
 ડંડ નાયક અંબડ કીઉ, હુઉ તે જયજયકાર.

ઢાલ

ચુંનડીની ધનધન સેત્રુંજ ગિરિવડ, એ દેશી

રાગ-ગોડી-રાગ-ધનાશ્રી.

જયજયકાર હુઉ સહી, ત્યાંહા અંબડવિચારમ્ આપ હો;
 તાત ઉસંકલ થમ્મ કરી, ઘોયું પૂરવ પાપ હો, ૧

ધન ધન પુત્ર સુપુત્ર^૧હો, રાખ્યું ઉદયન નાંમ હો;
 તાત કલ્યાણક કારણે, ભુવન કયું અભિરામ હો. ધ. ૨
 અંબડ ભૂપનઈ કહી કરી, ભરઅચિમાંહિં જાય હો;
 શ્રીમુનિ સુવ્રત દેહરધ, આઘો અતિ ઉચ્ચાય હો. ધ. ૩
 શ્રીજીન મંદિર દીપતું, સમલીઆ વિહાર હો;
 નાંમ અચ્યું કુણુ કારણિ, સુણુયો સહુ વિચાર હો ધ. ૪
 સમલી એણુઈ ચાંનક બધી તરઅર ડાલી હો;
 બાણુ આહેડી સાંધિડં, પંખ હણી તતકાલ હો ધ. ૫
 સુપુરૂષ શ્રાવક (મુનિ) તિહાં મિલ્યો, દીધુ તવ નવકાર હો;
 સોય મરિ થઈ બાલિકા, સિંહલ નૃપ ધરિ અવતાર હો ધ. ૬
 શ્રીનવકાર સુણી લહી, જાતિ સમરણુ સારહો
 તેણુઈ પ્રાસાદ કરાવીઉ, સંમલીઆ વિહાર હો ધ. ૭
 તે જીનમંદિર જાજરં, દેખી અંબડ ત્યાંદિ હો
 પાયો વેગ મંડાવીઉ, ઇચ્છા અતિ મનમાંહિ હો ધ. ૮
 કાપી દેવી નર્મદા મેલી પાયા સાંધિ હો
 પુરૂષ પદમાં લઈ ચાંપીઆ, બોલ્યા બાકરી બાંધિ હો ધ. ૯
 મંત્રી મનિ બીહનો નહીં, કામ ચલાવ્યું તાંમ હો,
 પ્રગટ થઈ દેવાંગના, નર બોલઈ ગુણુ આમ હો ધ. ૧૦
 સાહસીક તું શીલઈ બલો, અંબડ તું ગુણુવંત હો
 કરિ પ્રાસાદ સુહામણો, મન સુદ્ધ અત્યંત હો ધ. ૧૧
 બલિ બાકુલ ઉછાલીઆ, લગન બહું શુભ વાર હો
 શ્રીજીન ભુવન કરાવીઉં, ઉંચું હાથ અદાર હો ધ. ૧૨
 સંવત બાર વીસો તરઈ, સંમલીઆ વિહાર હો;
 શ્રી મુનિ સુવ્રત ચાપીઆ ૨ આવઈ સંધ ઉદાર હો ધ. ૧૩

નિરંજન આવીડ, આવ્યા હેમ સ્મરિંદ હો
 પ્રતિષ્ઠા તિહાં કરી, થાંપી મૂરતિ ચંદ હો ધ. ૧૪
 કરતો આરતી, ઉતરાવધ કુંભરનિરંદ હો;
 મારિ નૃપ ચામર ધરધ, જીમ જીન આગલિ ઇંદ્ર હો ધ. ૧૫
 દાનિ વરસતો, આપધ અસ્વ રતન હો
 વેત્રા આપીઆં, બત્રીસ લાખ સોવન હો ધ. ૧૬
 હર્ષ હર્ષ ધણો, ચઢીડ દેવલ શ્રંગ હો;
 ધન તલિ આવીડ, નાચ્યો મનનધ રંગિ હો ધ. ૧૭
 ઉધાડધ નાયતાં, છલીડ અંબડ ત્યાંહ હો
 દેવી સિંધવા, જે ચિર ભરઅચિ માહિ હો ધ. ૧૮
 નૃપ્યું હેમાચારજીં ચ્યાલ્યો અંત્રીક જાય હો
 આવ્યા દેવી દેહરધ, કાઉસગ્ગ રહમતસ હાય હો ધ. ૧૯
 નવિ માંની દેવી સિંધવા, ઉઠ્યો એથો તામ હો;
 ઉખલિ આવલ ખાંડતો, ધૂજધ દેવલ કામ હો. ધ. ૨૦
 તોહધ ન માનધ સિંધવા, માર્યો ખીજી ધાય હો,
 દેવી મૂરતિ થર થરી, તોહધ ન વારી જામ હો. ધ. ૨૧
 મંત્રી જાપ જપાવીઉં, માર્યો ત્રીજો ધાય હો;
 આવી ચઉસઠિ યોગની, લાગી મુનિવર પાય હો. ધ. ૨૨

ચઉપધ.

પાય નમી મુનિવર નધ દેવિ, ચઉસઠિ યોગની આવી એવ
 વિકટ નામ હું તેહનાં લહું, તે સધલાં તુલ વિવરી કહું ૧
 તારા ત્રિપુરા નધ તોતલા, તુલજ તારણુ નધ મહધખલા
 હીગાલી દેવી હરિસિદ્ધ, એકલવિરા તે પ્રસિદ્ધ ૨
 ચાંમુંડી ચંડી^૧ ચંડિકા, ખપરીઈ ખાધા સાટિકા

દેત સંધારણુ	દુર્ગા	જેહ,	સિંધવાહની	આવી	તેહ	૩
ખોળઈ	દેવી	ખોડીઆર,	તેડી	આવી	તેણુધ ઠારિ	
વહધરિાધ	નધ	વાધેરવરી,	માહોંમાંહિ	તે	રોસઈમરી	૪
અંખે	અંઆધ	આકલી,	કાલી	મહાકાલી	સાંકલી	
સિધવા	નધ	આવી સચિ	આવી,	માતર	માતંગી	૫
કમખાદેવી	નધ	કામરા,	હાથ	દેખાડયા	હેમઈ ખરા	
જગદંબા	નધ	જવાલા	મુખી,	ધનુષધરી	દેવી	૬
દેવી	બવાંની	નધ	બદ્રિકા,	ગોરી	માતા	
માતીદેવી	અનધ	મદમરી,	વલી	વડુંચી	ઉભી	૭
ગહધલી	અહધચરી	પદમાવતી,	આવી	તિહાં	મુનિહેમહ	
આસાપુરી	આવી	કાલિકા,	મોટાખોલ	ખોલધ	મુખિ થકા	૮
રહાપુરી	દેવી	દુઅલી,	આવી	ટાલામાંહિ	બલી	
ગિરજાદેવી	નધ	ચોરવાડિ,	તિલાવની	કહધ	ખુંઅ મ પાડિ	૯
બાલા	ભયરવી	નધ	ઉરવસી,	કાલાંતી	આવી	
ખોરસિદ્ધ	અનધ	વીરસિદ્ધિ,	ગોધઆસધજ	જગમાં	પ્રસિદ્ધ	૧૦
ચારણુ	સુધિ	નધ	ઉંમયા	જેહ,	નર્મદા	
સરવાંણી	મહાદેવી	સાર,	આંધી	ચઉસઠિ	કરધ	૧૧
					પોકાર	

દુહા

આંધિ ચઉસઠિ યોગની, મોડી માગધ મીન
 છોડી છોડી હેમ સૂરિંદ, વચન વદઈ મુખિ દીન ૧૨

દાલ.

ધનધન સેતુંજ ગિરિધર એહેસી ચુનડીનો-રાગ-ગોડી-રાગ-ધનાશી
 દીન મુખી દિધ આંશુલી, લાગી મુનિનધ પાય હો
 કહણુ કરે હું વૃક્ષતાણું, છોડો અહ્લ ઋષિરાય હો; દી ૧
 હેમ કહઈ સુંણિ સિધવા, છલીઉ અંઅડ કાંધ હો;

સુકૃત વિધન કરંતડાં, તાહરો નહીં મેહેમાય હો દી ૨
 બોલી તાંય દેવાંગના, એ માહરો અપરાધ હો
 હું અંબડ નીકી કરી, ન કરું તુલસું વાદ હો દી ૩
 છોડી તામ દેવાંગના, લાગી મુનીવર પાય હો
 હેમ પ્રસન્નો અતિ ધણું, તું સાચો ઋષિરાય હો દી ૪
 મુનિવર નામ=હિમાચકી, દેવી હુમ સંતુષ્ટ હો
 અંબડ વિધન નિવારીઉં. કાધી પુષ્પની વૃષ્ટિ હો દી ૫

હુહા.

પુષ્પ વૃષ્ટિ પ્રેમઇ કરી, નમી સુદેવી ત્યાંહ;
 અંબડ હેમ સૂરિંદ ગુર, આવ્યા પાટણમાંહી ૧
 શ્રીગુરુ પાટણમાં રહઇ, લાખઇ ધર્મ કથાય
 વલી વ્યાખ્યાન સુંણાઇ સદા, ચક્રલક વંસી રાય ૨

અઉપઇ

એક દિવસ કહઇ હેમ સૂરિંદ, પ્રેમઇ સુંણાગો^૧ કુંભરનિરંદ;
 સોલ સસા ધરિ લહઇ તોય, જો પૂરવ^૨ સંચિત પુણ્યહોય ૧
 સુદ્ધગુરુ સેવા સુકુલે જન્મ, સંધની ભગતિ સદહણુધર્મ,
 સુદ્રવ્ય સેત્રુંજ કરી યાત્ર, પુણ્યઈ લહીઇ મુનિ સુપાત્ર ૨
 સાત ખેત્ર તણું પોખવું, સત્ય વચન મુખથી લાખવું;
 સમતા કુંડમાં હિં ઝિલ્લવું, તેહનઈ સુભગતિ વહઇલાં જવું ૩
 સમાધિ સરીર સુંણવું સિદ્ધાંત, સમક્રિત શીલ રાખઇ એકાંતિ
 સાસિક^૩ ગુણુ તે પુણ્યઈ રાય, પુણ્યઈ સંધપતિ તિલક ધરાય ૪
 સોલ સસા ઈમિ વિવરી કલા, પૂર્વ પુણ્ય નર તેણુઇ લલા;
 સોલ સસામાં સંધવી સરઇ, તિલક ધરી સિર યાત્રા ધરઇ ૫

(૧) ઈ (૨) પૂરણ.

આવકમાંહિં વ્રતધર વડધ, તે સુનિવર નધ પાએ પડધ;
 સુનિ નમધ આચાર્ય પાય, આચારજ અરિહંતનધ ધ્યાય ૬
 અરિહંત સિંહતણુધ નિત્ય નમધ, સંધનર્ધસંધવીના ગુણુ ગમધ
 તે સંધ તિલક સહી પુણ્યધ થાય, પુણ્યર્ધ શ્રી સેત્રુંજ્ય જાય ૭
 અન્ય તીરથ સેવધ ખટમાસ, જેતું પુણ્ય નોહધ નર તાસ;
 શ્રી સેત્રુંજ્ય એક ખિણુ રહધ, તેહથડી પુણ્ય અધિકું લહધ ૮
 નંદીસરવર યાત્રા જાય, તેહનું પુણ્ય મધં કહ્યું નમય;
 તેહથી યુગમ ગણું પુણ્ય હોય, કુંડલ દ્વીપ જન નયણે જોય ૯
 ત્રિ ગુણું પ્રણ્ય હુધં તતખેવ, રચક દ્વીપતા જુહારધ દેવ;
 ગજદંતી જે યાત્રા જાય, પુણ્ય ચઉ ગુણું તેહનધ થાય ૧૦
 તેહથી યુગમ ગણું પુણ્ય થસધ, જંબુ વૃક્ષધ યાત્રા જસધ;
 તેહથી છગણું સુકૃત મંડ, દેવ જુહારધ ધાતકીખંડ ૧૧
 બાવીસગણું પુણ્ય તેહનધ સહી, પૂખરદ્વીપ પ્રણામધ ગહધગહી;
 તેહથી સાત ગણું પુણ્ય સોય, મેર શિખરજન જુહારધ સોય; ૧૨
 સમેત શિખર નર જે પશ્ચિ જાય, સહસ ગણું પુણ્ય તેહનધ થાય;
 અંજન દ્વીપ જુહારધ જેહ, લાખગણું પુણ્ય લહસ્યધ તેહ ૧૩
 દશ લાખ તિહાંથી ગુણુ વિસ્તાર, જુહારધ અષ્ટાપદ ગિરિનારિ;
 તિહાંથી કોડિગણું પુણ્ય માંન, સેત્રુંજ નાંમ સુણુતાં કાંનિ ૧૪

હુહા

સેત્રુંજ નામ સુણુંતડાં, હમડધ હર્ષ અપાર;
 સકલ તીર્થ માંહિ વલી, શ્રી સિદ્ધાયલ સાર ૧

હાલ

રાગ—રામગિરિ રામભણુધ હરિ ઉઠીધ—એ દેશી.

જગમાં તીર્થ છધ ધણાં, તેમાં સેત્રુંજે સાર રે
 પાંખ્યા ભાવિજન પારરે, નિવારી તિહાં ગતિ ચારરે;

(૧) હસધ.

પુહુતો મોક્ષ દુવારે, સેતુંજ સેવોરે ભાવિજના એ આંચલી ૧.
 જે જન છહરી પાલતા, સેતરંજ વંદન જયરે;
 નદી સેતરંજમાં નાહધરે, પોઢાં પાપ ધોવાયરે;
 એમ ઘટ નિર્મલ થાય રે. સે. ૨.

સમકિત શીલરે રાખતો, પગિ ચાલતાં તે જાય રે;
 એકલ આહાર કહાયરે, ભોમિ સંચારી તે થાય રે.
 સચિત્ત પરિહારિ થાય રે. સે. ૩

સેતરંજ વધાવો રે કારણિં, હોયો અતિ ઉજમાલરે.
 દેધ પ્રદક્ષિણા માલ રે, કર્મ ખપઈ તતકાલરે,
 પોતઈ પુણ્ય વિશાલરે. સે. ૪

સૂર્ય કુંડ જમ્મ ભીમમાં, નાહધ નિર્મલ નીરરે.
 નહોં તસ રોગ સરીરરે, જસ ગુણુ અતિહિં ગંભીરરે,
 ભાખઈ આદિલ વીરરે. સે. ૫

પસુ પ્રમુખ જે પંખીઆ, જલયર જીવડા જેહરે;
 સેવઈ સેતુંજો તેહરે, દુખીઆ નહોં તસ દેહરે
 ત્રીજઈ ભવિસિદ્ધ તેહરે. સે. ૬

સાત છકુ બિધ અકુમઈ, ગણુધ વલી લાખ નોકરરે,
 સેવઈ સેતુંજો સાર રે, તેહનઈ દોય અવતારરે;
 તે નિશ્ચઈ નિર્દારરે. સે. ૭

પાંચ ભારત મહાવિદેહમાં, ઐરવત પંચઈ તું જોયરે,
 તીર્થ અસ્યોઅ ન કાયરે, ભરતઈ પેખી સોયરે;
 દીઠઈ ત્રિભુવન મોહધરે. સે. ૮

હુહા.

ભવિજન વંદો ભાવસ્યું, જપો તે ગિરિવર નાંમ;
 આગઈ સંધપતિ બહુ હવા, સુણિ તેહના ગુણુ આમ. ૧

ઋષભ વચન ભરતઇ સુંધિ, કીર્તિ તે ઉત્તમ કામ;
 સોવન પ્રાસાદ કરાવીઉ, રાખ્યું જગમાં નામ. ૨
 નાંમતે જગમાં રાખીઉં, પુહુતી મનની આસ;
 ભરત ગયો કીર્તિ રહી, પુષ્ક ગયા જીમ વાસ. ૩
 સેત્રુંજય સંધવી જવ હવઇ. ભૂપતિ ભરતનિરંદ:
 તાસ કીર્તિ જગમાં રહી, જીહાં રવિ તારાયંદ. ૪

દાહ.

રાગ—આશાઉરી. ગુરૂગીતા રથ મારગ જોતા.—એ દેશી.

ભરત સમય સંધ આવે સારો, કોડી નવાંજી નિરખો;
 લાખ ન્યવાસી સહસ્ર ચઉરાસી, નરપતિ દેખી નિરખો.
 હો ભવિકાં સેતરંજ, ગિરિવર સારો;
 નદી સેતરંજ સૂરજ કંડહ, નાહી ઋષભ જુહારો. ભ૦ ૧
 આદિતજસા તે ભરતહ પાટિં, મહાજસા તે ખીજધ;
 અતિ બલીઉ નરખો લોગા, અતિબલ પાટિં ત્રિજધહો. ભ૦ ૨
 બલિભદ્ર ચઉથધ પાટિં ખેખો, પંચમ તે બલિવીર્ય;
 કીર્તિવીર્ય અનધ જલવીર્ય, જેહનું સખજી ધીર્યહો ભ૦ ૩
 એ સાતધ નર નરપતિ સરીખા, સુર સરીખી જોડી;
 ભરત અનધ એ સાતધ વચિમાં; પૂર્વ ગયા છઈ કોડી, ભ૦ ૪
 દંડવીર્ય હવો અઠમેપાટિં, તેણુઈ ઉદારજ કીધું;
 ભરત તણી પરિ સંધવી સાચો, જગમાં બહુજસ લોધોહો. ભ૦ ૫
 ઈંદ્રધ સોય પ્રસંર્યો જગમાં, ઋષભ વંસ અજૂ આલ્યો;
 પાપ તિમર તે તેહનાં નાદાં, સેત્રુંજ નયણે નિહાલ્યો ભ. ૬
 ઋષભપુત્ર તણુધ એ પાટિં, સિર સેત્રુંજય નાંમધ;
 શુવન આરિસા માંહિ કેવલ, ભરત તણી પરિ પાંમધ ભ. ૭

દુહા.

ભરતતણી પરિ પાંખીડ, ઉગલ કેવલ ગ્યાન
યુગ્મ ઉદ્ધાર કરાવીડ, ખરચ્યું બહુજ નિધાન ૧

ચરિત્ર

તિહાર પછી ત્રિજો ઉદ્ધાર, ઇસાનેંદ્ર કરમ અપાર
મહેંદ્ર દેવધં જગિ જસ લીડ. ઉધાર ચરિત્ર તે ૧ પણિ કાંડ ૧

અલેંદ્ર હુડ જગિ જેહ, ઉદ્ધાર પંચમો કરતો તેહ
ચમરેંદ્ર છટ્ટો ઇદ્ધાર, સગર ચક્રવર્તિ સતમસાર ૨

પંચાસ કોડિ પંચાણુ લાખ, સહસ્ર પંચોતરિ ઉપરિ ભાખ
એતલા ભૂપતિ સંધવી થયા, સગર ચક્રવર્તિ વારધ કલા ૩

ત્રીસ લાખ દશ લાખહ કોડિ, કીઆ ઉદ્ધાર સગરની જોડી
રત્ન કનકમય કીધાં ખિંબ, રોપી ૨ રાય કીરતિનો ચંબ ૪

પછધ ૩ ઇંદ્ર વ્યંતરનો જેહ, ભુવન આઠમું કરતો તેહ;
ચંદ્રજસા જગિ મોટા રાય, તુંમો ઉધાર કર્યો તેણે કાય ૫

ચક્રધર રાગધં કીધ, ઉધાર દશમો તિહાં પ્રસિદ્ધ;
અગ્યારમો ઉધારહ રામ, યાવચંદ્ર તેણુમં રાખ્યું નામ ૬

દુહા

નામ તે જગમાં રાખીડ, રાય યુધિષ્ઠિર જેહ
ભીમ અર્જુન નકુલ સહદેવ, સેતરંજ પોહોતા તેહ ૧

ભુવન નીંધાયું તેણુમ કાષ્ટમધ, લેપમધ ઉધાર ૪ ત્યાંહ;
દાદસ ઉદ્ધાર કરાવીડ, જસ રહો જગમાંહિં ૨

દીક્ષા ગ્રહી સેતરંજ ચઢયા, લલ્હું તે નિર્મલ ગ્યાન
પાંડવ પાંચ સુગતિં ગયા, કરતા સેતરંજ ધ્યાન ૩

(૧) તેણે તિહાં કર્યા (૨) ચાપી ગયા (૩) હવે (૪) પ્રતિમા.

ચઉપધ

પાંડવ વીર વચિ વરસ ગયા, સંખ્યા સહસ ચઉરાસી રહ્યા;
 વર્ષ ચ્યારસઘ સિત્તરિ જાય, વીર પછી હુક વિક્રમ રાય
 એકસો આઠે વરસ ઠેઠિ, વિક્રમીથી હુક જવડ સેઠ;
 ઉદાર તેરમે તેણુધં તિહાં કર્યો, જન થાપી (જમ) ભવસાયર તર્યો
 જવડ પાંડવ વચિમાં કહ્યા, પંચવીસ કોડિતિહાં નરપતિ લહ્યા;
 લાંખ પંચાણું ઉપરિ ભયા, સહસ પંચોત્તરિ સંધવી થયા.
 સંવત બારનઘ ચઉદોતરઘ, મંત્રી બાહડદે તિહાં કરધ;
 ઉદાર ચઉદસમે અતિહિં વિશાલ, બહુ નીપાપાં તીર્થમાલ.
 બાર ખ્યાસીધ સંધપતિ કહ્યો, જનમંદિર કરસ્યધ ગહ ગહ્યો;
 અદાર લાખ કોડિ ઓગણુચ્યાલ, હેમટંકા ખરચધ વસ્તપાલ
 એકત્રીસ કોડિનઘ છત્રીસ લાખ, અર્ચુદાયલ ગિરિનારિં ભાખ;
 વસ્તપાલનાં કરણી લંખ, સવાલાખ ભરાવ્યાં ખિંખ.
 સંવંત તેરનઘ એકોતરઘ. સા સમરો લખમી વ્યયં કરધ;
 ઉદાર પનરમે પરચંડ, કરિ કલસ ધમ ૧ ઇડંડ.

કુહા.

કલસ ધમ ડંડા ભલો, કરસ્યધ અતિ ઉછાંચ;
 જવડ સમરા વચિ વલી, કહું સંધપતિ સંખ્યાય.

ઢાલ.

રાગ-સારંગ-મગધ દેસકો રાજરાજેશ્વર એ દેશી.

સાહ જવડ નધે સંધવી સમરો, એણુધ કીધું ઉદાર;
 તે વચિ સંધવિ સહસ ચઉરાસી, ત્રિણિ લાખ સમકિત ધાર હો.
 નૃપતિ સેતુન્ય સંધવિ સાર, શ્રી સિદ્ધાયલ નયણું નિરખ્યો;
 નહિં પસુઆં અવતાર હો, એ અંચલી.

સતર સહસ્ર સંઘવી ભાવસાર, ખત્રી શોભ હજાર;
 પન્નર સહસ્ર વિપ્ર વખાણુ, એણુઘ ગિરિ પામ્યા પાર હો. ન. ૩
 આર સહસ્ર કુંટખિક સંઘવી, નેઉ સહસ્ર લેડયા કણુખી;
 પાંચસઘ પીસતાલીસ સંઘવી, નાતિ કંસાર ગણુવી હો. ન. ૪
 ભરત સમરાવચિ સંઘવિ અસંખ્યા, તે કેવલી સહુ જાણુઘ
 એ તીર્થ મહિમા અતિ મોટા, કિમ છદ્મરથ વખાણુઘ હો. ન. ૫
 પનર સત્યસી પાત સાહ આધર,^૧ દેસઘ નર વણિગ બહુમાન
 સાહ કરમો ઉદ્ધાર કરાવઘ, ખરચઘ બહુઅ નિધાન હો. ન. ૬
 જે પુણ્યવંતા વલી નર હોસ્યઘ, તે સેત્રુજ ગિરિ જાવઘ
 પુણ્ય કામિ ધન ખરચ્યું જેણુઘ, સોય સંઘાતિ આવઘ હો. ન. ૭
 દાન ન દીધું શીલ ન પાલ્યું, નવિ પોખ્યા વલી પાત્ર
 તે નર રાનિ રોયા તુલો જાણો, કીધી ન સેત્રુજ્ય યાત્ર હો. ન. ૮
 જન પ્રસાદ ન કીધુ, પૂજ્યા નહો જગનાથ
 સેત્રુગિરિ જેણુઘ નયણુ ન નિરખ્યો, દીધી આવલ આથ હો ન. ૯
 દીન ઉધાર ન કીધું જેણુઘ, ન લલો શાસ્ત્ર વિચાર;
 ગિરિ સેત્રુજ્ય જે નવિ ચઢીઆ, આલિંગ્યો અવતાર હો ન. ૧૦
 જનમ સક્ષ કીધુ નર જેણુઘ, લખમી મારગ થાપી
 સેત્રુજ્ય જઘ પ્રાસાદ કરાવ્યો, તસ કીર્તિ જગિ વ્યાપી હો ન. ૧૧
 કીરતિ કરણિ તેહની સાચી, જે ભવદુખથી તરીઆ
 સેત્રુજ નામિં બહુ નર સિદ્ધા, મુગતિ મારગ સંચરીઆ હો ન. ૧૨

હુહા.

મુગતિ તણુઘ પંથઘ લલ્લા, પાંખ્યું કેવલ યાન;
 સિદ્ધ અનંત આગઘ હવા, કરતા સેત્રુજ ધ્યાન ૧

૧ બહાદુર.

ઢાલ

રાગ-ધન્યાસી સુનિવર મારગ ચાલતા એ દેશી.

શ્રી સેત્રુંજ ગુણ ગાઇછ,	ગાતાં હર્ષ	અપાર	
સિદ્ધ અનંતા ઇહાં હંવા,	પાંખ્યા	ભવ પાર	૧
ધન ધન સેત્રુંજ ગિરવર,	ધન ધન ઋષભ	જીજ્ઞંસ	
પુંડરીક ગિરિવર રાજી,	દીઠ	અતિ આજ્ઞંસ	૨
ચૈત્રિ પુનિમ દિન વલી,	ઋષભ	ગણધાર	
મુગતિ ગયાં પાંચ કોડિસું,	ટાલી	કર્મ વિકાર ધ.	૩
કાતી પુનિમ દિન વલી,	દ્રાવીડ	નર્મ વાલીખીલ	
મુગતિ ગયા દસ કોડિસું,	જેહના	નિર્મલ શીલ ધ.	૪
ફગુણ સુદિ દસમી દિનધ,	પુહુતી	મનની આસ	
નમી વિનમી દોષ કોડિસું,	કાધું	મુગતિમાં વાસ ધ.	૫
ઋષભચક્રી જે કેવલી,	અસંખ્યાતા	પાટ	
મુગતિ સવાર્યે સિદ્ધિ ગયા,	દુજી	નહીં વાટ ધ.	૬
ઋષભ વંસિ બહુ નરપતી,	ધણે ચારિત્ર	લીધા;	
શ્રી સેત્રુંજ આવી કરી,	તિહાં	અચુસણ કીધા ધ.	૭
રામ ભરત બેહુ બંધવા,	લીધું સંયમ	ભાર	
મુગતિ ગયા ત્રિણિ કોડિસું,	તસ નહીં	અવતાર ધ.	૮
નારદ એકાણું લાખસું,	શ્રી સેત્રુંજ	શ્રંગિ	
મુગતિ ગયા સુનિવર નમું,	મનનધ વલી	રંગિ ધ.	૯
સાંભ પ્રદુમ્ન સુત કૃષ્ણના,	બેહુ	સંયમધારી.	
આઠ કોડિ સાઠી સાધસું,	હુઆ મુગતિ	દૂઆરી. ધ૦	૧૦
પાંચધ પાંડવ નર બલા,	ધંદ્રી દમ	કાધુ	
ઋષિ વીસ કોડિસું સંચર્યા,	મુગતિ ગઠ	લીધું. ધ૦	૧૧

૧ ગણે.

ઋષિ થાવચ્ચો મુનિપતિ, સંયમ સુખ લીધું
 સહસ મુનિ પરિવારસું, સેત્રુંજ ગિરિ સીધો. ધ૦ ૧૨
 સહ તાપસ સંયમ લીધ, સહસ મુનિવર સાથિ
 શ્રી સેત્રુંજય મુગતિ ગયા, વંદુ પ્રમાતિ. ધ૦ ૧૩
 સેલગ સૂરિ રૂચ્છો, સેત્રુંજ ગિરિ ચઢીઢ
 પંચસય સું પરિવર્યો, મુગતિં જઈ અડીકં. ધ૦ ૧૪
 એ મુનિવર મુગતિ ગયા, કુંભુ ઠઠઠ તસપાર
 વલી જસ્યધ એણુધ તિરથિં, સેત્રુંજ ગિરિ સાર. ધ૦ ૧૫

હુહા.

સાર તીર્થ જગમાં ધણા, તેહમાં સેત્રુંજ સાર
 હેમ કહધ નૃપતિ સુંણો, પૂન્યધ લહીધ ભવપાર. ૧
 ગુરૂ વચ્ચને નૃપ હરખીકે, જીમ જગિ ભરત નરેસ;
 તિમ ભૂપતિ આણુંદીકે, સેત્રુંજ યાત્રા કરેસ. ૨
 તન ધન યોવન કારિમું, જાતા ન લાગઈ વાર
 તેણુઈ કારણિ સેત્રુંજ જઈ, સફલ કરે અવતાર. ૩

ઢાલ.

ભમરાની રાગ-ગોડી.

કુમારપાલ નર કેસરી-મન ભમરારે, સેત્રુંજય સંઘની થાય. લાઘ ભમરારે.
 બહુ ઋષિ પરિવા સું, મ. શ્રી સિદ્ધાયલ જાય લા. ૧
 નાગ પીઠ દેવલ કળ્યા, મ. માંહિં જીન પ્રતિમા. લા.
 કેસર ચંદન લેઈ કરી, મ. પૂજધ ચકલક રાય. લા. ૨
 વાગ ભટાદિક સારિખા, મ. માંહિં મંત્રી ચકવીસ લા.
 દેહરાસર દેવ પૂજતા, મ. નાંમધ જીનનઈ સીસ લા. ૩

અદાર સહસ વિવહારિઆ મ.	શ્રી જીન દેવલ સાથિ લા.	
ચંદન પુષ્ક લેષ કરી મ.	જીન પૂજ્ય નિજ હાથિ લા.	૪
નગરશેઠનો દીકરો મ.	આમડદે સંધમાંહિ લા.	
સોવનટંકા લહધણું કરધ મ.	ગાંમ શ્રાવક ધરિ જહાં લા.	૫
ખટ ભાષા ચક્રી કહ્યા મ.	નામિં નરેદેપાલ લા.	
વસ્તપાલ સુત સંધમાં મ.	કવિ દાતા કૃપાલ લા.	૬
કપરદિનાંમ બંડારીયા મ.	સંધ ભગતિ કરઈ સોય લા.	
અન્ય દૂખલ તસ આગલિં મ.	ભૂખ્યો ન જ્ય કોય લા.	૭
પ્રહિલાદ લાંણો નરપતી મ.	માંહિં છાડો સેઠ લા.	
સોય લાડૂ નિજ કરિ ધરી મ.	કરતો સાંમિ ભેટિ લા.	૮
પ્રતાપ મલ્લ પુઠિંઈ લીલ મ.	કુંભારપાલ ઘે પુત્ર લા.	
ચઢવા હય ગિરિ રથ દીધ મ.	કુંણ વયરિ કુંણ મિત્ર લા.	૯
નગરશેઠ સાથિં બહુ મ.	પટ દર્શણ વેષધાર લા.	
કુંભારપાલ નિત તેહની મ.	બહુ પરિ કરતો સાર લા.	૧૦
સોલસ સહસ જોડી ગડધ મ.	ભુંગલ ભેરી અનેક લા.	
પંચ શ્વજ વેણા બહુ મ.	તંતી તાલ વિશેષ લા.	૧૧
અગ્યાર સહસ હાથી બલા મ.	અંજન ગિરિની જોડી લા.	
રતન જડિત અંબાડીઆં મ.	મોતી માલા કોડિ લા.	૧૨
અગ્યારે લાખ હય રેપતા મ.	હંસ પરિ ઠવતા પાય લા.	
પંચ વર્ણુ વાજી સહી મ.	ધૃત ગોલ દલીદો ખાય લા.	૧૩
અદાર લાખ પાલા સહી મ.	રથ પંચાસ હજાર લા.	
વૃષભ સોવન મધ સીંગડા મ.	નેવરનો ઝમકાર લા.	૧૪
વાંકી વચ્છની પુછડી મ.	વાંકી વહધલી વિશેષ લા.	
વાંકી રથના વાવટા મ.	ધજી ગુડીઅ અનેક લા.	૧૫
વાંકી પુરપની પાધડી મા.	વાંકી સીંગણિ હાથિ લા.	
વાંકી સુંછના માનવી મ.	કુંભારપાલ નધ સાથિ લા.	૧૬

વલી વાંકીજ નિફેરીઉ મ. ઠાંક દમામાં ડંડ લા.
 વાંકી વલીઅ વળવતા મ. ઉઠધ શબ્દ અખંડ લા. ૧૭
 વાંકે નયણે નર બહ મ. વાંકા ખપૂઆ અંગિ લા.
 વાંકી પાલખીમાં વલી મ. બધઠા મનનધ રંગિ લા. ૧૮
 અંબર ધન નૃપ આગત્તિ મ. અષ્ટ સહસ તસ માંનિ લા.
 હીરસોવન મણિ રૂપમધ મ. સુંદર સોભિતવાન લા. ૧૯

દુહા.

વાંન બસો નૃપસંધનો, મિલીઆ પુરુષ અનેક;
 બહું વ્યાપારી સંધમાં, દગો નહોં તિહાં રેખ. ૧
 દીપે જેમ દીણુંદ;
 પટરાણી પુંકે સહી, દીઠે અતિ આણુંદ. ૨

ઢાલ.

ત્રિપતીનો.

જવહરિ શોની વાણિગમિલીઆ, નાંણાવટી દોસી ફેફલીઆ;
 વલી વણુઝારા પલીઆહો, ભવિકા. ૧
 ફીડીઆ સાથરીઆ પરતાગી, ભક્ષ ધણા તે ખાય માગી;
 મેહર વણુગ દિધ જગીહો. બ. ૨
 ગાંધી વૈદ ધણા સુગંધી, અનેક નરનઈ લિઈ ખંધી,
 એક વેચઈ અનધ રંધી હો. બ. ૩
 સંધમાં સાથ સખત પણિ થાય, અશ્વ અનેક ગજરથ ચોરાઈ;
 બહું વ્યાપારજ થાય હો, બ. ૪
 અયડાંમાં જનનધ હથીઆર, શાલૂ ચીર પટોલાં સાર;
 વણિગ કરઈ વ્યાપાર હો. બ. ૫

માલી તખોલી મણીહાર, કંસારા જડીઆ સોનાર;
 સંઘમાં બહુ સુતાર હો. ભ. ૬
 કંદોષ કણુખી કુંભાર, નાટકીઆ નાટકીણી સાર;
 મોચી તણો નહીં પાર હો. ભ. ૭

કુહા

અનેક નર નૃપ સંઘમાં, કહધ તો ન લહુ પાર;
 પટરાંણી પુઠિંઈ સહી, જેહના રૂપ અપાર. ૧

ઠાલ

રાગ—હુંસેની.

ભૂપલદેવી નૃપ ત્રીયા, અંગ વિભૂષણ સોલ;
 પહધરણી ચંપા ચુંનડી, કાયા કુંકુમ રોલરે.
 નૃપ આવ્યો કુમર નિરંદ, જેણુમટાલ્યો મૃગમચ્છદંદમે;
 કીધું સકલ લોક આણુંદ બે, નિવાર્યો દેશ સકલમાંહિ દંદમે ન. ૧
 ચંદ મુખી મૃગ લોચણી, નિજ નવલા સિણુંગાર
 ઉરિ ઘણી કટિ પાતલી, લાવણ્યનો નહીં પાર બે ન. ૨
 દેણી વાસગ જીપીઢિ, હંસ હરાવ્યો ચાલિ
 નાગ નગોદર ખીંટલધ, કાંનિ જખૂકઈ ઝાલિ બે ન. ૩
 ભમર ભમધ જીમ મધુકરા, અધર પ્રવાલા રંગરે
 દંત જરયા દાડિમ કુલિ, અલવિ મોડધ અંગ બે ન. ૪
 નાશક સૂડા ચંચડી, કનક કચોલા ગાલિ રે
 તિલક કરી મુખ શોભતું, અર્ધ ચંદ જસ ભાલ બે ન. ૫
 ચોવન અખો મોરીઢિ, કંઠે કોચલ ટહુકાર રે
 વસંત માસ કીડા કરધ, કંઠિ કુશમના હાર બે ન. ૬

(૧) ટહુક.

કમલ નાલ જસી બાંહુડી, કરિ કંકણુની માલરે
 કરતલ જસૂ ફૂલડાં, અંગુલ નખ સુકુમાલ બે ત. ૭
 કનક કુંભ પયોધરા, રૂમિં શોભધ રંભરે
 ઉપમ જંધા તુઝ કહું, જાણો કદલી થંભ બે ત. ૮
 ચિત્રાલંકી કામિની, નાભિ કમલ ગંભીર રે
 કંચુક ૧ ચુરણી ચુંનડી, શીલધ ગંગનીર બે ત. ૯
 પદ પંકજનું જોડણું, ઉઠણિ આછા ધાટરે
 હાસ વિનોદ કીડા કરધ, કામિની આંખિ વાટ બે ત. ૧૦
 ચરણે નેઉર વાજતાં, કટિમેખલ ખલકંતી રે
 ચાલી રે ગિરિવર રોટવા, જીહાંહુવાસિદ્ધ અનંત બે ત. ૧૧
 બિહુતરિ સાંભત રાયની, પુંઠિં સુંદર નારિરે
 અધિક રૂપ રંભા થકી, અસી નહીં સુરખાર બે ત. ૧૨

ફુલા.

સુરધરિ નારિ અસી નહીં, ઇલાંનાં રૂપ અપાર
 વેષ બનાવધ જૂજૂઆ, પંચવર્ણ સિણુગાર ૧
 નીલા પીલા ઉજલા, રાતા વેષ અત્યંત
 પંચ વર્ણ કો પહધરતી, ગોરી સાંભ શોભંત ૨

ચઉપધ.

ગોરી નારિનધ સાંભ ચુંનડી, કાલી કસ્તુરી તનિ અડિ;
 કાલી ભમર ભમરાનધવાંનિ, દંત અરિષ્ટહ રતન સમાંનિ ૧
 કીકી કાજલ વેણી શાંભ, શાંભ ગોદણો અતિ અભિરાંમ;
 કાલા કંચુક ચૂડા શ્યાંભ, ગજ બધી ઉલાલધ દામ. ૨

(૧) ચરણા (૨) ફરસવા.

કેતી વેષ પીલો આદરધ, કેસરતિલક નિજ ભાલઈ કરઈ,
 પીલા પિતાંબર પહધરણિ સાર, કંઠ યનાવધ ચંપકહાર. ૩
 પીલાં નેવર પીલી ઝાલી, જાણ્યું સૂરજ ઉગ્યો ગાલિ;
 પીલા ચૂડા કંચન તણાં, પીલા કંચુક રલીઆમણા. ૪
 કેતી રાતો વેષ અપાર, તારા રતનતણા ગલિ હાર;
 રાતું તિલક રાતો તબોલ, રાતી દેહ જીમ કુંકુમ રોલ. ૫
 રાતી જીભા રાતા દંત, રાતા અધર શોભમજ અત્યંત;
 રાતા નખનધ રાતા પાય, રાતા મનિ સેત્રુંજય જય. ૬
 રાતા કંચુક રાતાં ચીર, રાતા ચણી સોહધ સરીર;
 રાતા કમલ કરમોહિંધરી, જીન પૂજવા ચાલી સુંદરી. ૭
 નીલવરણ કરતી સિંજુગાર, દમણા મર્યાના તાલહાર;
 નીલાં વહની વડાંગરપાન, નીલા કંચુકના વલી વાંન. ૮
 નીલા ચણી નીલાં ચીર, હાથિં ચુડલા વહનિઈ વીર;
 નીલીપાચિતણા ગલિ હાર, હઈઝઈ સેત્રુંજય ગિરિનાર. ૯
 કેતી નારિ ઉજલ સિંજુગાર, ઉજલ ફૂલ નઈ રંકંઠિહાર;
 ઉજલ કંચુક ઉજલ ચીર, પંચવરણ તિહાં ભરીઆં હીર. ૧૦
 ઉજલ મોતિ કેરા હાર, ઉજલ નેવરના ઝમકાર;
 ઉજલ ચંદન ચરચધ અંગિ, ચાલી અમલા સેત્રુંજ શૃંગિ. ૧૧
 સુંદરનારિ સરિખા સિંજુગાર, રૂપતણા મદ કરધ અપાર;
 ગોરી ન ગમધ સાંમલી, હાસ વિનોદ કરધ તિહાંવલી. ૧૨
 ગોરી કહધ સુંણિ કાલી નારિ, તું બધી રહધ તાહરાધ હામિ;
 કરમિં કાયા કાલી કરી, તું સું બોલઈ સાંહમી ફિરી. ૧૩
 કાલી કહધ સુંણિ ગોરી સહી, કાલા ગજ ગાજધ ગહધ ગહી;
 કાલા ધન ગાજધ સહુ સરિં, લોચન સોભા કાજલિ કરી. ૧૪

(૧) પેહેરણ વલી પીતાંબર સાર, (૨) ગલે.

કાલા કાન નઈ કાલા નેમ, કાલા પાસ પરિ સહુને પ્રેમ;
 શ્રી મુનિસુવત નઈ મલ્લિનાથ, સામલવર્ણુ સખલા પૂજત. ૧૫
 કીકી નયણાં વેણી જેહ, કાલમ વરણિં સોભમ તેહ;
 અરિષ્ટ રતન બહુ કાલાં હોય, કાલાં જલ યમુનાનાં જોય. ૧૬
 કાલી કરતૂરી અંગિ ઠવમ, કાલી કોયલ મધુરં લવમ;
 કાલાં મરી જગિ કહીમ જેહ, ઘોલા કપૂર નઈ રાખમ તેહ. ૧૭
 ધુલા બગલા બગલી ભમમ, ધુલા ભૂતીઆ નર નવિ ગમમ;
 ધુલાં માણસ રોગઈ થાય, ગોરપણાનો રથો મહિમાય. ૧૮
 એણે વચને ગોરી કલકલી, બધી રહમ ભુંડી સાંમલી;
 લિહાલા સરિખું તાહરં રૂપ, સરસું વાદ કરમ સું દૂપ. ૧૯
 રૂપ વિના કરતી અભિમાન, કાલા કાગ નઈ કુણુ દિમ માન;
 બધી રહમ તું તાહરમ કાય, તું ગોરીનો નખ ન પોસાય. ૨૦
 ગોરં અછમ ગંગાનું નીર, ગોરં સુવિધિનાથ સરીર;
 શ્રીચંદ્રપ્રભુ ગોરા સહી, જેહની કીરતી જગમાં^૧ રહી. ૨૧
 ગોરા હંસ નઈ ગોરા ચંદ, ગોરા ગજ રાગ્ય ગયંદ;
 ગોરાં મૃગ જીમણાં ઉતર્યા, સુકન ભલા નર^૨ આવમ ભર્યા. ૨૨
 ઉજલ ચમર કમલ ગજ દંત. ઉજલ મોતિ અતિ સોભંત;
 પુષ્ક કપૂર દક્ષણાવર્ત સંખ, જે લખમી આપમ અસંખ. ૨૩
 રૂપું ચંદન ચીવર જેહ, ઉજલ ચુંતો દિમ રંગ તેહ;
 દુધ દહી ઘૂત ઉજલ સાર, જીમતાં દેહ દીપમ નિરધાર. ૨૪

કવિત્ત

થીઈ વાધમ વાન. કાનપણિ સરઆ થાય;
 આખિ વાધમ તેજ, ખરજને ખોડો ગામ;
 જરા ન વ્યાપમ અંગ, ટંગ તન ધાત ન ધૂજમ;

૧ યુગયુગ. ૨ ધરિ.

કાયા નહીં કટિ ભંગ, અર્થ આગલિથી સૂઝ;
 ભુખનું મંડુલુ ઘૂત સહી, હાકયો હીંડ્ય દેતો હડી;
 ઘૂત વિહુણા નર જેહ, જાણો સૂકા લાકડી. ૧

દુહા.

લકડ સરિખા તે નરા, જે નવિ પાંમઈ ધીઅ;
 ઘૂત ભ્રમતાં બલીઆ બહુ; જસા પંચાયણ સીહ. ૧
 એક અક્ષર પણિ બલ બહુ, જો છંદ ઉજલ વાંન;
 તેણુમ કારણિ ગોરી કહમ, કાલી તજો ગુમાન. ૨
 કાલી ગોરી નારિમાં, હોય તે વાદ વિવાદ;
 વારમ ગરદી આવિકા, કાઠી મધુરો સાદ. ૩

અઉપધ

મધુરો સાદ રૂપદે તણો, વારઈ વાદ મ કરસ્યો ધણો;
 સી કાલી નધ સી ગોરડી, પુણ્ય કરમ તે જગમાં વડી. ૧
 સખલ સરૂપ સખલો સિંહુગાર, દાન તપ શીલ પાખમ હાહાર;
 તેહનું રૂપ જગમાંહિ સાર, જે સ્ત્રી કરતી પર ઉપગાર. ૨
 કાંન કોટી સિંહુગાર્યા સહુ, અંગિ આભણું પહમર્યા બહુ;
 દાંન પુણ્ય નવિ કરમ લગાર, ભારભૂત તેહનો સિંહુગાર. ૩
 સો સિંહુગાર પ્રસંસા કરી, તેહનું રૂપ જગમાંહિ ખરું;
 સાત દદા જેહના ઘટમાંહિ, આવિકા કહમ સિરિ નામું ત્યાંહિ. ૪
 દયા દાન દમ દેહનો દોષ, દોલતિ જાતિ ન કરમ પ્રશોક;
 દૂખ ભંજઈ પ્રેમઈ પારકું, દીવ્ય વચન બોલમ મુખિ ધકું. ૫
 દુર્જન ઉપરિ ન કરમ રીસ, તે સ્ત્રી પાંમમ સખલ જગીસ;
 એ અંગિઈ ધરતી સાત દદા, રૂપવતી તસ લાખું સદા. ૬

૩૫ ભલું તુલો નર નારિ, ચાલી શ્રીસેત્રુંજ ગિરિનારિ;
અતિ પુણ્યવંતી સખલી^૧ તુલો, તુલનથી સીખ દલ ધું અલો. ૭
ઝેણુ વેચને હરખઈ સહુ નારિ, ખમઈ ખમાવઈ તેણુઈ ઠારિ;
પાછી પ્રીતિ કરઈ અતિ ઘણી, અખલા ચાલી સેત્રુંજ ભણી.

હુહા

સેત્રુંજ ગિરિ ભણી સંચરી, હઈડઈ હર્ષ અપાર;
મજ રથ ઘોડા પાલખી, વાહણુ સોય સુસાર.

હાલ

મણસું શ્રીમંદગ્ગળ ઝે દેશી.

ચતુરા બહુ ચક્રોલમાળ, બહુ સેજવાલીરે નારિ;
રથિ બધી બહુ પ્રેમદાળ, શોભઈ હયવર હારિ. ૧
સંઘવિ સાચો કુંમર નિરંદ. આંકણી.
પાલખીઈ બહુ પ્રેમદાળ, મુખ તંબોલ પાન;
બધી નારિ અંબાડીઈળ, હઈડઈ સેત્રુંજ ધ્યાન. સં. ૨
કરહા ઝીકાવઈ કામિનીળ, હઈડઈ હર્ષ ન માય;
સંઘ અનોપમ^૨ રાયનોળ, શ્રીસેત્રુંજય જાય. સં. ૩
ખિરદાવલી ખોલે બહુજ, ચાચક બહુ^૩ હજર;
વૈદ વિવેકી તિહાં ઘણાળ, બુદ્ધિતણાં ભંડાર. સં. ૪
રાંધણિઆ બહુ સંઘમાંળ, રસોઈ નીપાયરે સાર;
ભોજન શાક ભલાં કરઈળ, જીમતાં રવાદ અપાર સં. ૫

હુહા

સાચો કુંમર નરેસ્વર, જોહમાં સખલ વિવેક;
ભોજન કરઈ બહુ પુરૂષ સું, પ્રીસઈ વરત અનેક ૧

૧. સાહમી; ૨. કુમારપાલનોળ ખિરદાવલી ખોલાય; ૩. પુરૂષ.

ઢાલ.

લાલની રાગ સામેરી રાગ મહુદાર.

કુંભારપાત્ર ભોજન તિહાં કરતો, બહુ પુરુષ સંધાતિ લાલરે;
 ખાખાં લાડૂ મરકી માંડી, ભોજનની બહુ ભાતિ લાલરે. ૧
 આવો શ્રી સેતુન્જ ગિરિવર વંદન જર્ઘએ, જહાં શ્રીઋષભ જણુંદલાલરે
 પૂજી પ્રણમી પાય પખાલો, ભાષધ કુંભર નિરંદ લાલરે ૨
 પયડાં ઘેઝર અનમ્મ પતાસાં, સેવ સુંદાલી ખાસ લાલરે;
 ખાંડમીદો સકરપાર, જમતા અતિ ઉલાસ લાલરે. ૩
 પ્રાપ્ત બદામ અનમ્મ ચારોલી, શ્રીફલસાર અપોડ લાલરે;
 નિમજ્જાં પસ્તા અનર્ધ ખલ્લધાં, ખાતાં પુહુયર્ધ કોડ લાલરે. ૪
 તનમની કોજાપાક જલેખી, ખીર ખાંડ ધૂત સાર લાલરે
 કેલાંતણી કાતલીઉ પ્રીસમ્મ, જમતાં હર્ષ અપાર લાલરે. ૫
 અંબતણા રસ ઘોલી સુંકમ્મ, ઘલ ઘલ ધીની ધાર લાલરે;
 ઉપરિ પાતલિ પોલી પ્રીસમ્મ, ભોજન ભગતિ અપાર લાલરે ૬
 શાલિ દાલિ નમ્મ ફૂરકપૂર, શાક સુગંધી જ્યાંહ લાલરે;
 ખડખૂળાં નર્ધ બહુ ત્રાસડીયાં, ફલ્લ મતીરાં ત્યાંહ લાલરે ૭
 ભોજનની તે સમ્મ સમ્મમ્મ, ઉપરિ ફેફલપાન લાલરે;
 કુંભારપાલનું ભોજન કરતાં, વાધ્યા દેહના વાન લાલરે. ૮

દુહા

વાન વધ્યા નિજ દેહના, ભોજન ભક્તિ અપાર;
 સખલ સમ્મમ્મ સંધમાં, કહમ્મ તો ન લહું પાર. ૧

ઢાલ

આખ્યાનની દેશી રાગ-ધનાસી રાગ વિરાહી તથા આશાહરી

બહુ દીવટીઆ દીની ધરતા, ટાલમ્મ તિમિર અંધારો;
 ગગન ભોમ કરતા અજૂઆલુ, જગમાં જોતી અપાર. ૧

બહુ વણિક વ્યપારી સાથિં, વેચઘ વસ્ત અનેકો;
 વસ્ત વિવિધનઘ ધી શુભ આપઘ, દગાનો નહીં તિહાં રેખો. ૨
 શેઠ સાર્થવાદ પંડિત પોદા, પુરૂષ તણો નહીં પાર;
 માગણુજન મિલીઆ તિહાં બહુલા, બોલઘ જ્ય જ્ય કારો. ૩
 સગા સજન બહુ મંત્રી મિલીઆ, પુત્રી^૧ સુત પરિવારો;
 કુંમર નરિંદ તે પુઠિ લીધું, ચિત^૨ કાઉ અતિ ઉદારો. ૪

હુહા.

બહુ ઋદ્ધિ લેઘ સંચર્યો, બહુ વિવહારી ભાતિ;
 કુબેરદત્ત સરિખા વલી, કુમારપાલ નઘ સાથિં. ૧

ચઉપઘ.

સાથિં ધવલ ધનો ધરમસી, પાંચો પેથો નઘ પદમસી;
 સૂરો સવજી નઘ સંધરાજ, કરે પુણ્યતણાં તે કાજ. ૧
 સંધ સદહધ વચ્ચસાહ શ્રીમલ્લ, ભોજો ભાખર ભીમો ભલ્લ;
 હીરો હરખો નઘ હરપાલ, તેણુઘ પહધરાગ્યા ગરદા બાલ. ૨
 દેવો દુદો નઘ બંધવ જોહ, શાકરપર્વ મંડાવઘ તેહ;
 અમજી આખો બંધવ હોય,^૩ મોદક હાટ મંડાવઘ તેહ. ૩
 ખોખો ખેતો નઘ ખીમસી, હાથ વાવરઘ હઘડઘ હસી;
 ભાદો ભૂપતિ નઘ ભીમસી, જલપોટલીઆ આપઘ ધસી. ૪
 સારિંગ સવસી નઘ શ્રીપાલ, જીન પ્રતિમા પૂજઘ ત્રિજુગલ;
 સાહ ભાણો લખમો લાહ લીધ, કેલાં સેલડી વહંધયિ દીધ. ૫
 ચાવર થેરો થોભણુ સાર, પાત્ર મુનિ નઘ આપઘ આહાર;
 જવડ ભાવડ બેહુ વડા, દુધ^૪ દહીના રેડઘ ધડા. ૬
 ઘણા પુરૂષ સંધમાંહિં અસ્યા, પુણ્ય કાઝ^૫ સેતરંજય ધસ્યા;
 છહરી પાલઘ નર દાતાય, વણુ દીધઘ કટકો નવિ આય. ૭

૧ પુત્ર સુતા, ૨ સજન સહુ પરિવારો, ૩ દોઈ. ૪ આપે દુધ દહિંના ધડા.

ખાધઈ પેટ ભરાંસું હોય, સુપુરૂષ અસું : વિચારઇ જોય;
 સિદ્ધમેત્ર આ વાટજ ભણું, યોદ્ધું દીધું હોઇ પુણ્ય ધણું. ૮
 અનેક પુરૂષ એહવા દાતાર, પુણ્યકાળું મઈ કહ્યા વિચાર;
 ઘણી શ્રાવિકા સંઘમાં સહી, નામ મિછ ચ્યાર કહું ગહમ ગહી. ૯
 પુહુતી પુચ્ચીયાઇ પાંખડી, નીલા દાતણની આખડી;
 ચાંપલદે ચતુરાઈ ભલી, ન કરઇ ભોજન તે એકલી. ૧૦
 ચીરમતી વિમલાદે સતી, છતઇ યોગ પાલઈ ચાલતી;
 ગુણુશ્રી બહુ કમલાશ્રી જેહ, સચિત વસ્ત ન ખાઇ તેહ. ૧૧
 કોડમદે કનકાદે જોય, ચક્રે નીમ સંભરાઇ સોય;

૧૨

ઈમ સ્ત્રીપુરૂષ ઘણા સંઘમાંહિં, હયવર હાથી બોલ્યાં જ્યાંહ;
 અરથો સંઘ તે ચાલ્યો સહી, ગાઉ પાંચ તે હોંડઇ વહી. ૧૩
 રાતિઈ સંઘ ન ચાલઇ કદા, જીવ જતન તપ કરતો સદા;
 પંચી ફલ ચુટી નવિખાય, જયણા કરતા જત્રા જાય. ૧૪
 જયણા વિણ જીન નકહઇ ધર્મ, જયણા કરતો ધોઇ કર્મ;
 જહાં જયણા તિહાં ધર્મ વિશેષ, અસંયમ કરતા ફલ નહીં રેખ. ૧૫
 દાંન શીલ તપ બાવનમાંહિં, જીનવર જયણા ભાખી ત્યાંહ;
 પોસો પડિકમણું સંજ્ઞાય, જયણાઇ કરતા ફલ થાય. ૧૬
 જતિ ધરમમાં જયણા કહી, જીવજંત ઉગારે સહી;
 પદદેતાં ભણતાં સદહે, રખે જીવ દુખ મુજથી લહે. ૧૭
 ઉઠતાં બધસતાં વલી, મુનિવર રાખઇ મતિ નિર્મલી;
 સંચારઇ જયણાંઈ સોય, ધુંસર પ્રમાણિઇ પંથઇ જોય. ૧૮
 ઉભો રહઇ ઋષિ જયણા કરઇ, મધુર વચન મુખથી ઉચરઇ
 ભુજંતાં નવિ બોલઇ જેહ, ઋષભ કહે ઋષિ સાચો તેહ ૧૯
 એણીપરિ જયણા કરતો યતો, તેહ નઇ પાપ ન લાગઇ રતી;
 તિમ શ્રાવક જયણાઇ ધર્મ, જયણા કરતો શ્રાવક પરમ ૧૯

(૧) સોવન ધને વરસે તેહ (૨) પૂજય.

પરમ પુરુષ નર મલીઆ જીહાં, અસંયમપણું ન કરતા તિહાં;
 જીવ જંત જોઇ પગ ભરઇ, સેતરજીવ્ય સંધાતિ સંચરઇ ૨૦
 જે નર સાહમું આવઇ સોય, વિવિધ વસ્ત નર દીજઇ સોય;
 વેઠ મુદ્રિકા પેષ સફાર, ભૂપતિ ભગતિ કરઇ અપાર ૨૧
 બિહુપરિ દાંન દિધ નર ત્યાંહ, સંધ આવ્યો ધધૂકા માંહિ;
 નગર આખઇ લહઇણું કરઇ, ચાલમાંહિ સોનઇઉં ધરઇ ૨૨
 જોલકા વિહાર કર્યું છઇ જીહાં, વલિય ચમારડી આવ્યા તિહાં;
 તિહાં મિધ પર્વત મોટા સહી, દોઇ પ્રાસાદ કર્યા ગહઇગહી ૨૩
 ઋષભ ભુવન તે સોહામણું, ખીજી પાસ જીજીસર તાણું;
 અસ્થાં ભુવન કીધાં તિહાં દોઇ, સેતરજી આલી આવ્યાં સોઇ ૨૪
 ભરત તણીપરિ બહુ ઋદ્ધિ જોઇ, કહઇતા પાર ન પામઇ કોઇ;
 મઇતા મંત્રી બહુ પરિવાર, ધન ધન રાયતણે અવતાર. ૨૫
 સંધપતિ તિલક કરાવ્યું^૨ ભાલિ, ઉત્તમ કુજની રાખી ચાલી;
 બહુ પુણ્ય જાણી સંધવી થયો, શ્રીસેત્રુજ્ય ચાલી ગયો. ૨૬
 દીઠો સેત્રુંજો જવ દટિ, સોવન પુરપ કર્યાં તિહાં વટિ;
 નરપતિ મનિ તિહાં હરખ્યો ધણું, દીડું રૂપ જવ^૩ સ્વામિતાણું. ૨૭
 મણિ મોતિ ભરિઆ બહુ થાલ, સેતરજી વધાવઇ નર ભૂપાલ;
 ત્રિણુ પ્રદક્ષિણા દઇ તિહાં રાચ, હઇડઇ હર્ષ ધણેરો થાય. ૨૮

હુહા.

હર્ષ ધણે હઇડઇ ધરી, નાહો નદી સુ નીર;
 સૂર્યકુંડ અધોલીઉ, નિર્મલ તાસ શરીર. ૧
 નદી સેતરજી તિહા ભત્રી, તેણુધ નીરઇ જે નાહ;
 સકલ રોગનર્થ ખય કરઇ, દેહ કનકમય થાય. ૨
 ગુણ અનંત ગિરિવરતણા, કહઇ તે^૪ રૂપમ જીજીંદ;
 હેમવચન શ્રવણે સુંણી, હરખ્યો કુંભર નિરંદ. ૩

(૧) ભોજનસાર (૨) ધરાવ્યું (૩) જખ. (૪) મુખિ

આણંદો નૃપ અતિધણું	ગિરિવર કેરમ નાંભિ;	
પાય નમી જીવર તણા,	પૂજ કરમ તસ ઠાંભિ.	૪
કેસર ચંદન લેમ કરી,	અગર ધૂપ કપૂર;	
દીપક સુંદર સાથીઓ,	કરતા પાતક ચૂર.	૫
કમલો દમણો મરવો કેતકી,	કમલ સુગંધી ફુલ;	
ચંપક જામ મોગર,	પૂજ કરમ બહુ મૂલ.	૬
કુંભર નિરંદ હરખ્યો ધણું,	સેતરું જય કેરમ નાંભિ;	
સતર ભેદ પૂજ ફરી,	ચેષવંદન તસ ઠાંભિ.	૭

અઉપધ

ચેષવંદન તસ ^૧ રાજા કરઈ	રસના હેમ પવિત્ર કરમ;	
ધનપાલ પંચાસિકા તિહાં ગુણુઈ	કુંભારપાલ નૃપ શ્રણે સુંણુમ.	૮
મિઈકરજોડી પૃથવીરાય	હેમસુરિનમ લાગઈ પાય;	
કવિ ધનપાલ પંડિત ખરું	પણિ કાંઈક પોતમ સ્તુતિ કરું.	૯
હેમ કહમ સુણો કુમરનિરંદ	એહનમ ઉપનો અતિ આણંદ	
ભગતિરાગ પોષઈ એણુમ અર્યો	મઈ પોષ્યાનવિ જાયમ તર્યો	૧૦
ટીખા તણુમ સી પર્વત તોડિ	કિહાં, કુડી કિહાં કનકહ રોકાડિ	
કિહાં આંખો કિહાં તરવર આકડો	મૃતિકા કુંભ કિહાંકનકહ ઘડો	૧૧
કિહાં ચંદન કિંહા સુકો ઘાસ	નૃપની હોડિ કરમ નહિ દાસ	
કિહાં ખાસર કિંહાં ચંપક ચીર	જામ પાંણી નઈ નગમમખીર	૧૨
જામ મયગલ નઈ ન મલમ મૃગો	ન મલમ મૃગપતિનમ જામસો	
ન મલમ કીડી પર્વતકાય	ન મલમ રંક અનમ વલીધ રાય.	૧૩
ન મલમ ખજૂડ નઈ વલી સૂર	ન મલમ વાહો ગંગાપૂર	
ન મલમ નિર્ધન નઈ ધનવંત	ન મલમ નિગુણુ નમ ગુણુવંત	૧૪
ન મલમ શશિહર નમ સીપ,	ન મલમ જામ દિનકર નમ દીપ	
ન મલમ કિરપી નઈ દાતાર,	ન મલમ મણિકો મોતીહાર	૧૫

(૧) શ્રુ. (૨) જોડિ

કિહાં પીતલ નઘ કહુ કિહાં હેમ, કિહાં હરિહર નઘ જનવર દેવ;
 કિહાં મુનિહેમ કિહાં ધનપાલ. તેહની બુદ્ધિ જગિ અતિ વિશાલ. ૧૬
 એહનઈ જન ઉપરિ બહુરાગ, જમ જાનઈ મુગતિજ માંગ;
 જમ જાતમ નઈ વાહલો વીર, જમ હંસ નઈ મોતિ હંસા ખીર. ૧૭
 જમ કોયલ વાહલો સહયકાર, જમ ચાતુક વાહલો જલધાર;
 હેમ કહઈ સુણિ કુમરનિરંદ, તિમધનપાલ નઈ ઋષલ જલુદ. ૧૮
 તેણઈ કારણિ સુણિ પૃથવીરાય, બરાબરી એહની નવિ માય;
 ભગતિરાગ એહનઈજ વિશાલ, કવિ મોટો જગમાં ધનપાલ. ૧૯
 કુમારપાલકહઈ જસગુણધણા, તે ગુણ બોલઈ અવરાં તણા;
 જે ગુણહીણ પ્રાંહિ હોય, પર કીરતિ ન કરઈ સોય. ૨૦
 પરના ગુણ ગ્રહી હેમસરિંદ, પોતાના ગુણ પાડઈ મંદ;
 સાકર કહઈ હું મીડી નહીં, પણિ તે છાની ન રહઈ કહીં. ૨૧
 ચંદન ઉણપણું જે ભજઈ, તોહઈ લોક તેહનઈ નવિ તજઈ;
 અમૃત કહઈ મુઝમાં કડુઆસ, તોહઈ લોક ન છંડઈ તાસ. ૨૨
 તિમ મુનિ હેમ સરિંદહ જતી, મુખ કહઈ મુજમાં ગુણ નથી;
 ગિર્યા એહના એહ સભાવ, વરસઈ જલ નિચો થઈ આભ. ૨૩
 એણે વચને જાણ્યો મહામતિ, હેમ સમો નહિં દુજે જતિ;
 પરતગિ જ્યું ચાલી સરસતિ, જેહમાં દોષ ન દેખઈ રતિ. ૨૪

ફહા.

દોષ ન દેખું જસ રતી, હું ગાઉં નર સોય;
 હેમસરિ સરિયો જતી, જગિ ન દીસઈ કોય. ૨૫

હાલ.

રાગ ચંદ્રાવળીનો—રાગ આસાઉરી—કેદાર ગોડી—સિંધુઓ.

સો સુત ત્રીસલાદેવી સતીનો—એ દેસી.

શ્રી સત્રુંગ્ય સમો તીથે નકોઠ ઈંદ્ર સમો સુર કો નવિ હોઠ;
ભોગિમાં ચક્રવૃતિ જગિ જોઈ, ઐરાવલ્લ હાથી જગિ જોઈ. ૨૬
ખીર સમુદ્ર સાગરમાંહિ સારો, ઉત્તમ જગિ એ રામજ વારો;
સુસમ સુસમાં સખરો આરો, સીતલવતી જગિ સીત સંભારો. ૨૭
અન્તુનસમ જગિકો નહીં બાણી, ગંગાજલ સમ કો નહીં પાણી;
શ્રી કુલમાં મરદેવ્યા રાણી, પથરમાંહિં જીમ હીરા ખાણી. ૨૮
અશ્વ અનોપમ રવિના જાણું, રપસુઆમાંહિં જીમસિંહ વખાણું;
મહિષીસમકો નહીં દુઝાણું, હેમ ટંકાસમ કો નહિ નાંણું. ૨૯
દિસાનભદ્રસમ કો નહીં માંની, શાંતિનાથ સમ કો નહીં દાંની;
શાલિભદ્રસમ કો નહીં ભોગી, હેમસુરિંદસમ કો નહીં યોગી. ૩૦

દુહા.

હેમ સમો મુનિવર નહી, ભાખઈ કુંભરનિરંદ;
હેમ કહઈ કું નહીં ભસો, ભસો તે રૂપભગિજીંદ. ૩૧
જસ પદ પૂણ્ય પસાઉવઈ, સેત્રુંજગિરિ હુઉસાર;
રાયણ રૂપતલઈ સમોસર્યો, પુરવ નવાણું વાર. ૩૨

અઉપધ.

તેણી કારણિ એ રાયણ માંન, અકૂમ એક કરઈ શુભ ધ્યાન;
શીર વૃક્ષ નઈ પુનઈ જોઈ, રસની કુંપી પામઈ તેહ. ૩૩
તે રાયણની પુજા કરી, ગિરિ હરસો ચિહ્ન પાસ ફિરી;
આવી જુહાર્યા ઋષભ જીજીંદ, જન પુનઈ તિહાં કુંભરનિરંદ. ૩૪

૧ સરિખો. ૨ જનિમાં.

નવધ રતન નવ અંગિ ધરધ, એકજ ધન સોવનમય કરધ;
 આમર છત્ર મોતીનાં સહી, સિરિ ઉપરિ ધરતો ગહગહધ. ૩૫
 કનક રૂપ મણિ થાલહ કરી, માંહિ બહુ મુગતાફલ ભરી;
 શ્રીજીન આગણિ મુકધ સહી, ગીતગાંન કરધ ઉભો રહી. ૩૬
 એમ જીન પૂજ કરતો જસધ, ચારણ એક તિહાં બોલ્યો તસધ;
 એક પુષ્પધ જીન પૂજધ જોહ, શિવ પદવી ફલ પાંમધ તેહ. ૩૭

પરજીયા દૂહા.

એકહ ડુલહ માટિ, દીધ જિનવર સિવપુરસુહો;
 જોહી કરે કુસટ બપુ, મોલમ જિનવર તણી. ૩૮
 જિન ન જુધ વિતવાસ, મન જુધ માનવ તણાં;
 ચદનતે ચિત ધાર, અડદે ઉંચી મોકલધ. ૩૯
 અર્યો દેવ અરિહત, રાગ દેવ નહી રિદધ;
 કાતા તું મહોટો દેવ, ડુલે ફેરો ટાલતો. ૪૦
 રૂડો ઋષભ જિણુદ, રૂઅડો કુંમર નરેસર;
 પૂજ કરે બહુ પરિ, પુણ્ય ભવે પરમેસવર. ૪૧
 એક આદીશ્વર દેવ, દૂજો કુંમર નરેશ્વર;
 અવર ન જાણું કોય, જધ જાણું નર તેહ. ૪૨
 આજ થકી અંતરાય, કર્મ કઠિણ કડકું થયું;
 દીધ નરપતિ દેવ, પુણ્યભાર પ્રગટિહ સહી. ૪૩

હાલ.

રૂપક-રાગ-આસાઉરી-રાગ-મહાર કડખો.

(સકલ સોરકો, બધ છોડી કરી-એ દેશી)

પેખો પ્રગટ પ્રતાપ નર કુંમરનિરંદનો. વયરીઆં માંન તે વેજેગાલધ;
 જમતજનકહધજીવેજુમરનરભૂપતિ, છોરપરિનંતુનધતુંજપાલધ-પે. ૪૪

જાગતીયૌતિ નર કુંભરભૂપાલની, દાનઝૂંઝઘખિષ્ઠ પાખ્ય પરખ્યો;
 કરતઆસાન બહુ ચાલ જગિ ચાલતાં, નગરસહુદેશનોલોકહરખ્યો-પે. ૪૫
 સુકવિ સહુ બણુધ દેવમુનિ પશુગણુધ, અવરનરજ્યેયતાંનજરિનાવધ;
 ઝીલીઆ ગંગજળ વાવિ સર દેવતાં, તેણીઆહતતે કિમઆવધિ-પે. ૪૬
 હંસમનિહરખીઆ માનમુખદેખતધ, સૂર સંગ્રામિ દેખિ રાયધ;
 સુકવિકવિહરખિઉં કુંભરનૃપ ભેટતધ, અવરપુરપાજઠકુલુયાચધિ-પે. ૪૭

ફહા.

કુંભરનરિંદ તું કેસરી, જાણી ચાખ્યો દેવ;
 સોમવદન દેખિ કરી, વદન નિહાલ્યું હેવ. ૪૮
 તું દીપક તું દિનમણી, તું સાયર તું વીર;
 કલ્પદ્રુમ જાણી કરી, કિમ જાચુંજ કરીર. ૪૯

કવિતા.

મિલધ જ્ઞે ગંગા નીર, તો અવર નીર કાં પીજધ;
 મિલધ મિત્ર અતિ ઉચાં, નીચ સંગ કાં ડીજધ;
 મિલધ અશ્વ પાખ્યો, તો પાય કુણ પાલો દોડધ;
 મિલધ સાલુચીર, તો અગિ કુણ ખાસર ઉઠધ;
 મિલધ છાયા કલ્પદ્રુમ, લીંચ તલધ સાહાનધ જાધ;
 સુ કવિ કલધ નર કોય, મંદીર છોડી કો મઢીધ રહધ. ૫૦
 મલે સરોવર નીરતો કૂપ, ભરણ કોણ જાધ;
 જ્ઞે મલે સાલિહ દાલિ તો, કુણ કોદરા ખાધ.
 જ્ઞે મલે કુમરનરિંદ તો, અવરકોણ જાધ મગ્ગધ;
 જ્ઞે મલે જિન અરિહંત તો, કોણ અવર પાય લગ્ગધ.
 જ્ઞે મલે પંડિત જાણુ તો, મૂરખકી સંગ કો કરધ;
 ભેટા કુમરનરિંદ તો, મૂરખ તે મગ્ગણુ ફરધ. ૫૧

ફહા.

ફરે પુરુષ પર મંદિરે, ભૂપ ન ભેટયો બ્યાંહાં;
કુમરનિરંદ ભેટયા પછી, હસ્ત ન ઓડયો ક્યાહાં. ૫૨

ચઉપધ.

અસ્યાં વયન મુખિ લોલઘજસઘ, નવ લખ ટંકા દીધા તસઘ;
ચારણુહરખીકહધ સુણિનરનાથ, મધ આપ્યો તુઝ જમણો હાય. ૫૩

અસું કહીનઘ ચારણુ જય, માલા ઉગટણુ અવસરિ થાય;
વિધવિધ પુરુષમલીઆ તેણીવાર, ૧વાગમટ બોલ્યો ૨જયકાર. ૫૪

ચાર લખ સોવન દીઉં સહી, અષ્ટલખ રાગ રહ્યો કહી;
વાગમટ આપું કહધ હું સોલ, સુરનર કરતા કીર્તિ કલ્લોલ. ૫૫

બિધ કરજોડિ બોલઘ ધસ, સોવન લાખ દીઉં બગીસ;
શ્રાવક એક ભાંખે કર જોડિ, દિઉં સોવન હું સવાકોડિ. ૫૬

રાગધ તે તેડયો સહી, મુખ જોઉ હઘધઈ ગહધગહી;
મહુઆનો વાસી કહધવાય, હાસ પિતા ધાર માતાય. ૫૭

તેહનો પુત્ર જગડૂશા એહ, જેહને ધર્મ ઉપરિ બહુ નેહ;
તેહનઘ માલા દીધી ત્યાંહ, તેજે ધાલિ માતા ગલિં માંહિ. ૫૮

જનની સમ નહિં તીરથકોઘ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલધ જોધ;
જેણુઈ માંની પોતાનઘ માંય, સકલ તીર્થ ધરિ બધીં થાય. ૫૯

જેણી માતાઘ ઉદરિં ધર્યો, મલમૂત્ર ઘોઘ ચોખો કર્યો;
તે માતાના પૂજઈ પાય, ગુણ ઉસંકલ કિંમઘ ન થાય. ૬૦

સોવન બરાબરિ તોલઈ જોય, અધિ ધરી કરઈ તીરથ સેય;
ઈંદ્રમાલ પહધરાવઈ માય, ગુણ ઉસંકલ કિંમઘ ન થાય. ૬૧

૧ તિહાં સહી. ૨ ગહગહી.

પગ ઘોઘને પાંણી પીઈ, અમૃત કવલમાતાના મુખિં દીઈ;
 દેવ ચીવર પહધરાવધ જોય, ગુણ ઉસંકલ તુહે ન હોધ. ૬૨
 તેણુધ કારણિ સા જગદૂ જોઈ, માલા હાય કરધ નર તેહ;
 મોટું તીરથ જાણી ત્યાંહ, માલાધરી માતા ગલામાંહિ. ૬૩
 રત્ન એક દીધું ગહધગહી, સવાકોડિ તસ મૂલજ સડી;
 તે દેખી નૃપ હરખ્યો બહુ, એ પુણ્ય હેમસૂરિંદજ સહુ. ૬૪
 અસું કહી નૃપ લાગો પાય, તું ગુરૂ પામ્યો પુણ્ય પસાય;
 શ્રીસેત્રુંજો સુધો શ્રેય, શ્રીગુરૂ પુણ્યધ પામ્યો એહ. ૬૫
 જૈનધર્મ વિણ પૃથ્વીરાય, તેહથી ન સરઈ એકુ કાજ;
 અરિહંત વિના અલુણું ધણું, સું કીજધ ચકવૃત્તિપણું. ૬૬

હાલ.

દેખો મુહકા પુણ્ય વિચારી-એ દેશી-રાગ શ્રીરાગ.

ચક્રીકુલ નહિય અભોગ, સરજી સીદ સુર સંયોગ;
 શેઠ સેનાપતિ સચી અનુમાન, જૈનધર્મ વિણન ભજતાં ભોગ-ચ. ૬૭
 ન ભજાં ભોગ ભૂપતિ કુલ કેરો, ખિત્રી કુલ તણી નહી ખાંતી;
 દાસપણું દેજે ધર જૈનાં, વરિ બધસારી નીચેરી પાંતી-ચ. ૬૮
 દેવ તણું કુલ ન ગમધ દીધુંધ, ચતુરપણું તે કિસુંચ કરેવ;
 દરિદ્રપણુધનવિ દેખઈ દુખીઆ, જે જન પામ્યો જીનવર દેવ-ચ. ૬૯
 ઈંદ્રતણી કો આપઈ પદવી, ૧મણિમયલા ૨પાંમઈ ધનકોડિ;
 રાય કહધ કો ઋદ્ધિ મ રાયો, જૈન ધર્મ વિણ મોટિ ખોડિ-ચ. ૭૦

ફૂલ.

અભોગ નહી ચક્રી તણો, પાંમ્યો અનંતી વાર;
 જૈન ધર્મ પામ્યા વત્રી, ધન તે સહુ અવતાર. ૭૧

૧ મેહેલા. ૨ વિધા.

ચઉપધ.

અસ્યાં વચન રાગના સુંજી, બોલ્યો સકલ મુનિનો ધણી;
 ધન ધન રે તું કુંભરનિરંદ, ભાવિ પૂજ્ય ઋષભ જીજ્ઞૈ. ૭૨
 ધન્ય કલ તિહુયજીપાલહતાજી, જે તું પાંખો જૈનહ પાણી;
 એમ પ્રસંસી પ્રણેમે ગુરુ નરનાથ, કુમારપાલ સિરે દીધો હાથ. ૭૩
 પ્રેમઈ કરી કર કવીડ જસઈ, ચારણ એક નિહાં બોલ્યો તસઈ;
 સાંભલિ ? કહું પૃથવીના નાથ, જગમાં એ અસંભવ વાત ૭૪

ફહા.

મેધ રૂપ કાલું ધરી, દીધતો ઉજલ નીર;
 પસુ ગાય તજીં ચરધ, આપધ અમૃત ખીર. ૭૫
 કસ્તુરી કાલી હસી, ઊપની માકઈ કામિ;
 અસંભવ એહેપરિમત્ર બહુ, આવઈ રૂચ્યાને કામિ. ૭૬
 મુત્તાહલ જે જમ વસ્યું, કુંજર તણે કપાલિ;
 નર નારી નરપતિ ખુસી, તેહતું રૂપ નિહાલિ ૭૭
 જલ ઉપજે રજલ તાંતૂઓ, વલગઈ કુંજર પાય;
 વારણ વહી તિહાં નવિ સકઈ, એહ અસંભવ થાય. ૭૮
 તિમ મુનિહેમસરિંદ ગુરુ, જેહ નમાગ્યા પાય;
 એહ અસંભવ મુઝ સહી, તિહાં ગતિ ઉચી થાય. ૭૯
 હેમ ? તુહારા કર નમું, જહાં અનંતિ ઋદ્ધિ;
 જેહ ચંપ્યા હેકઈ મુહિં, તિહાં ઉપરે સિદ્ધ. ૮૦
 ગુણ અનંત ગુરુ હેમ તણા, મુઝ મુખિ રસના એક;
 વિવિધ વસ્ત પ્રીત્યા વિના, શોભઈ નહી વિવેક. ૮૧

સર્ગ મૃત્યુ પાતાલમાં, દેસ વિદેસહ માંહિ;
 હેમ સ્થરિ સરિખા જગતિ, જગહ નદી દીસઇ ક્યાંહિ. ૮૨
 જે નિકલક શીલઇ ભલો, ગુણ આંગિ કંઇ કોડિ;
 અવર પુરુષ જોયા ધણા, દીસે અકેકિ ખોડિ. ૮૩
 ખોડિ વિના નર કો નહી, આણું તુલ્લિ ધુરાય;
 પૂર્વ પુરુષ દેખ્યા બહુ, દોષ અછે તે માંહિ. ૮૪

અઉપધ

સુકરાચાર્ય સુરગુરુ જેહ, પણિ આંખિ નર કાંણો તેહ;
 બાનુ ધસાણો ગદ્યો મયંકે, હેમ તુલાઇ કિમ હુમ્મ રંક. ૮૫
 બંભ અપૂજ બંધો બલિરાજ, અમૃત ન વલદત્ત રૂપિં થાય;
 મેરઅદાતા ઈંદ્ર અગ્નણુ, અરણુક વાગા કંદર્પ બાણુ. ૮૬
 સાયર મંથાણો કાલો હરિ, મસ્તગિ દ્વાડ મરઇ કેશરી;
 રાવણુ બલીઉ ન રહ્યો ધડઇ, સેષ સુવિષ તું વિહુનઇ નડઇ. ૮૭
 અધડ રાહ વલી વિકલ ઇસ, ચંદ્રક્રનઇ ઝાઝી રીસ;
 બ્રહ્મકુમાર તે ભાજઇ વડઇ, તે ન કરં મુનિ હેમજ ધડઇ. ૮૮
 રહનેમઇ કરી ફૂડી વાત, લોભી ભરતે ન લલ્લો બ્રાત;
 લોભી રૂકપટ આષાઠ આહાર, આદ્રકુમાર માંડિં વ્યાપાર. ૮૯
 કાલીનાગણિ નચાણું સહી, પાંડવ પ્રગટયા છાના સહી;
 દિસાનભદ્રને સખલું માંન, પ્રસનચંદ્ર કીડિં મયલું ધ્યાન. ૯૦
 નંદિખેણુ નિઆણું કરઇ, કુંડરીક સંયમથી ફિરઇ;
 ધનો પચાર્યો સંયમ વરઇ, તહારી તોડિતો કો નવિ કરઇ. ૯૧
 સનતકુમારને આંગિ રોગ, સેલગ સ્થરિ મુનિ મુક્યો યોગ;
 નંદિખેણુ નહી તાહરી જોડિ, વ્રત ખંડ્યો એ મોટી ખોડિ. ૯૨

૧ મુનિ. ૨ આપાદોત્તહે કપટે આહાર.

આહુઅલી વિંટયો વેલડી, ક્યવનો રહ્યો પરધરિ પડી;
 ઢંઢણુનલહધ વંછિઓ આહાર, ગયસુકુમાલ સિરિં અંગાર. ૯૩
 સુરમુખ ઉતો આલઈ સહુ, નવરાગ્ન કુવસની બહુ;
 ભીમ ભલો રસોઈ કરી, હરિચંદ્ર જલગાગરી ભરી. ૯૪
 મજહધઈ નવિ આગ્યો મૂલિ, જે નિજ મસ્તગિ ઘાલઈધૂલિ;
 ચમરેદો ભાગો તે ફર, હેમ સમોવડિ કેહીપરિ કર. ૯૫

ફહા.

હેમ સમો મુનિવર નહી, જેણુધ પ્રતિ બોધ્યો રાય;
 જલચર થલચર જીવના, તઈ કીધી રક્ષાય. ૯૬
 પાંખી નઈ પ્રભવધ નહી, જેહનધ મસ્તગિ હેમ;
 ચારણ કહઈ તુલ્લ દર્શણુધ, મુઝને હુઓ પ્રેમ. ૯૭
 દરિદ્ર દાસ ભાગી ગયા, વલી ઉસુ દેહી વાંન;
 હેમ સૂરિ મુખ દેખતાં, પાંખ્યો નવઈ નિધાન. ૯૮
 ચારણ વચન નૃપ સાંભલી, હરખ્યો હમડામાંહિ;
 હેમસૂરિ કરી હુંછણું, નવ લખ દીધાં ત્યાંહિ. ૯૯

ઢાલ અંદાઉલાની.

નવ લક્ષ આપી રોકડારે, વલીઓ કુંમરનિરંદો;
 તરચર ચીર પહધરાવીઆરે, હમડા અતિ આણુંદો;
 હમડા અતિ આણુંદો સુગાણું, ઠાંમિ ઠાંમિ મુકઈ સોવન નાણું,
 પુણ્ય ઉછાલે ભાવના ભાવે, સુદ્રવ્ય ધન સુખેત્રઈ વાનઈ,
 જ ઋષભજીજરે. ૧૦૦

ગિરિ ઉપરિ સંધવી ચઢયોરે, હાંચો પર્વત ત્યાંહો;
 હેમાચારજ નૃપ તણારે, એ પદ પાંખવા ક્યાં હો.

એ પદ પાંમવા કિહાં કહુ સાચું, તેણે હરખઈ હું હુંગર નમ્યુ,
તીર્થ ગામ નગર તે સારો, જહાં (મહા) પુરૂષ તણો વિવહારો,
જ ઋષભ જીજરે. ૧

શેત્રુંજનું હુંક પાંચમુરે, નામિં ગઢ ગિરનારો;
કુમારપાલ સંઘ સંચયોરે, સાચિં જહુ હુંગર નારો;
સાચિં જહુ નર નારિસુ કહીછ, ગામિં ગામિંજન પૂજતાં જાછછ;
શ્રી ગિરિનારિ સંગિ આવછ, થાલ ભરીજ મોતી વધાવછ;
જ ઋષભ જીજરે. ૨

ગિરિ ઉપરિ સંઘવી ચઢ્યોરે, હાલ્યો પર્વત ત્યાહો;
હેમાચારજ નૃપ તણારે, એ પદ પાંમવા ક્યાંહો;
એ પદ પાંમવા કિહાં કહુ સાચું, તેણુછ હરખઈ હુંગર નાચું;
તીર્થ ગામ નગર તે સારો, જહાં મહા પુરૂષ તણો વિવહારો;
જ ઋષભ જીજરે. ૩

અસું વચન ગુરનું સુણીરે, ચઢીઓ કુંમરનરિંદો;
ત્રિણિ પ્રદક્ષિણ દેઈ કરીરે, જૂહાર્યા નેમ જીજુંદો,
જૂહાર્યા નેમજીજુંદ સુસિધો, ચંદન પુષ્પ લેછ પૂજ કીધો,
અગરધૂપ નછ આરતી સારી, જન પૂજ કરે નર (ને) નારી,
જ ઋષભ જીજરે. ૪

ફહાં.

નરનારી પૂજ કરછ, હરખે કુંમરનરિંદ;
નૃપ હિલટ દેખી કરી, ભાખઈ હેમસુરિંદ. ૫

ચઉપછ.

શ્રીગુરુવચન અસું તિહાં બકયું, તેણુછ મયંકસિરિ નામજ લખ્યું;
તેણુછ પૃથવી પવિત્રજ કરી, તેહનઈ પાપ નમઈ તે હરિ. ૬

વસુધાતું મંડળુ તે સહી,	ખરી સંપદા તેહની કહી;	
જગમાં જળ્યા તે પરિમાળુ,	સંધપતિ તિલક ધરાવે જળુ.	૭
શ્રી સેત્રુંજય જીહારે નૃપય,	તે તું શ્રીગિરિનારઈ માનિ;	
પંચમ હુંક સેત્રુંજનું સાર,	પંચમ ગતિ આપછ ગિરિનારિ.	૮
પેહેલે આરે ગિરિ કૈલાસ,	ખીજઈ ઉજ્જયંત નામ પ્રકાસ;	
ત્રીજે રૈવત નામ વિચાર,	ચોથે સરણુ પંચમ ગિરનાર.	૯
છઠ્ઠ આરઈ સુંણિ અભિરાંમ,	નંદભદ્ર ગિરિ હોસ્યે નાંમ;	
એંગિરિ વર્ણુવહિવ કેતો કર્,	કેહીપરિ સાયર જૂજઈ તર;	૧૦
અસ્યાંવચન નિજગુરનાં સુણિ,	ખોદ્યો તવ પૃથવીનો ધણી;	
સ્વાંખી પ્રતિમા વજ્રહ દેહ,	૧૬વણુ પુરૂષઈ ભરાવી એહ.	૧૧
ગુરુકહધમ્મતીત ચઉવીસીજસેં,	સાગર તીર્થંકર ત્રીજે તસેં;	
ઉજેણી નરવાહન રાય,	સમોસર્યા સાગર તેણુઈ ઠાય.	૧૨
રાજ વંદન આવ્યો જસેં,	બાર પરખદા બેઠી તસેં;	
સભા કેવલી રંગણી જામ,	કરજેડી તૃપ ખોલ્યો તાંમ.	૧૩
સ્વામી કેવલ કહીધ હસઈ,	સાગર જીણેસર ખોલ્યા તસેં;	
બાવીસમો શ્રીજનવર નેમ,	તુઝ પંચમગતિ હોસઈ ખેમ.	૧૪
શખરદેશના જનની સુણી,	લહી વેદના ચિહ્નગતિ તણી;	
અતિવચરાગઈ પૂર્યો રાય,	સંચમ લેધ સુરલોકિં જાય.	૧૫
બ્રહ્મદેવલોકિં ઈંદ્રજ થયો,	જહાં સાગરદસ આઉખો;	
પૂરવ પુણ્ય સંભારી કરી,	શ્રીજન વચન હધઆમાંહિંધરી.	૧૬
વજ્ર રત્ન તિહાં આંણી કરી,	નેમનાથની પ્રતિમા ભરી;	
નિજ દેહરાસર તે પણિ ધરી,	નિત પૂજઈ આલસ પરિહરી.	૧૭
ધણોકાલતિહાં એણીપરિજાય,	ઈંદ્ર આઉખું પૂરું થાય;	
તિહારઈ નિજમનિઃકર્યો વિચાર,	જગમાં મોટા ગિરિ ગિરિનારિ.	૧૮

૧ કોણુ. ૨ જોધ. ૩ જીણુવર.

ત્રિણિ કથ્યાણુક જનના હસઈ, દીક્ષા કેવલ મુગતિ જસઈ;
 એહવું દેવ વિચારી કરી, ગિરિ ઉપરિ આઁયો પરવરી. ૧૯
 ભોમિ માંહિં પ્રાસાદ અપાર, ત્રિણિ ગમારા કીધા સાર;
 રૂપાતણું તે દેહરૂં કરઈ, ત્રિણિ પ્રતિમા તેણુમયાંનકિ ધરઈ. ૨૦
 એક બિંબ રત્નમય કયું, બીજું બિંબ તિહાં મણિમય ધયું;
 ત્રીજું બિંબ સોવનમય સાર, કરઈ થાપના સુર તેણીવાર. ૨૧
 એક તિહાં કંચણ મલાંણું કરે, વજ્ર બિંબ તે માંહિં ધરઈ;
 પૂજી પ્રણમી વલીઉ હવઈ, આયુ પુહુચઈ સુર તિહાં ચવઈ. ૨૨
 બહુ સંસારમાંહિં તે ભમ્યો, સુખભરિ કાલ ધણો નીગમ્યો;
 નેમ તીર્થ કર પ્રગટ થાય, તિહારઈ તે હુઉ પૃથવીરાય. ૨૩
 પક્ષી મહાપક્ષી જે દેસ, સીતસાર નગરીજ નિવેસ;
 પુણ્યસાર તપ એહવેં નામિ, નેમનાથ આઁયા તેણુમ ઠાંમિ. ૨૪
 પુણ્યસાર તપ વંદન ગયો, બિ કરજોડી ઉભો રહ્યો;
 સુદદેશના જનની સુંણી, શ્રાવક થયો મિથ્યા અવગુણી. ૨૫
 નેમઈ તિહાં પૂર્વભવ કહ્યો, તવ રાગ ગિરિનારિં ગયો;
 બહુપરિ જનની પૂજા કરી, તપ આઁયો નગરીમાં ફિરી. ૨૬
 પૂર્વ ભવ દુષ્પ કાંને સુંણી, સુતનઈ કીધો નગરી ધણી;
 દીક્ષા બહુ મંડાણઈ વરી, મુગતિ ગયો મલ ખેર કરી. ૨૭
 પુણ્યસાર તપ મુગતિ જાય, લેપ બિંબ એક તિહાં મંડાઈ;
 નેમતણું નિર્વાણજ થાય, નવસેંનવ વરસ ઉપરિં જાય. ૨૮
 તિહારઈ કારભેર દેસહ થકો, રત્ન નાંમ શ્રાવક હલખ્યો;
 યાત્રા કરવા આઁયો ત્યાંહ, નેમનાથ જન બધા બ્યાંહ. ૨૯
 હરખી બહુજલ કરઈ પખાલ, લેપ બિંબ તિહાં રથયું વિસરાલ;
 ખિણ ખેદ હુઓ મનમાંહિં, સાઠ ઉપવાસ કરે તેણુમ દાહિ. ૩૦

૧ જબ. ૨ હવું.

પ્રતિગ અંબિકા તિહારઘ થઈ, ગુણ વાત શ્રાવકનઈ કહી;
કંચન મલાંજુમાંહિં પ્રતિમાય, તે બધસારઘ તેણુઈ હાય. ૩૧
દેવી વચને શ્રાવક રત્ન, વજ્ર બિંબ માંડયું કરી જાત;
એ પ્રતિમાનો મહિમા બહુ, તે ત્રિહું ભુવને જાણુમ સહુ. ૩૨

હૃદી.

ત્રિહુંભુવને ગુણ વિસ્તર્યા, નેમનાથ ગુણુવંત;
પૂજ્ય શિવસુખ પાંખીઈ, પેખ્યઈ સુખ અનંત. ૩૩
શાસનમાંહિં એ કહું, અન્ય શાસ્ત્રઘ એ વાત;
કૃષ્ણ બલિ તો જીવીઈ, આરાધી નેમનાથ. ૩૪

ઢાલ.

રીષીનું વૈયાવચ કરે એ-દેસી-રાગ ધનાશ્રી.

અસુંઅ સુંણી નૃપ હરખીડએ, પૂજ્યા નેમ જીણુંદ તો;
રંગિ હું ભણુંએ.

ઈંદ્રમાલા લેઈ ઉગરઘ એ, મનિધરિ અતિહિ આણુંદ તો-રં.
જગડુસાહ તે માલા લીધએ, દેઈ નૃપ કોડિ સવાય તો-રં.
કુંભરનરિંદ ઇમ કહધ એ, ધન ધન હો તુઝ માય તો-રં. ૩૫
ચામર છત્ર ધજ તોરણુ એ, કમકમય કરઈ નૃપ આપતો-રં.
શ્રીજન ભગતિ ભાવિ કરીએ, ઘોઘઆ પૂરવ પાપ તો-રં. ૩૬
ગજરથ અશ્વ આખ્યા ઘણુએ, બીજ કનકની કોડિ તો-રં.
સકલ પાજ ભાગા ભણી એ, કરે ત્યાંહાં પતથર જોડિ તો-રં. ૩૭
શ્રી સંઘ ભગતિ કીધી ઘણીએ, આપીઆ ભૂપણુ ચીર તો-રં.
શ્રીગુર પાઉલઈ જઈ નમ્યોએ, નિર્મલ કીધ સરીર તો-રં. ૩૮
યાત્રા કરી નૃપ સંચર્યો એ, ચાલીહ ચઢલક રાય તો-રં.
પાટણુ દેવકઘ આવીહ એ, શ્રીચંદ્ર પ્રભુ તસ હાય તો-રં. ૩૯

પૂજ પ્રણમી નૃપ લીધ એ, હાથમાં તે ઇંદ્રમાલ તો-રં.
 રત્ન દીધું સવાકોડિતું એ, જગદુલીધ(માલ) તતકાલ તો-રં. ૪૦
 અચરિજ પેષિ નૃપ તિહાં એ, પૂછીકિં જગદૂ તાંમ તો-રં.
 સાંમાન વાંછીઓ તું સહી એ, તુઝ કિમ એવડા દામ તો-રં. ૪૧
 જગદુ કહધિ સુંછી રાજ્યા એ, પ્રાગવંસી હંસરાજ તો-રં.
 રત્ન પાંચ હતાં તે કહધ એ, ત્રિણુ તે પુણ્યનઘ કાજ તો-રં. ૪૨
 સંઘનો સચ તસ નવિ મળ્યોએ, રત્ન દીઝ્યાં મુઝ તાત તો-રં.
 ત્રિણિખરઝ્યાં પુણ્ય કારણિએ, યુગલ રહ્યા મુઝ હાથ તો-રં. ૪૩
 રત્ન અમૂલક ખિં ભઝાંએ, જે મુઝ વિણુજનઘ કાજ તો-રં.
 તે લીકિં હું તુલ રીપીકિ એ, નવનિધિ તાહરઘ નાંમ તો-રં. ૪૪
 જગત્ર ભૂષણુ નૃપ લહી એ, મુકિઆ રત્ન ખિ હાથિ તો-રં.
 કુંભરનિરંદહ ત્યાહાં નમીએ, અઢી કોડિ આપી હાથ તો-રં. ૪૫

ફહા.

અઢી કોડિ આપી રોકડા, બહુજ પ્રસંર્યો ત્યાંહ;
 તીરથયાત્રા સુપરિં કરી, આવ્યા પાટણુ માંહિં. ૪૬

ચઉપધ.

પાટણુમાંહિં નૃપઆગ્યો જસઈ, નગર ભલું સિણુગાયું તસઈ;
 રચના ગઠ દરવાજઈ ઘણી, ઉપમ નગરી લકા તણી. ૪૭
 ધન તોરણુ બાંધ્યા વિશાલ, બાંધ્યા કનક તણાં બહુ થાલ;
 ઉપરિ વાજે ભુંગલ ભેર, સિણુગારી સુંદર હટસેણુ. ૪૮
 ગાજઘ ગયવર બહુઅ સહ્યાંણુ, વાજેં ઢોલ ગડગડમઅ નિશાણુ;
 બહુ આડંબર આવઈ રાય, મંત્રી મહમતા સાહમા જાય. ૪૯
 મુંકી ભેટિ નમાવઘ સીસ, પુરજન લોક દિધ આસીસ;
 ધન ડિઝાલઘ આવધરાય, નારી જોવા આવિ થાય. ૫૦

ધસી નારી ચૂક્યું સિંચુગાર, કાંતે કામલ પાએ હાર;
 ગલધ્ જાલી કંચૂક કરિ અણો, કેતી હાથ આરિસો ૧૩૧
 કેતી કટિથી રંગયો સાડલો, નાક ઉપરિ કીધો ચાંદલો;
 કેતી બાલ ત્રછોડ્ય ધસે, નૃપ નધ જોવા કેમન ઉલસઈ. ૫૨
 કેતી કંચૂક પહરિ સરીર, પણિ નહોં હેડે ચરણાચીર;
 કેતી કરિ જાણ્યું પહરણ્યું, કેતી મુંકઈ તિહાં રાંધણ્યું. ૫૩
 એક નારિ ઉડી સમકાલિ, કહઈડિ ધાણ્યું પરનું બાલ;
 એક નારી નરનધ પ્રીસતી, દોડી તે અધવચિ મુંકતિ. ૫૪
 ઇંમ નારી નૃપ જોવા કામિ, મિલી પ્રમદા ઠામો ઠામિ;
 અનેક પુરુષ મિથ્યા વૃદ્ધ બાલ, આઝ્યા કુંભરનરિંદ જૂપાલ. ૫૫
 પછડો સ્વામિ નગર મઝારિ, મોતિ વધાવધ નરનધ નારી;
 નૃપ જીર્ણ ચિહ્ન પાસે ફિરી, સતોષે શુભ વચને કરી. ૫૬
 મહોત દીધે બહુ પ્રજા તણુઈ, અઘસો અઘસો નૃપ મુખિ મણુઈ;
 એણેપરિ કુંભરનરિંદહ જીહાં, આવી અઘડો પાટણુમાંહિ. ૫૭

કુહા.

પાટણુમાંહિ નૃપ આવીયો, હુઓ તે જ્યજ્યકાર,
 અનુકમિં તિહાં આવીઆં, અષ્ટાન્હિક દિનસાર. ૫૮

ચઉપધ

સાર દિવસ તિહાં આઝ્યા જસે, અઠાધ મહોતસવ કરતાં તસે;
 ઉત્તરાધ્યનની વૃત્તિ કહઈ, બિ યાત્રા તે શાસ્વન લહઈ. ૫૯
 ચૈત્ર માસ અષ્ટમ દિન કહ્યા, આઠ દિવસ અસોમાં લહ્યા;
 એણે દિવસે સૂરશ્રેય આદરઈ, નંદીસર સુર મહોતસવ કરઈ. ૬૦

૧ રહયો. ૨ વિષયો. ૩ અતિ.

કુંભારપાલ તિહુંયણુપ્રાસાદ,	આળ્યો ત્રંગગડતે નાદિ;	
ખિહુંતરિ સામંત પુઠિ સહી,	સંઘ સહિત નૃપ આળ્યો વહિ.	૬૧
જન પુજ્ય આલસ પરીહરઈ,	સતર ભેદ જન પુજ્ય કરઈ;	
અગર ધૂપ ચંદન આભણું,	પુષ્પ ચઢાવ્યાં પંચઈ વણું.	૬૨
નાચઈ વાઈ ગાઈ ગીત,	શ્રાવક કુલની રાખઈ રીત;	
હિસવ મહોત્સવ કરતો રાય,	એણિપરિ આઠ દિવસને જાય.	૬૩
જન પુજ્ય નૃપ સુંકૃત ભરઈ,	કનકતણો રથ મોટો કરઈ;	
ધજ તોરણ નેં ચામર છત્ર,	કનક કલસ તિહાં કર્યાં પવિત્ર.	૬૪
ત્રેવિસમો જન ત્રિભુવનધણી,	પ્રતિમા થાપિ પાસહતણી;	
ચૈત્ર સદિ અષ્ટમદિન જસઈ,	પુહુર પાછિલો થાઈ તસઈ.	૬૫
વાજ્ર કોડિ સંઘાતિં વલી,	સંઘ સકલ નૃપ મંત્રી મિલી;	
પુષ્પ વૃષ્ટિ કરતા નરનારિ,	ગજરથ આવઈ નૃપ દરઆરિ.	૬૬
નૃપ પુજ્ય હહઈ હરખ ધરેં,	શ્રીજન આગલિં નાટિક કરેં;	
વાંહણઈ સીંહ દૂઆરઈ જાય,	મંડપતલિ ગજરથ થિર થાય.	૬૭
તિહાં નૃપ પુજ્ય પાસ જણુંદ,	આરતી ઉતારઈ કુંભરનિરંદ;	
તિહાંથી રથ તે આળ્યો જાય,	નાચઈ નારી ગંધર્વ ગાય.	૬૮
ચોહોટઈ ચોહોટઈ મંડપજહાં,	રથ ઉભો રાખઈ ખણ તિહાં;	
કોડિ પુરૂષસું રથ પરવર્ગો,	નગર ચક્રાસી ચોહોટઈ દિયો.	૬૯
ચોહોટઈ ભૂમિ કરિજ પવિત્ર,	હાટઈ લિખીઆં સુંદર ચિત્ર;	
ધજ તોરણ તિહાં આંચા સહી,	ઈંદ્રપુરીની ઉપમ કહી.	૭૦
અસૂં નગર સિણુગારું જહાં,	ગજરથ યાત્રા થાઈ તિહાં;	
ઈમ જન મહોત્સવ કરતા રાય,	પુણ્ય કરતાં દાડા જાય.	૭૧
ત્રિણિ યાત્રા શાસ્વતી કહી,	અષ્ટાદિક રથયાત્રા સહી;	
તીર્થયાત્રા (ત્રીજ) કહીમ જોહ,	કુંભારપાલઈ કીધી તેહ.	૭૨

ફહા.

સકલ કામ કુમાર કર્યા, રાખ્યું જગમાં નામ
 નીત સેવા કરઇ ગુરતણી, મુખિ બોલઇ ગુણગામ. ૭૩
 ગુણ ગાય નિજ ગુરતણા સુણઇ વખાણજ સાર;
 વીરચરિત્ર તિહાં વાંચતાં આળ્યો એઇ અધિકાર. ૭૪

હાલ.

રાગ આશાહરી—રાગ સિંધવો

અધિકાર એઇતણોઅ જ્યે, તિહાં બોલઇ જનવર વીર સોય;
 તિહાં^૨ પુછઇ અભયકુમારસાર, સ્વામીકહોપ્રતિભાતણોઅ વિચાર. ૭૫
 શ્રીજીવીત સ્વામીનું બિંબ જેહ, કેતોક કાલ પૂજસઇ તેહ;
 જનવીર કહઇ સુણિ કહુઅ જેહ, ધણો કાલવલી પૂજાપાંમઇતેહ. ૭૬
 આગલિં હોસઇ કુમારપાલ, તે પ્રતિમા પૂજસ્યઇ ત્રિણ કાલ;
 અસુ વચન કહેં મુનિહેમરાય, તપ કુમરનરિંદહ ખુસીઅ થાય. ૭૭

ફહા.

ખુશી થયો બહુ નરપતિ, વીરઈ કીધી સાર;
 નિજ^૩ જીવૈઈ હુ ચઢ્યો, સફલ થયો અવતાર. ૭૮

અઉપધ.

સફલ થયો માહરી અવતાર, વીરઈ કીધી માહરી સાર;
 રસનાઈ ચઢીઓ મુઝ નાંમ, તો સહી સધલાં સીધાં કાંમ. ૭૯
 તવ હરખી બોલ્યો તપ તિહાં, સ્વામી કહું જન પ્રતિમા કીહાં;
 ગુર કહઈ વીભાપાટણુ જસઈ, જીવીત સ્વામીની મૂરતિ તસઈ. ૮૦

૧ મુનિવર ૨ નર ૩ શ્રીજનજીવૈઈ.

ગાંમ ઠામિ થિતિ પૂછી કરી, ભૂપદ્યં તિહાં પ્રતિમા ઉદ્ધરી;
 બહુપરિ પૂજા કરીધી ઘણી, આગ્યા સ્વામી પાટણુ ભણી. ૮૧
 વાણવ કોડિ વજ્રડયાં ત્યાંહ, આંણી પ્રતિમા પાટણુ માંહિ;
 નિજધરિ રત્ન દેહરાસર કરી, જીવીત સ્વામીપ્રતિમાતિહાં ધરી. ૮૨
 સાર હજાર ભલાં જે ગામ, તેહનો જે વલી આવધ દાંમ;
 તે જનપૂજા કામિં સહી, તે ધન ખીજઈ ચાનકિં નહી. ૮૩
 ચીવર ચોખાં અંગિષ્ઠ ધરી, ભૂપણુ ફૂલઈ શોભા કરી;
 કેસર ચંદન અગર સુધૂપ, શ્રેણિકપરિં જન પૂજઈ ભૂપ. ૮૪
 જન દેખી હરખઈ બહુભાતિં, રત્ન ચઢીઉં દારિદ્રી હાથિં;
 ખુડતાં જમ જડીઉં વહાણુ, કિમ આનંદ લહઈ તસ પ્રાણુ. ૮૫
 જમ લૂંકયો લહઈ અમૃતકુંડ, ભૂખ્યાં ભોજન ખીરહ ખંડ;
 તિમ પ્રતિમા દેખી ઉલસઈ, જન મૂરતિ જન સરીખી વસઈ. ૮૬
 નિત ઉડી નૃપ પૂજા કરઈ, શ્રીજન ધ્યાન હૃદયામાં ધરઈ;
 સાંચ નમુત્યાણુ નરપતિ કહી, દિનપ્રતિ જન વંદઈ સહી. ૮૭
 બિહુતરિ સામંત રાજા વલી, વડ વિવહારી સાથિં મિલી;
 હસ્તી ખંધિઈ ખમસી રાય, નિતિં ત્રિહુયણુ પ્રાસાદિં જાય. ૮૮
 ધરિ આવી જનપૂજા કરઈ, નિવેદ્યાલ લેખ આગલિ ધરઈ;
 સાંજ સમય જન પૂજઈ સહી, દીપધૂપ કરતો ગહઈ ગહી. ૮૯
 એક દિવસ નૃપ કુંભર નરિંદ, પૂજેવા શ્રીવીરજીવંદ;
 વણુ વાયયું પટોલું જેહ, કુંભારપાલ માગ્યું તેહ. ૯૦
 વેગઈ સેવક બોલ્યો તહીં, પટકૂલર અહિં અબોગતનહીં;
 બહેરા નગરીનો રાય, પલધરીપટકૂલ ચિહ્ન દસિં જાય. ૯૧
 કુંભારપાલ પૂજનઈ કામિં, હૂત મોકલ્યો તેણે ગાંમિ;
 ભલી ભેટિ દીધી તસ હાથિં, કાગલ લેખ લીખ્યો બહુ ભાંતિ. ૯૨

૧ ભૂપતિ ૨ પટોલુ.

દૂતર્થ જઘ વિનવીઓ રાય, બિઘ કર્નેડિ લાગો પાય,
 કુમારપાલ મોટો અદ્ભુત, સ્વામી હું તસકરો દૂત. ૮૩
 તેણુઈ ઇહા છનપૂનને કામિ, મુઝ મોકલીઓ એણુઈ કામિ,
 આલો પટોલું અણુવાવયું, વિવિધ ભાતિ નધ હીરર્થ મયું. ૮૪
 તવ નરપતિ નર એલ્યો તાંહ, જે અરથી તે આવે આંહ;
 તર્થ ફેરવીહ કવણુ વિશેષ, તુઝ પટકૂલ ન આપું એક. ૮૫
 જા તું મારગિ તાહરધ વહો, મુખ લેધ શું ઉમો રહો;
 માનજ્ઞપટ કરી કાઢિહ જસધ, હીતકારણિ કવિ એલ્યો તસધ. ૮૬
 દાંણી ડાંગીઓ માગણુ ચાડ, સારથી નધ દૂહવધ તે ધાડ;
 દરવાની રાગનો દાસ, દૂહવી ગુણુ નવિ કહીહ તાસ. ૮૭
 હાકયો હડસેલ્યો જે દૂત, વલ્યો દૂત^૧ થયો ભયરવ ભૂત;
 આવ્યો કુંમરનિરંદહ જહાં, અતિ કકલતો એલ્યો તિહાં. ૮૮
 સ્વામી એ રાગ દુરદાંત, તુલનધ જલ દીપું નવિ પાંતિ;
 ફાકટ શાભા ખોવા કાળ, મુઝ મોકલીહ એહનધ રાળ. ૮૯
 સુણિ વચન ખીજ્યો તિહાંરાય, બાહડદે તેડ્યો તસ કાય;
 લેધ કટક જાઉં તેણુધ કામિ, કફર રાય વસધ જેણુઈ ગામિ. ૧૦૦
 એક હજારનધ સહઈ ચ્યાર, રહઈં પુરૂષ ચઢયા તેણીવાર;
 હય ગય રથ સુર અનેરા બહુ, યુધ કારણુ નર આલ્યા સહુ. ૧
 વીટિહ બખેરાનો કોટ, કફરરાય પરિં દેવા દોટ;
 પડ્યું કટક તિહાં છાનું ડસહી, વલ્યું સેન રાગનધ થહી. ૨
 સોવન કોડિ તિહાં લાગુ હાથિં, અચ્યાર સહાં વાળ બહુભાતિ;
 ભલા સાલવી સાત હજાર, કપજ કરઈ મંત્રી તેણીવાર. ૩
 બાહડદે તિહાં ચઢીહ ગયંદ, ફેરી આગન્યા કુમરનિરંદ;
 પાડયો કોટનધ ઘટિં દલ્યો, હલ ગાધઈધ ઘાલી વલ્યો. ૪

૧ પુરૂષ ૨ પુરૂષ ૩ રહી.

આવ્યો કુમરનિરંદહ જહાં,	ચરણે શિષ નમાવેં તિહાં;	
કરેરાય નધ ધાલ્યો પાય,	કુમારપાલ હરખ્યો તેણુમ ઠાય.	૫
રાજઘંટ દીધું તસ ^૧ નાંમ,	મંત્રીની વાધી બહુ માંત ^૨ ;	
નૃપનર્ધ નવિ દૂહવ્યો લવલેશ,	આખ્યો સવાલાખ તસ દેશ.	૬
કુમારપાલ કહેં સાંભલિ રાય,	જીવતણી કરજે રક્ષાય;	
ટાલેઅ કર અનર્ધ અન્યાય,	છોડપરિ પાલે પ્રજાય.	૭
મુઝ અપરાધ ખમે નરનાથ;	તુઝનધ ^૩ ન ઘટે એવડી વાત;	
શ્રીજનપૂજા કરઈ કાજ,	હૂત મોકલ્યો તાહરઈ રાજ.	૮
તઈ હેલ્યો મુઝ સખલો દૂત,	તુઝનર્ધ ન ઘટે ખત્રિપુત;	
પુણ્યતણી એ હુંતિ વાત,	હરખઈ કાજ કરી જમ નાથ.	૯
એણે વચને નૃપ લાજ્યો ઘણું,	અતિ એધું બાવઈ આપણું;	
હું મૂરખિ નર્ધ હું અમાન,	પુણ્ય ઠામિં કીધું અભિમાન.	૧૦
જસ્યું કયું હું પાંખ્યો તસ્યું,	મુખ લેમ હું ^૪ એલું કીસું;	
માહરા કરણી સારં વલી,	તુઝવિણુ ખીજે નાંખઈ દલી.	૧૧
તાહરા ચુષ્ણનો પાર નવિ લહું	તાહરં વચન સરિ ઉપરિ વહું;	
તો અવગુણ પુઠિં ચુણ હોય,	અવર પુરૂષ ડંસ સહુ કોય.	૧૨
ઠહિમમ ન છંડમ પૂરવ વાત,	હુંસા ઉપરિ મારમ લાત;	
વરરચિ વિમઈ જો શું કયું,	માર્યો મંત્રી તો ચિત્ત ધ્યું.	૧૩
સરીમ સમતા નાંણી માંહિ,	વરરચિને મરાવ્યો ત્યાંહિ;	
અરયો ન દીસઈ જમમાં તેહ,	પાછું વચર ન લાવઈ જેહ.	૧૪
દ્રીપાંચન તાપસ દગ્યો એક,	તેણું નરનારી દહ્યાં અનેક;	
નારદ મુહુત તણો વલી કામિ,	દુપદીને મુંકી પરગામિ.	૧૫
કોણીમ કુવચન બોલ્યું કયાંહિ	ખિણખિણુ સાલઈ દહડામાંહિ;	
વાસુદેવ ત્રિપૃષ્ઠ ચઢીડં માંન,	સીસું ઢોલ્યું સેવક કાંનિ.	૧૬

૧ તવ ૨ માંજ ૩ હવે ૪ હદે.

માગી વસ્ત જો ન દીધી કોઇ, તિહાં વિખવાદ ધણેશ હોઇ;
 કોણીનઈ ન દીઉ ગજહાર, હલ્લ વિહલ્લનો ટોલ્યો કાર. ૧૭
 ઈમ અનેરા દ્રષ્ટાંત જોય, કલિમાં સાંખી ન રહે કોય;
 સમરથ હુઈ તો વાલઇ તદા, શક્તિ વિના કર્મ બાંધઇ તદા. ૧૮
 પડિપાંન ચૂનો સહુ દીધ, જીભ સ્વાદ તે સહુકો લીધ,
 ખંચઇ હાથ પડંતઇ દાય, તે નર નહી જો ન દીધી ધાય. ૧૯
 તવલગઈ મુનિવર તવ વધરાગ, જીહાં લગઇછલવા નપડઇ લાગ;
 તવલગઈસતાનઇ તવલગઈસતી, એકકામિં મિલ્યાં જીહાં નથી. ૨૦
 સમતાશીલ નીરહી દાતાર, માયાલોભ જસ નહી લગાર;
 માંન રહીત નર જો કહઇવાય, કામ પડઇ સહુ જાણ્યા જાય. ૨૧

કહા.

કામ પડિ જો કેસરી, કૂડ નહીં મનમાંહિં;
 શક્તિ છતીઈ જો ખમઇ, સીસ નમાવું ત્યાંહ. ૨૨

હાલ.

રાગ—મલ્હાર

(વીરમાતા પ્રતિ કારણિ એદેશી તથા કાયા વાડી કારમી એ દેશી)
 સીસ નમાવું તેહનઇ, ગુણ તેહના ગાસું;
 શક્તિ છતી નર જો ખમ્યા, નિજકર્મ અહીઆસું—સી. ૨૩
 નસું રઘુવંસી રામનઈ, માની કેકઇ માત;
 દેશવટો મનિ નવિ ધરીએ, ગુણ એહ વિખ્યાત—સી. ૨૪
 ત્રેવીસમો તીર્થકર, સમતારસ [ભરીઓ;
 કમડ જીવપર સો (દયા) કરઇ, રોષ તિહાં નવિ ધરીઓ—સી. ૨૫

બ્રાતઈ બ્રાત કઢાવીઉ, જૂઉ રાય સુમિત્રો;
 તેણુઈ નિજ અંધવ રાખીઆ, જે જન્મના શત્રુ. ૨૬
 શ્રવણે ખીલા જીન ખમઈ, જેણુઈ મેર નચાવ્યો;
 શક્તી છતા નવિ ફેરવી, સમતારસ (જો) નાવ્યો-સી. ૨૭
 ચક્રીચક્રી બલ બહુગુણ, બાહુબલિ માંહિ;
 ભરત સરિ મુઠિ મુકતાં, આંણુઈ સમતા રમાંહિ. ૨૮
 પગ પૂંજુ પુઝરીકનાં, કહણુ બ્રાત કીધું;
 ચારિત્ર લેધ રાજ તિહાં, કંડરીક નઈ દીધું-સી. ૨૯
 શનત કુંભારનઈ નિત નમું, તપ કરી તન ગાવ્યો;
 શક્તી છતી નર તેહમાં, પણિ રોગ ન ટાલ્યાં-સી. ૩૦
 અલ્લદત ચક્રીનઈ નમું, જેણુઈ વિપ્ર વધાર્યો;
 પંથિ ન આપ્યો સાથુઓ, અવગુણ તે નવિ ધાર્યો-સી. ૩૧
 તેહની પાંતિનો તું સહી, તપ ચઉલક વંસી;
 દેસ દેઈ મુઝ તું માહરો, મુખિ ધણુંજ પ્રસ-સી-સી. ૩૨

ફહા.

સીસ નંભાવું તુઝ સહી, સમર તાહર નાંમ;
 હું સેવક તું ઠાકુરો, જીમ ઉહનુમાન નઈ રાંમ. ૩૩
 પદ્મોત્તર ને વિમલબોધ, બિહુવચિ વાધિ પ્રીતિ;
 તેણુઈ ન્યાયી તુમસું વલી, રાખું નરની રીતિ. ૩૪
 મુઝનઈ બોલ તુહો કહ્યા, તે રાખું મનમાંહિ;
 આણુ ફિરધ તુહ દાસની, જીવ ઉગાર લાંહ. ૩૫
 અવર અન્યા ટાલું સહી, છોર પરિ પાલુ પ્રજય;
 તે પુણ્ય સધલું તુહ તણુઈ, કુંભરનિરંદહ રાય. ૩૬

૧ આવ્યો. ૨ ત્યાહાં. ૩ હનુઓ.

અસું કહી નૃપ સંચર્યો, આગ્યો જહાં બંધેર;
 જીવન્ત ઉગારવા, ફેરવ્યો દેશ ઢંદેર, ૩૭
 અન્યાય અકર ટાલ્યો સહી, દેસ નગર નિજ નાંમ;
 જગત જન સુખીઆ કીઆ, કુમારપાલ નર્ધ નાંમ, ૩૮
 કુમારપાલ નિરંદો, મંત્રી બાહડ જેહ;
 પૂરવિ બંધેરા થકી, લાગ્યો સાલવી તેહ, ૩૯

ચઉપધ.

હવઘ સાલવી સાત હજારિ, પાટણ વાસ્યા તેણીવાર;
 વણુધ પટોલાં તિહાં તતખેવ, તે પહરિઈ પૂજઈ નૃપ દેવ. ૪૦
 એમ જીવરની પૂજ કરઈ, અરિહંત નાંમ ઋદ્યમાં ધરઈ;
 નિત રાખે નિજ ગુરુનું ધ્યાન, વિધિ કરી સુણતો આખ્યાન. ૪૧
 એક દિવસ નૃપ સભા મઝાર, પંડિત નર બધા તસ ૧ઠાય;
 પૂછઈ ગુરુ નર્ધ થઈ પ્રસન્ન, કહું સ્વાંમી આજકુંણુ તિથિ દિન. ૪૨
 સહસાકાર ગુરુ બોલ્યા સહી, અજઘ ૨અમાંસનઈ પુનિમકહી;
 તવ આજણુ બોલ્યા તિહાં હસી, કહોનઈ બુદ્ધિ નહી ગુરુ જસી. ૪૩
 જગ જાણે જે આજ અમાંસ, હેમઈ ભાખીઈ પુનિમ તાસ;
 કાલા કાગને ઉજલ કહઈ, મૂરખ તે સાચું સદહઈ. ૪૪
 ફિકર હુઉ તવ કુમારનિરંદ, હાકી બોલ્યો હેમ સરિંદ;
 પંડિત વાદ કરોછો કાંઈ, અમાંસ પુનિમ રાતિ જણાઈ. ૪૫
 હવઘ વચન વિચારી તહીં, બાંબણુ તો મુઝ હેલઘ સહી;
 જીનશાસન નર્ધ એ હેલસ્યઈ, તવ જગમાંહિં ઉડાહ થસઈ. ૪૬
 તેણે કારણું મુનિ કરઈ ઉપાય, તેડી દેવી તેણુઈ ઠાય;
 વાત સકલ તસ માંડી કહી, તવ બોલી દેવી ગહઈગહી. ૪૭

૧ ઠારિ. ૨ અમાવાસ્યા.

મ કરીસ ચિંતા તું ઋષિરાય, પુનિમ થાપવા કરું ઉપાય;
 આહાણું ભટની પતિ, જમજાય, જ્યજ્યકાર જનશાસન થાય. ૪૮
 અસું કહીને આવી રાતિ, ઉગ્યો ચંદ તારા બહુભાતિ;
 દેવી કુંડલણુધ પસાય, બાર જોયણ અબૂઆલું થાય. ૪૯
 પેખી તારા ઉજલ ચંદ, હછહછ હરખ્યો કુંભરનિરંદ;
 બાંભણીઆ મુખ કરતા મંદ, સકલ લોક હુઓ આણુંદ. ૫૦
 જસ વાધ્યો જનશાસન તણો, મહિમા સખલ હુઓ શુર તણો;
 ધણા લોક કહછ જૂઠા બ્રહ્મ, સાચો તે જનશાસન ધર્મ. ૫૧
 જત્યો વાદ હુઓ પ્રભાત, હેમાચાર્ય જોડછ હાથ;
 શ્રીસંઘ સાચિં ખમાવે સહી, મૃષા આજ મધ પૂનિમે કહી. ૫૨
 જનશાસન રાખેવા લાજ, જૂહું હું મુખિ બોલ્યો આજ;
 તે તુલ્ય ખામું સંઘ સુગ્ગણુ, જિમરહછ(ચિર)જનવરનીઆણુ. ૫૩

ફૂલ.

આણુ ન ખંડછ જનતણી, પાપભીર મુનિ હિંમ;
 દયા ધર્મ દીપાવતો, જનશાસન પરિ પ્રેમ ૫૪
 શાસન દયા નછ કરણિં, કપહીક કહછ અસત્ય;
 મનમાંહિં સાચું સદ્દહઈ, નિર્મલ રાખછ મતિ. ૫૫

હાલ.

રાગ-માલવ જોડો.

નરા તસ નમો, સરલ મનિ સાગ સોટો,
 ન બોલછ મુખિ ખોટો,
 જીવ એહવા જોકો, મુગતિ ગામિં તિકો,
 તેહનઈ નહી જગિ પાપ મોટો, તેહના પાયની રજહ લોટો-ન. ૫૬

સુપુરુષ તે સહી, ન સુગ મનમાં નહી;
 પાપ કરતો મનમાં સંકાય;
 સંસાર ખીહતો રહ્ય, દોષ નિજ મુખિ કહ્ય,
 તે નર મુગતિમાં કાં ન જાય-ન. ૫૭
 નારિસું નિત રમય, કામ વિરસ્યો ગમય,
 જીવ હણુન્તો સખલ ધૂનઈ,
 પાપ પરિગ્રહ ધણો, મેલતાં નવિ ખીહઈ,
 સોય ભવિગણુય ખૂઝઈ, તેહનય મુગતિનો સેર સૂઝઈ-ન. ૫૮
 કાંમ પુણ્યનું કરઈ, નિધંસપણું આદરય,
 જતનસું ઉપગરણું ન રાખિ,
 વરત મયલાં કરય, સંક મનિ નવિ ધરઈ,
 સોય(કેમ)મુગતિનોમાગ્યાખઈ, જતા રહ્યા જીવ પાળઈ-ન. ૫૯

ફહી.

સાગપરિ મન સરલ બહુ, સ્વાંમી હેમ સરિંદ;
 પુનિમ થાપી કારણિ, માનધરી આણુંદ. ૬૦
 મિછા હુકકડ દેધ કરી, હુધઉ મુનિવર નિકલંક;
 સોય પુરુષ હલૂઓ સહી, દોષ કામ ધરય સંક. ૬૧
 સુપુરુષ જાણી તપ ભણું, સુણિં તું મુનિવર હેમ;
 જૈન (ધર્મ) ઉપરિ શૈવને, દેષ ધણો તે દેમ. ૬૨

ઢાલ.

રાગ-આશાઉરી-પાંડવ પાંચ પ્રગટ થયા એ-દેશી.

રાગ-વિરાડી તથા રા-સામેરી.

હેમ કહઈ તપ સાંભલોએ, એક દિન ઝપભજણુંદ રે;
 નયરી અયોધ્યા નઈ વનિ, સમોસર્યા ગુણવંત રે-હે. ૬૩

વનપાલક જમ વિનવ્યો, સ્વામી ભરત નિરંદ રે;
 સાદિઆર કોડિ ધનન, દેતો અતિહી આણંદ રે-હે. ૬૪
 પંચસહાં શુભ સકટમાં, મોદક ભરી સાર રે;
 બહુ પરિવારસું પરિવર્યો, વંદન તેણી વાર રે-હે. ૬૫
 વિવિધ વંદણ કરઇ રાજ્યો, અભિગમણ દસહ પ્રકાર રે;
 ભરત નરેશ્વર સાચવઇ, ચૂકઈ નહીઅ લગાર રે-હે. ૬૬

ચઉપધ

આચાર રાખઇ મનિ ઉલ્લાસ, સચિત વસ્ત ન રાખઈ પાસ;
 અચિત આભણું નઇ શુભ વસ્ત્ર, તે વૃપ રાખે અતિહી પવિત્ર. ૬૭
 મન એકાંત અલગું નહી કીહાં, એક સાટિક ઉત્રાસણ તિહાં;
 કર જોડઇ જન દેખઇ જસઈ, જત્ર ખડગવાણહી નહીતસઈ. ૬૮
 મુકુટ ચામર મુકંઇ સહી રાઇ, ત્રિણિ પ્રદક્ષિણ દિધ તેણે ધાય;
 શ્રીજીનવરના વંદઇ પાય, ઈંદ્ર પાસઇ જઈ બધસઈ રાય. ૬૯
 સ્વામી ધર્મ કહઇ એકમના, દાંન શિલ તપ નઇ ભાવના;
 એ મિહું બોલિ તરઈ નરનારિ, દાંન વડું એણુઈ સસારિ. ૭૦
 દાંનિં મુનિવરનો ધર્મ રહઈ, દાંનિં તપીઆ બહુ સુખ લહઈ;
 દાંનિ સાસન દીપઈ સહી, ઘણા પુણ્ય કરઈ ગહમગાહી. ૭૧
 દાંનિં જ્ઞાનતણી વૃદ્ધિ હોય, દાતાસુખ સાંહસું સહુ જોય;
 મુનિ મુનની કુંચી દાતાર, દાતા વિણ પડઇ ચ્યાર હનર. ૭૨
 પંચ સહાં તાપસ જે કહ્યાં, દાતા વિણ તે તરસ્યા રહ્યા;
 વરસ૨ એક કર્યા આદિનાથ, જે ન કર્યો કુંણમ ઉંચો હાથ. ૭૩
 ઋષભ કહઇ સુંણિ ભરતવિચાર, વસુધાનું આભણું નર સાર;
 નરનું આભણું જેહ નિધાન, ધનનું આભણું જે જગિ દાંન. ૭૪

૧ તરસ એક પૂરો આચાર, વસ્ત્રધાન આભણું સુસાર.

દાનતણું આલણું સુપાત્ર, સાલિભદ્ર સુકોમલ ગાત્ર;
 મૂલદેવ ધનો ધનસાર, દાનિં તે સુખ પામ્યાં સાર. ૭૫
 જો સાગર જગિ કૃપી થયો, તે સુખ લેધ નીચો ગયો;
 જો જલધર વરસીદિ તતખેવ, તો સહુ મસ્તગિ ગાજો તેહ. ૭૬
 તેણુઈ કારણિ પુણ્યસાલા સાર, દાન દીઉ નર જીમ જલધાર;
 દાનિંઈ લબ્યા દાનિં માંન, દાન વિના^૧ પસુઆં અજ્ઞાંન. ૭૭
 વસ્ત્ર અનોપમ પહધરઈ સાર, હાથિ મુદિકા વેષ સદાર;
 રત્નતિઆહારનિતિ મેવા ખાય, દાન વિહુણી કીર્તિ જાય. ૭૮

ફહા.

દાન વિના કીરતિ નહીં, વેલિ વિના જીમ પાંન;
 તે મૂખ ફેકધ કરધ, દીધા વિણ અભિમાંન. ૭૯

કવિત.

સીહ મોટીમનુ ન્યાય, અનેકનઈ એકલો ગંજધ;
 ઉદધિ મોટીમ ન્યાય, દરિદ્ર દેશનાં ભંજધ;
 મેર મોટીમનુ ન્યાય, જીહાં જીન ઉત્સવ થાય;
 મહિપતિ મોટીમ ન્યાય, જગત્ર જન લાગધ પાય;
 પાછકો કોઈ ખરચઈ નહી, લહધણુધ થાલી ઝમોટિ ધરઈ;
 કવિ ઋષભ એણીપરિ ઉચરઈ, તે નર મોટીમ કાં કરઈ. ૮૦
 હરિ મોટમ તો ન્યાય, દીર્ઘ જણે દૈત્ય વિઝાર્યો;
 રાધવ મોટમ ન્યાય, સાયર જણે પત્થર તાર્યો;
 પાંડવ મોટમન્યાય, ચલ્ય ન દૂતે હાર્યો;
 પ્રેમે આધા દેલતા, દાનકાજિ નાહા ફરધ;
 ગુણ અંગે નહીં એ, તે નર મોટમ કાં કરઈ. ૮૧

૧ રહિત ૨ અમૃત ૩ પેહેલિ.

દૂહા.

મોટિમ ખરી નર તેહની, વણ દીધઇ નવિ ખાય;
 યાયક જન પંખી પશુ, ભૂખ્યો કોઇ ન જાય. ૮૨
 પાત્ર મુનિનઈ પોખીઇ, સુખ દીજઈ પરદેહ;
 ઋષભદેવ કહઇ નૃપ સુંણો, જીવ્યાનું ફલ એહ. ૮૩

ચઉપદ્ય.

એણે વચને હરખ્યો ભરતરાય, કરજોડિ બોલ્યો તસ ઠાય;
 સ્વાંમી પધારો માહરઇ ઘઘરિ, અનપાંન દીઉં બહુ પયરિ. ૮૪
 ઋષભ કહઈ સુંણિ ચક્રીભરત, તાહારા આહારતણો નહી અર્થ;
 રાજપિંડ મુઝ નાવઇ કામિં, નૃપ ધન ખરચો બીજઇ કામિ. ૮૫
 એણે વચને હુઉ ખિણુ ખેદ, વેગેં બોલ્યો ઇંદ્ર સુદેવ;
 ભરત? ભગતિ સ્વાંમીની કરો, સુકૃત તણો ભંડારહ ભરો. ૮૬
 હરિ વચને નૃપ હરખ્યો બહુ, શ્રાવકજન મેલ્યા નર સહુ;
 ભાવ ભગતિ કરઈ રામોકામિં, ગયાં તુહૂતરાં ગાંભો ગાંમિ. ૮૭
 કોડિબદ્ધ શ્રાવક તિહાં મીલ્યા, અનેક પુરૂષ ઉતિહાં ખીજભલ્યા;
 રાંધણીઆ થાકાં રાંધતાં, પુહુચી ન સકે જનર પ્રીસતા. ૮૮
 ભોજન લાલચી જગમાં બહુ, વૃદ્ધ્યાલ નર ધાઇ સહુ;
 ઠેલા ઠેલી કરઇ અતિ ઘણી, વઢઇ થાલ ડાપરીઆ ભણી. ૮૯
 ખૂટી લિઈ આખલ પાટલો, મનિં લાજઇ શ્રાવક જે ભલો;
 ઈહિં જમવાનો નહી આચાર, એ ભોજનથી ખીચ સુસાર. ૯૦
 એમ જમતાં નર લગ્ન જાય, ઈમ જમતાં લાલચીઉં થાય;
 એમ જમતાં હુઇ લોલપીપણુ, ઈમ જમતાં હેલાઇ ઘણુ. ૯૧
 ઈમ જમતાં પનુ રહઈ ધર્મ, ઈમ જમતાં નર ભાંજે ભર્મ;
 ઈમ જમતાં અંગિઆલસ થાય, નર રલવાની આહઈ જાય. ૯૨

૧ ભરત. ૨ તેણે, ૩ માંહિ. ૪ તે. ૫ નર. ૬ આય.

સુપુરૂષ અસું વિમાસઈ ત્યાંહ, જીમતા લાજઈ હઠડિમાંહ;
 ભોજન લાલચી થાઈ ખુશી, માંગઈ ઝૂંટી ઉડી લીધ ધસી. ૯૩
 દિહાડી દિહાડી નર બહુ ધણા, જીમવા પુરૂષ મિલ્યા બહુગુણા;
 લોક લાલચી ભોજન સાર, જીમવા લબકઈ ઝાઠ અપાર. ૯૪
 રસ લોલપી ધાઈ નીતિ ઉડી, જીમ માંખી મધપૂડા પુઠિ;
 વનકેડિ જીમ બહુ વાંનરાં, જીમ સુનંદ ખેતઈ ઉંદિરા. ૯૫
 જાણું જાણુઈ વલગા કીડ, જીમ હરિત ખેતઈ વલગા તીડ;
 ખાતા કો પાછું નવિ જૂઈ, ભરિ પેટ ધરિ આવી સૂઈ. ૯૬
 ઈંમ અણુતેડયા જીમવા ધસઈ, દાન કાજી નર પાછા ખસઈ;
 મોટાબોલ બોલઈ મોહીઆ, સોય મરી હોસઈ પોહીઆ. ૯૭
 ગુણુ વિણુ ગર્વ ધરઈ મનમાંહિં, કોડી એક ન ખરચે ક્યાંહિં;
 પ્રગટ દીસઈ પેટભરા, સોય મરી થાસઈ કૂતિરા. ૯૮
 દાન શીલ તપ નંદ ઉપગાર, ન લહઈ શાસ્ત્રતણોજ વિચાર;
 આપ પ્રસંસી જીમવા જાય, મરી પુરૂષ રનઈ ભઈસા થાય. ૯૯
 પરધર ભોજન કાંનિ સુંણી, અંગિ સાતા ઉપજઈ ધણી;
 છાંડઈ જમઈ કરઈ અન્યાય, મરી પુરૂષ તે ગર્હભ થાય. ૧૦૦
 જે લૂખાં ઇંદ્રી વસી કરેં, હરખેં તિહાં આવેનહિં નુહતરે;
 લોભ રહિત નર લાગો પાય, તેહનો જસજગતમાં કહઈવાય. ૧
 કાયા કરણુ લોચન નંદ નાક, એહના જીતણુ હારા લાખ;
 જે નર જીજ્ઞાનઈ વસિ કરઈ, સોય પુરૂષ સધલામાં સિરઈ. ૨
 સંસ્કૃતરસ તવ લગઈ ભાવિં, જવલગઈ મીઠાં નિસુંણ્યાં કાવ્ય;
 કાવ્યતણે રસ તિહારઈ ગયો, ગીત નાય રસ પ્રગટ થયો. ૩
 યગીત નાય રસ તિહારઈ ભંગ, જવ ન દીકું નારીનું અંગ;
 ઋષભ કહઈ રંભા રસ ગણ્યો, ભૂખ્યાં ભોજન જીહારઈ મિલ્યો. ૪

૧ એ હરખે ૨ તે ૩ બોલાય. ૪ તાન માન રસ તિહાર ઇભિંગ.

જેહનઘ દોષ વિષય અતિ વડૂઆ, બોલે ખાધ ધૃત લાડુઆ;
અનંતમેર થકી બહુ ધાન, ખાધે નવિ લહે ન સાન; ૫
તેણુઈ કારણિં નર પડિત તેહ, રસના વસિં રાખઈ નર જેહ,
ખાઈઈ ખારઈ ન ધરઈ ખેદ, વલી સુણુયો ભોજનના ભેદ. ૬

ફહા.

મનમાં ધચ્છા નવિ ધરઈ, મહોતે પરિ ધરિ ગય; ૭
લોક વિવહાર રાખી જમઈ, રાખિં નિર્મલ થાય. ૭
જસ તેહનો જગમાં વાધઈ, તે નરને નહી દોષ;
જમતાં હર્ષ ધરી નહીં, નહી મનિ ધંદી પોષ. ૮
એ વિધિ શ્રાવક નઘ રસહી, પાલઈ તે નર સાર;
શાસ્ત્ર અનુસારિં વલી કહું, સુપુરૂષ બોલ વિચાર ૯

અઉપધ.

ત્રીજઈ તેડઈ જીમવા ગય, પેટભરી તિંહા અનં ન ખાય;
સઘલી વસ્ત સખર નવિ લીધ, નવિ છાંડઈ નવિ પાછી દીધ. ૧૦
સાદ કરઈ નવિ ત્રાડઈ તહી, ભોજન ભગતિ વખોડઈ નહી;
ઋષભ કહઈ વ્રત અંગિ ધરઈ, તે નર જીમતાં તારઈ તરઈ. ૧૧

ફહા.

એણીવિધ શ્રાવક જે જમઈ, તે ૩નર મોટું પાત્ર;
તપ જપ દિરીઆ આદરઈ, ભણઈ ભણાવઈ શાસ્ત્ર. ૧૨
પ્રાંહિં પુરૂષ અરયાં વતી, જગમાંહી યોડી જાણુ
શ્રાવક સહુ સરિ દેખર, ગુણુ સઘજાની ખાણુ ૧૩
આગમ અર્થ ઉડા લહી, ન કહઈ પરના દોષ
ધન્ય જીવ્યું જગિ તેહનું, કરઈ અસ્થાનો ખોષ ૧૪

૧ તો ઘટ નિર્મલ થાય. ૨ કહી. ૩ તે પણુ શ્રવને ચિન્તે ગમે.

તેણુઈ કારણિ ભરતેસર, મેલિં પાત્ર અનેક;
 મેઘનણિ પરિ વરસતો, કર નવિ ખંચે રેખ; ૧૫
 વૃક્ષ ફલઈ જીમ પંખીઆ, આવી મિલધ બહુ ભાતિ,
 તિમ ભરતેસર આંગણુધ, ભોજન હુધ પરભાતિ ૧૬
 જીમતાં આલસ નવિ કરઈ, દેતો ન ખંચઈ હાથ;
 રાંધણીઆ થાકા સહી, તેણુધ વિનવીઉ નાથ ૧૭

ચઉપધ.

નાથ તેણે વીનવીઉ જસઈ, સ્વામી પુરુષમિલ્યા બહુ અહિં;
 આવક ભેલા લોક અનેક, એમ જમતા ન રહઈ વિવેક ૧૮
 વિવેક વિના નવિ શોભઈ પુણ્ય, વિવેક વિના નવિ શોભઈ ગુણ
 વિવેક વિના તપ કિરીઆ કરી, વિવેક વિના વિષ્ણુ સાગઈ સહી ૧૯
 વિવેક વિના નવિ શોભઈ ધ્યાન, વિવેક વિના નવિ શોભઈ જ્ઞાન;
 વિવેક વિના ભદ્રું નહી દાન, વિવેક વિના નવિ શોભઈ ગાન ૨૦
 તેણુઈ કારણિ નપ કરી વિવેક, જીમ કો નિતી ન લોપઈ રેખ;
 નીતિ વિના નવિ શોભઈ રાજ, નિતિ વિના સુધર્મઈ કાજ ૨૧
 નિતી વિના ઘર શોભા કરી, નિતી વિના પતિ જાઈ ખસી;
 નિતી વિના કસું નહોં સાર, નિતી વિના સી જીમણુવાર ૨૨
 તેણુધ ભરતેસર કરે ઉપાય, જીમ આવક અલગા ઉલખાય;
 સુણિ વચન ભરતેસર રાય, મસી નીતિ કરઈ તેણુઈ હાય ૨૩
 આવક સમકિત ધારી જેહ, વલા વ્રતધર કહાઈ તેહ;
 ભોજન કારણુ રાખ્યા સેવ, તે ભેલા દુગ્ધ નહી કોય ૨૪
 ઉલખવા કારણિ તસહાય, રત્ન કાંગણી કર લાઈ રાય;
 રેખા ત્રિણિ નર હઈઈ કરઈ, સમકિત દ્રષ્ટિ સો પણિસારિ ૨૫
 જે વ્રત અંગે જેતાં ધરઈ, તેહ નઈ તેતી રેખા કરઈ;
 મુપરિ ભગતિ કરઈ નરનારિ, ચીવર ભુધાય દીધ તસહાય ૨૬

કાલઘ ભરત ગયો પરલોક, આદિજસા હુઓ પુણ્ય યોગ;
 તેપણિ ભગતિ કરધ નર સાર, કંઠે ઠૂંચા સોનાના તાર ૨૭
 આઠપાટ અનુક્રમઈ ગયા, તવ દોરા સુતરના થયા;
 કાલે તિર્થકર વિરહ થાય, જનનવદશ વચિ મુનિવર ગયા. ૨૮
 કાલે શ્રાવક સધલાજ થયા, વ્રત છંડી ધરમાંડી રહ્યા;
 કન્યાદાન પ્રકાશ્યઈ સહી, નિશિ ભોજન કરતા ગહગહી. ૨૯
 સનાંન શ્રાદ્ધ સંવત્સરી જેહ, ઉપલ મુપલ પકહીધ તેહ;
 અનરથ ધણા પ્રકાશ્યધ બહુ, કાલે શ્રાવક વંદા સહુ. ૩૦
 શ્રી શ્રેયાંસજન પ્રકટયાં જસઈ, સુષો ધર્મ પ્રકાશ્યો તસઈ;
 મિથ્યા શ્રેય તેણુધ કર્યો નિષેધ, તેણેં બ્રાહ્મણ મુનિ ઉપરિ ખેધ, ૩૧
 જે જે પૂછઈ કુંભરનિરંદ, પડઉત્તર દીધ હેમસરિંદ;
 શુદ્ધ વાત ગુરુમુખથી સુંણી, અતિ હરખ્યો પાટણુનો ધણી. ૩૨

ફહા.

કુંભર નરેશ્વર ધમ કહઈ, તું ગુરુ અતિગુણવંત;
 તસું વચન મુખથી કહઈ, જેહવું જન ભગવંત. ૩૨
 એમ ગુરુ ઉપરિ આસતા, ગુરુતું વચન પ્રમાણુ;
 જે પુછે મુનિ તે જસ્યું, (ઉત્તર દીધ તેહને તસ્યું.) ૩૪
 એક દિન એકે પુછીઉં, ખેઠા મુનિવર બ્યાંહ;
 કોહો ગુરુ જ્ઞાનિ છે કસ્યું, મુજ કર મુઠિ માંહિ. ૩૫
 હેમ કહે તુજ હાથમાં, હરડે છે નિરધાર;
 સોય કહધ કો કારણુઈ, મુનિ બોલ્યો તેણીવાર. ૩૬
 હય આગ્યો છે હેમાધને, તેણે એ રાતો સાધ;
 સોય કહે હરખિઓ, નામ તમારે આદિ. ૩૭

૧ દાનહ. ૨ શ્રી શીતલ જન.

એક સમય વ્યાખ્યાનમાં, ગુર કહ્યું મુખિ હાય;
 દેવશોધ કર તિહાં ધસે, નૃપ ભાખ્ય મુનિ કાંઈ. ૩૮

ગુર કહ્યું પાટણિ દેવકંઠ, શ્રીચંદ્રપ્રભુસ્વાંભી;
 દીપક વાટિ ઉંદરી ઘડી, ચાલ્યો કૌતભ કાંભિ. ૩૯

તેણીયોતિં બહુ પરજાણ્યો, ચંદ્રકંઠ તે ત્યાંહ;
 તેણુછં કારણિ નૃપ જાણ્યો, મુખિ ભાખ્ય હાય હાય. ૪૦

સોય ચંદ્રકંઠ ઉલળ્યો, દેવશોધ નિજ હાથિ;
 તેણુછં કારણિં ઇલાં કર ધસ્યા, સુણિ ચક્રલક નરનાથ. ૪૧

જ્ઞાનવંત ગુર જાણિ કરી, હરખ્યો કુંભર નરિંદ
 સત્યવચન મુનિ તું કહે, જસું નર વીરજીણુદ. ૪૨

કૌંતભ કારણિ નૃપ તિહાં, જોવરાળ્યું નિજ ધધરિ;
 શુદ્ધવાત જાણી કરી, નૃપ હરખ્યો બહુપયરિ. ૪૩

ચરિત્ર.

જ્ઞાનવંત ગુર જાણ્યા જસઈ, મનિ અનુકંપા આવી તસેં;
 રણુરહીત સહુકોને કરે, સોવનસિદ્ધ વિદ્યા કરિ ધરે, ૪૪

અસું વિમાસી આવ્યો તિહાં, હેમાચાર્ય બધા જાહાં;
 સોવન સિદ્ધિ પૂછી વિદ્યાય, હેમ કહિ સુણિ પૃથવીરાય. ૪૫

દેવચંદ ગુર માહરો જોહ, તુઝનંધ વિદ્યા દેસઈ તેહ;
 મુનિવચને ગુર તેડ્યા ત્યાંહ, વેગે આવ્યા પાટણ માંહિં. ૪૬

નૃપ સાંહમઈ જાય જસઈ, ગુર પોશાલંધ આવ્યા તસઈ;
 કુંભારપાલ તિહાં વંદન ગયો, સુવિધિ શ્લોક સાંભલવા રહ્યો. ૪૭

સખા સકલ વિસરજી જસેં, કુંભારપાલ નૃપ બોલ્યો તસેં;
 સ્વાંભી સોવન વિદ્યા દીગ્યો, ઝાલરઘટ સરીખો કહ્યો. ૪૮

અસું વચન નૃપ બોલ્યો જસઠી, હેમસરિ મુખિ ૧ બોલ્યા તસઠી;
 સ્વામી વિદ્યા છઠી તુલ્લ સાર, આપો સોય કરે ઉપગાર. ૪૯
 પૂરવે વેલિ ક્યાડી પાસિ, તે તુલ્યો નિરખો મન ઉગ્રાસ;
 ગુરૂ પરીક્ષા નઈ કાજ ત્યાહ. લેવરાવી શ્રાવક કર માંહ. ૫૦
 ત્રંબા સાથિં વેલો ઘસ્યો, સોવન રહ્યો તે સોલો જસ્યો;
 સોય ઓપધિ નૃપ નહ કહું. એથી અનરથ કાંઈ મમ લાહું. ૫૧
 અસુ વચન ગુરૂ સુંણીકેં જસેં, દેવચંદ મુનિ ખીજ્યા તસેં;
 ગુઝ વાન મુનિ ભાખી રહ્યો, કાયા કુંન બરાબરિ થયો. ૫૨
 હેમ સગીખો મુનિવર જેહ, ગંભીરપણું નવિ આંણુધ તેહ;
 તો કુણુ ખીજો નર સોભાગ, એ વિદ્યાનો નહી કુંણુ લાગ. ૫૩
 એ વિદ્યા અનરથનુ મૂલ, એહથી સંયમ થાહ ધૂલ;
 જે અરિતનો અરથિ હોય. સાવધ વચન ન ભાખઈ ઉકાય. ૫૪

હાલ.

રામ બણુધ ઉઠીધ એ દેશી રાગ રામગીરી

સાવધ વચન મુનિ નવી કહધ, નવિ કહધ મંત્ર નહ મૂલરે;
 ઓપધ વેપધ ભાખધ નહ, તો ૪૨હધ સંયમ મૂલરે. સાં ૫૫
 જીવ છકાયરે રાખતો, ન કરધ હિંસાની વાતરે;
 મંત્ર તંત્ર મુનિ નવી કહધ, તસ મુનિ કહધ જગનાથરે. સાં ૫૬
 નવવિધ પરિચહ પરિચહધ, કારણુ પણુઈ પરિહાર રે;
 પંથ અસ્યોનર પડિવજે, ને કહ્યા સંયમ ધારરે. સાં ૫૭
 જોણુધ પનિજવર પરિહર્યા, ન કરધ પરધર સાર રે;
 યોતિક નિમિત્ત તે નવિ કરઈ. ૧ જે સુંવો અણુગાર રે. સાં ૫૮

૧ ભાખે. ૨ થયો. ૩ સોય. ૪ હોધ. ૫ મંદિર. ૬ તસ મુનિ કહિછજ સારરે.

સરીર શોભા મુનિ નવિ કર્ધ, નવિ વંછધ શુભ આહાર રે;
 સાતાગારવ તે પરિહરધ, છંડધ કામવિકાર રે. સાં ૫૯
 પ્રમાદ પાંગરે પરિહરે, રાખે કરિઆસુ રંગરે,
 વધી વયાવય અપકરધ, કરનો રેહે ગુરૂ સંગરે. સાં ૬૦
 જે સમુદાણી રે ભિક્ષા કરધ, દોષ અઘતાલીસ દૂરિરે;
 જે તપ સંયમ ઉપશમી, ન પડયા સંસાર પૂરિ રે. સાં ૬૧
 જે ખરસરે ભિક્ષાલીધ, છધ વિગય તણો આહાર રે;
 નહી તપ સંયમ ઉજમી, દુરગતિ ભજન હાર રે. સાં ૬૨
 મૃધા મુખથી જોત્રધ નહી, અદત્તતાણું પચ્યખાણુરે;
 શીલ ધરધ નવ વાડિસુ, નવિ ખડે જીન આંણુરે. સાં ૬૩
 જે અભિક્ષાથીરે મોક્ષનો, તેણીધ સંયમ ધ્યાન રે;
 મંત્ર સુકન મુનિ જે કહે, તે જોધ નિજ માંન રે. સાં ૬૪
 માસ ખમણુને રે પારણે, મુનિ આવે ધરિઆરિ રે,
 નિમિત્ત કહે નર દયાભણી, હરખી ભીમની નારિ રે. સાં ૬૫

હૃદી.

ભીમનારિ હરખી ધણું, અનર્થ હુઓ તસ ધધરિ;
 પંચ જણા મરણિ ગયાં, સુણયો સોય સુપધરિ. સાં ૬૬

હાલ.

ગુરૂઆગુલુ વીરજી ગાઘસુ ત્રિભોવનનાથ, એદેશી રાગ વિરાડી તથા
 ધન્યાશ્રી

નગર રાજગ્રહી કેરો વાસી, ભીમ ભલો નરસાર;
 તવ તે ક્ષત્રિરાય સંઘાતિ, કટકધ ગયો વરસ બાર. ૬૭
 મુગતિ પંચનહી પામો નિશ્ચે, શુચિ દેસ્યે સુરલાત;
 મોઠામુનિ મુકો મૂલમંત્રની વાત-એ-આંકણી

ભીમ સુભટ નવિ આવધ પાછો, ઘરિ જ્ઞેધધ અનપાંત;
 સ્ત્રી કુલવંતી. જહુ સીદાય, પશ્ચિ નવિ મુકધ માંન-મો. ૬૮
 એણુધ અવસરિ મુનિ આપ્પો આગણિ, મુખિદીધ ધર્મ લાભ
 ઉડી અળલા મુખિ દૂખ ભાંખે, નયન ચૂધ જીમ આભ-મો. ૬૯
 સ્વાંમી તું સુપુરુષમાં સારો, કહો કિમ મિલસ્યઈ કંત;
 વરસ આર ગયા વહી વચિમાં, સાલઈ દૂખ અત્યંત.-મો. ૭૦
 અતિ કરણારસ દરિઓ મુનિવર, દૂખ ભંજે તસ ત્યાંય;
 વાંહણુધ કંત મિલધસહી તાહરો, મધરીસ દૂખ મનમાંહિ-મો. ૭૧
 એણે વચને મોલી તિહાં અળલા, તું જગિ પુરુષ રતન;
 તુઝ વચને મિલસ્યધ મુઝસ્વામી, તુઝ દેધ લેઉં અન-મો. ૭૨
 હરખી અળલા એડી ઉતરઈ જપધ મુનિવરતણું નાંમ;
 વાંહણુધ કંત મિદ્યો નિજનારી ઉત્સવ હુઆ અતિ તાંમ મો. ૭૩
 ઉણુ કાલિ દાવાનલ દાધો ૧ જગિપાઈ ધનધાર;
 તિમ અળલા હધઆમાં હરખી આલીંગ્યો ભરતાર-મો. ૭૪
 અન ઉદક નિપાયાં સખરાં ફિરી ફિરી જૂધ ભીમનારિ;
 એણુધ અવસર દીડો મુનિ તપીઓ તેડી આવી ઘરિઆરિ-મો. ૭૫
 અનઉદક દીધાં મુનિ હરખિ ઉલટ અંગિ ન માય;
 વિપરિત વાત વસિ ભીમામનિ, ચઢિઉ સળલ કપાય-મો. ૭૬
 કહધ સાચું કહધ માઈ તુઝનઈ, તુઝ મુનિવર સી પ્રીતિ,
 નારી કહધ તુઝ નિમિત્ત પ્રકાસ્યું, તેણે કંત રાખી રીતિ-મો. ૭૭
 ભીમ કહધ તો માનું અળલા, મુનિવર કેઈ જ્ઞાન;
 કહધ ઘોડી પ્રસવધ સું આલિક, ભાખધ તિલકતું માંન-મો. ૭૮
 મુનિ કહે એ જણુધ વહેરો, તિલક ભલાં તસ પાંચ,
 ઉડી ભીમ વિહારધ ઘોડી, નવિ આંણુધ ખલખંચ-મો. ૭૯

- મિથ્યું વચન મુનિવરનું જીહારે, ખત્રીય લાજ્યો તાંમ;
ધિગધિગ મુઝ જીવ્યા મસ્તગ કીધું કસાઈનું કાંમ;-મો. ૮૦
- દેખી તે મનિ અપલા લાજ, ધિગ ધિગ મુઝ અચ્ચાર;
મુઝ માટઈ યિં હત્યા હુઈ દૂખ ધરિ ગયે વાહઈ ધાર-મો. ૮૧
- સોય સરપ દેખી અપજાનું ભીમ હઈઈ દૂખ ધાત;
હત્યા દોય હુઈ મુઝ મસ્તગિ; વલી ધર ધરણીનો ધાત-મો. ૮૨
- ધરણિ ત્રિણુ ધર સૂત્ર નસોભઈ ધરતણુ મંડણુ નારિ;
ધરણી ત્રિણુ કોઈ પરકુણો આવી ન ચઢઈ બારિ-મો. ૮૩
- ધરલજ વાધઈ ધરણીથી ધરણી ધર સિણુગાર;
ધરણી ત્રિણુ નર લહઈ કોડી ગૃહી ધર્મ ન રહઈઆચાર-મો. ૮૪
- તેણઈ કારણિં ભડભીમ વીચારઈ ગૃહી ધર્મ મંડણુ નારિ;
તે અપલા પરલોકિ પુહુતી, ધિગ નર જીવ્યું સંસાર-મો. ૮૫
- બાલપણુ જસ માતા મરણુ, યોવન કાલિં નિજનારી;
અંતે પુત્ર મરણુ હુઈ જોહને, ત્રિણિ દૂખવડાંચ વિચારી-મો. ૮૬
- એહવાં દૂખ દેખી કુણુ જીવઈ, જીવ્યા મસ્તગ લાત;
અતિવધરાગ ભીમ ભરાયું, કરઈ નિજ પ્રાણનો ધાત-મો. ૮૭
- એમઅનરથ દેખઈમુનિ તપીઓ, મરણુ ગયાં જાય ચ્યાર;
ઋષિ ધિકાર કરઈ નિજ જીવિત, પયખ્યા વેદ આકાર-મો. ૮૮
- પંચ જીવ પરલોકિ પુંહુત. ભાખમ સુરિ દેવચંદ
તેણઈ/હું સાવધ(નિમિત્ત)નભાણું સાંભણિ કુંમરનિરંદ-મો. ૮૯
- શુદ્ધ મુનિ આતમ ગવેષી, ન કરઈ ગૃહસ્થનો સંગ;
જીહાં પરિચય તિહાં હુઈ અવજા, રથાય વલી સંયમ ભંગ-મો. ૯૦

ફહા.

થોડો પરિચો વલી, ઝહસ્થ તણો તું વારિ;
 ચંડપ્રદોતન કિમ કયો, વાર્તિંગ ઋષિ સંભારિ ૯૧
 અસુ વિચારી આપ તિહાં, સૂરિ શ્રીદેવચંદ;
 મધુર વચન મુખથી કહઈ, મુણિ તું કુંભરનિરંદ, ૯૨
 સકલ ઋદ્ધિ પુણ્યઈ લહી, નહી તુઝ ઉણિમ રાય;
 સોવન સિંધ બધઈ સહી, છહાં પુણ્યરૂપીયા રમાય, ૯૩
 એણે વચને તૃપ હરખીઓ, વંધા મુનિવર પાય;
 હવઇ સંબંધ લૂતાતણો, સુણ્યો સહુ સમુદાય, ૯૪

ચઉપધ

એણે અવસરિ રચણીય ઈન્સઈ, લૂતાદેવી આવી તસઈ;
 રોગતણી અદ્રષ્ટા જોહ, તૃપ આગલિંમુણિ બોલી તેહ ૯૫
 હું પયસીસ તાહરા તનમાંહિ, તુઝ કુલિ રાગ હુઆ ઇહાંઈ
 તેહને પૂર્વિ અસ્યો સરાપ, લૂતાદેવી કરઈ ઉપધાત ૯૬
 અસુ કહી નઈ દેવી જાય, કુંભારપાલ ચિંતાતુર થાય;
 તેડ્યાં હેમસૂરીશ્વર તણઈ આપદ કથા તિહાં રાગ બણઈ ૯૭
 હેમ કહઈ તૃપ કીજઈ ધર્મ, જીમ દૂરઈ હુમ વેદની કર્મ;
 જીન પૂજે ઘો રસુપાત્રઈ દાંત મનમાં રાખો અરિહંત ધ્યાન ૯૮
 અસુ વચન ભાંખે ગુરૂપાય વાહણે લૂતા પ્રગટ થાય;
 રાઈ જોવડો દોડો અગિ, તૃપ વેદન વાધી બહુ ભંગિ ૯૯
 આપધ વેપધ બહુ તિંદાકરઈ, દો વેદન તૃપની નવિ હરઈ;
 તવ તેડાળ્યા ગુરૂ ગુણવંત, વેગઈ આલ્યા મુનિ મહંત ૧૦૦

ગુર કહઈ કોમક કરો ઉપાય,	જીમ રાગનો રોગ પલાય;	
મંત્રી કહઈ સુંણિ મોટા જતી,	તુલ ટાલી કો બીજો નથી.	૧
નામ તુમારઘ વાર થસઈ,	સકલ આપદ નાસી જસઈ;	
તું ગુર ગાજે મુનિવર જહાં,	ભૂત ભૈરવ દૂખ નાવઈ નિહાં,	૨
હેમ કહઈ સુંણિ મંત્રિ આજ,	પાટણિ જે બગસઘ મહારાજ;	
તેહનઘ આપ દગધઘઈ એહ,	એહઘ રોગઈ નર વણુસયઈ દેહ.	૩
તેણુઘ કારણિ નરપતિનું રાજ,	હેમ કહઈ મુઝ આપો આજ;	
જીમ રાગનું વિધન પલાય,	સંકલ લોક સહુ સુખીક થાય.	૪
ભૂપ કહઈ સુંણિ મુનિવર રાય,	તુઝ નવિ મારં માહરઈ કાય;	
જો મુઝ કરમિં આવ્યું દુખ,	તો તુઝ પુણ્યઈ થાસઘ મુખ.	૫
આસાતના ગુરની નવિ કરં,	અવજ્ઞા કીધી ચિદુગનિ રમમું;	
અમું વચન નૃપ ભાંખે ત્યાંહ,	ચિંતાતુર હુક મનમાંહિં.	૬
વિગર ચિંત હુક નર જસેં,	નૃપ થાંનિક મુનિ બમ્હો તસેં;	
રાય તણી વ્યથા જે હતી,	તે લાગી મુનિ હેમજ જતિ.	૭
નૃપ ચિંતાતુર હુક જસેં,	ગુર કહેં કહોલું આણો તસેં;	
ફલ એક મોટું આંણ્યું ત્યાંહ,	મંત્ર બલિ મુનિ પમ્હો માંહિં.	૮
રોગ તણી અદ્રષ્ટા જેહ,	કોહલામાંહિં ધાલી તેહ;	
તે રહી માંહિ મુનિ નીસરેં,	ફાટું કહોલું દૂપિં ધરઈ.	૯
નાહી દેવી ગઈપૂર બહારઘ,	હરખ્યા સહુ રુપરજન નરનારિ;	
કુમારપાલ તિહાં બમ્હો રાજ,	રોગ અદ્રષ્ટા ગઈ ઉતે ભાજ.	૧૦

દૂહા.

દેવી તિહાં ભાગી ગઈ,	મહિમા મુનિવર હેમ;	
કુમારપાલ નૃપ ઉપરિં,	પૂરવિઈ ગુરનઈ પ્રેમ.	૧૧

૧ ફરં. ૨ પાટણિ. ૩ ત્યાહાં.

ત્રેમ ધણો	જનધર્મ	પરઈ,	તેણઈ	બઈડો	નૃપ	કાંભિ;	
અથ	દોષ	પુણ્યજ	ધણુ,	જનશાસનનઈ		કાંભિં.	૧૨
તુ'આ	તનમાં	સંચર્યો,	મુનિવર	શાસન		કાંભિં;	
ઉડી	ગાય	આવી	પડી,	સંકર	દેહરઘ	કાંભિં,	૧૩
ખપરા	આચાર્ય	હવો,	આગ્યો	શૈવહ	રાય;		
વિપ્ર	હણી	જીવાડીઆ,	જનશાસનનઈ		કાંજી.		૧૪
અનેક	પુરૂષ	આગે	હવા,	જનશાસનનઈ		કાંભિં;	
જીમ	મુનિવર	હેમે	વડી,	શાસન	રાખ્યું	કાંભિ,	૧૫
કુંમારપાલ	ઉગારીઆ,	જેન	શિરોમણિ	રાય;			
શાસન	દીપે	એહથી,	તેણુ	મુનિ	કરઘ	ઉપાય.	૧૬
મંત્રબલે	દેવી	ગઈ,	રાજ	કરઘ	નૃપ	સાર;	
યોગ શાસ્ત્ર	તિહાં	વાંચતાં,	આગ્યો	સ્ત્રી	અધિકાર.		૧૭

ચઉપધ.

એક દિન	મુનિ	હેમ	સૂરિંદ,	આગલિં	બઈડો	કુંમરનિરંદ;	
યોગ શાસ્ત્ર	વાંચે	તેણીવાર,	માંહિં	આગ્યો	અર્યો	અધિકાર.	૧૮
સાયરનીર	મખ્યાં	પણિ	જાય,	નદી	વેલૂકા	સખ્યા	થાય;
મેર	પર્વત	ત્રાજૂદ	તોલાય,	નારિ	ચરિત્ર	તે નવિ	સમજાય.
હેમ	કહમ	સ્ત્રીચરિત્ર	કથાય,	સાંભલિ	કુંમરનિરંદહ	રાય,	
સીંહપુરી	નગરી	સીધરવસઈ,	નારિ	નાગિજા	ધરણી	તસઈ.	૨૦
ધરણુ	પુત્ર	તેહનઈ	અભિનવો,	તેહજ	નગરિ	તસ	વિવાહ હવો;
પ્રીય	કરનારી	શીલવતી,	પુત્રી	શ્રીદેવી	તસ	સતી.	૨૧
તે	સુંદર	સુધી	શ્રાવિકા,	શ્રી	જનધર્મ	તણી	ભાવિકા;
ધરણુ	વર્યો	ધન	ખરચી	બહુ,	પણિ	નવિ	બાઝકે સાસુ વહુ.

૧ તે. ૨ નારકઘ.

॥ સુ ભુંડી જે નાગિકા, કલિ કંદલ કરતી બહુલા;
 પું પુંકર ફરી નઈ માય, ગાપણિની પરિં સખલ કપાય. ૨૩
 હુંગણિની પરિં લખતખ કરઈ, સફરી કષ્ટઈ સઘલેં ફરવે;
 કુહી ધસિઈ પરિં બડબડઈ, વહુઅરને સિરિ ટાકર ધડેં. ૨૪
 સીરાંમયુ નવિ પ્રીસઈ સરઈ, ધૂત વાહડી નીચી નવિ કરઈ;
 માગ્યું પાણી તે નવિ પાય, કરપી સઘલાની તે માય. ૨૫
 સાઠ સતી સુધી રાખસી; શક્તિ વ્યંતર હુધ જીસી;
 લક્ષ્મીની તે લહુડી બહેણુ, તે નવિ ચાલેં કહોનેં કહણુ. ૨૬
 એક દિવસ પોતાનો ધણી. પાડિ મુદ્રિકા તેહજ બણી;
 લાધી વહુનેં તેણુછ ત્યાંહ, લેઈ મુંકી એક તાકામાંહિં. ૨૭
 સસરા તવ સોધઈ મુદ્રિકા, બાહિરથી બોલી બાલીકા;
 સ્વાંમી મુદ્રા લાધી અહો, સસરા વીંટી લીજેં તુહો. ૨૮
 આપેં મુદ્રિકા વહુ જેણીનાર; ઉઠી સાસુ કરઈ પોકાર;
 અહા ધરનાં માણસ ધન ગ્રહેં, ચોરતાં ધરમાંસુ રહે. ૨૯
 સાસુ ઈંમ બોલી સંખણી, સુતને રીસ અઢાવી ધણી;
 તેણુછ મારી નિજ નારી ત્યાંહ, વાગી ભોગલ માંચા માંહિં, ૩૦
 ભોમિ પડીતિહાં ધરણુજ નારિ, ઉપાડી ગયા પીહરિ મઝારિ;
 પુત્રી વારઈ માત પિતાય, મમ કરજો તુહો કલેશ કપાય. ૩૧
 સાસુ ઉપરિ મ કરો શેષ, એ મુઝ કર્મ તણો છછ દોષ;
 પૂરવિં એહ વિરાધી ધણું, કીધું કર્મ ભોગવું આપણું. ૩૨
 કીધાં કર્મ ન છૂટઈ કોઈ, કર્મિં નલનછ વીતું જ્ઞેય;
 હરિચંદઈ મુંકી નિજ પુરી, તારા લોચન સાથિ ધરી. ૩૩
 મૃગાવતી નઈ ગરૂઈ હરી, ચંદન આલા સાથિ ધરી;
 અચ્છંકારી કરમિં નડી, શ્રેણિક નઈ સરિ નાડી પડી, ૩૪

કરમિં અરુણુ હુકિ પાંગરો,	અલદત ૧રાગ આંધલો;	
ખંધક તણી ઉતારધ ખાલ,	હરિ ખોધ ઋદ્ધિ રમણી માલ.	૩૫
કરમિં આલ ગજસુકમાલ,	સિરિ વાઘણિ સુકોસલિ કાલ;	
કર્મ ભોગવે સહુકો આપ,	પુત્રીઈ સમઝાવે આપ.	૩૬
માત પિતા મનિ અહુ દૂખ ધરે,	પુત્રી ઉપરિ રખાહુ મોહ કરે;	
રદન કરધ વિલપઈ અહુ ભાતિ,	દૂખીઆં તે ઝૂરધ દિન રાતિ.	૩૭
ઈંદ્ર ચંદ્ર અનઈ નાગેંદ્ર,	પર્વત તરૂચર મોટા મંદ્ર;	
આયુ તૂટતઈ તે પણિ ગયા,	તે કહધના રાખ્યા નવિ રહ્યા.	૩૮
આયુ ખૂટતઈ પુત્રી જોહ,	મરણુ લહઈ આરાધી તેહ;	
શુભગતિની ભજનારી થધ,	પણિસાસુની ઉપતિ તિહાં ગઝ.	૩૯
ફટ ફટ લોક કરધ જગમાંહિં,	એટો પણિ હેલાણો ત્યાંહ;	
પુત્રી તાસ ન દીધ કોઈ,	પરણાવ્યો પરદેસધ સોય.	૪૦
ગજપુર નયર અનોપમ વરધ,	વિપુલ યોતિ કરે પણુ તસધ;	
ગવરી નારી ઉમયા દીકરી,	તે કન્યા ધરણે વરી.	૪૧
ધરિ લાવ્યો તે પોતા તણે,	તે કહેને નવિ માને ગણે;	
સાસુ સાહમી બોલઈ ગાલિ,	ટાકર મારે સિરહ કપાલિ.	૪૨
સાસુ કહધ વહુ ખાંડો દલો,	વાસીદુ નઈ પાંણી ગલો;	
વલતી વહુચર બોલધ આપ,	સકલ કામ કરઈ તુલ આપ.	૪૩
બોલંતી મૂઠઈ વાચાલ,	વાઘણિની પરિ દેતી કાલ;	
અણુદીઠાં વલી બોલધ આલ,	સાપણિ સાસુ કરી સીચાલ.	૪૪
ગાદી સાસુ અતિ વઢકણી,	પણિ તે ખીહધ વહુચર ભણી;	
ઉંમયાઈ નાગિલિને દમી,	વિણહ પધોરી કાંધી સમી.	૪૫
ધમિ કરતધ દિન કેતા જય,	સાસુ સસરો પાછાં થાય;	
ઉંમયા ધરિ રમઈ એકલી,	ભગતિ કરધ ભરતારહ ભલી.	૪૬

૧ અતિ. ૨ અતિ. ૩ પતિ ત્યાં.

મન રંજ્ય ભરતારરહ તણું; પણિ શીયલનરાખઈ (તે)આપણું;
 અવર પુરૂષસું રંગિય રમય, જીમ પોતાના મનમાં ગમઈ. ૪૭
 એક દિવસ ઉમયા ભરતાર, સોમદેવ આવક નરસાર;
 તેહ સું મિત્રી રાખઈ ઘણી, સકલ વાત કહઈ પોતાતણી. ૪૮
 સ્વામી મુઝધરિ નારિ એક, સખલભગતિ મુઝ કરઈ વિવેક;
 મુઝસું રાખઈ સખલો પ્રેમ, ચકવો ચકવી પંખી જેમ. ૪૯

દૂહા.

ચકવીપરિ મુઝ કામની, મુઝસું રાખઈ તેહ;
 શીલવતી સુંદરી ભલી, બહું ગુણવંતી તેહ. ૫૦
 સોમદેવ આવક ભણઈ, મિત્ર સુંણો મુઝવાત
 રામા રંગિઈ જે રાયસે, તે નર વસસે હાથ. ૫૧
 સીંહણી નાગણી ડાકણી, અગન નીર વિષ ખાસ;
 સોમદેવ કહઈ નારિનો, નવિ કીજ્ય વિસવાસ. ૫૨
 નવિ માંનય તો આજતું જઈ કિહજે નારિ;
 હું રચાલેસ કાંમિ કંહી, તું રહે મહુલ મજારિ. ૫૩
 સોય વચન શ્રવણું સુંણી, કીધી તેહવી પધરિ;
 હું ચાલું પરદેસડય, તું રહઈજે નિજ ઘઘરિ. ૫૪
 કાંમિની કહઈ કંત સુંણો, તુઝ વિષ્ય મુઝ ન સુહાય;
 નીર વિના જીમ પોયણી, ખિણ કરમાઈ જાય. ૫૫
 નાંહણુ ધોયણુ વિલેવણાં, પાંન ફૂલ નઈ હાર;
 તું ચાલ્ય પરદેસડય, હું ન કરું સિણગાર. ૫૬
 ગીતગાન કરવું નહીં, કાજલ સોય નિવારિ;
 મધુરમીઠુ નવિ જમું, ન જાઉં વનહુ મજારિ. ૫૭

૧ વિશેષ. ૨ જામસ. ૩ રહે જે ઘર.

પરધરિ ફરવું મુજ નહી, નહીં લિંગીનો સંગ;
 ચિત્ર ન જોવું મેં સહી, ફેફલ નહીંજ લવિંગ. ૫૮
 ચંદ્રકાંતિ અગિં નહીં, નહી ચંદન નહી વાય;
 તપ જપ કિરીયા પુણ્ય કર, બધી રહું એક કામ. ૫૯
 માયાવચન મયલી કહઈ, સાંચું માંને કંત;
 પ્રીડ પરખ્યાનઈ કારણિ, મિત્રી ધરિ આવંત. ૬૦
 નિશાસંમય નર દો તિહાં, આવ્યા છલ જોવાય;
 બાહિર આવઈ કાંમિની, નર પછડો ધરમાંહિ. ૬૧
 છાંતો સોય છપી રહ્યો, નવિ જાણઈ ધરનારિ;
 રણુધીર સુત કોટવાલ નો, આવ્યો રમોહલ મઝારિ. ૬૨

હાલ.

રાગ ગોડી—આસાઉરી સિંધવો—સાંસો કાવો સામલીયા—એ દેશી—
 વાસુપૂજ્ય જિન પુન્ય પ્રકાસો એ દેસી

ભુવન મઝારિ આવ્યો ખત્રિ, કરતી સખલ સગમ;
 સોલસિંજીગારકરઈ નિજઅગિ, નિર્મલ નીરે નાહી ભુ.એઆંચલી ૬૩
 ભોજન ભગતિ કરે નર કેરી, વિવિધ સૂખડી પ્રીતિહ;
 શાલિ દાલિ બહુ શાક ની પાઈ, જીમતાં હઈડું હીસઈ—ભુ. ૬૪
 અનુક્રમિ તે જડિત ઢોલીએ, ભરીએ રેશમ દોરી;
 મસર લાલ તણીજ તલાઈ, સેન્ય સમારઈ ગોરી—ભુ. ૬૫
 વિવિધ વર્ણ તણું ઉસીસાં, ચંદરવા બહુ ભાતિ;
 પંચવર્ણ તણું ગાલમસૂરાં, જાતી ન જાણઈ રાતિ—ભુ. ૬૬
 વિવિધ પુષ્કળ્યાં તિહાં સેજ્યઈ, અગર સુગંધી ધૂપ;
 કાંમિનર ૪ કામી એ કાધું, જાણું પડવા કૂપ—ભુ. ૬૭

૧ નિકળી. ૨ ભુવન. ૩ સર્વ. ૪ કાજ્યેએ.

બત્રીસા સો દીપક કીધા, ચિત્ર તણી શોભાએ;
 થાલ કલશ આરીસા ફિરતા, જાંણું હરિસિયાય-ભુ. ૬૮
 જર પુરપસું ઉંમયા લુબધી, કરતી ભોગ વિલાસ;
 નિજ મરતારતે નયણેનિરખઈ, કલઈ એ ધિગ ધરવાસ-ભુ. ૬૯
 અસ્યુ વિમાસીનધ તિહાં કોપ્યો, કરં નરનારિ પ્રહાર,
 નારી હત્યા કરતાં નહી રહ્ય, ઉત્તમ કુલ આચાર-ભુ. ૭૦
 અસ્યુ વિમાસી નઈ સજ્જાય, જવ ઉંધ્યો તે જર;
 મલકંદલ ધા મુંકયો તેહને, મરણ લલ્લો તેણી વાર-ભુ. ૭૧
 પરનારીસ્યું પ્રીતિ નિવારે, જો સુખ વછો દેહ;
 એણે વસને દૂખ ખામ્યાદેવા, મિરદ વહંતા જેહ-ભુ. ૭૨

હૃદી.

મિરદ વહ્ય વસની બહુ, ખિત્રી જે રણિધીર;
 બહુ દુખ ખાંખ્યો તે વલી, ખોયું સીસ સરીર ૭૩
 એણુધ અવસરિં ઉંમયા તિહાં, જગી સહસાકાર,
 પુરપ ન દીસઈ પાસકો, માર્યો દીસે જર, ૭૪
 તવ ઉપાડી નીકડી, નાંખ્યો કૂપ મઝારિ,
 હેમ કહે નારીતણાં, અકલ ચરિત્ર સસાર ૭૫
 રવિ શશિ તારાહનો લડીઈ તેહ વિચાર;
 પશ્ચિ અસ્ત્રીના ચરિત્રનો, કો નવિ ર પાંમધ પાર. ૭૬
 ઉંમયા નારી ચરિત્ર જુડ, સ્યો સ્યો કરે ઉપાય
 ખીરખાંડ (ઘત) ભરી લાડુલા, થાલ ભરી ઉ જાય, ૭૭

ચઉપધ.

ઉજાંણી ઉંમયા તિહાં જાય, કેડિં ધરણુ નિજ માંઠિ થાય;
 તે ચાલી સમસાન મઝારિ, જૂત પ્રેત તિહાં શાકિની મઝારિ ૭૮

૧ અતિ આડંબર લીલ કરંતા. ૨ ત્રાલિ. ૩ નાદિ.

દેવ દાંતવને અહુ વ્યંતરા, ઝોટોંગ વીર વેતાલજ નરા;
 કહોથી ન બીધ ઉંમયા નારી, પુહુતી હુંગર ગદા મઝારિ, ૭૯
 માંહી બેડી ચક્રસડી યોગિની, કીડા કરઈ અહધન્યો એકમનિ;
 ડંડ પ્રણામ ઉંમયા તિહાં કરઈ, થાલ ભયું લેઈ આગલિ ધરઈ, ૮૦
 હરખી અહધન્યો બોલીતાંમ, ઉંમયા તાહરં સીધું કામ;
 ઉંમયા કહધ મુઝ કાંમ નવિથયો, જર પુરપ મુઝ મરણિં ગયો, ૮૧
 તેણું કારિણે મુઝ કૃપા કરો, ચક્રસડી યોગની દૂખ મુઝહરો,
 તર ઉતપન દીધ વિદ્યા માય, જોહથી વનવૃક્ષ ચાલ્યો જાય, ૮૨
 તેણું તરંચર હુ અધસી કરં, વિવિધ પુરપસું કીડા કરં,
 હું કહધની મારી નવિ મરં, વિદ્યા બલે નરના પમદહરં, ૮૩
 બોલી વિકટ ખપરા જોહ, મહામલિ મુઝનમ માંગ્યું દેહ,
 તવ ઉંમયા બોલી તેણી વાર, જા બલિ દેહું મુઝ ભરતાર, ૮૪
 પણિ એક અંજન આપો માય, જમ માહરો માંટિ વસિ થાય;
 તુઝનઈ બલિ હું આણી દેસ, બોલ્યું વચન તે કિંમ ચૂકેસ, ૮૫
 આપ્યું, અંજન વિદ્યાવલી, તરંચર ઉપરિ અધસી પલી;
 નિજ ભરતાર પણિ પાછો વલ્યો, દેખી ચરિત્ર મનમાં પરજલ્યો, ૮૬
 પાછાં ધરિ આત્મા નરનારિ, ધરણુ વિચારઈ મનહ મઝારિ,
 ગયો મિત્ર સોમનઈ પાસ, પૂરવ વાત કહી મનિ ઉલાસ, ૮૭
 સોમમિત્ર નઈ કહઈ હું તુઝકહું, એણઈ ધરિ વાસ સહી નવિરહું
 જો વિશ્વાસ કરે એ તણો, તો મસ્તગ બોડં આપણો, ૮૮
 સોમ કહધ તુઝ કહું ઉપાય, ધરમાં ધન મુંકી મમ જાય;
 ચંચલ નારિ ધરિ એકલી, ઋદ્ધિપૂરણુ રહે કિમ બલી. ૮૯
 ડાકણા નઈજમ રાવલી ચઢી, કારેલી નઈ લીંબઈ અડી;
 જમવિપનઈસાપણિ મુખપડયો, કોહી ધધસ ને કીડા ચડ્યો. ૯૦

જેમ કરસ્યે નીલીનો પાસ, ધુરત થયો જેમ તસ્કરદાસ;
તિમ એ આગઈ ચંચલ નારિ, તું (મુકી) ગ્રામધન મુહુલ મઝારિ; ૯૧
એણી વાતઘનનરથ ગહુ કરઈ, તાદરઈ પણિધન વિણનવિશરઈ;

...

...

...

...

૯૩

ફહા.

ધન વિણ તાદરઈ નવિ સરઈ, પડિત આપ વિમાંસ;
ચક્ર વિદાનો બણી, માગઈ મૂરખ પાસ, ૯૪

કવિત.

ચક્રધ વિદા સાથિ. હાથ મૂરખ નઈ ઉદ્ધઈ;
વરસઈ હુઓ વૃદ્ધ, બાલની ઉલગ દ્રોહઈ;
રૂપે હુમ સરૂપ, કરપને ખધે ચલાવઈ;
જેહનાં કલ અતિ ઉંચ, નિચ નઈ સીસ નમાવઈ;
પૂજનિક સવલી નાતિનો, પાપ પડઈ પાપી તણે,
છઈ દાસ સહુ લાછિ તણા, ધન વિણ સહુઈ અવગુણે. ૯૫

અઉપધ.

એહવું દ્રવ્ય તણે અંધાણ. સાંભલિ મિત્ર ધરણ : મુગ્ધાણ;
તેણઈ ધરણિ ધન લીકિવરથકો, મિત્ર તુલ્લો જીમ થાઉ સુખી. ૯૬
સોમ તણી પુદ્ધિ હઠઝઠ ધરઈ, ધન લીધું ધરથી પુદ્ધિ કરી;
આણ્યો ધરણ પંચિ તે પડ્યો, સિદ્ધ પુરૂષ એક વાટિં મિત્ર્યો. ૯૭
વેગઈ ધરણ વેલાગ્યો તસપાય, બાળી સવલી પૂર્વ કથાય;
સ્વાંમી કર્મ કીઆં મેં કોડિ, બિહત્યાનાં પાતગ છોડિ. ૯૮
સિદ્ધ પુરૂષ આણ્યો તવ ત્યાંદ, હું ચિંતાતુર છું મનમાંદિ;
સોવન સિદ્ધ મંત્ર ઉપાય, ધન વિણ તે રન ફલઈ વિદાય. ૯૯

૧ નમ્યો, ૨ પણિ નવિ સિધાય.

ધરણુ કહ્યું સ્વાંમી ધન લીકે,	વડી મુઝ કાંમ અનેરું દીકે;	
સિદ્ધ પુરૂષ હરખ્યો અતિધણું,	ઘેરું ભણું એ ધરણુહ તણું.	૧૦૦
ધન નવિ લીધું ધરણુ લગાર,	દીધી વિદ્યા એક અપાર;	
અતીત અનાગત નઈ વર્તમાન,	આખું ત્રિણુ કાલનું જ્ઞાન.	૧
ચરણે ધરણુ નમી સંચર્ય,	મહાવનમાં એકલડો ફરિય;	
કલ્પદ્રુમ તલ્લભ મુનિવર એક,	અધડો દીડો યતિ વિશેષ.	૨
આવઈ વેગઈ નમી તતકાલ,	સ્વાંમી હું મૂરખમતિ બાલ;	
યિં હત્યા માયઘ બલવતી,	તે પાતગ છોડવો જતિ.	૩
મુનિવર કહઈ જયો શ્રીનવકાર,	જૈન ધર્મ આરાધી સાર;	
શ્રીસેતુંજ્ય તીર્થ જઈ,	પાપ ધૂકે જીન આગલિ રહી.	૪
વચન અનોપમ કાનિં સુંણી,	ચાલ્યો નર સેતુંજી ભણી;	
ફરસ્યો ગિરિવર જૂહાર્યા દેવ,	યિ હત્યાના પાતગ છોડ.	૫
શ્રીજીનધર્મ આરાધ્ય સાર,	વદનિં જપઈ શ્રીનવકાર;	
વિદ્યા શક્તિ અછઘ તસ ઘણી,	પણિ નવિ જઈ નિજ ધરભણી.	૬
ઉંમયાથી બીહું નર ધણુ.	નારીથી બહુ પામ્યા મરણુ;	
મુજ રાય પરદેશી જેહ,	નારિ માર્યા નર વડી તેહ.	૭
રાય ભરતરીતે ભોલવ્યો,	જન્મદગન તાપસ રોલવ્યો;	
સ્ત્રીની વાત નાંજઈ કહી,	ચાંડ પ્રદોતન ડાંબ્યો સહી.	૮
અસું વિચારી ધરણુ તિહાં,	ન ગયો નિજ ધરિ નારી જીહાં;	
સ્ત્રી ચરિત્રનો ન લહે પાર,	હેમ કહ્યું સુંણિ રાય વિચાર.	૯
અસું વચન બાખઈ મુનિરાય,	કુંભારપાલ મનિ સંકા થાય;	
ગુર નમ પૂછઈ એકિમ મિલય,	કીડી કુંજર કેહીપરિં ગલય.	૧૦
નૃપ નમ સમજાવ્યો તેણીવાર,	ચક્રેસરી તેડી તેણીવાર;	
ગુર કહ્યું દેવી પધરી કરી ભલ,	કાહું કુંભારપાલનું સલ.	૧૧

૧ છુટો તતખેવ.

દેવી કહધ સુણિ હેમસરિંદ, વિધન ઠાંમ છધ કુંમરનિરંદ;
 ગુર કહધ કાંઈક કરવું સોય, સંકા રહીત જીમ રાગ્ન હોઈ. ૧૨
 ચક્રેશ્વરી બેલી તવ ત્યાંહ, આજ થકી અઠઠાડામાંહિ;
 પાટણુ નયર વિવહારી એક, મરણુ થસઈ તસ એહવો લેખ. ૧૩
 તિહાં પ્રતિબોધસ્યઈ એ રાય, અવર નહી ખીજો કીસ્યો ઉપાય;
 અસ્યું કહીને દેવી જાય, આઠ દિવસ અનુક્રમિં થાય. ૧૪
 પાટણુનયર વિવહારી જેહ, કરમિં મરણુ લહધ નર તેહ;
 પૂડી નારી થાઈ સતી, વેગઈ વિનવીઉ નરપતિ. ૧૫
 રાય કહધ થયો સંધ્યાકાલ, મમ ખાલયો અખલા ખાલ;
 વાહણુઈ હું આવેસસહીત્યાંહ, સતી નારી હસઈ વહી જીહાં. ૧૬
 અસ્યું કહી ચાલ્યા નર તેહ, કહધવા આવ્યા હુંતા જેહ;
 નિશા મધ્ય સમઈ જવ થાય, લેઈ ખડગ નઈ રાગ્ન જાઈ. ૧૭
 આજ્યો વેગઈ રાગ્ન તિહાં, સતી બલેવા બધડી જીહાં;
 એણુઈઅવસરિંતિહાંસુણીઓનાદ, જાણે કો સુર કિન્નર સાદ. ૧૮
 નાદિં મોહ્યા નરનઈ નારિ, નાદ વડો એણુઈ સંસાર;
 નાદિં દૂખીઆ દૂખ નિગમઈ, નાદિં નાગણી કીડારમઈ. ૧૯
 નાદધ સુર બહુ થંભ્યા રહઈ, નાદિં લીણા મૃગ દૂખ વહઈ;
 આસ્યો નાદ સુંઈએ જવ કાંનિ, ઉડી સતી વિદૂંલ હુધ ગાંનિ. ૨૦
 ચાલી સોય સુંણી નધ નાદ, આગલિ ધૃતિવરનો પ્રાસાદ;
 તેહમાં પંચુલ બધડો ગાય, તેણુઈ નાદિં ડોલે બ્રહ્માય. ૨૧
 સતી જમ બેડી તસ પાસ, નાદ સુંણુઈ મનનધ ઉલ્લાસ;
 રાગઈ મોહી વિદૂંલ થઈ, પંચુલ નધ પ્રારથ્યો સહી. ૨૨
 તેણું કારણિ નર વરજો નાદ, સહજ ઋષિ નવિ કાઠધ સાદ;
 શીલવંત નરનારી જેહ, ઘણો આલાપ કરધ ન તેહ. ૨૩

શાસ્ત્ર માંહિં કહ્યું છે જોય,	કોઈક ટાલીઓ નિર્ધન હોય;	
કોઈક મૂરખિ નર દંતાલ,	કોઈક કાંણો નર સુકુમાલ.	૨૪
કોઈક ગીતવતી હૃદ સતી,	તેણેઈ નાદિં ન ખેદઈ જતી;	
બ્રહ્માચારી નર સ્ત્રી અવગુણઈ,	ન કરઈ રાગ નઈ કાંને મુંણઈ.	૨૫
પંચુલજો સતીઈ સુંણીક નાદ,	તો કામિં કીધું ઉન્માદ;	
પંચુલ નઈ પ્રાર્થના કરી,	સ્વામી રહઈ મુઝ અંગિધરી.	૨૬
પંચુલ કહઈ સાંભલી સુકલીણ,	રૂપ હીણનેં કાયા ખીણ;	
મુઝ સાથિં તુઝ કિર્યો સનેહ,	માહરં કામ નહી સહી એહ.	૨૭
દીન વચન ભાખઈ સ્ત્રી ત્યાંહ,	દસ અંચુલી દીધ મુખમાંહ;	
સ્વામી સતી વચન મમ દેલી,	કહણપણું હમ્યાનું મેલિહ.	૨૮
રણ સંઘામિં પાત્રા ધસઈ,	સીહ દેખી નવિ પાછા ખસઈ;	
પણિ તેણે કામ નવિજીવ્યોજ્ય,	સ્ત્રી આગલિ તે છાલી થાય.	૨૯
પંચ અગનિ નર સાધઈ જેહ,	કરવતિ કાયા કષ્ટઈ દેહ;	
મસ્તગ પૂજ કરઈ નર વલી,	સ્ત્રી સંગિઈ તે જાઈ ગલી.	૩૦
આતાપના લીધ આરઈ માસ,	જે નરનો વનમાંહિં વાસ;	
માહાતપીઓ ખટમલિનેજમઈ,	તે પણિ નારી વચને રગમમ.	૩૧
નારી વચને ચૂકો પંચુ,	સતીઈ આપ વિટાવ્યું અંગ;	
કરી કરમ નહ આવી તિહાં,	નિજ ભરતારતું સખ જહાં.	૩૨
સતી ચરિત સધલું જે થયું,	સોય સકલ રાજઈ લયું;	
એણઈ અવસરિ દુહ પ્રભાત,	સમસાનઈ આવ્યો નરનાથ.	૩૩
ગિધ કરજોડિ વારઈ નારી.	કાંતુ પમસઈ અગનિ મજારિ;	
મમઅલિં આઈ રહઈ જીવતી,	તુઝ ચરણે હુ લાયું સતી.	૩૪
કુંભારપાલ વૃષ વારઈ આપ,	નિજ હત્યાનું મોટું પાપ;	
પાંપિ જીવ ન હોઈ સુખી,	ચિહું ગતિ માંહિં તેફિરઉ દૂખી.	૩૫

૧ નર. ૨ નજો.

સતી કહઈ સાંભલી નરસાર, મુઝનઈ પ્રેમ ઘણો ભરતાર;
 માહરઘ મિલવું તેહનઈ સહી, સું કહું હું ઈહાં રહી. ૩૬
 રાય કહઈ સાંભલિરે સતી, તુઝનઈ કિમ મિલસયે તે પતી,
 આયરણ તાહરાં તેહમાં ફેર, તો કિમ જનસયો એકઈ સેર. ૩૭
 જીવ કર્મ જીમ જૂજૂ કરઈ, લાખ ચકરાસી યોનિ ફરઈ;
 કુણુ કેહને મિલઈ જઈ ત્યાંહ, સતી વિચારો હઠડામાંહ. ૩૮
 સતી કહઈ સાંભલિ નરનાથ, ન જ્યહ્યાંની તું મકરિસ વાત;
 સહી ખસેવું સતીઈ આજ, દીઘ આદેશ મુઝનઈ માહારાજ. ૩૯
 કહું ન માનઈ અગલા જસઈ, તૃપ એકાંતે તેડી તસઈ;
 કાં ચૂકઈ જઈ આ ભવલીલ, હું જાણું છું તાહરું શીલ. ૪૦
 રયણી વાત ગઘ વિસરી, નિજ નરનઈ મુંકી નીસરી;
 જઈ કીધો પંચુનો સંગ, સતી શીલ કરેઉં તિહાં ભંગ. ૪૧
 અસ્યું વચન ભાખઈનર જસેં, સતી પોકારી ઉડી તસેં;
 અરે લોક જૂઓ સંસારિ, ચંદન થકી વરસે અંગાર. ૪૨
 સાયરમાંહિથી ઉડી જાલ, સીરણી જાઘ લુંડણુ બાલ;
 ચંદનથી ઉઠઈ દુર્ગધી, દેખતાં હુધ નર અંધ. ૪૩
 સાર સુગંધ હુધ જાઘ હાંગિ, સસલાનઈ સિરે દીસઈ સંગિ;
 સોના ઉપરિ લાગઈ શાંભ, જહયર પ્રગટિઉં અમૃત ઠાંભિ. ૪૪
 જે કહઈવાય પૃથવી(નો) નાથ, સોય કરઈ પાતગની વાત;
 મુઝને કહઈ ધરનારિ થાય, કિસ્યું કરું જો રપુથ્વીરાય. ૪૫
 નીમ કીઉ તૃપ અણુહ વિચારી, કર્મ મૂઘ આઠે નારી;
 પટરાંણી વિણુ કિમ રહઈવાય, તેણે કારણિ પ્રાર્થના રાય. ૪૬
 ઈમ રાજ નઈ હેલી ત્યાંહ, સતી અંધાંવઈ અગનિ માંહિ;
 રાયતાણું મુખ ઝાંખુ થયું, લોક માંહિ તૃપ પાંણી ગયું. ૪૭

૧ વક્ષવાની, પાટણ.

પાત હુમ નર કારોહારિ, લાજ્યો ભૂપતિ નાવમ આર;
 હમધિ વિચારઈ હેમસૂરિસ, હુઓ કલંકી કુંભરનિરંદ. ૪૮
 સકલ લોક દેખતાં આજ, કલંક રહીત કરવો મહારાજ;
 જીમ એ ધર્મ થકી નવિ જામ, કીર્તિકલા જીમ વાધમ રાય. ૪૯
 હેમધ તેડયો કુંભરનિરંદ, વેગઈ ગયો જહાં હેમસૂરિંદ,
 ઘિઈ કરજોડિ લાગો પાય, વેગઈ તિહાં બોલ્યા ઋષિરાય. ૫૦
 કાં રાજા મનિ શંકા ગમ, હેમ વચન જૂઠું કમ સહી;
 રાય કહમ હું મૂરખ મંદ, કહ્યું ન માન્યું હેમસૂરિંદ. ૫૧
 ઘણા દિવસની મેલી લાજ, તે મઈ ખોમ સધલી આજ;
 ચલિઈ નીર પાછું ઉતર્યું, જે તુઝ વચન હમધિ નવિ ધર્યું. ૫૨
 તેં ભાખ્યું તે સાચું સોય, રજી ચરિત્ર ન ખૂઝઈ કોય;
 જે ખૂઝા તો યોગી હોમ, કમ માહરીપરિ મહિમા ખોમ. ૫૩
 એહ વચન ભૂપતિનાં સુણી, પ્રજા ઉતેડી પાટણુતણી;
 અચ્યું વચન કહમ હેમસૂરિંદ, દોષ રહીત જમ કુંભરનિરંદ. ૫૪
 જેહ સતી અગનિમાં બલી, તે પંચુલસું ચૂકી વલી;
 સોય સરપ રાજઈ લલ્યું, દયા કાળું તસ જાતું કલ્યું. ૫૫
 ભલું કલ્યું રાજમ જસઈ, નારી પોકારી ઉડી તસઈ;
 કૂડ કલંક દીધું પાપણી, દોસ રહીત જમ પાટણુ ધણી. ૫૬
 પુરજન લોકા માંતો નહી, તો પંચુલ નઈ તેડો અહીં;
 એણે વચને હરખ્યા નરનારિ, પંચુલ આણ્યો તેણે ઠારિ. ૫૭
 સકલ લોક દેખતાં અસઈ, હેમાચાર્ય બોલ્યા તસઈ;
 તુઝ પૂર્વ પાતગ નવિ છેહ, તો આણુંઈભવિ પંચુલ દેહ. ૫૮
 આ ભવિ જૂઠું બોલીસજોય, તો આગલિં દૂખ તુઝનેં હોય;
 તેણુમ કારણિ સત્ય બોલે આપ, મૃષા કહમ તું પૃથ્વી પાપ. ૫૯

૧ સૂરિંદ. ૨ અસતી. ૩ મેલિ. ૪ સહી.

પૂછી વાત તવ પંગુલ કહી, પરાંણી પાતંગ લાચું સહી;
 સતી તણો મઠી કીધો સંગ, પરવસિ પણુઈ વિગ્રહયું અંગ. ૬૦
 પંગુલવચન સુંણ્યા તિહાં ભલા, નીકલી તયાં હ્રદયાનાં સહ;
 રાય પ્રસંસ્યો લોકે ત્યાંહ, કીર્તિ પસરી ત્રિભુવન માંહ. ૬૧
 જ્ઞાનવંત ગુરુ ગ્નણી કરી, અંગ તણું આલસ પરહરિ;
 પ્રેમઠી પૂછ્યું ગુરુને વાત, કહ્યો સ્વામી પૂરવ અવગત. ૬૨
 પૂરવભવિં કહ્યો હું સ્યો હતો, કુંભકુલઠી આગલિ થાઈસ જીતો;
 કુંભ કારણિ જેસંગસું વચર, ઉદયન હેમ ઘરે કિમ મહેર. ૬૩
 પાંચ બોલ એ પૂછ્યાં જસેં, હેમાચાર્ય બોલ્યા તસેં;
 વીરથી ચક્રસહિ વરસેં કહ્યો, જંગુરવાંમી તવ મુગતિ ગયો. ૬૪
 દસ વાનાં તે સાથિં ગયાં, હેમસૂરિ તે વિવરી કહ્યો;
 પહઈકું મનપર્યયજ્ઞાન, બીજું પરમ જે અવધિ જ્ઞાન. ૬૫
 ત્રીજી પુલાક લગ્નિય જે ગઈ, ચક્રયું આહારક સરીર તે સહી;
 પાંચમી ક્ષપક્રેણી તે ગઈ, છઠી ઉપશમશ્રેણી તે નહી. ૬૬
 સાતમો જે જનકલ્પ નિષેધ, આઠમો કહું સંયમનો ભેદ;
 પરિહાર વિશુદ્ધ શુદ્ધ સંપરાય, યથાખ્યાત ચારિત્ર કહું વિધાય. ૬૭
 નવમું નર નહી કેવલજ્ઞાન, દશમઈ વારી મોક્ષ પ્રધાન;
 એ દશ જંગુ ગ્નતઈ ગયાં, અલ્પ જ્ઞાન તે હવડાં રહ્યાં. ૬૮
 પણિ મઠી કરવું તાહડું કાંમ, આવ્યો સિદ્ધપુરી જહાં ગાંમ;
 નદી સરસ્વતી તીરઈ રહી, સૂરિમંત્ર આરાધ્ય સહી. ૬૯
 અઠમ તપ કીધો તિહાં જસઈ, ત્રિભુવનસ્વામીની આવે તસઈ;
 દેવ અદ્રશીભવ તિહાં કહઈ, તેણઈ વચને રતવ મુનિવરલહઈ. ૭૦
 ૬૬૧.
 તેણઈ વચને મુનિવર કહેં, બાખ્ય પૂરવ ભવ વાત;
 દેશ મેવાડમાંહિં હવો, સુણી પૃથ્વીના નાથ. ૭૧

૧ નિધાન. ૨ ત્યાહાં.

ઢાલ.

રામ ભણે' ફરિ ઉઠીધ-એ દેશી- રાગ રામગીરી.

દેશ મેવાડ માંહિં વસેં, જયપુર નગર સુસાર રે;
 જય કેસી નૃપ તિહાં ભત્રો, અન્યાનહિં અલગારે-દે-એઆંચલી ૭૨
 નૃપ જ્યકેશી તણેં કુલિ, હુઉ એક ૧ નરવીર બાઝ રે;
 સાતઠં વ્યસન સેવતો, તેહને કાઢઠ ભૂપાલ રે-દે. ૭૩
 ચાલ્યો નરવીર એકસો, આવ્યો મેવાડ સંધિ રે;
 થાધ પક્ષિપતિ પાદસ્યાહ, લૂટઈ ઝગડઈ કરધ બધરે-દે. ૭૪
 એક દિન માલવ દેશનો, જતો સારથ વાહરે;
 બહુ ઋદ્ધિ લેધરે આવીયો, લૂંટિ નરવીર જય રે-દે. ૭૫
 દૂહવ્યોખીજ્યોરે ૨દૂખઈભર્યો, આવ્યો માલવ માંહિં રે;
 નૃપ સંતોષીરે ૨બહુપરિં, ધાયો નરવીર જ્યાંહ રે-દે. ૭૬
 પક્ષી વીંટયોરે વાંણીઈ, ઝનાસી નરવીર રાય રે;
 નારિ સગભારે હાથિં ચઢી, માર્યો તેહને ધાય રે-દે. ૭૭

ફહી.

ધાય દીઉ નૃપ નારી નઈ, યિ હત્યા સમકાંલિં;
 નારિ સગભા મૂઠ તિહાં, અને વડી ઉદ્ધરિધ બાલ. ૭૮

ચઉપધ.

બાલિક સ્ત્રી હણીનઈ લાંહ, આવ્યો વણિગ માલવમાંહિં;
 વાત સકલ કહી નૃપનંદ જસઈ, નગરધણી તિહાં ખીજ્યો તસઈ. ૭૯
 પાપી તઈ બિહુ હત્યા કરી, તું જાઈસિ દુર્ગંતિમાં ૪કરિ;
 તાહરં મુખ જોવા અગ્રાહ, તું મ મ રહઈજો માહરઈ રાજિ. ૮૦
 દેશ બાહિર કલાવ્યો જસઈ, પુરજન લોકે હેલ્યો તસઈ;
 વયરાગઈ તવ તાપસ થયો, કષ્ટ કરધ નર વનમાં રહ્યો. ૮૧

૧ દસ લીલ. ૨ નાદી. ૩ મરી.

કાલે મરણ સારથપતિ થાય, તપઅલિં હુઉ જેસંગ રાય;
હત્યા માટઈ નર વાંઝીઓ, જેસંગદે હુઉ જ્યતીઉ. ૮૨
પશુઆં પંખી માંણસ તણુમ, જે નર આલિક તેહતાં હણઈ;
વડી વિયોગ કરઈ નરનારિ, નુ હઈ છોર તે ધરિઆરિ. ૮૩
જે હુઈ તો જીવઈ નહી, પાપઈ સાતા તો હઈ કહી;
તેણઈ કારણિં નર જેતોઆપ, જેસંગ વાંઝીઉ પૂર્વ પાપ. ૮૪
હવઈ કહું નરવીર કથાય, વાટિં સુનિ મેલાપક થાય;
યશોભદ્ર સરિ કહઈ કથાય, ધર્મ વિના ભવ આલિં જાય. ૮૫
દયા દાન દમ પરઉપગાર, સીલ વિના નર રયો અવતાર;
પૂજા પરમપુરૂષનું નામ, નિસુણ્યા ઠસતાણાં ગુણુઆમ. ૮૬
વચનસાર વિનય નહી જહાં, ઉપશમ નહીં આપ્યા ભવમાંહિં;
રશુદ્ધગુરુ સંગ કિમદનવિથયો, જયલપરિ તેહનો ભવ ગયો. ૮૭

ફહા.

જયલ કહઈ સુંણો મુનિવર, મુઝમાં ગુણુ વિષ આર;
નિર્ગુણુ જમલો મમ કરો, તાણું વિષમ સુમાર. ૮૮

કવિત્ત.

વિષમ ભાર જોતરી, સકલ પૃથવી પણિ ખેડું;
શાલિ દાલિ જવ જવારી, નીપાઈ અન્ન ધરિ રેડું;
રાજ ઉન્નદિ સિણુગાર, ધોરી ઉપમાજ અગિઈ;
ઈસ ચહઈ મુઝ પીક, જગત્ર જસ પાચે લાગઈ;
વિવાહ વાજન જાન જતાં, મુઝ વિણુ કિહાં ચાલે નહીં;
નિયાનરનઈ તોલિ, યશોભદ્ર આણો જનહીં. ૮૯

ફહા.

વૃષભ વચન શ્રવણે સુંણી, ગુરુ કહઈ વચન કહું ખરું;
ગુણુ અગિઈ નહીં જોક, તે નર પાનણે દૂતિરો. ૯૦

૧ વરી. ૨ સદ. ૬ રથ. ૪ કહી. ૫ કહીય.

કવિત્ત.

સ્વાંન કહઈ હું સાર, પડત પાંનકઈ જાણું;
 કરું વકાર્યો વેઠી, પાછો કિમઈ ન ભાણું;
 મણુ માઠેરો આહાર, કચીઆક કુલીઈ સારું;
 ન કરું લુંણ હરામ, ખોલતો કિમઈ ન હારું;
 વિષય વિકલ નીતિ નહીં, ખિહું નહી નિસ એકલો;
 સૂરિ સુંણો નર નિગુણથી, સ્વાંન કહઈ જગિ હું ભલો. ૯૧

દૂહા.

સ્વાંન વચન શ્રવણે સુંણી, ગુર કહઈ વચન સુષક;
 ગુણ હીણા નર તે તસ્યા, જેવા મૂરખ મહિષ. ૯૨

કવિત્ત.

જલપાઉં જગમાંહિં, ત્રીઆસરિ ભાર ઉતારું;
 ગજ સાથિં કરું વેઠી, દૈત કુલ કહીઈ અહારું;
 સુર વાહન હું સાર, સુગનો ઘાટ ઘડારું;
 દૂપ કુંપલિ સાર, ચૂઆ તિહાં અંબર ભરાઈ;
 જલથી ખિહું નહીં કદા, જેણુઈ કારણિં મહીષજ મણુઈ;
 સૂરિ સુંણો ભીસો મણુઈ, ફોગટ કાં મુઝ અવગુણુઈ. ૯૩

દૂહા.

મહિષ વચન શ્રવણે સુંણી, ગુર કહઈ ખોલ કહું ખરા;
 ગુણ હીણા નર જેહ, તે નર જાણો વાંનરાં. ૯૪

કવિત્ત.

વાનર કહઈ હું વીર, ક્ષાત્ર (ક્ષત્ર) કિમઈ ન ચૂકું;
 હમઈ ન પાઉં હારિ, વિષમ ઉવઢવાદિં દૂકું.

૧ હણે. ૨ મહિષ કહે મુનિવર સુંણો. ૩ વડ ઠામ જઈ.

જનની સું નહી સંગ, સનેહ ધણા સગાંસુનું સાંહિં;
 નર આકાર ઝોલખું, લંક ગઢ લીઝો સુખાંહિં;
 રાંમદાસ જગમાં જતી, પૂજતો પરતગિ ધણી;
 સુંણો ૧ગુરુ વાંનર ભણુઈ, મકરિ જોડિ નિર્ગુણ તણી ૯૫

ફહા.

વાંનર વચન શ્રવણે સુંણી, ૨ગુરુ કહધ મ કરો વાદ;
 નિર્ગુણ જમલા મુઝ કીઆ, તે મુઝ બહુ અપરાધ. ૯૬
 જગમાં કો અસ્યો નહીં, તેલું નિર્ગુણ જોડિ;
 તેણુધ કારણિ અવગુણુ તણ, આણો ગુણુની કોડિ. ૯૭
 નરવીર કહધ ગુરુ સાંભલો, હું ગુણુહીણુ અસાર;
 દાંન સીલ તપ ભાવના, નિઃફલ ગયો અવતાર. ૯૮
 જીવ હિંસા કીધી ધણી, મૃષા તણું મુઝ પાપ;
 ચોરી પરદારા સહી, મંસ ભખ્યા મધ આપ. ૯૯
 જનમ લગધ પાપી સહી, ન લહું પુણ્યની વાત;
 યશોભદ્ર ગુરુ કહે તુમો, વ્યસન નિવારો સાત. ૧૦૦

ચઉપધ.

સાત જણુસ્યના નરવલી રહ્યા, તે કવિતાઈ વિવરી કહ્યા;
 પર્વત પ્રાય સરીખા જોહ, બહુહર્મ ઝનર કહીઈ તેહ. ૧
 પર્વત શિખર સરીખા ઝોક, તિહાં વરસાત વરસઈજ અનેક;
 પણિ અંકુર નહી લવલેસ, જીમ ટાલિ નવિ ફૂટઈ કેસ. ૨
 તિમ નરપથર સરીખા હોધ, બહુ ઉપદેશ સુંણુધ ૪જો સોય;
 પુણ્યની વાત હધધનવિધરધ, દાંનશીલ તપ પેભાવના કરઈ. ૩
 મુંબણુ શેઠના સાથી જોહ, જીહાં જીઆ તિહાં કષ્ટદ દેહ;
 સુંણી સુંણીને ફૂટાં કાંન, તે નર કહીઈ ન દેતાં દાંન; ૪

૧ મુનિવર. ૨ મુનિ. ૩ જીવ. ૪ નર. ૫ નવિ આદરધ.

કુંડરિગ રાજ્ય નરગિ જોય,	જ્ઞાત વચન નવિ માનમ્ સોય.	
પર્વત શિખર સરીખા એહ,	નહીં ઉપદેશને યોગ્યહ તેહ.	૫
એક નર ઉખર ભૂમિં જસ્યા,	મેઘ ઘણા વર્ષેનોહમ્ તસ્યા;	
ગુરુ ઉપદેશ તે ઝાઝા દીર્ઘ,	મહા કષ્ટર્થ એક ૧અડગજલીર્ધી	૬
જીમ મુનિવરને મિત્રીઓ ચોર,	દેઈ રહેસના કીઓ સમદોર;	
તરફર કહમ્ પચ્ચખાણુહ ભલું,	ગુરુમઈ નવિ ખાવું ગાડકું.	૭
એક જેહવી ભૂમિ મર થલી,	તીહાં મેઘ જોમ્મ વલી વલી;	
તુચ્છ વરસાતઈ તિહાં દુકાલ,	સદા વૃષ્ટ હોઈ તો સુગાલ.	૮
તિમનરનઈ ગુરુજીહારમ્મિલમ્,	તિહારઈ ધર્મ મારગ સાંભલઈ;	
ખિણુ એક યતિ વિરહ થાય,	ધર્મ તણી મતિ તિહારે જાય.	૯
કુલ વાલુઓ સંયમથી ચલ્યો,	જો અંતિં ગુરુ તસ નવિમલ્યો;	
મરી સોય દુર્ગંતિમાં ગયો,	ભૂમિ મરથલી સરીખો થયો.	૧૦
ખીજો પુરુષ હુઓ અલભદ્ર,	બહુ ઉપદેશ દીર્ઘ નર ઈંદ્ર;	
સુર વચને નર સમઝયો તેહ,	તેણે શુભ સંયમ લીધો ત્યાંહ.	૧૧
હવમ્ કહું ચક્રિય દ્રષ્ટાંત,	સુંણિ તું સોય કરી એકાંત;	
એક પુરુષની પરગતિ અસી,	ભૂમિ ચિહોત્તર હુમ્ જસી.	૧૨
એક મેઘ વરસઈ જેટલઈ,	પૃથવી સરસ થાઈ તેતલેં;	
અતુકમિ હુમ્ ધન દસ વિસ,	ફલઈ અન્ન ઓતિહાં હુમ્ જગિસ.	૧૩
પૃથવી સરીખો નર વલી હોઈ,	મેઘ સરીખો ગુરુ ૪પણિ જોય;	
વાંણી તે જલ સરીખી જાંણી,	સુંણુતા હુમ્ ગુણુની ખાંણી.	૧૪
એકવાર સુંણી જો રહ્યો,	વલતો તેગુરુ ઉપદેસ નવિ લહ્યો;	
સોય ધર્મથી પાછો પડઈ,	જીમ ચિહોત્તર ઉણું ઘડઈ.	૧૫
છહાં સંભારો અભયકુંભાર,	સુંણી દેશના બહુ નરનારિ;	
ઋદ્ધિ રમણી તેણુમ્ પરિહરી,	વીર હાથિં તેણુમ્ દીક્ષા વરિ.	૧૬

૧ અડગ. ૨ ઉપદેસ. ૩ તવ. ૪ તું.

કાઠાનમ ધરતી સરીખા એક, થોડે મેઘછં અન્ન અનેક;
 તિમ થોડે ઉપદેશમ બહુ, અર્થ ભેદ નર સમઝાઈ સહુ. ૧૭
 ઉદાઠ ધરિ જીમ પદમાવતી, સંયમ ધારઈ સીલમ સતી,
 તેણુમસમઝાવ્યો નિજ ભરતા, ઉદાઠ રાજઝાપિ લહઈ પાર. ૧૮
 એકનર સરોવર ધરતી જસ્યો, હુનિ મિલઈ પુણ્ય કરઈ ઉલસ્યો;
 ન મલઈ તિહારઈ લીઈ કુવાટ, જલવિણુ સર ધરતી ગઈ ફાટ. ૧૯
 સરોવર સરીખા ચ્યાર હગ્ગર, ઝપલ સાથિં લીમ સંયમ ભાર;
 આદિનાથ તણો વિરહ થાય, તવ તે સંયમ મુકિ જાય. ૨૦
 એક પુંરપ ધરતી માલવો, થોટઈ મેઘછં સુગાલ હવો;
 તિમનરનઈહુઈ એક ઉપદેશ, ન કરઈ પાતિગતો લવલેશ. ૨૧
 માલવ ધરતી સરિખા જોઈ, જયુ મેઘ મુનિશ્વર સોય;
 પ્રભવ સ્વાંમી શ્રેણિક મહારાય, એક વચને સમઝયા તેણુમ ઠાય. ૨૨
 નેમવાંણી અતિ સોહામણી, પુન્યસાર રાગઈ સુંણી;
 ઝહિ રમણી મુકયો પરિવાર, મુગતિ ગયો લેમ સંયમ ભાર. ૨૩
 કેસી ગણુધર કહઈ કથાય, કિમ સમઝયો પરદેશી રાય;
 યસોભદ્રની વાંણી સુંણી, તિમ નરવીર હુઓ નરગુણી. ૨૪
 વ્યસન સાત નિવાર્યાં ત્યાંહ, સ્વાંમી જીવન માઈ કિહા;
 મદિરા માંસ નઈ પરનારિ, એહના પાપ ધણા સંસારિ. ૨૫
 ન કઈ ચોરી નહીં મુઝ હુત, પાહું નીમ જો ક્ષત્રિ પુત;
 વેશ્યા ગમન હું ન કઈ રાય, કરી અગડ નઈ છખીયા પાય. ૨૬
 ધર્મ ગ્રહી નર આલ્યો જાય, તિલંગદેશ નવલખો કહઈવાય;
 એક સિત્તા નગરી તિહાં ગાંમ, વમમ વાંણીઓ આદરનામ. ૨૭

હૃદી.

આઠર કીર્તિ અતિધણી, માગ્યાં ન કહઈ નાય;
 અનપાંન ચીવર દીર્ઘ, ભૂખ્યો કોય ન જાય. ૨૮

ચૌદ પપા જસ મંદિરઘ, પુણ્ય પ્રસાદહ પાંત;
 પવિત્ર પુજા પ્રત્યક્ષન, પાથરણાં પ્રધાન. ૨૯
 પરમવચન પરભાવના, પૌષ્પ પરઉપગાર,
 પડિકકમણુ પચ્ચખાણુ તિહાં, પૌષ્પ પાત્ર અપાર. ૩૦
 અસ્યો આઠર નર વાંણીઓ, મેઘપરિ દિર્ઘ દાંન;
 નરવીર લાજ તિહાં ગયો, માગણુ મરણુ સમાન; ૩૧

કવિત્ત.

માગણુ મરણુ સમાન, સોયપણિ સુપુરુષ કેરઘ;
 તૃણા કહઠ જઘ માંગઘ, લાજ તસ પાછો ફેરઘ.
 ફિરી મંડઘ પગ પ્રાણુ, નાકમુખ નિચુ ઘાલઘ;
 હમઉં હાથ હડપડઘ, જમની યુગતિ ન ચાલઘ.
 શ્રવણુ સોય સંસઘ પડઘ, કવણુ શબ્દ હોસઘ કહી;
 મન ચિંત્યુ મનમાંહિં, દેસઘ કઘ દેસઘ નહી. ૩૨

દ્વહા.

એહવું ૧માહું માગવું, ભુંડી તે પરની આસ;
 માગણુથી નર તે ભલો, જેહનઘ સરિ સંડાસ. ૩૩
 માગણુ જો મયગલ ચઢઘ, સોવન કચોલો હતઘ;
 માંગ્યાં જો મોતિ જડઘ, તોહઘ જન્મ અક્યતઘ. ૩૪
 તેણુઈ કારણિ નરવીર તિહાં, કીધો સુદ્ધ વિચાર;
 સેવા કરું આઠર તણી, વિવહાર સુંદિ લીડું આહાર. ૩૫
 અસું વિચારી આવીઓ, ઉદર ભરેવા કાંમિ;
 ગલગલ સાદિં બોલીઓ, વિનય વચન તસ કાંમિ. ૩૬
 સ્વાંમી મુઝને રાખસ્યો, તુલ્લ ધરિ કરસું કામ;
 રક્ષા કરું તુમ દેહની, ન કરું લુંણુ હરામ. ૩૭

આદર	આવક	સુભમતિ,	આવી	કરેણાસાર;	
નરવીરને	સુપરિ	કરિ,	તેડયો	તેણીવાર.	૩૮
ભોજન ભગતિ	કીધી	મલી,	પૂછી	પૂરવ	વાત;
નરવીર	ઈમ	માંડી	કહો,	વિતક	સહુ
				અવદાત.	૩૯
આદર કહઈ	સુંણિ	વીર તું,	રહ્ય	અહારઈ	ધધરિ;
ભોજન ભગતિ	નમ	લૂગડાં,	દેસું	મોઈ	સુપધરિ.
					૪૦
કુંભર	રહો	ધરિ	તેહનમ,	કરતો	કારજ
					સર્વ;
એણુઈ	અવસરિતિહાં	આવીઉં,	વડું	પજૂસણુ	પર્વ.
					૪૧

ચઉપધ.

પર્વ	પજૂસણુ	આવ્યું	સાર,	સાહ આદર	સુત સુંદર	ચ્યાર;	
નારી	અપકા	વહુઅરો	જેહ,	કરી	ઉપવાસ	નમ	બધી તેહ.
							૪૨
એણુઈ	અવસરિ	નરવીરહ.	જેહ,	કાજ	કરી	ધરિ	આવ્યો તેહ;
મંદિર	કોઈ	ન દીસે	તસઈ,	ઉપાસરઈ	નર	આવ્યો	જસઈ.
							૪૩
ઉચું	નિચું	થમને	જૂઈ,	આદર	આવક	દીડો	સોય;
દૃષ્ટિ	કરી	વહુ	ઉપરિ	જસેં,	તે	બડબડતી	ઉડી તસેં.
							૪૪
હાલી	ન લહઈ	પુણ્ય	નમ	પાપ,	ખાધઈ	પીધઈ	સુખીઓ આપ;
ઉત્તમ	દિવસ	પજૂસણુ	આજ,	હાલી	પેટ	ભર્યાસું	કાજ.
							૪૫
જેહ	પજૂસણુ	પર્વ	વિસાલ,	પોદાં	પાપ	કરઈ	વિસરાલ;
જેણુઈ	દિન	કરપસૂત્ર	એ સાર,	આઠવાર	સુંણુતાં	નહીં	અવતાર.
							૪૬
અસું	પજૂસણુ	પુણ્ય	ભંડાર,	સકલપર્વ	માંહિં	રતે	સાર;
જીમ	પંખીમાં	ઉત્તમ	હંસ,	કુલમાંહિં	જેમ	ઋષભ	વંસ,
							૪૭
જીમ	પાંણીમાં	ગંગા	નીર,	જીમ	વસ્ત્રમાં	ચાડ	ચીર;
જીમ	વાંતરમાં	વડ	હનુમંત,	ખિમાવંતમાં	જીણુ	ભગવંત.	૪૮

૧. સહી મ્હારે. ૨. પણુ.

તિમ એ સકલ પર્વમાં કહું, પર્વ પન્નૂસણ મોટું લહું;
 એણુછં દિવસેં લીધ આહાર, સો હાલી નર વડા ગુમાર. ૪૯
 અસ્યાં વચન તિહાં વહુઈકહી, નરવીરને તવ તેડયો સહી;
 ચાલિ દિઉં સિરામણ તુઝ, ધર્મ અક્ષર જાઘ છઈં મુઝ. ૫૦
 ક્રોધ કરંતી દીડી જસેં, શેઠાણી બોલાવી તસેં;
 કુણ કારણિ ખીજે છો તુહો, આજ આહાર ન લેસું અહો... ૫૧
 તવ શેઠાણી કહમ સુણિ દાસ, પરાંણી ન કરાવું ઉપવાસ;
 જાંણુછં સસરો માહરો જાંમ, મુઝ ઉપરિ બહુ ખીજાં તામ. ૫૨
 નરવીર કહે સુણી માહરી માય, કર અપવાસ હું મનકચ્છાય;
 તમ ઉપરિ કોણ ખીજે આજ. તમે કરો જાંમ ધર્મહ કાજ. ૫૩
 હું તુઝ સાથિ આવું સહિ, ગુર મુખ નીમ કરં ગહમગહી;
 નરવીર આવ્યો સભા મઝારી, શેઠાં બોલાવ્યો તેણુછં ઠારી. ૫૪
 નરવીર તું આવ્યો કુણ કાંમિ, વિનય કરી બોલ્યો તસ ઠામિ;
 સાંમી આજ પન્નૂસણ ખાસ, મુઝનમ પચ્ચખાવો ઉપવાસ. ૫૫
 એક ચિંતમ દીડો જવ દાસ, ગુર કહમ પચ્ચખાવું ઉપવાસ;
 યશોભદ્ર ગુર મુખે પચ્ચખાંણ, કરી ઉપવાસ સુંણમજ વખાંણ. ૫૬
 એણીપરિ દિવસ ગયો દિનરાતિ, પારી શેઠ આવ્યો પ્રભાતિ;
 નરવીરનમ લીધો સંગાતિ, ભોજન ભગતિ કરમ બહુભાતિ. ૫૭
 આઠ ન કરમ દાતણુનીર, તવ વેગમ બોલ્યો નરવીર;
 સ્વાંમી તુહો ન કરં પારણ, કારણ સોય કહો તુલ તણું. ૫૮
 આઠ કહમ સુણિ નરવીરવાત, હું પુણસ આતી જગનાથ;
 તિવાર પછી હું લેસ આહાર, તું ભોજન કરિ મ કરિ વિચાર. ૫૯
 કુંમર કહમ સુંણ સ્વાંમીવાત, સેવક જમઈ કીમ ભૂખ્યા નાથ;
 જમ સુકુલીણી જશામા જોહ, નર ભૂખ્યા સ્ત્રી ન જમમ તેહ. ૬૦

જે ચેલો ગુરનો ગુણસાર, નિજ ગુર પહીલો નકરધિ આહાર;
 પુત્ર સપુત્ર જે પણિ હોય, પિતા પહીલો ન જમધ સોય. ૬૧
 તું સ્વામી હું તાહરો દાસ, તુલ પહીલો કીમ લેઉં ગ્રાસ;
 તુલો પધારો જન પૂજવા, મુઝનધ 'હર્ષ' સાથિ આવવા. ૬૨
 અરયાં વચન તે બોલ્યો જસઈ, શેઠ સાથિ લીધો તસઈ;
 કેસર ચંદન અગર સુગંધી, આવ્યો તે જન મંદીર વહી. ૬૩
 નિસહી શેઠ કહી તિહાં સાર, કહી પયઠા જહાં જનનું દાર;
 નિસહી એક કહધ મધ્ય કાંમિ, નિસહી એક ચેધવંદન કાંમિ. ૬૪
 મૌનચહી જન પૂજા કરઈ, પુજા લેધ નઈ છાવો ભરઈ;
 નરવીરને સીખ્યાંમણુ દીઈ, જન પૂજે તુમો હરખિ હઈઈ. ૬૫
 કેસર ચંદન અગર કપૂર, પૂજ પાતિગ કીધજ દૂર;
 દમનો મરજો ચંપક જાય, કુસમ લેધ પૂજે જનરાય. ૬૬
 કુંભરધ વાત વિચારી અસી, પરદ્રવિં એ પૂજા કરી;
 ગાંઠિ ન છૂટઈ પોતાતણી, તો કીર્તિ સું વાધધ ઘણી. ૬૭
 પરદ્રવિં કરતાં બહુકાંમ, પણિ તેણધ કાંધ ન રહધ માંમ;
 એક પાયકો પોતાતણો, અરચધ તો જસ હુધ ઘણો. ૬૮
 વહી વાત કરધ વાગરી, છોડઈ નહી એક નર નાંસરી;
 પરદ્રવિધ હુધ મોટીઆર, ન વધધ શોભા એક લગાર. ૬૯
 અસું-વિમારી તિહાં નરવીર, પૂજા નિર્મલ કરિઉં સરીર;
 કોઠી પાંચ અજધ વાવરં, ફૂલ લેધનધ પૂજા કરં. ૭૦
 બધી માલણી દુગું જહાં, નરવીર વેગધ આવ્યો તિહાં;
 કુડી પાંચ દીધી તસ હાથિ, પુષ્ક અઠાર લીધા શુભ જાતિ. ૭૧
 આવી પૂજ્યા અજત જણુંદ, નરવીર હઠડધ અતિ આણુંદ;
 શેઠ સેવક જન પૂજા કરી, આવ્યા નિજ મંદિર પરવરી. ૭૨

ભોજન કાળ અઘસઘ સાહ, નરવીર અઘસાર્યો શુભ ઠાહ;
 સાકર દૂધ કરંબો સુભ સાલિ, સાહ મીલાવઘ નરવીર થાલિ. ૭૩
 ભલી જલેખી સાકર જસી, અહુ ગોરી તિહાં પ્રીસઘ હસી;
 સેવ સુંહાલી નઘ સાંકલી, ધૂત થીણું નઘ સાકર ભલી. ૭૪
 પિંડા પાપડ સાકર તણાં, વલી પતાસા લાડૂ ઘણા;
 દૂધપાક દલ નઘ હેરમી, અહુ સુકુલીણી પ્રીસઘ નમી. ૭૫
 ખીર ખાંડ ધૂત પ્રીસઘ વલી, ઉપરિ પોલી તે પાતલી;
 ધૂત ખરડી કેલાં કાતલી, સખરી સાકર માંહી ભલી. ૭૬
 પ્રીસઘ મેવા જે જે સાર, દ્રાખ અદામ અખોડ અપાર,
 શ્રીફલ સીધોડાં ચારખી, ચારોલી આંણી તિહાં નવી. ૭૭
 સાલિદાલિ નઘ સાક અનેક, દંધી માખણુ સું સખલ વિવેક;
 આખ્યા ફેફલ પાંન લવીંગ, ભોજન ભગતિ કરઘ મનિરંગ. ૭૮

હહા.

ભક્તિ કરી નરવીરની, દીધું મુનિવર દાન;
 પોતઘ પણિ ભોજન કયું, આરોગી મુખિ પાંન. ૭૯
 એણીપરિ જે નર દેઘ જમઈ, તેહતું ભોજન નામ;
 દીધા વિણુ તે ઝાખયું, ભોજન ન કહઘ તાંમ. ૮૦
 ભોજન ભગતિ વિવરી કહી, પુણ્યઈ ભોજન સાર;
 હવઘ મુપુરપ સહુ સાંભલો, ઝાખ્યા તણો વિચાર. ૮૧

કવિત.

ચોલા ખરડી તેલ, સાક વિણુ નિતઘ સારઘ,
 પ્રીસઘ ભુંડી નારિ, પેટ કહો કેષપરિ ઠારઈ.
 ઉપરિ પ્રીસઘ ઘઘસ, ઘાસ પણિ પ્રીસઘ પાણી;
 સિંધવ નહી જસરાખ, કસી કહું કર્મની કાંણી.
 આહાર અદાઘ સેરનો, સેર સવા દોહલો મિલઘ;
 દતહીણુ નર ઝાખ્યા, ભોજન એહનઘ કુંણુ કહઈ. ૮૨

ભોજન એહનધ નવિ કહું, એ સહિ જોખ્યું જાણી;
 વલી ચાર બોલજ કહું, પાપિં લહધ નિર્વાણ. ૮૩
 અપકવહ બાલણુ જવ જમણા, ચેલકડાં બહુ આઈ;
 દીપેં દીપેં ઘર ચૂધ, ચ્યારધ પાપ ફલાઈ. ૮૪
 કડૂઆ બોલી કામિની, લેવો નિરસ આહાર;
 ભાર વહીનઈ જીવતું, એ ત્રિણિ દુઃખ અપાર, ૮૫
 ત્રિણધ દુઃખ જગમાં વડાં, બીજા દુખ અનેક;
 પર ઉપકારજ કારણિં, વિવરી કહુંજ વિશેષ. ૮૬

ચઉપધ.

પહધલું દુખ પાડોસી ચાડ, બીજું દુખ ધરિ વિખતું ઝાડ;
 ત્રિજું દુખ જે નિત સહધ માર, ચઉથું દુખ જે ન જરિ આહાર, ૮૭
 પાંચમું દુખ પાલા ચાલવું, છઠું દુખ નિતિં માગવું;
 કવિ કહધ માંચધ માંકણુ બહુ, એ સાતાધ દુખ સુંણુયો સહુ. ૮૮
 પહધલું દુખ જે પરની આસ, બીજું દુખ જે ઝોછધ વાસ;
 ત્રીજું દુખ જે બહુ રણિ અઢઈ, ચઉથું દુખ જે વહુ વસિ પડઈ. ૮૯
 પાંચમું દુખ જે ન ટલઈ રોગ, વાંછયો ન મલધ જેહને ભોગ;
 કવિઅણુ કહધ નિત ખાર નીર, એ દુખ સાતધ દહઈ સરીર; ૯૦
 અંધ પુરષ નઈ આંગણિં ફૂધ, નાહનો બાલ નધ મા તસ મૂધ.
 પડ્યા દાંત સોપારી ધુટિ, આસણુ ચુંમડું ચઢવું ઉટિ; ૯૧
 ઘર નાંજા વચિ ખીલો જડયો, નિર્ધન આટધ બહુજલિ પડયો.
 લૂપું ભોજન ટાહું ચાય, સાતાધ દુખ મોટા કહવાય; ૯૨

ફૂલા.

એ દુખ પાપિં પાંમીઈ, પુણ્યઈ ભોજન ભોગ.
 રૂપ કાંતિ ધન કામની, પુત્ર સજન સયોગ; ૯૩

છાસ છબકો છાંહડી, છછ રીતિ ભોગ ભલાય.
 છોર છતિ ધરિ છયલ ત્રિય, પુણ્યઈ સાત છછાય; ૯૪
 ગોઘૂમ ગોરસ ગોલરસ, ગોખઈ ગોરી ગાંન.
 ઋષભ કહઈ ગજ આરણ્ય એ સુખ સ્વર્ગ સંમાન, ૯૫
 સાત ગગા પુણ્યઈ લહઈ, પુણ્યઈ ભોજન ભોગ.
 પુણ્યઈ ઈંદ્રી પરવડાં, પુણ્યઈ રેતનું નહીં રોગ; ૯૬

ચઉપધ.

પહંહુ સુખ જે ગતિ નર્પા, બીજું સુખ જે ધરિ દીકરા;
 ત્રીજું સુખ જે રણુવણુ વરા, ચઉથું સુખ જે પોતઈ ધર. ૯૭
 પાંચમું સુખ જે ભગતિ નારિ, છઠું સુખ જે ઝોટું બારિ;
 સાતમું સુખ જે અંગણિ જૂત, પુણ્યઈ એ લહઈ ધરસત. ૯૮
 પહંહુ સુખ જે નજઈ ગામિ, બીજું સુખ જે વસઈ હાંમિ;
 ત્રીજું સુખ જે માનઈ ભૂપ, ચઉથું સુખ જે રૂપ સરૂપ. ૯૯
 પાંચમું સુખ ઇચ્છાઈ રમઈ, છઠું સુખ વેલાઈ જમઈ;
 કવિ કહઈ સાતમું સુખ એગમઈ, સદલ લોક ધરિ આવી નમઈ. ૧૦૦

દૂહા.

એણી પરિ સુખ બહુ ભોગવાઈ, સાર આદર ધનવંત;
 ભોજન ભોજી ઉડીઓ, દેહ કાંતિ દીપંત. ૧
 એણઈ અવસરિ નરવીર તિહાં, ભોજન કાંધું જાંમ;
 સરસ આહાર યોગઈ કરી, જીવ ચૂંથાઈ તાંમ. ૨

ચઉપધ.

જીવ ચૂંથાવા લાગો જસઈ, સાહ આદર પાસે ગયો તસઈ;
 ઓપધ વેપધ નઈ ઉપચાર, અનેક તેલ આજ્યા તેણી વાર. ૩

૧ તન નિરોગ

વૈદ વિવેકી લહધ વિચાર, જાણુ પુરુષ તેડ્યા તેણી વાર;
 વિવિધ ઓષધ કરઈ તિહાં ભલાં, સાહ ઓલાસઈ પગના તલાં. ૪
 તવ નરવીરઈ કર્યો વિચાર, ધન્ય ધન્ય જઠનધરમ જગિસાર;
 એક ઉપવાસ જન પૂજા કરી, તેણુઈ કારણિ સહુ પૂજઈ ફિરી. ૫
 પણિ મહારઈ પોતઈ પુણ્ય નહી, તો હું ધર્મ આરાધુ કહીં;
 શ્રીજન શ્રેય તણોજ પસાય, સાહ સરિખો મુજ ચંપઈ પાય. ૬
 નરવીર નિર્મલ ઓખું ધ્યાન, શ્રીજન વચને ધરતો કાન;
 કાધાં ચારઈ મોટાં સરણુ, શુભ ધ્યાને સેવક કરઈ મરણુ. ૭
 એહજ જખૂદ્રિપ મઝાર, ભરત ક્ષેત્ર દ્વચલી વિચાર;
 તિહુયણુ પાલ કાશ્મેરી નારી, નરવીર ઉપતો ઉદરિ મઝારિ. ૮
 નામ હયું તસ કુંભરનિરંદ, પ્રતાપી જીમ ગગને ફિણુંદ;
 જન પૂજ્યા લેઈ પુણ્ડ અઢાર, અઢાર દેશ પામ્યો તેણુઈ સાર. ૯
 શ્રીજન ધર્મ પ્રેસંસા કરી, તેણે શુભશ્રેય તું પામ્યો ફરી;
 એ રાજા તુલ્કા પુરવ કથાય, અઢાર મરીનઈ ઉદયન થાય. ૧૦
 યશોભદ્ર હુઆ હેમસરિંદ, આગલિં વ્યંતર કુંભરનિરંદ;
 તિહાંથી આ ભારત ક્ષેત્ર મઝારિ, બદલપુર નગર તિહાં વિચારિ. ૧૧
 રાજા સતાનંદ તિહાં સહી, ધરણી ધારણી દેવી કહી,
 તેહનો સુતતે સતબલિ નાંમ, કુંભારપાલ ઉત્તમ ગુણ કાંમ. ૧૨
 રાજ કરઈસો મન ઉલ્લાસ, પદ્મનાભ તિર્થંકર પાસ;
 દીક્ષા લેઈ ગણુધર થાઈસ્યો, થોડા કાલમાં મુગતિ જસ્યો. ૧૩

ફહી.

મુગતિ જસ્યો નર તુલ્કા સહી, લહી અંતી ઝલ્કિ;
 અષ્ટ કર્મનઈ ખય કરી, હોસ્યો મુગતિ સિદ્ધ. ૧૪

ઢાલ.

મલગારે-એ દેશી-રાગ સોરઠ.

સિદ્ધ ગતિરે નરપતિરે,	તુલ્ય હોસ્યધ નિરધાર;	
રોગ સોગ ભય આપદા,	કુગતિ નહીંજ લગાર-આં.	૧૫
સાહિબ સેવક સોય નહીં,	નહીં કો મારણ્ય હાર;	
બધાં ઠેલી નવિ લીધી,	કો કધનો નહીં હાર-સિ.	૧૬
રાય તણો ભય તિહાં નહીં,	નહીં અગનિ ૧જમજેર;	
વાધ સિંહ વીંધી નહીં,	નહીં સર્પ તણો તિહાં સોર-સિ.	૧૭
ડાંસ મસા માખી નહીં,	નહીં ભૂષક નહીં તીડ;	
અનંત સુખ(સિંહજે)જીવનઘ,	નહીં વેદન નહીં પીડ-સિ.	૧૮
સાસ ખાસ ખસ તિહાં નહીં,	નહીં જલધર રોગ;	
ભૂખ તરસ ભય તિહાં નહીં,	૨નહીં નરનારિ વિયોગ-સિ.	૧૯
જનમ જરા મરવું નહીં,	અજરામર તેણુધ ઠાંભિ;	
ટાઠ તાપ જલ તિહાં નહીં,	ડંડ નહિ તેણુધ ઠાંભિ.	૨૦
પુછી ધુઓ જીજીઓ,	નહીં દેવાલું દાંણુ;	
આડ ધાડ ધર તિહાં નહીં,	નહીં તૃપ કેરી આંણુ-સિ.	૨૧
સત્રુ મિત્ર સો તિહાં નહીં,	નહીં તિહાં રાગ નધ દોષ;	
કોધ માન માયા નહીં,	નહીં નરનારિ નિસેસ-સિ.	૨૨
અનંત જ્ઞાન સિદ્ધ નધ સહી,	સિદ્ધનધ સુખ અનંત;	
અનંત દર્શન દીપતું,	અનંત વીર્ય સિદ્ધ જંત-સિ.	૨૩

ઢૂહા.

અસી સુગતિ નગરી ભલી,	જેહનઘ નહીં કો જોડી;	
નર વરણવી કો નવિ સકધ,	જો મુખ જીવૈ કોડી.	૨૪

૧ એર ૨ નહીં સજ્જનનો સોગ.

ઉપમ ધ્વંસાં તેહની નહી, આંણુ મોક્ષ ધૂરાય;
જીમ વનિ વસતો ભીલકું, સમજિ કહું ન જાય. ૨૫

હાલ.

રાગ-કેદાર ગોડી તથા પારધિયાનો-ભોજન ધોવર ભીમનદરે-એ દેશી.

ભીલ પુરંદર વનિ વસધરે, કરતો વન ફલ આહાર;
પહધરણિ આખર પાનડારે, નલહધવસ્ત્રવિચાર-ભી.એઆંચલી. ૨૬
પાસે પોતે નધ ધરિનારિ, ગહુ બાલક છે તેણે હારિ;
એણુઈ અવસરિ એક નરપતિરે, પોહોતો વનહ મઝારિ-ભી. ૨૭
અશ્વ કુલક્ષણુ લેઈ ગયોરે, જહાં ભીમો નરનારિ.

... ભી. ૨૮

નૃપ નૃપાતુર તિહાં થયોરે, ભોમિ પડ્યો હુધ લહધરિ;
દેખધ ભીમ પુલંદરે, તેહનઈ આવી મહધરિ-ભી. ૨૯
લેઈ વન ચૂંટિ આંબલોરે, મુંકયો નૃપ મુખ માંહિ;
સજગ હુંઓ નૃપ રાજ્યોરે, બોલ્યો નૃપ મુખ ત્યાંહ ભી. ૩૦
તઈ વનરાગ સહી દીઉરે, મુઝનઈ જીવિત દાંન;
ગુણુ ઓસંકલ કારણુધરે, તુઝ 'દેહીવાલુ' વાંન-ભી. ૩૧
અસુ વચન મુખિ ભાંખતારે, આળ્યો નૃપ પરિવાર;
ભીલ બધસાર્યો પાલખીઈરે, નૃપ વલીઓ તેણુઈ ડાંમ-ભી. ૩૨
નૃપ નિજ મંદિર આવીઓરે, આણ્યા તેલ સુગંધ;
ભીલ પુરૂષ નવરાત્રીઓરે, બાંધ્યા બાબૂળધ-ભી. ૩૩
પહધરણિ ચિર પિતાંબરે, પહધરણિ સાલૂ સાર;
મુકુટ કુંડલ નધ મુદ્રિકારે, જાંણે ઈંદ્ર અવતાર-ભી. ૩૪
ભોજન કાજ ભીમડોરે, બધસાર્યો નિજ પાસ;
વિવિધ જાતિનાં સુખડીરે, મુંકઈ કપૂરઈ વાસ ભી. ૩૫
ખીર ખાંડ ધૂત લાપસીરે, સાક તણી બહુ જ્વનિ;
વિવિધ પાક તિહાં પ્રીસતારે, ભોજનની બહુ ભાતિ-ભી. ૩૬

વલી વડાં નાગર ખીડલારે,	માંહિ સુધ્ધ કપૂર;	
સોનવ સેજ પૂઢતોરે,	ઉગ્યો ન જાણુઈ સૂર-ભી.	૩૭
એણીપરિ કાલ ગયો ઘણોરે,	એક દિન પૂછ્ય રાય;	
સાંમી જોઈય તે કહુરે,	જે મનમાં ઇછાય-ભી.	૩૮
તામ પુલિંદર બોલીઓરે,	ન રચ્ય રહ્યું એણુઈ કાંમિ;	
તિહાં મુઝ મુકો નરપતિરે,	જીહાં મુઝ ભીલની નારિ-ભી.	૩૯
જે જીવ વિષમાં ઉપતોરે,	ન ગમ્ય અમૃત કુંડ;	
માખી ચંદન પરહધરે.	સ્વાંત તજઈ ખીરખંડ-ભી.	૪૦
કનક તણુજી જીમ પંજરધરે,	સુખ નવિ માંને કાગ;	
તિમ મુઝને ઇહાં નવિ રચધરે,	મુઝ મનિ વસતાં રાગ-ભી.	૪૧
ભીલ વચન ભૂપઈ સુણીરે,	મુક્યો વનહ મઝારિ;	
બહુપરિ હરખ્યો ભીલડોરે,	ભેટિ હુધ ધરનારિ-ભી.	૪૨
સજન કુડુંબનઈ જામિલ્યોરે,	પૂછઈ પૂરવ વાત;	
દિવસ આટલા કિહાં રહ્યોરે.	ભાખો સોય અવદાત-ભી.	૪૩
હું રહ્યો ભૂપભુવન સહીરે,	વવિધ વસ્ત્ર મુંજ ત્યાંહ;	
તેહની ઓપમ સી કહુરે,	જો નહી આ વનમાંહી-ભી.	૪૪
ભૂષણ ચીવર મંદિર શુરે,	ખાજમની જે વાત;	
બહુપરિ પુછે ભીલનેરે,	કહી ન સકે અવદાત-ભી.	૪૫
હેમ કહ્ય સુણો નરપતિરે,	જો પણિ અનુભવિ વાત;	
સોય ભીલ કહી નવી રકધરે,	નગરી સુખ અવદાત-પુ.	૪૬
સુખ અનંત નૃપ મુગતિનાંરે,	નવિ અનુભવિયા તેહ;	
કેવલ જ્ઞાંત વિના વલીરે,	કેહીપરિ ભાખું તેહ-ભી.	૪૭

ફહા.

કેહીપરિ ભાખું તે વલી,	મુગતિ સિદ્ધા સુખ સાર;	
યોજન લાખ પસ્તાલની,	ચંદ્ર તણો આકાર-ભી.	૪૮

આઠ યોજન વચ્ચે સહિ, છેહકધ માખી પંખ;
 અન્નુન સોના સારીખી, સુખ અનંત અસંખ-ભી. ૪૯
 સિધ્ધ શિલા નગરી વલી, જોયણ ચોવીસમો ભાગ;
 હેમ કહધ નરપતિ સુંણો, તિહાં રહધ સિધ્ધ નિરાગ-ભી. ૫૦
 તેજ પૂજમધ થઇ રહધ, સિદ્ધ જીવ અરૂપ;
 લોક અલોકલાણું વલી, જાણુધ સકલ સરૂપ-ભી. ૫૧
 ચઉદરાજ નગરી તાણું, નાટિક જ્ઞાનધ જોય;
 પાપ પુણ્ય જન જે કરધ, સિદ્ધ અગમ નહી સોય-ભી. ૫૨
 એહ સરૂપ સિદ્ધજ તાણું, તું પણિ થાઇસ સિદ્ધ;
 હેમ કહધ નરપતિ સુંણો, તિહાં અનંતિ ઋદ્ધ-ભી. ૫૩

ચઉપધ.

શ્રીગુરૂ વચન સુંણી તિહાં રાય, ચઉકસ વાત કરધ તસ હાય;
 એકસલા નગરી છધ જહાં, નિજ સેવક મોકલીડ તિહાં. ૫૪
 આઢર ધરિ ગયો તે સહી, તેણુધ મંદિર એક દાસી રહી;
 ચિરદેવી છધ તેહનું નામ, પૂરવ વાત નર પૂછધ તાંમ. ૫૫
 દાસી કહધ સુંણિ સુપુરૂષવાત, આઢરહુઓ નર જગિ વિખ્યાત;
 આંર પુત્ર તેહનધ પણિ સહી, જૈન ધર્મ કરતા ગહધગહી. ૫૬
 બહુ ઋદ્ધિ તેહનધ બહુપરિવાર, એક નરવીર ધરિ સેવક સાર;
 તેણુધ ઉપવાસ જન પૂજ કરી, કર્મ યોગ ગયો તે મરી. ૫૭
 કાલે શેઠ શેઠાણી જેહ, ગયા પરલોક આરાધી તેહ;
 આંર પુત્ર સુંદર જે હતા, કાલે સોય હુઆ નર ગતા. ૫૮
 વહુઅરો ચાર હતી ગુણવતી, તે પરલોકધ પોહોતી સતી;
 દુખની વાત કહું સું ઘણી, હું જીવું ભૂડી પાપણી. ૫૯
 પ્રાંહિં નર ઉત્તમ જગિ જેહ, અહ્ય આઉખધ જાઈ તેહ;
 ખટ મહીના જીવધ કેસરી, કાલા કાગ ન જાન મરી. ૬૦

ત્તડ સિરિ કો ન દીધ ધાય, કેલિ તણું પર મહીના આય;
 ઈંદ્ર રૂપ નર આલ્યા વહી, હું પુણ્યહીણી જીવું સહી. ૬૧
 જેતી વાત ગુર હેમઘ કહી, તેતી તે દાસી મુખિ લહી;
 આઁયો સેવક વેગઘ વહી, કહી કયા નૃપ આગત્રિ રહી. ૬૨
 અતિ હરખ્યો નરકું મરનિરંદ, સખત્ર પ્રસંર્યો હેમસરિંદ;
 કલિકાલિ સર્વજ નામજ થયો, નહીં જનપણિ જનસરિખો કહ્યો. ૬૩

ફહી.

જન સરિખું મુઝ તઈ કહ્યું, મુઝમનિ નહીં સદેહ;
 હીત જાણી પૂછું વલી, સકા ટાલો તેહ. ૬૪

ચઉપધ.

કુંણ ઉંઘઘ કુંણ નર જગતા, સંસાર વેલી કેહા વાવતા;
 વિષ અમૃત કહો ગહનતો ભેદ, કવણ નરગ ધરી ૧ઉમેદ. ૬૫
 ગુર કહઘ મૂરખિ નિત ઉંઘતાં, પંડિત વિવેકવંત જગતા;
 સંસાર વેલી વાવેછઘ તેહ, જેહનઘ નહીં તૃષ્ણાનો છેહ. ૬૬
 વિષ ખાય પર નિંધા કરઈ, પંડિત વચન તે અમૃત સરઈ;
 ગહન ચરિત્ર તે અખલા તણું, નરગ સોય જે પરવસિ પાણું. ૬૭
 કુંણ અંધો કુંણ સૂરો લહું, ગુરતા પણું તે કોહને કહું;
 લઘુતા દાન મંત્ર કુણ કહીઈ, બહીરે પુરૂષ તે કહઘનઈ કહીઈ. ૬૮
 ગુણ વિના રાગધરઈ તે અધ, તેહનઘ ભાખ્યો પાતગ અધ;
 સ્ત્રી વચને નવિ વિધ્યો જેહ, સૂર સુભટ નર કહીઈ તેહ, ૬૯
 ગુરપણું તસ વાઘઘ સિરઈ, જેનર પ્રાર્થના નવિ કરઈ;
 લઘુતા પણું યાચતાં હોય, દેઘ દાન મ વંછો કોય. ૭૦
 પાપ કરતો રાખઈ જેહ, પરમ મિત્ર નર કહીઈ તેહ;
 હીત શિક્ષા સુંણતો કરઘતઘ કાણિ, તે નરનઘ નૃપ બહીરો જાણું. ૭૧

કુંભ અધમ કુંભ મુંગો વલી, ચપલ કસું નિશિ જીમ વીજલી;
 કુંભ જગજીયો નઇ વસિ કર્યો, કુંભ પ્રસંસ્યો સાર કુંભ સર્થો. ૭૨
 અધમ સોય વ્રત લેઇ ચલઇ, મુંગો તે જે અવસરિ ખલઇ;
 ચપુલ કહું દુર્જનની પ્રીતિ, ખિમાવંત રહ્યા જગ જીતિ. ૭૩
 પ્રીય સત્ય વચને જગ વસિ થાય, અલ્પ-ઋદ્ધિ દાતાર ગવાય;
 દીધ દાંન પ્રીય વચન અપાર, તે નર કહીઇ સાર સંસાર. ૭૪

ફહી.

સાર વચન ગુરનાં સુંણી, હરખ્યો કુંમરનરંદ;
 બધ કરજોડી નૃપ નમ્યો, ૧ ધન્ય તું હેમસૂરિંદ. ૭૫
 તું ગુર મુઝ તાતજ સહી, તું બધવ તું સ્વામી;
 તું પરમેશ્વર દેવ તું, તું આળ્યો મુઝ કાંમી. ૭૬
 આગઈ રહ્યા હું જીવતો, તે સહી તુલ પસાય;
 સકલ વાત તુજથી લહી, કહો કાંઈ ધર્મ કથાય. ૭૭

ઢાલ.

રાગ-માલવી ગોડી-સુરસુંદર કહઈ સરિનાંભિ—એ દેશી.

ગુર ૧ કહઈ ધર્મ કથાય, જીવ મુગતિં કેહીપરિ જાય;
 તવ બોલ્યા મુનિ હેમસૂરિંદ, સાંભલિ તું કુંમરનરંદ. ૭૮
 જીન પૂજઈ જે ત્રિણિ કાલ, આગલિ મુંકઈ નિવેદ થાલ;
 જે એઇ વેયાવચ્ચ કરચઈ, તે આતમ આપ ઉધરઈ. ૭૯
 સાધુ વંદન દેતાં દાંતો, મહી લહીઈ કેવલજ્ઞાનો;
 સમકિત સાથિં બહુ રંગો, સુર વચને તેહ ન ભંગો. ૮૦
 સિદ્ધાંતતાણું વલી સુંણવું, ભણવું નિત જ્ઞાન સુગુણવું;
 સુભ ભાવના અંગિ ધરતાં, નહીં વાર તે મુગતિ જતાં; ૮૧
 ચ્યાર ભાવના ભાખી જેહો, નૃપ હઠહઈ રાખો તેહો;
 મૈત્રી પરમોદહ સોય, કરણા મધ્યસ્થ વલી જોય. ૮૨

૧ ધનધન હેમ ૨ ભાખો સોય.

ચઉપધ.

ચ્યાર ભાવના એ તુમ કહી, અર્થ એહનો સુંભુચો સહી;
 પાપ કરી મમ હોજ્યો દુખી, જગ મુકાઇ થાઇ મુખી. ૮૩
 ગુણવંતના ગુણુ ગ્રહવા ભઇ, પ્રમોદ અરથ તો એહવો સહી;
 કંઈજા ભોલ ન કરએ સુદ્ધ, દીન ઉપરિ ઉપગારજ યુદ્ધ. ૮૪
 કરર કર્મ તણા કરણહાર, શ્રીદેવ ગુરના નિંદન હાર;
 તેહનઇ ઉવેખી મુકવા, તે નરસાંચી મધ્યમ હવા. ૮૫
 એણીપરિ આરાધઈ જનધર્મ, તે નર ધોઇ આઠમ કર્મ;
 સુંણીવચનહરખ્યો મનમાંહિં, વિવિધ પુણ્ય કરઇ નૃપ તિહાં. ૮૬
 સાત ખેત્ર નૃપ પોષઈ સહી, ચઉદસહઇ ભુવન કરઈગહઇગહી;
 જન્મ દિક્ષા જ્ઞાન નિર્વાણ, તિહાં પ્રાસાદ કરઇ નૃપ જાણુ. ૮૭
 જીર્ણુ પ્રાસાદ તણી કરઈ સાર, સોલસહસ જૂના ઉદ્ધાર;
 સંપ્રતિ રાયતણી પરિ કરઈ, દેવલનાંમિ આતમ ઉધરઇ. ૮૮
 પંચવિસંતી ઉચો અરથો, નેમિ પ્રાસાદ કરઈ ઉલસથો;
 નીલરતનમઇ માંહિં બિંબ, થાપી રોખ્યો કીર્તિ થંભ. ૮૯
 બિહુતરિ જનાલું ફિરતું કરઇ, તિહુયણુ વિહારતસનામજ ધરઇ;
 તારંગાનો દુર્ગ છઈ જાંહાં, એક પ્રાસાદ કરાજ્યો તિહાં. ૯૦
 ચઉવીસ હાથ ઉચોજ અચંબ, એકસોએક આંગુલતું બિંબ;
 અજીતનાથ થાખ્યા ભગવંત, જસ મુખ દીઠમ સુખ અનંત. ૯૧
 આવી નૃપ ત્રંબાવતી માંહિં, હેમાચાર્ય દીક્ષા જાંહાં;
 અલંગ વસહી પોલિ વિશેષ, વીર પ્રાસાદ કર્યો તિહાં એક. ૯૨
 રતનબિંબ તિહાં થાપી સાર, હેમપાદુકા (ત્યાં) કરઇ અપાર;
 પુસ્તગ તણો કરઇ ભંડાર, કીધું રાય સફલ અવતાર. ૯૩
 ત્રિહસડિ શિલાકા પુરૂષ પવિત્ર, નિત સાંભલવા કરઇ ચરિત્ર;
 ગ્રંથ સંખ્યા સહસ પંચત્રીસ, સોવન અક્ષર ત્રિપાવઇ ઇસ. ૯૪

તે પોથી ગજ મસ્તગિ ધરી,	બિહુતરિ સામંત આગલિ ધરી;	
સંધ ચતુર્વિધસું પરવરી,	સુંણુધ સાસ્ત્ર મનિ ચોખું કરી.	૯૫
અગ્યાર અંગ નધ ખાર ઉપાંગ,	સોવન અક્ષર લિખાવધ ચંગ;	
યોગ શાસ્ત્રના ખાર પ્રકાસ,	વીસ વીતરાગ તવનના ખાસ.	૯૬
ખત્રીસ પ્રકાસ સોવનમઠ કરી,	ભૂપઈ પોથી હાથે ધરી;	
નિત્ય ગુણવા ભૂપિં નિરધાર,	આલસ નહીં નર એક લગાર.	૯૭
સોવન કમલ નિત્ય હાથે ધરઈ,	તેણુઈ લેધ ગુરની પૂજા કરઈ;	
વરસઈ એકદા સંધવી થાય,	યાત્રા કરઈ પાટણુનો રાય.	૯૮
લક્ષ ભોજ એક માસિં કંકરઈ,	સુકૃત મંડાર તે પોતઈ ભરઈ,	
શ્રાવક કોડિ તે સમકિત ધણી,	વરસઈ ભગતિ કરઈ તેહતણી.	૯૯
વલી દુર્ખલની ચિંતા કરઈ,	વિવિધ સૂખડીકરા ભરઈ;	
સત્રાકાર મંડાવે સાર,	રંધ્યાં કોરા આપધ આહાર.	૧૦૦
પાખી આઠમનાં પારણાં,	ધરિધરિ તેડાં જાય ધણાં;	
માંન મુહુત બહુ આદર કરી,	તેડયા શ્રાવક ધરિધરિ ફિરી.	૧
આદર મુહુતઈ નર બહુ મિલઈ,	મુહુતઈ માંનિ ધર્મે ભલઈ;	
મુહુતઈ ફેફલ મુહુતઈ પાંન,	મુહુત વિના સું ભોજન દાંન.	૨
માંન મુહુત વિના દીધ દાંન,	તેહથી ન લલઈ મોક્ષ પ્રધાન;	
આદર વિના દીધ અભિનવ શેઠ,	મોક્ષ પંથ નવિ પાંખ્યો નેઠ.	૩
મુહુત તણી જગિ મોટી વાત,	શ્રેયાંસ ધરિ આવ્યા આદિનાથ;	
સાંહમો જઈ સરિનાંમી કરી,	દેધ દાંન તેણે સદગતિ ફેરી.	૪
નીચા નમણો એ દાનસાર,	મોહોતે મુનિવર ધૃત સોસાર;	
દેધ દાન તીર્થંકર થયો,	તેહનો જસ જગ માંહિ રહ્યો.	૫
મોહોતે દાન દીધ નર સાર,	પાંખ્યો તીર્થંકર અવતાર;	
વિનય કરી પ્રતિલાબ્યા વીર,	ચંદનખાલા પાંખી તીર.	૬

મોટા માસખમણુનો ધણી,	આવ્યો સંગમના ધરભણી;	
હરખ્યો ઉડી આપઈ ખીર,	સાલિભદ્ર હુઓ સંગમ વીર.	૭
રંગિં વહધરાવધ રથકાર,	મરણુ લહી લહઈ સુર અવતાર;	
તેણુધ કારણિ મમ ચૂકો રેખ,	કિસું દાંન જો નહીં વિવેક.	૮
મૂરખિ દાંન દીધી નર બહુ,	વિવેક વિના વિણુસાડેં સહુ;	
ધરિ આવ્યા નવિ આદર કરધ,	વિનય વચન મુખિ નવિ ઉચરધ.	૯
અભિમાનિં વિણુસાડઈ કાંમ,	પાત્ર કુપાત્ર ન જાંણઈ નાંમ;	
કુંણુ તપીઓ કુંણુ દાંની ગુણી,	સરિખા ચંદન મૂલાપણિ.	૧૦
અંતર નહી તેહનધ મનિ રેખ,	કરતા ભકિત પણિનહીજ વિવેક;	
કુંણુ આવ્યો કુંણુ નાવ્યો ભધ,	દેઈ તુહતરં વિસારઈ સહી	૧૧
વીસારધ સખલો સંતાપ,	ખિણુ ખિણુ પ્રતિ આંધઈ પાપ;	
વચરતણું વહી કારણુ હવું,	મૂર્ખ વીસારઈ તેડવું.	૧૨
પહેલો મૂરખ પરધન હરઈ,	ખીજો તે પરનિંધા કરઈ;	
ત્રિજો કલહ લગાવધ ધણો,	ચઉથઉ પરદ્રેષી અવગુણો.	૧૩
પાંચમો વંચધ માય નધ આપ,	વિશ્વાસઘાતિ મોટું પાપ;	
ઋષભ કહધ તે મુરખ હવા,	દેઈ તુતરં નાવધ તેડવા.	૧૪

ફહા.

મૂરખ નાવધ તેડવા,	ન કરે પૂરવ વિચાર;	
ત્રિણિક સરિખો રાજ્યો,	બહુપરિ થયો ખુઆર.	૧૫

હાલ.

રાગ-રામગિરિ-પાટ કુશનની પૂજ પરપઈ—એ દેશી.

નૃપ સુમંગલ વનિ સંચરીયો,	તાપસ તિહાં તુતરીઓ;	
ધરિ આવી નિજકામિરે લાગો,	પરિવ્રાજક વિસરીઓ.	
હોરાજન મૂરખપણું તુઝ મોટો,	નર તુતરીઉ નવિ તેડયો;	
આંધ્યો પાતિગ પોટો,	હો રાજન.—એ આંકણી.	૧૬

તાપસ તાંમ તિહાં સમતાઆણી, વારી રાખ્યો પ્રાણી;
 બીજુમાસખમણ તિહાંપચ્યાવ્યું, તપતી વૃદ્ધિ તે જાણી-હો. ૧૭
 સાંઝઈ ભૂપતિ નઈ સાંભરીયું, સહી તાપસ વીસરીઓ;
 ધ્યાયો નૃપ જઈ પાય ખમવાઈ, વિનય વિવેક બહુ કરીઉ-હો. ૧૮
 મુઝ અવગુણ હઈડઈ મમ ધરો, સ્વાંમી ધરિ પધારો;
 તાપસકહઈ તપની વૃદ્ધિ કીધી, માસિં પારણ મોરે-હો. ૧૯
 તવભૂપતિકહઈ સાંભલિ સ્વાંમિ, તુહો છો શુભગતિ ગાંમી;
 હવઈતુહપારણ મુઝ ધરિ હોસ્યઈ, તુંતર હું સરિનાંમી-હો. ૨૦
 માસખમણ પારણ દિનશહારઈ, તાપસ વીસર્યો તિહારઈ;
 ત્રીજુમાસખમણતેણુપચ્યાવ્યું, તપની વૃદ્ધિ હુઈ માહરઈ-હો. ૨૧
 ભોજન કાલ વોલી જવજઈ, તવ સાંભરીયું રાય;
 પશ્ચાતાપ કરઈ નૃપ લાજઈ, પણિ અનુહાણો ધાઈ-હો. ૨૨
 સ્વાંમી હું સખલો અપરાધી, તાહરી ખયરી ન લીધી;
 આગઈ મઈ અન્યાબહુ કીધો, પાપ ગયું મુને વાધી-હો. ૨૩
 સ્વાંમી હું સિતલ જીમ પાંણી, વાંણી અમીઅ સમાંણી;
 હવઈ મુઝ મંદિર વેગ પધારો, તપકરી કાય કોમલાંણી-હો. ૨૪
 તાપસ કહઈ ત્રિવિધે કરી લીધું, માસખમણ મઈ ત્રિજુ
 તુંલ પારણ મુઝ ધરિ કરવું, સું કહીઈ તુમ બીજુ-હો. ૨૫
 અસું કહી નૃપ નગરિ પોહોતો, પારણ વેલા સૂતો,
 તવ તાપસ ધમધમીઓ કોઢઈ, એ નહી ક્ષત્રી પૂતો-હો. ૨૬
 તવ તાપસ હુઓ સખલ કપાઈ, નૃપ કરઈ મુઝસું ઠગાઈ;
 જો માહરા તપતું ફલ હુઈ, તો નૃપને દુખદાઈ-હો. ૨૭
 ઈમ નીઆણું કીધું શહારઈ, રાજન આગ્યો તિહારઈ;
 સ્વાંમી તુલ મ આપો મુઝનઈ, ભોજન કરો ધરિ માહરઈ-હો. ૨૮

તાપસ કહઈ મમ બોલીસ બાલી, નહીંતરી નાંખીસ બાલી;
 મંઘ તુઝ ઉપરિકીધું નિઆણું, નૃપ રહઈને સંભાલી-હો. ૨૯
 સુંણીવચનભૂપતિ ધરિ વલીઓ, અતિ મનમાં કલકલીઓ-હો.
 કાલે રાય તાપસ મૃત્યુ પાંખ્યો, દેવ તણો ભવ ફલીઓ-હો. ૩૦
 ભૂપતિ જવ ઐશ્વિક નૃપ થાય, તાપસ હુઉ કોણી રાય;
 રાણીચિલણાંકુખિં અવતરીઓ, પૂર્વ પાપ પસાય-હો. ૩૧
 ઉદરિં બાલ વધ્યો નર જહાંરે, ડોહલો ઉપનો તિહારે
 નિજ ભરતાર હધઆની માટી, ખાધી જોઈઈ માહરધ-હો. ૩૨

ફહા.

ચિલણા કુખિ અવતર્યો, ઐશ્વિક તણઈ સંયોગ;
 રતિવંતી અખલા જસે, તવ વિલસંતિ ભોગ. ૩૩
 ભોગ વિચાર વિવરી કહું, કહું ને ગર્ભ વિચાર;
 રતિવંતી અખલા તણો, કહઈ સઈ કવિય વિચાર. ૩૪

ઠાલ.

રાગ-ગોડી-એણીપરિં રાજ કરંત-એ દેશી.

જે રતિવંતી નારિરે, એતાં પરિહરઈ;
 બીજઈ વસ્ત્રે અડકઈ નહીં એ. ૩૫
 હીંડઈ નહીં તે નારીરે, સંધ્યા રાતિ સમય;
 નક્ષત્ર માલા નવિ જૂઠ એ. ૩૬
 શત ન કરે આહારરે, પુરૂ તે પરિહરઈ;
 આંખ્યે અંજન નવિ કરઈ એ, ૩૭
 વલી વિલેપણ વારિરે, દંત ધાવન નહીં;
 સ્નાન શુદ્ધ તેહનઈ એ. ૩૮
 ન કરઈ યુષ્ઠો આહારરે, દર્પણ નવિ નરખઈ;
 ધાતુને પાત્રઈ નવિ જમઈ એ. ૩૯

માટી	કાળ	પાપાણુરે,	ભોજન	તેહનાં;	
			ભોજન	સોય તેહમાં કરધ એ.	૪૦
ચઉથય	દિન	એકાંતરે,	સ્નાન	મંજન	કરધં;
			અવર	પુરુષ નહી નવિ જૂઠ એ.	૪૧
સુંદર	કરી	સિણુગારે,	નિજનર	નિરખતી;	
			ગર્ભ	અનોપમ ઉપજધ એ.	૪૨
સોલ	દિવસનો	કાલરે,	સ્ત્રી	રહધ રતિવંતી;	
			પછઈ	ગર્ભ ન ઉપજધ એ.	૪૩
ચઉથઈ	વાસર	ગર્ભરે,	જે	પણ ઉપજે;	
			અશુભ	અલ્પ તસ આઉખું એ.	૪૪
પષ્ટ	અઠમ	દશ	આરે,	ચઉદસ	સોલમઈ;
				બાલ અનોપમ ઉપજે એ.	૪૫
પોહોર	પછી	મંચ માંહિરે,	ભોગ	ભજઈ સહી;	
			સમ	દિવસઈ સુત ઉપજધ એ.	૪૬
વિંમ	દિન	એકી જાણીરે,	ભોગ	તવ નવિ ભજધ;	
			વીર્યઈ	પુત્રી ઉપજધ એ.	૪૭
દિવસ	નહી	સંભોગરે,	ગર્ભ	નબલો હોધ;	
			મારગ	પણિ તેહનો નહી એ.	૪૮
સ્ત્રી	રતિવંતી	જાણીરે,	બાર	વરસ પછી;	
			પ્રસવે	પંચાવન લગાધ એ.	૪૯
સોલ	વરસની	નારીરે,	પુરુષ	પંચવીસનો;	
			તેહનો	સુત સુંદર હુધ એ.	૫૦
નાસિક	જમણી	જાણીરે,	વહઈતી	જવ હુધ;	
			ભોગઈ	સુત સુંદર હુધ એ.	૫૧

ટાલો ભોગ વિલાસરે, નક્ષત્ર જવ રેવતી;
 બાલ જનમ મલિં ૧૬સેં એ. ૫૨
 નરનું વીર્ય વિશેષરે, તો સૂત ઉપજઈ;
 રગત ધણાઈ પુત્રી કહી એ. ૫૩
 શોણિત શુક સમ ભાગીરે, તેહથી નીપજઈ;
 બાલ નપુંસક ઉપજઈ એ. ૫૪

કુહા.

બાલ નપુંસક ઉપજઈ, શોણિત શુક સમ ભાગિ;
 ગર્ભ વિચાર શ્રવણે સુંણી, આંણ્યો મનિ વચરાગ. ૫૫

ચઉપઈ.

ગર્ભ તણો વલી કહું વિચાર, ઉપજવાનો હામ અસાર;
 શોણિત શુક તણઈ સંયોગ, ઉદરિ ઉપનો કરતઈ ભોગ. ૫૬
 રગત માંસ અને અધકાર, ગર્ભ તણઈ રેહવાનો હાર;
 પાપિં પડીઉ પરવસિં જતે, આતમ ભોગવઈ દુખ અનંત. ૫૭
 કલીલ દિવસ સાતમે થયો, સાતે બુદ્ધબુદ્ધ થઈનઈ રહ્યો;
 મંસ પિંડ મહીનઈ બધાય, પલ પોણા પાકે જનરાય. ૫૮
 બીજઈ માસિ પેસી જેવડો, ત્રીજઈ માસિં કાંઈક કહ્યો વડો;
 માયધરે મન ડોહલા જસ્યા, દુખઈ જીવ ઉપના હુઈ તસ્યા. ૫૯
 ચઉથઈ માસિ બાલિક વિસ્તરે, માય તણા અંગ મોટાં કરે;
 ડાબઈ સ્ત્રી જમણઈ નર જોઈ, વચિં વસઈ કલીબહુઈ જોઈ. ૬૦
 પાંચમઈ પાંચ અંકુરો જોય, બીઈ પગના બીઈ કરના હોઈ;
 મસ્તગ તણો અંકુરો એક, તેણેં થાનિક નહીં કીસ્યો વિવેક. ૬૧
 પ્રાંણી પીત અને લોહી ધરઈ, દિન દિન કાચા પોઢી કરઈ,
 કર્મ સંયોગે તે તિહાંથી મરઈ, કોય જીવ નરગિં અવતરઈ. ૬૨

૧ હોઈ એ.

સતમ માસિં પેસી પાંચસઘં,	સિરા નાડી હોધ સાતસઘં,	
નવસઘં નાડી તે ધમણી કરઘં,	અઉઠ કોડિ રોમરાય વિસ્તરઘં.	૬૩
સવે શરીર પુરં હોધ તસ્યઘં,	માસ આઠમો ૧થાઈ જસ્યઘં,	
ઉંઘઘં માથઘં ઉદરિં રહિં,	નરગતણા દુખ તિહાંપણિ સહઘં.	૬૪
અઉઠ કોડિ સોય તાતી કરીઘં,	સુર વિંધઘં બહુ પ્રાકમ કરી;	
આઠ ગાણું દુખ તેહથી હોધ,	ગર્ભ તણી વેદન સહુ કોય.	૬૫
મા સુખિણી તો તુઝ સુખ હોય,	મા પોઠઈ તો બાલક સોય;	
એણીપરિં જીવઉદરમાંહિ રહઘં,	પરવસિ પડીઓ કોલનઈ કહઘં.	૬૬
નવ મહીના દિન સાઠાં સાત,	માત ઉદરિં તું રહોં અનાથ;	
તિહાં મલમૂતમાંહિં તું વશ્યો,	નારક નરગમાંહિં હોધ જસ્યો.	૬૭
કોઠક કમ વિકટનો ધણી,	ગર્ભમાંહિં યોધરે વણી;	
એકિં દીલે બધ ભવ કરઘં,	ચોવીસ વરસ ઉદરમાંહિં ફિરઘં.	૬૮
જઘન્યતો અંતર મૂહરત સાર,	ભવસ્થિતિ ભાખ્યાં વરસ બાર,	
કાય સ્થિતિ વરસ રહઘચોવીસ,	માનવ ગર્ભની સ્થિતિ કહીઈસ,	૬૯
તીર્થંચ ગર્ભ બેચારજ કહઘં,	જઘન્યતો અંતર મૂહરત રહઘં;	
ઉતકૂટુંતો વરસ રહઘ આઠ,	પસૂઈ લહિ બંધનથી વાટ.	૭૦
મેધ તણો ગર્ભ કેતો રહઘં,	જઘન્યતો અંતર મૂહરત કહઘં;	
ઉતકૂટુંતો રહઘં ષટ્ માસ,	દોહિયો કહઘં ગર્ભાવાસ.	૭૧
તે માટઈ કહો તત્વ વિચાર,	જન્મતણું દુખ અઘઈ અપાર.	
ઉદર થકી વેદન સોગુણી,	અથવા સહસસગુણી પણિ સુંણી;	૭૨
કોડી ગુણી ઝાઝેરી જોય,	જણતાં વેદન ભાખી સોય.	
ધણા જીવ પ્રસવતાં મરઘં,	જન્મ તણા દુખ સહુમાં સિરઈ;	૭૩
કોયક જીવનિં કર્મ અનંત,	પાપી કાઠ્યા દીસઘં જંત;	
કોયક ગલઈ છઠ ગર્ભ થકી,	ભમતાં જીવ હુઆ ઈમ દુખી.	૭૪

એહવાં ગર્ભતણાં દુખ જાણી, ઉત્તમ નર ચેત્યા નિર્વાણી;
 જાણુ કુંભરધરિ આઠે નારિ, પરણી તે ન રહ્યો સંસારિ. ૭૫
 તેમિનાથ નવિ પરણ્યા નારિ, ગર્ભ તણાં દુખ કહ્યાં અપાર;
 દેખી ચેત્યો મેઘ કુમાર, આઠ નારિ અંતે તજી ઉદાર. ૭૬
 ગયસુકુમાર લંઢણ કુમાર, શાલિભદ્ર ધનો અણુગાર; -
 ચિહ્ન ગતિનાં દુખ ચિંતી કરી, છંડી ભોગ જોણે દીક્ષા વરી. ૭૭
 સહસ્ત્ર નારી મુંકઈ હનુમંત, રામચંદ્ર સરિખા ગુણવંત;
 નંદિણેણુ સરિખા નર જોહ, પંચ સહ્યા સ્ત્રી છંડઈ તેહ. ૭૮
 સનતકુમાર મન રાખઈ ઠારિ, ચોસઠ સહસ્ત્ર જોણુઈ મુંકી નારિ;
 અધિકો તે અવંતિ સુકુમાલ, અત્રીસ નારી મુંકી સમકાલ. ૭૯
 ઇંદ્રજીત બિભીષણ રાય, છંડી ભોગ તે મુગતિં જાય;
 રાવણુ લખમણુ વિષય ભમઈ, મરી દોય તે દુરગતિ ભમઈ. ૮૦
 ભમતાં ચોની લહઈ નવનવી, તાપસનિ માનવગતિ હવી;
 ચિલણા કુખઈ લીધો અવતાર, દિનદિન વાઘઈ ગમે અપાર. ૮૧
 ત્રિણ માસ ઉદરિ હુઆજામ, ડોહોલો ઉપનો અપજા તાંમ;
 શ્રેણિકના હિઆનું માંસ, ખાતાં પોહોયઈ મનની આસ. ૮૨
 ચિલણા અતિદુખ્યત્રહુજસ્યઈ, અભય કુંમાર તેડયો તસ્યઈ;
 વિનય કરી કહઈ શ્રેણીકરાય, વેગઈ દુખ ભંજો તુમ માય. ૮૩
 અભય કુમાર યુદ્ધિનો બંડાર, મંસ અણાવ્યું તેણીવાર;
 ભૂપતિ હિઈઈ આંધ્યું તેહ, તેડી ચિલણા રાંણી તેહ. ૮૪
 છુરીકા એક દીધી કરમાંહિં, કાપી ખાવા લાગી ત્યાંહિં;
 નિજમનિ ડોહલો પુરો કરી, સુત જન્મ્યો અતિરૂપહ સિરી. ૮૫
 અશોકચંદ્ર દીધું તસ નામ, ચિલણા પુત્ર નખાવઈ તાંમ;
 શ્રેણીકે દીડો તેણીવાર, લીધો અશોકચંદ્ર કુંમાર. ૮૬

આવીરાય રાણીને કહઈ,	સુત નાખતાં કરકિમ વહઈ;	
ચિલણા કહઈ નહીં પુત્ર એસાર,	ડોહલો ઉપનો અતિહી અસાર.	૮૭
જનમ જાતિ ન મુકે જેહ,	સહી નરવેદી નહુઈ તેહ;	
આગલિ અન્નજીમઈ કિમ માખ,	પહઈલઈ કોલીએ આવી માખ.	૮૮
કહુએ કતક બીજ અંકૂર,	વાધ્યો મીડો નહીં ધતુર;	
ઉપજતો પાવક બાલતો,	કિમ સિતલ હોસ્યઈ વાધતો.	૮૯
તિમ એ પુત્ર કપુત્ર વિચારિ,	જેણુઈ દુખ દીધું ઉદર મઝારિ;	
આગલિ સુખ સુંદીઈ જૂપાલ,	તેણુઈ કારણિ મિં નાખ્યો બાલ.	૯૦
રાગ કહઈ મમ બોલિં અસાર,	ઉગતો તૂરો સહઈકાર;	
પૂર્ણ ક્યો તવ મીડો હોય,	સુત સહઈકાર સરિખો જોય.	૯૧
ધસ્યું કહી પાલઈ જૂપાલ,	ખિણખિણ રૂઠ સુત સુકુમાલ;	
કુકડઈ હાથિ ડસીઓ વલી,	તેણિં પાકી સુતની આંગલી.	૯૨
ઓષધ ભેષજ કરઈ અનેક,	પણિ તે રોતો ન રહઈ રેખ;	
મોટું મોહકર્મ જગિ વલી,	શ્રેણિક મુખમો લિઈ અંગુલી.	૯૩
અતુકમિં સુત વેદન ગઈ,	દિનદિન સુત વાધઈ પણિ સહી;	
યોવનવય આવ્યો તે જસ્યઈ,	રાજસુતા પરણાવી તસ્યઈ.	૯૪
કુકડઈ અંગુલી કરડી જેણુ,	કોણી નામ ધરાવ્યું તેણુ;	
રાજમદે તે માતો ફિરે,	હિઈ વિચાર તે અવલો કરે.	૯૫
વૃદ્ધ કાલ હુઓ મુઝતાત,	રાજ્ય તજ્યાની ન કરઈ વાત;	
હું લોહો સુત મોટા બહુ,	રાજ્ય ઋદ્ધિ તે લેસ્યેં સહુ.	૯૬
કોણી કુપુત્ર વિચારઈ આપ,	એ મુઝ રાજ્ય ન આપઈ બાપ;	
એક દિવસ છોછે છલ લહી,	શ્રેણીકરાયનઈ બાંધ્યો સહી,	૯૭
લેઈ ઘાલ્યો કકપંજરમાંહિં,	નાડિ પાંચસઈ મારઈ ત્યાંહિં;	
લીધું રાજ્યતણું ધરસત્ર,	જગમાંહિં કોણી હુઓ કપુત્ર.	૯૮

ઇસ્યાપુત્ર ધરિ જન્મયા થકી, જેનર વાંઝીયા તે બહુ સુખી;
 કુપુત્ર હુંડા સિરિ ધિક્કાર, જે સુત કરઈ પિતાનઈ પ્રહાર. ૯૯
 ઇસ્યાપુત્ર જનમ્યાસ્યઈ કાળ, એકવીસ કુલની ખોઈ લાજ;
 તસ જીવ્યાથી મરણ સનાથ, જે પાપી દુખ દેતો તાત. ૧૦૦
 દુખદાઈ કોણી કહઈવાય, એકદીન ભોજન કરતો રાય;●
 લઘુશંકા નિજ આલિક કરઈ, ભોજન થાલ તિહા છાંટઈ ભરઈ. ૧
 ખાલક ચરિત્ર તે દેખી કરી, જીમધરાય બહુ હરખજ ધરી;
 તવ ખોલી પોતાની માય, સાંભલિ સુત કહુ પૂરવ કથાય. ૨
 તું મુઝ ઉદરિ આળ્યો જસ્યઈ, ઘણીમાંસનો ડોહલો હુઓ તસ્યઈ;
 જવજનમ્યો તવ હિમવિચારી, મિં નાંખ્યો તુઝને ધરખારિ. ૩
 તુઝને દેખઈ તાહરો તાત, મંદિરમાં લેઈ આળ્યો નાથ;
 મુઝને બહુપરિ કમકા દીઓ, તુઝને પ્રેમકરી પાલીઓ. ૪
 તુઝ ઉકરડઈ નાંખ્યો જ્યાંહિં, કુકડો અંગુલિ કરડે ત્યાંહિં;
 તે પાકીનઈ પર વહઈ, ધરઈ તાતમુખિ રોતો રહઈ. ૫
 સ્વામીનઈ મનિ સુગ ન થાય, ઇમિ ઉછેર્યો કોણીરાય;
 દેખી નિજ સુતનું માતર, તું હરખઈ તો હુંસ્યું કશ. ૬
 માત વચનઈમ સુણી અપાર, કહઈ મુઝ જીવિતસિરિ ધિક્કાર;
 એણીપરિ મુઝ ઉછેર્યો આપ, તે કંઠપંજરિ ઘાલ્યો આપ. ૭
 પરભરી ચાટી આંગુલી, તેહને નામી માશ વલી;
 સહી હું દુરમતિનો અજનાર, અધમ યોનિ હોસ્યઈ અવતાર. ૮
 હું પાપી હું જગમાંહિં દુલ, શ્રેણિક તાતને દીધું કષ્ટ;
 ખિત્રી કુલની ખોઈ લાજ, સહી ધિકાકર પડો મુઝરાજ. ૯
 રાજઋદ્ધિ સહુ એહની સહી, ઉઠ્યો રાય અસ્યું મુખિં કહી;
 લેઈ કોહરને આલ્યો વહી, ભાંજ પંજર કાહું જઈ. ૧૦

- શ્રેણિકરાય દિન પહિલો જસે, પૂરવ મિત્ર એક તેડયો તસે;
કર્મકથા તસ માંડી કહી, નાડી માર ખમાઇ નહી. ૧૧
- તેણુંવિષ આણીદીઠ પ્રધાન, જાણ્યું તે દીઠં અવિતદાન,
રાયતણું દુખ હઠડઈ ધરી, તાલવિખ દિઠં છાનું કરી. ૧૨
- જવકોણી દીડો આવતો, તવ શ્રેણિક હઠઈ ધુજતો;
એ સહી મુઝ મારે કોઠાર, ખમ્યો ન જાઠ એવડો પ્રહાર. ૧૩
- તેણુંકારિણિ શ્રેણિકનૃપ તિહાં, તાલવિખ દીધું મુખમાંહિ;
મગધદેશ નૃપ મરણિં ગયો, પહિલી નરગિ નારકી થયો. ૧૪
- ભૂપતિ પંજર બાંગી કરી, શ્રેણિક તાત કાઢ્યો કરિધરી;
બોલાબો નવિ બોલિં જમેં, કોણીરાય દુખ ધરતો તસેં. ૧૫
- પશ્ચાત્તાપ કરઇ નૃપ આપ, પિતા હણ્યાનું મોટું પાપ;
મિં કીધું મોટું કુકર્મ, દ્વત્રીય કુલનો બોયો ધર્મ. ૧૬
- અસ્યું કહઈ રોઇ દુખ ધરઈ, શ્રેણિકરાય નર મૂઝો સિરેં;
સુંણી ઢળાંત વિચારો ખરેં, કારણ તે તાપસ નોતરેં, ૧૭
- તેણુંકારણું પૃથવીનો રાય, વિવેક નચૂકઇ એકું કાહિં;
વિનય ધણો બહુ આદર કરી, તેજ્યા સાંહમી ધરિધરિ ફિરી. ૧૮
- વલી દુર્ગલની ચિંતા કરઈ, ભૂખ્યો કોઈ ન જાઠ સિરઈ,
શત્રુકર મડાવઈ સાર, રાંધ્યો કોરો આપઇ આહાર. ૧૯

ફક્કા.

આહાર અન્ન આપઇ સહી, ભૂખ્યો કોઈ ન જાઠ;
પૂરોધર્મ આરાધતાં, ચ્યાર નાંમ નૃપ થાય. ૨૦

ચઉપધ.

વિચારઅંતુરમુખિ પહેલુંનાંમ, રાજક્રુપિ બીજું અભિરાંમ;
અવિતાદાનિ નૃપ બિરદ વહઈ, અમૃતવાહન સહુકો કહઇ. ૨૧

એવડું બિરદ લહધનુષ જસેં, ધણા દિવસ વેલી ગયા તસેં;
 આહડદે અંબડદે જેહ, કાલઈ સર્ગ પહુતા તેહ. ૨૨
 ત્રિહું બોલધ હુઓનુષ વૃદ્ધ, તપ તેજે ને વયે પ્રસિદ્ધ;
 ચિંતાતુર હુઓ નરનાથ, શ્રીગુરને કહઈ સુંણે મુઝ વાત, ૨૩
 પુણ્યઈ ત્રઝસરિખો ગુર લહો, પશિં મુઝકર્મે સુતનવિ થયો;
 તેણે ચિંતા અતિહુધ આજ, કહો સ્વામી કુંજ ભુગતા રાજ. ૨૪
 શ્રીગુર વચન કહઈ મુખિભલ્લ, પુત્રીનો સુત પ્રતાપમલ્લ;
 રાજયોગિ દીસે છઈ તેહ, જેહસ્યૂં તાહરેં સખલ સ્નેહ ૨૫
 અસી વાત મુખિ હેમેં કહી, બાલચંદ્ર ચેલેં તે લહી;
 અજયપાલનિં જઠ કહઈ તેહ, કુમારપાત્ર ભત્રીજે જેહ. ૨૬
 બેહું થયા તિહાં એકઈ ચિત્ત, ગજભેદ તવ થયો અત્યંત;
 હેમપખિં હુઓ રામચંદ્ર, અજયપાલ પખિં બાલચંદ્ર. ૨૭
 દિનદિન વચર વધતું જાય, બાલચંદ્ર ડંસિ મનમાંહિં;
 જલ જૂઠું મુખિં કહુઓ લવેં, ગુરુપરિ ભૂંડું ચિંતવેં. ૨૮
 ભાંચું મન ગુરચેલા તણું, આવક વ્યગ્ર થયા અતિધણું;
 સંપ વિના ગચ્છકિમચાલસ્યેં, જહાંસંપ તિહાં શ્રેય થાયસેં. ૨૯
 સંપ વિના એ સ્યું ધરજી, સંપવિના નવિ શોભઈ વાટ;
 સંપવિના નવિ ચાલઈ રાજી, સંપ વિના વિણસઈ શુભ કાજી. ૩૦
 સંપ વિના સ્યો બંધવતાત, સંપવિના સી ભગિની માત;
 સંપ વિનાનો સ્યો ગુરશિષ્ય, ખિણખિણ પાતગ બંધધ લક્ષ્ય. ૩૧
 જે સંપ નહીં કોરવ પાંડવ, તો તેહનાં કુલનાં ખય હવા;
 રાવણ દ્રંદ બિભીષણ સાથિં, ખોયું રાજ્ય ગમ્મ લંકા હાથિં. ૩૨
 કોણી હલ્લવિદલ્લ સ્યું વિદધ, જીમ કંસો ગોવિંદનઈ નડઈ;
 સંપવિના શ્રેય નહોઈ કદા, ગુરચેલા અડઅડતા સદા. ૩૩

કહા.

ગુરુ ચેલો નીતિં ચડઅડઈ, બેહુમાં નહાડો નેહ;
 આસચંદ્ર છલ બેઅતો, શિષ્ય કુશિષ્ય હુએ તેહ. ૩૪
 આગિં શિષ્ય કુસિષ્ય બહુ, પેખો પંચ સહાય;
 ગર્ગાચાર્ય તણા દીખીઆ, અવગુણ બહુ તસમાંહિં. ૩૫
 બોલાખો બોલે નહીં, કહું ન માંને કાય;
 મધૂરે વચને માગતાં, ઝડકી ધાઈ સોય. ૩૬
 ગુરુ કહકે ખપ પાંણી તણો, મુઝ પગિં દેવા કાપ;
 શિષ્ય કહક સહી અત્યારમાં, પાંણી દીઈ તુલ્લ આપ. ૩૭
 વલી વિનય કરી ગુરુ કહઈ, લાવો રાટી ભાત;
 વલતું શિષ્ય મુખિં ઇમ ભણે, નિત આધાની વાત. ૩૮
 સધલા શિષ્ય સરિખા સહી, હુંકો તે તેર હાથ;
 ગુરુ સાહમા બોલક ધસી, બધલે જસ્યા વિણનાથ. ૩૯
 મિદ્યા કુશિષ્ય એ પંચ સંહે, જમ પાપી ગોસાસ;
 સ્વામી વીર જીણુંદને, જોણું કીધો પરમલ. ૪૦
 બાલચંદ તેહવો સહી, મિલીઓ પાપ પસાય;
 હેમસરિંદ ગુરુ જીવતાં, ગજ બેદ બહુ થાય. ૪૧
 છલ જૂઠા છાંનો ફિરઈ, બગધ્યાની મતિમંદ;
 એણે અવસરિતિહાં બોલીઓ, સ્વામી કુંભરનિરંદ. ૪૨

હાલ.

ચઉપધ.

બોલ્યો સ્વામી કુંભરનિરંદ, વેગે તેડ્યો હેમસરિંદ;
 યથા યોગિં પુણ્ય કીધું સહી, એક હુંમ મનમાંહિં રહી. ૪૩
 મોટા બિંબ પ્રતિષ્ઠા કાજ, તેહની ઇચ્છા થઈ મુઝ આજ;
 વેગિં સ્વામી પ્રતિષ્ઠો બિંબ, ધર્મ કાજ મ કરો વિલંબ. ૪૪

મહુરત સાર ગ્રહી તવ ત્યાહિં,	ઉજ્જવ માંડયો પાટણુ માંહિં;	
કનક રતનમણિ રૂપા તણુ,	મિંચ ભરાવ્યા ભૂપિં ઘણું.	૪૫
પીતલ કાષ્ટ અને પાપાણુ,	કીધા મિંચ તે માન પ્રમાંણુ;	
મિંચ પ્રતિષ્ઠા કરતો સાર,	કનક કોડિ વધ કરમ અપાર.	૪૬
સંઘ ચતુર્વિધ જગત્તો સાર,	ભૂપતિ ભગતિ કરઈજ અપાર;	
વેઠ મુદ્રિકા શાલુ સાર,	ચીર પટોલાં ન લહે પાર.	૪૭
પાટ સાવડું નિં ઘાટડી,	દીર્ઘ કભાય અનિં પાધડી;	
દાંનિં વરસઈ જન જલધાર,	ભોજનભગતિ તિહાં કરમ અપાર.	૪૮
એણીપરિં લખમાનો વ્યવ કરે,	મોટા મંડપ ઘાલ્યા સિરઈ;	
દીપક તોરણ દીપઈ બહુ,	ચિત્ર ચંદ્રચા નિરખઈ સહુ.	૪૯
પવિત્ર પીઠિકા તિહાં એક કરી.	જન પ્રતિમા તે ઉપરિ ધરી;	
સનાત્ર મહોજ્જવ શ્રાવક કરઈ,	સુકૃત ભંડાર તે પોતે ભરઈ.	૫૦
અંજન વેલા મહુર્ત જસેં,	અઢાર આચાર્ય એકા તસેં;	
બાલચંદ્ર ઘડી ઉપરિ ઠબ્યો,	અજયપાલ તિહાં આવી લબ્યો.	૫૧
બાલચંદ્રને પૂછ્યું અસ્યું,	ઘડી ઉપરિ તું બંધો કર્યું;	
ચેલો કહમ જોઉ મહુરત કાલ,	જમ જયકાર હોઈ વૃદ્ધ બાલ.	૫૨
જો હોઈ મહુર્તનો ભંગ,	તો ખંડાઈ પ્રતિમા અંગ;	
દુખ પામઈ નરે કુમરનિરંદ,	ચિરંજીવ નહીં હેમસૂરિંદ.	૫૩
અસ્યું વચન જવ ચેલે કહ્યું,	અજયપાલ નવિ જાઈ સહ્યું;	
એ કરજોડી બેલ્યો અસ્યું,	બાલચંદ્ર વિભાસઈ કર્યું,	૫૪
મુનિવર આજ કહ્યું મુઝમાનિં,	તુઝની થાપું હેમસમાનિં;	
મહુર્ત ભંગ જો તું સહી કરમ,	કુમારપાલ તો વેગો મરઈ.	૫૫
સુણી વચન તવ મતિઉંધીકરી,	ત્યારિં બંધો ગુરથી ફરી;	
હેમઈ પૂછ્યો મહુરત કાલ,	તવ તિહાં ખોદું બોલ્યો બાલ.	૫૬

સ્વામી મુહુર્ત વેલા થઇ, અન્નન હેમ કરે ગહધગહી;
 પ્રતિમા સકલ પ્રતિષ્ઠ જસે, ભીમ વાંણીઓ આવ્યો તસે. ૫૭
 હાથિ પ્રતિમા પીતલ તણી, ધાયો વેગે નિજ ગુરૂ ભણી;
 સ્વામી મિત્ર પ્રતિષ્ઠા કરો, રોગ શોક છમ જાઇ પરો. ૫૮
 હેમસરિ બોલ્યા ગહગહી. શ્રાવક મુહુર્ત વેલા ગઈ;
 એણે વચને ભીમો થયો દીન, ધીગ ધીગ માનવ હું પુનિ દીન. ૫૯
 પૂણ્યે હીણો ખેતી કરઈ, બલદમરે સુકવણું પડે;
 પુણ્યહીણ ભોજન શુભજીમઈ, કે નજરઈ કે પાછું વમઈ. ૬૦
 તિકુ પુણ્યહીણો નર સહી, મનની ધચ્છા મનમાં રહી;
 ભલા મનોરથ સહુને ગમે, પુણ્ય વિના મનમાં સમે. ૬૧

કવિત્ત.

મન જાણુઈ મયગલઈ ચહું, હયવર પાય પરડું;
 પોહું પલંગ પાલખી, અમૃત આહારતો ભખું.
 સ્ત્રી આવી લાગું કંઠિ, મોહોલિંભાહિં કર વાસ;
 ઉચ્ચ વસ્ત્ર તે અંગે, ચંદન આહરમાસ.
 પૂણ્ય તો પોતે નહી આતમ તો ધચ્છઈ ધણું;
 કવિ ઋષભ કહધકિંમ પામીઈ, ૧ પુણ્યહીણ પોતાતણું. ૬૨

કવિત્ત.

મન જાણુઈ મહીલા વરૂં, નરપતિ થઈ નવખાંડિ;
 સીસ છત્ર ચમરહ ચ્યાર, ચહું તો ચંચલ સંઠિ.
 કુસુંભ બોહોલા સિસિ, નાટક નીતિ નીરખી જઈ,
 આય વંછિં અતિ ધણો, સહઈ વસ્ત્ર મોહલિ મેલિ જઈ
 પુછી કાળ સહુકો કરઈ, મુરખ મન ચિતિ ધણું;
 ભીમ કહે કીમ પામીઈ, પૂણ્ય નહી પોતાતણું. ૬૩

૧ દત્ત નહિં.

ફહા.

પુણ્યવંતા નર તે સહી, મનોરથ ૧ગમ ફલંત;
 પુણ્યહીણ પ્રાહિં વલી, વાંઘ્યાં તે ન મિલંત. ૬૪
 મનમાં ઈછા બહુ કરઈ, કરી ન શકે શુભ કાંમ;
 સુપુરુષ કાજ સધલાં કરઈ, રાખેં મુખની માંમ. ૬૫
 દાંન શીલ તપ ભાવનાં, કીધાં કાંચન ખિંબ;
 શ્રીજીન ભવન કરી ગયા, રહ્યા તે કીરતિ થંબ. ૬૬

કવિત્ત.

પ્રથમ પોદા ખિંબ, ભલઈ ભાવ ભરાવ્યાં;
 ઉતુંગ ઉંચ્ય પ્રાસાદ, જીન ઉજવ કાજ કરાવ્યાં;
 સેત્રુંગગિરિ તિરથ જઈ, દાંન સુપાત્રહ દીનો;
 દીન ખીન ઓલખી, અન્ન ઉવારી કીનો;
 સત્ય શીલ તપ તપ્યો, પુણ્યશીલ પ્રભાવનાં;
 ભીમ કહે નર તે સહી, આકી વયરી ધાનના. ૬૭

ફહા.

ધાન તણું વયરી સહી, ભીમ કહઈ મુખિં આપ;
 સુકૃત સોય કીધું નહી, ઉદર ભયું કરી પાપ. ૬૮
 મુનિવર મુખિં એ તું સુણ્યું, જોહનું આવક નાંમ;
 કર્મ યોગિં નિધન હુઓ, તોહું કરઈ દો કાંમ. ૬૯
 પ્રતિમા પીતલ કાટની, સોય અંગુષ્ઠ પ્રમાણ;
 દેવલ સોય કર એકનું, આવક સોય સુખાંણ. ૭૦
 અસ્થું વચન શ્રવણે સુણી, લીધી પ્રતિમા એક;
 આળ્યો અંજન કારણિં, પણિ શિર ઉંઘો લેખ. ૭૧

ચઉપધ.

અસ્યાંવચન નર ભાખધજસિં,	ગુરને કદણા આવી તસે;	
દેખેા શ્રાવકનેા અતિરાગ,	આલસ કર્યાનો નહિં લાગ.	૭૨
અસ્યું વિચારી હઘડા માંહિં,	હેમે ચેસો તેડયો ત્યાંહિં;	
મૂહુર્ત છાયા હઘ કાંધ હતી,	ખોલ્યો આલચંદ્ર તવ યતિ.	૭૩
સ્વામી હવડાં મૂહુર્ત સાર,	કહતાં ચૂકો પહિલીવાર;	
હેમે નિરખી જોયું જસેં,	ભદ્રા મુખિં મૂરત પડયું તસેં.	૭૪
હાથ ઘસઘ મુનિ ખેડાં ત્યાંહિં,	ખિણ ખેદ હુઓ મનમાંહિં;	
દુસમન ચેસો મઠ નવિ લહો,	સાપ થઈ નર્મ સમો રહો.	૭૫
અગ્નીસાપ જલ સ્ત્રી હથીઆર,	મ કરો ચોર તણો પતીઆર;	
દુસમનથી ખીહતો નવિ રહેં,	તે દુખ જગમાં સઘલું લહે.	૭૬
દુસમન ચેસો માહરો જેહ,	ધર્મ મિત્ર કરી જાણ્યો તેહ;	
વચરીતો આણ્યો વિશ્વાસ,	પાડ્યો મુઝ માંડી મૂગ પાસ.	૭૭
હું જગમાં મોટા નિરયુદ્ધ,	માંગરીઅ ભલાવ્યું દુધ;	
વન ભલાવ્યું જો વાંતરાં,	તે માનવ જગિ મૂરખ ખરાં.	૭૮
હું મુરખને હું અજ્ઞાન,	અંતકાલ મુઝ નાંહી સાંન;	
દુશમન તણઈ ભલાવ્યું કાંમ,	લાહાલો ભખી મુખ કીધું શ્યામ.	૭૯
કેતુ એક દુસમન માંહિં કરેં,	ધર્મ કાજ હવઈ આદરેં;	
અવશ્ય ભાવિ પદારથ જેહ,	દૈવે ટાલ્યો ન ટલિં તેહ.	૮૦
જીનવર જીવ દયા પ્રતિપાલ,	સમો શરણિં આલઈ ગોશાલ;	
અહાહત નયણાં ગયાં નીકલી,	અવશ્ય ભાવિ પદારથ વલી.	૮૧
નીચ કુલિં ગતિ જીનવર થઈ,	વીર દેશના નિષ્ફલ ગઈ;	
ચંદ સૂરજ મૂલગેજ વિમાંન,	અવશ્ય ભાવિ પદારથ માંન.	૮૨
ચરમેદો હુઓ ખિણખેદ,	મલ્લી નાય પાખ્યા સ્ત્રી વેદ;	
યુગલ નારકી હુઆ જેહ,	અવશ્ય ભાવિ પદારથ તેહ.	૮૩

એક સમે એકસોને આઠ, ઉત્કૃષ્ટિ દેહી સિદ્ધિ ગતિ વાટ;
 અસંયતિ પૂજાણાં બહુ, અવશ્ય ભાવિ પદારથ સહુ. ૮૪
 અમર કંકાનગરી હુઓ હેવ, શંખઈ શંખ મિલ્યા વાસુદેવ;
 એમ નોહિં એ કેમ હવ્યું, અવશ્ય ભાવિ એહને સંભવ્યું. ૮૫
 શ્રીજીન સ્વાંમી વિચરઈ જીહાં, મારી ન મરગી ઇત ન તિહાં; -
 વીર વિચર્યાં રાજગૃહી જસે, મહિષ પંચસ્યે મારિં તસે, ૮૬
 તો અતિશય ચોતીસ ન ગયા, પાંત્રીસ ગુણુ વાંણીનાં રહ્યાં;
 અવશ્ય ભાવિ પદારથ વલી, તે ટાલી ન સકઈ કેવલી. ૮૭
 તો હું હેમ કહઈ સું કરું, ફેકટ દુખ હઠઆમાં ધરું;
 ખિણુ ખેદ હવું કુંણુ કાજું, હેમઈ ચિંતા કીધી ત્યાજ. ૮૮
 એમ મન વાલી અંજન કરઈ, ભીમા હાથિં જનપ્રતિમાં ધરઈ;
 તુઝ ધરિ ઋદ્ધિ ભરાસ્યઈ સહી, પુણ્ય કાજ કરજ્યો ગહગહી. ૮૯
 અસ્યું કહી મુનિ હેમસૂરિંદ, વેગે તેડ્યો કુંભરનિરંદ;
 જન મંદિર પ્રતિમાતો ભંગ, છઠિં માસિં વિણુસઈ તુઝ અંગ. ૯૦
 હેમ(આયુ)વચન આવ્યું દુકડું, તેણુઈ દુખિં નવિ રોઈ રહું;
 પણિ મુઝને બીજું દુખ બહુ, તુલ્લ જાતે શ્રેય જાસે સહુ. ૯૧
 કુણુ કરસ્યઈ પસુઆંની સાર, કેહીપરિં હોસ્યઈ મુનિવર વિહાર;
 તીર્થ યાત્ર શુભ કરણી જોહ, તુલ્લ જાતે સીદ્ધાસઈ તેહ. ૯૨
 એક છત્ર જઘનમઘ રાજ, કોડિ બદ્ધ હુઆં શુભ કાજ,
 જનપ્રતિમા જનભવન અપાર, કુંણુ કરસ્યઈ હવઈ તેહની સાર. ૯૩
 સાધુ સાધવી શ્રાવક જોહ, કુંણુને દુખ જઈ કહધસ્યઈ તેહ;
 પૌષ્પસાલા પુણ્યનાં કાંમ, તુઝ વિણુ વણુસઈ ધર્મના કાંમ. ૯૪

ફહી.

ધર્મકાજ વિણુસઈ સહી, નૃપ જાતાં પરલોક;
 હેમ કહઈ તેણુઈ કરણુઈ, હું મનિ ધરતો સોગ. ૯૫

ઢાલ.

રાગ-ત્રીપદીનો.

અસ્યાં વચનસુંણીયાંજવકાંનિં, મન વચન કાયા શુભ ધ્યાનિં;
 તપ વરસેં બહુ દાનેં, હોરાજના તપવરસેંબહુદાનેં-આં. ૯૬
 આરાધના કરઈ દસહ પ્રકાર, અતિચાર અનેં વ્રત ખાર;
 ખામણુ કરઈ તેણીવાર હો-રા. ૯૭
 વોસરાવઈ તપ પાપ અદારો, તેહનો તુઝ ભાખું અધિકારો;
 સુંણયો પાપ વિચારો-હો-રા. ૯૮

દ્વહી.

પાપ વિચાર વલી કહું, જોઈથી દુખ અત્યંત;
 તેણેં કારણિ પાતગ તજો, કો મમ હણજયો જત. ૯૯

ઢાલ.

રાગ-કેદાર ગોડી-સુર સુંદરીનો-એ દેશી અતી દુઃખ દેખિ
 કામની-એ દેશી

પ્રાણધાત તે નવિ કીજઇ, અલીવચન તેમ ન ભાખિં;
 પરધન દેખી પ્રાણીઆ, વલી તું મનરે નર થીરકરી રાખિં. ૧૦૦
 જીવરહે યોગતિ મોઝીરિ, તેણે રાખો નિ મન ઠારિ;
 પ્રાણિ પાપ અદાર નિવારી, પ્રારણીડા ભાઈ! આપઈઆપ વિચારી,
 હો પ્રાણીડા. આંચલી. ૧

સ્ત્રી સંગ સેવા ટાલીઈ, દ્રવ્ય તણી મૂર્છા જોહ;
 અતિકોધ મનથી મુંઝાઈ, સુંખ લહીઈ આતમ દેહ-હો પ્રા. ૨
 અતિમાન માયા પરિહરો, ટાલજયો ત્રિવિધેં લોભ;
 મોહમલ્લ મુખ નવિ જોઈઈ, જેમુગતિરેખતાંકરઈ ખોભ-હોપ્રા. ૩

૧ વવરી.

દ્વેષ કલહ તે નવિકીજઈ. દીગ્ધ નહીં જ કલંક;
 આડી તે ચિત્ત નિવારજે, તુતોહોજેરેમનમાંહિંસુસંકહોપ્રા. ૪
 રતિ અરતિ તે પરહરે, પરતણા અવરણવાદ;
 માયા મૃષા તે નવિ બેંગીઈ, નવિકીજઈરેમિથ્યાતનિસાદહોપ્રા. ૫
 દશ આઠ પાતાગ ઓલખી, વારતો આતમ આપ;
 મિચ્છા દુકકડ તે દેઅતો, જે લાગારે ભવિભવિપાપ-હો પ્રા. ૬

ફહી.

પાપ અદાર આલોઅતો, કરતો આતમસાર,
 પાપભીર પાટણપતિ, શરણ કરઈ તિહાં આર, ૭

અઉપઈ.

આર સરણ મનમાંહિં ધરઈ, પહિલુ સરણ અરિહેતનું કરઈ;
 અરિહંત તે હણતા કર્મઆક, જે પાંખ્યા પંચમગતિ વાટ. ૮
 જેહનાં અતિસય છે ચોત્રીસ, વાંણીગુણ જેહને પાંત્રીસ;
 દોષ અદાર રહીત ભગવંત, સરણ કરઈ એહવા અરિહંત. ૯
 બીજું શરણ કરતો સિદ્ધતાણું, અનંત સુખ જસ વર્ણવ ધણું;
 અનંતમલને જ્ઞાન અનંત, અનંત વીર્ય સિદ્ધને સહિતંત. ૧૦
 ત્રીજું સરણ કરતો સાધુનું, સમકિતસીદ્ધ સુધુ જેહનું;
 પંચ મહાવ્રત પાલણહાર, પંચસુમતિ ત્રણ ગુપતિજ સાર. ૧૧
 ચોથું સરણ કરતો ધર્મનું, જ્ઞાની સરપ કહઈ તેહનું;
 જીવધાત અગ્નિ ચોરી નહીં, પરદારા જીન વારખ સહી. ૧૨
 અસ્યાં સરણ આરેમનિધરે, દુઃકૃતતાણું નિદેપુ કરઈ;
 પ્રાણધાત અગ્નિ ચોરી જેહ, પરનારીનાં પાતક તેહ. ૧૩
 પાપિં પરિચહી મેચ્યો લક્ષ્ય, ખાવેં અનંતકાય અભક્ષ્ય;
 પાપ વિણજમિં કીધો આપ, લાગાં અનર્થદંડનાં પાપ. ૧૪

૧ વિચાર.

સામાયક પોષધ વ્રત ભંગ,	નિંદુ પાપ કર્યો સ્ત્રીસંગ;	
દેતાં દાન કથું અંતરાય,	જે મેં દુહવ્યા માતપિતાય.	૧૫
થાપણુ મોસો કુડકલંક,	ખુતો પ્રાણી પાતગપંક;	
આસાતના જે કીધી ઘણી,	અરિહંત, સિદ્ધ, મુનિ, ધર્મહ તણી.	૧૬
જ્ઞાન દર્શન નેં ચારિત્ર સાર,	આશાતના કીધી અહુવાર;	
આચાર્ય ઉઝવાય નેં યતી,	અસાનના તિહાં કીધી અતિ.	૧૭
સાધુ, સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવિકા,	રૂલછં જીવ આસાતનાથકા;	
દેવી, દેવ, જીન પ્રતિમાં તણી,	આસાતના કીધી જે ઘણી.	૧૮
ધહિલોક પરલોકહ પંથ,	આસાતનાથી ભારે જનંત;	
આભવ દુઃકૃત નિંદુ આપ,	આલોક પૂરવભવ પાપ.	૧૯
ભવંભવિં પાતગ કાગિં જેહ,	કુમારપાલ નૃપ નિંદછ તેહ;	
પૂરવિં જીવ એકેન્દ્રીમાંહિં,	તરચર લોકહુઓ વલી ત્યાંહિ.	૨૦
લોકતણાં હુઆં હથીઆર,	પશુનર કંઠિ તેહની ધાર;	
પાપો પગરણુ હુઆં વલી જેહ,	આણુધંભવિં વોશરાવું તેહ.	૨૧
કાપી તરચર સૂલી કરી,	વાહણુ યંત્ર ઘાણી થઈ ફરી;	
ઉખલ મુશલ દેહ અધિકરણુ,	નૃપ વોશીરાવઘં રાંની મરણુ.	૨૨
વોણુ જાતિમાંહિં ઉપનો,	તેહ તણો સૂત્ર નિપનો;	
તેહનાં પાસાં ગુંથ્યા જલ,	તે વોશીરાવઘં નર ભૂપાલ.	૨૩
ભમતાં જીવ થયો સુરસાર,	તિહાં મેં કીધો ભોગ અપાર;	
પશુ પુરુષ આલક સ્ત્રી છલ્યાં,	જે પાતગ આલોઈ ટલ્યાં.	૨૪
પરમાધામી સુર હું થયો,	પાપ કરતો ભવ મુજ ગયો;	
માયા વિંધ્યા આલ્યા નારકી,	કાપી જીવ કર્યો તિહાં દુખી.	૨૫
કર્મ યોગઈ હુઓ નારકી,	વહયો સખલ તિહાં ક્રોધ ધકી;	
શસ્ત્ર આંણુ વિકુરવી ફરી,	છેધા નારકી ક્રોધ ભરી.	૨૬

કર્મયોગઈ હુઓ માનવી, ભમતાં ગતિ મોઠેં કુલ હવી;
 પંખ ધરી હુઓ પારધી, ખાધા જીવ ઘણાં મેં વધી. ૨૭
 ભમતાં ગતિ હુધ તિયંચ તણી, વાધ, સિંહ, અજગર હુઓ ફણી;
 જીવ હણ્યાં તિહાં થઇ વિકરાલ, માર્યા સાંખર સસા સીયાલ. ૨૮
 એમ ભવિં ભમતાં દુઃકૃત જોહ, કુમારપાલ કહધ નિંદું તેહ;
 સુકૃત તણુધં અનુમોદું સહી, વિવરી વચન નિજ મુખથી કહી. ૨૯

ફહા.

વિવરી વચન મુખથી કહું, સુકૃત કરાં કાંમ;
 હું અનુમોદું તે વલી, જે ક્યું પુણ્યનું કાંમ. ૩૦

ઠાલ.

રાગ-ગોડી-એણીપરિં રાજ કરતાં-એ દેસી.

દાંન શીલ તપ ભાવનારે, સત્યગુણ અનુમોદું;
 જાંત ઉગાર્યા તે બલું એ. ૩૧
 દેવલ પ્રતિમા જોહરે, પૂજન મિં કરી;
 હું અનુમોદું મનિ ધરી એ; ૩૨
 પુસ્તક પરઉપગારરે, વિનય વેચાવચ;
 શ્રીગુરૂ ભગતિ ભલી કરી એ. ૩૩
 બિંબ પ્રતિષ્ઠા જોહરે, સંઘ ભગતિ કરી;
 યાત્ર કરી તીરથ ફિરી એ. ૩૪
 ઠાહ્યો અકર અન્યાયરે, ઉપસમ જે ધર્મે;
 જીન વાંણી શ્રવણે સુંણી એ. ૩૫
 આણ્યો વલી વિવેકરે, કીધી અનુકંપા;
 સુકૃત એ અનુમોદીધં એ. ૩૬
 અરિહંતના ગુણ આરરે, અતિશય ચોત્રીસ;
 દોષ અદ્ધર તેહને નહી એ. ૩૭

રાધ્યાં આઠે કર્મરે,	આઠધ મદ નહી,	
	ક્રોધ માંન ન ધરધ કહીએ.	૩૮
અનેક ગુણ અરિહંતરે,	હું પશિ અનુમોદું;	
	એકત્રીસ ગુણ સિદ્ધતા સહીએ.	૩૯
રાધ્યા આઠે કર્મરે,	કાયા તસ નહી;	
	નહી તસ રોગ વિયોગડારે.	૪૦
આચારજ ગુણવંતરે,	ગુણ તસ છત્રીસ;	
	હું અનુમોદું તે સહીએ.	૪૧
સંવરઈ ઈંદ્રીય પાંચરે,	બ્રહ્મવ્રત નવ વાડિ;	
	ચાર કષાયને પરિહરઈ એ.	૪૨
પંચ મહાવ્રત ધારરે,	પંચ સુઆચાર;	
	પંચસુમતિ ત્રિણિ ગુપતિસ્થુ એ.	૪૩
પંચવીસ ગુણ ઉવગ્રાયરે,	હું પશિ અનુમોદું;	
	ઉવગ્રાયપણું તેહનું સહીએ.	૪૪
ભણતા અંગ ધગ્યારરે,	દસ ચઉ પૂરવ ભણે;	
	ઉવગ્રાય અનુમોદિઈ એ.	૪૫
ગુણ સતાવીસ સાધુરે,	મહાવ્રત આદરાધ;	
	પડકાયાને રાખતો એ.	૪૬
દમતો ઈંદ્રીય પાંચરે,	મધુરં ભાખતો;	
	ક્રોધ અંસ તેહને નહી એ.	૪૭
લોભ નહી લવલેસરે,	અને વલી પડિલેહણ;	
	ભાવ સહિત તે આદરધ એ.	૪૮
કરણ સીતરી સારરે,	ચરણ સીતરી;	
	મુનિ ધરનારે તેહનો એ;	૪૯

સંયમ	યુક્તા	સત્યરે;	કાયા	મન	વચન.	
			મુનિવર	થિરકરી	રાખતો	એ; ૫૦
સીતાદિક		પરિસહરે,	મરણાંત		ઉપસરગ.	
			સોય	ખમઈ	ઋષિરાજોએ.	૫૧
ગુણ	સત્યાવીસ	એહરે,	હું	પણિ	અનુમોદું;	
			દેશવિરત	તિર્યંચ	તણી	એ. ૫૨
આવકના	વ્રત	આરરે,	હું	પણિ	અનુમોદું;	
			ગુણગાઉ	મુનિવર	તણાએ.	૫૩
દેવનું	દેવપણું	અરે,	હું	પણિ	અનુમોદું;	
			ભગતિ	કરઈ	સાસન	તણી એ. ૫૪
જીવ	નારકી	પાસરે.	સમકીત	છે	બહું;	
			હું	અનુમોદું	તે સહી એ.	૫૪
હવઈ	સેસ	જે જીવરે,	એહથી	અન્ય	વલી;	
			હું	અનુમોદું	તેહનું એ.	૫૬
દાંન	રૂચિ	ગુણ	જેહરે,	હું	પણિ	અનુમોદું;
				વિનય	બલો	જસ એહમાં એ. ૫૬
અદ્ય	કપાઈ	જીવરે,	પરને		ઉપગારી;	
			ભવ્યપણું	અનુમોદીએ	એ.	૫૭
જીવ	દયાલુ	જેહરે,	દાખિણી		દેહમાં,	
			પ્રિયભાંખી	અનુમોદીઈ	એ.	૫૮

ફહા.

પ્રિયભાખી	અનુમોદીઈ,	ખીજા	શુભગુણ	જેહ;	
ધર્મોપગરણ	દેહનું,	હું	અનુમોદું	તેહ.	૬૦

ચઉપઈ.

ભમ્યોજીવજીહુપામી	મરણ,	હવું	દેહનું	ધર્મોપગરણ;	
નીલકંઠ	તતુ	પાંમ્યો	સદી,	ખીજતણી	પૂંજણી થઈ. ૬૧

પૃથિવી કાયમાંપછડો સહી, તિહાં મુઝ દેહની પ્રતિમા થઇ.
 જલનોજીવ હુઓ ભૂપાત્ર, નિહાં પ્રતિમાને હુધ પખાલ; ૬૨
 અથવાપાત્રતણુઈમુખિનીર, તે અનુમોહું આપ શરીર;
 પુણ્યકાળ હુધઅગ્નિહકાય, તેહથી ધૂપ જનવરને થાય. ૬૩
 વાઉકાય વસ્યો મુઝજાંત, તેહથી સાતા મુનિજન સંત;
 ચંપક જાય અને કેવડો, જન મસ્તગિં ચઢતાં ગુણવડો. ૬૪
 એ ભવિ ભમતાંવાર અનંત, ધર્મોપગરણુ દેહનું હુંત;
 હું અનુમોહું તે પણિ સહી, ભલી ભાવના રાખું વલી. ૬૫
 જીવઈ ભમતાં ચઢગતિ લહી, સખલ વેદના તિહાં પણી થઇ;
 અસ્થુ વિચારી થિરમન કરઈ, એહવી ભાવના હઠડઈ ધરઈ. ૬૬
 આરાધના અણુસણુનૃપ ધરઇ, જેહથી શિવ ગતિ સુરગતિ વરઇ;
 ભૂપ આલખઈ આતમ મરણુ, રાખિં મનિ નવકારજ સરણુ. ૬૭
 અડસઠિ અક્ષરનો નવકાર, એકસઠિ અક્ષર તિહાં લધુ સાર;
 ભારે સાતને નવપદ લહું, આઠ સંપદા તેહની કહું. ૬૮
 સાત પદે થઇ સંપદા સાત, અઠમ નવ પદની કહું વાત;
 બેહુ પદ થઇ એક સંપદા, એ નોકાર ગણો તુલ સદા. ૬૯
 ન કહિતાં નિર્મલ હોઈઆપ, ટાલઇ સાત સાગરનું પાપ;
 આખુંપદ ઇછાઈ ગુણુઈ, પચાસ સાગર પાતગ હણુઈ; ૭૦
 આખો જે બાખઈ નવકાર, તેહના પુણ્ય નણો નહી પાર;
 પંચ સહ્યાં સાગરનું કહું, પાતગ સહી તેણુઈ અપ હયું. ૭૧
 વલી કેહવો જઇ શ્રીનવકાર, દુખ ટાલઈ સુખ દીઈનીરધાર;
 સોસઈ સંસાર ઇપ ઉદધી, સુખ તરૂઅર તસ કુલઈ વધી. ૭૨
 એહવો જગમાં શ્રીનવકાર, કામ કુંભ અમૃત પેં સાર;
 કાંમ ગવિ ચિંતામણી સમો, શ્રીનવકાર સુરતરૂ અભિનવો. ૭૩

રાજ ઋદ્ધિ પાંખ્યા સ્ત્રી સાર, સુરના ભોગ અનંતીવાર,
 પશ્ચિ જગિ દુલહો શ્રીનવકાર, જે ઉતારે પેલે પાર. ૭૪
 ઇહ લોકિં સુખનો દાતાર, શિવકુમારનો સુણો વિસ્તાર;
 રત્નપૂરીજ વસઇ વાંણીઓ, યશોભદ્ર શ્રાવક જાણીઓ. ૭૫
 શિવકુમાર નર તેહનો પુત્ર, તેણું નવિ રાખ્યું ધરસૂત્ર;
 સાંત વસન સેવેં દુર મતિ, ધર્મ, દેવ, નવી જાણુયતી. ૭૬
 અર્યો પુત્ર ધરિ વાઘઈ જસેં, યશોભદ્ર ધરડો હુઓ તસે;
 અંત સમય જવ તેહનેં થાય, પુત્ર પિતા નઈ પાસિં જાય. ૭૭
 સ્વામી શિખ દીઓ કહો કાંમ, યશોભદ્ર નર બોલ્યો તાંમ;
 શિવકુમાર સુત એતું કરે, શ્રીનવકાર સદા મનિ ધરે. ૭૮
 અસ્યું કહી શુભગતિલહધસાર, મનવિણુ સુતેં શિખ્યો નવકાર;
 અતુકમઈ દિન કેતાં જાય, ધન ખાધું ને નિર્ધન થાય. ૭૯
 તામ ત્રિદંડી મિલીઓ એક, નાંમી સિસ નેં કર્યો વિવેક;
 સ્વામી લખમી જોઇઇ આજ, સોય કહઇ તુઝ સારં કાજ. ૮૦
 કાલી ચઉદસનો દિન જસ્યઈ, મરતગ એક અણાવ્યું તસઈ;
 લેઇ ગયો સમસાન મજારિ, મરતગ હાથિં દિધી તરઆરી. ૮૧
 કુમરતણેં કહંઇ કહુંછું અહો, મરતગ પાય ઉલાંસ્યો તહો;
 મંત્ર જાપ કરં એકલો, જીમ એ પુરિસો થાઇ ભલો. ૮૨
 અસ્યુ વચનજવ જોગી કહઈ, નિશ્ચલમન નરતું નવિ રહઈ;
 સંકટે પડીઓ જાણ્યુ જસેં, શ્રીનવકાર સંભાર્યો તસેં. ૮૩
 ત્રિદંડીઓ આરાધઇ મંત, સખ ઉઠી ધાઓ કરંત.
 નવપદસાથિં નચાલઈ મંડઇ, ઉઠી મરતગ પાધું પડઈ; ૮૪
 મંત્ર જગાવ્યો ખીજપાર, પડઈ ભૂમિ કરવા જાઈ પ્રહાર.
 ત્રિદંડીઓ પૂહઇ તેણીવાર, કર્યો મંત્ર તું જપઈ કુમાર. ૮૫

કુમાર્ કહઈ નવિ જાણું કર્યું. ત્રિવંડીઆ મન સાચું વસ્યું;
 ત્રીજવાર જગાવ્યો મંત, મસ્તગ યોગીનઈ મારંત; ૮૬
 પુરિસો સોંય હુઓ અતિભલો, ખણિ ભૂમિ ઘાલ્યો એકલો.
 આવી નગર ધણીનઈ કહઈ, વલી વૃત્તાંન સુંણાવ્યો સહી; ૮૭
 રાય કહઈગ્ગ પુરિસો ગ્રહઈ, પુણ્યઈ પાંમ્યો મુઝ રચું કહઈ;
 ભૂપતિ વચન શ્રવણે સંણી, પુરિસો તે આણ્યો ધરમણી. ૮૮
 ખાઈ ખરચઈ વસ્ત્ર પાર, પરતક્ષ ફલીઓ શ્રીનવકાર;
 અનુક્રમિં તેણઈ ચારિત્ર ગણા, કર્મ હણીને મુગતિં ગયો. ૮૯

ફહા.

મુગતિં ગયો નર તે સહી, ફલીઓ તસ નવકાર;
 વલી જનદાશજ વાંણીઓ, સુર કરતો તસ સાર. ૯૦
 લેછ ળીજેઈ આવીયો, મુખિં જપતો નવકાર;
 બલરાજ તવ હરખીઓ, સકલ લોક જયકાર. ૯૧
 તે જનદાસ મુગતિં ગયો, આરાધી જનવર્મ;
 એક વલી સુધી શ્રાવિકા, ફલિઆં નવપદ પરમ. ૯૨
 નામે નારી શ્રીમતી, જપતી શ્રી નવકાર;
 મણીધરની માલા થઈ, ૧તેહનો ગંધ અપાર. ૯૩
 ઇમ અનેક સુખ રૂપાંમીઆ, ઇલેલોકે બહુ જંત;
 પરલોકિં પ્રાણી ધણા, પાંમ્યા સુખ અનંત. ૯૪

ઢાલ.

રાગ ગોડી-એણીપરિ રાજ કરંતરે-એ દેશી.

આગે હુંડિક ચોર રે, સો સુખ પાંમીઓ;
 પરમવિ યક્ષ થયો ભલો એ. ૯૫

૧ સુગંધ ૨ સુખિયા થયા.

મથુરા નગરી માંહેં રે,	નૃપ	અરિમર્દન;	
	હુંડિક	ચોર ચોરી કરધ એ.	૯૬
સુખદિ વિવહારિ ધરે રે,	હુંડિક	જન્ય કરી;	
	ખાતર પાડુ	ધન હરધ એ.	૯૭
ચોર ઝલાણો તાંમ રે,	નૃપ	ખડુ ખીજીઓ;	
	ચોર તણુધ	સૂલી દીઓ એ.	૯૮
ચ્યાર સુભટ પતિહાં સાર રે,	ભૂપિં	મુંકીઆ;	
	ચોર સાર કરતા	મહો એ.	૯૯
એણુધ અવસરિ જીન દાસ રે,	આવક	શુભ મતિ;	
	અરણ્ય ભૂમિં	જન્યનધ વલ્યોએ.	૧૦૦
માગ્યું પાંણી તાંમ રે,	આવક	ખોલીઓ;	
	જપિ નવકાર	જલ લાવીઈ એ.	૧
આવી નિજ ધરખાર રે,	ભરીઓ	કરખડો;	
	જલ લેઈ સાહ	આવીઓ એ.	૨
ચોરે દીઠું નીર રે,	તવ મૃત્યુ	પામીઓ;	
	હુઓ યક્ષ સુર	તે વડો એ.	૩
એણિ અવસરિ જીનદાસ રે,	સુભટધં	ઝાલીઓ;	
	ખાંધી નૃપ આગસિં	ધર્યો એ.	૪
ભૂપતિ ખીજ્યો તાંમ રે,	ગર્દભી	ધાલીઓ;	
	નરનેં	મરણ કાઢીઓ એ.	૫
યક્ષ દેવતા તાંમ રે,	જાને	નિરખતો;	
	કુંણ પુન્યે	હું ઉપનો એ.	૬
મહા મંગ નવકાર રે,	ગુણતાં	ઉપનો;	
	યક્ષ ભલો	હું દેવતા એ.	૭

જેણુ ઘીયો	નવકાર રે,	મિત્રિ	જીણુદાસ;	
		સોય પુરૂષ સંકટ પડ્યો	એ.	૮
આવ્યો	હુંડિક યક્ષ રે,	શિલા	તે વિકૂરવી;	
		કહ્યો ચક્રપૂર મથુરા કરં	એ.	૯
ભૂપદ	જોડી હાથ રે,	સ્વામી	મમ હણો;	
		કહિણુ તુલારં કીજી	એ.	૧૦
ખોડ્યો	સુર શુભ વાંજુરિ,	પૂરવ	દિસિં	જગ;
		એક પ્રસાદ કરાવીઈ	એ.	૧૧
ભૂપિં	માન્યું તાંમરે,	બવન	કરાવીઓ,	
		હુંડીકરૂષ ધડારીઓ	એ.	૧૨
ગજ	ખંધી જીણુદાસરે,	ચામર	ઢાલંતી;	
		મથુરામાંહિં ફરવ્યો	એ.	૧૩
કીધું	તેહતું રૂંપરે,	હુંડિક	આગલિં;	
		શ્રીનવકાર સુણાવતા	એ.	૧૪
વાજધ	ઘંટા નાદરે,	પુરજન	રાયસ્યું;	
		ઉછવ કારણિં આવતાં	એ.	૧૫
જસ	વાંધ્યો જીણુદાસરે,	અને	વસી હુંડીકનો,	
		શ્રીનવકાર તણુઈ	ગુણે	એ. ૧૬

ફરી.

શ્રીનવકાર	તણુઈ ગુણુઈ,	સુખ	પાંખ્યો એક ચોર;	
ચંડપિંગલ	નામેં સહી,	કરતો	પાપ અધોર.	૧૭
વસંતપૂર	નગરી ધણી,	જીતશત્રુ	રાગ ત્યાંહિં;	
રાણી	ભદ્રનો વસી,	હાર અહિં	નર ત્યાંહિં.	૧૮
કલાવતી	ગણિકા તણુઈ,	ચોરધ	દીવો હાર;	
તે પહીરી	જવ નીકસી,	નૃપ	જાંજો તોણીવાર,	૧૯

તસ્કર ગ્રહી સહી દીઓ,	ગણિકા દીધં	નવકાર;	
ભદ્રાકુંભિ ઉપનો,	પૂરંદર સોય	કુંભાર.	૨૦
રેતો રહ્ય વહી તે નહી,	ગણિકા આવી	ત્યાહિં;	
ચંડપિંગલ કહી તેડીઓ,	જ્ઞાન હવું	ખિણુમાંહિં.	૨૧
આગલિ બહુ સુખ ભોગવી,	આરાધી છન	ધર્મ;	
પુરંદર સોય મુગતિ ગયો,	ટાલિં આહિં	કર્મ,	૨૨
અનેક છવ મુગતિં ગયા,	શ્રીનવકાર	ગણુતાં;	
રાજકુલિ રાયસિંધ હવો,	ભીલ પુલિંદહ	જંત	૨૩
નારી તેહની ભીલડી,	ગણુતી	શ્રીનવકાર;	
પદ્મરાય પુત્રી હવી,	મુગતિ તણી	ભજનાર.	૨૪

ઢાલ-ચઉપધ.

મુગતિ તણી ભજનારી થઇ,	તેણુધ નવ પદ ગુણુવા સહી;	
નિરમલ વસ્ત્ર તજ પરતાતિ,	નોકરવાલી લીજીધં હાથિ.	૨૭
નોકરવાલી નવલા નારી,	કરી ધરતાં જે મન રહ્યકારિ;	
તે નરનારી કરમ નિવારી,	ખિણુમાં પોહોંચઇ મુગતિમઝારિ.	૨૮
નોકરવાલી નાંમ નવિ કહું,	સરગ સિદ્ધની નિસરણી લહું;	
અથવા આતમ શુભગતિ વાટ,	મણિકા એહના એકસો આઠ.	૨૯
અઠોતરસો મણિકા તણો,	અર્થ કહું તે શ્રવણે સુંણો;	
ભેદ લહી ને જે તુલે ગણો,	અષ્ટ કરમ તો ખિણુમાં ૧૬રો.	૩૦
અરિહંતના ગુણુ ભાવો ખાર,	અષ્ટ ગુણુ એ સિધ્ધ સુસાર;	
આચાર્યના ગુણુ છત્રીસ,	ઉવઝાયના ગુણુ પચવીસ.	૩૧
ગુણુ સતાવીસ મુનિવર જોય,	સિરવાત્રે એકસો અઠ હોય;	
ભાવીભાવના જે નર ગુણુઈ,	મોક્ષતણું ફલ સહી તેહતણુઈ.	૩૨

મોક્ષતણે જે અરથી હોય, મધ્યમ અંગુલીએ ગુણુધ સોય;
 ખીજ ત્રીજ સંસારહ કાજ, ઋદ્ધિ રમણી તે આપઈ રાજ. ૩૩
 એહવો જગમાં શ્રીનવકાર, કુમારપાલ નિત્ય ગુણે અપાર;
 આરાધના એ દસવિધ કહી, નિશ્ચલમનિ આરાધધ સહી. ૩૪
 શ્રાવક શુદ્ધ આરાધના કરધ, આરમિ દેવલોકે અવતરધ;
 જઘન્યથકી પહિલઈ સુર થાય, મધ્યમ ભેદ કહધ જનરાય. ૩૫
 ખીજ થકી માંડી ભવ કરધ, ઇચ્છારમાં લગઈ જધ અવતરધ;
 યતી હોય તો મુગતિ જાય, જઘન્ય થકી પહિલઈ સુર થાય. ૩૬
 મધ્યમ ખીજઈ ભવ કરધ, અનુત્તર વિમાન લગિ અવતરધ;
 તેણુધકારણિ આરાધના અસી, કુમારપાલ કરધ ઉલ્હસી. ૩૭
 દશ પ્રકાર આરાધના કરધ, પાપ કર્યા વદને ઉચ્ચરધ;
 અરિંહત સિદ્ધ સાધુની સાખિ, કહઈ રાય મન નિશ્ચલ રાખિ. ૩૮
 પાપકર્મ સુર સાખિ કહી, આતમ સાખિ નૃપ નિર્દઈ સહી;
 એમ આલોતા પાતિગ જાય, ભારવહી પરિ હલુઓ થાય. ૩૯
 લાજે અભિમાને નવિ કહે, જ્ઞાનમદે મનમાં સલ્ય રહે;
 આલોધ ન શકે તે ગુરકને, યોગતિનાં દુખ હોસે તેહને. ૪૦
 સત્ત્વ સાપવિખ જે નવિ કરે, ભવસલ્ય મરણુ દુખ તેહથી સિરે;
 દુર્લભ બોધી તે નર થાય, અનંત સંસારી કહધ જનરાય. ૪૧
 તેણુઈ કારણિ સસલ્યમમ મરો, રખે કાય નીઆણું કરો;
 ઋષભદેવ જનાદિક જેહ, નવઈ નીઆણું વારઈ તેહ. ૪૨

ઠાલ.

કાયાવાડી કાંરમી-એ દેશી રાગ મલ્હાર

નીઆણું નવ વારધ જે, મમ માગીસ રાજ;
 ઉત્રપણું મનિ વંછિત, સહી વિણુસધ કાજ નીજ.-ની. ૪૩

નારીપણું નવિ ધાંચ્છઈ, નરનો માગે અવતાર;
 કાંમ ધણો મમ વાંછજે, નહી તેહમાં સાર-ની. ૪૪
 કાંમ ધણ મમ કરો, કામનોહિ ત્યાંહિ;
 મૂરખપણું નવિ ધચ્છઈ, દારિદ્રહ ત્યાંહિ-ની. ૪૫
 નીઆણું નવ એ કહ્યાં, પહિલાં ખટ જોય;
 નરનારિ મનિ ધારતાં, સમકિત નવિ હોય-ની. ૪૬
 કાંમ ન હોય મન વાંછતાં, દેસ વિરતિ ન થાય;
 મૂરખપણું મનિ ધચ્છતાં, ચારિત્ર પલાય-ની, ૪૭
 દરિદ્રપણું મનિ ધછતા, જીવ મુગતિ ન જાય;
 તેણું ધકારિણું તપ તિહાં વલી, મન રાખય કાંહિ-ની. ૪૮
 નીઆણના જીન કહઈ, જોજે ત્રિણિ પ્રકાર;
 રાગ દોષ મોહિં કરઈ, વાધય સંસાર; ૪૯
 ગંગદત્તિ રાગે કર્યું, દોષિ વિશ્વભૂતિ
 ચંડપિંગલ મોહિં કરઈ, સંસારિ પુતિ-ની. ૫૦
 તેણું કારણિ જીનવર કહઈ, નીઆણાંજ અસાર;
 પ્રાર્થના વલી કીજઈ, તે ભાખી વલી ચ્યાર-ની. ૫૧
 દુષ્ખમાચારનો ખય હજ્યો, ખય કરમનો જાણી,
 સમાધિ મરણ સુપરિ હજ્યો, સમકિત મનિ આંણિ-ની, ૫૨

ફહી.

નીઆણું નવ પરિહરિ, આરાધના કરઈ રાય;
 ભવ્ય જીવ હલુઆ વિના, અભવ્ય તણઈ નવિ થાય, ૫૩

ચઉપય.

અભવ્ય જીવ આરાધઈ નહી, ત્રિસષ્ટિ શલાકાનરમાં નહી;
 અનુત્તરવિમાનપાંચછઈજ્યાંહિ, અભવ્યજીવઉપજઈ નહી ત્યાંહિ. ૫૪

ઈંદ્ર ગુરુ સુર ત્રાયત્રયસંક, તિહાં ન ઉપજઈ મોટા વંક;
 પૂરવ ચઘદ ન આવઈ ઉદ્ધ, નવ પૂરવ ભણુતાં જન વદઈ. ૫૫
 અભવ્ય ઈંદ્ર ન થાઈ વલી, દીક્ષા તસ નવિ દીધે કેવલી;
 જનશાસન યક્ષ યક્ષિણી, અભવ્યઘ તેહતણી ગતિહણી. ૫૬
 લોકાંતિક સુર તે નવિ થાય, સમકિતવિણુભવઆલિં જાય,
 પાત્ર સુસાર મિલઈ કિમ તને, ચરિત્ર ન લીધે શુદ્ધ ગુરુ કને ૫૭
 અંતિં સમાધિ મરણુ નવિ હોય, આરાધના વિણુ વિણુસઘ સોય
 પુષ્કમાલામુત્રેં એ કહ્યું, મિં પણિ સહી ગુરૂવચને લહ્યું, ૫૮

ફહા.

સુહગુરૂવચનેં મિં સુણ્યું, અભવ્ય તણુઈ નહીં એહ;
 ભવ્ય જીવ હલુઆ જીકો. આરાધના કરઈ તેહ, ૫૯

ચઉપધ.

ભવ્યજીવ હલુઓ નૃપ આપ, આતમ નિંદઈ ઘોંઘ પાપ;
 દસપ્રકાર આરાધના કરઈ, રોતો ગુરૂચરણે સિર ધરઈ, ૫૦
 તુમ્હ સરિખો ગુરુ કિહાં પાંમવો, તુઝ મુઝ પુણ્યે યોગજ હવો;
 તેં મુઝ સુકૃત દિધો જીવ, તે ઋણા માયેં વહું સદિવ; ૬૧
 તું સરગિ જાતાં જ અલૂણ, સેવકનેં નીઝમેં કુંણ;
 હેમ કહીઈ સાંભલિ નરપતિ, તુઝને સુલભ અછે ગુરૂજતી, ૬૨
 તુઝનેં મોક્ષ સુલભ છે રાય, તુજથી વાધ્યો બહુ મહિમાય;
 સદાવદ્સલ તુજનેં જનમતી, ૧તું મુજને વિસરવો નથી, ૬૩
 સકલધર્મ મુઝવચને કર્યો, આવકશ્રેય સાચો આદર્યો;
 સદા ભગત તું મારો કહ્યો, તું સહી નરપતિ ઓરણુ થયો, ૬૪
 અર્યું વચન જૂપતિનેં કહી, રામચંદ થાપ્યો ગહગહી;
 સીખામણુ દીધી સુભ માટેં, બાલચંદ્ર મમ દેજો પાટ, ૬૫

સીખદિઈ મુનિવરનઈ જસઈ, વિપરીત વાત હુઇ ઇહાં તસઈ
 હેમતલુઈ માયઈ મણી જેહ, યોગી એકઈ જાણી તેહ, ૬૬
 લેવા બુધિ કરઇ તે બહુ, આવરજ્યા ગુર મુનિવર સહુ;
 બહુપરિચો કરતો ઋષિ સાચે, મણિ મસ્તગમણિ નાવેં હાચે, ૬૭
 ઘણા દિવસ એણીપરિજનય, એક દિવસ તેણુઈ લલો ઉપાય;
 મુનિવર વહિરી પાછા વલેં, વેગિં જઈ યોગી તસ મિલેં, ૬૮
 વિનય કરીને પૂછઈ અસ્યું, કહો મુનિવર તુમહોવહિયું કર્યું
 એમ કહી ઝોલીમાં કર ધર્યો, લાડુ હાથઇ ફરસજ કર્યો, ૬૯
 વિખ વરૂ હુતું નખમાંહિ, વેગઇ પસર્યું લાડુ જ્યાંહિં;
 તે લાડુ મુનિ લેઈ કરી, પોશાલિં આગ્યો પરિવરી, ૭૦
 આલોઈ વેગે ગાયરી, મોદક, ઝોલી આગલિ ધરી;
 ગુરવહિચી આપઈ શિષ્યતણુઈ, વિખલાડુ આગ્યો આપણુઈ. ૭૧
 લેઇ આહાર ગુર ઉઠ્યા જસેં, કાયા ધૂજણ લાગિ તસેં;
 વેગિં તેડયો તિહાં હાંડીઓ, કુંજુધરથી આહારજ આંણીઓ. ૭૨
 એલો કહઇ સુંણી સ્વામી સાર, શ્રાવક ધરથી આંણ્યો આહાર;
 પણિએક વાટઈ જોગી મિલ્યો, લાડુ ફરસી પાછો વલ્યો. ૭૩
 તવ મુનિવરકહઇ વીણુડી વાત, એણુઇ યોગી મુઝ ઘાલી ધાત;
 વિશ્વાસઘાત કર્યો મુઝ ઘણો, પારનહી એ પાતિક તણો. ૭૪
 સ્ત્રી હત્યાનું મોટું પાપ, બાલ હત્યાનો બહુ સંતાપ;
 બ્રહ્મહત્યા જેણુઇ મારી ગાય, તે પાતિ મોટું કહીવાય. ૭૫
 તેહ થકી જે પાતિગ સિરઇ, પસુઆં પુરૂષ નપુંશક કરઇ;
 તિહાં થકી મોટા પાતકી, નગર દહઇ નરજેં નારકી. ૭૬
 તેહથી જગિ મોટું પાત, જે નર કરતા વિશ્વાસઘાત;
 ગતિ આરિમાં તે નર ભમઇ, વિશ્વાસી જે પરને દમઇ. ૭૭

માયા વચન મુખિં બોલી કરી,	પરના પ્રાણુ લીધ જે હરી;	
અધમ યોનિં જઈતે ઉપજઈ	મુગતિ નારી સહી તેહને તજઈ.	૭૮
દુરગતિનારિતણો ભજનાર,	યોગી પાતિગ કરઈ અપાર;	
વિશ્વાસી વિખ દીધું સહી,	આંકો આગ્યો વિદ્યા રહી.	૭૯
વીર સરિખો જે ભગવંત,	સગવસરણિં અષઠા ગુણુવંત;	
પાંગીસ ગુણુ અતિશય યોગીસ,	ગોસાલેં બાલ્યા જગદીસ.	૮૦
કૃષ્ણ સરિખો રાજા જેહ,	જરા કુમારિં માર્યો તેહ;	
અવસ્ય ભાવી પદારથ એહ,	ઈંદ્રિં ટાલ્યો ન ટલિં તેહ.	૮૧
૧ મુનિ વિખ વાધુ સાતઈ ધાત,	ઓપધની કો મ કરો વાત;	
ચેલાનેં કહઈ કહું છું અમ્હો,	કહિણુ અમ્હારં કરજ્યો તુમ્હો.	૮૨
હેમ દેવાંગત થાઈ જસેં,	અયપણિએણિં થાંતકકરજ્યોતસેં;	
દૂધપાત્ર ધરી મેલજ્યો,	તેહમાં મણી પડસિં લેહજ્યો.	૮૩
દેધસીખામણુગુરઅણુસણુ કરે,	અરિહંત નાંમ હૃદયમાં ધરે;	
આરાધના કરતો ઋષિરાય,	પાપ ધૂંધ વંદી છનપાય.	૮૪
લાખ ચોરાસી યોનિ જેહ,	ભમતાં પાતગ લાગ્યા જેહ;	
કોઈ જીવ ઉપર કીધી રીસ,	તાસ ખમાવઈ નામી સીસ.	૮૫
પૃથવી પાંણી તેકવાય,	સાત સાત લાખ તે કહીવાય;	
પ્રત્યેક વનસ્પતી તુંં જોય,	દસ લક્ષ યોનિ તિહાં પણિ હોય;	૮૬
ચઉદલાખ અનંતકાય,	જીવ વિજ્ઞાસ્યા તેણિ ઠાય,	
એઈંદ્રિ તેઈંદ્રિ જેહ,	ચોરીંદ્રી પણ કહીઈ તેહ;	૮૭
દો દો લાખ યોનિ તેતણી,	ચ્યાર લાખ નારકીની ગણી,	
તિર્પંચયોનિ કહીઈં લક્ષચ્યાર,	તિહાં જીવ હણ્યા કષ્ટ દાર;	૮૮
ચઉદલાખ છઈં યોનિ માંનવી,	તિહાં વિરાધના સબલી હવી,	
દેવ યોનિ કહી લક્ષચ્યાર,	ભમતાં વયર કર્યાં કષ્ટવાર,	૮૯

લાખ ચોરાસી યોની એ જોય, ભમતાં પાતગ લાગાં સોય;
 જીવ એકેંદ્રી માર્યા બહુ, નિંદી પાપ ખમાવું સહુ. ૯૦
 નાલિ કેરી જાંબુ અંબાય, તેહ તને કીધાં મઈ ધાવ;
 કંદમૂલ મે ભખ્યા સદેવ, એક શરીર અનંતા જીવ. ૯૧
 ગાજર મૂલા સરણુ જેહ, ખાધાં કાખ્યાં બાલ્યાં તેહ;
 છેદ્યાં અનંતકાય બત્રીસ, તે પાતિગ છોડો જગદીસ. ૯૨
 વલી મિંહણી બેઠેદ્રી નામિ, કોડા સંખ ગડોલા જાતિ;
 મેહરા પુરા નેં અલસીઆં, જલોહણી પાતિગ બહુ કીઆં. ૯૩
 વલી હણ્યા તેઠેદ્રી જીવ, માકડ કીડા કરતા રોવ;
 ઈંદ્રગોપ ગિંગોડા જૂઆ, જીવ ગધધ્યાને કંથુ મુઆ. ૯૪
 ઇચ્છલ ઉઘધને ધીમેલિ, સાવા જીવ હણ્યા કરી ગેલિ;
 માર્યા મંકોડા જૂ જેહ, મિચ્છા દુકકડ હોજ્યો તેહ. ૯૫
 જીવ હણ્યા ચોરિદ્રિય ઘણા, પ્રાણુ ગમાડ્યાં વીછી તણા;
 ભમરા ભમરી માખી તીડ, ડંસ મસાનિં કીધી પીડ. ૯૬
 ચાંચણુ ઠીંક કંસારી જેહ, હણુતાં પાતગ લાગાં તેહ;
 સોય ખમાવું જીનવર સાખિં, મન વચન કાચા થિર રાખી. ૯૭
 પંચેદ્રી સરિ દીધા ધાય, વૃષભ તુરગ મહિધીગાય;
 વાનર વાઘ સસલા ઉંદિરા, માર્યા અજચિતર કૃતિરા. ૯૮
 આણુઈભિવિંપહિલઈ ભવિજેહ લાગા પાપ ખમાવું તેહ;
 જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર જોય, વિરાધના કીધી તિહાં હોય. ૯૯
 પંચમહાવ્રત મિં ઉચ્ચરી, વિરાધના મિં તેહની કરી;
 અથવા અતિચાર મુઝજેહ, સિધ્ધ સાખિં ખમાવું તેહ. ૧૦૦
 અથવા પાપોપગરણુ દેહ, હું વોસિરાવું સધલાં તેહ;
 ધર્મોપગરણુ દેહનાં થયાં, હું અનુભોઈ અહીકણી રહ્યાં. ૧

સકલ જંતુ ખમાવું સહી,	તુમ્હે ખમાવો મુઝ ગહગહી;	
મૈત્રી ભાવેં સુખ અનંત,	વચર કરતાં દુખ લહી જંત.	૨
જગ સધલાંને વાણું સુખી,	કાય મ થાયો જગમાં દુખી;	
કર્મ થકી મુકાયો સહી,	મુગતિ પામ્યો ગહગહી.	૩
અસી ભાવના હઠહઠ ધરધં,	ચાર સરણુ મનમાંહિં કરધં;	
દસમિં દારિં પ્રાણી જાય,	ભવન પતિ સુર મોટા થાય.	૪
સંવત એકાદશ પીસ્તાલ,	ક્રાંતિ શુદ્ધિ પુનમ સુવિશાલ;	
તેણી રાત્રી જનમ્યો મુનિ હેમ,	ધરિ ધરિ મંગલમાત્રા ખેમ.	૫
સંવત એકાદશ ચોપન જસેં,	હેમધ દીક્ષા લીધી તસેં;	
સંવત ઇચ્ચાર છાસકધ કહ્યું,	૧હેમ તણુધ સૂરિપદ થયું.	૬
સંવત દ્વાદશ ઓગણુત્રીશ,	સુરલોકિ પોહોતો મુનિમશ;	
વરસ ચોરાસી આયુ સહી,	કીરતિ શોભા સખલી લહી.	૭
સુર લોકેં મુનિ ચાલ્યો જસેં,	અગ્નિ દહન કરધ નૃપ તસેં;	
ચૂઆ ચંદન અગર મું ધરી,	મુનિ કાયા સંચકારિજ કરી.	૮
ભસ્મ આસિકા લેતા ત્યાંહિં,	ખોહ પડી તવ ધરતી માંહિં;	
હેમ ખાડ પડયું તસ નાંમ,	વાંચ્યા શ્રી ગુરના ગુણુ આમ.	૯

ફહા.

ગુણુ વાંચ્યા શ્રીગુર તણુ,	સકલ કર્યો અવતાર;	
દયા રૂપ જલ લેધ કરી,	રીચ્યો પુણ્ય સહકાર.	૧૦
સુગુર સર્ગ પધારતાં,	રૂદન કરધ મૃગ મોર;	
મચ્છ કચ્છ મેંડક રડયા,	ચકવી ચાસ ચકાર.	૧૧
નૃપ રોમ ત્રિહું આંસુએ,	ગુરના ગુણુ સંભારિ,	
વિરહ વેદન સાલધી ઘણું,	હઠડા સોય મઝારિ.	૧૨

૧ પદ મોહોચ્છવની સોભા લહું.

મંત્રીશ્વર પુરજન મિલી, પંડિતને પરધાન;
ભૂપતિને સમજાવતાં, દેખાડીજ નિદાન. ૧૩

હાલ.

સિંહ તણુઈ પરિં એકલો-એ દેશી-રાગ ગોડી.

દેઈ દ્રષ્ટાંત પંડિત કહ્યો રે, સુંણી તું કુંભરનરિંદ;
જે અનૂઆલી આથમ્યો રે, ધન ધન તેહ દિણુદોરે.
નૃપ મોહ વારીધ, પાછો નવ લઈ નર કોયોરે,
ભૂપતિ અવધારિધ-આંકણી. ૧૪

જેણુઈ અંધકારજ ટાલીઓરે, ટાલ્યો ચકવીરે વિરહ;
કમલ વિકાશન જેણુઈ કીયોરે, ગ્રહ ઢંક્યા તેણુઈ સીહોરે-ભૂ. ૧૫

ગવરી અંધન છોડીઆરે, ટાલ્યો સયલ અન્યાય;
બહુપરિ પૂજા પાંખીઓરે, તે રવિ દુખ નહી રાયોરે-ભૂ. ૧૬

જે ઉગિ તે આથમઈ રે, ફૂલે તે કરમાય;
જે ઉપજઈ તે વિણુસઘરે, જે જનમ્યો તે વલી જાયરે-ભૂ. ૧૭

ન કો રહ્યો નવિ રહઈરિયઈરે, નરનારી સુર સોય;
જે સિરિ છત્ર ધરાવતા, તે ન રહ્યા નર કોયરે-ભૂ. ૧૮

એમ દ્રષ્ટાંત દેઘ ધણુરે, ટાલઈ નૃપતોરે સોગં;
ગુણ સમરઈ નિજ ગુરતણુરે, જીમ યોગી પરલોગરે-ભૂ. ૧૮

હાલ.

ધન સ્વામી સીમંધરજ એ દેશી

ગુર સમરઈ નિજ સતજ, જીમ બપીહોરે મેહ;
ગજ સમરઈ વનિ વિધ્યનાજી, જીમ સુગુણો ખિણિ નેહ.
નરેસર તો મોહ અપાર, કોધ માન જેણુઈ પરિહર્યો.
ન કરે રાજ્યની સાર-આંકણી ૧૯

સીતા સમરધી રામનેછ; ગોકુલ ગુણુરે ગોવિંદ.
 ઉમયા સમરધી ધ્રુવનેછ, દંદ્રાણી જીમ ધંદ્ર-ન. ૨૧
 ચક્રવી સમરધ સૂરનેછ, સસીને જેમ જીવ ચક્રાર.
 માતા સમરધ જ્ઞાનનછ, યોગી મંત્ર અધોર-ન. ૨૨
 સારંગ સમરધ નાદનછ, માંનસ સરોવર હંસ;
 ધર સમરધ પરદેશીઆછ, ઉત્તમ જીમ નિજ વંસ-ન. ૨૩
 રાગ સમરધ સેનનછ, સેવક સ્વાંમીરે નાંમ;
 નૃપ સમરધ મુનિ હેમનેછ, જીમ નિર્ધન નર દાંમ. ૨૪

કુહા.

મોહ ધરધ ગુર ઉપરિ, નિસદ્દિન ગુર ગુણુ ગાય;
 હેમ હેમ જપંતણાં, રાયતણાં દિન જાય. ૨૫

હાલ.

ઉક્તાલાનો રાગ ધન્યાશ્રી.

શ્રી ગુર વચન આરાધઈ, ભાવ ભક્તો તસ વાધઈ;
 હુઓ અતિહિં વચરાગી, ધર્મ વિષયઘ મતિ જગી. ૨૬
 જ્ઞાન ભણુઈ કરઈ કીયા, અંતર ઉપસમ ભરીયા;
 નિશ્ચલ મન નૃપ આખઈ, પવિત્ર પાત્રનેં પોખઈ. ૨૭
 હુઓ સખલ વિવેકી, વિષય તણી મતિ છેદી;
 છેદઈ સંસાર વેલી, તૃણુ કાઢઈ ઠેલી. ૨૮
 આલસ નહી નૃપ જગગઈ, ધર્મ કરઈ મન રંગઈ;
 મરણુ તણો ભય જાણી, સુણુતો જીનવર વાણી. ૨૯
 નિદ્રા ન કરઈ મનનછ રંગઈ, લય તસુ મુગતિસુ લાગઈ;
 સંગતિ સાધુની કરતો, સાત ખેત્ર ઉદ્ધરતો. ૩૦

જીવ સકલ નહીં ઉગારે, મૃષા વચન મુખિં વારે;
 મૂર્છા નહીં ધન કેરી, ઈંદ્રી બાંધ્યા એ ઘેરી. ૩૧
 અનિત્યપણું ચિત્ત રાખઈ, સંસાર છાંડવો ભાખઈ;
 વચર વિરોધ સમાવઈ, ધન શુભ થાનકિં વાવઈ. ૩૨

દ્વિઠા.

ધન શુભ થાનકે વાવરઈ, જાંણી આસન કાલ;
 પાણી પહિલા પાલી તિહાં, બાંધઈ નર ભૂપાલ. ૩૩
 કુમરનરિંદ ચૂકઈ નહીં, આરાધઈ પરલોક;
 ખીજા મૂરખ નિગમેં, મણુચ તણો ભવ ફોક. ૩૪
 કરસ્યું કરસ્યું કહધતાં, આયું ગયું સખ ખુટિં;
 પુણ્યપહીણુ પાપિં ભર્યો, હંસ ગયો તવ ઉટિ. ૩૫
 આકિખા રૂપીઓ લાકડું, રવિ સસી રૂપ કરવત;
 કાલ રૂપીઓ સૂત્રધાર, વહરિ રૂપડ કરંત. ૩૬
 એહ સરૂપ આયુ તણું, ન લહઈ મરણજ કાલ;
 તેણુઈ કારણિં બાલપણિં, કરજ્યો પુણ્ય સગાલ. ૩૭
 આગલિ પુણ્ય કરસ્યું અમ્હો, અસ્યું કહધ નર નેહ;
 મરણુ સમય નર તે વજી, બહુ પસ્તાણા તેહ. ૩૮
 મરણુ તણી ગતિ કુંણુ લહઈ, કધ ધર કધ પરદેશ;
 પંથિ પ્રાંણુ મુગતા હુઆ, સાધન કાહુ કરેસ. ૩૯
 કેતા જલિ ખૂડી મૂઆ, કેતા તરૂઆર હેઈ;
 કેતા ગર્ભથી ગત્યા, કેતા જનની પેટ. ૪૦
 કેતા સિરિ પડી વીજલી, કેતા સિરેં લોહધાર;
 કેતા ઝહિર ભખી મૂઆ, સાધન નહીંજ લગાર. ૪૧

કેતા ભીતિં ભૂમિં રહ્યા, કેતા મુંગા મરણુ;
 કેતા ને વિપધર વદધ, કહે તિહાં કોહતું સરણુ. ૪૨
 કેતા વાધ મુખેં પડ્યા, કેતા સિરિ ધૂલીકાટ;
 કેતા નર સુતા રહ્યા, સ્યું આંધી પુણ્ય પોટ. ૪૩
 કેતા નર લૂકી મૂઝ્યા, કેતા સુલી સરોગ;
 કેતા ગજદંતે મૂઝ્યા, તિહાં કિંહા સાધન યોગ. ૪૪
 કેતા નર દેવે છડ્યા, તાદેં ગયા પ્રાણુ;
 કેતા નર બહિરા મરઈ, સુંણવું કિહાં વખાણુ. ૪૫
 અનેક મરણુ એહવા અછે, ચેતો આતમ સાખિં;
 તેણે કારણે અવસર લહી, પુણ્ય કરો નિજ હાથિં. ૪૬
 તતુ ધન યૌવન બલ છતાં, ચેતણુહારા ચેત.
 નહિ કરિં રાવણુની પરઈ, પશ્ચાતાપ રણુ ખેત. ૪૭

કવિત્ત.

નમિ બહી બાહે ધર્યો, ગ્રહીઅ પાતાલ લોકથી;
 નમિં મીચનિ દાલિઅ, લોક છુટત સ્યો કથિં,
 શરી કલંક નહુ હર્યો, સુરથીત તાપ ન વાર્યો;
 બણેં રાવણુ નંમઈ, સેસ સિર ભાર ઉતાર્યો.
 રણુભૂમિ પડ્યો રાવણુ કહધ, વ્યયસકતિ સચૂં અબહીકીન,
 પરતાપ-વહવી પરપંચી નર. પડિ દાઉ ચુકઉ મતિ. ૪૮

દ્વહા.

પડઇ દાઉ ચુકઇ નહી, સુપુરૂષ કુમર નરિદ;
 પુન્ય કાજ કરતો સદા, હમડઇ હેમ સરિદ. ૪૯

ચઉપદ.

શ્રીગુરનામ જપતો રાય, લોકવ્યવહાર રાખઈ તસ કાય;
 પ્રતાપલક્ષ્ય તેડ્યો તેણીવાર, દેવારાજ તસ કર્યો વિચાર. ૫૦

અજયપાલિ જાણી તે વાત, વિખ વિફડં દીધુ નરનાથ;
 આકુલ વ્યાકુલ થાઈ રાય, વેગે સિપ મગાવે તસ ઠાય. ૫૧
 જણી સિપિંવિખંન્હાકું સોય, જણી સિપેં સહી સાપ પલાય;
 સોય સિપ વૃપ માગિ જસે, માંગી ક્રોય ન આપિં તસે. ૫૨
 અજયપાલે ફેરવીઉ સહુ, નિજ પરાક્રમ દેખાડ્યું બહુ;
 ન કરઇ ક્રોય વૃપતિની માર, સીપ ન આવી તેણીવાર. ૫૩

ફહા.

સીપિં ન કરી સારરે, ચારણુ તિહાં ચિતિં અસ્યુ;
 જગમાં જાગ્યા જીવ, પ્રાણુપરિં કુંણુ પાલસ્યઈ. ૫૪
 કુંમર કુંમર વિહારરે, એતા કાઈ કરાવી તિહાં;
 કુંણુ કરસ્યઈ સારરે, સીપ ન આવઇ સિયર ધણી. ૫૫
 કહું તુઝ કુંમરનરિંદરે, અવની તેં ઉજલ કરી;
 અમર જૂઠ તુઝ વાટરે, મુખ જોવા મહિપતિ તણું. ૫૬
 એણે વચનેં જય અત્યંતરે, હર્ષ હુઝો હાંદ તણેં;
 દીધો સોય સુલક્ષરે, સરગ પધાર્યો સ્યઈ ધણી. ૫૭

ફહા.

કુમારપાલ સરગેં ગયો, સરગિં હેમસરિંદ;
 વિખ પ્રયોગ દેખી કરી, મમ કર્યો મતિ મંદ. ૫૮
 ખાયક સમકિતનો ધણી, પૂજઈ જીનવરના પાય;
 સો શ્રેણિક પંજરિં મૂઝો, મગધ દેશનો રાય. ૫૯
 જસધરિ મયગલ મલપતા, હયવર કેતિ હાથિ;
 તે દ્રાણી વૃપ રાજીઓ, મુઝો તે ચુકા દુદાગિ. ૬૦
 સગરરાય ચક્રી વડો, દેખી આપ સંભાલિં;
 સાહિસહસ સુત તેહના, સોય બહ્યા સમકાલિં. ૬૧

પૂરવ આયુકર્મ	ભોગવદ્,	આભવ	પુણ્ય	ન	જન્ય;	
ખંધક મુનિં	સસ્ત્રિં	મૂઝો;	મૂઝાતિ	પૂરિમા	પૂરા	જન્ય. ૬૨
પ્રદેશી	કુવિધેં	મૂઝો,	પાંખ્યો	સુરગતિ	સાર;	
ખંધક મૂરિ	શિષ્ય પંચસદ્,	છુટા	તે	અવતાર.		૬૩
પાપિં	ગતિ માઠી	હવી,	કીધું	પુણ્ય	ન	જન્ય;
રાવણુ	જીમ નરગેં	જઈ,	આગલિં	અરિહા	થાય.	૬૪
પુણ્યેં	પુણ્યાદ્યો	હવો,	જગિ	અતુલિ	બલરાય;	
પાપકર્મ	તેણુઈ	ભોગવ્યું,	કાયા	કુખડ	થાય.	૬૫
મરણુ	તણી	ગહન છધ,	ભાવઈ	સાર	અસાર;	
જો	ઉત્તમ હલૂઆ	ભવિ,	ચિંતા	નહી	લગાર.	૬૬
અધમ અભવ્ય	ઉચો ચઢયો,	જીમ	જીનમંદિર	કાગ;		
ઉડી	ઉકરડેં	જઈ,	લેસદ્	મલનો	ભોગ.	૬૭
ઉત્તમ નર	જગમાં	જિઠો,	જો	તસ મરણુ	અસાર;	
જો	જીવ ગતિ માઠી	સહઈ,	ચિંતા	મ કરી	લગાર.	૬૮
જીમ ભૂલો	સુક પંખીઓ,	પાંખ્યો	આક	અસાર;		
ફલ	ચાખી આઘો	પત્તઈ,	સોય	લહધ	સહકાર,	૬૯
કુમરનરિંદ	શુક સારિખો,	જોહુ	લહ્યા	વિપ	ભાર;	
મરણુ	લહી વ્યંતર	થયો,	ધિણુ	એક	અવતાર.	૭૦

ચઉપધ.

એક અવતાર નરપતિ(ને) કહ્યો,	ત્રિણિવર્ગ	સાધાને	ગયો;	
ધર્મ અર્થ નહ ત્રિજો કાંમ,	એ સાધી	તૃપ રાખ્યું	નાંમ,	૭૧
ત્રિસ વરસ ઉપરિ ૧ અર્ધ માસ,	ત્રિહુંતરિ	દિનતૃપ	રલીલવિલાસ;	
સંવત બારનેં ત્રીસઈ રાય,	કુમારપાલ	વ્યંતરમાં	જન્ય.	૭૨

નૃપ દિવંગત હુઓ જસિં, અન્યપાલ નૃપ એહો તસિં;
 કુમારપાલ પરિં સખલો દેષ, તેણેં અનરથ વલી કર્યા અનેક. ૭૩
 પાડ્યાં દેવલ ભાંજ્યા બિંબ, ટાલ્યા પૌષધશાસ્ત્રા થંભ;
 પુણ્ય થાંનક નરપતિનાં જેહ, અન્યપાલિ પડાગ્યા તેહ. ૭૪
 બહુ પ્રસાદ પડાગ્યા જસિં, તારંગા ભલી ચાલ્યા તસિં;
 તવ પાટણુ વ્યવહારી જેહ, મલી વિચાર કરઈ નર તેહ. ૭૫
 વણિગ કટક ચડ્યાં ફેરવઈ, વણિગ ધનનો મદ જરવઈ;
 વણિગ બંધ થકી છોડવે, વણિગ દરિદ્રપણુ નિગમઈ. ૭૬
 વણિગ કરઈ સકલની સાર, વણિગ કર ઉડાવણુ હાર;
 વણિગ દયાવંત જાણીઆ, દુર્ભિક્ષ ઉતારઈ વાંણીઆ. ૭૭
 અજ મહિષ ગવરી સાંઢીઆ, મારંતાં છોડે વાંણીઆ;
 ટાલઈ અકર અને અન્યાય, સોય કરઈ જે ન કરઈ રાય. ૭૮
 તેણુઈ સહીવાંણિગનું કુલસાર, જેણેં કુલેં હુઆ દાતાર;
 સાહ સારંગની કીરતિ રહી, નવલક્ષ બંધ છોડવ્યાં સહી. ૭૯
 સમરા કરમા કીરતિ સંસાર, સિદ્ધાચલિં કીધા ઉધાર;
 સાહ જગદૂનો જસ બોલાય, જેણે જીવાગ્યા પ્રથવીરાય. ૮૦
 વસ્તુપાલ મોટો દાતાર, જેણુમહુ પોખ્યાંવરણુ અહાર;
 ભીમ સેઠ ગૂજરમાં હુઆ, દીધા લગલું લાડુઆ. ૮૧
 હેમ ખીમ અંબડ જગપાલ, ઉદયન જીવદયા પ્રતિપાલ;
 વાણિંગ કુલમાં એ નર હુઆ, જાણેં પુણ્યતણા વલી કૂઆ. ૮૨
 મોટી જાતિ વણિગની તેહ, વસઈ પૂરપ પાટણમાં જેહ;
 મિલ્યાં એકઠા કરઈ વિચાર, વ્યવહારી બોલ્યા તેણીતાર. ૮૩
 કર્યું કરેવું એહ ભૂપાલ, પ્રગટ્યો સિંહકુલિંજ સીયાલ;
 પંડિત પુરજન એહવું વદઈ, હસ્તીને પાટે બંધો ગદ્દઈ. ૮૪

હંસ કુલિ પ્રગટ્યો કાગડો, પંડિતને કૂલિં મૂરખ જડો;
 ઉગ્રસેન કુલે કંસકુમાર, કુલની કીરતિ ખંડણુહાર. ૮૫
 શ્રેણિકનો સુત કાણીરાય, જોજો પિતાસિરિ દીધો ધાય;
 કૃષ્ણ કુલે પાલક દીકરો, પાપી સોય અભવ્ય નર ખરો. ૮૬
 આગે હુંઓ સુરપ્રીયકુમાર, તેણુઈ પિતા માર્યો નિરધાર;
 અધમ જીવ સ્યું લીજઈનાંમ, જોણુઈ કીધાં પાતગનાં કાંમ. ૮૭
 અન્યપાલ એ તેહની જોડિ, કુલ કીરતિમાં આંણુઈ ખોડિ;
 કુમારપાલતું ખોયું નામ, હાથઈ વદન કરતો સ્યામ. ૮૮
 અસ્યું વિમાસઠ વણિગજસિં, એક વ્યવહારી બોલ્યો તસિં;
 આ નગરિંએક મણુઓ વસઈ, કાંઈક બુદ્ધિ સહી તેહમાં હસઈ. ૮૯
 લંકા નર તેડો તિહાં સહી, પુછી વાત બોલ્યો ગહગહી;
 સ્વામી તૃપનઈ સિક્ષા દીઉ, પિણુ હું મોહ માંગ્યું ધન લીઉ. ૯૦
 વાણિગ કહછ તું માગિ જોહ, મોહ માંગ્યું ધન આપું તેહ;
 પિણુ તું રાયતણુછ જઠવારછ, જનમંદિર પડતાં ઉગારિ. ૯૧
 સુંણી વચન નર ચાલ્યો જસિં, સાથઈ બેટો લીધો તસિં;
 વેષ બનાવ્યો રાજ તણો, અતિ આડંબર કીધો ધણો. ૯૨
 રચના મોહોલ કર્યાં તિહાં બહુ, લંકા પુત્રિં પાડ્યા સહુ;
 તવ મણુઓખીજ્યો તિહાં ઘણું, કુલ બોલ્યું સુત તઈ આપણું. ૯૩
 જે રચના નિજ તાતે કરી, તે તું સુત પાડઈ છઈ ફરી;
 તુઝ ઉદરો પાપી કુંણુ હોય, એકવીસ કુત્તરું નામજ ખોય. ૯૪
 જે જનમ્યા સુત રૂઝ કાંમિં, તે આત્યા વયરીને કાંમિં;
 આપ કુલિ લગવઈ તાત, ધિગ ધિગ રે તું મ્હારા જાત. ૯૫

૧ મ્હોહું કીધું.

ફહા.

જાયા તે પરમાંજુરે, જે જાયા જગિં જાણીઈ;
 કુલના વિડંબણુહાર રે, તે જાયાથી અજાયા ભલા. ૯૬
 જેણે ન કીધી સાર રે, જીવંતાં જનની તણી;
 પિતા ન પૂજ્યા પાય રે, ઉદરિં વહો ઇંટાણુઓ. ૯૭

ફહા.

કર્યુ કરમ પેસુત બાપડો, કર્યુ કરમજ પિતાય;
 કરમિં સાતજ ની મડઈ, સુણજ્યો સકલ સભાય. ૯૮
 દંત, કંત, કામિની, પશુ, સેવક, શિષ્ય, વન જાડ;
 લંક કહધ સુત સાતમો, કરમિં એની માડ. ૯૯
 કરમ નહી જસ પાધરં, કેહીપરિ માનઈ પુત્ર;
 પુણ્યધ સુત સુંદર ભલો, પુણ્યે રહધ ધરસત્ર. ૧૦૦

ચઉપધ.

અસ્યાં વચન જવ માણુઈકલાં, તેણુઈ પુત્રઈ સાચા સદલાં;
 કરજેડી બોલ્યો તેણુઈ હાય, સ્વામી દુખ મ કરો પિતાય. ૧
 જેહવા રાગ પ્રગ્ન તસી, અજ્યપાલ જુઓ ઉદ્ધસી;
 કુમારપાલિં કીધાં કાંમ, તેહનાં રાગ ટાલઈ કાંમ. ૨
 જેણે કીધાં ઉત્તમ પ્રાસાદ, ઈંદ્રપરીસ્યું કરતાં વાદ;
 તે જીન ભવન પડાવઈ રાય, તું કાં કોપે મુઝ પિતાય. ૩
 મુઝનિ સંગતિ લાગી રાય, તેણુઈ હોજુ ભવન પિતાય;
 સંગતિ દોષનો સુણો વિચાર, કુસંગ પડ્યા નર હોધ ખુઆર. ૪
 વાંસિં સંગતિ ગાંઠા તણી, તો ફાડી કીધો રેવણી;
 સંખિં સંગિત યોગી ભણી, ધરિધરિ ભિખ ગંગાવો ઘણી. ૫

હંસ કાગને પાસિં ગયો, મરણ લલ્લો નઈ મંજણ થયો;
 નદી સંગતિ તર્યર ને રહ્યા, સોય સમૃક્ષા કેતા ગયા. ૬
 અસતી સંગ કરધ કુંતાર, તેહના પ્રાણુ ગયા નિરધાર;
 મુજ સરિખો રાજ નેહ, દાસી સાથિ દુખ પાંખો તેહ. ૭
 એ સંગતિનાં સુણી દ્રષ્ટાંત, નિચ સંગઈ વિચુસધ નર સંત;
 ચક્ર સંગતિ ઉંચો થાય, સુણિ દ્રષ્ટાંત તું મુઝ પિતાય. ૮

કવિત્ત.

સંગતિ વિશેષે સૂત, પુષ્ક પરિ હરિસિરે ચઢીઓ;
 ત્રાંજુ સંગતિ વિશેષ, કનક ધાટમાં ઘડીઓ.
 નગરનદી વાહોલીયા જાય, ગંગામાં મિલીઆ.
 ચંદન જમલા વૃક્ષ, સોય સુકદિં ચઈ ફલીઆ;
 ધન્યજય લહી સુવંશ સિરિં, ઇશિ અહિ ગલિં ધાલિયો.
 ઋષભ કહિ રામ સંગતિ, લંકે બિભિષણુ મિલિયો. ૯

દ્રહી.

લંકે બિભિષણુને દીઓ, જો હુઈ સંગતિ સાર;
 કુસંગ પડ્યા નર જો વલી, તે નર થયા ખુઆર. ૧૦
 મુઝ સંગતિ હુઈ રાયની, વસતા આણુઈ ગાંભિં;
 તેણુઈ તુઝ મંદીર પાડીઆં, તું ખીજધ કુણ કાંભિં. ૧૧
 જેણુઈ પાલી પોઢો કીઓ, પરણાવ્યો બહુ નારિ;
 કુમારપાલ ભત્રીજડો, તેહને કાં નવિ વારિ, ૧૨
 લંકે કહધ સુણિ પુત્ર તું, મજ કિંમ ઝાલુ કાંનિં;
 સાયર ધનની નરપતી, એ નહી કોહેને માંની. ૧૩
 જગિ સત્રલો વસિ એહનિં, એ વાર્યા નવિ જાય;
 ચંદ સૂરને નરપતી, સહજઈ નીચા થાય. ૧૪

એહમાં બલ પ્રાકમ બલુ, એહનું નિરમલ જ્ઞાન;
હું સ્યું વાર એહને, એ મુઝ પિતા સમાન. ૧૫
એ સીખ્યા સહુનિં દીધું, એ પરમેશ્વર કાંભિં;
ત્રિભુવનપાલ કુલિં ઉપનો, સોનિં ન લાગઇ સ્યાંમ. ૧૬
કરણ ભીમ આગઈ હવા, તેણઈ કીઆ ઉત્તમ કાંમ;
અજયપાલ કરસિં તસ્યું, જીમ રહસ્યઈ નિજ નામ. ૧૭
એણઈ વચનઈનિપ હરખીઓ, બોલ્યો તામ સુગ્નણું;
પુણ્યકામ મુઝ પાડવા, પરમ પુરૂષની આણ. ૧૮

ચઉપધ.

પરમ પુરૂષના જીમીઆ પાય, શ્રીજીનભવન ન પાડઇ રાય;
રામચંદ્ર આચારય જેહ, અજયપાલ નૃપ તેડઇ તેહ ૧૯
વિનય કરી રામ બોલીઓ, બાલચંદ્રનિં પદવી દીઓ;
રામચંદ્ર કહઇ સુણી પુરધણી, નથી આજ્ઞા નિજ ગુરતણી. ૨૦
રાય કહઇ સાંભલરે યતી, વચનલોપ મ કરો મહીપતિ;
એણીવાતઇ નહી તુઝનેં શ્રેય, જાતો દુખ પામીસ તું દેહ. ૨૧
મુનિવરકહઈ સુણી પ્રથવીરાય, ગુરનું વચન ન લોપ્યું જય;
સીખ દેઇ ગુરૂ સરગઈ જય, બાલચંદ્રનેં પદવી કેહીપરિં થાય. ૨૨
દસમ દુઆલસખ હુ તપકરઈ, શુદ્ધ શીલ મનમાંહિં ધરઈ,
ગુરનું વચનન માંનઇ જોય, અનંત સંસારી તે નર હોય. ૨૩
કુલવાલુઓ મુનિવર જેહ, ગુરનું વચન ન માંનઈ તેહ;
માનબ્રહ્મ થોડઈ દિન થયો, મરી સોય દુરગતિમાંહિં ગયો. ૨૪
વીરતણો શિષ્ય જેહ જમાલ, ગુરનું વચન કરંધ વિસરાલ;
બહુ સંસારભમિં નર સોય, ગુરનું વચન ન લોપો કાય. ૨૫

સહસમશ્વ ગુર સાહામો થયો, નગ્ન થયો મત માંડી રહ્યો;
 તિન્હવનાંમ તેહતું પણિ થયું, જો ગુરવચન તેણું નવિ સદ્ધું. ૨૬
 ત્રણિ રાસીઓ મુનિવર જોહ, ગુરલોપી પાપી કહું તેહ;
 સોય ચરિત્ર સંભારં આજ, વચા ન લોપું હું મહારાજ. ૨૭
 અજયપાલ કહઈઓત્રે મધણું, ડાહાપણિ મુનિમુકો આપણું;
 બાલચંદ્રનઈં આપો પાટ, અનર્થ ઉપાઓ સ્યા માટ. ૨૮
 રામચંદ્ર કહઈ સાંભલિરે ભૂપ, દેખતાં કિમ જંપાવું કુપ;
 ગુર લોપી સ્યું સાધું કાજ, ઘણું ન બોલીસ તું મહારાજ. ૨૯
 અજયપાલ તવ કોપજ કરી, લોહસિલા તિહાં ઉહુની કરી;
 રાય કહઈ મુનિ સાહમું હુઓ, ઘોપદ કે સિલા ઉપરિ સૂઓ ૩૦
 રામચંદ્ર કહઈસુણિ મહારાજ, વચન ન લોપું ગુરતું આજ;
 મરતાં મુનેનવિઆવઈ લાજ, ગુરલોપી સું સાધું કાજ. ૩૧
 અનંતમરણુઆગઈપણિ કર્યા, તેણું મુઝંકાજ કસાં નવિસર્યાં;
 એકમરણુ ગુરકામિં હું કરં, જિમ જનમ મરણુ નિસ્તરં. ૩૨
 આગેં તે નર સિવપુરી મલ્યા, કારણુપણે તર જે નવિ ચલ્યા;
 વીર સરિખા જીવર જેહ, આજ સંભારં ચરિહંત તેહ. ૩૩

હાલ.

રાગ-ધવલ ધન્યાસી-રાગે ગોડી

બહુપરિસો સમલો, વર્દ માંન જીનધારો;
 જસ શ્રવણે ખીલા, ચરણે રાંધી ખીરો. ૩૪
 ખંધક સૂરિના શિષ્ય, પંચસદ્યા મુનિ જેહ;
 ઘાણઈ પણિ પીલ્યા, મન નવિ ડોલ્યા તેહ. ૩૫
 મુનિવર નિત્ય વંદો, ગિરઓ ગજ સુકુમાલો,
 સિર અગિનં ધરંતાં, જે નવિ કોઓ બાલ. ૩૬

વલી પુત્ર ચિલાતી, કીડી તાસ સરીરો;
 ચઢી દીવસ લગઈ, વલી ફાલ્યો ન ચલ્યો ધીરો. ૩૭
 વાધર પિણુ વિરયું, મુનિ મેતારજ સીસો;
 તોહિ પિણુ નાવી, દુર્ગન ઉપરિ રીસો. ૩૮
 જંખડીજસ ધરિ ધરણી, અતિ ભુખ્યો વિકરાસો;
 તેણુધ મુણિ ભખીઓ, કૂમર અવંતી આસો. ૩૯

ઢાલ.

એણીપરિ રાજ કરંતરે-એ દેશી રાગ ગોડી

ઢંકણુ દ્રઢ પ્રહાર રે, અરણુક ઋષિ મુનિ;
 સનતકૂમાર સહી વેદના એ. ૪૦
 અધક ઉતારી ખાલ રે, કુરચુક મુનિ;
 બાહુબલિ વિંટ્યો વેલડી એ. ૪૧
 બલભદ્ર અભયકુમાર રે, ધન્ના શાલિભદ્ર;
 મેઘકુમાર માંડી રહ્યો એ, ૪૨
 મૃગાપૂત્ર પુંણ્યવંત રે, વારતિગ મુનિ વડો;
 શિવકુમાર શુભઅન્ન તળ્યો એ, ૪૩
 ધનોમુનિ તપ પૂજ રે, વંદું થુલિભદ્ર;
 સ્ત્રીપરિસહિં જે નવિ ચલ્યો એ, ૪૪
 કરકંડું મુનિરાય રે, વંદું નમિરાજ;
 દ્રુમક રીષી ન જાધ નમુએ. ૪૫
 પ્રભવો વિષ્ણુ કુમારરે; વંદું અધમ-તો;
 જંખુમુનિ પાસે નમુ એ. ૪૬
 રામચંદ્ર હનુમંતરે, વાલિ મુનિ વડો;
 અષ્ટા પદઈ ધાનિ રહ્યો એ. ૪૭

જાતમ ગુણ બંડાર રે,	સંભુતિ મુનિ નમું;	
	યશોભદ્ર જગિ જાણીધ એ.	૪૮
શામ્ય પ્રધુમ્ન સુત કૃષ્ણ રે,	દૈત્ય મુનિ નમું;	
	પાંડવ પાંચ પરિસા ખમદ એ.	૪૯
ભાવ દેવ ભવ દેવ રે,	મુનિવર થાંવચો;	
	સિરીઓ સુત સકડાલનો એ.	૫૦
રાજ રિપા પુંડરીક રે,	કુમર તે કમવન્નો;	
	દસરાણુ ભદ્ર દિનકર સમો એ.	૫૧
અધિકો આપાઢભૂત રે,	આદ્રકુમાર વડો;	
	નંદી જોણુ મુનિવર નમું એ.	૫૨
ઉદાધ ઋષિ સિંહ રે,	પરિસહઈ નવિ ચલ્યો;	
	કુમર અનાથી અતિ ભલો એ.	૫૩
થુકો સલ મુનિ દોય રે,	નારદ ઋષિ નમું;	
	પુંડરીક પંચ કોડિસ્યું એ.	૫૪

૬૬૧.

એમ મુનિવર આગેં હુઆ,	હું પણિ તેહનો બાલ;	
લોહ શિલા મેં આ ગમી,	જો કોપ્યો ભૂપાલ.	૫૫
મરણુ તણો જગિ કવણુ ભય,	જોણી વાટિં જગ જાય;	
મન મેંકુનિં સંજનું,	તેણુધ કારણેં ડોલાય.	૫૬
દાન સુપાત્રહ જોણેં દીઉં,	સિરિ વહી જનવર આંખુ;	
જીહાં જીવઈ તિહાં તસ ખુરી,	મરમ તો તાસ કલ્યાણુ.	૫૭
પટખંડ કરો રાજીઓ,	જો પણિ સુર અવતાર;	
જે જનમ્યા તે જાય રચઈ,	કો થિર નહી નિરધાર.	૫૮
નાંહનો મોટો નરપતી,	અમરપુરીનો રાજ;	
રામચંદ્ર મુનિ ઈમ કહઈ,	જે જનમ્યા તે જાય.	૫૯

તેણે કારણિં તૃપ ચુર તણું, વચન કડં નહિ લોપ;
મરણ ભાગો ખીદું નહી, જે ભૂપતિ તુઝ કોપ. ૬૦

અઉપધ.

કોપ લલ્લો નરપતીનો જસે, રામચંદ્ર આરાધઈ તસે;
ખમત ખામણાં કરતો આપ, પંચ સાખિ આલોયાં પાપ. ૬૧
લાખ ચૌગસી યોનિ જેહ, ભમતાં પાતળ લાગાં તેહ;
કોઈ જીવ પરિં કાધી રીસ, તાસ ખમાયું નામી શીસ. ૬૨
પૃથવી પાણી તેહ વાઉ, વનસ્પતી છડી ત્રસકાય;
સૂક્ષ્મ આદર હણીઆ જાંત, તે પાતક છેદે ભગવાંત. ૬૩
પંચ મહાવ્રત અંગિં ધરી, વિરાધના ભવિ ભમતા કરી;
પંચ સુમતિ ત્રણ ગુપતિખોડિ, મિછા દુકકડ દેહં કરજોડિં. ૬૪
છહ લોક રાજતણી વાંછાય, પરલોકિં સુર પદવી થાય;
જીવિત મરણ નીઆણું જેહ, મિચ્છા દુકકડ ભાખું તેહ. ૬૫
વાંછયા ભોગ પયેંદ્રી તણા, અંગિં અતિચાર લાગા ધણા;
આતમ સાખિ આલોખ કરી, વચર ભાવ તૃપસું પરિહરી. ૬૬
આંર શરણ મનમાંહિ ધરી, શિલા પૂજપરિ ઋષિ સુતો ફરિ;
ધાસ તણી પરિ દાધો તેહ, દેવંમત મુનિ હુઓ તેહ. ૬૭
મુનિ વિડંબણ હુધ જસે, આલચંદ ભડાણો તસે;
અજ્યપાલ નિંદાણો બહુ, દ્રિષ્ટ દ્રિષ્ટ પુરજન કરતા સહુ. ૬૮
બાલક બ્રહ્મ સ્ત્રી ચોથી ગાય, એતા પાતિગ મોટા કહીવય;
એહથી પાપ શિરોમણિ સિરે, જે પાપી મુનિ હત્યા કરે. ૬૯
મુનિવરમાં જે વર પ્રધાન, જે આચાર્ય નિમલ જ્ઞાન;
તેહની હત્યાનો કરનાર, કરઈ જીવ ધણો સંસાર. ૭૦
મછ કછ અજગર બગ સાપ, અધમ યોનિં જઈ પ્રગટખાપ;
જહાં જાહ તિહાં થાઈ દુખી, પાપી જીવ કીહાં નોહી સુખી. ૭૧

એકસોમલ પાપીમાં સિરિ, ગય સુકુમાલની હત્યા કરઇ; ૭૨
 અભવ્ય જીવ દ્વંદ્વ કંઠિ ધાય, મારી સોય ઉદાઇ રાય. ૭૨
 કવણુ હરયઇ તે નરપતિ હાલ, જોણું ઉતારી અંધક ખાલ; ૭૩
 અધમ જીવ જગમાંહિં સોનાર, મેતારયનો મારણુ હાર. ૭૩
 પાપી ઉદાઇનો પ્રધાન, સ્વામીસ્યુ કીધું વિજ્ઞાન; ૭૪
 વિખ દેતાં પાતગ હવું મોટ, વિતિ પાટણિ પડયો ધૂલ કોટ. ૭૪
 અધમ નાગશ્રી આંભણી, પરતિગ પાપ કરઇ પાપણી; ૭૫
 વિખ તુમ તે દીઠ અસાર, માર્ગો ધર્મરચિ અણુગાર. ૭૫
 પાપી પાલક પુરોહિત જેહ, અભવ્ય જીવ કહીઇ તેહ; ૭૬
 પિલિં પંચસહિં મુનિવર સોય, અંધક સરિના શિષ્ય તે હોય. ૭૬
 મુનિ હત્યાનાં એ કરનાર, એહના પાપ તણો નહી પાર; ૭૭
 પાપી અન્યપાલ નરનાથ, ગછ નાયકની કરતો ઘાત. ૭૭
 મોટું પુણ્ય ને મોટું પાપ, નરગદલ પાંમે નર આપ; ૭૮
 મુનિ હણ્યાનું પાતગ જેહ, પ્રત્યક્ષ ફલ તપ પાંમ્યો તેહ. ૭૮
 ન કયું પાટણુ કેરં રાજ, લેકમાંહિં ગઇ તસ લાજ; ૭૯
 નરનારી તપ ઉપરિખાર, અન્યપાલ સિરિ સહી ધીકકાર. ૭૯
 ખાલચંદ્ર હકાણો ખરો, જીમ કિડલોકલિં કુતિરો; ૮૦
 શંકાણો લાજ્યો મનમાંહે, તપ ઉપરિ ખેદાણો ત્યાંહિં. ૮૦
 પાની તપ સ્યુ કીધું કાજ, એકવીસ પાટની ખોઇ લાજ; ૮૧
 શ્યામતિલાક નિજ બાલિં હવું, મિં પણ કલંક લણું અમિનવું. ૮૧
 એહુ તણા ઉતરીઆ નીર, શોભા નાહી એહુ શરીર; ૮૨
 એહુ કલંકી મૂરખ મંદ, જીમસાયર નઈ ખેટો ચંદ. ૮૨

દ્વંદ્વ.

સાયર સંદેશો મોકલિં, ચંદ પુત્ર જૂહાર; ૮૩
 ચઢયા કલંક ન કિતરઈ, તુઝ અંપણુ મુઝ ખાર. ૮૩

ચઉપધ.

કલંકવત હુઆ એહુ જસિં. આલગદ્ર મનિ ખીજ્યો તસિં;
 સુપરિ કાધી બહુ સુર સેવ, આગ્યો સર્વાનુભૂતિ દેવ. ૮૪
 આલચંદ્ર એહ્યો તસકારિ, જીમતિમ જઘ ભૂપતિને મારિ;
 સુર રંજ્યો કહઈ કરસ્યું કામ, યાહુ અજ્યપાલનો કાંમ. ૮૫
 એણિં અવસરેપાટણુનો રાય, ચઢી હુરંગમ બાહિર જાય,
 વડઅરૂઅરતલિઆવ્યોજસિં, સુર વાજમાં પછડો તસિં. ૮૬
 અજ્યપાત્ર ભૂમિ નાખીઓ, ચરણેં તિહું ચાંપી રાખીઓ;
 અકલાણો ને ગયા પરાંણુ, દેવિં રાખી મુનિવર આણુ. ૮૭

ફહા.

મુનિ વચને તૃપ મારીઓ, સહી પાખ્યો પરલોક;
 થોડા દિવસને કારણેં, પાપ કર્યું તૃપ ફોક. ૮૮
 ઋષભ કહઈ નર લોભીઆ, કરતા પાપ જંગલ;
 રામા રામા ધન ધન કરતાં ગમાડઈ કાલ. ૮૯
 મમતા માયા કારિમી, ફોકટ ધંધ કરેસ;
 જો ઋદ્ધિ મેલિ આતધણી, અંતિ તોહુ મરેસ. ૯૦
 ઋષભ કહે નર કેટલા, ન કરઈ તત્વ વિચાર;
 થોડા દિવસને કારણેં, સિર લિઈ સખલો ભાર. ૯૧
 લોભેં જગહ વિગોઈઓ, લોભ ન જાણ્યો જાય;
 લોભમ ભરત બાહુબલી, દોઈ સિરતાકી ધાય. ૯૨
 લોભમ જગ અધો ભયો, માનિં ગયો વિવેક;
 કોષ કરી તપ આલીઓ, હુખ લહઈ જંતુ અનેક. ૯૩
 કોષ ધણો નિદ્રા બાહુ, આહાર તણો નહી પાર;
 ભોગઈ તૃપતિ ન પાંમતો, તંસ દૂર ગતિ નિરધાર. ૯૪

સંયમ પાલઈ સિદ્ધ નર્મિ,	શીલ ન ખડ્ધ રેખ;	
તોહિ મુગતિ તસ વેગલી,	જે ઘટિ રાગ તેં દોષ.	૯૫
જે હિત વંછધ આતમા,	તો મુખિ મધુરં ભાખ;	
ઋષભ કહે જગિં જીવડા,	તે(તે)હર્યુ : મિત્રી રાખિ.	૯૬
પરનિંદા નર પરિહરો,	સ્તુતિ નવિ કીજધ આપ;	
એણીપરિં આતમ નિરમલો,	અંગ ન લાગઈ પાપ,	૯૭
કવિ કહઈ પાપ ન કીજઈ,	પાપિં સુખ ન હોય;	
પાપિં નગર દ્વારાવતી,	બહુ દુખ પામી જોય.	૯૮
ધર્મનિં ધર્મ જ ગમઈ,	પાપી ગમધ સુ પાપ;	
ધર્મી પરભવિ દેવતા,	પાપી પરભવ સાપ.	૯૯
અતિ પાપિં દુખ પામિયો,	અજેપાળ નરનાથ;	
આલયંદ્ર દુખીયો થયો,	જે નહી ગુરનો હાથ.	૧૦૦
ગુર સાહમો નર જે થયો,	તે નર સુખી ન થાય;	
નિજ પતિ મહિમા નીગમી,	વહિલો દુરગતિ જાય.	૧
હેમસરિ સાહમો થયો,	આલયંદ્ર મુનિ જેહ;	
આ ભવિ સુખ ન પામીયો,	પરભવિ દુખીયો તેહ.	૨
એહ ચરિત્ર હૈધઈ ધરી,	મુકો પાતિગ વાત;	
રાખો ન્યાય અન્યાય તજો,	વાવરી જીમણો હાથ.	૩

ચઉપઈ.

જે ધન દીધું જીમણુધ હાથે,	અંતકાલિ તે આવિં સાથિ;	
પાત્રદાને પસાઈ કરી,	ભવસમુદ્ર ગયા નર તરિ,	૪
જીવતણી જે રક્ષા કરધ,	મૃષા વચન મુખિ નવિ ઉચરિ;	
પરધન કેરી ન કરધ આશ,	તે નર પામે સુખ નિવાસ.	૫
પર રમણીથી રહે વેગલો,	કોધ માન મેહલો આમલો;	
માયા મોહની અને મિથ્યાત્,	પરિહરિ પાપ કર્મની વાત.	૬
સુણીધ શ્રી ગુરું વ્યાખ્યાન,	જીન પૂજ પરિ ચોખ્યું ધ્યાન;	
તપજપ કિરીયાં કષ્ટ નિશાન,	તે નર પામધ નવય નિધાન.	૭

ફહા.

નવનિંધિ પામી તે નરા, બોલ ધરિ મનિ સોલ;
 દાન શીલ તપ ભાવના, દયાસમુદ્ર કલોલ. ૮
 પર ઉપગારી વચન સાર, ભવન બિંમ્ય પૂજનય;
 યાત્રા પાત્ર સુ ભાવના, પ્રાણી નિર્મલ થાય. ૯
 વીર વચન અરિહંત, ગુણ વ્યવહાર શુદ્ધ વશેષ;
 ઉપસમ અંગદ આણુતાં, પામ્યા સુખ અનેક. ૧૦

હાલ.

પ્રણમી તુમ સીમંધરંજ-એ દેશી-રાગ ધન્યાશ્રી.

અનેક નર સુખ પામીયાળ, ઉપસમ અંગિરે ધારી;
 કુરગડ મુનિ રાજ્યોળ, પહોતો મુગતિ મન્નરિ. ૧૧
 સોભાગી કરી સમતાચુંરે રંગ;
 દાન શીલ તપ ભાવનાળ, આદરી સુ પુરૂષ સંગ;
 સોભાગી કરી સમતાં આંકણી-સો. ૧૨
 દાન સુપાત્રિ જે દેએતાંળ, સુખ પામ્યો ધનસાર;
 તીર્થંકર પદવી લહીળ, લહ્યો તે ભવજલ પાર-સોં ૧૩
 શ્રીગુર વચન હૈંદુધ ધરીળ, પાળે નિર્મલ શીલ;
 વંકચુલ વનમાંહિ વસિંળ, પામ્યુ લખમી લીલ-સોં ૧૪
 તપ તપતાં સુખ પામિયોળ, દેખી ધનનો અણુગાર;
 સર્વારથ સિદ્ધિ ગયોળ, જહાં એક એકાવતાર-સોં ૧૫
 મૃગક્ષો ભાવે ભાવનાંળ, દેખી મુનિવરદાન;
 મરણુ બહી મૃગ રાજ્યોળ, પામ્યો અમર વિમાન-સોં ૧૬
 જીવ દયા જાગં પાલતાંળ, છૂટો ગજ અવતાર;
 પરભવિ નરવર રાજ્યોળ, થયો તે મેઘકુમાર-સોં ૧૭
 પરઉપકાર કરંતડાળ, સુખીયો સિવકુમાર;
 સુર સેવા તેહની કરંછળ, આપ્યા રતન અપાર-સોં ૧૮

સાર વચન મુખિ બોલતાંજ, સુખિયો ભૂજ બલસેઠી;
 સુર રંજ સોની તણીજ, ગુણે કરી તસ ભેટી-સોં ૧૯
 જનપ્રાસાદ કરાવીઆજ, કીધાં જનવર બિમ્બ;
 વૃષ સંપ્રતિ મુખ પામિયોજ, રહ્યા જસ કીરતિ થંભ-સોં ૨૦
 શ્રીમુપાસ જનવર તણી, સીતા કરધ પ્રતિભાય,
 અમર વિમાને તે ગધજ, સુર જેહના ગુણુ ગાય-સોં ૨૧
 જન : પૂજતા પામિયોજ, મુગતિપૂરીનો વાસ;
 નાગકેતુ નરનર્મ નમ્જ, હું તસ પગલે દાસ-સોં ૨૨
 તીર્થયાત્રા કરંતડાંજ, ચક્રી ભરત ઉલ્લાસ;
 જેહની કીર્તિ જગિં રહીજ. પામ્યા મુખ નિવાસ-સોં ૨૩
 તીર્થ યાત્રા ચિત ભાવતાંજ. પામ્યો કેવલજ્ઞાન;
 ધર્મચંદ નર નિરખતાજ, લહીધં નવય નિધાન-સોં ૨૪
 વીર વચન નાગિં સૂણિજ, આણી સમતારે સાર;
 કીડી ફાલ્યો નવિ ચલ્યોજ, પામ્યો સુર અવતાર-સોં ૨૫
 શ્રીજનના ગુણુ ગાવતાંજ, સુખીયો રાવણુ રાય;
 લંકા ગહનો રાજ્યોજ, પરભવિ અરિહા ધાય-સોં ૨૬
 વ્યવહાર શુદ્ધિ નીત પાલતાંજ, મુખ પામ્યો જનદાસ;
 સોવન કઢા સહજ લહિંજ, તસ્કર સોય નિરાશ-સોં ૨૭

કુહા.

સોલ- બોલ અંગિ ધરો, ૨ મુકી પર નિંદાય;
 નિંદા આપ કરંતડા, જીવ સુખીયો સહી ધાય, ૨૮
 ખંધિ ચઢી ગુરૂ મારતો, ચેલો ચતુરસભાણુ,
 નિંદા આપ કરંતડા, પામ્યો કેવલજ્ઞાન. ૨૯
 પૂર્વ પુરૂષ લક્ષ્મી ધરો, ટાળો મન મદ આઠ,
 હિનપણું નર પામિંધ, લહીંધ દુરગતિ વાટ. ૩૦

૧. નિરમલ થયોજ ૨ છડો.

ઢાલ.

પ્રભુમી તુ'મે સીમંધરૂ. એ દેશી.

જાતિ ગર્વ કરિ વામણોજી,	કાઢયો	કંટક	જ્યાંહિ;	
દાસી ઉદરિં ઉપનોજી,	અગિં	કુખડ	ત્યાંહિ.	
માન રહિત નરુ જે થયાજી,	સુણો	નર મુકો મનિ મદ આઠ,		
	તે પામ્યા	સિવવાટ.	સુ૦ આંકણી	૩૧
લાભ તણો મદ જે કરઈજી,	આ ભવિ	પરભવિ	હિણુ	
ભૂગુગચ્છ મુનિનિ જુઓજી,	પામ્યો	દુઃખ	નિરવાણુ-સુ૦	૩૨
મરીચિ સુત ચક્રી તણોજી,	ધરતો	હરખ	અપાર,	
ઉત્તમ કુલ કહી નાચીયોજી,	નીચ	કુલિં	અવતાર-સુ૦	૩૩
પ્રભુતા મદ કરતાં વલીજી,	દસારણભદ્ર	ખોઈ	લાજ;	
શક તણી ઋદ્ધિ દેખતાંજી,	મનિં	લાજ્યો	મહારાજ-સુ૦	૩૪
મૃગલી મારી ભૂપતિજી,	કરતો	બલનુરે	માન	
તે શ્રેણિક નરગિં ગયોજી,	જીહાં નહિં	તપ જપ ધ્યાન-સુ૦		૩૫
તપ મદ કરતા મુનિવરૂજી,	ન	લહેં	કેવલજ્ઞાન;	
સાસનદેવી નમી નહીંજી,	ગદ્યું	સભામાં	માન-સુ૦	૩૬
રૂપ પ્રસંસિં આપણુંજી,	ચક્રિ		સનતકુમાર;	
સપ્ત રોગ તન ઉપનાજી,	ક્ષીણુ	નવિ	લાગી વાર-સુ૦	૩૭
શ્રુત મદ કરતો સિંહ થયોજી,	યૂલભદ્ર	મુનિ	જેહ;	
પૂર્વ અર્થ નવિ પામીયોજી,	ગુરઈ	વખોડયો	તેહ-સુ૦	૩૮
ઋષભ તણો સુત વરસ લગિંજી,	માનધ	દુખીરે	થાય;	
બાહુબલી સરખો રાજ્યોજી,	વેલડીઈ		વિંટાય-સુ૦	૩૯
પીપલ તણું જીમ પાનડુંજી,	ચંચલ	જેમ	ગજ કાન;	
ધન યૌવન કાયા અસીજી,	મ કરો	મનિ અભિમાન-સુ૦		૪૦
કાચો પિંડ ન પોખિઈજી,	અભક્ષ	ન કીજઈરે	આહાર;	
વસિ કીજઈ મન માંકડોજી,	તો	લહીંધ	ભવપાર-સુ૦	૪૧

કાયા હંસ બિં બલદીઆજી, ઋષભ કહઈ મન રાસ;
 કર્મ રૂપિઓ સારથીજી, ફેરિં ચિહ્ન ગતિ વાસ-સુ ૪૨
 કાલિં જગ આધો સહીજી, કુણે ન આધોરે કાળ;
 કાલ આહોડિ જગિ પડોજી, જેણિ ભખીઆ વૃદ્ધ બાલ-સુ ૪૩

ફહા.

આહો મદ મુકી કરી, દીઓ સૂપાત્રિ દાન;
 આરાધો અરિહંતનિ, જીમ ધરિં નવય નિધાન. ૪૪
 નવ નિધાન ચક્રી તથાં, તે લહીઈ નિજ ધરિ;
 તેહથી અધિકાર એક હંધ, સુણિ જે સોય સુપધરિ. ૪૫
 સદ્યુર સેવા સત્ય વાણુ, જીન પૂજન ગુણુ જ્ઞાન;
 દયા દાન ગુણુ ઉપસમી, નવઈ અખુટ નિધાન. ૪૬

ચઉપધ.

અખુટ નિધાન લલું મિંઆજ, ગાયો કુમારપાલ મહારાજ;
 સકલ કવિનઈ લાગી પાય, કરજોડી કવિજન ગુણુ ગાય. ૪૭
 ગાતાં ગુણુતાં કવતાં ક્યાહિં, દુષણુ જે દીસઈ મતિમાંહિં;
 તે પંડિત યાલેયો તુમો, એણીવાતિ સુખ લહિંસ્યુ અમો. ૪૮
 આગિ જે મોટા કવિરાય, તાસ ચરણુરજ કવિ ઋષભાય;
 લાવણ્ય લીંગો ખીમો ખરે, સકલ કવિની કીર્તિ કરો. ૪૯
 હંસરાજ પાછો દેપાલ, માલ હેમની બુદ્ધિ વિશાલ;
 સુસાર્થુ હંસ સમરો સુરચંદ, શીતલ વચન જીમ શારદચંદ. ૫૦
 એ કવિ મોટા બુદ્ધિ વિશાલ, તે આગલિં હું મુરખ બાલ;
 સાચર આગલિ સરોવર નીર, કરી તોડીયા જાણુની ખીર. ૫૧
 ખીરખાંડ ધૃત સરિખા જેહ, હું સેવક મુજ ઠાકુર તેહ;
 તેહના નામ તણુઈજ પસાય, સ્તવીયો કુમારપાલ ઋષિરાય. ૫૨
 રાસ રચ્યો મિં રંગઈ કરી, ક્રોધ માન માયા પરિહરી;
 પર ઉપકાર નિજ સુખની કામ, કીયો રાસ પંડિત સીરનામ. ૫૩

પૂર્વધ જે મહા પંડિત હવો, સૂરિ સોમ પંડિત અભિનવો.
 પંચાસમિ પાઠિ તે કલ્પો, તપાગચ્છ સિરિ ટીકો થયો. ૫૪
 તેહનો શિષ્ય સુપુરુષ કહિવાય, જનમંડળુ નામિ ઉવઝાય;
 કુમારપાલ પ્રમંથજ કર્યો, સુણુતાં નરનારી ચીત કર્યો. ૫૫
 શાસ્ત્રઈ સંખ્યા અડત્રીસ, ગ્રંથ કર્યો ગુરનામી શીશ;
 સંવત-ચૈદ બાણુઓ ભલો, કુમારપાલ ગાયો ગુણુ નીલો. ૫૬
 કાવ્ય શ્લોક ગદ્ય જૂનાં જેહ, કેતાએક માંહિ આણ્યો તેહ;
 કેતાએક ભાવ ગુરસુખથી લહ્યા, તે મિં જેડીં વિવરી કહ્યા. ૫૭
 સોય ગ્રંથ હવડાં વંચાય, મનમાં મત રાખો શંકાય;
 તે પ્રમંથ માંહિં છે જરયુ, ઋષભ કહે મેં આણ્યું તસ્યુ. ૫૮
 કેતાએકગંભીર બોલ તિહાંજેહ, રાસમાંહેં મઈ જાંણ્યા તેહ;
 કેતાએક પરપરાઈ વાત, તે જેડી આંણ્યાં અવદાત, ૫૯
 જન શાસ્ત્ર અનેરાં ભત્રાં, તિહાંથી વચન સુણ્યા કેતલા;
 રાસ મધ્યે આંણ્યા તેહ, આંણ્યું નિતિશાસ્ત્ર વસી જેહ. ૬૦
 હેતુ યુક્તિ દ્રષ્ટાંતહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિં આણ્યા તેહ;
 વચન વિરહ કહું હોધ જેહ, મિહાદુકકડ ભાખું તેહ. ૬૧
 કવિત કાવ્ય શ્લોક નેં દુહા, રૂક્યાં કવિ જે આગઈ હુઆ;
 સરસ સુકોમલ આંણ્યા જેહ, રાસમાંહિં લેધ આણ્યા તેહ. ૬૨
 એણુપરિંબોલ ઘણા મનિ ધરી, રાજઋષિ ગુણુ માલા કરી;
 સિદ્ધ કામજમાલીઈવરી, બલ સુતાઈ સાર મુઝ કરી. ૬૩

ફહા.

બલ સુતા ચરણેં નમી, ગાયો કુમરનરિંદ;
 બણુઈ ગુણુઈ જે સાંભલિં, તે ધરિ અતિ આણુંદ. ૬

૧ સુંદર ૨ કળ્યા.

હાલ.

રાગ-ગોડી—મનમોહના—એ દેશી.

કુમારપાલના નામથી મનમોહના, મુઝધરિ મંગલ ચ્યાર લાલ મનમોહના;
 મનહ મનોરથ મુઝ કહ્યો—મ. નામિં જયજયકાર—લા. ૬૫
 સુંદર ધરણી શોભતી—મ. અહિન અંધવ જોડિ;—લા.
 બાલ રમેં બહુ બારણે—મ. કુટંબ તણી કેમ કોડિ—લા. ૬૬
 ગાય મહિષી દુઝતાં—મ. સુરતર ફલીઓ બારિ;—લા.
 સકલ પદારથ નામથી—મ. થિર થઈ લછી નારિ—લા. ૬૭
 રોગ, શોગ, ભય વેગલો—મ. કુમારપાલને નામિં;—લા.
 સુર નર કિન્નર અંતરા—મ. સમયા આવિં કામિં—લા. ૬૮
 વાઘસિંહગજવર વિપધરા—મ. તસ્કર લોહની ધાર;—લા.
 જલ તેઉ તસ નવિ નડે—મ. મ દહેં વિસમ વિકાર—લા. ૬૯
 તેણેં કારિણુ મઈ ગાઇઓ—મ. રાજ ઋષિ મહારાય;—લા.
 મૂરખનિ મનિ ઉપની—મ. શ્રીગુરુ ચરણુ પસાય—લા. ૭૦

ફહા.

શ્રીગુરુ ચરણુ પસાઉલિ, મેં ગાયા ગુણુ આજ;
 હીર મુનિના નામથી, મુઝ સરીઆં સહુ કાજ. ૭૧

હાલ.

રાગ-મારણી—ગિરિમાં ગોરો—એ દેશી.

સ્વર્ગે સાથજ સોધ્યો નવિ લાભિધરે—એદેશી.

કાજ સકલ મુઝસિદ્ધા હીરનામથીરે, હીર સમો નહીં કોય, જગમારે,
 જાં જસ પડહો હો જગિ વાળુઓ રે. ૭૨
 આહિ અક્ષર જેણિ પ્રતિઓધિઓરે, સમઝાવ્યો જનધર્મ, તેહનેરે;
 તેં જૈન શિરોમણી સહી કર્યો રે. ૭૩

૧ સનમુખ શ્રેયસાહમી કર્યો રે.

સાહિ અકકઅર આપસુખિં એમ ઉચ્ચરિરે, કહ્યુ માંગો ગુરૂ હીર, મોપેરે;
 મોં તુલ્લ લીજઘ હય હાથીઆરે. ૭૪
 હીર પટ્ટોધર વીરનો તિહાં બોલિઓરે, સુણિ હો અકકઅરસાહિ, ગાજરે;
 ગાં કોડી એક ન લીજઘ રે. ૭૫
 ઋદ્ધિરમણી નેં મંદિર હયવર હાથીઆરે, તે નાવિં મુઝકાંમિં, સાહજરે;
 સાં હમ કકીર ખુદાયકું રે. ૭૬
 એણુઈ વચનેં સાહઅકકઅર રંજ્યો અતિધણુંરે, નાંમ જગતગુરૂ જોહ, જગમારે;
 જાં હીરયતિ સો સાહી બડા રે. ૭૭
 તવ દલ્લીપતિ અકકઅર ગાજ ફરી કહધરે, હીર કહ્યુ મુઝ લેહ, મેરારે;
 મેં જે માગિં સો દીજઈ રે. ૭૮
 હીર કહધ સુણિ અકકઅર ગાજયા તશ્યારે, હુ માયું તુલ્લ એહ, દીજઈ રે;
 દીં વાસર આઠ અમારીના રે. ૭૯
 તવ સાહ અકકઅર બોલ્યો આપ સુમોહથીરે, લીજઘ કિન તુંમ આરિ, ૧ભીકધુરે;
 ભીં ઝોર વસ્તુ ગુરૂ માંગીઈ રે. ૮૦
 હીર કહધ સુણિ હમાઉ નંદન કહુરે, વચન અમારું એહ, કીજધરે;
 કીં જગ સારેકું બહુ સુખી રે. ૮૧
 તવ સાહ અકકઅર મહિર કરીને મુકતોરે, પંખી મૃગલા ચોર, કેતારે;
 કેં પશુ પ્રમુખ તે છોડીઆં રે. ૮૨
 ઝામર તલાવમાં જાલ ન ધાલધ કો વલીરે, ન કરધ જીવસંહાર, નર કોરે;
 નં નીચકર્મ નવિ આદરધ રે. ૮૩
 ગાય ભીંસ નઈ વૃષભ ટોલાં મહિષનારે, તાસ ન લહઈ કોઈ નાંમ, જગમારે;
 જાં જીવિતદાંન તસ આપીઈ રે. ૮૪
 દંડ દાણુ નેં પુંછી વૃંખો જીજઓરે, તે મુકંથો સુલતાન વલી, તીરથેરે;
 તીં તીરથ મુકંથુ મૂડિકું રે. ૮૫

ગિરિ સેત્રુંજે સાહીય અકકખરઈ આપીઓરે, હીરગુરનિંહાથિં, જોણેરે;
 જોં કીધુરે કીધુ પુસ્તક ભેટણું રે. ૮૬
 દોય કરજોડી અકકખર ગાળઈમ કહઈરે, ઓર કહો કષ્ટ કાંમ, મોપઈરે;
 મોં આજ નિવાજો જગ ગુરજો રે. ૮૭
 કુંમર નરિંદહ પહેમાચાર્ય જોહવોરે, તે તેહથી અધિકીપ્રીતિ, બેહુમોરે;
 જોં હીરગુરને અક્કખરાં રે. ૮૮
 વીરપટ્ટોધર હીરવિજય રગુર રાજોરે, તેહનું જગમાં નાંમ, લીજઈરે;
 લીં કાજ સરિં જીમ આપણું રે. ૮૯

હૃદા.

કાજ સરઈ નર આપણું, નિત્ય જયો ગુર હીર;
 વિજયસેન તસ પદ ધણી, સંયમ ધારી ધીર, ૯૦

હાલ.

પ્રણુમી તુમ સીમંધરજી—એ દેશી

સંયમ ધારી શુભ મતિજી, વિજયસેન સૂરિંદ;
 કુમત તિમિરને ટાલવાજી, ૩ પ્રગટયો પુનિમચંદ
 સૂરીસર ! પ્રણુમુ તુમ્હારે પાય
 દિન દિન ગાજ દીપાવીઓજી, હીર તણુધ સુપસાય, સું આં. ૯૧
 જોણુધ અકકખર સમગ્નવીઓજી, ભાખ્યો ધર્મ વિચાર;
 વાદ સભામાં જીતીઓજી, જેસંગજી જયકાર-સૂં ૯૨
 શૈવ સન્યાસી બંબણાજી, ભટ્ટ પંડિતનીરે જોડિ;
 વાદ કરધવા કારણુધજી, મિલીઆ કેતી કોડિ-સૂં ૯૩
 પંડિત કહઈ સુણો અકખરાજી, નવિ માંનિં ગંગસર;
 શાસ્ત્ર ન સમજઈએ વલીજી, સાંધ તે એહથી દૂર-સૂં ૯૪
 શાહ અકખર બોલીઆજી, ક્યા કહિં તે બંબણાન !
 હીર પટોધર બોલીઓજી, સુણીધ હો સુવ્રતાન-સૂં ૯૫

૧. કુમરનરિંદે જેવી રીતે હેમનેરે ૨. સૂરિ ૩. ઉદયો

બિંબ પ્રતિષ્ઠા કારણેજ, આંણે ગંગારે નીર;
 એ નાખિ જન અસ્થીનેજ, ઘોઈ મધલ શરીર-સૂં ૯૬
 સૂર્યદેવ દેખ્યા વિનાજ, અમ્હો ન ખાઉં રે અન્ન;
 અસ્ત હોઈ તવ આખડીજ, ઋષિ ભાષે દૃઢિ મન્ન-સૂં ૯૭
 સિદ્ધદેવ સાંઈ નમુંજ, જોહના ગુણ એકત્રીસ;
 પાંચ વર્ણથી વેગલોજ, દોય ગંધ નહી ધસ-સૂં ૯૮
 પાંચ રસ જોણુધ પરિહર્યાજ, આઠ ફરસ ત્રણિ વેદ;
 શરીર નહી કો સિદ્ધનેંજ, કરવો સંગ નિખેદ-સૂં ૯૯
 ઉપજઈ નહી સંસારમાંજ, નહી પાંચ ધ સંસ્થાન;
 એ પરમેશ્વર અમ્હ તણોજ, ગ્યાન કરો સુલતાન-સૂં ૧૦૦
 નિરાકાર સાંઈ નમુંજ, માતું ઓર આકાર;
 ક્રોધ માંન માયા નહીજ, નહી સ્ત્રી સંગ લગાર-સૂં ૧
 ચક્ર ગદા ફરસી ધરધજ, ખેલિ જોરે માંહિ;
 દંધી ચોરે ગો ચારતાજ, વંશ વળવઈ ત્યાંહિ-સૂં ૨
 જોરી મંસ ભખી સદાજ, ધસ ગલિં રૂંડમાલ;
 જોરે આગે નાયતોજ, ગ્યાન ગયા હુઆ ખાલ-સૂં ૩
 શૈવ સંન્યાસી અંબણાજ, ભટ પડિતનીરે જોડિ;
 સ્ત્રી ધનથી નહી વેગલાજ, એ જગિ મોટિ ખોડિ-સૂં ૪
 ઉઝા વિન અન્ન વાવરધજ, અસ્ત હોઈ તવ ખાય;
 પાંચે ઈંદ્રી મોકલાંજ, દિન આરંભે જાય-સૂં ૫
 લોહ શિલાને વલગતાંજ, નવિ તરીધ નિરધાર;
 જસ કરિ લાગાં તુંબડાજ, તે પામ્યા જલ પાર-સૂં ૬
 શૈવ દેવ ગુરુ એ સહીજ, ધનકા ધર્મ અસાર;
 અશ્વ અજા નર મારતાજ, કયું કરી પાંખિ પાર-સૂં ૭
 ધર્મ અસ્યો પણ પરિહરોજ, ગુરુ મુકો ગુણહીન;
 દેવ કુદેવહ છંડીઈજ, જમ મુનિવર સિર વેણુ-સૂં ૮

એહ સરપ હઈ ધર્મકાળ; સુંણીઈ અકળર શાહ;
 તુમહ મોથિં ને કહો ખરાળ, સો દુનીઆં મઈમિ સચ્ચાઈ-સૂં ૬
 એણે વચને નૃપ હરખીઓળ, સૂરિસવાધરે નામ;
 જીવદયા જગિં વિસ્તરઈળ, જીહાં અકળરનાં ૧૬ાંમ-સૂં ૧૦
 સભા સમક્ષ પ્રસંસીઓળ, શૈવ ન રાખીરે શરમ;
 જેસિંગળ સાચો કીઓળ, સાચો તે જીનધર્મ-સૂં ૧૧
 સાહિ અકળર એમકહીઓળ, જગમિં સાચો રે હીર,
 ઉનકા ચેલા ચાહિઈળ, તુમહભી અવલ ફરીર-સૂં ૧૨
 મણિધરનો મદ તિહાં લગીળ, ન કરઇ ગરડ પ્રયાંણ;
 અંગટાપપલ તિહાં લગિંળ, સુભટ ન લાગાં પાંણ-સૂં ૧૩
 મદમયંગલપલતિહાં લગિંળ, જીહાં નવિ ઉગ્યો રે સીહ;
 અધકાર બલ તિહાં લગિંળ, જીહાં નવિ ઉગ્યો રે રદીહ-સૂં ૧૪
 ભટખંભણુ મદ તિહાં લગિંળ, ન મિલ્યો જૈન સુલતાન.
 વિજયસેન સૂરિ દેખતાંળ, વાદી મેલ્યું માંન-સૂં ૧૫
 સોય સૂરિ ગુર માહરોળ, સકલ લોક સિણુગાર;
 વિજયસેન સૂરિ દેખતાંળ, ફલીઓળ પુણ્ય સહકાર-સૂં ૧૬
 તેહતણે પાટે હવોળ, શ્રીવિજયદેવ ગણુધાર;
 તસપદ પંકજ સેવતાંળ, હયડઇ હરખ અપાર-સૂં ૧૭

હાલ.

રાગ ધનાશ્રી.

હિંવિરે હિંવિરે પુણ્ય પ્રગટ ભયો,
 તો મનિ મુઝ મતિ એહ આવી;
 રાસ રંગિ કર્યો સંસાર સાગર તર્યો,
 પુણ્યની કોટડી મુઝહ ફાવી-પું ૧૮

૧ ગાંમ. ૨ સૂર.

સોલ સંવહરિ જાણિ વર્ષ સિત્તરિ (૧૬૭૦),

ભાદ્રવા સુદિ સુભ ખીજ સારી;

વાર ગુર ગુણ ભર્યો રાસ ઋષભે કુર્યો,

શ્રીગુર સાથિં બહુ ખુદ્ધિ વિચારી-પુ૦ ૧૯

દીપ જાંબૂજ માંહિ ખેત્ર ભરથિં ભલું,

દેશ ગુજરાતિમાં સોય ગાયસ્થું;

રાય વિશલ વડો ચતુર જે ચાવડો,

નગર વિસલ તેણઈ વેગે વાસ્થું-પુ૦ ૨૦

સોય નયરિ વાસિ પ્રાગવંશિ વડો,

મહિરાજનો સુત તે સીંહ સરખો;

તેહ ત્રાંખાવતી નગર વાસિ રહ્યા,

નામ તસ સંઘવી સાંગણુ ૧૧ેખો-પુ૦ ૨૧

તેહને નંદને ઋષભદાસે કબ્યો.

નગર ત્રાંખાવતી માંહિ ગાયો;

કુંભર નરેસર રાજઋષિ ખિરદ ધર,

નાંમથી નવનિધાન પાયો-પુ૦ ૨૨

ઈતિ શ્રીરાજઋષિ ખિરદ ધારક શ્રીકુમારપાલ નૃપ કથા સંપૂર્ણમ્.

સંવત્ ૧૮૧૫ ના વર્ષે ભાદ્રવા વદિ ૨ ભોમે શ્રી પાટણ નગરે.

ઇતિ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે ગ્રંથાંક ૭૦

(ઇતિ જૈન ગૂર્જર સાહિત્યોદ્ધારે ગ્રંથાંક ૮)

૧ નિરખો. ૨ સંવત ૧૬૯૨ વર્ષે ચૈત્ર સુદિ ૧૩ શ્રી તાજાખામે સાશ્રી ૫ પ્રેમજી રૂપચંદ પદનાથ લખિત ડાઁ મનજી વાસણ ભાટ ॥ શુભં ભવતુ ॥ એ પ્રતિ ઉપરથી પાઠાંતર કર્યા છે. તે પ્રત ધોધાખંદરના સંઘનાં ભંડારની છે. સોધનાર મુનિ સંપતવિજય.

શુદ્ધિ પત્ર.

ખંડ ૧ લો.

પૃષ્ઠ. ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ. ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૨	૧૯	વિના જાણુષ. વિનાજુન જાણુષ.	૪૩	૨૧	ચંગદેવ ચંગદેવ
૪	૪	ખાપ ખાપ.	૪૪	૭	ધન્નવંત લન્નવંત
૪	૧૪	જેણુષ જેણુષ	૪૪	૧૦	સુમરિ સુપરિ
૫	૨૧	ભલાલી ભલાલી	૪૫	૨૦	ભાવ દેવ ભાવદેવ
૬	૧૮	કરમ્પઈ કરસ્યઈ	૪૬	૬	લાજ્યં લાજ્યં
૮	૨	પાઘડી પાઘડી	૪૬	૬	દિત્ત દિત્તે
૯	૮	મૂંકાઠ મૂંકાઠ	૫૦	૩	શંગાર શંગાર
૧૧	૨	ચોટુંટા ચોટુંટા	૫૦	૩૩	ચંદ્ર રૂદ્રનો ચંદ્રરૂદ્રનો
૧૧	૧૭	ટકોની ટકોની	૫૦	૧૫	દેવ ઈંદ્ર દેવઈંદ્ર
૧૬	૧	દેખાઈ દેખાઈ	૫૧	૭	વડો વડો
૨૦	૨૧	આલાપઈરે આલાપઈરે	૫૧	૧૨	ધમ ધર્મ
૨૨	૧૨	માગે માગી	૫૨	૧૩	હરખિત હરખિ
૨૨	૨૦	ઓલાઈ ઓલાઈ	૫૪	૨૦	નાદનારિ નાદિનારિ
૩૪	૬	રામસંધ રામસંધ	૫૬	૧૩	ભોજ રાજ ભોજરાજ
૩૫	૧૨	કડુઆં કડુઆં	૫૭	૧૧	વિણુસિંહ વિણુ સિંહ
૩૭	૨	કીળઈ કીળઈ	૫૭	૧૧	વિનાસિ વિના સિ
૩૮	૧૬	તુઝને તુઝને	૫૯	૧૬	ધમ ધર્મ
૪૦	૨૨	ભયો ભયો	૬૦	૭	અથ અર્થ
૪૧	૧૨	તાંણીઓ વાંણીઓ	૬૦	૧૧	શંકરનઈ શંકરનઈ

પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૬૦	૧૬	મર	નર	૭૨	૧૧	તિહાદધ	તિહા રધ
૬૦	૧૭	ગુખતી	ગુપતી	૭૪	૯	સહધ ગુર	સહગુર
૬૦	૨૦	વિશ્વડર્મા	વિશ્વકર્મા	૭૭	૨	ઝંપ	ઝુંપ
૬૧	૧૪	કાતો	કાકો	૭૮	૧૮	શુક	શુક
૬૧	૧૪	ખ	શીખ	૭૮	૨૪	સૂપ	રૂપ
૬૧	૧૮	ઝંમિ	ઠાંમિ	૮૦	૬	મગાયો	મંગાયો
૬૨	૧૫	માઘ	મારઘ	૮૦	૧૫	કર્મિ	કર્મિ
૬૨	૧૬	કઘ	કરઘ	૮૧	૨૧	મલધ	મલધધ
૬૨	૨૧	જાતલા	આતલા	૮૬	૧૪	આરે	અરે
૬૭	૯	કરધ	કહધ	૮૮	૧૯	સુત	સુત
૬૮	૧૩	કુંમર નિરંદરે	કુંમર- નિરંદરે	૯૦	૧૦	મઝા	મુઝ
				૯૧	૧૫	પૂણ્યહ	પૂણ્યહ
૬૯	૧૩	એણિનાવિ	એણિ નવિ				
૭૧	૨૧	સકહી	સહી				

પૃષ્ઠ ૯૬ કડી ૩૭—કવિત્ત.

પૂરવિ તાપસકણ પાત્ર અમ જાણી પૂજે;
 ભોજન પહેલો આહાર દીધતો ભખવું સુઝે.
 માલો જલને કંઠિ ભોગ પ્રગટ નહીં છાતો;
 કરં કુટુંબતો પોષ ગગનિ ફલ ચરં લોભાણો;
 છેતર્યો છપ્પો જાઉં નહી કૃષ્ણ વર્ણ કાગા સહી;
 નિગુણ જનમિકાં મીઠવો વાપસવાત વિવરિ કહી. ૩૭

દ્વહા.

વાપસ વચન શ્રવણે સુણી, તપ કહે સોય અભાગ;
 ગુણ હીણા નર જાણ્યો, જેહવો મુરખ છાગ. ૩૮

કવિત્ત.

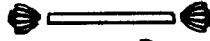
ચરતર્થ ન કરં છોતિ, સરૌવર નદી ન ડોહલું;
 મુઝથી ખીહીધ ન કોષ, ચરમ તો પશમ પઢોલું;
 જગનિ કાજ મુઝ દેહ, માંસ મુખ વિપ્રાં કરઈ;
 લોંડી ઓખધ કાજ, અનધવલી કાંમ અનરધ;
 વિપધર વિષ મુઝ નવિ ચઢધ, પવિત્ર ન રહુ આપરો;
 અધમ નરનધી તોલિ, રાજ મુઝ નઈ કાં કરો. ૩૯

પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૯૮	૭	દોકલા	દોકડા	૧૩૮	૧૨	પિમં	પાંમિ
૯૯	૬	કરખો	કરખો	૧૪૧	૧૭	ત્રટી	તુટી
૧૦૦	૧૦	ગંગુટો	ગંગેટો	૧૪૨	૮	ઉનરી	ઉતરી
૧૦૦	૨૧	ઉદયમંત્રી	ઉદયનમંત્રી	૧૪૭	૬	કૃષ્ણ દેવ	કૃષ્ણદેવ
૧૦૨	૩	રતિ	રાતિ	૧૫૧	૪	ચંદનધ	ચંદનનધ
૧૦૪	૨૩	૧હસ	૧દસ	૧૫૧	૧૭	સુપન	સુપન
૧૦૫	૩	વચત	વચન	૧૫૭	૭	સાચ	સાહાચ
૧૧૦	૧૭	દતોરે	દેતોરે	૧૫૮	૨	થાપના	થાપના
૧૧૧	૨૩	સહાર્ધ	સયાધ	૧૫૮	૧૧	મૂઝ	મૂઝ
૧૧૫	૧૪	કોલખ નગરનો	કોલખન- ગરનો	૧૬૨	૨૦	તો	તે
				૧૬૪	૬	અગિ	અંગિ
૧૨૦	૧૭	અગિ	અંગિ	૧૬૫	૧૫	અધન	અધન
૧૨૩	૧૬	મીનતિ	વીનતી	૧૬૮	૧૩	વેદ ન	વેદન
૧૨૪	૧૭	અસખ	અસંખ	૧૬૮	૧૭	સહીત	રહીત
૧૨૬	૧૭	સુણો	સુણ્યો	૧૭૨	૧૪	હેમ સુરિ	હેમસુરિ
૧૩૫	૫	કુમારપાલ	કુમારપાત્ર	૧૭૩	૨	સુવસારે	સુવસારે
૧૩૭	૧૬	આ લધ	આલધ	૧૭૩	૪	મસ	મંસ

પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૭૫	૧૭	ઢાતો	ધાતો	૨૩૦	૧૨	કારણિ	કારણિ
૧૮૦	૧૬	પિંગલ	પિંગલ	૨૩૨	૧	સેત	સતી
૧૮૧	૧૧	નહી	જેહ	૨૩૨	૧૨	પવર્ત	પર્વત
૧૯૨	૧૯	ઠલી	ઠેલી	૨૩૨	૧૯	કુંભર	કુંભરી
૧૯૩	૧૩	કુણુ	કુલ	૨૩૪	૧૫	અન	અન
૧૯૭	૪	જન ધર્મ	જનધર્મ	૨૩૪	૧૭	સાયગ	સાયર
૧૯૯	૬	પાનઈ	પામઈ	૨૩૭	૧૦	નકી	થકી
૨૦૦	૧૩	પેષધત્રત	પોષધત્રત	૨૩૭	૨૨	ખંડઘ	ખંડઘ
૨૦૪	૧૧	કુંસારપાલ	કુંમારપાલ	૨૩૮	૫	ધત	ધૃત
૨૦૬	૫	ગલઘ	લગઘ	૨૩૮	૭	પાંસસે	પાંચસે
૨૧૭	૧	સ્થો	જસ્થો	૨૪૦	૧	અતિસાર	અતિચાર
૨૨૨	૧૫	મત્રિ	મિત્રી	૨૪૦	૧૬	આહાર	આહાર
૨૨૩	૧૮	ચમ	ચર્મ	૨૪૦	૧૮	અસ્થોઆ-	અસ્થોઆ
૨૨૪	૫	જયણા	જયણા			વિચાર	વિચાર
૨૨૭	૨૧	ચિત્ત	વિત્ત				

શુદ્ધિ પત્ર.

ખંડ ૨ જો.

પૃષ્ઠ	ઓળી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃષ્ઠ	ઓળી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ.
૬	૮	આય	આપ	૪૦	૨૪	શ્રીમુનિ સુવ્રત	શ્રીમુનિ સુવ્રત
૬	૨૫	જ્યહાં	જ્યાહાં				
૮	૭	સિંહપરિ	સિહપરિ	૪૧	૭	શ્રુંગ	શ્રુંગ
૧૦	૧૮	કિરિય	કિરિયા	૪૨	૨૦	હેમ સુરિંદ	હેમસુરિંદ
૧૧	૪	નાહાવઘળ	નાહાવઘળ	૪૩	૬	મુનિવર	મુનિવર
૧૨	૨૨	વાત	વાત			નામ=હિ	નામહિ
૧૫	૪	જન	જપ્પ	૪૩	૧૨	સુણાધ	સુણાધ
૧૯	૧૩	મુન	મુનિ	૪૩	૧૪	સુણાયો	સુણાયો
૨૦	૬	ભવિકા	ભવિકા	૪૫	૧	ભાવિ	ભવિ
૨૧	૪	નિરંદરહ	નિરંદહ	૪૮	૯	નીપાપાં	નીપાયાં
૩૧	૧૪	તરિ	તારિ	૪૮	૧૭	ધગ્ન ડંડા	ધગ્નડંડ
૩૨	૪	પાણિ	પણિ	૫૨	૫	નરદેપાલ	નરદેપાલ
૨૩	૫	કહો	કહો	૫૪	૧૭	અપુકધ	અપુકધ
૩૨	૧૪	લાભજ	લાભજ	૫૭	૮	સ્થો	સ્થો
૩૨	૧૯	મારો	માયા	૫૭	૩૩	આપિ	આપિ
૩૪	૨	અણુઓલવી	અણુઓ-	૫૯	૩	વેચને	વચને
			લાવી	૫૯	૨૦	કરધળ	કરધળ
૩૪	૨	કરતી	કરતી	૬૧	૨૧	પાત્ર	પાત્ર
૩૪	૧૫	ભગી	ભાંગી	૬૨	૪	વિધ	વિધ
૪૦	૪	શ્રીમુનિ સુવ્રત	શ્રીમુનિ સુવ્રત	૬૪	૨	જીવવર	જીવવર

પ્ર. ઓળી. અશુદ્ધ. શુદ્ધ.

૭૬	૧૧	ચદનને	ચંદનને
૬૯	૫	લોલઈ	બોલઈ
૭૩	૨૦	વાનઈ	વાવઈ
૯૪	૨૧	રેખર	શેખર
૯૫	૨૦	વતધર	વ્રતધર
૯૮	૮	કુંભ	કુંભ
૧૧૨	૧૪	ધ જુ	ધરજુ
૧૧૨	૧૫	મુજ	મુંજ
૧૧૩	૧૩	આસ્યો	અસ્યો
૧૧૫	૨	કહું	કરું
૧૧૭	૩	તયાં	ગયાં
૧૧૮	૫	બાલ	બાલ
૧૨૩	૪	ભરતા	ભરતાર
૧૨૫	૬	મોઈ	સોઈ
૧૨૬	૧૯	આઢ	આઢર
૧૨૭	૧૧	કીમજ	કીમઈ
૧૨૮	૧૨	મનિરંગ	મનિરંગ
૧૨૯	૨૧	સાતાઈ	સાતઈ
૧૩૧	૧૪	અઢાર	આઢર
૧૩૪	૮	પરહઈરે	પરહરઈરે
૧૩૫	૬	લણું	તણું

પ્ર. ઓળી. અશુદ્ધ. શુદ્ધ.

૧૩૬	૯	સડા	સંકા
૧૪૧	૨	પચાબુ	પચ્યાબુ
૧૪૧	૨	તપતી	તપની
૧૪૩	૨૦	લગાઈ	લગાઈ
૧૪૪	૧૩	અધકાર	અધકાર
૧૫૭	૧૮	પ્રારણીડા	પ્રાણીડા
૧૭૧	૨	ચઈદ	ચઉદ
૧૭૨	૮	લાહું	લાહું
૧૭૭	૨૨	રંગઈ	રંગઈ
૧૭૮	૪	વાવઈ	વાવરઈ
૧૭૯	૪	પેટ	પોટ
૧૮૬	૨૦	વમચ	વચન
૧૮૭	૧	રબો	રબો
૧૮૮	૨	ચઢી	અઢી
૧૮૮	૯	ઢંકણું	ઢંકણું
૧૯૦	૨૨	નિમલ	નિર્મલ
૧૯૧	૧૩	પોટું	મોટું
૧૯૧	૧૫	લેક	લોક
૧૯૧	૧૯	પાત	પાપી
૧૯૨	૭	અરઅર	તરઅર

શ્રીઆગમોદય સમિત તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા ગ્રન્થોની યાદી.

અંક.	ગ્રંથનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
		રૂ. આ. પા.
૧ x	આવશ્યક ભાગ ૧ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીભદ્રપાદુસ્વામી- કૃતનિર્યુક્તિ અને શ્રીહરિભદ્રરિની ટીકા સહિત.	૨-૪-૦
૨ x	આવશ્યક ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૩-૦-૦
૩ x	આવશ્યક ભાગ ૩ „	૩-૮-૦
૪ x	આવશ્યક ભાગ ૪ „	૧-૦-૦
૫ x	આચારાંગ ભાગ ૧ શ્રી સુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીભદ્રપાદુ- સ્વામીકૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીશીલાંકાર્યાર્ચની ટીકા સહિત.	૧-૮-૦
૬ x	આચારાંગ ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૨-૪-૦
૭ x	ઔપપાતિકસૂત્ર શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સહિત.	૦-૧૨-૦
૮ થી ૧૧ x	પરમાણુ, નિગોદ, પુદ્ગલ અને બધા છત્રીસી.	૦-૬-૦
૧૨ x	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૧ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીઅભય- દેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૩-૪-૦
૧૩ x	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૩-૨-૦
૧૪ x	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૩ „	૩-૪-૦
૧૫ x	સમવાયાંગ ઉપર પ્રમાણે.	૧-૦-૦
૧૬ x	નન્દીસૂત્ર શ્રીદેવવાયકગણિકૃત, શ્રીમલયગિરિની ટીકા સાથે.	૨-૨-૦
૧૭ x	ઝોધનિર્યુક્તિ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત શ્રીભદ્રપાદુસ્વામીકૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીદ્રોણાચાર્યની ટીકા સાથે.	૩-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલકમાં નથી.

અંક.	ગ્રંથનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૧૮ x	સુત્રકૃતાંગ શ્રીસુધર્માચાર્યકૃત, શ્રીશીલાંકાચાર્યની ટીકા સાથે.	૨-૧૨-૦
૧૯ x	પ્રજ્ઞાપનાસુત્ર (પૂર્વાધ) શ્રીશ્યામાચાર્યકૃત, શ્રીમલયગિરિની ટીકા સાથે.	૩-૧૪-૦
૨૦ x	પ્રજ્ઞાપનાસુત્ર (ઉત્તરાર્ધ) ઉપર પ્રભાણે,	૧-૧૨-૦
૨૧ x	સ્થાનાંગસુત્ર (પૂર્વાધ) શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૨-૧૨-૦
૨૨ x	સ્થાનાંગસુત્ર (ઉત્તરાર્ધ) ઉપર પ્રભાણે.	૪-૦-૦
૨૩ x	અતકૃદ્દશાદિ ત્રણ સુત્રો, શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૧-૦-૦
૨૪ x	સૂર્યપ્રગ્નપિત, શ્રીમલયગિરિસૂરિની ટીકા સાથે.	૩-૮-૦
૨૫ x	જ્ઞાતાધર્મકથાંગ પૂર્વ-મુનિવર્યકૃત શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૧-૧૨-૦
૨૬ x	પ્રશ્નવ્યાકરણ પૂર્વ-મુનિવર્યકૃત, શ્રીઅભયદેવસૂરિકૃત ટીકા સાથે.	૧-૧૨-૦
૨૭ x	સાધુ-સમાચારી-પ્રકરણ પૂર્વ મુનિવર્યકૃત	(વિના મૂલ્યે)
૨૮ x	ઉપાસકદશા શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે	૦-૧૦-૦
૨૯ થી ૩૨	એ અષ્ટક-પ્રકરણ તથા એ ષડ્દર્શન-સમુચ્ચય કર્તા શ્રીહરિભદ્રસૂરિ અને બીજા	૦-૪-૦
૩૩	નિર્યાવલીસૂત્ર શ્રીશ્રીચંદ્રસૂરિની ટીકા સહિત.	૦-૧૨-૦
૩૪	વિશેષાવશ્યક ગાથાનો આકારાદિક્રમ.	૦-૫-૦
૩૫	વિચારસારપ્રકરણ શ્રીપ્રધુમ્નસૂરિકૃત, શ્રી માણિક્યસાગરે રચેલી છાયા સાથે.	૦-૮-૦
૩૬	ગચ્છાચારપયન્ના શ્રીવાનરત્નપિની ટીકા સાથે.	૦-૬-૦
૩૭	ધર્મબિંદુપ્રકરણ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત મુનિચંદ્રસૂરિની ટીકા સાથે.	૦-૧૨-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલ્લકમાં નથી.

અંક.	ગ્રંથનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય
૩૮	વિશેષાવસ્યક ભાગ ૧ જિનભદ્રગણિકૃત, ગુજરાતી ભાષાન્તરકર્તા મી० યુનીલાલ હકમચંદ	૨-૦-૦
૩૯	જૈન દ્વિલોસોશી (અંગ્રેજીમાં) વીરચંદ રાધવજી ગાંધીકૃત	૧-૨-૦
૪૦	યોગ દ્વિલોસોશી ,, ,,	૦-૧૪-૦
૪૧	કર્મ દ્વિલોસોશી ,, ,,	૦-૧૨-૦
૪૨	રાયપસેણીસૂત્ર સ્થવિરકૃત શ્રીમદ્વાગરિની ટીકા સાથે.	૧-૮-૦
૪૩	અનુયોગદ્વાર શ્રીહિમચંદ્રસૂરિકૃત	૨-૮-૦
૪૪	નંદીસૂત્ર (ખીજી આવૃત્તિ). જુઓ નંબર ૧૬.	૨-૪-૦
૪૫	વીરભક્તામર ઉપાધ્યાય શ્રીધર્મવર્ધનગણિકૃત સટીક તથા નેમિ-ભક્તામર શ્રીભાવપ્રભસરિકૃત સટીક, ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે.	૩-૦-૦
૪૬	ચતુર્વિંશતિકા શ્રીઅપ્પભટ્ટિસૂરિકૃત, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે.	૬-૦-૦
૪૭	સ્તુતિ-ચતુર્વિંશતિકા શ્રીશામનમુનિરાજકૃત, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે.	૬-૦-૦

અપાય છે.

૧. પંચસંગ્રહ.

૨. વિશેષાવસ્યક ભાગ ૨ ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે

૩. આચારપ્રદીપ.

૪. આવસ્યક શ્રીમદ્વાગરિકૃત ટીકા સહિત.

૫. નંદીઆદિ અકારાદિક્રમ.

૬. ચતુર્વિંશતિજિનાનન્દસ્તુતિ શ્રીમેરવિજયગણિકૃત, ટીકા તથા
ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે.

૭. સરસ્વતીભક્તામર શ્રીધર્મસિંહસૂરિકૃત તથા શાન્તિ-ભક્તા-મર શ્રીકીર્તિવિમલમુનિરાજકૃત. ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.
૮. ધનપાલ-પત્યાશિકા, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.
૯. ભક્તામર-સ્તોત્ર શ્રીમાનતુંગસૂરિકૃત, શ્રીગુણાકરસૂરિ તેમજ ઉપાધ્યાય શ્રીમેઘવિજયકૃત ટીકા સાથે.
૧૦. જૈનધર્મવરસ્તોત્ર શ્રીભાવપ્રભસૂરિકૃત, સ્વોપન ટીકા સહિત.
૧૧. લીંબડી આદિ ભંડારની પ્રતિઓનું સચ્ચી-પત્ર.
૧૨. લોકપ્રકાશ (ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે) દ્રવ્ય લોક પ્રકાશ.
૧૩. જીવસમાસ.
૧૪. પ્રવ્રજ્યાદિ કુલકો.
૧૫. સ્તુતિ-ચતુર્વિંશતિકા શ્રીશોભનમુનિરાજકૃત, શ્રીજયવિજય પ્રમુખ ચાર મુનીશ્વરોએ રચેલી ટીકાઓ સહિત.
૧૬. ભવભાવના.

પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું:—

ભાવજેરીઅન, શ્રીઆગમોદય સમિતિ,
 શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા,
 બડેખા ચકલો, ગોપીપુરા,
 મુરત.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા ગ્રંથોની યાદી.

અંક ગ્રંથનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે. મૂલ્ય.

રૂ. આ. પા.

૧ x	શ્રીવીતરાગસ્તોત્ર શ્રીહિમચંદ્રાચાર્યકૃત, શ્રીપ્રભાચંદ્રસરિ- એ રચેલી તેમજ મુનિશ્રીવિશાલરાજના શિષ્યે રચેલી ટીકા સહિત.	૦-૮-૦
૨ x	અમણપ્રતિકેમણસુત્રવૃત્તિ પૂર્વ મુનિવચનકૃત.	૦-૧-૬
૩ x	સ્વાદાદભાષા શ્રીશુભવિજયગણિકૃત.	૦-૧-૬
૪ x	શ્રીપાક્ષિકસુત્ર, પામણા અને પાક્ષિક સુત્ર ઉપર શ્રીયશોદેવસૂરિકૃત ટીકા સહિત	૦-૬-૦
૫ x	અધ્યાત્મમતપરીક્ષા મહામહોપાધ્યાય શ્રીયશોવિજયકૃત સ્વોપન ટીકા સાથે	૦-૬-૦
૬ x	શ્રીષોડશક પ્રકરણ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીયશોવિજય અને શ્રીયશોભદ્રની ટીકા સાથે	૦-૬-૦
૭ x	શ્રોકલ્પસુત્ર શ્રીભદ્રઆહુસ્વામીકૃત, શ્રીવિનયવિજય ઉપાધ્યાયની ટીકા સહિત	૦-૧૨-૦
૮ x	વંદાવૃત્તિ, શ્રીદેવેન્દ્રની ટીકા સાથે	૦-૮-૦
૯ x	દાનકલ્પદ્રુમ (વત્સાન્યરિત્ર) શ્રીજિન કીર્તિસૂરિકૃત	૦-૬-૦
૧૦ x	યોગ દ્વિલોસોદી (અંગ્રેજીમાં) શ્રીયુત વીરચંદ રાધવજી ગાંધીકૃત	૦-૫-૦
૧૧ x	જલ્પકલ્પલતા મુનિશ્રીરત્નમંડલકૃત	૦-૩-૦

x અંક ૧ થી ૨૯ સીલકમાં નથી.

અંક.	અન્યનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મુદ્દા.
૧૨ x	યોગદષ્ટિસમુચ્ચય શ્રીહરિભદ્રસરિકૃત, સ્વેપદા ટીકાસાથે	૦-૩-૦
૧૩ x	કર્મ દિલોસોફી (અંગ્રેજીમાં) શ્રીયુત વીરચંદ્ર રાધવજી ગાંધીકૃત	૦-૫-૦
૧૪ x	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ ભૌકિતક ૧ જી (યુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૧૫ x	શ્રીધર્મપરીક્ષા પંડિત પદ્મસાગરકૃત	૦-૫-૦
૧૬ x	શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય શ્રીહરિભદ્રસરિકૃત, શ્રીયશોવિજય ઉપાધ્યાયની ટીકા સહિત	૦-૨-૦
૧૭ x	કર્મપ્રકૃતિ શ્રીશિવશર્માચાર્યકૃત, શ્રીમલયગિરિસરિની ટીકા સહિત	૦-૧૪-૦
૧૮ x	કલ્પસૂત્ર શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત, શ્રીકાલિકાચાર્યની કથા સહિત	૦-૮-૦
૧૯ x	પંચપ્રતિકમણ સૂત્ર, પ્રાચીન મુનિરાજકૃત	૦-૪-૦
૨૦ x	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ ભૌકિતક ૨ જી (યુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૨૧ x	ઉપદેશરતનાકર, શ્રીમુનિસુંદરસરિકૃત	૧-૪-૦
૨૨ x	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ ભૌકિતક ૩ જી (યુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૨૩ x	ચતુર્વિંશતિજિનનાનંદસ્તુતિ શ્રીમેશ્વિજયગણિકૃત	૦-૨-૦
૨૪ x	ષટ્પુરુષચરિત મુનિશ્લેષકરગણિકૃત	૦-૨-૦
૨૫ x	સ્થૂલભદ્રચરિત શ્રીજ્ઞાનંદસરિકૃત	૦-૨-૦
૨૬ x	શ્રીધર્મસંગ્રહ ભાગ ૧ શ્રીમાનવિજય ઉપાધ્યાયકૃત	૧-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલ્લકમાં નથી.

અંક.	અન્યનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૨૭ x	સંગ્રહણી સૂત્ર શ્રીશ્રીચંદ્રસૂરિકૃત, શ્રીદેવભદ્રસૂરિની ટીકા સહિત	૦-૧૨-૦
૨૮ x	સમ્યક્ત્વપરીક્ષા (ઉપદેશ શતક) શ્રીવિષ્ણુધર્મિભદ્રસૂરિકૃત	૦-૨-૦
૨૯ x	લલિતવિસ્તરા (ચૈત્યવંદન સૂત્ર) શ્રીહરિભદ્રસૂરિત શ્રીમુનિચંદ્રસૂરિની ટીકા સહિત	૦-૮-૦
૩૦	આનંદકાવ્ય મહોદધિ ભૌકિતક ઋયુ (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૨-૦
૩૧ x	અનુયોગદ્વાર સૂત્ર (પૂર્વાધ) શ્રીહેમચંદ્રસૂરિકૃત	૦-૧૦-૦
૩૨	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ ભૌકિતક પમું (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૩૩ x	ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર ભાગ ૧. શ્રીભદ્રપાહુસ્વામીત નિર્ચુકિત અતે શ્રીશાંતિસૂરિની ટીકા સહિત	૧-૫-૦
૩૪ x	મલયસુંદરીચરિત્ર શ્રીજયતિલકસૂરિકૃત,	૦-૭-૦
૩૫ x	સમ્યક્ત્વસમતિ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત શ્રીસંઘતિલકાચાર્યની ટીકા સહિત	૧-૦-૦
૩૬ x	ઉત્તરાધ્યયન ભાગ ૨, શ્રીભદ્રપાહુસ્વામીકૃત નિર્ચુકિત તથા શ્રીશાંતિસૂરિની ટીકા સહિત	૧-૧૨-૦
૩૭ x	અનુયોગદ્વાર સૂત્ર (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીહેમચંદ્રસૂરિકૃત	૦-૧-૦
૩૮ x	ગુણસ્થાનકમારોહ શ્રીરત્નશેખરસૂરિકૃત, સ્વોપન ટીકા સાથે.	૦-૨-૦
૩૯ x	ધર્મસંગ્રહણી ભાગ ૧ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીમલયગિરિની ટીકા સહિત	૧-૮-૦
૪૦ x	ધર્મકલ્પદ્રુમ શ્રીઉદયધર્મગણિકૃત	૧-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીદ્ધલકમાં નથી.

અંક.	ગ્રંથનું નામ તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૪૧ x	ઉત્તરાધ્યન ભાગ ૩, શ્રામદ્રવ્યાહુસ્વામીકૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીશાન્તિસૂરિની ટીકા સહિત	૧-૧૪-૦
૪૨ x	ધર્મસંગ્રહણી ભાગ ૨ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીમલયગિરિ આચાર્યની ટીકા સહિત.	૧-૪-૦
૪૩	આનન્દ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિક ૬૬૦ (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૨-૦
૪૪ x	પિણ્ડનિર્યુક્તિ શ્રામદ્રવ્યાહુસ્વામીકૃત, શ્રીમલયગિરિઆચાર્યની ટીકા સહિત	૧-૮-૦
૪૫ x	ધર્મસંગ્રહ (ઉત્તરાધ્ય) શ્રીમાનવિજય ઉપાધ્યાયકૃત	૧-૪-૦
૪૬ x	ઉચ્ચમિતિભવપ્રપંચકથા (પૂર્વાધ્ય) શ્રીસિદ્ધિ મુનિરાજકૃત	૨-૦-૦
૪૭ x	દશવૈકાલિકસૂત્ર શ્રીશચ્ચંભવસૂરિકૃત, શ્રીહરિભદ્રસૂરિની ટીકા સહિત.	૨-૮-૦
૪૮	શ્રાદ્ધપ્રતિક્રમણ સૂત્ર, શ્રીરત્નશેખરસૂરિની ટીકા સહિત.	૨-૦-૦
૪૯ x	ઉપમિતિભવપ્રપંચકથા (ઉત્તરાધ્ય) શ્રીસિદ્ધિ મુનિરાજ કૃત.	૨-૦-૦
૫૦ x	જીવાજીવાભિગમ સૂત્ર શ્રીમલયગિરિની ટીકા સહિત.	૩-૪-૦
૫૧	સેનપ્રશ્ન (પ્રશ્નોત્તર રત્નાકર) શ્રીશુભવિજયગણિકૃત.	૧-૦-૦
૫૨ x	જમ્બૂદ્વીપપ્રસૂતિ (પૂર્વાધ્ય) શ્રીશાન્તિચંદ્રની ટીકા સહિત.	૪-૦-૦
૫૩	આવશ્યક વૃત્તિ ટિપ્પણ શ્રીહેમચંદ્રસૂરિકૃત.	૧-૧૨-૦
૫૪ x	જમ્બૂદ્વીપપ્રસૂતિ (ઉત્તરાધ્ય) શ્રીશાન્તિચંદ્રની ટીકા સહિત.	૨-૦-૦
૫૫ x	દેવસીરાષ્ટ્રપ્રતિક્રમણ પૂર્વ મુનિવર્યકૃત.	૦-૩-૦
૫૬	શ્રીપાલયરિત્ર (સંસ્કૃત) શ્રીજ્ઞાનવિમલસૂરિકૃત.	૦-૧૪-૦
૫૭	સૂક્તમુક્તાવલિ.	૨-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલ્લકમાં નથી.

અંક.	ગ્રન્થનું નામ તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૫૮	પ્રવચનસારોદ્ધાર (પૂર્વાર્ધ) શ્રીનેમિચંદ્રસૂરિકૃત, શ્રીસિદ્ધ- સેનસૂરિની ટીકા સહિત.	૩-૦-૦
૫૯	તંદુલવેયાલિય (ચઉસરણ) શ્રીવિજયવિમલની ટીકા સહિત.	૧-૮-૦
૬૦	વિંશતિસ્થાનકચરિત શ્રીજિનહર્ષગણિકૃત.	૧-૦-૦
૬૧	કલ્પસૂત્ર શ્રીભદ્રબાહુ સ્વામીકૃત, શ્રીવિનયવિજયની ટીકા સહિત.	૨-૦-૦
૬૨	સુબોધસમાચારી શ્રીશ્રીચંદ્રાચાર્યકૃત.	૦-૮-૦
૬૩	સિરિસિરિવાલકહા (શ્રીપાલચરિત) શ્રીરત્નશેખરસૂરિકૃત.	૧-૪-૦
૬૪	પ્રવચનસારોદ્ધાર (ઉત્તારાર્ધ) શ્રીનેમિચંદ્રસૂરિકૃત, સટીક.	૪-૦-૦
૬૫	લોકપ્રકાશ ભાગ ૧લોકો દ્રવ્યલોકપ્રકાશ સંપૂર્ણ, ઉપાધ્યાય શ્રીવિનયવિજયકૃત.	૨-૦-૦
૬૬	આનંદ કાવ્ય મહોદ્દધિ ભૌમિક ૭ મું. (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૧-૮-૦
૬૭	શ્રીતત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર (અધ્યાય ૧ થી ૫, પહેલો ભાગ) વાચકવર્ચ ઉમાસ્વાતિકૃત, સિદ્ધસેનગણિની ટીકા સહિત.	૬-૦-૦
૬૮	નવપદ લઘુવૃત્તિ, શ્રીદેવગુપ્તસૂરિકૃત સ્વોપસૃષ્ટિ.	૧-૦-૦
૬૯	સદર પુસ્તક.	
૭૦	શ્રીપંચવસ્તુક, શ્રીહરિભદ્રસૂરિ વિરચિત સ્વોપસૃષ્ટિ સમેત. (પ્રેસમાં)	

છપાય ૭.

ચૌસરણપયત્રા

કથાકોશ શ્રીરાજશેખરકૃત.

અષ્ટલક્ષી (અર્થરતનાવલી), સમયસુન્દરઉપાધ્યાયકૃત.

જિનપ્રભરિકૃત સ્તોત્રાદિ.

લોકપ્રકાશ (ક્ષેત્ર લોક વગેરે). (ભાગ ૨ જો ૩ જો).

નવપદપ્રકરણ.

વિચારરત્નાકર.

તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર (બીજો ભાગ).

આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૮ મું (કુમારપાળરાસ).

શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય સ્વોપગુણતિ શ્રીહરિભદ્રજીકૃત.

નવ સ્મરણ (સટીક).

પ્રિયકરનૃપકથા.

તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર હારિભદ્રિય ટીકા

પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું:—

ભાયબેરીઅન, શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ,

૬૦—શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા,

બડેખા ચકલો, ગોપીપુરા,

સુરત.

શા. માનયંદ વેલયંદવાળા ગ્રંથો

ધન્યચરિત્ર પૂર્વાર્ધ.	૪-૦-૦
” ” ઉત્તરાર્ધ.	૪-૦-૦
નવસ્મરણ તથા તત્ત્વાર્થસૂત્ર.	૦-૪-૬
ત્રૈલોક્ય દીપિકા સંગ્રહણી.	૦-૪-૦

જ્ઞાનખાતાના ગ્રંથો

વીતરાગસ્તોત્ર તથા તત્ત્વાર્થાધિગમ } સૂત્રનું ગુજરાતી ભાષાંતર.	૦-૧૨-૦
ચાતુર્માસી વ્યાખ્યાન.	૦-૪-૦
નવસ્મરણ તથા ગૌતમરાસ	૦-૩-૦
એ અષ્ટક પ્ર. એ ષડ્ દર્શન સમુચ્ચય	૦-૪-૦
પ્રકરણ (૪૯) સમુચ્ચય.	૧-૪-૦

દે. લા. પુ. ફંડ તથા આ. સમિતિના કલાર્ક

માસ્ટર વિજયચંદ મોહનલાલ શાહ.

શેઠ દે. લા. જૈનધર્મશાળા, ગોપીપુરા,

સુરત—SURAT.

શ્રી જિનદત્તસૂરિ જ્ઞાન ભંડારના પુસ્તકો.

	૩૧.
ગણધર સાર્થસટક	૧)
પ્રાકૃત વ્યાકરણ	૧)
સંદેહ દોલાવલી	૨)
પંચલીંગી	૨૥
સંવેગરંગસાલા પ્ર. ભા.	૨૥
ચૈત્યવંદનકુલક વૃત્તિ	૨૧
પ્રશ્નોત્તરસાર્થસટક	૧)
વિશેષસટક	૦૥
દીવાલી કલ્પ	૦૥
જયતિહુઅણ વૃત્તિ	૦૧
પંચપ્રતિકમણ	૧)
શ્રાવકનિત્યકૃત્ય	૧)
દાદાસાહેબનું ચરિત્ર	૧૥
દાદાસાહેબનીપૂજા	૦) =
દાદાસાહેબનીછબી	૧)
પર્યુષણાસ્તવન	૦૥

કલ્પસૂત્ર આષાંતર આવૃત્તિ બીજી છપાય છે.

બૃહત્સ્તવનાવલી આવૃત્તિ બીજી છપાય છે.

બૃહત્ પર્યુષણા નર્ણય.

દેવદ્રવ્ય નર્ણય.

અનુયોગદ્વારસૂત્ર ભેટ.

{

ભેટ

શ્રી જિનદત્તસૂરિ જ્ઞાન ભંડાર.

ઠો. શીતલવાડી ઉપાશ્રય, ગોપીપુરા-સુરત.

જાહેર ખબર

મોહનલાલજી જૈન જ્ઞાન ભંડારમાંથી લખેલા તથા છાપેલા ગ્રંથો શહેરમાં તથા બહારગામ ભંડારના નિયમ મુજબ વાંચવા માટે આપવામાં આવે છે. તથા નીચેના ગ્રંથો વેચાતા મળે છે.

૩૧૦

નામ વગેરે.

૪) વ્યવહારસૂત્ર સટીક ભાગ ૧-૨ જો.

૪) દશવૈકાલિકસૂત્ર સટીક

૨૧ દ્વાદશપર્વ-કથા સંગ્રહ

૧૧ સૂયગડાંગ સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૧ લો

૧૧ " " " ૨ જો

૨) આવશ્યક સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૧ લો

૮) આચારાંગ સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૨-૩-૪-૫

(દરેકના ૩૧. બે. પેહેલો ભાગ ખલાસ)

૧૧ દશવૈકાલિક સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૨ જો

૧૧ " " " ભાગ ૩-૪ થો

મળવાના ઠેકાણાં.

શ્રી મોહનલાલજી જૈન
જ્ઞાન ભંડાર ગોપીપુરા
મુરત.

શ્રી દેવચંદ લાલભાઈ જૈન
ધર્મશાળા-ગોપીપુરા.
મુરત.

શેઠ ઘેલાભાઈ લાલભાઈ જવેરી કેશર-ખરાસ ફંડ.

બહાર ખખર.

આ થકી હિન્દુસ્તાનના તમામ શ્વેતાખર મૂર્તિપૂજક સંઘને જણાવવાં આવે છે કે, જે જે ગામનાં શ્વેતાખર મન્દિરોમાં કેશર-ખરાસની અગવડ હોય; તે મન્દિરોને માટે હમારી પાસેથી નીચે જણાવેલ શીરનામાથી કેશર-ખરાસ ભેટ મંગાવી લેવા. પણ મેહરબાની કરી કોઈએ ટપાલ અગર ખીજે રસ્તે મંગાવવા તરિફ લેવી નહીં પરંતુ નીચલે ઠેકાણેથી આવી લઈ જવું અથવા મુંબાઈમાં પિછાણવાળા દ્વારા મંગાવી લેવા.

સર્વે સાધુમુનિરાજોને વિનંતીસહિત વિદિત કરવાનું કે, આપશ્રીઓના વિહારમાં જે જે ગામનાં મન્દિરોમાં કેશર-ખરાસની અગવડ જણાતી હોય તે તે જગ્યાએ નીચલે ઠેકાણેથી કેશર-ખરાસ ભેટ મંગાવવાનો ઉપદેશ કરવા તરિફ લેવી.

શીરનામું.

શા. નગીનભાઈ ઘેલાભાઈ જવેરી.

૧૬-૧૮ ત્રીજે ભોયવાડો, ભૂલેશ્વર—મુંબાઈ. નં. ૨.

ઈતિ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે અંયાંક ૭૭
(ઈતિ જૈનગૂર્જર સાહિત્યોદ્ધારે અંયાંક ૮.)

